

51936

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

SAİT FÂİK ABASIYANIK'IN HİKÂYELERİNDE
İNSAN VE TABİAT UNSURLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

51936

Hazırlayan
BİRSEN ÖZTÜRK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cengiz AYDEMİR

BALIKESİR , EYLÜL 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

EK-4

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *Türk Hukuku ve Edebiyatı*.....
Anabilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans /~~Doktora~~ tezi jürimiz tarafından incelenerek,
aday..... *Birsen Öztürk*....., *25.XI/1996* tarihinde tez savunma sınavına
alınmış ve yapılan sınav sonucunda, sunulan tezin *Başarıyla* olduğuna oy
oybirliğiyle ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

M
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akkaya

Üye

M
Yrd. Doç. Dr. Cengiz Aydın

Üye

Yrd. Doç. Dr. Naimi Akp

ÖZET

Sait Fâik, 1906-1954 yılları arasında yaşamıştır. Babası, kereste alım satımcılığı yapan Saik Fâik, halkın içinde yetişmiş, bir çok yerleri görmüş ve halkı tanıma imkanını bulmuştur.

Saik Fâik için Adapazarı önemli bir şehirdir. Çünkü o, ilköğrenimini burada tamamlamış ve güçlü izlenimler edinmiştir. Hikâyeciliğinin güçlü temelleri burada atılmıştır. Daha sonra yazdığı hikâyelerde bu güçlü izlenimleri bulmak mümkündür.

Yazdığı hikâyelerde kişisel duygulara yer vermeyen Sait Fâik, yaşadığı toplumun insanların acılarını, sevinçlerini, aşklarını, üzüntülerini, kavgalarını okurlara vermiştir. Bunları verirken sade bir dil kullanmıştır. Güçlü bir hikâyecimizdir. O, döneminin sanatçıları gibi toplumsal çatışmaların, sınıf kavgalarının hikâyecisi olmamıştır. O, insanları öylesine çok sevmiştir ki düşünceleri ne olursa olsun her insanla konuşmuş onlarla birlikte sevinmiş onlarla birlikte üzülmüştür.

İlk hikâyesi olan "İpekli Mendil"i on beş yaşında yazmıştır.

Sait Fâik, yazdığı bütün hikâyelerinde toplumu, insanları, değer yargılarıyla, yaşantılarıyla, inançlarıyla, dünya görüşleriyle birlikte vermiştir. Bu veriş sırasında Sait Fâik, insanları hep sevdirmiş ve onlarda mutlaka sevilecek bir yön buldurmuştur. Tabiatı da aynı duyguyla okurlara vermiştir.

İşte zamanında olduğu gibi günümüzde de çok sevilmesinin ve çok okunmasının nedeni onun toplumla ve tabiatla bu anlayış içinde bütünleşmesidir.

Birsen ÖZTÜRK

ABSTRACT

Sait Faik lived between the years of 1906-1954. Because his father was a wood merchant he was grown up socially and had a chance of being in lots of places and knowing the society closely.

Because he completed his primary school education there, Adapazarı was an important city for him so he had great impressions of it. The basis of his storytelling ability got established there. It's possible to find them out of the stories he wrote later.

Sait Faik, who gave no importance to personal feelings in his writings, conveyed the sorrows, happiness, loves and quarrels of the society he lived in to his readers. He used a simple language in his all works and was a great writer of that time. Unlike the others at his period, he wasn't a writer of social arguments and class fights. He loved the people so much that he spoke to everybody whatever their idea was and was pleased and worried with them together.

He wrote his first story "İpekli Mendil" when he was fifteen.

In his all works he treated the society and people with their traditions, life styles, beliefs and philosophical views. He examined all of them in a way that he always found a feature of them that could be looked as well as he did with the nature with the same feelings.

The reason of being so loved and read a lot even today as well as at his time is that he was completed with the nature and society in these aspects and understanding.

BİRSEN ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖNSÖZ.....	IX
I. SAİT FÂİK'İN HAYATI ve EDEBİ KİŞİLİĞİ	
I.1. Çocukluğu Aile Çevresi ve Öğrenimi.....	1
I.2. Edebi Kişiliği.....	10
I.3. Sanatı.....	13
I.4. Eserleri.....	18
I.4.1. Eserlerin Teknik Özellikleri.....	18
I.4.1.1. Konular.....	18
I.4.1.1.1 İnsan ve Toplum.....	20
I.4.1.1.2 İnsan ve Tabiat.....	23
I.4.1.2. Çevreler.....	25
I.4.1.2.1 Meyhaneler ve Kahveler.....	26
I.4.1.2.2 Parklar.....	27
I.4.1.2.3 Köprüaltları.....	28
I.4.1.2.4 Cami Avluları.....	28
I.4.1.2.5 Ormanlar.....	28
I.4.1.2.6 Kentin Kıyı Mahalleri ve Yoksul Semtler....	29
I.4.1.2.7 Surdışı Mahalleri.....	29
I.4.1.2.8 Zibâ Mahallesi.....	30
I.4.1.2.9 Yüksekaldırım.....	31
I.4.1.2.10 Dolapdere Semti.....	31

I.4.1.2.11. Köy.....	32
I.4.1.2.12. Balıkçıların Çevresi.....	36
I.4.1.2.12. Yabancı (Egzotik) Çevreler.....	37
I.4.1.3. Kahramanlar.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

II. SAİT FÂİK'İN HİKÂYELERİNDE İNSAN ve TABİAT UNSURLARI

II.1. İNSAN UNSURLARI.....	124
II.1.1. Köy ve Kasaba İnsanları.....	124
II.1.2. Köy-Kent İnsanları.....	127
II.1.3. İşçiler.....	132
II.1.4. Kenar Mahalle İnsanları.....	136
II.1.5. Denizciler, Balıkçıları.....	143
II.1.6. Yalnız İnsanlar.....	156
II.1.7. Yoksul İnsanlar.....	158
II.1.8. Azınlıklar.....	174
II.1.9. Çocuklar.....	185
II.1.10. Büyük Kentin Küçük İnsanları.....	205
II.1.11. İnsanların Çekişmesi.....	210
II.1.12. Suçlu İnsanlar.....	232
II.1.13. İnsanların Hayali ve Anıları.....	236
II.1.14. İnsanların Hayat Görüşü.....	259
II.1.15. Toplumun Değer Yargıları.....	265

II.1.16. İnsanların İyilikleri ve Yardımseverliği	274
II.1.17. İnsan ve Sanat	283
II.1.18. İnsanların İhaneti	286
II.1.19. Bölgenin İleri Gelenleri	287
II.1.20. İnsanların Minnet Duyguları	289
II.1.21. İnsanların Yaşantıları	292
II.1.22. İnsanların Acımasızlığı	297
II.1.23. Başıboş İnsanlar	304
II.1.24. Hizmetçi Kızlar	308
II.1.25. İnsan İlişkileri	310
II.1.26. İnsanların Hastalıkları	317
II.1.27. Memurlar	319
II.1.28. Kahveyle İççe Olan İnsanlar	320
II.1.29. Kadın-Erkek İlişkileri	323
II.1.30. Düşkün Kadınlar	332
II.1.31. Aile	354
II.1.32. İnsanların Yaratıcılığı	369
II.1.33. İnsanların Beklentileri	373
II.1.34. İnsanların Acıları	377
II.1.35. İnsanların Sorumluluğu	380
II.1.36. Büyüyen Çocuklar	382
II.1.37. İnsanların Pişmanlıkları	383
II.1.38. İnsanların Çelişkileri ve Çaresizlikleri	388
II.1.39. Dilenciler	394

II.1.40. Öksüz ve Fakir Çocuklar	395
II.1.41. İnsanların Mücadeleleri	399
II.1.42. Dalgıçlar	404
II.1.43. İnsan ve Tabiat İlişkileri	405
II.1.44. İnsanların Kırgınlıkları	414
II.2. TABİAT UNSURLARI	418
II.2.1. Deniz	418
II.2.2. Sandal, Gemi	421
II.2.3. Balıklar	424
II.2.4. Geceler	432
II.2.5. Sokaklar	432
II.2.6. Rüzgâr	434
II.2.7. Kediler ve Köpekler	437
II.2.8. Çiçekler	441
II.2.9. Kış ve Kar	442
II.2.10. Toprak ve Kaya	445
II.2.11. Evler ve Odalar	446
II.2.12. Horoz	452
II.2.13. Kuşlar	453
II.2.14. Orman	456
II.2.15. Yağmur	458
II.2.16. Bahar	460
II.2.17. Kahveler	463
II.2.18. Göller	464

II.2.19. Tesisler.....	465
II.2.20. Eşek.....	465
II.2.21. Oteller.....	466
II.2.22. Yaz.....	466
II.2.23. Mahalleler ve Sokaklar.....	467
II.2.24. Tavşanlar ve Fareler.....	468
II.2.25. Sis ve Bulut.....	469
II.2.26. Kuzular.....	469
II.2.27. Hanlar.....	469
II.2.28. Sinek.....	470
II.2.29. Çayır, Su, Böğürtlen ve Doğa.....	470
II.2.30. Sabah.....	470
II.2.31. Martı.....	471
II.2.32. Tarihi Eserler ve Köprüler.....	472
II.2.33. Nehirler Su ve Çevreye Verdikleri Zararlar.....	474
II.2.34. Şehir.....	475
II.2.35. Sıcaklık.....	475
II.2.36. Sirk.....	476
II.2.37. Sonbahar.....	477
II.2.38. Bahçeler.....	478
SONSÖZ.....	481
BİBLİYOGRAFYA.....	482- 484

ÖNSÖZ

Cumhuriyetten sonra yetişen ve modern hikâyeciliğimizin öncülerinden sayılan Sait Fâik, zamanında olduğu gibi, günümüzde de çok okunan ve sevilen bir hikâyecimizdir. Bir hikâye ustasıdır Sait Fâik. O, özellikle konu ve anlatım bakımlarından hikâyemize çeşitlilik kazandırmıştır.

Sait Fâik, sokaktaki insanı anlatmıştır bizlere. O, bu insanları anlatırken onların duygularını ve düşüncelerini yalın bir biçim ve öze dile getirmeyi başarmıştır. Çünkü O, topluma yukardan bakmamış, bizzat hayatın içine karışmış, insanımızla birlikte aynı hayatı yaşamış, onlarla üzülmüş, onlarla sevinmiştir. Adeta onlar gibi olmuştur. Bazı sanatçılar gibi onun toplumu düzeltmek, topluma yön vermek gibi bir iddiası yoktur. O, yaşanan hayatın ve toplum gerçeklerinin hikâyecisi olmuştur.

Sait Fâik, edebiyatımıza ve hikâyeciliğimize tabiat ve insan sevgisini, yürekte ve iddiasız bir şekilde getiren bir sanatçımızdır.

Sait Fâik, toplum hayatının çeşitli kesimlerini hikâyelerinde anlatmaya çalışırken kendi iç çatışmalarını ve duygu dalgalanmalarını da belli bir estetik olgunluluk içinde verir. Hepimizin gördüğü ve bildiği konuları hikâyelere aktarmak Sait Fâik'in ana özelliğidir. Bu, onun ne kadar güçlü bir sanatçı kişiliğe sahip olduğunu gösterir. Zaten herkesin gördüğü, bildiği ve basit diye önem vermediği konuları, yalın bir dille hikâyeleştirip geniş halk kitlelerine ulaştırmak, o insanın sanatçı kişiliğinin boyutunu belirlemez mi?

Sait Fâik, şaşırtıcı olayları değil de gündelik olayları, kişileri, varlıkları hikâyelerinde işlemiştir.

Bir ara yazı yazmayı bırakmış daha sonra “yazmasam deli olacaktım.” diyerek yeniden insanları, tabiatı kısaca her şeyi yazmaya başlamış ve hayatı boyunca da hep yazmıştır. Yazılarıyla Türk okuyucusunun olduğu kadar, diğer ülke insanların da ilgisini çekmiş, beğeni kazanarak zevkle okunmuştur.

Sait Fâik’in yorumlanması elbette kolay bir iş değildir. Bu çalışmamızla biz onun hikâyelerindeki tabiat ve insan unsurlarını belirlemeye ve onları türlü yönlerden incelemeye çalıştık. Kuşkusuz, özellikle yorumlarımız daha çok bir “yaklaşım” niteliğindedir.

Bu çalışmada yapılan alıntılar, -anlam, imlâ, ve noktalama işaretlerinin kullanımı bakımından- baş vurulan kaynaktaki şekliyle yapılmıştır. Yapılan hikâye incelemelerinde Bilgi Yayınevi’nin yayımladığı “Sait Fâik, Bütün Eserleri”¹ serisinde yayımlanan hikâyeler esas alınmıştır.

Bizi bu çalışmaya yönelten, bu çalışmamız sırasında bize rehberlik eden hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Cengiz Aydemir’e hocalarım Prof. Dr. Coşkun Ak ve Yrd. Doç. Dr. Nazmi Alp’e çalışmalarım sırasında bana yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım Türk Dili okutmanları Erbuğ Gülsoy, İsmail Acar, Araştırma görevlileri Mustafa Özseri ve Hüseyin Durgut’a teşekkürü borç bilirim.

BİRSEN ÖZTÜRK

¹ Sait Fâik, *Bütün Eserleri*, Bilgi Yayınevi, 9. Baskı, İstanbul -1993.

BİRİNCİ BÖLÜM

I- SAİT FAİK'İN HAYATI ve EDEBİ KİŞİLİĞİ

I.1. Çocukluğu Aile Çevresi ve Öğrenimi

Sait Fâik 23 Kasım 1906'da Adapazarı'nda doğdu. Asıl adı Mehmet Fâik'tir. Babası bir süre memurluktan sonra kereste alım satımı da yapan Mehmet Fâik Bey'dir. Mehmet Fâik Bey, Adapazarı'nda Belediye Başkanlığı da yapmış aydın bir insandır. Said Fâik'in dedesi kahveci Said Ağa, annesi ise Adapazarı'lı Hacı Rıza'nın kızı Makbule Hanım'dır. "Abasızoğulları" lakabı ile tanınan bu aile, Soyadı Kanunu çıktıktan sonra Said Fâik'in isteği ile "Abasıyanık" soyadını almıştır.

Sait Fâik, İlköğrenimi Adapazarı'nda Rehber-i Terakki Okulunda yaptı. On altı yılını Adapazarı'nda geçirdi. Bu yıllar Said Fâik açısından güçlü izlenimler bırakan yıllar oldu. Said Fâik'in daha sonra yazdığı hikâyelerde bu güçlü izlenimleri bulmak mümkündür.

Kurtuluş Savaşı sonunda 1922'de ailesi İstanbul'a taşınınca Said Fâik de öğrenimini sürdürmek için İstanbul Erkek Lisesi'ne yazıldı. Ancak Arapça öğretmeninin minderine toplu iğne koymak suçundan 41 arkadaşı ile birlikte okuldan atıldı. Bu olaydan sonra zorunlu olarak Bursa Lisesi'ne gitti. Bu okulda Edebiyat öğretmenin teşvikiyle "İpekli Mendil" adlı hikâyesini yazdı. Yine "Zemberek" adlı hikâyesini bu öğretmenin kendisine verdiği cesaretle kaleme almıştır. Liseyi bitirdikten sonra İstanbul'a gelerek Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne yazıldı. Burada Kenan Hulusi'nin öğrencisi oldu. Onun da teşvikiyle Said Fâik hikâye yazmaya devam etti.

Edebiyat Fakültesi'ne yazılırken Said Fâik, bu Fakültenin yalnızca edebi eserler vermeyi öğreten bir yer olduğunu

sanmaktadır. Bir süre sonra bu bölümün, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün, bilimsel inceleme ve araştırmalar yapan bir yer olduğunu öğrenince şaşırır ve öğrenimini yarıda bırakır.

Sait Fâik, hayatını anlatırken bu olayla ilgili olarak şunları söyler:

"Edebiyat Fakültesi'ne girdim. Ama bunu tercih ettiğim edebiyata karşı bir sevgim veya edebiyat sahasında çalışmak gibi bir gayem olduğundan değildir. Matematikten anlamazdım. Öteki Fakültelerin tedrisatı da beni ilgilendirmiyordu. Ne yapacaktım. Edebiyata gireyim dedim..."¹

Sait Fâik, 1930 yılında ekonomi öğrenmek için İsviçre'ye gider fakat burada on beş gün kalabilir. Çünkü o, sıkıntıya hiç gelemez. Burası, aylaklığa alışkın insanlar için değildir. Buradan ayrılarak Sait Fâik, Fransa'ya Grenoble'a gider. Bir işçi ve öğrenci kenti olan Grenoble'da dört yıl kadar kalır. Bu kentte dünyanın her yerinden gelen insanlar ve öğrenciler vardır. Sait Fâik hayatının en güzel yıllarını burada geçirir. Bu arada Marsilya'yı ve Paris'i de gezer. Fransa'nın başka kentlerini de görür. Aylak aylak dolaşır. Her çevreye girmek ve "Yazar olmak..." işte Sait Fâik'in istediği de budur."Özgür, bağımsız baskılardan uzak yaşamak, herkesi görmek, tanımak, bütün insanları sevmek..." Sait Fâik'i ilgilendiren ve sevindiren şeylerdir bunlar. Dört yıl boyunca Sait Fâik, bu mutlulukları yaşar.

"O akşam bu masaları fıçıdan, bardakları acem minyatürü kadar ince ve hayali duvarları bağbozumu resimleri ve neşeli ayyaş yüzleri ile kaplı meyhanede on sekiz arkadaşlık. Aramızda Sırplar, Bulgarlar, Çinliler, İsveç, Norveçliler vardı." "Ben bu

¹ Fahir ONGAR: Sait Fâik'in Yaşantısı Sanat ve Dünya Görüşü, "Eylem" Dergisi 1. 6. 1965, s. 16

vapurda cömert Yahudilere, dost Ermenilere, lâubali şen İngilizlere, ciddi Fransızlara rastladım.”¹

Grenoble güzel bir şehirdir. Sait Fâik burada ticaret öğrenimi de görüyordu. Aynı zamanda dil kurslarına da devam etti. 1935'te Sait Fâik, İstanbul'a döndü. Babası Mehmet Fâik Bey, onun da kendisi gibi ticaretle uğraşmasını istiyordu. Hatta Sait Fâik için bir de dükkan açtı. Ancak Sait Fâik'in yaradılışı ticarete hiç de uygun değildi. Bu işi bir türlü yürütemedi. Bir ara Halıcı Oğlu Ermeni Yetim Okulu'nda Türkçe Öğretmenliği de yaptı fakat öğretmenlikte de pek başarılı olamadı.

"Bir gün öğretmenleri gelmediği için, ders olmayan sınıflardan birine yolladılar. Çocuklar hergele'mi hergele. Beni bir tiye, bir matrağa aldılar ki sorma! `Susunuz!, dedim olmadı. `Susun!, dedim, gene olmadı. `Susun ulan eşşoğlular, dedim, büsbütün gemiyi azıya aldılar... Bu sırada dışarıdan gürültüyü işiten Papaz kapıyı açarak: `Niçin çocukları susturmuyorsun zo?, diye bana çıkışmaz mı?... Tepem attı: `Ulan, dedim. `Sıkıysa sen sustur., Bu hadiseden sonra anladım ki öğretmenlik benim harçım değil.”²

Sonuç olarak Sait Fâik ne ticarete ne de öğretmenlikte başarılı olamamıştır. Onun için yazı yazmak, "Yazarlık yapmak" en sevdiği şeydi. Sürekli okuyor, sürekli yazı yazıyor, çeviri denemeleri yapıyordu.

1936 yılında ilk eseri olan "Semaver" yayımlandı. 1938'de kısa bir süre için yeniden Fransa'ya gitti,geldi. 1939'da babasının öldüğü sıralarda ikinci kitabı olan "Sarnıç" 1940'da da "Şahmerdan" yayımlandı Babasının kendilerine bıraktığı küçük bir miras ve hikâyelerinden aldığı az bir te'lif ücretiyle annesiyle birlikte geçinmeye çalışıyorlardı.

¹ Sait Fâik: *Semaver-Sarnıç, İhtiyar Talebe* İstanbul 1994, s. 93.

² Mavi Dergisi, Haziran 1954, *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat*, Bilgi Yayınevi, 1994, s. 23.

Sait Fâik, hayatı boyunca hep dar gelirli ve kazandığı ile kıt kanaat geçinen bir insan olmuştur. O, yazmadan duramayan tam bir yazar olarak yaşamıştır. "Söz vermişim kendi kendime. Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakın ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kağıt aldım oturdum. Ada'nın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım."¹

İlk eserleri ile birlikte Sait Fâik, İstanbul'u iyiden iyiye sever. Burada çevresi genişler arkadaş sayısı gittikçe artar. Babasının ölümünden sonra daha da özgürleşmiştir. Yazın Burgaz Adası'nı kışın ise İstanbul'u karış karış dolaşır Sait Fâik. Galatasaray'a, Beyoğlu'na, Taksim'e, Tünel'e, kahvelere, tiyatrolara, sinemalara gider hep. Sait Fâik bu saydığımız yerleri hem gezer hem de buralara gelen insanları iri gözleriyle izler, bu izlenimlerini kirli yağmurluğunda sürekli taşıdığı sarı defterine yazar."Semaver", "Şahmerdan" adlı kitapları yayımlandıktan sonra Sait Fâik, yazı hayatının yeni dönemine girer. Artık bu aşamada Sait Fâik, İstanbul'un simgesi haline gelmiştir.

Sait Fâik, bu mutluluk atmosferi içinde yaşarken hiç de hoş olmayan onu mutsuz kılan bir kaç olay yaşamıştır. Bu olaylardan Sait Fâik oldukça etkilenmiş, yapısı gereği huzursuz olmuştur.

"Çelme" adlı hikâyesi yüzünden Sıkıyönetim Mahkemesi'ne çağırılır. O dönemin Varlık Dergisi'nin yazı işleri yönetmeni Sabri Esat Siyavuşgil'dir. Mahkemeye Siyavuşgil de çağırılır. Yargıç, Siyavuşgil'e nedense hep saygılı davranmış ancak Sait Fâik'e aynı saygıyı göstermemiştir. Sürekli önyargılı davranır ve

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar* "Harita Bir Nokta. "Bilgi Yayınevi, Kasım 1994, s. 182.

hikâyesinde suç unsuru bulmaya çalışır. Yargıcın suç unsuru bulmaya çalıştığı bölüm şudur:

"Birdenbire avurtları birbirine çökmüş uzun etekli, uzun boylu, diri memeli bir hatun askerin önüne çıktı. Asker:

- Çekil, kadın! dedi.

Kadın çingiraklı bir kahkaha attı. Şube reisinin hanımının belinden tutmuş olan rastıklı taze:

- Adi mahalle karısı diye söylendi.

Kadın bu sözü işitmişti. Yine o çingiraklı kahkahasıyla güldü. Topal askeri bir hamlede yere yıkarak devrilen eşyanın üzerine, gözü görmez bir halde atıldı. Bir dakika şaşırın değirmen meydanı ahalisi, şimdi ellerinden sepetleri ve paketleri fırlatmış kaçan geziye gelmişlere bakmadan, zeytinyağlı dolmaların ve kocaman beyaz ekmeklerin, kaşar peynirlerinin üzerine atıldılar, bayılanlar, ölenler oldu. Fakat doyan da olmadı."¹

Yargıca göre bunun anlamı neydi? Hizmet erinin ayağına çelme takılmasının nedeni neydi? Niçin zeytinyağlı dolmalar yerlere dökülüyordu? Böylesi gereksiz suçlamalar Sait Fâik'i fazlasıyla yıpratmıştı. Bu dava sonunda yazar aklandı. Ancak bunun sıkıntısını uzun süre üzerinden atamadı.

Sait Fâik'in yaşadığı, huzursuz olduğu ikinci olay ise şudur: Sait Fâik, 1942 yılında "Kestaneci Dostum" adında bir hikâye yazar. Hikâyedeki kestaneci, kestane satarken bir görevli gelir ve "Burada kestane satmak yasaktır" diyerek mangalı devirir. Bunun üzerine kestaneci görevliden intikam almak ister. Okula başlamak üzere olan Ahmet'in okula verilmek üzere kimlikleri istenir. Ahmet, sonradan eroin bağımlısı olur. Yargıç yine Sait Fâik'i suçlamıştır. Bu hikâyede geçen olay ve kişilerle ilgili

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam*, Çelme, İstanbul, Mart 1995, s. 20.

bilgiler ister. Ancak Sait Fâik bu hikâyedeki olayların ve kişilerin gerçek olmadığını söylemek zorunda kalır ve aklanır. Oysa Sait Fâik'in bu hikâyesinde geçen olaylar ve kişiler gerçektir.

Bu iki olumsuz soruşturma ve yazara huzursuzluk veren olaylardan etkilenen başkaları da vardır. Özellikle annesi. Annesi sürekli Sait Fâik'e bu konudaki rahatsızlıklarını dile getirmiştir. Zaten Sait Fâik de bu soruşturmalardan fazlasıyla etkilenmiştir. Annesinin telkinleri de etkili olmuştur yazarda. Bu nedenle Sait Fâik, uzun süre yazamaz. Aylak aylak dolaşır, balığa çıkar, buna benzer uğraşlar bulur kendine.

Sait Fâik 1942 yılının Mayıs ayında bir aylık süre için "Adliye Muhabirliği"ne soyunur. Adliyede ve duruşmalarda edindiği izlenimlerini kendi imzasıyla yazar. Daha sonraki yıllarda yazarın hikâye niteliğindeki bu yazıları "Mahkeme Kapısı" adı altında bir kitapta toplanır ve yayımlanır.

Sait Fâik, bu iki soruşturmadan öylesine etkilenmiştir ki 1944 yılına kadar yazmaz. Ancak bu süre içinde yazar sürekli insanları ve çevresini izler, onları gözlemler. Bu gözlemlerinden oluşan yazılarını "Medarı Maişet Motoru" adı altında yayımlar. Ancak talihsizlik yazarın yakasını bir türlü bırakmaz. Yine asılsız bir ihbar yüzünden bu kitabı da toplattırılır. Bu asılsız ihbar Sait Fâik'i iyiden iyiye huzursuz eder. Bu konudaki ezikliklerini, huzursuzluklarını, kırgınlıklarını sürekli yazar. 1944 yılından beri kitap yayımlamayan Sait Fâik işte bu kırgınlıklarını, ezikliklerini dile getirdiği yazılarını dört yıl gibi kısa bir süre sonra 1948 yılında "Lüzumsuz Adam" adını verdiği kitabında yayımlar. Bu dönemde pek az hikâyesi yayımlanır. Bu hikâyelerinde yazar genellikle balıkçıları anlatmıştır. Balıkçılarla ilgili izlenimlerini ayrıntısına kadar verir. Sait Fâik'in bu süre içinde hikâye yazmadığından söz etmiştik. Bu dönemde o, günlerinin bir bölümünü Beyoğlu'nda, Şişli'de geçirir. Şişli'de Bulgar

Çarşısı'nda bulunan apartmanlarına gider. Aylak aylak dolaşan Sait Fâik, zamanını şurada burada, içki evlerinde, kahvelerde geçirir. Bu ortamlardan sıkıldığında ise annesinin yanına Ada'ya gider. Bu yaşantısı tahminen 1950'lere kadar sürer. Çünkü Sait Fâik hastalanmıştır. Ona konulan tanı "Siroz"dur. Arada sırada gelen krizler, perhizlerle atlatılır.

Sait Fâik, 1951 yılında tedavi amacıyla Paris'e gider. Ancak Sait Fâik burada yalnızca beş gün kalabilir. Yazarın 21. ölüm yıldönümünde arkadaşı olan Naim Tirali bu seyahatle ilgili anılarını şöyle dile getirir:

"Sait Fâik, Paris'teki beş günü, kalabalık ve gürültülü bir büyük şehre uyamayışın sıkıntısı içinde geçti. Uçağa binerken aldığı ilaç asabını hep bozmuş, Paris'te bir gece bile rahat bir uyku uyuyamamıştı. Niyeti birkaç ay kalarak karaciğerini tedavi ettirmektir.

... Hastaneye Dr. Zeki ile birlikte gittiler. Sait hastaneden hoşlanmadı. Hele karaciğerinden parça alınarak tahlil edilmesi işi ortaya çıkınca korkmaya başladı. Bir de baktık daha geldiğinin üçüncü günü, İstanbul'a dönmekten bahsediyor..."

Naim Tirali, daha sonra yazarı İstanbul'a dönme kararından vazgeçirmek için neler yaptıklarını anlattıktan sonra şöyle devam eder:

"Ben gece bir başka yerdeydim. Gece yarısı otele döndüğümde Sait'i sordum: "Sait'in selamı var" dediler." Aldı çantasını gitti. Yarın sabah İstanbul'da olacak. Bu iki kitabı da senin için otel katibine bırakmış, kitapları aldım. Zaten ikisi de vardı bende. Açtım baktım. Havada Bulut'un ilk sayfasında "Yaptığım deliliğe ne zaman ah vah diyebileceğimi bir kestirebilsem, o zaman Paris'te beş günün romanına başlardım." 4.2.1951. İmza."

Paris'teki duygularını Lüzumsuz Adam'ın ilk sayfasında ise şöyle dile getirir: "Paris'teki anlaşılmaz günlerin tahlilini sana bırakıyorum Naim. Anlayabilirsen anla. 4.2.1951. İmza..." satırları Sait Fâik'in o tipik kaligrafisi ile yer almıştır. Bir Pazartesi gecesi geldiği Paris'ten hafta sonunda kaçıp gitmesi elbet bir gün bir hikâyesine konu olur. Edebiyatımız güzel bir hikâye daha kazanır diye düşünmekten başka yapacak iş kalmamıştı." ¹

Sait Fâik, Paris yolculuğundan sonra büyük bir yıkıntı içindedir. Ölüme doğru gittiğini düşünür. Böyle düşünmesi sanatçı açısından elbette anlayışla karşılanmalıdır. Ölümle, hayatın bitişi ile ilgili duygularının yıkıntısını pek çok hikâyesinde somut olarak görebiliriz. Örneğin Sait Fâik "G..." adlı hikâyesinde şöyle yazar:

"Kaç saat var ölüme? Bir sene mi? iki sene mi? Yoksa daha mı az? Beklenir. Ne beklenecek? Mucize! İlimde mucize yoktur. Bilinmez; keşfedilmemiş kanunlar bulunabilir ama..."

Şimdiye kadar yapılan bütün tahlillerde meydana çıkmamış bir şey olabilir. Olmamış olmasına ama, milyonda bir ihtimalle olabilir. Züğürt tesellisi! Tabiatın şakası yoktur. Ağır ağır öldürmek istedi mi ağır ağır, çabuk çabuğa niyetlendi mi koşar adım." ²

"Sait Fâik, çapraşık duygular içindedir. Çevresi ile bağlantısını kesmemiş avunmaya çalışmıştır. Bu beklenen ölüm karşısında ne olacaksa bir an önce olsun havasındadır. ölüm korkusu iliklerine kadar işlemiştir. Resim sergilerine, tiyatrolara, şiir toplantılarına, haftalık toplantılara katılarak avunmaya çalışır. Sıkıntılı ve huzursuzdur. Alnı kırışikliklerle dolmuştur. Seyrek saçları iyice kırlaşmış, mavi gözleri bir çocuk temizliğine

¹ Naim Tiralı, Sait Fâik'in Paris'teki Bilinmeyen Beş Günü, Milliyet Sanat Dergisi, Mayıs 1975, s. 132.

² Sait Fâik, Az Şekerli-Alemdağda Var Bir Yılan, Az Şekerli, "G..." s. 145.

bürünmüştür. Ölümüne iyice yaklaştığı günlerde tırnaklarını yiyen ters, patavatsız, kazı koz anlayan bir adam oluverir.”¹

Yine yazarın son günlerindeki duygularını, yıkıntılarını, huzursuzluklarını anlatan şu satırlara bir göz atalım:

“Son günlerde çok sevdiği İstanbul'u dahi sevemez olur. Artık İstanbul pis ve çirkindir ona göre. Yine de bu kentte yaşamaktadır. Zaman zaman yaşamak sevinciyle doludur. Bu sevinci somut bir biçimde ortaya çıkar.”Hişt! Hişt!” adlı hikâyesinde hayatın bilinmeyen sırrını, insanla doğa arasındaki derin bağıntıyı anlamaya çalışır ve yaşama sevincinin en güzelini ortaya koyar:

“Nereden gelirse gelsin, dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin. bir "hişt hişt" sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları.”²

1953 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Mark Twain Derneği Sait Fâik'e çağdaş edebiyata yaptığı hizmetler nedeniyle onur üyeliği verir. Bu üyelik ülkemizde ilk kez Atatürk'e verilmiştir. Atatürk'ten sonra verilen ikinci onur üyeliği Sait Fâik'indir. 1953 yılında yazarla yapılan röportajda yazar, bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirir:

“...Beni sevindiren de işte bu. Atatürk'ten sonra benim üye olmam, benim için ne büyük şereftir. Bir milletin yetiştirdiği en büyük çocuğu ile, o milletin kendi halinde bir küçük hikâyecisinin Amerika'da bir cemiyette buluşmaları küçük hikâyeci için ne bulunmaz şerefli bir fırsattır. Demokrasi de zaten böyle olur. Eğer üyelikten memnunsam bu yüzdendir.

.....

¹ İskender Fikret, "Sait'e Mektup", Yenilik, c. 3, s. 8.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Hişt Hişt*, İstanbul, Mayıs 1993, s. 74.

Türk hikâyecilerini temsil ettiğim anlamına alınmasın sakın. Her hikâye yazan ve yayan Türk hikâyecisi kendi şahsından bir dilin hikâyeciliğini yaptığına göre, şahsıma Mark Twain Cemiyeti'nin gösterdiği ilgi ve sevgi daha çok Türk hikâyeciliğindedir gibi geliyor bana. Ben de bu ilgi ve sevgiyi bütün değerli hikâyeci arkadaşlarımla paylaşıyorum. Kabul ederlerse. Kendini bütün dünyaya tanıtmış, sevdirmiş, bir halk çocuğu olan Mark Twain'i ananların içine Türk dilinin bir hikâye yazarını almayı düşünenlere de teşekkür ederim."¹

Bütün bu yaşanan güzel olaylar, tabiata ve insana dört elle sarılan bu değerli insan, genç denecek yaşta yakalandığı siroz hastalığından kurtulamaz, 5 Mayıs 1954 yılında yine bir kriz gelir ve bu krizi atlatamaz. Bu hastalığın yan etkisi olan ozafaj yani yemek borusunun kanaması nedeniyle acilen Marmara Kliniği'ne yatırılır. Ancak burada yapılan tüm müdahalelere rağmen kurtarılamaz 10 Mayıs'ı 11 Mayıs'a bağlayan gecenin sabahında saat 02. 35'te hayata gözlerini yumar. Cenazesi 12 Mayıs 1954 günü Şişli Camii'nden kaldırılarak Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verilir.

1.2. Edebi Kişiliği

Bir çok yazar, yakın dostu olan pek çok kişi, Sait Fâik'in kişiliği hakkında görüşlerini belirtmişler, konuşmalar yapmışlardır. Bunların bir kaç tanesini yazarak Sait Fâik'in kişiliği hakkında bilgi sahibi olabiliriz.

Fikret Ürgüp "Sait Fâik'in Psikolojik Yapısı Üzerine Bir Deneme" adını taşıyan yazısında şöyle der: "Kendisini çevresine kabul ettiren tarafı ilkel insanın bozulmamış duygularıyla ve

¹ Cumhuriyet, Mart 1993

kendini aldatmayarak yaşamı ve insanları özlemle karışık bir sevgiyle görmüş ve anlatmış olmasıdır.”¹

Annesi de oğlu Sait Fâik ile ilgili düşüncelerini Azize Erten'e şöyle anlatır:

"Beni çok severdi, ama hiç belli etmez, benim için üzüldüğünü, kaba hareketlerinden dolayı pişmanlık duyduğunu hep saklardı... Şöyle yanıma oturup da `Anacım şu işe üzüldüm, şöyle yapmak istiyorum, şuram ağrıyor demezdi ki... Bazen iki kelimeyle bir şeyler anlatır nasihat vermeye başladığında birdenbire değişiverirdi. Öfkesiyle neşesi hiç belli olmazdı. Tatlı tatlı konuşurken bağırılmaya başlayıverirdi.

.....

Beni ve bütün insanları çok sevdiğini biraz geç anlamıştım. Erkek evlatı ama babasından hep uzak durur, binde bir birşey istese beni araya vasıta koyardı. Avrupa'ya gitmesi için de babasına ben yalvardım. Saitçiğim sıkıştırıyordu beni: "Anacım, sen söylersen babam razı olur... !, "

Sait Fâik İstanbul Erkek Lisesi'nde okurken Edebiyat Öğretmeni olan Hakkı Süha Gezgin, onun için şunları yazmıştır:

"Uzun bir boy, endamlı bir yapı, şişkin şakaklar üstünde kabardıkça çoğalan sarı saçlar. Galiba her rastladığı berbere girdiği için bu saçlar hiçbir zaman iyi kesilmez. Şapkasının markası ne olursa olsun, başında iyi durduğu görülmemiştir.

Çıkkık elmacıklı Türkmen, yüzünde açık mavi gözleri, birer hülya penceresini andırır. Akları hemen hemen daima kanlıdır. Öyle dalgın bakarlar ki yüzünüze saplandıkları vakitlerde de, sizi görüp görmediklerini pek kestiremezsiniz.

¹ Fikret Ürgüp, Yeditepe Dergisi, Nisan 1964,

Geniş ağzında dudak yok, gülüş vardır. Medhe güler, iltifata güler, hiddete, siteme, tenkide güler.

Genç ve nafakalı olduğu halde süse, giyime kuşama pek ehemmiyet vermez. Kendine itinadan hoşlanmaz. Kalenderdir. Gittiği yerde nereye rastlarsa oturur. Sandalye, koltuk aramaz. Hiç yadırgamadan mesela bir masanın kenarına ilişir, şapkasını da dizine asıverir. Tekellüf sevmeyen Etiketli yerlere girmez, bu hali nefsine düşkünlüğünden, rahatını sevdiğinden değil, çekingenliğindedir. Nitekim teklifsiz bir dost odasında, ayakta durmaya da katlanır. Elverir ki içinin ısındığı bir yer olsun.

Bu kalenderlik, yazılarında değilse bile, seçtiği mevzularda, işlediği tiplerde de göze çarpar.

Sait Fâik'i de Kenan Hulûsi gibi sınıfta tanıdım. Çekingen, sual sormaz bir talebe idi. O vakitki hüviyetinde bugünkü varlığını belirtecek herhangi bir zekâ ve ruh tezahürünü hatırlamıyorum. Kendi halinde sessiz bir çocuktur."¹

Sait Fâik, her zaman bir işi olsun istemiştir. Bir baltaya sap olamamanın rahatsızlığını hep duymuştur. Çünkü kendisine sunulan işleri başaramamış genelde hep aylak aylak dolaşmayı tercih etmiştir. Oktay Akbal, Sait Fâik'in "iş olması" dileğiyle ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

"...Kahveci olmayı çok isterdim. Hem gene de istiyorum. Şöyle deniz kenarında sessiz bir kahvem olsun, oraya kimbilir ne çeşitli insanlar gelip gidecek, ben onları tanıyacak seveceğim. Ölümünden az zaman önce bir konuşmada böyle demiş Sait Fâik. Kahveci olmak, deniz kıyısında bir kahve işletmek, bir soruşturmada da vapurlarda bilet kesen bir memur olmak istediğini söylemişti. Öykücü Sait Fâik'in özlemleri idi bunlar: Kahvecilik ve vapurlarda bilet memurluğu...

¹ Hakkı Suha, "Sait Fâik", Yeni Mecmua, s. 66, 2 Ağustos 1940

.....

Sait Fâik lüzumlu adam olmak istiyor, bir işe girmek istiyor, kahve açmak, bilet toplamak, karpuz sergisi kurmak, gazetecilik yapmak, balıkçılıkla geçinmek şu ya da bu ... Ama herşeye rağmen o, yaptığı işin önemini biliyordu. Öykü yazmanın yeteri kadar önemli, hem de çok önemli bir uğraş olduğuna inanıyordu... Bu açıkça söylemese de yazmasa da, ikide bir yakınsa da sanatın bir ulus için, insanlığın tümü için en gerekli en yararlı bir iş, bir uğraş olduğunu biliyordu. Kalemını tutup öptüğü o an bunu olanca derinliği ile duymuştu. Bize de duyuracağına inanmıştı. Bu öykülerin gücü kalıcılığı bu inançtan, bu güvenden geliyor.”¹

I.3. Sanatı

Sait Fâik'in sanat hayatının çok küçük yaşlarda Adapazarı'nda başladığı söylenebilir. Küçük yaşlarda ilkin şiir denemeleri yapmıştır. Bu çalışmasına örnek olarak "Hammal" adlı şiirini verebiliriz. Bu şiir küçük yaşta olduğu dönemde yazılıp yayımlanmıştır. Ayrıca lise döneminde de hikâye çalışmaları, denemeleri yaptığını biliyoruz. İlk hikâye denemelerini, Bursa Lisesi'nde okuduğu dönemlerde yapmıştır. Sanatçılığının başlangıcında başından şöyle bir olay geçmiştir. Yaz tatiline girerlerken Edebiyat Öğretmenleri tatillerini değerlendirmeleri amacıyla bir ödev vermiştir. Sait Fâik de "İpekli Mendil" adını verdiği bir hikâye yazarak tatil dönüşü öğretmenine verir. Öğretmeni bu hikâyeyi değerlendirir ve sınıfa girdiğinde Sait Fâik'e dönerek: "Bunu sınıfta yüksek sesle oku." der. Sait Fâik, Öğretmeninin bu sözlerinden bir anlam çıkartamazsa da hikâyesini yüksek sesle sınıfta okur. Öğretmeni yazarı cesaretlendirir, hikâyesini çok beğendiğini söyler. Sait Fâik

¹ Oktay Akbal, "Lüzumsuz Adamın Gerekliliği", Milliyet Sanat Dergisi, s. 105, 8 Kasım 1974.

mutludur. Bu cesaretlendirme ile hemen ardından ikinci hikâyesi olan "Zemberek"i yazar. Bu hikâyesinde öğrencilerin yaşantısı verilir. Sınıfta Zemberekli saati olan tek çocuk vardır. Celil'dir bu öğrenci. Öğrenciler ders süresince sürekli Celil'e saati sorarlar. Ancak olan olmuş Celil'in saatinin zembereği kırılmıştır. İşte bu olaydan sonra derste geçmek bilmeyen sıkıcı dakikalar ve bu ortamdaki öğrencilerin ruh halleri iyiden iyiye bu hikâyede verilir.

İlk hikâyesi olan "İpekli Mendil" de ise on beş yaşındaki bir çocuğun sevgilisi için bir ipek fabrikasından ipekli mendil çalışı, yakalanışı daha sonra bu çalma işini sürdürüşü ve yakalanmamak için ağaca çıkışı ve oradan düşerek ölüşü anlatılmıştır.

Ayrıca 9 Aralık 1929 günlü Milliyet Gazetesinin sanat sayfasında "Uçurtma" adında bir düz yazısı yayımlanır. 1928 yılında Sait Fâik liseyi bitirir ve İstanbul'a yeniden döner. Şiirlerini yayımlamak üzere çeşitli dergilerle birlikte, Meş'ale dergisine de yollar. İlk iki hikâyesini kimin etkisinde kalarak yazdığı belli değildir. Sait Fâik'in çağdaşları olan Kenan Hulusi, Bekir Sıtkı, Sabahattin Ali sanat açısından ayrı bir yol izlerler. Şöyle ki Kenan Hulusi giriştiği denemelerin sonucuna varamadan genç yaşta dünyamızdan ayrılmış, Bekir Sıtkı ise toplumdaki kimi küçük çatışmaların hikâyesini vermiş, Sabahattin Ali ise bütünüyle toplumsallığa yönelmiştir. Sait Fâik herşeyden önce insanın hikâyesini anlatmaya yöneliktir. Bu insanın toplum ve hayat kavgası içindeki yeri Sait Fâik için önemli değildir. O, insanı insan olarak ele alır ve onu toplumsal çatışmaların sınıf kavgalarının dışında değerlendirir. Onun sorunlarını bu unsurlar dışında değerlendirir. Bu anlayış doğrultusunda Sait Fâik'in ilk hikâyelerinde Reşat Nuri, Ömer Seyfettin ve Refik Halit Karay gibi yazarların etkisi vardır denilebilir.

Varlık Dergisi'nin 408. sayısında yayımlanan "Sait Fâik'in İlk Şiirleri" adlı yazıda şunları okuyoruz:" Şiirlerde, yazıldığı çağın estetiğinden izler var. Faruk Nafiz, Necip Fazıl ve Yedi Meş'ale arası etkiler altında kaldığı belli. Henüz yirmi bir veya yirmi iki yaşında bulunan, üstelik de şiirden çok, öyküye yeteneği olan bir sanatçıdan, zaten daha fazlası beklenemezdi. Yalnız bu şiirde, sonradan öykülerinde göz kamaştıracak olan özgün imgeler ve temalardan ilk izlere rastlanmıyor da değil."¹

Haldun Taner'e göre "Türk Hikâyeciliği" Ömer Seyfettin'den sonra Memduh Şevket Esenal, Refik Halit Karay, F. Celaleddin gibi sanatçıların sürdürdüğü bir türdür. Sabahattin Ali ve Refik Halit Karay memleket hikâyeciliğine dialektik bir anlayış katmış ve 1940'ların -bu yeniliği ile- tek ismi olmuşlardır. Oysa Sait Fâik, "Türk Hikâyeciliği" nde hiç bir sanatçının yapmadığını yaptı ve benzersiz bir tarz getirdi. Sait Fâik, bir konuyu değil, hayatı savunuyor, bir tezi değil, bir yaşantıyı yansıtıyordu. İnsan ve doğa sevgisiyle dolu olan bir yüreği vardı. Neye, nereye, kime baksa bu sevgiyi görüyor, bu sevgiyle ısınıyor, bu sevgiyle ışıklanıyordu. Bizler, onun hikâyelerini okuduktan sonra çok şeyi kavradık, anladık, sevdik, içimize sindirdik."²

Yine Haldun Taner bir yazısında Sait Fâik için şöyle der: "bir Şeytan Minaresi, bir Karpuz Sergisi, bir Mangal ve İskemle, bir Kameriyeli Mezar, bir Boya Sandığı, bir Projektörcü, bir Balıkçı, bir Garson, bir Papaz Efendi, Sait onlara bakınca onları anlatınca birdenbire ilginçlik kazanıyorlardı."³

Sait Fâik, Fransa'da kaldığı süre içinde Andre Gide'i benimsemiş ve onunla dopdolu olduğunu söylemiştir. Sait Fâik, Fransa'da Andre Gide'i, Dostoyevski'yi tanımış o zamana kadar

¹ Yaşar Nabi Nayır, "Sait Fâik İçin Notlar" Varlık, s. 409.

² Haldun Taner, "Sait'e Saygı", Milliyet, 12 Mayıs 1974.

³ Haldun Taner, a.g.e.

hiç bilmediği büyük küçük ne kadar edebiyatçı varsa hepsini tanımıştır. Grenoble büyük ve güzel bir şehirdir. Burada Edebiyat Fakültesi'ne kaydını yaptırır. Okur ama yazmaz. Mektup dahi yazmak istemez. Sait Fâik yeniden İstanbul'a dönünce bir şeyler arar ancak bulamaz. Daha doğrusu ne aradığını dahi bilmemektedir. Andre Gide'le doludur.

Vedat Günyol, Sait Fâik'in yazdığı, özellikle sonraki yıllarda yazdığı "Alemdağda Var bir Yılan" da yer alan bazı hikâyelerinde de daha sonra yazılan hikâyelerde Jean Genet ile Jean Feyrefitte'nin etkisini görmektedir."Öyle bir hikâye" ile Jean Genet'in 1953 tarihinde basılan "Pompes Funebres" (Cenaze Töreni) adlı romanı arasında konu bakımından benzerlik vardır.

Romancı ve oyun yazarı Genet ile Sait Fâik'in ortak noktaları şunlardır: İkisinin de yaradılıştan şair olmaları, dillerindeki şiirsellik, sevip anlattıkları, hayatlarına girmiş olan kişilerin bir çeşit yüceltilmesinde birleşmedir. Sait Fâik'in kişilerinden çoğu birbirine benzer, bir şiir havası içinde aşağı yukarı aynı tonda birleşirler. Çünkü Sait Fâik insanları sevmiş onlarla dopdolu olmuştur. İnsan sıcaklığıyla yaşamış gönlünü insanlara kaptırmıştır. Yoksa "bir insanı sevmekle başlar herşey." der miydi?

Kayalara, dağlara, baharın ve yabani kokuların rüzgârla savrulduğu dağlara, tepelere tırmanıp küçük çoban çocuklarıyla konuşur. Bir keçi kokusu sarmış ağıllarda çobanlarla arkadaşlık eder, dert dinler. Onların sefaleti ile kederlenir, mutlulukları ile coşar. Köylüler ile beraber demir parmaklıklara asılıp içkili belediye bahçesinin içinde saz dinler, açık oynayan sinemalara gider, orada insanlarla itişip kakışır. Mahalle kahvesinde posta müvezzileri ile balıkçılarla, dostu olmayan emeklilerle, kötü ve sessiz kahvecilerle iskambil oynar. Tüm bunları yaptığı için Sait Fâik mutludur, dünya onundur.

Öylesine insanları sevmektedir ki düşünceleri ne olursa olsun karşı partileri tutan insanlarla konuşur, yağlı iplere boynu geçenlere üzülür, acır, ölenle öldüğü günler de olur.

Yazarlar doğa ve çevrelerinden nesnel olarak algıladıkları şeyleri öznel biçimde anlatırlar. Bu anlatımda imajlar vardır. Bu imajları sanatçılar kendi ruh alemleri ile birleştirerek dile getirirler. Bu bir duygu bütünlüğüdür, düşünce bütünlüğüdür, kontrollü bir gelişmedir. Sait Fâik hayatı boyunca düzenli bir aile yaşantısı ve meslek yaşantısını sevememiştir bir türlü. Bu nedenle de hikâyelerinin tümünde bütünlük değil dağınıklık görülür. Ancak bu dağınıklık gelişigüzel bir dağınıklık değildir. Sait Fâik'in ruh yapısı, dünya görüşü ve insanlara bakış açısıyla sınırlandırılan bir dağınıklaktır. Sait Fâik sürekli bir arayış içindedir. Sarnıç adlı hikâyesinde de belirttiği gibi "Kimdim, neydim, kimi seviyorum?" hep bu soruların cevabını arar gibidir.

Bugün Sait Fâik'i suçlayanlar vardır. Nedeni "Toplumsal çatışmaların, sınıf kavgalarının hikâyecisi olmamasıdır." Bunlar Sait Fâik'in hikâyeciliğimize anlatımı bakımından önemli katkılarda bulunmuş bir yazar olduğunu da kabul ederler. Bazı eleştirmenler onu kent soyluluğun hikâyecisi olarak görürler. Oysa Sait Fâik'in hikâyelerinde toplum ve toplumu oluşturan insanlar görülmektedir.

Sait Fâik'in kişilik yapısını bilmeyenler onun hikâyelerini anlamakta güçlük çekebilirler. Çünkü onun bütün yazıları, kendi mizacının , kendi iç dünyasının yansımasından ibarettir. Sait Fâik çoğu hikâyesinde, kendisi hikâye kahramanı olmuştur. Dil, üslup, konu, çevre ve kişiler çok az sanatçıda Sait Fâik kadar kendisi olmuştur. O, ortaya birçok problem atıp çözmeye çalışan bir sanatçı değildir. Onun dünyası o dönemlerin moda deyişiyle fikir dünyası değil; kendine has günlük yaşantılardan, sade isteklerden ve küçük mutluluklardan doğan bir hayal dünyasıdır.

I.4.Eserleri

Sait Fâik, hikâye, anı, roman, şiir, deneme, mektup türlerinde eserler vermiştir. Sanatçının eserleri şunlardır:

- 01- Semaver - Sarnıç."Hikâye"
- 02- Şahmerdan - Lüzumsuz Adam."Hikâye"
- 03- Medarı Maişet Motoru."Roman"
- 04- Mahalle Kahvesi - Havada Bulut."Hikâye"
- 05- Kumpanya- Kayıp Aranıyor."Hikâye"
- 06- Havuz Başı - Son Kuşlar." Hikâye"
- 07- Alemdağda Var bir Yılan - Az Şekerli."Hikâye"
- 08- Tüneldeki Çocuk - Mahkeme Kapısı."Hikâye"
- 09- Balıkçının Ölümü - Yaşasın Edebiyat."Hikâye - Anı"
- 10- Açık Hava Oteli - Konuşmalar - Mektuplar."Mektup"
- 11- Müthiş bir Tren - Çeviriler - Uyarlamalar."Hikâye"
- 12- Yaşamak Hırsı."Roman"
- 13- Şimdi Sevişme Vakti."Şiir"
- 14- Sevgiliye Mektup."Hikâye - Deneme - Mektup"
- 15- Bitmemiş Senfoni ve Sait Fâik Kaynakçası."hikâye"

I.4.1.Eserlerinin Teknik Özellikleri

I.4.1.1. Konular

"Hikâyede konu olmaz mı? Elbette olur. Bizim hikâye geleneğimizde konu baş yeri alır. Batı yazarlarının birçoğunda da bu böyledir. Konusuz hikâye olmaz ilkesi bizde de ağırlıktadır.

Sait Fâik'in ilk öykülerinde sonraki yıllarda yazdığı bazı öykülerinde konunun ağırlığı göze çarpar. Ama onun hikâyelerinde konu ikinci plandadır. Salâh Bırsel "Sait Fâik üzerine" adlı yazısında "O, hikâyeden konuyu kaldıran, konunun çok önemsiz bir şey olduğunu bize hatırlatan, öğreten sanatçıdır. Avrupa resminde Cezenne neyse bizim hikâyemizde de Sait Fâik O'dur." demiştir. ¹

Sait Fâik, konularını hayatından ve çevresinden almıştır. Sait Fâik'in hayatı, toplumdaki ve çevresinden soyutlanamaz. Hikâyelerinde, yaşadığı günlerin içindeki insanın ağırlığını duyduğu baskıların, acıların ip uçlarını buluruz. Sait Fâik, insan gerçeğine varmış olan bir sanatçıdır."bir insanı sevmekle başlar her şey" diyen de Sait Fâik değil midir? Sait Fâik kavga adamı değildir, hiçbir zaman da olamamıştır. O, toplumsal sanata yönelmiştir. Hikâyelerindeki bazı konular yüzünden sıkıntıya düştüğü bilinmektedir. Bu nedenle konuyu hikâyelerinden kaldırmıştır diyebiliriz. Ancak Sait Fâik'e göre konusuz hikâye de olmaz.

Onun hikâyelerinin konuları belirli çevrelerde geçer. Bu yerler Sait Fâik 'in doğduğu ve ilk öğremini gördüğü yer olan Adapazarı, lise döneminde yaşadığı Bursa, daha sonra üç yıl kaldığı Avrupa'nın bazı yöreleri özellikle Grenoble ve daha sonra da İstanbul'dur. Yazar İstanbul'un daha çok kenar mahallelerini, Beyoğlu'nun arka sokaklarını, Adaları anlatmıştır. Sait Fâik, Anadolu'yu tanımamıştır. Ancak Anadolu'yu İstanbul'a gelen insanlardan öğrenir.

Sait Fâik'in işlediği konular; İnsan ve Toplum, İnsan ve tabiat bir de Psikolojik konulardır.

¹ Salâh Bırsel, "Sait Fâik Üzerine", Meş'ale (Gaziantep), s.3 Nisan 1955.

1.4.1.1.1. İnsan ve Toplum

Yazar, "Çarşıya İnemem" adlı hikâyesinde, toplumdaki yasaklara değinmiştir."Kumpanya" adlı uzun hikâyesinde ise toplumdaki değerler ve değerlendirmeleri anlatmıştır.

Yazarın bir çok hikâyesinde toplum içindeki kötülöklere değinilmiştir."Kriz" adlı hikâyesinde de insanların gelişmemişliği ve toplum içindeki yabansı davranışları anlatılmıştır.

Sait Fâik, "Karidesçinin Evi" adlı hikâyesinde kötü bir toplum tablosu çizer.

Sait Fâik "Ay Işığı" adlı hikâyesinde haksızlıkların olmadığı bir dünya hayal eder ve bu özlemini dile getirir. Bu özlemini çektiği dünya o gün olduğu gibi bugün de hayali olan bir dünyadır." Semaver" adlı hikâyede yalnız başına ortada kalan, annesinin ölümünden sonra Semaver'le birleşen ve onunla kahvaltı eden Ali anlatılmaktadır."Robenson" adlı hikâyede en güç koşullarda yalnız kalmış insan simgelenir."Birtakım İnsanlar" yalnız başına kalmış insanları konu eder."Sarnıç" ın birinci hikâyesinde yalnız kalan bir adam anlatılmıştır. Geçen zaman karşısında bu adamın elinde anılarından başka hiçbir şey kalmamıştır."Kalorifer ve Bahar" adlı hikâyede ise kentin bir kıyısında kendi başına bırakılmış çocuklar vardır. "Bir Karpuz Sergisi"nde yalnızlık ve kimsesizlik duygusu işlenir. "Mavnalar" hikâyesinde çevrenin kendileri ile hiç ilgilenmediği biri işçi öbürü gemici olan iki yalnız insan, çok dar olan iç dünyalarına çekilmiş olarak yaşamalarını konu eder."Gece İşinde"nde bütünüyle çevre ile ilgilerini kesmiş, toplumsal bağlarını koparmış esrarkeşler, gecelerini ve gündüzlerini hep meyhanelerde geçiren insanlar ele alınmıştır.

"Hancının Karısı" da bir yalnızlık hikâyesidir. Hikâyede yabancılarla ilgi kurmak istemeyen, onlarla görüşmeyi asla istemeyen dışa kapalı bir köy halkı vardır. Hancı da karısıyla sessiz ve kimsesiz bir halde yaşayan yalnız bir insandır.

"Ormanda Uyku" adlı hikâyede yalnızlığın acısını duyan yazar, insanlarla konuşmak, onları sevmek, onları kucaklamak düşüncesiyle vapura koşar.

"Kim Kime" adlı hikâyesinde ise yazar yalnızlığa ve kimsesizliğe saldırır. Kimsesizliğin ve yalnızlığın insanları yıprattığını, bunalttığını, hatta yalnızlık duygusunun insanların ölüme dahi götürdüğünü anlatır.

"Park" adlı hikâyede ise buralarda yalnız başına dolaşan aylak bir insanın kendisi gibi olan diğer insanlar arasında nasıl dolaştığı anlatılır.

"Kumpanya" adlı hikâyede, serseriler, başıboş yaşayan insanlar bir sanata bağlandıklarını sanarak kendilerini avuturlar ve hayatlarını sürdürürler.

"Kriz" de ise Necmi bütünüyle başıboş yalnız yaşayan bir insandır.

"Gauthar Cambazhanesi" nde yabancı (eğzotik) bir çevrenin özellikleri verilir.

"Şahmerdan" adlı hikâyede işçiler, kimsesiz ne idüğü belirsiz bir iskelede çalışırlar.

"Çelme" de doğaya çıkan Sait Fâik, serseriliğin ve aylaklığın arkasında koşar. Gerçeklerin kendisini bırakmasını ister, açları, açıkları düşünmemeyi kendisini kızına münasip görmeyen zengin tüccarı dahi düşünmek istemez. Bu nedenle cennetin olduğu yere gitmek istediğini söyler.

"Bir Define Arayıcısı" adlı hikâyede balıkçılık yapan Fındık Ali anlatılır. Fındık Ali, daha önce hamallık, boyacılık, serserilik, müvezzilik yapar. Hatta "söylemesi ayıp" hırsızlık dahi yaptığı anlatılır.

"Projektörcü" hikâyesinde yalnız ve aylak olan bir adamın, ışıldakçı ile olan dostluğu anlatılır.

"Francala mı Ekmek mi" de iskelede yatıp kalkan, çok çirkin ve çok yalnız, çok kavgacı olan kimsesiz bir çocuk anlatılır.

"Çöpçü Ahmet" ve "Köye Gönderilen Eşek" te Çöpçü ve Ramo çevresine şaşkın şaşkın bakan insanlardır. Bunlar İstanbul'a Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen insanlardır. Bunlar, bu nedenle İstanbul gibi büyük bir kentte şaşkın yaşayan insanlardır.

"Alt Kamara" da tembellik eden insan, "Satılık Dünya" da ise, tüm yakınlarını yitirip hırsızlık yapan ve çaldığı parayla dünyayı satın almaya kalkan Emin anlatılır.

"Bir Kadın" adlı hikâyede tek başına yaşayan bir kadının aylak bir adamla tanışması anlatılır.

"Mahalle Kahvesi", "Plajdaki Ayna", "Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal", "Dört Zait", "Hallaç", "Baba-Oğul", hikâyelerinde yer yer doğa, yalnızlık ve yabancılik görülür.

"Karanfiller ve Domates Suyu" nda Kör Mustafa'nın doğayla mücadelesi, onu imkânsızlıklarıyla yenmesi, istediği biçime sokması, yürekli ve güçlü bir insanın anlatımı vardır.

"Bilmem Neden Böyle Yapıyorum" adlı hikâyede yalnızlığın ve aylaklığın bambaşka bir biçimde anlatılışı vardır.

1.4.1.1.2. İnsan ve Tabiat

Sait Fâik, insan ve tabiat ilişkisine birçok hikâyelerinde yer verir. Yazar, deniz insanlarının yaşantısını, onların haksızlıklar karşısındaki davranışlarını, tabiatın insanlar tarafından sömürülmesini konu alan hikâyeler yazmıştır.

"Son Kuşlar" adındaki hikâyesinde Sait Fâik, tabiatı işler. Yazar bu hikâyesinde bugün çevre sorunları olarak geniş kitleleri ilgilendiren ve kamuoyunun fazlasıyla tepki gösterdiği, bilimsel yönden çözümler aranan soruna eğilmiştir. Bu hikâyede yalnız bir adam tabiatı, otları, kuşları ve Ada'yı sevmektedir. İnsanların acımasızca tabiatı katletmeleri, kuşları öldürmeleri, çimenlerin talan edilmesi karşısında bu adamın yalnız başına çırpınışları, çok şeyler yapmak isteyip de yapamaması Son Kuşlar'ın konusunu oluşturur. Sait Fâik, belki de bu konuya, tabiata ve insana ilk eğilen sanatçıdır diyebiliriz.

"Yaşayacak" adlı hikâyede Sait Fâik balıkçılar üzerinde durur. Yazar, bu hikâyede de gene yalnızlığını ve aylaklığını yer yer belli etmiştir. çok balık tuttıkları zaman balıkçılar elbette çok sevinirler ancak Sait Fâik bu sevinci pek ağır başlı bulmaz, aşırı sevinçleri karşısında neden sonra onlara hak verir ve der ki:

"Biz alışmadık bu çeşit sevince: Bilmeyiz ki bu çeşit sevincin tadını, tatmadık ki. Düşünmeye başlayalı beri sarhoş olmadan gülmedik ki. Böyle irkiliriz işte dışardan görünce sevincin gösterisini."¹

Balıkçılar çalışkan güçlü insanlardır. Yalnız adam ise onların bu güçlülükleri ve çalışkanlıkları karşısında kendine kızar. Onlara imrenir.

¹ Sait Fâik, Havuz Başı-Son Kuşlar, Yaşayacak, s.140.

"Haritada Bir Nokta" hikâyesinde Sait Fâik yine "yalnız adam" dır. Yanında köpeğinden başka kimsesi yoktur. Sait Fâik doğayla başbaşadır. Doğa alabildiğine güzeldir ancak yalnızlık yüzünden bu güzelliklerden tat alamaz ve "Son Kuşlar" adlı hikâyesinde duygularını şöyle dile getirir."İnsansız hiç bir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde onunla güzel. Bu dakikada, bu günün güzelliği, gökte ay uzakta güneşin bir billur bahçe gibi pırıltısı: hiç bir şey değil... bütûn bunlar kötû resimler gibi..."

"Bir Kaya Parçası Gibi" de Sait Fâik, Barba Vasili adında sanatçı bir balıkçıdan bahseder. Barba, ekmeğini taştan çıkaran güçlü bir insandır. Yazarla birlikte Barba Vasili tabiatın içindedir, yalnız başlarına görünürler. Bu bir tabiat hikâyesidir.

"Hişt ! Hişt !" adlı hikâyesi buram buram tabiat kokmaktadır. Yazar, tabiatdaki her güzellikten etkilenir içi yaşama sevinci ile dolar."Otların yeşil olması, gökyüzünün bulutsuz olması, denizin mavi olması" karşısında Sait Fâik çok mutludur yaşama sevinci ile dopdoludur. Gökyüzünde bir kuş "hişt hişt" ederek geçmiştir. Yazar hikâye boyunca bu "hişt hişt" sesini duyar sanki birileri ona seslenmektedir.

Yazar, "Kameriyeli Mezar" adlı hikâyede yine bize tabiatın güzelliklerini yansıtır.

"Sivriada Geceleri" adlı hikâyesinde yazar, tabiatın insanlara ne zorluklar çıkardığını, bu zorluklar karşısında insanların tabiatla nasıl savaştığını, tabiata nasıl direndiğini anlatır.

Bu hikâyelerden de anlıyoruz ki Sait Fâik özetle sevgi, korku, ölüm, iç çatışma gibi insana dönük duyguları deniz, balık, balıkçılar ve balıkçıların denizle yaptıkları mücadeleleri, yaşam kavgalarını, ayakta dimdik durmaya çalışmalarını anlatmıştır. Hastalıklar, insan ve tabiat ilişkileri: kumar ve kumarbazlar,

karaborsa, tiyatroculuk, kiracılık, ev sahipliği, insanların birbirleriyle olan kavgaları gibi toplumsal durumlar, yalnızlık, ayyaşlık, serserilik, aylaklık, sonradan görmelik gibi durumlar, ekmek parası için verilen mücadeleler onun hikâyelerinde işlediği konulardır.

Sait Fâik, tüm hikâyelerinde insana geniş bir biçimde yer vermiştir. Bu nedenle hikâyelerinde ağırlıklı olarak insan ve insan sevgisi göze çarpar. Ancak hikâyelerdeki insanlar başlı başına verilmemiştir. Bu insanlar doğaya, insana, topluma, çevreye ve hayvanlara dönüktür. İnsanlar bu unsurlara karşı hep sevgi yüklüdürler. Onun hikâyelerinde zaten tabiattan, hayvanlardan, insanlardan uzak bir insan düşünülemez.

1.4.1.2. Çevreler

Yapısı gereği Sait Fâik, hep aylak aylak dolaşmıştır ve hep yalnız yaşamayı yeğlemiştir. Yalnızlığın ve aylaklığın verdiği duyguyla Sait Fâik'in girmediği çevre kalmamıştır. Bu geniş çevre onun hikâyelerindeki kahramanların çevresi olmuştur. Bu çevreleri şöylece gruplandırmak mümkündür.

- 1 - Meyhaneler ve Kahveler,
- 2 - Parklar,
- 3 - Köprüaltları,
- 4 - Cami Avluları,
- 5 - Ormanlar,
- 6 - Kentin Kıyı Mahalleleri, Yoksul Semtler,
- 7 - Köyler,
- 8 - Balıkçıların Çevreleri,
- 9 - Egzotik (yabancı) Çevreler.

I.4.1.2.1 Meyhaneler ve Kahveler:

Meyhaneler ve kahveler, serserilerin, işsizlerin, "kûlhanbey"lerin, dertli ozanların, insan sevgisine susamış okumuşların, kısacası her sınıftan insanların devam ettikleri mekanlardır. Meyhaneler ve kahveler birbiriyle bağıntılı olan yerlerdir. Her sınıftan insan ya meyhanelere gider ya da kahvelere. Sait Fâik'in hikâyelerinde bu gidiş gelişler şöyle olur. Önce kahveye giden insanlar orada biraz sohbet ettikten sonra meyhaneye gider, dostlarıyla oturur, sohbet eder, bir yandan da içkilerini yudumlarlar. Ya da önce meyhaneye gidilir orada yenilir içilir sohbetler edilir. Daha sonra buraya gelen insanlar kahvehaneye giderler. Orada bulunan insanlarla sohbet ederler. Sait Fâik hikâyelerinde bu çevreleri ve bu çevrelere gelen insanları ayrıntılı olarak verir ve onların inanılmaz serüvenlerini anlatır.

Meyhaneye giden insanların çoğunluğunu kûlhanbeyler oluşturur. Onlar meyhanede isterlerse lambayı yaktırırlar, isterlerse kapattırırlar, isterlerse ortalık yerde bir kadını rahatlıkla dövebilirler. Bu davranışlarından hiç bir şekilde rahatsızlık duymazlar.

Bir de sabahçı kahveleri vardır Sait Fâik'in çevresinde. Bu kahvelere gelen insanlar çoğunlukla esrarkeş, eroınman, kimsesiz, yeri yurdu olmayan çocuklar, karanlık işler çeviren insanlardır. Evsiz barksız olan insanlar buralarda yatar kalkarlar. Bunlar kendi dünyalarında yaşayan, kendi hayalleriyle beslenen insanlardır. Sabahın erken saatlerinde gelen polisler işte bu insanları yerlerinden eder, onları dışarı atarlar.

Sait Fâik'in meyhane ve kahvehaneleri konu alan hikâyeleri şunlardır:

"Bir Takım İnsanlar", "Gece İşi", "Gaz Sobası", "Kriz", "Lüzumsuz Adam", "Birahanedeki Adam", "Menekşeli Vadi", "Bilmem Neden Böyle Yapıyorum", "Sarhoşluk", "Karidesçinin Evi", "Cezayir Mahallesi", "Kumarbaz Hayri Efendi", "Şehrayin", "Kafa ve Şişe"...

"Mahalle Kahvesi" adlı hikâyede küçük bir mahalle kahvesi anlatılır. Bu kahveye gelen insanlar genellikle tavla oynarlar. Kimileri hayaller kurar, kimileri geçim derdi tartışmaları yaparlar. İhtiyar insanlar her zamanki yerlerinde sedirlerde otururlar. Orta yaşta olan insanlar onların yanına giderek otururlar.

"Menekşeli Vadi"de orta halli insanların meyhanelere düşkünlüğü anlatılır.

"Medarı Maişet Motoru"nda kuyu temizleyicisi Ali, habire içen içince sinirlenen küfürbaz bir insandır.

"Lüzumsuz Adam"da yaşı elliyi geçmesine rağmen genç kızlara olan düşkünlüğü ile tanınan, içtikçe uyuklayan, arada başını kaldırarak "Allah, Allah" diye bağırarak bir sarhoş anlatılmıştır.

1.4.1.2.2 Parklar

Parklar işsiz, aylak, serseri, serüvenci insanların dolaştığı yerlerdir.

"Bir Karpuz Sergisi", "Mavnalar", "Ormanda Uyku", "Park", "Çöpçü Ahmet", "Hayvanca Gülen Adam", "Kestaneci Dostum", "Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi", "Balıkçısını Bulan Olta" adlı hikâyelerde bu çevreler ele alınmıştır.

Parklar, insanların hayatında önemli yer tutarlar. Asıl yalnız insanlar, kimsesizler, insanlardan kaçan insanların gezinti yerleridir parklar. Gündüz ve gece parklarda dolaşan buralarda

konaklayan insanlar ve bu çevre yazar tarafından olduğu gibi verilir.

I.4.1.2.3. Köprüaltları

"Bir Karpuz Sergisi", "Mavnalar", "Ormanda Uyku", "Park", "Çöpçü Ahmet", "Hayvanca Gülen Adam", "Kestaneci Dostum", "Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi.", "Balıkçısını Bulan Olta." adlı hikâyelerde bu çevreler ele alınmıştır.

Buralar da hayatlarında yalnız kalmış insanların çevreleridir. Köprüaltlarında yaşayan insanların hepsi yabancısıdır. Anadolu'dan iş bulma ümidiyle gelen ancak iş bulamayan çocuklar, gençler buralarda yaşarlar. İş bulabilme umutlarını yitirdikten sonra bu çocukların, gençlerin sonra nasıl serseri oldukları, karanlık işlere nasıl giriştikleri, hapisanelere nasıl düştükleri yazar tarafından ayrıntılı olarak anlatılır.

I.4.1.2.4. Cami Avluları

"Bir Karpuz Sergisi.", "Mavnalar.", "Ormanda Uyku.", "Park.", "Çöpçü Ahmet.", "Hayvanca Gülen Adam.", "Kestaneci Dostum.", "Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi.", "Balıkçısını Bulan Olta." adlı hikâyelerde bu çevreler ele alınmıştır.

Buralar da yabancı, yalnız ve garip insanların uğrak yerleridir. Yazar hikâyelerinde bu yerleri de ayrıntılı olarak işlemiştir.

I.4.1.2.5. Ormanlar

"Bir Karpuz Sergisi.", "Mavnalar.", "Ormanda Uyku.", "Park.", "Çöpçü Ahmet", "Hayvanca Gülen Adam.", "Kestaneci

Dostum.", "Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi", "Balıkçısını Bulan Olta." adlı hikâyelerde bu çevreler ele alınmıştır.

Sait Fâik'in hikâyelerinde işlediği ormanlar, Ada'nın çevresinde bulunan ağaçlıklı yerlerdir. Burası, onun, diğer çevreler gibi aylak aylak dolaştığı yerlerdir. Yazar, ormanda buraya gelen insanları seyreder, izler, izlenimlerini büyük bir sevecenlikle hikâyelerine aktarır.

1.4.1.2.6. Kentin Kıyı Mahalleri - Yoksul Semtler

Sait Fâik'in hikâyelerinde görülen çevrelerden bazıları da kıyı mahalleleridir. Buralarda yaşayan insanlar da yoksul insanlardır. Sait Fâik'in hikâyelerinde ele aldığı mahalleler, sur dışı mahalleler, Ziba Mahallesi, Yüksekaldırım ve Dolapdere gibi İstanbul'un kenar mahalleleridir.

Sait Fâik, bu semtleri "Kalorifer ve Bahar.", "Bacakları Olsaydı", "Yorgi'yanın Mahallesi.", "Yüksekkaldırım.", "Dolapdere.", "Sur Dışında Hayat." gibi hikâyelerinde ele almıştır. Bu semtler hakkında kısaca bilgi edinmekte yarar vardır diye düşünüyoruz.

1.4.1.2.7. Surdışı Mahalleleri

Bu semtlerden İstanbul'a ulaşım oldukça zordur. Hatta denilebilir ki Ankara'ya gitmek, İstanbul içinden bu semtlere gitmekten daha kolaydır. Bu semtlerde yaşayan her türlü dinden, ırktan, milliyetten insanlar vardır. Ancak burada yaşayan insanlar hiçbir zaman birbirlerini Ahmet, Mehmet, Apostor, Yorgi, Avran... gibi adlarla çağırmazlar. Bu nedenle de bu semtlerde kimin ne olduğu belli değildir. Bu insanlar konuştuğunda azınlıkların dili ve argosu hemen belli olur. Bu semtlerin serserisi çoktur. Bu nedenle buralarda suç işleyen insanların oranı yüksektir. Bu

semtlerin suçlu insanları askere gönderilir gibi hapishaneye gönderilirler. Hapishaneye gitmek bu insanlarca sanki kahramanlıktır. Bu insanlar dil, din, ırk, milliyet ayrımı yapmazlar. Bu nedenle herkes birbirinden kız alışverişi yapar. Bu insanların ortak görüşlerinden biri de tepeye çıkıp İstanbul'a bakmaktır. Onu bir sevgili gibi görmektir.

Bu semtlerde yaşayan kadınlar, bu mahallede doğar, bu mahallede sefil bir kulübede yaşarlar, bu mahallede evlenirler ve ölümler başka bir sefil kulübede olur. Erkekler ise bu mahallede doğarlar ancak asla burada ölmezler. Kimi hapishanede kimi cami avlusunda, kimisi ise bir duvar dibinde ölür.

Bu semtlerde yaşayan çocuklara gelince, onların beş parmakları yoktur. Çünkü başparmakları mahalle "Operatörleri" tarafından kesilir ve bu çocuklar özel bir meslek için yetiştirilirler.

1.4.1.2.8. Zibâ Mahallesi

Her mezhepten, her dinden, her meslekten olan insanların yaşadığı semttir burası. İki tarafı karanlık yokuşlardan oluşmuştur. Evler, yokuştan aşağıya doğru her iki tarafta sıralanmış haldedir. Yokuşun bir yanında evler, diğer yanında renduevleri, karidesçiler, elektrikçiler, ekmekçiler, sirkeçiler, marangoz dükkanları sıralanır. Bunun yanı sıra akerdeoncu, kitaracı, revû figüranı gibi çeşitli mesleklerden insanlar, Türk, Rus, Ermeni, Nasturi, Arap, Çingene, Fransız, Katolik gibi değişik milliyetlerden gelen insanlar bu çevrenin ilginç insanlarıdır.

Geceleri önde kızlar gider, arkalarından berber çırakları, onların arkasından da burma bıyıklı Arnavutlar gelir. Mahalle sessiz ve sakindir. Ancak ağaç altlarında, تنها yerlerde hayat

fikir fikirdir. Bekçi ise تنها yerlerde sevişen insanları ~~bedine~~ rahatsız eder.

I.4.1.2.9. Yüksekaldırım

İstanbul'un meşhur bir semtidir. Yan sokaklarının adı pek güzeldir. Bu semtte Alageyik semti çok meşhurdur. Bu sokaktan keskin bir insanlık kokusu fırlar. Burada Anadolu'dan gelmiş aşçılar, plajlara gidemeyen parasızlar, bıkmış İstanbullular dolaşır ve bedava şarkı dinlerler. Buradaki mallar İstanbul'dan ucuzdur.

I.4.1.2.10. Dolapdere Semti

Bu semtte kulübeler saçtan ve mukavvadandır. Bu semt sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan insanların yaşadığı semttir. Bu semtte çıplak, aynasız, hasırsız, iskemlesiz ilkel kahveler bulunur. Bu semtteki insanlar müziği çok severler. Bu nedenle bu semtte darbuka, zurna, keman sesleri hiç eksik olmaz. Bu semt, bir bayram yeri gibidir. Ortalıkta karabıyıklı, poturlu ihtiyarlar gezer. Ayrıca bu semtin çok güzel kızları vardır. Ancak temizliğe önem vermedikleri için bu genç kızlardan çok ağır kokular yayılır çevreye. Mahallede bir emprime fabrikası vardır. Bu fabrikada mahallenin gençleri çalışır. Beyoğlu'nda pek çok dükkan bulunur: Berber dükkanı, kuaför, düğmeci, pastane, lokanta, duvar döşemesi, badana malzemelerinin satıldığı dükkanlar... İşte bu dükkanların hepsinde çalışan gençler bu mahalledendir. Bu insanlar hep burada yetişirler ve burada otururlar. Ayrıca bu semtte tövbekar hırsızlara, hastaneden çıkmış eroınmanlara, falcılara, yakışıklı yeni külhanbeylere, arakçılara, jigololara rastlamak mümkündür.

1.4.1.2.11. Köy

Sait Fâik'in hikâyelerinde köy geniş yer tutar. Hikâyelerdeki köyler genellikle Batı Anadolu, Bursa, Adapazarı yöresi, Sakarya ve İstanbul'un banliyö köyleridir.

"Babamın İkinci Evi.", "Kıskançlık.", "Düğün Gecesi.", "Hancının Karısı.", "Lohusa.", "Gaz Sobası.", "Köy Hocası ile Sığırtmaç.", "Şetan Minaresi.", "Mahpus.", "Menekşeli Vadi.", "Papaz Efendi.", "Karanfiller ve Domates Suyu.", "Sakarya Balıkçısı.", "Su Basması.", "İnsanlar, Türküler, Masallar." gibi hikâyelerde çevre köydür.

Kasaba ve şehir arasına yol yapımı için yapılan girişimler vardır. Bu girişimlerde belirli insanlar görev alır ve kasabanın, köyün yollarını yapmaya çalışırlar.

"Yol, yüz on kilometre yapılacaktır. Bir ova kasabasından başlayacak, iki küçük kasaba daha geçildikten sonra, kocaman, 900 küsur metre irtifaında bir dağ aşılacak, böylece yol, vilayete varacaktı. Şose beş müteahhide devredilmişti. Bu beş müteahhit, acar, çapkın, kırkbeşlik insanlardı. Beş müteahhidin de bir müteahhidi vardı. Bu köse sakallı, küçük cingözlü, sarı bıyıklı, paltosu kürklü bir adamdı. Bütün malzemeyi o verecek, silindirleri o getirecek, her işi, bankaya yatırılan bilmem ne kadar lira görecekti. Bir gün, bu köse sakallı, ufak cingözlü ihtiyar adamın aklına bir seyahat fikri geldi." "Hazır iş de var" dedi. "Gider, şu yüz on kilometreyi gezerim." Yol yapılmaya başladıktan beş on gün sonra idi. Otomobilini getirtti. Bu otomobil yeni fabrikadan çıkmış, bir vitrinden söküp alınmış, kız gibi; Arap atı gibi durduğu zaman sünepe, yürümeye başladığı zaman narin, hain, cilveli, rüzgârlı idi. Kasabanın belediye dahili yolları ne kadar berbattı. Merkez mahallelerinden sonra bir bataklığa dalınıyordu. Ördeklerle çocukların hâlâ yaz ılıkliğini muhafaza eden

birikintilerde koştuğunu görmek, bir teşrinisaniye gününde iliklerine kadar üşüyen ihtiyar, ama işgüzar müteahhitler müteahhidini de, ördekleşip çocuklaşmak hususunda mütereddit bırakmıştı.”¹

Dağın eteğinde kurulu olan köyler de vardır. Bu tür bir köy "Hancının Karısı" adlı hikâyede ele alınmıştır.

"Sarı köpekle beraber epey yol almıştık. Köprüler geçmiş, bataklıkların kenarından yürümüş, çobanlardan yol sormuş, bir dağın eteğine varmıştık. Dağın eteğinde, kapanık manzaralı, seyrek evli, sakin, sokaksız ve çarşısız acayip bir köy vardı. Ana yoldan hiçbir yol ayrılmadan çimen ve çayırların üstüne bir hayli ev yığılıvermişti.”²

Küçük bir çam ormanı içinde yer alan bir köy. Ve yazarın kitaplardan öğrendiği sevgiler ve gerçeklerle yüz yüze gelişi: "Küçük bir çam ormanı. Vakit sabah. Arı, sinek, kuş sesi. Bir siyah gözlükten görülen yerde ve ağaçlarda güneş parçaları. Sonra uzak, göğün kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden hudutlu bir deniz... İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmişler. Hayır, şimdi insanları, kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. Kitaplar dediğime bakıp da büyük ilmi kitaplar, yahut da dört meşhur kitaptan birisini okuyup iman ettiğim sanılmasın. Şiirler, romanlar, hikâyeler, masallar bana bu ilmi tahsil ettirmişlerdi. Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapan uşaktan öğrenmeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adamın çalışmadığını kendi kendime öğrendim. Ama şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan

¹ Sait Fâik, Havuz Başı- Son Kuşlar, İnsanlar, Türküler, Masallar, S. 93.

² Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Hancının Karısı, Sh:166.

adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için didinsin. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da kalp para ile metelik etmez.”¹

"Lohusa" adlı hikâyede Sait Fâik, yine bir köyü çevre olarak ele almış ve anlatmıştır:

"Kumköy" Sakarya yanında, hemen hemen yan yana denilecek kadar kasabaya yakın, kırk beş hanelik bir köydü. Kasabanın kenar mahallelerinden sonra bir mezarlık başlardı. Yer yer duvarları yıkılmış, baldıranla ısırganlar mezarları ve mezar taşlarını kaplamış, bu artık ölü gömülmeyen mezarlık geçildikten sonra, Sakarya'nın tahta köprüsü gözükürdü. Daha köprüye varmadan sağ kolda küçük bir öküz arabası yolu, küçük bir tepeye doğru tırmanır, tam tepedeki kocamın çınarın dibine varılınca birbirinden birer ikişer dönümlük tarlalarla ayrılmış köyün evleri, ottan damları ile meydana çıkıverirdi. Yol, buradan itibaren kasaba yolları gibi arnavutkaldırımı idi. Ta köyün ilk evine kadar bu sarsak ve harap yol gider, orada birdenbire bitmez, seyrekleşir ; gene bir yüz adım kadar tek tük kaldırım taşları bulunur, sonra bir çimenlik başlardı. Bu çimenliğin ortasındaki araba izleri, iki muvazi hakla hiç bozulmadan adeta kenar çimenler hiç ezilip sararmadan her evin kapısına kadar varırdı.

Kasabanın üç ana yolu vardı. Bu üç ana yoldan ikisi Sakarya'nın köprülerine çıkardı. Nehirse kasabanın dışında kocaman bir münhani çizerdi. Kumköy, kasabanın köprülere çıkan her ana yolundan aynı mesafedeydi. Her iki taraftan da şehre aynı zamanda varmak mümkündü. Fakat bir mezarlıktan geçildikten sonra şehrin çarşısına varılan yol daha ziyade bir iktisadi yoldu. Çünkü bu yoldan kasaba çarşısına daha çabuk varılabilirdi. Halbuki öteki yoldan kasaba, hemen hemen iki tarla

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karanfiller ve Domates Suyu, Sh. 46.

geçildikten sonra başlayıverilse de, çarşı oldukça uzaktı. Kasabanın bu mahallesi Boşnak mahallesi idi. Boşnak mahallesi ise su gibi berrak sarı kızlarıyla bir aşk ve macera yoluydu.

Köy, küçük kasabanın tesiri altında o kadar köylülüğünü unutmuştu ki, bazen Kumköylüler Sakarya'nın öte tarafındaki köylere kız alıp vermeye gittikleri zaman bir şehirli muamelesi görmek isterler ve bir şehirli vaziyeti takınırlardı. Köyün iktisadi taraftan her nedense arnavutkaldırımı, iki tarafı böğürtlen çalılıklı yolu bulunduğu halde, öteki taraftan, macera ve aşk tarafından, kasabaya daha çabuk varmak mümkün olan yerinde, yolu yoktu. Tarlalar içinden, çalılıklardan geçmek lazımdır. Bu yolda ancak delikanlıların kocaman hendekler atlayarak maceraya çıkması mümkündür. Boşnak kızlarına tutkun köy delikanlıları, sabahleyin kasabaya mektebe giden çocuklar, bu tarla yolunu tercih ederler hep de ağanın tarlasından geçip giderlerdi.”¹

Yazar, bir köy evini "Babamın İkinci Evi" adlı hikâyesinde şöyle anlatır:

"Köy evinin içine ayak basar basmaz elbette bir saman ve hafif tezek kokusu duyulur. Biraz daha yaklaşınca yayıkların bulunduğu yerden eskimiş bir ayran kokusu da burnumuza çarpacaktır. Dört beş ayak bir merdiven çıktık. Tahtaboş muallim kürsüsüne, daha doğrusu millet bayramlarında uluorta söz söyleyen hatipler için yapılmış kürsülere benzeyen bir yerde, bir kadın namaz kılıyordu.”²

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Lohusa*, Sh. 170.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Babamın İkinci Evi*, Sh. 31.

I.4.1.2.12. Balıkçıların Çevresi

Sait Fâik, yıllarca Burgaz Adası'nda yaşamıştır. En çok sevdiği şeyler deniz ve denizle içiçe olan balıkçılar ve onların çevresidir. Sait Fâik, Burgaz Adası'nda balıkçıların arasında aylak aylak dolaşarak yalnızlığını gidermeğe çalışır. Sivriada ve Kınalıada hikâyelerinde dile gelen balıkçılar Burgaz Adalıdır. Balıkçıların çevresinin işlendiği hikâyeler şunlardır: "Stelyanos Hrisopulos Gemisi.", "Bir Kıyının Dört Hikâyesi.", "Bir Define Arayıcısı", "Beyaz Pantolon.", "Bizim Köy Bir Balıkçı köyüdür.", "Sakarya Balıkçısı.", "Ermeni Balıkçı İle Topal Martı.", "Sinağrit Baba.", "Yaşayacak.", "Bir Kaya Parçası Gibi.", "Ağıt.", "Balıkçısını Bulan Olta.", "Sivriada Geceleri.", "Sivri Ada Sabahı.", "Haritada Bir Nokta.", "Pay.", "İki Kişiyeye Bir Hikâye.", "Dülger Balığının Ölümü".

Bunlardan başka "Bir Takım İnsanlar." ve "Ayıp Aranıyor." adlı hikâyelerde de balıkçı çevrelerine girilmiştir.

Yaz mevsimi bitip kış mevsimi geldiğinde Ada'da, banyolar sökülür, köşkler boşalır, küçük sandallar yer yer karaya çekilir ve Ada'da balık mevsimi açılır. Kış, Ada'nın sahillerine İodoslarla birlikte gelir. Ada'nın sahillerinde kocaman vahşi kayalar, tuhaf kuşlar ve derin uçurumlar vardır. Kocaman gırgır kayıkları sahile gelirler bu arada torik ve palamut balıkları Ada'yı çevreleyen sularda dönüp dururlar.

Tutulan balıklar, balıkçılar tarafından kente götürülür, burada gerekli satışlar yapılır ve Ada'ya balıkçılar mutlu bir biçimde dönerler. Çünkü Ada'ya dönüşte para pul, bir iki çuval un, bir kaç kilo et vardır.

Balıkçılarla birlikte düşüneneğimiz başka kahramanlar da vardır. Bunlar balıkçıların çocuklarıdır. Balıkçıların çocukları çok küçük yaşlarda balıkçılığa ve gemiciliğe heveslenirler. Bu

hevesleniş sağlam temeller ve bilgiler üzerine kuruludur. Çocuklar denizle, balıkçılıkla, gemicilikle ilgili her şeyi çok iyi bilirler. Bu bilgilenişleri çok küçük yaşlarda masallarla başlar.

Sait Fâik gibi balıkçılar da içkiye düşkündürler. Deneyimli olan balıkçılar yakamozlara bakarak balık tutarlar. Balığın bol ve bereketli olduğu günlerde herkes mutludur. Hatta daha doğrusu hoşgörülüdür. Balıkları paylaşım sırasında olup biten haksızlıklar dahi hoş görülür bu güzel günlerinde. Bu arada çocuklar oyuncak gemi yaparlar, onlara kendilerince adlar koyarlar, yüzdürürler.

"Sakarya Balıkçısı" adlı hikâye, balıkçıların, çevresindeki gençleri nasıl balıkçılığa alıştırdıklarını, sevdirdiklerini anlatır.

ırıba çıkılması, zorlu, emek ve güç isteyen bir iştir. Aynı zamanda ırıp balıkçılığı ortaklık isteyen bir iştir. Bu tür balıkçılıkta elbette haksızlıklar olur, geçimsizlikler, kavgalar olur. Bu nedenle bir çok balıkçı da tek başına çalışmayı yeğler. Bu tek başına çalışmayı yeğleyen balıkçılar "Ermeni Balıkçı İle Topal Martı.", "İki Kişiyeye Bir Hikâye." de işlenir.

Tabiatla, denizle, kuşlarla başbaşa geçen aylak ve zevkle yapılan balıkçılık "Sivri Ada Sabahı." ve "Sivri Ada Geceleri." nde anlatılır.

Sait Fâik, bazı simgelerle de balığı ve balıkçılığı anlatmıştır. Böylesi simgelerle anlatılan hikâyelerden de anlıyoruz ki Sait Fâik, balıkçılarla ve balıkçı çevresi ile içiçedir."Dülger Balığının Ölümü." "Sinağrit Balığı." adlı hikâyeleri bunlara verebileceğimiz en güzel örneklerdir.

I.4.1.2.13. Yabancı (Egzotik) Çevreler:

Daha önce de belirttiğimiz gibi Sait Fâik, bir süre yurt dışında bulunmuştur. Bu çevreyle ilgili bazı izlenimlerini hikâyelerinde kullanmıştır. Buralarla ilgili hikâyelerinde de

diğerlerinde olduğu gibi Sait Fâik, salt insan sevgisiyle yazar. Yazarın özünde insan sevgisi olduğu için o, yazdıklarında ulus, soy, bayrak, ya da ülke ayrımı yapmamıştır. Bulgar, Çinli, Japon, Çingene, Rus, Ermeni, İtalyan, Acem, Afganlı, Yahudi... sonuçta ülkesi ve soyu ne olursa olsun o, insanları sevgiyle kucaklamak istemiştir.

Egzotik hikâyelerinin başlıcaları şunlardır:

"Louvre'dan Çaldığım Heykel.", "Robenson.", "İhtiyar Talebe.", "Bir Vapur.", "Grenolde'da İtalyan Mahallesi.", "Marsilya Limanı.", "Gauthar Cambazhanesi".

Sait Fâik, egzotik çevre olarak metroları da vermiştir.

"Metronun ılık ve ozon kokulu havasından cehaletten kurtulduk. Evet, Paris'teyiz. Nehrin üzerinden bulutlar akıyor. Rıhtımların kıyısında Verlaine'a benzer insanlar var.

Paris sabahlarının serseri havası bilhassa bu saatlerde serseridir ; akşamlarında, bütün elektrik parıltılarına rağmen muzlini bir Baudelaire atmosferini her yerde bulabilirsiniz." ¹

Paris güzel, cennet bir kenttir. Yazar, burada egzotik bir çevrede olmanın rahatlığını ve mutluluğunu duyar.

"İhtiyar Talebe"nin oluşturduğu çevreyi Sait Fâik şöyle anlatır okurlarına:

"Onlardı. İhtiyar talebe ve bizim uzun, kambur Türk arkadaş. Yanlarına gelince ihtiyar talebe sustu, somurttu. Türk arkadaş kaçıp gitmemden korkuyor gibi beni yanına oturttu." ²

Yine "İhtiyar Talebe" adlı hikâyede egzotik çevre ve bu çevreyi oluşturan insanlar ve sokaklar, sokak çocukları verilmiştir.

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç Louvre'den Çaldığım Heykel*, Sh. 87.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarı İhtiyar Talebe*, Sh. 99.

"Burada, on, on beş kişi sessiz sedasız yemek yiyorlar; aralarında adeta hiç konuşmuyorlardı. Bunlar birbirlerini hemen bütün sene hiç tanımadan yemek yiyen Çinliler, Japonlar, Ruslar, İngilizler, kadınlı erkekli her milletti. Ve masalarda su sürahileri duruyordu. Ötede küçük bir masanın etrafında üç kadın dört erkek önlerinde şarap şişeleri gülüp eğlenerek, şakalaşarak çorbalarını içiyorlardı.

Bunlar, mağzalarda, bankalarda çalışan bekar Fransızlardı. Beride, yine dört beş kişilik bir masada yapayalnız sarışın ve sporcu bir genç oturmuş, arkadaşlarını bekliyor, bir taraftan da çorba içiyordu. Biz tam bu masaya yakın, üstüne daha hiçbir şey konmamış, bir masaya oturduk. Bize de hizmet edildi. Çorbamızı, etimizi yemiştik. Saat sekiz buçuktu. Üç kişi kapıdan içeriye yağmur ve rüzgârla, bir muşamba kokusuyla beraber girdiler. Yüzleri geniş ve rüzgârlı idi. Üzerlerinde, sanki bu yağmurlu dağ şehrine güneşli bir deniz kenarından geliyorlarmış gibi, bir hal vardı. İki kadın bir erkektir. Kadının birisi, bizden sağ tarafa dönmüş olanı, fevkalâde güzel bir kadındı. Yağmur, saç, muşamba, tül, şapka ve kırmızılık bir kadın üzerinde bu kadar imtizaç edebilirdi. Diğer kadının arkası bize dönüktü. Öteki kadın kadar uzun, ince, zarif, gösterişli idi. Bu kadın yanındaki arkadaşlarına miyavlar gibi bir şeyler anlatıyordu. Tam yanımızdan geçerken bize arkası dönük kadının yüzünü de gördüm. Yine boğazım kurudu. Ellerim terledi. Ürperdim. Bu kadın ihtiyar talebenin bu kış yaptığımız âlemde getirdiği kadındı. Gittiler, sarışın erkeğin masasına oturdular. Benim arkam, o masaya dönüktü. Diğer iki arkadaşım karşımda oturmuşlardı. Biz artık susmuştuk. İngilizce bilen Shouvalar kulak kesilmiş dinliyordu. Shouvalar'a yemek müddetince ihtiyar talebenin tezkeresinden ve hikâyelerinden yarım yamalak bahsetmiştik. O da, bize, bu hikâyeyi zaten bildiğini söylemişti.

Şimdi biz dikkat kesilmiş, Shouvalar'a bakıyorduk. O, kafası ilerde, elleri kulaklarının arkasında düşünüyor gibi, gözleri bir bardakta, dinliyordu. Birdenbire kulakları kıpkırmızı oldu. Çocuk yüzü ateş ve humma içinde kaldı. Sonra sarardı. Gözlerinin içine kadar bembeyazdı. Dişlerinin arasından kötü, müthiş bir küfür savurdu. Sonra yine birdenbire tabii, ders çalışırkenki halini bulmuş gibi saçlarını ince muhataralı uzun elleriyle karıştırdı.

- Kalkın gidelim -dedi- Kaltağı daha fazla dinleyemeyeceğim.

Yanımızdakiler, o müzikli İngilizceleriyle masum bir şakadan bahsedercesine gülüşüyorlardı.

Dışarıya çıkar çıkmaz, Shouvalar, Paris sökak çocuklarının Fransızcasıyla başladı."¹

Yine egzotik bir çevre ve bu çevrede bilinen bir hikâye:

"Siperde herkes, her nefer fısıldar gibi konuşmuş. O zaman gecenin sessizliği içinde çakan tarassut fişekleri asabına sükun verir, arkadaşlarının ve neferlerin sessizliği ile uyuşmuş.

.....

Bir İtalyan şehrine girmişler. Karnaval vaktiymiş. Şehrin en güzel kızına aşık olmuş ve şehrin en güzel kızı, bu lepiska saçlı, mavi gözlü, yirmi yaşında, su gibi beyaz, berrak çocuğa vurulmuş.

Bir gece, barın birinde eğlenirken, bir maskeli, evvela kızı öldürmüş; sonra genç zabiti ölüm halinde yaralamış. Aylarca hastanede yattıktan sonra, Zagrep Darülfünununa gidip gelirken dükkânların ve camekânları ve aynaları üzerinde gördüğü ihtiyar adamın o genç zabit olduğuna bin şahit lazımmış.

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, İhtiyar Talebe, Sh.110-111.

Tam on iki sene evvel, Fransa'ya gitmek arzusuyla babasına müracat etmiş. O, oğlunun hiç bir dileğini geri çevirmezmiş.

İhtiyar adam ağlıyor. Harbe, sipere, kurşuna ve gürültüye... kamyonlara ve gazlara ve otomobillere, bir nevi medeniyete Sırpça ağız dolusu küfrediyordu.

Vakit geçikmiş; ihtiyar adam, mütemadiyen geniş ve köylü çehresi kısılmış, takallüs etmiş anlatıyordu:

"Pavel'e bir köy... otomobilsiz, sessiz, sakın yollarında dereler akan bir köy ve küçük bir Sırp kızı lazımdı." diyor; "bir küçük köylü Sırp kızı... Uzun saçlı, mavi gözlü, sapsarı."¹

1.4.1.3. Kahramanlar

Sait Fâik'in hikâyelerinde kahramanlar her sınıftan, her semtten alınmış kişilerdir. Yazar bunların hem fiziksel hem de ruhsal durumlarını ayrıntılı olarak verir. Kenar mahalle semtlerinde yaşayan insanlar, çocuklar, kadınlar, kızlar Sait Fâik'in hikâyelerinin başlıca kahramanları olarak dikkati çekerler.

"Bu mahallede hiç mavi gözlüye rastlamadım. Mahalleli hep esmer insanlardı. Hep karagözlüydüler. Aralarında iki mavi gözlünün dünyaya geldiğini bir vak'adan öğrendim. Bu hikâye, o iki mavi gözlünün hikâyesidir!"²

Yazar, sanatçı arkadaşı Orhan Veli'yi "Rakı Şişesinde Balık Olmak İsteyen Şair" adındaki hikâyesinde şöyle anlatır:

"İki incecik bacak, kısaca bir trençkot, kanarya sarısı bir kaşkol, müselles bir yüz, şişirilmiş göğüse benzeten bir sırt, - denilebilirse-ergenlik bozuğu bir yüz: işte görünüşte Orhan Veli"

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, İhtiyar Talebe*, s. 116.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber*, s. 257.

"Ama Nurallah Ataç dargınlığa pek dayanmıyor olmalı ki, bıyık altından gülümsüyor ve "Hakkını inkar etmeyelim, iyi şairdir" diyor. Orhan Veli bıyık altından gülmüyordu. Gülmüyordu ama o da "Hakkını inkar etmeyelim, şiirden anlayan adamdır." dedi.¹

Sait Fâik, her tür çevreden insanları ele almış ve onları hikâyelerinde ayrıntılı olarak vermiştir. Sait Fâik'in kahramanları yalnızca belirli kesime ait olan insanlar değildir. Güncel yaşamda her zaman karşılaştığımız insanlardır. Doğuştan dişleri olmayan insanlar, doğuştan boyu çok uzun olan insanlar ve çevrenin bu insanlara olan şaşkınlıkları yazar tarafından olduğu gibi verilir.

"Bay Ömer Özkan. Özkan soyadından çok Uzun Ömer ismi ile anılan bu genç adamı hemen her İstanbullu, her İstanbul'a gelen taşralı Haydarpaşa vapurundan Köprü'ye ayak basar basmaz durup hayretle seyreder. Küçük çocuklar saatlerce, kovuluncaya kadar önünde durup kendilerinden babalarından ve ağabeylerinden ikiler, üçler, dörtler kere büyük, muhteşem bu adamı seyrederler. Doğrusu, şaşkınlıkla seyretmeye devam ederler."²

.....Böyle doğdum, böyle öleceğim-diyor- ama her çocuk gibi bol bol çakal eriği yiyememişim. Hıyarı rendeler, fındığı ezmişim. Ne yapalım takisat!... Belki dünyanın nimetlerini sizin kadar bilmem ama, hepsinden birer lokma tattım. Tattım ama, sertlerini bir türlü sevedim. Fındıktan cevizden hoşlanmam."³

Bu hikâyede sözü edilen Bay Ferit, evli iki çocuk sahibidir. Çocuklarının dişleri sapasağlamdır. Ailesinde dişsiz insan yoktur. Bu hikâyede Ferit, Kadırga Dişçi Okulu ve Gülhane Hastanesinde

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk -Mahkeme Kapısı*, s. 77.

² Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı*, s. 83.

³ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı*, s. 59.

uzun muayenelerden sonra diş sinirlerinin fazla kuvveti yüzünden dişlerinin çıkmadığını diş tabibi Hüdaverdi'nin dişlerini yapmak için elinden geleni yaptığını, başaramadığını, ağzının radyografisinin alınıp Paris'e gönderildiğini Paris'ten gelen takma dişin de ağzına uymadığını hiç rahatsız olmadan anlatır.

Sait Fâik, evli insanları da hikâyelerine konu eder. O, kadının fedakarlığı, kocanın ihaneti, karısını takdir etmeyişi gibi konularla da ilgili hikâyeler yazmıştır. Mesela "Modern Bir Karı Koca" adlı hikâyede kadın bir otelde müdürdür. Kocası Mersinlidir. Bir süre sonra karısından ayrılmak ister ancak kadın bu boşanmaya kesinlikle yanaşmaz. Bunun üzerine adam yalancı şahit bulur. Adamın bulunduğu yalancı şahit kadına, intikam alırcasına, durumu anlatır. Kadınsa anlatılanlara hiç kulak asmaz. Adam eşyalarını toplayıp oteli terk ederken karısı onu yakalar...

"Kıskançlık" adlı hikâyede sevecen bir koca, sessiz kendi halinde sadık bir kadın anlatılır.

"Eve varınca karım Fadime kapıyı açar. Tatlı tatlı güler. Bu kızı sevmiyorum ama hoşuma gidiyor. Elin fakir çocuğuna fakir Fadime'yi ağalar zorla nikah ediverdiler. Kızın da sende gözü var "Eh!" diyiver işte. Bir gün diyiverdim. Akşama Fadime geliverdi. Bir kuzu, iki bakır mangal, dört tencere, bir sini, iki şilte, beş altı yastık ve yorgan yüzü de beraber getirdi."¹

Evde çalışan hizmetçi kızlar ve evin delikanlısı da hikâye kahramanlarından bazılarıdır. Evin delikanlısı, saf, masum, badem gözlü küçük kıza ilgi duyar. Onu kızdırmaktan hoşlanır. Saçlarından iki tel koparır, okula giderken de bu saçları inceler. Bu saçların yarısı simsiyah diğer yarısı ise ılık ve sarı renklidir. Bu kızcağız hiçkırıksız ve sessiz ağlar, bir yere büzülür;

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, s. 46.

"O ağladıkça ben sinirlenirdim.

-Kız, bu defteri sen mi yırttın?

-Vallahi ben yırtmadım küçük bey.

-Sen yırttın diyorum sana!

Bir ikinci defa "Ben yırtmadım." diyemezdi.

-Kız gene mi çantamı karıştırdın?

-Kitabınızın resimlerine baktımdı küçük bey!

-Ne diye bakıyorsun?

-Hoşuma gidiyor."¹

Sorumluluğunu bilen kahramanlar da vardır Sait Fâik'in hikâyelerinde. Bunlar hem saygılı insanlardır hem de kendilerine verilen, emanet edilen eşyaları titizlikle kullanan kişilerdir;

"Şoför, kasaba içinde sefil dolaşan, sanatının ustası bir genç işsizdi. Yirmi yaşlarında ancak vardı. İyi şofördü ama gençti. Genç adamın eline otomobil verilmezdi. Yalvarmış, yakarmıştı. Elinin altında homurdayan makineye, arkasında kendine kendine baktığını tahmin ettiği ihtiyar adama gösterilecek hürmeti gösteriyor; adeta içindekini değil, makineyi sarsmamak, örselememek için bütün dikkatini harcıyordu."²

Sait Fâik'in hikâyelerinde kahramanlar olarak azınlıkları da görüyoruz. Azınlıkların ele alındığı hikâyeler şunlardır:

"Medarı Maişet Motoru.", "Semaver-Sarnıç.", "Havuz Başı-Son Kuşlar.", "Mahalle Kahvesi-Havada Bulut.", "Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli.", "Şahmerdan-Lüzumsuz Adam.", "Kayıp Aranıyor-Kumpanya".

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Bohça*, s.50-51.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar*, s. 93-94.

Bu hikâyelerde yazarın ele aldığı azınlık çocukları da vardır. Yazar onların genellikle ruhsal durumlarını vermiştir;

"Anasından ona yalnız huylar geçmişti. Birden parlayıveren çok sert neşesi vardı. Gürbüz insanlara has açılan ve hayrete düşüren bir gülüşle gülerdi. O uzun ince Grek yüz, adeta değirmileşir, gözleri küçülür, sivri, ince ve beyazlığından sarıca dişleri, bir kutu, bir acayip kutu gibi açılırdı. Ve keder de ona birden gelirdi. Sebebi başka çocuklar için tekrar yılışık bir gülme veren her söz, onu darıltır, ağlatırdı."¹

"Odisiya bir bahçıvan çocuğudur. En iyi o yüzer, balık tutar, şarkı söyler, kürek çeker, en güzel o gülerdi. Garip bir çocuktur. Birdenbire kederlenirdi. En çok üzüldüğü şey kendisine ehemmiyet verilmediğini sezmesiydi. En alelâde söze bile alınır, bütün dünyaya küskün bir hal alırdı. Sonra en küçük bir müşfik söze karşı kahramanlıklar göstermek isterlerdi. En çekindiği şey, kavgaydı. Birden sararırdı. Kekemeleşir, yüzü karmakarışık olurdu. Çocukların korktuğu hiç bir şeyden korkmazdı: Ne canavardan, ne Portekizli Gemiciden, ne vahşilerden. Fakat hakiki bir insan karşısında hemen değişir, kavgada daima aşağıdan alırdı. Öyle çocuklardan dayak yediğini bilirim ki, ben sinirlenirdim onun hesabına. Oyunda, denizde bin türlü cesareti göze alan bu çocuğun, insan karşısındaki hali gayet garipti."²

Karidesçilik yapan Karidesçi'nin iki çocuğu vardı. Her ikisi de başka başka anadan olmuşlardır. İkisi de oğlandır. Biri on bir yaşında diğeri on dördündedir. On bir yaşında olan çocuk hayatın her zorluğuna katlanmış, yenmiş tırnakları, rengi hastalıklı yüzü olan bir çocuk sokulganlığı ile sevimli görülmez. Ancak yüreklidir. Gözlerinde insanı seven hali, verilen işten

¹ Sait Fâik, *Semave-Sarnıç, StelyanosHrisopulos Gemisi*, s. 18.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*. s. 47.

kaçmayan, işini sevinçle yaptıktan sonra sakince kenara çekilmesi görülecek bir durumdur.¹

Elbette bu insanların içinde sorunları olan aile yapısının bozukluğundan kaynaklanan hırçın, isyankar, korkunç, haşin çocuklara da rastlamak olasıdır. Üvey annesine başkaldıran, kocaman elli muhteşem babadan bile korkmayan, analığından nefret eden aile ve kendisi ile ilgili her şeyi reddeden ancak başkalarından yirmi beşi alınca kaçıp giden Aleko "Karidesçinin Evi" adlı hikâyede anlatılmıştır.²

Sait Fâik'in hikâyelerinde büyükbabalar da sevecen, ilgili halleriyle karşımıza çıkarlar. Küçük Trifon'u düşünen büyükbaba gülmez olur mu? Hiç bir hareket bu gülüş kadar belirsiz ve ince değildir. Onun için, kimse üç yavrusunu kaybetmiş bir insan diyemezdi ona. Bu gülen yüz en bahtiyar insanların yüzü idi. Belki bir hile düşünen hilekâr da böyle gülerdi. Belki sandalını saati iki mecediyeye kiraya vermiş balıkçılar da böyle içten içe sırıttırlardı. Stelyanos, Trifon'u düşünürken kimse gelip onu rahatsız etmemeliydi. O, her zaman Trifon'u düşünürdü ama, bilhassa elinde iğ, balık ağlarını örerken onun küçük yaramazlıklarını, tatlı şakalarını hatırlayabilirdi.³

Bu hikâyelerde aile ilişkilerinde dost canlısı arkadaş gibi olan baba ve oğullar da vardır. Karşılıklı sigara içiminde oğlunun tuttuğu sigaraları beğenen, oğlunu işe götüreceği zamanda sevecenlikle yaklaşan bir baba "Panco'nun rüyası" adlı hikâyede ele alınmıştır.⁴

Geçimini berberlik yaparak sürdüren, dükkanına gelen Melek'i bir hoca edası ile eğitmeye çalışan ve mağrur bir adam

¹ Sait Fâik, **Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karidesçinin Evi**, s. 171.

² Sait Fâik, **Mahalle Kahvesi-Havada Bulut**, s. 172-173.

³ Sait Fâik, **Semaver-Sarnıç, Stelyanos Hrisopulos Gemisi**, s. 18-19.

⁴ Sait Fâik, **Alemdağda Var Bir Yılan-Az şekerli**, sh. 37.

olan Dimitrov, "Medarı Maişet Motoru"nun ilginç kahramanıdır. İşinin ehli olan Dimitrov'un usturasından geçmeyen insan yoktur. Beyaz saçları, beyaz bıyıkları, mavi gözleri ile altmışlık bir adam olan Dimitrov aynı zamanda insanı ciğerinden vurmasını da bilir.¹

"Çekik kara gözlü, ağır endamlı, bozuk dişleri ile birlikte, güzel sayılan hiç bir şeye aldırmayan, hemen hemen ruhsuz denecek bir halde olan, şişman olmayan ama, şişman gibi görünen Katina. Elleri her zaman sıcak ve nemli, güzel, tatlı tatlı dedikodu yapan süslemekle pek ilgisi olmayan, genellikle irmik kokulu nefti buluzuyla, vanilye kokulu gri eteğini giyen Katina. Ceylan gibi ürkek, lâtif yanağı tatlı al renginde olan Eleni. Beyaz incecik yüzlü Eleni. Bu iki genç kız hayatlarını normal olmayan yollarla, erkeklerle, sürdüren doğurduğu çocuğu patronuna yamayan Katina ile Eleni'nin hayatları "Eleni ile Katina" adlı hikâyede işlenmiş ilginç kahramanlardır."²

Sait Fâik'in kahramanları arasında içmeden yapamayan insanlar da vardır;

"Arkadaşımın ismi Bayram'dı. İri kemikli bir adamdı. Arnavut şivesi ile konuşuyordu. Bir zamanlar kuru bademi külle, kezzapla yaş badem haline getirip satardı. Sonra piyango bileti sattı. Sonra arabacılık yaptı. Sonra da zengin oldu diyebiliriz. Günde otuz kırk lira kazanıyordu. Ben kendisine bu ara tanımiştık. Eski adetlerini bırakmamıştı. Yine külhanbeyi gibi giyinir, kötü meyhanelerde en hoş kızları tanırdı. Onun tanıdığı kızlar içinde bir Seher vardı. Sahiden seher gibi bir kızdı. Bayram, Seher'le yaşamaya başlamıştı."³

Orta halli insanların içki ve kadına olan düşkünlüğünü Sait Fâik böyle anlatır.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.8.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut*, s.202.

³ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Menekşeli Vadi*, s. 143.

İçince sinirlenen, şarap şarap üstüne yuvarlayan, her söze alınan, gözlerinde meçhul kin parıltısı olan, küfürbaz, kendi kendine çekilmez bir adam olan kuyu temizleyicisi Ali'nin yaşantısını yazar "Medarı Maişet Motoru"adlı hikâyede anlatmıştır.

Yemeğini çabucak yiyen, yemek yerken keyifle söylenen, rakısını içen, şarkı söylemeyi seven, neşeli bu insan olan Hasan Kaptan "Birtakım İnsanlar" adlı hikâyede anlatılır.¹

Yaşı elliye geçmesine rağmen genç kızlara takılan onlara kokteyl ısmarlayan, genç görünen, içtikçe uyuklayan, arada kemancının sesini duyarak "Allah, Allah!" diye bağıran, birlikte gittiği kızın göğsüne başını koyan, ağlayan, uyuyan, şarkı söyleyen, şiir okuyan "Beybaba" da "Lüzumsuz Adam"adlı hikâyede anlatılır.²

Bir de zurnacı vardır meyhanelerin müdavimi. Meyhaneye saat onbire doğru gelir. İki kısa ve şişman ayaklarını tarta tarta yürür. Kör kemancının önünde selam verir. Dünbelekçi, kemancıya zurnacının selam verdiğini söyler, Kör kemancı selamı alır. Zurnacı dağınık bir insandır. Pantolonunun ön düğmeleri yoktur. Bu aradan kaşkolunun püskülleri sarkar. Orada bulunan herkes buna güler, zurnacı orada bulunanlara arkasını döner ve önünü düzeltir, yeniden sandalyesine oturur. Bu karakter de "Lüzumsuz Adam" adlı hikâyede anlatılır.³

Çok şeker, can olan, siyah bıyıkları, tertemiz gözleri, uzunca çenesi olan, içtikçe neşelenen, kahkahalar atan, elli yaşında bir tek dişi dahi çürümemiş olan Ferit Bey. Diş ve diş ağrısı nedir hiç bilmez. Çünkü doğuştan hiç bir dişi çıkmamıştır. Avrupalarda çare arar ancak sonuç alamaz. Üzüm suyuna, arpa

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, S. 159-160.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam* .s. 118.

³ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam*, s.119.

suyuna, arada olmak şartıyla imam suyuna bayılan Ferit Bey "Diş ve Diş Ağrısı Nedir Bilmeyen Adam"da anlatılır.¹

"Birahanedeki Adam" da orta halli bir adam anlatılır. Yazar, bu kişi hakkında, mesleği açısından karar veremez;

"Karaköy'de bir birahane bira içen, tahminen kırk yaşlarında bir adamı gözüme kestirdim: baktım, durdum;şapkası eski, pardösüsü lekeliydi. Potinleri boyalı, burunları kalkık değildi. Sanatını tayine çalıştım:hiç bir meslek ona kalıbı kalıbına uygun gelmiyordu. Banka memuruda olabilirdi:Zabit katibi de... Daire şefi, tütüncü, piyongo bayii, sivil giymiş tranvay kontrolörü de...

Şu işi yapıyor diye bir kat'i karar veremedim. Ama orta halli bir adamdı. Ne büyük bir memur, ne kalantor cinsinden bir tüccar, ne bakkal, ne de celepti."²

Kahramanlar arasında dertleri olan, bunları çözülemeye çalışan insanlar da vardır. Bu insanlar parasızlık nedeni ile çıkmaza girseler de avukatları insaflıdır. Dertlerini anlatırlar avukata.³

Tiyatrocu olan insanların kazançları ile birlikte yazar, onların müşterilerine karşı olan tutumlarını da dile getirmiştir. Tiyatroya gelen insanlar ve sanatçılar şöyle dile getirilir:

"Müşterilerin çoğunun yüzü, vücutları, hatta sesleri bir acayıpti. Yüzleri geniş, kırmızıydı. Hepsi sert, üç günlük sakallı idiler. Sabahleyin tıraş olanlar bile öğle gözüküyordu. Tıraşsız. Bazıların kulaklarından simsiyah kıllar fırlıyordu. Bazılarının geniş ağızlarında iri altın, kuron dişler parlıyordu. Hepsi reis, hepsi kaptan, hepsi de konuşmalarında kahraman insanlardı.

¹ Sait Fâik, *Mahkeme Kapısı-Tüneldeki Çocuk*, s.58-60-62.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam*, s.126.

³ Sait Fâik, *Mürüvvet, Şahmerdan -Lüzumsuz Adam*. s.134,

Yüzleri korkunç, ciddi idi. Bu kadar korkunç ciddi yüzlerin, sert, erkekçe lakırtıların ötesinde şu adamların ne kadar zalimce çocuk karakterde olduğuna, eylenebilmek için neler yapabileceklerine pek çok vaka şahit oldu.”¹

Hallaç Baba, kısaca boyludur. Mavi mavi gözleri vardır. Ayağında lacivert kumaş pantolonu, ceketini sırtında, sarı zeminli, küçük kırmızı çiçekli gömleğinin yalnızca ilk düğmesi ilikli diğerleri açık, aradan da beyaz kıllı kırmızı göğsü görülür. Sait Fâik bu "Baba" ya sevgi duyar. Onu dünyanın en temiz hallacı olarak görür. Geniş kocaman tırnaklı elleri ile hala tokmak sallayan, geniş adımları ile çevik yürüyen namuslu Hallaç Baba'dan yazarda kalan yalnızca bir sestir: "Dız dız da, dız dız !" Sait Fâik yaşlı olsalar dahi hiç bir şekilde yorulmayı adet haline getirmeyen, mücadele dolu, hırs dolu insanları hallaçları "Hallaç" adlı hikâyesinde şöyle anlatır:

"Onu tarifelerin asıldığı siyah tahtanın dibinde çömelmiş gördüm

Yüzü kıpkırmızıydı. Bu gün iyi çalışmış olacaktı. Yüzünde, iskeleye inerkenki pembelik kalmamıştı. Çok kanlıydı. Mavi gözleri uçuk korkuluydu Yanında durdum. Yüzüme baktı:

-Yorulmuşsun baba, -dedim.

-Yoruldum-dedi-Hiç yorulmazdım. Bilmem nasıl oldu?

-Sahi mi baba ?-dedim-Hiç yorulmaz mıydın.

-Tam yetmişsekiz yaşındayım. Hiç yorulmamıştım.”²

Doğa ile amansız bir savaşa giren, güçlü, iradeli bir insan vardır kahraman olarak. Bu insan öylesine mücadelecisi bir ruha sahiptir ki adına "Kör Mustafa" derler. Hayat dolu, mücadele dolu

¹ Sait Fâik, **Kumpanya-Kayıp Aramıyor, Kumpanya**, s.33.

² Sait Fâik, **Mahalle Kahvesi-Havada Bulut**, s.37-38.

olan bu insan bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç, dam aktarır, kuyu kazar... Sait Fâik "Karanfiller ve Domates Suyu "adlı hikâyesinde "Kör Mustafa"yı bizlere şöyle anlatır:

"Köyde ona, "Kör Mustafa"derlerdi. Bir gözünü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile göz kapağı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır? Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır. Daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Bana bir kamburu hatırlatıyor bu göz: tuhaf değil mi bir kambur insan çirkindir ama, bütün kamburlar iyi yürekli sevimli insanlardır. Arkadaş canlısıdır, şendirler. Ne severim kamburları!"

İşte Kör Mustafa'nın bu gözünü de bir kambur insanın ruh haletini içine sindirmiş şıkır şıkır, pırıl pırıl, sevimli çapkın, canlı bir gözdür. Öteki doğru dürüst göz onun yanında mahçup, sönük, tatsız, tuzsuz pek de kibirlidir."¹

Yazar, bazen gördüğü kahramanları başkalarına da benzetir. Yüzünü, tanıdığı bir şaire benzeten yazar, bu şairin bir şiirini hemen okur. Geceleyin eve döndüğünde o insanı pencere önünde karı seyrederken bulur. Yüzü pembedir. Sarışın ve büyük kafası, aydınlık kıravatsız boynu, zayıf bilekleri, donmuş gibidir."²

Geçmişte pek çok acılar, sıkıntılar, yokluklar çeken insanları da Sait Fâik hikâye etmiştir. Bu insanlar geçmişlerini asla unutmamışlardır, geleceğe de güvenle bakarlar. Bu insanların tek bir korkusu vardır. Geçmişlerini yeniden yaşayabilmeleri. Örneğin yaşı kırk dolayında, pardösü ve şapkası kirli, papuçları, gömleği temiz, küçük parmağında bir kadın yüzüğü, dişlerini yıkamayan, gözlerinde dertle ilgili hiç bir belirti olmayan bir insan birahaneye gelir. Bu insan zayıf değildir.

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut*, s.46-47.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Bir Kadın*, s.108-109.

Şişman da denemez ona mini bir göbeği vardır. Birasını üfleyerek içer;

"Fatih'te oturuyordu."Malatya-İkbal Ambarı"nda katıptı. Evli dört çocuk babasıydı. Ayda yüz lira kazanıyordu. Piyasada pişmişti. Ufak tefek karaborsa haberleri getirip götürüyordu. En çok korktuğu şey: ayakkabısızlıktı. Çok fakir büyümüşü. Daha üç, beş senedir burnu kalkmamış bir ayakkabı giyiniyordu. İşte giydiği ayakkabıyı ambarda bırakıyor, sabahleyin bunları çıkarıp burnu kalkmışları giyiyor, akşam aynı ameliyeyi tersine yapıyordu. Çocukken, on beş, on altı yaşına kadar yalınayak dolaşmıştı.

Bütün zevki akşamları üç bira çekmekti. Bazenbiranın içine bir tane de şarap karıştırırdı. Parmağındaki yüzüğü geçen bayram dokuz liraya büyük kızına almış:taşlarından biri düştüğü için, kızı sabahleyin zorla parmağına geçirmişti. Böyle şeylerde pek unutkandı. Nitekim, düşmüş taşı taktırmayı yine unutmuştu. Yüzüğü kaybetmekten pek korkuyordu. Bunu kaybetmek ona bir hafta bira içmemeye mal olacaktı.

Çok güzel bir sesi vardı. Çalıştığı müessesin yıllık gezintisinde Sular'a gitmek üzere tutulan motorda giderlerken attığı gazellerin adeti kadar kadeh, senede rakı içerdi. Tütün içmezdi. Cebinde gayet güzel bir çakısı; bu çakının tırnakları törpüleyecek aleti bile vardı. İkinci sandvici bu çakı ile kesti. Çakıya dikkatli baktığımı görünce uzattı. Dokuz marifetini gösterdi."¹

Birahaneye gelen insanlar genelde dertleri olduğu için gelirler. Oysa yazar burada birisi ile karşılaşır:

"Gözleri gözüme ilişti. En küçük bir dert taşıımıyordu. Göz kenarlarının, çizgilerinde de üzüntü çizgileri yoktu."Kadın

¹ Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Birahanedeki Adam, s.127-128.

yüzünden hiç çekmemiş bir adam, "dedim. Ellerine baktım:ne tırnak kenarlarında her hangi bir yenme ve siyahlık, ne de parmaklarında her hangi bir el işi gördüğünü bana bildirecek bir boya, bir kesik, bir nasır..."¹

Kumpanyayla uğraşan insanlar vardır. Yazar bu insanlarla da birlikte olmuş, onların sanat gösterilerini, çalışmalarını, yaşantılarını, hırslarını, aşklarını gözlemlemiştir. Bu gözlemlerini oldukça nesnel bir açıdan vermiştir. İşte böyle bir topluluğu yazar "Kumpanya"adını verdiği hikâyesinde anlatmıştır.

Saffet Ferit, çok şey söylemek isteyen ancak hiç bir şey yapamayan bir insandır. Kırgındır, küfretmek ister ama edemez. Bir şeyi beğendiğinde, mahzun, şair düşünceli olur, dalgınlaşır, aktör bakışlı olur.

Saffet Ferit'le aynı tiyatrodaki oyuncu olan bir genç kız vardır: Sitâre. Sitâre, gözlerini, yanaklarını, saçlarını içine alan bir gülümseme ile güler hep. Kör Halit de bu tiyatrodadır. Eski arkadaşı hakkında şöyle düşünür:

"Şimdi eski arkadaşı gözünden düşüvermişti. Onu olmamış, serseri, zavallı bir kendini beğenmişten başka türlü göremiyordu. Şimdiye kadar sanki ne yapmıştı? Tuluattan haberi yoktu. oynadığı rollerde mübalağalı jestler yapardı. Bir piyesi ezberlediğini öteki piyese karıştırır, ezberlenmiş hareketlerini tekrar eder dururdu".²

Saffet Ferit, Burhanettin'i, Muhsin'i, Naşit'i taklit eder. Bazen kafasını ellerinin içine alır bazen de saçlarını karmakarışık hale getirir. Tiyatroyla Saffet Ferit'in ilgisi bile yoktur. Kendi yazdığı yaveleri öylesine söyler ki onu seyreden

¹ Sait Fâik, **Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Birahanedeki Adam**, s.126.

² Sait Fâik, **Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya**, s.63.

biri "halkın karşısında bunu nasıl yapar? demekten kendini alamaz.

Sait Fâik, çirozcuları da hikâyelerine konu etmiştir. Çirozcular ilkbaharın yaza çevirdiği günlerde Ada'ya gelirler. Genellikle bu insanlar şendirler. Kentin çok uzağına, dik tepelerden aşağıya doğru, insanların çok uzağına çadırlarını kurarlar. Bunlar sekiz on kişidirler. Sabahleyin beşte şarkılarla uyanırlar. Kadife şalvarlarını giyerler, güzel kızlar ve kadınlar güzel sözlü şarkılar söylerler. Bu insanların içinde diğerlerini çalışmaya sevk eden bir kişi vardır. Bu güzel, cazip kız Zehra'dan başkası değildir. Kadınlar kanlı ellerini pis yeldirmelerine silerler Ve şakır şakır göbek atarlar. Zehra işini bitirince hemen plaja koşar ve çırılçıplak denize girer. Burada uzun uzun yıkanır.

Bir gün yıkanırken onu bir adam gözetler. Hiç bozuntuya vermez. Denizin dibinde uzun süre yüzer. Gözetlendiğinden emin olduğu için binbir maskaralık da yapar."Bu adam güzel bir şeyi keşfeden insanın gururu ile doluydu. Şimdilik bu gururla mağrurdu. Başka hiç bir şeye ihtiyacı yoktu... ötekisi :denizdeki kızda, pek öyle harikulade bir güzellik bulmuyordu. Nihayet esmer ve parlak bir ciltti. Yalnız muhakkak çok sıcaktı. İnsan nihayet burada o kızla bir su içer gibi susuzluğunu giderebilirdi. Sonra yine, su içtikten sonra bir yapı amelesinin yaptığı gibi işine dönebilirdi."¹

Yazar, Çirozcuların aile yaşantılarını da şöyle dile getirmiştir:

"Çirozcular, dört kavruk sıska çocuk, üç kopuk tırnaklı, elleri bileklerinden parmağa kadar simsiyah, fakat dallı entarilerinin içinde tatlı esmer ve yumuşak tenleri gözüken kadın iki ihtiyar, mağrur, kuvvetli adam, iki fevkalade çirkin, harikülade

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Beyaz Pasaj, s.98.

çirkin, harikulade ahlaksız, çehreli delikanlı, bir de kimin karısı, hangisinin kızı olduğu meçhul, ağızındaki şarkıların içindeki yuvarlak memeler, kara, uzun sırma saçlar, taraklar ve sarı kurdelelerle süslü bir genç kızdan ibarettirler.¹

Çirozcu olup da bu gruptan ayrılan ve değişik işler yaparak hayatını kazanan insanlar da vardır. Bu insanlar yıllar geçtikten sonra çok değişmiş olarak geriye dönerler.

"Zehra şarkısını birden bire kesiyor, gözlerini süze kırpıştıra adamı tanımaya çalışıyor. Adam şimdi halkadan üç dört metre uzakta dimdik durmuştur. Ayağında beyaz bir pantolon, beyaz ayakkaplar, kolları sıvalı bir beyaz gömlek, bu beyaz gömleğin üstünde büyük bağlanmış bir kravat...

Birden halkanın adama en uzak tarafında oturmuş bir küçük çocuk bağılıyor:

-Rüstem ağabey, Rüstem ağabeymiş be!"²

Sait Fâik, Slav çehreli "İhtiyar Talebe"yi çok sever ve onu ayrıntılı olarak -diğer hikâye kahramanları gibi-bu hikâyesinde anlatır. O, yaşını en gizli, en sır arkadaşına dahî söylemekten çekinen bir insandır. Daha doğrusu o, İhtiyar Talebe, yaşını kimseye söylememiştir. Yazar ve arkadaşları onun yaşını tahmin etmek için saatlerce oturup konuşmuşlar ancak hiç bir şekilde yaşını tahmin edememişlerdir. İhtiyar Talebe, yemeğini çok çabuk ve herkesden evvel yer. Çok çirkin kadınların bulunduğu lokantada yer yemeğini. Yazar ve arkadaşları yemekten dönüp kahveye girdiklerinde İhtiyar Talebe'yi sobanın başına çoktan oturmuş bulurlar. Mahalli gazeteyi keyif ve hüzün arası okur. Öyle herkesle dost değildir İhtiyar Talebe. Selam veren olursa verilen selamı alır, selam veren olmazsa hiç çevresi ile

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Beyaz Pantolon*, s.98.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Beyaz Pantolon* s.103.

ilgilenmez. Buna rağmen Türk öğrenciler onu çok severler. Sırp ya da Hırvat'tır. Bu talebe Türk öğrenciler içinde uzun boylu, uzun boylu olduğu kadar kambur Sırpça bilen arkadaşını sevmektedir. İhtiyar Talebe bu sevdiği Türk öğrenciyi arkadaşlarının arasından tereyağından kıl çeker gibi alır baş başa otururlar saatlerce konuşurlar. Onların ne konuştukları hep merak konusu olur. İhtiyar Talebe, mavi gözlü geniş, biçimsiz soru dolu dudakları, erkek alnı ve işçi elleri ile tam bir bilmecedir. Yazara göre o , çok saf bir çocukluk geçirmiştir. Bu nedenle hayalinde soyut bir kadın yaratmıştır. Bu kadının çirkinliği,güzelliği, zenginliği, fakirliği yoktur. Bu adeta onun için bir kadın ilmidir. Hayata geçirince güzelliğe, çirkinliğe karışarak İhtiyar Talebe'nin yaşı değişiyor yirmi yaşından kırk beş yaşına kadar oluyordur. Yazar, İhtiyar Talebe'nin kadınlara karşı neler hissettiklerini şöyle dile getirir:

"Güzel kadınlara karşı fevkalade cesaretsizdir. onlar, kendisine güldükleri zaman ya kahpe ya da hafif meşreptirler. Kendisini çabuk unutuyorlar ve bir adamın üzerine bu kadar düşmesinden sinirlenip kaçıyorlar. İhtiyara gelince:bu sefer o kadınlar İhtiyar Talebe'ye balta oluyorlar ve ona azami müsamahayı gösteriyorlar. Fakat nihayet genç vücut, kaygan deri, o yirmi yaşın sevgilisi tekrar sınırlarını kamçılı-yor; İhtiyar talebe hiç bir güzel ve genç kadın bulamıyor. Yahut da buldukları onu tatmin edemiyorlar."¹

Yine yazar arada bir müdürü de tanıma fırsatını bulmuştur. Bu müdür sakallı, nazik, biraz da sinirli bir insandır. Tepkisinin ne olacağı pek kestirilemez. Sakin konuşurken sanki kızıverecekmiş hissini verir. Çünkü bu müdürün cümleleri tok, hareketleri ise çok ürkektir.

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarıç, İhtiyar Talebe, s.103.

Sait Fâik, hikâye kahramanlarını güncel hayattaki insanlardan seçer. Bu insanlar arasında kadınlara-geç kızlara da yer verir. Bu insanlar yurdun çeşitli yörelerinden gelmiş ve İstanbul'da yaşayan ya da doğma büyüme İstanbul'da yetişen insanlardır. İstanbul'da bir meslek sahibi olabilmek için genç kızlar, babaları tarafından usta insanların ellerine teslim edilirler ya da kadınlar kendi başlarına meslek sahibi olmaya çalışırlar."Berber Dükkanının Açılma Merasimi" adlı hikâyede Babası, Melek'i alır, Dimitro adındaki berbere götürerek kızının bu mesleği öğrenmesini ister. Aradan geçen haftalar sonunda Melek artık iyi bir berberdir. Dimitro'dan işin inceliğini öğrenmiştir. Sıra dükkanını açmaya gelmiştir. Sait Fâik, Melek'in psikolojik dalgalanmalarını şöyle anlatır:

"Geniş, derin bir nefes aldı. İçinde ezilmeler, yumuşamalar, dolup boşalmalar duyuyordu. Birdenbire müthiş seviniyordu. Fakat bu sevincin gerginliğine, azlığına karşılık, birdenbire bir boşalma, bir sinir boşalmasıyla ağlayacak gibi oluyordu. Melek kendi kendine hoş bir mukayese-bir benzetiş yaptı: Bu bir nevi gelin olmalıydı. Muhakkak gelinler aynı hali hissederlerdi.

Bir dükkan açmanın bu kadar mühim, kendisini bu kadar kuvvete aynı zamanda zaafa düşüreceğini Melek, bir kaç ay evvelden tahmin etmiş olsaydı ;dükkanın açılmasını başka bir güne bırakır, muhakkak üç beş hafta tehir eder, hastalanır, bir şeyler, birtakım eksiklikler icat ederdi."¹

Melek'in bir de arkadaşı vardır. Adı Fatoş'tur. Fatoş, Şehzade-başı'nda bir yarısı nişancı bir yarısı piyangocu dükkanında çalışır. Her gittiği yere neşe saçan bir kızdır Fatoş. Açık yüreklidir. Başına gelen her şeyi çekinmeden anlatır. Şarkılar söyler. kendisine kur yapan beylerden bahseder. Bir de mebus oğlu vardır. Bu da Fatoş'a kur yapar Fatoş olup bitenleri

¹ Sait Fâik, *Medarı Maiyet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.109-110.

doğal hali ile anlatır. Melek, Fatoş'u dinler, fısıldaşırlar. Fatoş, Melek'in dükkanında avazı çıktığı kadar şarkı söyler. Melek yalnızca "Yapma Kız!" demekle yetinir. Sonra birlikte son müşteriyi beklerler.

Hastalık karşısında, ölüm karşısında Sait Fâik'in kadınları hassastır, bu olaylardan etkilenen kişilerdir;

"Sandalyeler gülümsemiş, karyolanın topuzu dilini çıkarmıştı. Melek, o zaman, bu hasta çocuktan çok, onun etrafını kaplayan havayı özlediğini anladı mı, bilinemez, bunu kendi kendine dahi itiraf etmemiş, edememiştir. Ölüye ancak acıyordu. Babası da ölse, bugünkü kadar müteessir olurdu. Vapurda dün, intihar arzuları duyduğunu hatırlıyordu. Şimdi bu arzulara gülmüyordu ama yaşamak yine de memnunluk duyuyordu. Canavar mıyım acaba? diye düşündü."¹

Sait Fâik bir gün kahvede otururken bacada bir kuş yuvasının olduğunu öğrenir. Hemen o yuvada yazar bir kadın yaratır;

"Kırlangıç yuvasındaki kadın, sabahları gözükürdü. Islak saman rengi saçları vardı. Tarar, durmadan, yorulmadan, saatlerce tarardı."²

Saçlarını fena tarayan, dar koyu renk elbiseler giyen, dudaklarını diğer kadınlar gibi boyayan bir Ayten vardır. Yazar, Ayten'in böyle süslenişine, giyinişine bir türlü anlam veremez. Arkadan bakıldığı zaman ince bacakları, kalçasız zayıf, hafifçe öne eğik vücudu, kullanıla kullanıla incelmış siyah saçları ile çirkindir bu kadın. Önden bakıldığında da öyle ahım şahım bir hali yoktur. Hiç gülmeyen ince yüzü, mahzun, hafifçe şehla

¹ Sait Fâik, **Bir Takım İnsanlar**, s.145.

² Sait Fâik, **Havuz Baş-Son Kuşlar, Kırlangıç Yuvasındaki Kadın**, s.217-218.

gözleri olan bu kadın çevresindeki insanların pek dikkatini çekmez.

Bu kız fıstıkçıdır. Uzak bir memleketten-Kırşehir'den-İstanbul'a çalışmak amacıyla gelmiştir;

"İstanbul'a geldiği zaman sırtında Anadolu'nun donuk sarısı, donuk kırmızısı, donuk turuncusu, can kırmızısı, alıcı yeşili, birbirine fazla gösteriş etmeden, göz almadan sarılıveren bir gömleği başında canlı yeşil oyalı siyah bir krep, belinde etekleri topuklarını döven pamuklu pazenden bir fistanı vardı. Kırşehir'i biz bilmeyiz o da bilmiyor pek ... Bir göl kenarı görüyor rüyasında: bazı evler, sessiz akşamlar, kıllı adamlar, sıcak gözler, üşütücü, kavurucu bir mavilik..."¹

Ancak Ayten, zaman içerisinde kendini yenilemeyi başarır. Öylesine zarif bir insan olur ki... Zaten onda öğrenme özlemi de vardır. Dudaklarını öyle kocaman kocaman boyamamaya başlar. Aslında dudakları yürek biçimindedir.

En güzel yeri elleridir Ayten'in. O, saf ve masum ellerini iyi kullanmasını bilir;

"Bu oyuncakları hiç kimse, hiç bir kocaman çocuk kurup işletmemişti daha. Onlar insana bakmaz, insanı değiştirmez, onlardan gelecek herşeyin tadını arttırmak için yapılmıştı. Bardakları koyarken, fıstık tabağını oturturken, para alıp verirken insana değse, insanın değişmemesine şaşardı.

Gitgide birçok şeyler öğrendi ya: önce gülmesini öğrendi. Mahzun, zarif bir gülüş buldu o ağız. Nereden, nasıl getirdiler bu gülüşü de oraya oturtular, bunu öğrenemedim. Kadınlığın, güzelliğin sırrı !."²

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Ayten, s.172.

² Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Ayten, s.172-173.

Sait Fâik'in hikâyelerinde egzotik çevrede yaşayan kadınlar da vardır. Bu çevre kadınları yalnızdırlar. Sorunlarına kendileri çözüm bulmak durumundadırlar;

"Kimi zekama, kimi hırsıma, kimi maddeme, kimi ruhuma sataşıyor. Yeis, bir kartal hızıyla kafamda kanat geriyor nokta. Kimseyi, hiç bir şeyi sevmemek için elimi, kolumu sallıyarak kendime derdi çağırıyordum. Dert, sararmış buğday tarlalarının üstünden geçen rüzgâr hışırtısıyla gelip beni buluyor. Ben bir başak gibi sallanıyordum. Ne sular şarkı söylüyordu, ne de tarlalarda ekin biçen sessiz, sakın köylüler bana yol gösteriyordu."¹

Böyle ortamlarda bile Sait Fâik'in hikâye kahramanları etkileyicidir.

"Bembeyaz bir kızdı. Burnunun etrafında ve üstünde çilleri, şişman denecek kadar dolgun, her tarafında bir yuvarlaklık vardı. Yüzü dört beş yaşında bir çocuk yüzü idi; silik, küçük, berrak. Alt dudağı üst dudağından kalındı. Böyle kızları ben her zaman görür; her zaman içimi bir melankolinin, sinirlerimi defedilmez bir arzunun topladığını hissederdim. Bir şeyler yapmak ister, yapamaz, yutkunurdum, sarsılırdım. Şimdi bütün bu hisler geçmişti. Bu kızın güzelliği, bu güzelliğin bana yaptığı tesir çok normaldir."²

Çalışan kızlar çoktur İstanbul'da. Bunlar işlerine büyük bir ciddiyetle sarılmış insanlardır. Kınalıada'da yaşayan bir kız vardır. Sessiz, sakindir. Sabahleyin ilk vapurla yola çıkar, işine gider, son vapurla da evlerine döner. Yazar çoğu kez son vapurda bu kızla bereberdir. Projektörcü ışığında onu bazen

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Hancının Karısı*, s.166.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Lohusa*, s. 178.

kaybeder sonra yine görür. Bu Kınalıadalı kız "Kınalıada'da Bir Ev" adlı hikâyede anlatılmıştır.¹

Sait Fâik'in kadınları güzeldir. Güzel gözlüdürler:

"Sahiden güzel gözleri var. İçinde bir tek renk yok gözlerinin: birçok renkler var. Yeşil var, eflatun var, bir ara mavi var, kahverengi var, ela var, bu arada birçok güneş ışığı var. Pırıltıdan ve renkten öyle nasibini almış gözler ki, ela gözlüdür, diyorsunuz, değil. Lacivert, yeşil: ne münasebet! Kahverengi: Hayır efendim! Birbirinden renkleriyle ayrılan bir sürü maden ve taşı bir havanda dövünüz, içinde bakır da olsun, gümüş de, platin de: granit de olsun, zebercet de, zümrüt de, inci de olsun, kum da ... Bunların üstüne güneş ışığı vurun, sonra birdenbire bir ay ışığı geçin: işte İnci Hanımın gözleri."²

Sait Fâik, kadın kahramanları da diğer kahramanlarında olduğu gibi hep sevecen, hep sevgi dolu, hep yaşam dolu halleriyle vermiştir. Çok sıkıntılı oldukları dönemlerde bile bu insanlar hiç bir zaman bıkkın değildirler. Dağınık derbeder dahi olsalar yine bu insanlar güzeldir. Saçlarını taramamaları ne tembellik ne de pasaklılıktır;

"Arkadaşları öyle de güzelsin, böyle de Gülseren, derlerdi. Bir zamandır Gülseren'in artık saçlarını ihmal etmemeye başladığını gören arkadaşları, işin aslını bilmiyorlar. Gülseren'in de otuzunu aştığını söylemeye kadar vardırıyorduk, işi dedikoduya döküyorlardı. Vakıa Gülseren Hanım, otuz yaşını bitirmişti ama, ihmalkar saçların, ona oldum olasıya yakışacağını belki de kendisine elli yaşında, vaktinden evvel saçı ağarmış, entellektüel bir hanım tesirini vereceklerini biliyorlardı."³

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut*.

² Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, Karidesçinin Evi*, s.71.

³ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Bayan Gülseren*, s.40.

Sait Fâik'in hikâyelerinde soluk yüzlü kadınlar da vardır. Rengi sarı denecek kadar açık berrak gözleri olan kadınların bu gözlerinde dost, arkadaş, ahbab ifadesi vardır. Yazar böyle gözlü kahramanlara gözlerini açarak bakar.¹

Yazarın arkadaşlarından birinin güzel gözleri vardır. Saçları kestane kumral, koyu koyu kırmızı bir ışık yanar söner gibidir. Üst dudağında pırıl pırıl parlayan bıyıkları vardır. En kötü elbiselerini giyse dahi kızlar onun çevresinde pervane olurlar. Bu kızlar arasında onu seven bir kız vardır. Bu kızın kolları, bacakları adalelidir. Ancak yürüyüşü, bel büküşü, kaşının birini yukarıya kaldırması vardır ki herkes hayran olur.²

Sait Fâik'in hikâyelerinde sanatla uğraşan insanlar da vardır. Bu insanlar yurdun çeşitli yörelerine gösterilere giderler;

"Aktör, lafı getirip getirip kumpanyanın nisa taifesinde bitiriyordu. Halit'in bahsettiği genc kızın gelmesine şiddetle muarizdi. Ama, Saffet'in asıl maksadı, kızın muhakkak trupla beraber gelmesiydi. Kızı görmüştü. Fevkalade güzel bir kızdı. Bir beli vardı, aman Yarabbi! Bir kaşları vardı, ta şakaklarına kadar uzanıyordu. Ya o çekik, badem gözleri! O kalınca dudakları! O güneş yanığı kolları üzerindeki pırıl pırıl, sarı sarı parlak tüyleri! O boyun neydi, Yarabbi! Ne muthiş beyazlıklar, çukurlar vaat ediyordu."³

Bu fevkaledede güzel kız kumpanyada pek çok hayran bulur kendine ama hiçbirini de tercih etmez. Kumpanyada huzursuzluklar dahi olmuştur bu kız yüzünden.

İki çingene kızı... Kahverengi gözleri vardır bu kızların. Göz kapakları ağır ağır güzel şiirle dolu bir piyesten sonra inen perde

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Melahat Heykeli*, s. 39.

² Sait Fâik, *Bir Aşk Hikâyesi*, s.120.

³ Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya*, s.19.

gibidirler. Bu güzel kızlar Sünbül Kahvesine girerler. Hemen ardından ihtiyar bir çingene de girer. Kahvede bulunan Osman Ağa'nın önünde durur. Fal bakmak isterse de Osman Ağa bunu kabul etmez ancak ihtiyar çingene karısı güzel çingene kızlarının bakmasını istediğinde sesini çıkaramaz.

Kızlardan biri siyah saçlıdır. Ancak bu siyah saç bir bakır rengi gibi yanıp sönen kırmızımsı bir siyah saçtır. Bu kızın adı Mürüvvet'tir. Mürüvvet öylesine güzeldir ki Osman Ağa'nın yanına yaklaştığında, Osman Ağa'nın sarardığı görülür. Kıza dikkatle bakar:

"-Sen evli misin Mürüvvet kız? dedi.

-Aah -dedi kız- yoksa evlendirecen mi beni? Almam o yanındakini, sevmem patlak gözlü!"¹

Bu çingene kızları her konuyu erkeklerle rahatça konuşabilen kızlardır. Kendilerine bakan erkeklerin bakışlarından rahatsız olmayan aksine bu tür bakışlardan mutlu olan insanlardır bunlar.

Sait Fâik'in hikâyelerinde hizmetçi kızlar da vardır. Mesela yazar, hizmetçi kızlardan Zehra'yı anlatır. Düzgün bacaklı, ayağına kırmızı, hotozlu terlikler giyen, ayakları çıplak olan bu kız, özverilidir. Sevdiği genç için para bile biriktirir. Erkekler ona arzular içinde bakar oysa Zehra bunlara aldırılmaz. Erkeklerin arzular içinde bakmasının nedenleri de vardır. Bu Zehra'dan kaynaklanmaktadır;

"Gayet masum haline rağmen, birdenbire birisinin kucağına düşüvermesi pekala mümkün bu kızın denebilirdi.

Gözlerine bakınca bu hükümde aldanılmadığı, hakikaten bir kucağa düşüvermek arzusu bu gözlerde gayet bariz okunduğu sezilmiyor muydu? Gözlerini görmeyenler için, arzu, ihtiras

¹ Sait Fâik, Şahmerdan- Lüzumsuz Adam, Mürüvvet, s. 130-131.

uyandırabilecek hatta platonik rüyalar gördürebilecek yumuşaklıkta, güzellikte olan hizmetçi, gözlerine bakınca, bütün arzuları suya düşürüyor mu, düşürmüyor mu, insanı mütereddid bırakıyordu. Yalnız eve gelen erkek misafirlere değil: apartmanın kapıcısına da bu tesirleri yapmış olan dördüncü katın hizmetçisi Zehra, aldığı bütün paraları biriktiren iyi kalpli sessiz bir kızdı.

Erkekleri arzular gözükmesinin sebebi bir dünyayı hakikat yapmak içindi."¹

Zehra, çekici olmasına rağmen onun için varsa yoksa nişanlısıdır. Tek hayali, küçük bir oda içerisinde ter kokan erkek çamaşırlarını, bir pencerenin akşam ışığına oturarak dikmek, yamamak, yıkamaktır.

Besleme olan, evin oğlu tarafında her türlü eziyetlere karşı sesini çıkarmayan yine de evin oğluya laubali olan bu kız çocuk denecek yaşadadır. Ellere, parmaklarına, esmer tenine yaralar açan evin beyi de bilir bu eziyetlerini ve yine bilir ki kendisi bir burjuva çocuğudur.²

Sait Fâik'in hikâyelerinde anneler de işlenmiştir. Bunlar geçmişi ile avunan saf, temiz anneler."Kayıp Aranıyor" da işte böyle bir anne anlatılır. Babasının paşa olması onun için övünç kaynağı olur.

Sait Fâik'in hikâyelerinde balıkçılar önemli yer tutar. Balıkçılarla Sait Fâik çok sıkı fıkı olmuş onları çok yakından izlemiş, tanımış ve dost olmuştur. Bu dostluklarını hikâyelerine aktarmıştır. Yalnızca deniz kıyısında, deniz ortasında değil, çarşıda, dükkanlarda gezen, dolaşan balıkçıları da anlatmıştır.

Orta yaşlı, çok geveze, saçlı sakalı erkenden ağarmış balıkçılar vardır. Bunlar sabah erkenden malı alırlar, sokak sokak

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Yolculukta*, s.59.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Bohça*, s.49.

dolaşarak malı, balığı, satmağa çalışırlar. Ellerinde leğenlerle dolaşır bu orta yaşlı balıkçılar. Balıkları beğenilir ve her kapı önünde müşterisine göre pazarlık ederken her yalanı uydurabilirler. Çünkü İstanbul'da barbun balığının kilosunu dört yüz kuruştur. Oysa burada üç yüz kuruştur. Çünkü bu balıkçılar İstanbul'a gitmek istemezler. O nedenle - lütfen - üç yüz kuruşa verirler. Çorbacı da barbun alır. Bir de balıkçılardan ayak üstü hikâyeler dinlerler. Bu hikâyeler köyün olaylarıdır. Yine Çorbacılara balık ucuza gelmiştir. Çünkü bu havadisler barbun dışında iki yüz elli kuruşa değer.¹

Bazı balıkçılar gösterişsiz, sakin ve mağrur gibi gözükürler. Böyle görünmelerine neden yalnız başlarına balığa çıkacak olmalarıdır. Bu insanların çoğunun saçı sakalı ya erken ağarmıştır yahut yaşlıdırlar da hala genç, saçları vaktinden önce ağarmış gibi gözükürler. Bunlar kimseyle konuşmazlar çünkü onlar sandallarla dost, küreklerle sıkı fıkı, ağlar, oltalarla içli dışlı olmuşlardır. Onların bazen yüksek sesle bir eşya ile konuştukları görülürse şaşılır. Yazar, bu balıkçıların mağrur görünmelerinin nedenini şöyle dile getirir:

"Mağrur gözükmeleleri ; ekseriyâ balığa yalnız çıkmaları lazım geldiği için, vakitlerinin çoğu ağ tamir etmekle, balıksız, yardımsız günler görmekle, kendi kendilerine sövmekle, düşünmekle geçtiği için sakin, az konuşur adamlar olduklarıdır. Bu birinci kısım balıkçıların, öteki, daha tecrübesiz balıkçılar nezdinde ayrı birer şöhreti vardır. Bu şöhreti fazla gevezelik alır götürür. Belki de bunu bildiklerinden, çok söyleme mahkumdurlar. Mağrur değildirler. Kendilerine bir laf atılmaya bakar. İlk sevgiyi daima başkalarından görmek isterler."²

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.131.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.130.

Balıkçılar denizin ortasında balık tutarlarken bazıları da dibe dalarlar. Çıkan balıkçılar tek tek sandala otururlar. Bunlardan bir tanesi de Hüsni'dür:

"En son Hüsni çıkmıştı. Her halde o da fazla bunalmış olacak ki eliyle hareketler yapıyor, kafalığı çıkarmamızı işaret ediyordu. Biz bağırişiyor, 'dur, bekle biraz. 'diyorduk. Biraz fazla sinirliydi. Kızdırmağa gelmez, kavga çıkarırdı. Sonra onun için pek mesele yoktu. Daha derinde, daha fazla zaman çalıştığı halde bile, kafalığı hemen çıkardığı olurdu.

Nihayet dayanamadık, çıkardık. Ağzına hemen cıgarayı dayadık. Bir yudum bile içmedi, attı. Yüzü biraz sararmıştı. Güldü. Ayağa kalkarak kıça doğru yürüdü. Biz kendi işimize bakıyor, salataları yapıyor, sardalyaları temizliyorduk."¹

Balıkçıları yazar her zaman sevmiştir. onlara karşı yüreğinde sevgi vardır. Sevgi yüklüdür. Sevecendir. Bu sevgi ve sevecenlik karşılıklı olmaktadır.

Sait Fâik'in bir Mercan Usta'sı vardır. Yazar dolu dolu sevgi duyduğu bu insanı şöyle anlatır:

"Mercan Usta'nın evini, çocuklarını, kaşık düşmanını, penceresinin perdelerini, sedirlerini, ismini bilmediğı, meraktan çatladığım isimleri şiir dolu aletlerini ... Mercan Usta bir yana, dünya bir yana. İki kadehçik rakı Mercan Usta ile ... Mercan Usta ile bir yer iskemlesinde, bir ceviz ağacı altında bir öğle sonu sohbeti ... Mercan usta ile herhalde şu saatte kapamış olduğu dükkanında, balıklar, canavarlar, çarkıfelekler, beyazlar ve sihaylar, ceviz tahtaların envai hakkında bir konuşma ...

Mercan Usta'nın ellerine hayran hayran baksam. Testerelerini, matkaplarını, hele ellerini, hele ellerini ... Şimdi şöyle kendi halinde, mütevazi bir gazetecilikte röportajlar

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.73.

yapsaydım, yarın kalkar, sıcak dalgası İstanbul'u daha sarmadan Mercan Usta'yı aramaya koyulurdum. Hiç şüphem yok, sanatındaki tekniğine imanı olan adamlar gibi sertçe bir adamdır Mercan Usta. Sonra birden bire yumuşar. Mercan Usta balıklara, deniz mahlukatına düşkündür. Mercan usta, akşam üstleri iki kadeh mutlaka atar. Mercan Usta eski bir kantoyu mutlaka söyler:

'Yanağında bir beni mutlaka olsun, der ; sonra madam işitti mi, işitmedi mi diye gözlüklerinin altından iki tarafına mutlaka bakar. Mercan Usta ya kendisi Ermenidir; yahut madamı. Mercan Usta Ermeni'de olsa, Türk de, Tunuslu zenci kırmacı da olsa, mutlaka İstanbul'un Türk halkındandır."¹

Şakacı, sevecen, güleryüzlü, olayları hep iyi yönünden olan balıkçılardan bir tanesi de Barba Niko'dur. Barba Niko, hep denizle dolup taşan, hep geçimini denizden sağlayan bir insandır;

"Reis iri, kocaman bir adam: sesi de öyle. Göbeğinden gece çıkıyor gibi. Sahilde ırıp sahibi, gözlüklü, abullabut, kravatını takmaya çalışıyor. Yanında damadı...

-Hadi asılın küreklere çocuklar. Siz, kahvedekiler Volinin kenerına gelin.

Bir ses gürleri gibi bağılıyor:

-Barba Niko, balık var mı dersin?

Barba Niko, bir elinde dümen yerine tuttuğu kışa bağlanmış bir kürek, öteki elini yukarıya doğru kaldırıyor, muhteşem bir tavırla,

-Yukarıki bilir.

Sesler, gülüşmeler içinde gidiyoruz. Dikiş makinesinde beyaz iplikli bir dikiş iğnesinin siyah bir kumaşa bıraktığı beyaz

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Gün Ola Harman Ola*, s.158.

çizgiler halinde kürekler suyu delip arkamızda dikiş yerleri bırakıp gidiyoruz.”¹

Aslında balıkçılık zor bir olaydır ancak Barba Niko, bunu öylesine zevkli bir hale getirmiştir ki çevresinde ve yanında bulunan insanları da mutlu etmesini becerir. Çevresinde bulunan insanlar da Barba Niko'yu çok severler, onunla birlikte yaşama sevinci ile dolarlar.

Kayığı temizleyenler de vardır. Balıkçılara yardım eden insanlardır bunlar. Genelde gençtirler. Bunlar çoğunlukla Ada'dandır. Yani Sait Fâik'in Ada'sından. Yazar bu insanları da bilmekte ve tanımaktadır. Dostça, içten bir sevgi ile çalışan kişilerdir bunlar.” Haritada Bir Nokta.” da yazar bize şunları anlatır: “ Kayığı temizleyenler sekiz kişi idi. Yedisi bizim adadandı. Sekizincisi zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim. Ne kadar dostça ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu.”²

Deniz olur da balığa meraklı insan olmaz mı ? Kimi denizde tutar meslek edinir, kimi kıyıda tutar zevk alır. Bunlardan biriside yazarın kendisidir. Balık tutarken kendisini hiç kimsenin rahatsız etmemesini ister yazar. Yanına gelen olsa dahi kalkar başka bir yere gider.”Ona balık vermem” diye düşünür. Herkes yerini değiştirmesini gideceği yerde daha çok balığın olmasına bağlarsa da yazarın asla böyle bir düşüncesi yoktur. Çünkü Allah herkesin rızkını verir. Ki zaten yazar buraları herkesten ama herkesten daha iyi bilmektedir. Onun istediği yalnızca balık tutmaktır. Bu duygularını “İki Kişiye Bir Hikâye” adlı hikâyesinde yazar.³

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür*, s.152.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar*, s.180.

³ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar*, s.115.

Yazar, ayrıca kıyıda balık tutan insanları da inceler. Hem kendisi balık tutar hem de çevresinde balık tutan insanları gözlemler. Bir tanesiyle sohbet etme fırsatını dahi bulmuştur:

"Yüzüne baktım: Yüzü kirli beyaz, açık mavi süt rengi idi. Burun kanatları birbirine yapışmıştı. Karanlık dişleri vardı. Zayıf, ince boylu, yırtık kasketi, uzun, kirli, güzel parmakları.

-Nerelisin ?

-Sorma geç'ten!

-Sen şu oltayı biraz tutsana ...

Gidip bir simit aldım, geldim. Oltayı vermek istedi.

-Kalsın kalsın -dedim-, ben biraz dinleneyim ...

Bu işi evvelce yaptığı belli: oltayı sallayışı, tartışı ... bir balık tuttu: Balığı çekişi, hiç heyecanlanmayışı bana bu işe yabancı olmadığını anlatıyordu. Üç dakikada iki balık tuttu. Kendisine baktığı mı görünce:

-Oltamız yok, yoksa ... dedi."¹

Gençliği çılgınlıklarla geçen, bir insan. Mesleği yorgancılıktır. Ancak işi külhanbeyliğe vurur ve bu mesleği bırakır. Altmış beşten fazla yaşıyla birlikte o artık balıkçılık yapmaktadır. Mehmet Reis, altmış beş yaşında olmasına rağmen o, hiç yaşını göstermemektedir.²

Bir gün Karapürçek'e bir balıkçı gelir yerleşir. Ancak hemen bu mesleğini yapmaz. Odun yarar, tarlada çalışır, nalbanta yardım eder. Köylüler bu insanla-Muharrem-hiç ilgilenmezler. Muharrem kalın kalın bıyıkları olan, güçlü kollara sahip bir kişidir. Öylesine güçlü kolları vardır ki danaların kafasını dahi bükür. Ancak böyle güçlü olmasına rağmen Muharrem, hiç de

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı- Son Kuşlar, Balıkçısını Bulan Oltta*, s.168.

² Sait Fâik, *Sur Dışında Hayat-Havuz Başı-Son Kuşlar* s.84.

haşarı bir insan değildir. Otuz, otuz beş yaşlarında görünmektedir. Kendisine bazen çatan insanlar vardır. O zaman da kendisini şöyle savunur: Kendisi burada yabancı, garip bir kuldur. Sesini yükseltse bura insanı onu döver, söver, kovar. Her horoz kendi çöplüğünde ötecektir.¹

Elbette balıkçıların hayatı hep böyle neşeli, stresli, espirilli duyguların karışımından oluşmamaktadır. Elbette duyguları inişli çıkışlıdır. Ancak bazen inişe geçtiğinde geriye dönülmesi mümkün olmayabilir. Her insanın sonu vardır. Balıkçıların da sonu."Bir Kıyının Dört Hikâyesi" adlı hikâyede yazar bu sonu bizlere şöyle aktarır:

"Sağlam dişler, dökülen yanak etinden fıskırmış çene, poyrazın köpüklerine gülüyor, oynuyordu. Çene etleri bembeyaz, dökülmeye hazır gibi idi. Beş on günlük bir balıkçı sakalı bu beyaz etlerin üzerinde küçük sinekler gibi kaçışıyor ve tekrar toparlanıyorlardı. En korkunç yeri göz çukurlarıydı. Dipleri hala pembemsi idi. Gözün birisi yoktu. Ötekisi, bembeyaz bir iplikle dışarıya uğramış sallanıyor, hala uzak dalgalara ve zaman zaman derinlere bakıyordu. Ölünün karşısındakiler sararmışlardı."²

Ölüm karşısında insanlar elbette üzüntü duyarlar. Ancak üzüntü ile birlikte insanların duydukları farklı düşünceler de olabilir. Ölen bir baba, ardında bıraktığı oğlu. Ancak oğul babasının ardından gösterilen ilgiyi kıskanır. Baygınlıklar, sinir krizleri ile ilgi çekmeye başlar. Çünkü bu insan, babasını paylaşmayı asla istememektedir. İşte böylesine bir duygu "Gümüş Saat" adlı hikâyede konu edilir.

"Onun ölümü ile beraber başlayan sinir hastalığı; bayılmalarım, titremelerim doktorları bile aldatmıştı. Sahiden

¹ Sait Fâik, *Sakarya Balıkçısı, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut*, s. 98-99,

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, s.34.

hasta olduğumu sanıyorlar, tebdili hava tavsiye ediyorlardı. Ama ben kendim çok iyi biliyordum ki hasta değildim. Nasıl becerirdim? Bilmem. Tiril tiril titrer, hayaletler görür gibi haykırır, düşer bayılırdım. Baygınlığım sırasında bütün sözleri işitir, doktorun nabzımı tuttuğunu bilir, ama dudaklarımı kenetler, ısırır, köpükler saçardım. Hepsini biliyorum. Bunu niçin yapardım. Bilir misiniz? Babamın ölüsünü kıskanırdım da ondan. Herkes onun ölümüyle alakadardı. Komşulardan tutunda kahvedeki arkadaşlarına kadar! Ne hakları vardı? Onu yalnız ben seviyordum. O halde ben düşünüp üzölmeliydim. Onlara ne oluyordu? İşte, etrafımı saranların babamın ölümünü benimle alakadar olup unutmaları için bu sinir buhranı oyunlarına başlamıştım.”¹

Melek işte böylesi bir çocuktur. Yazar, Melek'te gelecek görmüştür. Her ne kadar yüzü sarı olsa da her ne kadar dudakları soluk olsa da gözleri ışıl ışıldır, canlıdır, hareketlidir.

Çevre açısından çocukların duyarlı olduğu pek çok konular vardır. Bu konuların başında kendilerine duyulması istenen "güven" gelir. Sonra çocuklar kavga etmeyi sevmeyen, kavganın büyümemesi için alttan alabilen olgun kişilerdir. Onuru bir kenara bırakıp "kavga bitsin" diye küçüğünden dayak yiyenler bile vardır. Bunlardan bir tanesi de bir bahçıvan çocuğu olan Odisiya'dır."Medarı Maişet Motoru"nda anlatılır Odisiya.

"Odisiya bir bahçıvan çocuğudur. En iyi o yüzer, balık tutar, şarkı söyler, kürek çeker, en güzel o gülerdi. Garip bir çocuktur. Birdenbire kederlenirdi. En çok üzöldüğü şey, kendisine ehemmiyet verilmediğini sezmesiydi. En alelade söze bile alınır, dünyaya küskün bir hal alırdı. Sonra en küçük bir müşfik söze karşı kahramanlıklar göstermek isterdi. En çekindiği şey kavgaydı. Birden sararırdı. Kekemeleşir, yüzü karmakarışık

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Gümüş Saat*, s.123.

olurdu. Çocukların korktuğu hiçbir şeyden korkmazdı: Ne canavardan, ne kimseden. Ne Portekizli gemiciden, ne vahşilerden. Fakat hakiki bir insan karşısında derhal değişir, kavgada daima aşağıdan alırdı. Öyle çocuklardan dayak yediğini bilirim ki, ben sinirlenirdim onun hesabına, oyunda, denizde her türlü cesareti göze alan bu çocuğun, insan karşısındaki hali gayet garipti.”¹

Çocukları mutlu etmek, onaları sevindirmek oldukça kolay bir olaydır. Onlar en küçük olaylardan dahi mutlu olabilen varlıklardır. Bir tünele girmek, trene binmek...Hele ilk kez trene binen bir çocuğun mutluluğunu, kıpırdanışlarını sezmemek mümkün değildir.

Basık burunlu, hayretle açılmış sulu ağızlı, büyük ve koyukahverengi masum gözlere sahip bir çocuk. Onun gözlerinin beyazlığında bile hayat vardır. Saçları karmakarışıktır. Üstlerinde ise sigara külü vardır. Bu çocuk pistir, eli yüzü kir içindedir. Kalem gibi parmakları vardır. Siyah bir mintanı vardır ancak farkedilmeyecek desenler içinde kirli ve incecik boynu bu gömlekle sıkılmıştır.

Bu on bir yaşındaki çocuk mutludur. Çünkü ilk kez trene binme sevincini yaşamaktadır. İçten zevkli bir gülüş dudağını, gözünü, kaşını yalayır. Yazar bu çocuğu izler sürekli. Onun bu şevincini anlayan tek kişidir ve gözlerini ondan hiç ayıramaz. Kendi çocukluğunu hatırlar Sait Fâik. Belki kendiside ilk trene binişin de böyle sevinmişti. Belki de "Baba bak! Ne hoş!" demişti."Tüneldeki Çocuk" adlı hikâyede yazar bu çocuğu anlatmaya devam eder: "Fakat bir şeyler, benim tarafımdan bir bakış sezmiş haliyle yine, yanından karanlığın içinden insanları, ışıkları ve cehennemi gürültüsüyle geçen öteki hattaki vagona karşı, istediği gibi sevinemiyor. Yine o küçük gülüş; o mini mini

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.47.

bedbaht, masum, korkak gülüş. Şimdi uzaktan tünelin Galata tarafındaki kapısının yarım küresinin ağır ağır açılışını seyrediyoruz. O da ben de, o mini mini gülüş eksilmeden devam ediyor. İşte öbür taraftayız. Küçük çocuğun yüzü, soyulmuş bir taze badem gibi parladı. Esmer, adam akıllı esmer bir yüzde bütün bir aydınlık. Sanki yüzünü bir meşale ve bir çağlayan aynı zamanda yıkayıp aydınlatıyor.”¹

Yazar, hiçbir insana kin ve nefret duymamıştır. Bazen insanlara kızsâ bile onlara olan sevgisini aşkı bunu belli etmemiş hemen akabinde onları sevmiştir. Şopar Hüseyin de böyledir. Urumelidir. Ortalık sakin, deniz insana kasvet verir. Denize bakarken yazar her türlü derdini unuttur. Oysa o akşam deniz hiç de rahatlatmaz yazarı. Bunun yanı sıra Küçük Hüseyin de bir türkü tutturmuştur. Yazar, önce sinirlenir, susması için söylenecek olur sonra vaz geçer. Hüseyin'e bakınca içinden ılık ılık bir şey akar. Çünkü Hüseyin gariptir. Yazar, Hüseyin'le ilgili düşüncelerini iyice tahlil etmiştir. Ona hiç kızmamaktadır. Hatta acımaktadır; "Yanıbaşımdayken yine yüzüme bakarsa tekme yapıştıracaktım keratanın kışına! Bakmayınca pişman oldum. Dönüp ben baktım. Dudakları kıpırdar, kafasını sallar, kız okşar gibi gözlerini süzer, bir haller geçirirdi.”²

Çocukluk her şeyi yaptırtır. Hatta hırsızlığı bile. Yazar, ilk yazdığı öyküde de bundan bahseder. On beş yaşında doğma büyüme Bursa'lı bir çocuk vardır. Esmer tenlidir. Ceviz beyazlığında beyaz dişleri vardır. Bunlar doğa ile birlikte büyüyen çocuklardır. Bursa'da şeftali, erik ve ceviz zamanlarında bu çocukların elleri, mintanları hep bu meyvelerin oluşturduğu lekelerle dolu olur. Bu genç hırsızlık yapmaya karar verir. Öyle pahalı ağır olan bir malın çalınması değil. Yalnızca ipekli bir

¹ Sait Fâik, *Mahkeme Kapısı-Tüneldeki Çocuk, Tüneldeki Çocuk*, s.11.

² Sait Fâik, *Bahçemin Ölümü-Yaşamın Edebiyat, Şopar Hüseyin* .84.

mendil. Fabrikaya girer ancak yakalanır; "On beş yaşında vardır. Hani böyle bir şey adeti değildi ama, gençlik işte, birisi ondan ipekli mendil istemişti, hani canım anlarsın ya, aşıklısı, sevdalısı, komşu kızı işte! Para da yokki gidip çarşıdan alsın. Düşünmüş, taşınmış aklına bu çare gelmiş. Ben,

-Peki-dedim İmalathane bu tarafta, sen aksi tarafta ne arıyordun?

Güldüm. İmalathanenin nerde olduğunu o nerden bilecekti.

Birer de benim köylü sigarasından yaktık, iyice ahbap olmuştuk.

Halis Bursalıydı. , doğma, büyüme. İstanbul'a değil Mudanya'yı koca ömründe-bunu söylerken yüzünü görseydiniz-bir defacık inmişti."¹

Genelde çocuklar şanslıdır ama bazıları vardır ki diğer çocuklara göre pek şanslı sayılmazlar. Küçük yaşta bir eve verilen hizmetçi çocuklar. Onların çocukluklarını yaşayamaması, gönüllerince oynayamaması, ezilmişlik... İşte bazı çocukların yaşadıkları...

Bir eve halayık olarak gelen küçük bir kız çocuğu. Evin beyi (oğlu) onunla sürekli uğraşır. Oysa bu küçük kız, badem gözlü, boynunda pire yeniklerini andıran benekleri olan bir kızdır.

Evin oğlu her gün okula giderken kızcağız beyin ayakkabılarını siler. Silme olayını küçük kız gerçekleştirirken bey kızın saçlarından bir kaç tel koparır. Bu bir kaç saç telini bey okula giderken inceler. Saçların yarısı simsiyah, öteki yarısının ise ılık ve sarı bir rengi vardır.

Bey eve dönünce kızın saçlarını çeker. Kızcağız hiçkırıksız ve sessiz ağlar. O ağladıkça bey iyice sinirlenir;

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, İpekli Mendil*, s.42.

"-Kız, bu defteri sen mi yırttın ?

-Vallahi ben yırtmadım küçük bey.

-Sen yırttın diyorum sana!

Bir ikinci defa "Ben yırtmadım." diyemezdi.

-Kız gene mi çantamı karıştırdın?

-Kitabınızın resimlerine baktımdı küçük bey!

-Ne diye bakıyorsun?

-Hoşuma gidiyor."¹

Okumak ister ancak okuyamaz, kitaplara bakmak, bir şeyler öğrenmek ister ancak yapamaz, yaptırılmaz. Böylesine acı çeken çocuklar vardır Sait Fâik'in hikâyelerinde.

Köy kökenlidir. Gürbüzdür. Kayıkçıdır. Şekilsiz ya da şekli bozulmuş ayakları vardır. Zengin adanın toprağına ayak basar basmaz vahşi bir hal alır. Aç ve çıplak gözleriyle oradan oraya dolaşır durur Ada'da. Bayanların önünde bir de bayan pantolonlu mavi gömlekliler adamların karşısında, bu vahşi hali birden bire kaybolur. Enerjisini kaybeder sakin ve mahzun bir hal alır."Soğan Kayığı" adlı hikâyede bu çocuk anlatılır.²

Sait Fâik'in hikâyelerindeki çocuk kahramanlardan bazıları da ailesine bakmak durumunda olan çocuklardır. Küçük yaşta ailenin her türlü sorumluluğı omuzlarına binen çocuklar vardır. Bunlar babaları olmadığı için çok küçük yaşta ailenin her türlü yükünü çekerler. Bunlardan bir tanesi de "Semaver"deki Ali'dir.

Annesi Ali'yi her sabah uyandırır. Yatakta boğuşurlar. Annesi bir genç edasıyla ona karşılık verir. Annesini öper sonra şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yalar. Annesini her öpüşte

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Bohça*, s.51

² Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Bir Kıyının Dört Hikâyesi*, s.29.

bunu alışkanlık haline getirmiştir. Ali çalışmaktan çok memnundur. Bu konuda kesinlikle bir sıkıntısı yoktur. Aynı zamanda Ali dürüst ve alçakgönüllüdür. Hiç bir zaman kendisini diğer arkadaşlarından üstün görmemiştir. Aslında işinin fiyakasını da öğrenmiştir. Onun ustası Almandır. İstanbul'da tek elektrikçi, Ali'nin ustasıdır. Ayrıca Ali'nin övüneceği başka konular da vardır. Çünkü alman ustası Ali'yi çok sevmektedir. İşinin her türlü dalaveresini numarasını da öğretmiştir ustası. Kendi kadar usta ve becerikli olanlardan daha üstün görünmenin esrarı, çeviklikte, acelede, sporda kısacası gençliktedir.¹

Sait Fâik'in hikâyelerinde iki analı olan çocuklar da dikkat çeker. Bunlardan biri Emin'dir. Emin'in babası iki evlidir. Üvey anası kasabada oturur. Babası belirli günlerde köye anasının yanına gelir. Bu ilgisizlikler, elbette Emin'i etkiler. Yazar Emin'i şöyle anlatır:

"Ahırın eşiğine de Emin oturmuştu. Elinde çakı, bir dal soyuyordu. Yanıbaşına oturdum. Yüzüme bakmadı. Elimdeki sopayı bana söyleyecek bir laf bulmak için, sinirli sinirli çakısıyla kertiklediğini farkediyordum. Gözüm, elindeki dalda,

-Ne dalı o? dedim.

Bir müddet cevap vermedi. Elini kesmişti. Bir kedi dili kadar keskin sivri, pempe diliyle parmağını uzun zaman yaladı. Sonra kızılıcak rengindeki dudakları arasında -Kızılıcak - dedi. Konuşmadık. Bu taze su kenarında yaz sıcağı kadar ılık çocuk bana gösterdiği ilk aşinalıktan çoktan pişman olmuşa benzer gibiydi."²

Emin çevresindeki insanlara her zaman çekingen davranmıştır. Onlarla sağlıklı ilişkiler kurmayı hiç denememiştir.

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, *Semaver*, s.10.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, *Babanın İkinci Evi*, s.38.

Bunun nedeni aile yapısından kaynaklanmaktadır. Ruhsal olarak ilgisizlik, babasının arasına köye uğraması Emin'i ürkek, çekingen, içe kapanık bir insan yapmıştır.

Bazen Sait Fâik hikâyelerinde bilgisiz, ilgisiz aileleri konu alır. Bu aileler belirli yaşa geldikleri halde çocuklarını nüfusa kaydettirmezler.

Ahmet, on altı yaşına basmıştır ancak ailesi hala onu nüfusa yazdırmamıştır. Ahmet zenciye çalan esmer rengi, basık yayvan burnu, iki parmak alnının üstünde parıltılar yapan lacivert saçları olan, yanakları tüylü bir çocuktur. Takım elbisesi içinde, vücudu her haliyle belli olur. Yazar nüfusa kayıtsız bu genci "Düğün Gecesi" nde anlatmıştır.¹

Kenar mahallelerde yaşayan çocuklar da Sait Fâik'in hikâyelerinde yer alır. Bu çocuklar cesurdurlar. Yaşadıkları yerden ayrılıp kente rahatlıkla gidebilecek insanlardır bunlar. Bu mahalle çocukları çoğu şeyden yoksundurlar. Kentte olup biten, gelişen pek çok olaydan habersizdirler. Kentte gördüklerinden şaşkınlığı ve hayranlığı birlikte yaşarlar.

Bunlardan bir tanesi Capon'dur. Capon kente gidecektir. Ancak yol iz bilmiyordur. Bu da önemli değildir. Atlar bir tramvaya gidebildiği yere kadar gider. Ancak tramvay kuyrukları bir türlü bitmez ve Capon adını işittiği köprüye bir türlü gelmez. Oraya bir gelse neler görecektir neler izleyecektir ve arkadaşlarına olanca havasıyla anlatacaktır. Çünkü mahallesini terketme nedenine değmelidir kente gidişi. Yeni bölüğe ermesi nedeniyle kentte her şey onun sınırlarını uyuşturuyordur. Her şey onu kendi iç alemine sürüklüyordur. Balıkçıları seyrederek bir müddet. Sonra aklına sinema gelir. Sinema nasıl bir yerdir? Onu hiç görmemiş, oraya hiç gitmemiştir. Kendisinden büyükler hatta küçükler bile onu bilirler ama o bilmiyordur. Hatta bir gün sinemanın nasıl bir şey olduğunu dahi sormuştur. Capon kentte epey dolaşır sinemaya gider, kendince

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, s. 56.

ilginç olan herşeyi görür. Artık Capon Capon'laşmıştır. Çekik gözleri ise büsbütün çekilmiş, baharı süzüyordur. Bu çocukta kente gittikten sonra bazı değişimler olmuştur. Belki de hayal ettiği kent onun için bir hayal kırıklığı olmuştur. Sinema bile ona cazip gelmiyordur artık. "Kâlorifer ve Bahar"¹

Hayatında hiç sinemaya gitmemiş, onun nasıl bir şey olduğunu bile düşünmeyen yorum yapamayan çocuklardan biri de muhacir çocuğudur. Bu çocuk bir gün arkadaşı Necmi'yle birlikte sinemaya gider. Henüz on iki on üç yaşlarında bir çocuktur. Arkadaşına bir şeyler anlatır. Ardından dinleyip dinlemediğini anlamak için Necmi'ye bakıyordu. Arkadaşına şakalar yapıyor. Sonra arkadaşının güldüğünü görünce daha da mutlu olur Muhacir çocuğu.

Muhacir Filmle ilgili yorumlar yapar. Sahnedeki görüntüde yer alan aktörlerin gerçekten dövüşmediğini söyler;

"- Sanıyor musun ki, onlar sahiden dövüşüyorlar. Yooo... yalancıkıktan. Bazen, belli de oluyor. Yapamıyorlar.

Birden Necmi'ye dönerek:

-Değil mi ağabey?..

-Anlamadım ki .. Kimler?

-Sinemadaki hafiye ile hırsızlar.

-Tabii canım, sahiden olur mu?

Çocuk arkadaşına dönüyor:

-Nasııl?

Muhacir çocuğu Necmi'yi gizlice süzüyor. Sonra meleze:

-Hafiyenin hepsinden kuvvetli olduğu da belli ama ...

İstersen sahiden öbürlerini döver...

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, s.137.

Melez:

-Elbette ¹

"Çatışma"da acı çeken bir çocuk anlatılır;

"Babacığım" diyor, "beni affet!"

Kadın, siyahlar giyinmiş, beyaz yüzünün etleri durmuş, çizgileri durmuş, onun da alınının beyaz mermeri çizgi çizgi durmuş, bir zaman parçası her yerinde, elbisesinde bile durmuş. Balık pulundan gözleri var. Avucunun derisi kedi dilinden. Nefes alışında tüy ile kar soğukluğu, uzun uzun bacaklarındaki büyük ve çıplak ayaklarda çatlak çatlak sarı ve ölü bir ikinci, bir üçüncü deri; oğlan çocuğunun yanında durmuş...

Çocuk, "Baba, affet!" ölmüş anama acı."²

"Ben annemin çarşafına kafamı gömdüm. Annem eliyle yüzüyle ne biçim işaret etti babama bilmiyorum ama, hiç ses çıkarmadılar. Bütün hıncımla, kimsenin bana sus demeye cesaret edemediğini sezerek, istediğim gibi ağladım."³

Sait Fâik`in hikâyelerinde küçük yaşta bir işe girip meslek edinmek isteyen çocuklar da işlenmiştir. Bu çocuklar çok çalışkan, atak, becerikli güzel çocuklardır.

Dondurmacının iki çırağı vardır. İkisi de ateş gibi çalışkan çocuklardır. Bir nedenle bu çocuklardan biriyle yazar dost olur. Çocuklar böylesi bir dostluğu oldukça doğal karşılarlar. Yazara göre doğru olan da budur. Ancak yazar çocukların deneyimsiz olmaları nedeniyle bu dostluğu doğal karşıladıklarını bilmektedir.

¹ Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kriz*, s.85.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar*, s.23.

³ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bir İlkbahar Hikâyesi*, s.96.

Bu yüzdende yazar dostça ilişkiyi dengede tutmaya kararlıdır.¹

"Bir küçük çirak koltuğunda kokulu pasta dolu bir tepsiyle dışarı çıktı. Nevin'i hoşuna gitmiş olacaktı ki dönüp pırıl pırıl baktı. Nevin, bu kadar temiz ve berrak ten, bu kadar mavi damar, bu kadar kalın ve kırmızı dudak, bu kadar yaldızlı tüy görmemişti. Büyükçe bir pasta gibi, dondurmalı bir pasta gibiydi."²

Hikâyelerdeki çocuk kahramanlar değişik kişilerin ağzından hep böyle sevecenlikle verilir.

Yazar, sıkça deniz kenarına gider. Martılara ekmek atan insanlar vardır deniz kıyısında. Ancak bu ekmek paylaşımında martılara ortak olmak isteyenler de vardır.

"Yarım ekmek aldı. Deniz kenarında martılara attı. Etrafına yalınayak çocuklar toplanmıştı. Ekmek parçalarını daha denize düşmeden yakalayan, acı acı bağırsan, kırmızı gözlü martılara dağıtacak ekmeği. Açlıktan ölse insanoğluna vermeyecek. Verirse adam olmaz. İnsanoğlu hak etmeli, hak! Yoksa şehirde yaşamamalı, köylere gitmeli, merhametlere sığınmalı."³

Çirozcular yazarın hikâyelerinde önemli bir yer tutar;

"Çirozcuların çocuklar ve ihtiyarlar müstesna daha üç insanı olduğunu söylemiştik. İkiisi ahlaksız yüzlü delikanlı, biri sırtı lacivert, kırmızı ve sarı benekli entarili ve siyah yeldirmeli saçları kırık taşları pırıl pırıl taraklarla, bilekleri kırmızı cam bileziklerle, kulakları mavi küpelerle süslü Zehra isminde bir kızdı."⁴

Balıkçılar doğayla ilgili olaylarda genelde duyarsız davranırlar. Yazar, çok duygusal, duyarlı, kılı kırk yaran bir

¹ Sait Fâik, *Dondurmacının Çırağı*, sh.223 .

² Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor*, s.161 *Kayıp Aranıyor-Kumpanya*

³ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, İp Meselesi*. s.141.

⁴ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Beyaz Pantolon*. s.99 .

insandır. Bu nedenle doğada olan en ufak bir olumsuzluk yazarı derinen etkilemektedir.

"Kalafat:

-Ne oluyorsun be!... dedi. Şairmisin, ne boksun?

-Martı oldu de... dedim.

-Martı da olur dedi. İnsan olmuyor mu?

Dünyanın yaradılışındaydım şimdi, insanın ilk zamanlarını yaşıyorduk. Onlar avlıyorlardı, ateş yakıyorlardı. Ben martıya ait bir mersiye yazmış ateşin karşısında okumak üzereydim.

Bütün kabile halkı bana kızmıştı:

-Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara düşünecek mi? Martı olmuş. Onu seyredip bize masal mı anlatacak."¹

Balıkçılar bunları, bu tür olayları çok doğal karşılarlar. Ancak yazar için bu söz konusu değildir. Olaydan fazlasıyla etkilenir. Oysa balıkçılar yazarı anlamaktan oldukça uzaktırlar. Onu normal görememekte hatta işten kaydardığını sanmaktadırlar.

Sait Fâik'in karidesçi bir dostu vardır. Bu öylesine dost bir insandır ki yazar onunla sanki özdeşleşmiştir. Bu karidesçinin dört yaşında bir çocuğu vardır. Bu çocuk yazara çok şey düşündürür. O, kıvrıkcık saçlı, badik burunlu bir çocuktur. Önce bademleri yer, ardından annesinin ağzına verdiği pastırmaları yerken bir yazara, bir yazarın sevgilisine , onun kahverengi gözlerine uzun kaşlarına dalar gider. Badik burnundan nezleli türküler çıkartır. Pastırma ve badem yeme faslı bittikten sonra annesinden su ister. Annesi ona rakı bulaşığı ya da anason kokan bardaktan su verir. Çocuk öylesine iştahla içer ki yazar bu çocuğu görmediği zamanlar bu halini hatırlar ve özlemle yeniden

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı, Son Kuşlar, Sivriada Geceleri*, s.186.

görmeyi ister. Yazar karidesçinin en küçük çocuğunu daha çok sever. Çünkü onda canlı, hareketli, insan arzusundan örülmüş, ilerde büyük adam olma özlemini ve hırsını duyar.¹

"- Bana bir çay söyle, oğlum.

- Peki amca.

Ne kocaman kafası var keratanın. Ne renksiz yüzü var, sevimsiz ciyan gözleri var bu hastalıklı oğlanın çoktan uyumuş olmalıydı. Çoktan kediyi koynuna alarak uyumuş. Yukarıdaki güverteden birkaç aylık bir çocuk viyaklaması geliyor. Bir dostun Mehmet'ini hatırlıyorum. Onun da ağzı benimki gibi, dişsiz, benim ki gibi cigara değil mis gibi kokar mı sana !...

Şu vapur yolculuğu olur şey değil. Kısasında iş yok uzun matrak, uzun fiyakalıdır.²

Çocuklarla her karşılaşmasında yazar, mutlaka başka bir çocuğu hatırlamaktadır. Bu hikâyede de olduğu gibi "başkasının Mehmet'ini" hatırlar.

Yazar, vapurla da yolculuk yapar genellikle. Bu yolculuk sırasında pek çok olaya tanık olur. Pek çok insanla karşılaşır izler bu insanları. Bir vapur yolculuğu sırasındaki izlenimi ise şöyledir:

"Biletçi bilet zımbalıyor, bir adamla bir çocuk gazete okuyorlar. Bir delikanlı, kara kaşlı sıhhatli bir oğlan upuzun yatmış Yakışıklı, kuvvetli bir oğlan. Ellerini pantolonun ceplerine sokmuş, sıska birisi de sağında yatmış. Çocuk gazeteyi bıraktı Pardösüsünü başının altına dürdü. O da uzandı. Bir vapurun alt kamarasındaydım."³

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karidescinin Evi*, s.171.

² Sait Fâik, *Son Kuşlar-Havuz Başı-Yandan Çarklı*, s.203.

³ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Alemdağda Var Bir Yılan*, s.30.

Bir çocuk vardır. Tam anlamıyla bu çocuk için "iş görür" ya da "iş görmez" denemez. Sait Fâik'le aynı mahallede, oturmaktadırlar. Evleri birbirine pek yakındır. Bu çocuk evin ve kiracılarının suyunu taşır. Kuyudan su çekip taşıma işi gerçekleşirken çocuğun sırtı yazara dönüktür. Bu nedenle de yazar çocuğun yüzünü kendince tanımlar. Budala bir gülümseme hep çocuğun dudaklarındadır. Çalı süpürgesini eline alıp küçük bahçeyi süpürüşünü izler. Ortalığı toz duman götürür. Yazar bu hal içinde de çocuğu hayal eder. Çocuğun yüzündeki aptalca gülümseme şimdi hayvani bir hal almıştır. Yazara göre mademki bu aptalca gülümseme çocuğun yüzünden gitmemiştir, kızgın, bıkmış, sinirli bir hal almıştır. O halde bu "hayvanca gülen adam" olabilir.

Yazar, bu çocuk için "hiç iş görmez" demiştir. Ama bu çocuğu bir kez olsun ne kahvede görmüştür, ne de çayirlarda uzanıp yatan işsizler arasında ona rastlar. Yalı boyunca da hiç gezinmez.¹

Doğuştan özürlü insanlar da vardır Sait Fâik'in hikâyelerinde. Bunların bir tanesi de Uzun Ömer dir. Ömer'in kendisi kadar olmasa da ağır bir sesi vardır. Alnında ve yüzünde üç, dört tane ben vardır. Burnu, kaşları ve gözleri diğer insanlara göre daha da büyüktür. Ancak bu büyüklük "sizleri sakın korkutmasın" çünkü yüz hatları oldukça yumuşaktır. Yeni yeni terleyen bıyıkları vardır. Ürkek gözleriyle insana sevecen baktığında da yanar tabiatın Ömer'e neden böyle bir oyun oynadığını çözmeğe çalışırsa da anlam veremez.²

Gelen geçen Uzun Ömer'i şaşkınlıkla seyreder. Bunun içinde gazeteciler de vardır. Üstelik bu insanlar diğerlerinden daha da

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Hayvanca Gülen Adam*, s.195.

² Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk - Mahkeme Kapısı, Uzun Ömer*, s.85.

tuhaftırlar. Seyretmekle kalmazlar bir de yanına gidip sorular sorarlar.

Uzun Ömer, herkesten, en iyimizden, beş defa daha iyi olan insandır. Oldukça da alçakgönüllüdür. Yemeği kendi cüssesine göre yer. Başkalarına göre bu yiyiş anormal sayılabilir ama Ömer'e göre normaldir. Daha da doğrusu iştahı yerinde bir insan gibi yer. Üç kap yemek, yüz dirhem ekmek. Ama çok su içer.

Yazar, Uzun Ömer'le konuşur:

"-Boyunun uzunluğu kaç santim ?

-İki metre yirmi beş santim. Ama artık büyümüyorum.

Üç seneden beri büyümem durdu. Daha büyüme iyi değilmiş.

-Tabii değil Ömer efendi. Allah vermesin daha fazla büyüseydin, demek bir sığırdan ayakkabı, bir top kumaştan elbise giyecektin. Kaç yaşındasın ?

-337 doğumluyum: Var hesap et.

-Nerelisin ?

-Bilecik'in Abbaslı Köyünden.

-Büyüme ne zaman başladı sende ?

-Ben hatırlamıyorum. Bizimkiler, kimi beş yaşında başladı diyor, kimi on iki, on üç yaşında. Köylü kısmı ne bilsin yaşını.

-En çok neden hoşlanırsın Ömer ?

-Biz köylük kısmı neden hoşlanacağız ? Hiç düşünmedim.¹

Sait Fâik'in hikâyelerinde toplumun her kesiminden insanlar vardır. Bu insanların huyları, kültürleri, toplumsal anlayışları hep

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk - Mahkeme Kapısı, Uzun Ömer*, s.83-84.

farklılıklar gösterir. Değişik huyları olan insanların değişik meslekleri de vardır.

Safranbolulu Hayri al yanaklı, ürkek gözlü, köse bir simitçidir. Akşamları yazar Atpazarı'na bakan Altındış'in kahvesinde bom oynarken Hayri gelir yazarın yanına oturur. Yazar bu gelişten memnundur. Çünkü orada bom oynayan başka insanlar da vardır. Yazarı seçtiğine göre Hayri, yazarı hayalperest görmüyordur, tabii yazarın yorumudur bu. Aslında yazar da bom oynarken hayalperesttir ama yanına Hayri geldiği zaman bir doktor, bir mühendis gibi hesaplı olur. Yalnız başına olan insanlar büyük adamdırlar oysa insanlarla beraber olanlar daha da büyüktürler. Bu yüzden Hayri'nin yazarı seçmesi güzeldir. Çünkü diğerleri hemen kızıverirler. Oysa yazar hiç kızmaz.

Hayri, lise mezunudur. Akşamları düzenli bir biçimde evine gelir, rakısı yoktur. Hovadarlığı hiç görülmemiştir. Kimseden de ödünç para almaz. Aksine o herkese borç para verir. Eli açık bir insandır. 60 papele kapıcılık yapmaz, uşaklık etmez, Lise tahsili olduğu halde futbol oynamaması yüzünden de bankaya girememiştir. Aptal bir insan değildir. Şair olamamıştır. Radyolarda büyük laflar edememiştir. O halde kendisine bir iş bulmalıdır. Hem de mühim bir iş. Sonunda bulur: Kumar. Hayri çoğu zaman düşünmüştür. Bu dünyada yararlı insan mıdır, değil midir? Bu düşünce Hayri'de sabit bir fikir haline gelmiştir. Onu günden güne sarsmaya başlamıştır bile. Her iki durumda da bunun zararını kendince bulmaya çalışır. Bu düşünceleri hep gece yatağında düşünür. Ama sabah olur olmaz da yatağından fırlar ve dışarıya sokağa atar kendini.¹

Başka bir kumarbaz kahraman danane şekerisidir. O, kumarbazların en küçüğüdür. Beyaz patiskadan bir ceketidir.

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Kumarbaz Hayri Efendi*, s.14-16-17-18.

Pantolonu en yeni olan odur. Pantolonu ile fotinleri arasında bir karışıklık vardır. Belki de kısa pantolon giyme hevesini gidermeğe çalışmaktadır. Oysa böyle bir muhitte kısa pantolonla nane şekeri satması uygun değildir. Daha da önemlisi onun çocuk yaşta kumarıcı olması hiç de hoş değildir;

"Biraz sonra hakikaten kısa pantolonlu bir seyirci grubu geldi. Bunlar mektepten kaçmışlardır. Bu bahçeye onlar da her gün gelirlerdi. Oynamaz, seyredilerdi. Kendileri hiç oynamazlardı. Parası biten biri ile ortak giderlerdi. Hepsinden sonra da kimsede din, iman, avrat bırakmayan, kocaman, simsiyah bir mahluk geldi. Bu, müthiş hilabazdı. Dükkanın önünden bir adam onlara çıkıştı. O simsiyah kakülleri taşmış, ensesi irileşmiş, hatları daha hiç ustura görmemiş, kuzguni, yumuşak bir tüyle kaplı olan da ona bağırdı:

-Sana ne oluyor ? Polise git şikayetin varsa, her gün kafamızı şişirip durma!"¹

"Filim Hayri" başka bir kahramandır. Ona neden Filim demişler kimse bilmemektedir. Belki de onda her türlü numaranın olması nedeniyledir. Bir zamanlar sinemalarda bir komik bir de dram gösterilmektedir. Bu lakap belki de o zamandan kalmadır. Filim Hayri, otuz beşi aşmıştır ama hiç göstermez. Bunca numarası olan insan hiç rahat olur mu ? O, hapse de girmiştir. Eğer hapse girmese daha da genç görüneceğinden emindir yazar.²

Günlük hayatımızda Filim Hayri gibiler çoktur. Hatta ondan daha da dağınık yaşantı içinde olan insanlar vardır.

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı*, 1476 Nikel Kr. Hikâyesidir, s.23.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Yorgiyann Mahallesi*, s.182-183.

Filim Hayri'nin küçük çirkin münasebetsiz bir yüzü vardır. Yine de yazara göre bu adamın küçük gözleri pek sevimli pek de zekidir.

"Filim Hayri'nin metresi Çamlıcalı Ayşe'nin yüzündeki ustura yarasıyla, Ziba'daki kahveci Laz Hasan'ın burnunun yarısı Filim tarafından manzarası iyi olmadığı için kesilmiştir.

Filim, fena rejisör değildir! Sanki dünya yüzündeki bütün sakatlıkları, namussuzlukları o düzleyecek, o namuslu edecektir. Bir çok evin camları onun tarafından kırılmıştır. Evler hava alsın, içeriye biraz temiz hava girsin diye bu işi yaptığını Karakolda söylemiş imza atmadığı için parmağını kağıda basmıştır."¹

Yalnız Beyoğlu'ndaki sinemada bir ceketin ceplerini karıştırdığını çoğu kez inkar etmiştir. Ancak ısrarlar karşısında "Güzel Bayan" pastahanesinden, çok ayaz bir kışta, bir palto aşırıldığını inkar edememiştir. Yapmaması aslında en doğru olanıdır. Ama yaptıysa da cezasını çekmelidir. Zaten çekmiştir de. Cezasının derken yazar yaptığı işin cezasını demek ister ve Filim hakkındaki düşüncelerini de şöyle özetler:

"Hayır diyeceğim. Filim Hayri, kötü işin cezasını çekmiştir. Ondan öte Filim Hayri müthiş sempatiktir. Bazan onu kış günü başı ustura ile traşlı, sırtında kolalı, yarım yazlık bir gömlek onun üstünde rengi, yüzü, pamuğu meçhul, belki de suni ipekten bir kazakla görürsünüz. Bir hafta sonra bir lacivert elbiseyle mahalleye damlar.

Ben hep bunları sonradan öğrendim. O akşam yaptığı mühim bir şey değildi. Bir Polis sordu:

"- Seninkinin evinin camlarını kırmışsın?

"- Kırarım efendim. Tabii kırarım. Karım !. .

¹ Sait Fâik, *Yorgiya'nın Mahallesi*, s.183.

"- Karın da olsa kıramazsın ya? Karın değil. Evli misiniz?

"- Hayır, evli değiliz ama karım sayılır.

"- Sen sayıyorsun, tabii!¹

Yazar bu mahalle ile ilgili düşüncelerini şöyle dile getirir.

"Çoktan beri böyle mahalleleri dolaşmıyordum. Şehrin büyük caddesinin o cazip havasına karışmış sürüklenirken, Yorgiya'yı tanıyınca mahallesini, evini de tanımak arzusu yeniden bande canlandı. Sanki yirmi yaşına dönmüştüm. Ama bu dönüş, o zamanki düş değildi. Bu nihayet bir bilmeyerek tesir altında taklitti. Mahallelerde muhayyel sevgililerle yaşaya yaşaya, asıl sevgiliyi bulmak nasip olmamıştı bana...".²

Kendini yeniden doğmuş gibi hisseder yazar. Değişik çevrelerde değişik duygularla hayata daha da bağlanır.

Her ne kadar Filim Hayri'nin kötülükleri, külhanbeyliği, çevreye verdiği zarar varsa da o, yazarın gözünde sempatik bir insandır.

Bayram, içkiyi seven, külhanbeyi bir kişidir. Sırtının kemikleri sanki yanından fırlayan ok gibidir. Daha doğrusu nomudundan ayrılan araba okları gibi dışarıya fırlamıştır. Seher adında bir dostu vardır Bayram'ın. Bayram, Seher'i aramadan önce kuşağına kocaman bir bıçak saklamıştır. Seher'i böğründen yaralamıştır. Ancak Seher ölmemiştir. Kendisini kimin yaraladığını da asla söylememiştir.³

Yazar bir gece sarhoş bir halde sokakları dolaşır. Kendisi önde arkada ise bir adam ne uzaklaşmakta ne de yaklaşmaktadır. Yazar sıkılır ve yolunu değiştirmek ister. Sokaklar bomboştur.

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Yaogiya'nın Mahallesi*, s.183.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Yorgiya'nın Mahallesi*, s.178.

³ Sait Fâik, *Menekşeli Vadi*, s.144.

Yollarda kimseler yoktur. Ancak caddenin ortasında bir ağaçlıklı yol vardır. Bu ağaçlıklı yol yazarın hep hoşuna gitmiştir. Hele gece yarısından sonra bu yolu daha da sevmektedir. Bu ağaçlıklı yolda yazar hep sevgilisine vermiş olduğu ama tutamadığı sözlerini hatırlar. Hesabını kitabını yapmış ve olmayacak kararlar almıştır. Yolun diğer tarafına geçmek istemez. Çünkü o yolda hiçbir anısı yoktur. Hele arkasından gelen bu adam için yolunu değiştirmeyi istemez.

"Sarhoşum. Anasını satarım dünyanın. Düşmanlarımın hepsini bir meteliğe... Dostlarımın-olmayan dostlarımın şu dünya yüzünde-hepsine şaraplar, biralara ikram etmeliyim. Sevgilim sen, sen de mi şu havayı kokluyorsun? Bu saatte sağına dönüp sen de, insan suretinde bir hayvan gibi homurdanmışsındır belki. Ama al! yatağın sıcaktır. Yatağın ne güzel kokuyordur senden! Na bak! Aya bak! Kış gecesinin mübarek ayına bak! Hem yürüyorum, hem sanki düşünüyorum. Durdum. Bir ağaç, yaslandım. Ağaç rüzgârdan sallanıyor. Ayın on beşi değil, ama, yine kocaman bir ay, caddenin kocaman ampulünden kararmış madeni bir ışıkla bakıyor. İçimi deliyor sokak köpeğinin güzel gözleri, mahsunluğu, açlığı... ah bir simit olsaydı cebimde! Otursaydım şu ıslak çimenlerin üstüne, köpeğin yanına, "Ulan" deseydim, "Koca herif, şu dünyada bir sen bir de ben varız, bir de na, şu kısa kısa adımlarla yürüyen herif, bir de ay, bir de na, şu geçen otomobil. Napalım şimdi ? Aya bakıp şiir yazamayız Otomobili durdurup binemeyiz. Şu herife yetişemeyiz. Yapacağımız bir şey var. Oturup seninle şu simidi paylaşalım, "¹

Sait Fâik'in hikâyelerinde dolandırıcılar da vardır.

Bursa'dan İbrahim Ağa. Soyadı Çimen'dir. Beyaz zemin üstünde yeşil çizgili mintan, beyaz top sakal, geniş, muhteşem bir vücut, mavi ve sıcak tatlı gözler, ayaklarında

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bir Sarhoşluk*, s.56-57.

mest...Dolandırıcılıktan tutuklanmış. Doğumu 1279. Yazar öz geçmişi ile ilgili olarak şöyle der: "Kökü Aziz devrine dayanan bir çınar ağacı."¹

Sait Fâik'in hikâyelerindeki suçlu insanlarda bazıları hiç pişmanlık duymazlar. Çevreleri de bu suçu yadırgamazlar. Aksine iyi bir iş yapılmış gibi onaylarlar. Karaborsacılık da bir suç oluşturur yasalar karşısında. Oysa bazı insanlar karaborsacılık yapar çareleri de bunu uygun görür."On Milyonerle On Metresi" adlı hikâyede yazar, bu işi yapanı onaylayan çevresini şöyle anlatır:

"Şehir, en küçüğünden en büyüğüne kadar haksız para kazanmayı ayıp saymıyordu. Kanunlar ceza verse bile, hapis yatıp mapushaneden paralı çıkanlara, şöyle deniyordu:

-Geçmiş olsun efendim! Vallahi pek üzüldük! Bu zamanda kim yapmıyordu ki; Nihayet efendim, bu bir zaruri ihtiyaç maddesi değidi ki...

-Değil mi efendim?

On karaborsacımızdan onuna da en küçük bir sorgu sual gelmediği için, yukarıdaki hapis yatmışlardan da değildirler. İşlerini, kimseyi taciz etmeden, usturuflu, icabedene yardım ederek, görmüşlerdi.

Karaborsa fiyatının akborsanındaki ile denk olmaya başladığı, bankaların, yarı resmi müesseselerin de kar haddini yüzde yüzelliye çıkardıkları bir gün, işlerinden, bizzat çekilmeye karar verdiler. Yerlerine itimat edilir adamlar koyacaklardı."²

Sait Fâik'te yönetici konumda olan insanların da hikâye kahramanları olduğu gözlenir. Bu kahramanların bir kısmı paşa, emekli albay, müdür, bankacı, polis, memur katip ... Berber,

¹ Sait Fâik, *Mahkeme Kapısı-Tüneldeki Çocuk, Bursa'dan Cesur Bir İhtiyar Geldi*, s.101.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, On Milyonerle On Metresi*, s.52.

bakkal, çorbacı, kapıcı, esnaf, tüccar, karikatürist olanları da vardı. Bu kahramanlar; "Son Kuşlar.", "Bayan Gülseren.", "Çarşıya İnemem.", "Koltuk Değnekli Adam.", "Lüzumsuz Adam.", "Bir Balık Avı Hikâyesi.", "Bir Ev Sahibi.", "Teşekkür.", "Sarnıç.", "Kim Kime.", "Baba-Oğul.", "Bilmem Neden Böyle Yapıyorum.", "Kriz.", "Gece İşi.", "Beyaz Altın.", "Paşa Hazretleri.", "İhtiyar Talebe.", "Bir Kütüphanenin Hikâyesi.", "Radyoaktiviteli Proje-törlü Hikâye.", "Korentli Bir Hikâye.", "Vilayetin Hikâyesi" gibi hikâyelerde anlatılmıştır.

Paşa Hazretleri, üstü başı temiz, elli beş yaşlarında olan bir kişidir.

Bir de emekli miralay vardır. Emekli olan Rıza Bey'in gür ve uzun bıyıkları, sert çehresi, siyasi durumları tek bir kelimeyle izah eden ağzı, bakışı vardır. Sert gibi görünmesine karşın Miralay Rıza Bey'i bütün mahalle sevmiştir. Disiplinli ve terbiyeyi seven terbiyeli olan insanları seven biridir. Hatta mahallede terbiyesizlik eden çocukları elindeki kamçısıyla, bir gün bile onlara dokundurmadan korkutan odur. Mahallede pek çok kişi, delikanlılar iyi yerlere gelmiştir. Örneğin kahve çıraklığı yapan insanlar Hal'de manavlığa kadar yükselmişlerdir. Mutludur bu insanlar. Bu su götürmez mutluluklarını Miralay Rıza Bey'e borçludurlar. Hem de altmışlık dimdik duran ihtiyara. Rıza Bey, eğitim ve öğretime de önem veren birisidir. Çocuklarını okula yollamayan babaları ikna eden yine o'dur. Kısacası mahallede olup biten tüm iyilikler Rıza Bey'in eseridir ve mahalleli Rıza Bey'e çok şey borçludur.¹

Hastane müdürü sakallı, nazik ve biraz da sinirli bir adamdır. Cümleleri tok ve hareketli olan bu müdür sakin konuşmaya çalışsa bile hemen kızıverecek izlemi bırakır ziyaretçiler üzerinde.

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kriz*, s.76.

Kentin bir kıyı yerinde bir kütüphane. Güzel yazı yazan memureler ve daktilo. İlk zamanlar genç kız, kütüphanedeki memura "beyefendi" der. Daha sonra adam sakalını uzatır. Bu kez "Müdür Bey" olur. Ancak bıyık ve sakal yanınca kız adama ne müdür der, ne de beyefendi. Hatta daktilo memuru öylesine işi senli benli hale getirir ki:

"- Çok oluyorsun artık sen de" diye tehditler dahi savurmaya başlar."

Bazı idareciler yaratıcı olur. Yetkilerini hep halkın yararına kullanırlar. İşte Kahraman Bey'de bu türden bir idarecidir.

Nahiyeye ilk geldiği günler hatırlanır da; "Paçası yenmiş pantolonu, dar ceketi, süzük çehresi, düğüm yeri yağlıca kravatı, sokakta bir karaoğlanın fırçasıyla ayna gibi parlatılmış yer yer kahverengi, yer yer çukolata ayakkabıları, rüzgârda mendil misali titreyen pardösüsü gözlerimin önünde bugünkü gibi."¹

Kahraman Bey, dürüst, özverili, yapıcı gayretli bir müdürdür. Nahiyede öylesine üretken olmuştur ki bütün halk onu sevmektedir. Ve herkes, "Aferin şu pantolonunun paçaları pörtüklü delikanlıya !" demektedir.

İl yöneticileri de vardır Sait Fâik'in hikâyelerinde; "Vilayetin Hikâyesi" adlı hikâyede vali beyi yazar, okurlarına şöyle tanıtır:

"Vali pür neşe idi. Çekiyordu kafayı. Ama Avrupa'da okumuş bir adamdı, ne güzel flört yapıyordu. Pırıl pırıl da traş olmuştu. Ne genç gözüküyordu. Tahsildarın karısı amma da güzel dans ediyordu ha ! Bravo tahsildar.

-Tebrik ederim Refik Efendi. Tam asrın adamısın.

-Sayenizde beyefendi ...

-Hadi bakalım, hadi. Bir fokstrot da sen oyna.

¹ Sait Fâik, **Havuz Başı-Son Kuşlar, Korentli Bir Hikâye**, s.210.

Tahsildar, siyah elbisesinin içinde şişman vücudunu oynatmadan salonu baştan başa bir dönüş döndü ... Vali tevazu ve istihza ile karışık tebessümlerle, alkışlarla onu bir teşci etti ki.

Bütün salon gülümsüyordu.”¹

Öğretmenler de bazen Sait Fâik'in hikâyelerinde yer almıştır. Yazar, İlk okuldaki (İptidai Mektebi) bir anısını hatırlar. Kirazlı Mescit'tir yazarın okulunun adı. Şeker Hoca, derstedir. Şükrü adında bir öğrenci minarenin tepesinden iki tenekeyi yuvarlar. Herkes, Şeker Hoca dahil, korku içinde dışarıya fırlar. Ancak Şeker Hoca, adı gibi "Şeker" dir. Şükrü, elinde tenekelerle kapıda görününce Şeker Hoca, Şükrü'ye kızmamıştır bile. Başını, saçlarını okşayarak, "Yaramaz" der, "bir daha yapma emi ! Bizi korkuttun.”

"Baba-Oğul" hikâyesinde yazar iki postacıyı anlatır:

"Müvezziin rengi kırmızı, sıhhatli bir renkti. Halbuki adamın, kara sarı bir rengi vardı. Müvezzi gergin yüzlü idi, onun ki buruştu. Müvezziinin gözleri pırıl pırıldı. Onunkinler sönüktü. Müvezziin saçları bakıra çalar renkte kumraldı. Onunkiler simsiyahtı. Aralarında adeta hızlı hızlı diken diken fırlamış beyazlar da vardı.”²

Yazar gördüğü insanlara da kendi kendine -tabi kahramanların giyim kuşam ve davranışlarına göre- bir meslek tayin eder. Bunlardan birisi de yaşı elli ile seksen arasında olan bir insandır."Elli" dendiğinde inanılır ama görünüşünden çok çökmüş, ihtiyarlamış olduğu anlaşılır. "Seksen" dendiğinde de şaşırılmış gibi yapmak en doğaldır. Yazar bu insan hakkında şöyle varsayımlarda bulunur:

¹ Sait Fâik, *Bahçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat-Vilayetin Hikâyesi*, s.27.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Baba-Oğul*, s.42.

"Van'dan ne zaman gelmiş, ne iş yapar. Bu suallerin cevabını veremeyeceğim. Ama muhakkak bekar. Bir han odasında oturuyor burada. Vanlıların ufak tefek işlerini görüyor olmalı. Ona hiçbir iş konduramadım. Komisyoncu işi dedim, şu dedim, bu dedim, hiç birisi tıpatıp uymadı. Sonunda bir iş buldum ona. Baktım, iyi bir terzi elinden çıkmış bir elbise gibi oturuverdi. Bu bir eski mutasarrıftı."¹

Karikatürist, Kemancı, Kantarcı bu insanlar da sevecenlikle anlatılmıştır. Sait Fâik'in hikâyelerinde. Bunların bazıları yarı aydındır, bazıları külhanbeylerin hürmet ettikleri kişidir, Ali Pehlivan'sa belediyenin kantarcısıdır. Bu kişiler "Kriz", "Gece İşi.", "Beyaz Altın.", adlı hikâyelerde anlatılır.

"Jül" lakablı Rıza berberdir. Bayan berberi olduğu için önceleri ona "Kız Rıza", "Bal Rıza" derler. O, kürklü hanımların ilgi odağıdır.²

"Çarşıya inemem" de tatlı şakacı bir berber daha vardır Hilmi Efendi. Cin gibi gözleri, dazlak kafasıyla gençliğindeki başından geçenleri öylesine güzel anlatır ki dinleyenleri kırar geçirir. Sevgilileriyle olan ilişkilerini, onlara oynadığı oyunları, her şeyi öylesine gülünç anlatır ki... . Hilmi Efendi tatlı ve şakacı bir dünyanın yadigarıdır sanki.³

Çorbacı daha doğrusu işkembeci vardır yazarın mahallesinde. Temiz adamdır. Diğer işkembecilere hiç benzemez.⁴

Sait Fâik'in hikâyelerinde hep iyi insanlar vardır genelde. Ama bu hikâyelerin bazılarında doğanın katledilmesine önayak

¹ Sait Fâik, **Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bilmem Neden Böyle Yapıyorum**, s.52.

² Sait Fâik, **Bayan Gülseren**, s.41.

³ Sait Fâik, **Çarşıya İnemem**, s.90.

⁴ Sait Fâik, **Lüzumsuz Adam**, s.114.

olan acımasız, doğa ve sevgisinden yoksun insanlar da işlenmiştir. Konstantin adında bir zahire tüccarı. Kendi sevgisizliği yetmiyormuş gibi bir de çocukları seferber eder. Konstantin kuşları acımasızca yakalar ve çocuklara da bu işin ilmini öğretir. Sonra yapılan pilavlarla birlikte kuşları yer. Yazar Kostantin'i "Son Kuşlar" adlı hikâyesinde anlatmıştır.

Kimsesiz insanlar elbette aile düzeninden yoksun olan insanlardır. Bunlar, nerede olursa yer, nerede olursa yataklar. Balıkçının da kimsesi yoktur. Alkolü seven biridir. O, hep iyice içtikten sonra sandalına atlar ve denize açılır. Bir sabah, güzel bir kış sabahı istavrit ağlarını alarak denize açılır. Öğleye doğru sallana sallana gelen bir sandal. Ağların yarısı elinde yarısı denizde, baygın bir balıkçı bulunur sandalda. Gözlerini açarak dünyanın kimseye kalmadığı gibi balıkçıya da kalmayacağını söyler ve ölür.¹

Ydni Usta, en güzel boyayı yapar mesleğini en iyi şekilde ortaya koyan bir kişidir. O, yirmi yaşındadır. Yazarsa elliye merdiven dayamıştır. Yoni Usta'dan başka yazarın kimsesi yoktur sanki.

Yoni Usta, boya yapmadığı zamanlar sinemaya gider; maça gider; Kahvede pişpirik oynar.²

Kentin sorunları elbette yoğundur. Hele büyük kentlerde yaşayan insanların bitmeyen çileleri, yalnızlıkları, çaresizlikleri vardır. İstanbul'da yaşayan hamal da böyledir işte. Ümitsizlik içindedir. Koskoca kentte ne yapacağını bilememektedir ve zengin insanların malını mülkünü apartmanını taşır. Karısını kaybettiğinden daha da büyük üzüntü ve ümitsizlik içindedir. Hamalın meselesi yalnızca "ip meselesidir." Bu nedenle şehirden

¹ Sait Fâik, **Balıkçının Ölümü**, s. 93-92.

² Sait Fâik, **Yoni Usta**, s.44.

nefret eder, bir korku, bilinmez bir panik içindedir. Şehri bırakıp gitmelidir, nereye olursa olsun...¹

Bu hikâyelerde kahraman olarak delikanlılar, gençler, genç kızlar da işlenmiştir. Delikanlıların genç kızlara kur yapması, genç kızların fıkırdaşmaları tüm doğallığı ile verilmiştir yazar tarafından.

"Bir Kıyının Dört Hikâyesi"nde anlatılan delikanlı;

"Suya idmanlı gençlerin yaptığı gibi balıklama atlamadı. Küpeşteden bırakırken bir kalas gibi istikametsiz ve biçimsiz düştü. Suyun yüzüne çıktığı zaman, gülümsüyordu. Ben de soyunmuştum. Kendisine yetiştim. Kadınları gösterdi. Parmaklarını yaladı. Ve bir küçük kotra hızıyla uzaklaştı. O kadar güzel yüzüyordu ki, dikkati çekmekte gecikmeden. Yanık genç kızlar, tombul beyaz kadınlar aralarında genç bir sportmen yüzücünün gezindiğini, bacaklarının arasından bir yılan gibi süzüldüğünü farkedince fıkırdaştılar. Hatta birkaçı ona moda lisanla laf attı. O, mütemadiyen gülümsüyordu."²

"Soğan Kayığı"ndaki sene uzak Bu genç her seneye uzak köylerden bu adaya soğan getirir. Hafızası pek o kadar güçlü değildir. Bir sene öncesini hatırlamakta güçlük çeker. Onun için dünya çok çabuk değişir. Yazarla her karşılaşmasında ona bomboş bakar. Ancak kesinlikle ilgisizliğini belli etmez. Ancak yazar bu gençle uğraşmaya kesin kararlıdır. Bu genç kayığın önüne yüzükoyun yatar ve hayret bile ifade etmeyen yüzüyle bakar durur.³

"Balıkçısını Bulan Olta" ve "Baharı Arancak" adlı hikâyelerde kimsesiz kahramanlar da vardır. Bunlar kendini onca kalabalığın

¹ Sait Fâik, *İp Meselesi*, s.142

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Bir Kıyının Hikâyesi, 1- Soğan Kayığı*, s.30.

³ Sait Fâik, *Bir Kıyının Dört Hikâyesi 1-Soğan Kayığı*, s.29.

içinde yalnız hisseden insanlardır. Yazar, "Yalnız adamın baharı yoktur." der."Nasıl yoktur ?" diye yine sorular sorar. Bu kez de yalnız adamın sevdiği olduğunu söyler. Yalnız adam çimenlere yatıp ağzına bir yonca aldığı anda, nedenli üzgün olursa olsun o sevgilinin devamlı yanında olduğunu hisseder. O sevgilinin aynı havayı soluduğunu, aynı rüzgârdan etkilendiğini, aynı ılık güneşten nasibini aldığı düşünür.

Sait Fâik'in hikâyelerinde gençler hep dinç ve alımlıdır. Delikanlılar çapkın genç kızlar da alabildiğine güzeldir. "Havuz Başı" ndan; "-Bunu getirdim köyden-dedi.

Çarşafı kadını gösterdi. Sütlaç gibi buruşuk, ufacık gözleri ile yanaklarının elmacık kemiklere rastlayan gözleri pırıl pırıl, dişleri bembeyaz, yüzüne bakınca bir süt kokusu duyar gibi oldum. Bu yüz pembe mi pembe ; içinde ne güzel bir kan akıyordu kimbilir ..."¹

Yazar tarafından Kadın olanca saflığıyla verilmiştir. Yazar bir arkadaşlarıyla pastanede oturur. Oraya girip çıkan insanları gözlemler bir yandan. Bu izleme devam ederken pastaneye bir kız girer. Bu kızın kaşları yukarıda, yüzü oldukça boyalıdır. İnsanda doğal arzuları değil anormal arzuları uyandıran bir genç kızdır bu. Fevkalade güzeldir.

"İnsan bu kızın yılan vücudunu bir saniyede yere yıkmak için ayaklanmak ve birden bire bir denize girmek için soyunmak ister ve sonra o denize, o deniz için ihtirassız sakin maviliğine karışmış ve suyun üstüne sapık hislerden uzaklaşmış gibi çıkar. Ve "Disiplin" kitabı bu kız için tercüme edilebilir. O zaman elimizde kılıç, bir sur üstünde düşman gemilerine karşı birer Donkişot kesilebilirdik. Dördümüz de tercüme edilecek kitabın

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı, Son Kuşlar, Havuz Başı*, s.11.

parasına bakan, pastanenin ve modernizmin güzel kızına döndük.”¹

Eleni ile Katina, bunlar iki güzel genç kızdırlar. Eleni ceylan gibi ürkek, zariftir. Yanağının derisi uçmuş olmasına karşı yine de tatlı bir al rengindedir. Yazardan ayrılırlarken yazar arkalarından uzun süre bakar. Katina'ya ilişir gözü. Katina'nın dostunun ince uzun bacakları vardır. Katina'ninkiler biraz kalınca çorapsız, beyaz bacakları, gülmeye eğlenmeye, fakirlikten ve sefaletten uzak temiz bir dünyaya koşar gibidirler. Bunlar evliliği değil de evlilik dışı yaşamayı tercih eden kızlardır. Ama yine de yazar bu kızlara iyi duygularla bakmaktadır. Onları yaşantılarından dolayı asla suçlamaz.

Zamanla Katina, nasıl olduğu bilinmez, başka bir şişmanlık kazanır. Bu şişmanlığı Katina patronuna yükler. Patronu ise dostlarından çocuğu olamayan bir aileye bu çocuğu yamar. Katina doğumdan sonra çok zayıflar öylesine çok zayıflar ki sevgilisinin bacaklarının inceliği yanında onunkiler değnek gibi kalır.²

Kız arkadaşı yazarın isteğini yerine getirmiştir. On dakika içinde maviler pırıldayan iki küpe takmıştır kulaklarına. Yazar mutludur başka bir şey görmemektedir:

"- Size ay ışığı ne gibi bir arzu verir ?

cevap beklemeden

-Bana-diyorum-, ağlamak, arzusu verir ! Hakikaten ağlamak istiyorum - Ben bir santimetrelik küçük hanım.

-Bana uyumak, cebinliğin altında uyumak arzusu veriyor.

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk, Mahkeme Kapısı, Türkçeye Tercüme Edilmeyen Kitap*, s.53.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Eleni ile Katina*, s. 203.

Arkadaşım aşk ve evlenmek üstüne konuşulacak sözler bulmuştur.”¹

Arkadaşlar, ilişkiler yazar tarafından yine sevgiyle verilmiş, ahlak anlayışı dışındaki birliktelikleri bile yazar saygı duyarak anlatmıştır.

Bazı gençler, ergenlik dönemlerinde, kendilerini olduğundan fazla göstermeğe heveslidirler. "Genç adam, on yedi on sekiz yaşlarında gözükiyordu. Az şekerli kahve isteska edasında bir fazla erkeklik yerine yerleşmemiş bir yaşlılık oturmuştu. Bir cigara yaktı. Kahve gelinceye kadar etrafına bakındı. Kimsenin kendine bakmadığını hissedince rahatladı. Derhal, sabahleyin evinde çay içerken olduğu yaşından daha küçük halini alıverdi. Sert gözleri munisleşti. Çatık kaşları yayılıverdi. Dişlerini sıkmaktan vazgeçmeyince yüzü birden bire değişiverdi.”²

Kahvelerdeki insanlar da çok çeşitlidir. Kimi çok konuşur, kimi suskundur. Kimi emeklidir...

"Tam bu sırada içeriye birisi girdi. Kaşına kirpiğine kar dolmuş üstüne beyaz bir ceket giymişti sanki. Gelen adam sobaya doğru yürüdü. Üstünü başını süpürdü. Bir sandalyeye çöktü. Genç, çok genç bir adamdı. Yüzündeki karlar eriyince beyaz, yuvarlak bir yüz meydana çıkmıştı.”³

Yazar, insanları izler ve değerlendirir. O, bizler gibi yapmaz hiç bir zaman. Sarhoş birini gördüğünde de onu şeyi yapar fiziksel ve ruhsal olarak değerlendirir.

"Önümde bir adam gidiyor. Vakit gece yarısını geçti hayli. Tıknaz kalın enseli, saçları kabarmış, ceketinin cebleri şişkin,

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Lahusa*, s. 179.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan, Az Şekerli, Az Şekerli*, s.133.

³ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Mahalle Kahvesi*, s.11.

omuzları ile kalçaları aynı genişlikte, omuzlarını kısıtığında olacak, kalçası hatta daha geniş.”¹

Ailede baba-oğul arkadaş gibi olmalıdır. Birbirlerine sevecen davranmalıdır. Doğal olanı da budur zaten.”Panco'nun Rüyası”nda yazar bu güzel ilişkiyi öylesine güzel vermiştir ki. Yirmi bir yaşında bir oğul kırk yaşında bir baba. Kardeş gibidirler. Hatta genç daha mantıklı ve alçakgönüllü davranarak babasının kendisinden daha genç gösterdiğini söyler. Babası dülgerdir. Genç ise elektrikçidir. Beyoğlu'nun çamurlu bir sokağında oturmaktadırlar. Genç, akşam üzeri işini bitirir bitirmez hemen cadde üzerinde bir kahvehaneye koşar ve kumar oynar. Babası bu durumu bilir ancak aldırmaz. Gencin bütün haftalığını bir günde kumara verdiği günler de olur. Ancak baba yine sesini çıkarmaz. Genç, iradeli bir insandır. Kumarda kaybettiği bir akşam olursa daha hırslı bir biçimde çok çalışır işten daha çok para kazanmayı amaçlar. Bazı zamanlar işsiz kalırlar. Bu durumun aylarca sürdüğü de olur. Ama bunlar da aile içinde sorun olmaz hiç bir zaman. Her şey sevecenlikle, sevgiyle çözümlenir ailede.²

İşçi çocuklar genelde kirlidirler.

”Ali, o akşam harikulade güzel giyinmiştir. Her yerinde fazla mübalağa edilmeyen bir şıklık vardı. Bu kıyafeti alabilmek için adam belki günlerce uğraşmış olmasına rağmen bu kıyafet onun malı, bizatihi kendisinin olduğu hissini veriyordu.

Hikmet, tulumunun içinde kirliliği idi. Naci ise o kadar pis, o kadar tırnakları simsiyahtı ki. Ali bile ona yan yan bakmaktan kendini alamıyordu.”³

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Bir Sarhoşluk*, s.56.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Panco'nun Rüyası*, s.35.

³ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.34.

Sait Fâik'in hikâyelerinde yeri yurdu olmayan, insanlar da vardır.

"Bir takım insanlar" da:

"Gözleri dalmış karanlığa alışmışlar, yanında birisinin uyukladığını neden sonra farkettiler. Bu bir genç adamdı. Kırmızı, ıslak bir yüzü vardı. Dudağının soluk rengini bile farkettiler kadar rengi bir tuhaf kırmızıydı. Kısa ceketinden bir köylü mintanının çizgileri farkediliyor: Çok çalışmış, şiş, büyük bir elin üstünde pırlıl pırlıl tüyler yanıyordu. Anlındaki sıra sıra ter damlalarını da görebildi. Adam, korkunç bir yorgunlukla uyuyordu. Yüzünün öteki yarısı karanlığın içinde, Hikmet'e, yüzü ancak bakadurdu. Zamanını verdirecek kadar, kaybolmuştu. Yanakları daha tüysüzdü. İri, geniş omuzları vardı. Ortalığı süpüren bir adam yaklaşmış uyuyanı dürttü:

-Haydi bakalım - dedi - burası miskinhane değil... Nereye gideceksin sen ?

Uyuyan, cevap vermedi. Ağzından sızan salyasını eliyle sildi. Büyük, meyus gözlerini açıp, ortalığı süpüren hademeye boş boş baktı. Sonra yanbaşındaki Hikmet'e döndü. Hikmet, yarısı yok zannettiği bu yüzü tamam olarak gördü. Bu, bir Boşnak veya Rumelili bir Pomak çehresiydi."¹

Bazı gençler hala çocuktur. Bundan da mutludurlar. Bir rahatsızlık duymazlar. Çevresi de bu insanları böyle kabullenmişlerdir. Yirmi dört yaşında bir genç, üç yıl evvel yirmi bir yaşındadır. O zamana kadar neden çocuk yapılı olduğunu bir türlü çözemez. Askerde onu arkadaşları "çocuk" diye çağırırlar. O da bu çocukluğa zarar gelmemesi için herkesin ufak tefek işlerini görür. Kendini bir kahveci çırağı gibi kabullenir. Kendisini hiç büyümeyecek sanırdı. Nitekim şimdiye kadar da büyümemiştir.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Bir Takım İnsanlar*, s.166.

Düne kadar arkadaşlıklar kurduğu insanlar küçük gazeteci çocuklar, dilenciler, küçük hamallardır. Hep bu insanlarla arkadaşlık kurmuştu. Ve hep kendi kendine şu soruyu sormuştu."Neden bir büyük adamla oturup konuşmadım, kendi akranım bir insanla ahbap oluverdim."

Ama halinden de memnundur, mutludur. Çocuk yaşta insanlarla sohbet etmek oldukça da iyi bir duygudur. Yirmi dört yaşında olduğunu nüfus cüzdanından öğrenen bir insanın şaşkınlığı elbette bizlere tuhaf gelir. Bu insan, hemen aynanın karşısına geçer ve yüzüne bakar. Bu ayna bir tütüncünün vitrinidir.

Aynada bir görüntü vardır ancak bu sanki kendisi değil başka birisidir. Çünkü kendini görmek için şimdiye kadar aynaya hiç bakmamıştır. Üstündeki elbiseleri kim almıştır ? Pantolonu ona kim vermiştir ? Bir türlü hatırlayamaz.

Ve ilk kez kendini incelediğinde sakallarının olduğunu gözünün de cilalı gibi parladığını fark eder.¹

Bazı insanlar öfke doludur. Karşılarındaki insanlara asla sevecenlikle yaklaşmazlar. Bir türlü de affedici olamazlar.

"Kayseri'ye giden, kısaboylu, sevimli gözlü, cüssesinden hiç umulmayan kalın, kocaman, tüylü ellere malik bir adamdı. Karşısındaki şişman adam gazetesini bir tarafa bıraktıktan sonra, Kayseri'ye giden odama baktı, gülümsedi:

-Demek ki Kayseri'ye? - dedi.

Kayseri'ye giden, daire müdürü hatırını sormuş ihtiyar ve mahçup bir memur gibi sevindi. Yanağı sıkılmış ve yanağı sıkılma zamanı geçmiş bir küçük bir kız gibi kızardı.

-Evet: Kayseri'ye efendim. Zatialiniz de mi?

¹ Saif Fâik, *Kestaneci Dostum*, s.103.

-Güzel midir efendim? Kayseri nasıldır?

-Kayseri'ye demek hiç teşrif buyurmamışlardı?

-İlk uzun seyahatim, efendim. Sözün temsili,

Kasımpaşa'da doğdum. Beyoğlu'nu da bilmem efendim.

-Ya, vah vah!

Gazetesinin ilan sayfalarını okumaya dalan şişman adama, Kayseri'ye giden Kasımpaşalı hayretle baktı. Niçin, vah vah diyordu ? Acaba Kayseri'ye gidiyor diye mi üzülüyor? Yoksa Beyoğlu'na çıkmadığı için mi hüzünleniyordu? Şişman adam kafasındaki düşüncelere de "vah vah" diyebilir diye düşündü. Ferahladı."¹

Kentli, taşralı insanlar yolculuklarda birazcık yabancılık çekseler de sonradan bir sohbet fırsatı yakalar yakalamaz kısa süreli de olsa dostluk kurabilirler. Anadolu ve Anadolu insanını bilmeyen kentliler trende bulunan köylülerin bazı tavırlarını garip karşılayabilirler:

"Köylü de, acayip bir Saffet, fakat beklenilmeyen bir cesaretle kendisine isteksizce verilen yere sıkıştı. Hatta biraz daha yer açabilmek için sağa sola kıpırdandı. Bir köylünün ne kadar pişkin olacağını tahmin edemeyen şişman adam, bana baktı. Ben gözlerimi ve içimi köylüden yana çevirdim."²

Her şeye güleç yüzle bakan, hayatta her şeyden hoşlanan, kötülükler karşısında bile iyimser olan insanlar vardır."Bulamayan" adlı hikâyesinde yazar, böyle bir kahramanı tanıtır. O, İstanbul'un köylerini belki de pazar günleri gezen bir adamdır. O, bu köyleri güzün gezer. Çünkü yaz mevsiminde onunla ilgilenecek onun farkına varacak kimse yoktur. Bu

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Üçüncü Mevki*, s.66-67.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Üçüncü Mevki*, s.69.

nedenle o güz mevsiminin adamıdır. Güzün bu insan görüldüğünde ilgilenilmemesi mümkün değildir. Çünkü o sonsuzdur. Her şeyi hep iyi tarafından alır, ve öyle yaşar. Vapurun güvertesinde başı bir dertle belada olmayan tek insan odur. Bu nedenle de bu insanı görüp de sevmemek mümkün değildir.

"Hafifçe güler gibidir. Her şeye bakar, güler. Çöplere üşüşmüş martılara, gemi iplerine, deniz öyle sakin, öyle berraktır ki görünüyor mu diye denize, göğün bir kenarına yığılmış uzak fırtına bulutlarına sevgiyle bakar."¹

Dahiyaneye görüşleri olan, yeni düşüncelerini başkalarına aktarmaya çalışan insanlar vardır. Bu insanları toplum pek dinlemez, onlarla alay eder. Hatta bu tip insanlardan, keşfini söylemek isteyenler, şüphe ile karşılanırlar."Bulamayan"daki adam keşiflerini hep çocuklara anlatır. Çünkü çocuklar bu keşifi büyük bir ciddiyetle dinlerler. Aralarında çocuk gibi büyükler de vardır elbet. Zayıf, patlak gözlü, tembel yorgun adam, çocuklarla birlikte keşifi dinler hep. Ve keşif her vapurdan inişte onu bekler. İskelenin dar yolunda oturur, dalgın dalgın sigara içerek bekler.²

Dünyada hiç kimseye kötülük etmeyen insanlar da vardır. Daha doğrusu bilerek fenalık etmeyen insanlardan bir tanesi de "Teşekkür" adlı hikâyede anlatılır.³

Baba sevgisi elbette kutsaldır. Herkes babasını sever ve ona en ufak bir zarar gelsin istemez. Yazar da bu duygular içindedir. Babasını çok sevmektedir. Yazar babasını övgüyle anlatır. Onun dağ gibi bir adam olduğunu, güzel bir adam olduğunu söyler. Mavi gözleri, demir gibi kolları vardır. Başı her zaman dimdiktir ve hep öyle yürür. Hassastır. Temiz, çok temiz giyinir. Son

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Bulamayan*, s. 127.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Bulamayan*, s. 131.

³ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Bulamayan*, s.70 .

zamanlarda kısık olsa da kalın dudakları açıldığı zaman ahenktar bir sesle konuşur. İyi bir dost ve çocuk saflığı ile inanır gibi gözükürse de savaş sırasında bütün yalanları kancıklıkları, insanların gizli taraflarını anlar hemen. İşte yazar da babasının bu özelliğine hayrandır.

Yazarın babası elli dokuz yaşında hastalanır. Bir buçuk aydır da yatmaktadır. Yatakta bile o zeki ve tüccar halini hep korumuştur. Yaşamla arasında sıkı bir bağ vardır. Güzel dünyaya tatlı, candan bir ilgiyele bakar. Ve bir gün bile yazar babası için "şu hastalıktan ölecek" diye de düşünmemiştir. Yazar, bu düşüncelerini "Teşekkür" adlı hikâyede dile getirir.

Saflık, temizlik konusunda yazar samimidir. İçtendir. Riyasızdır."Sevgiliye Mektup" ta şöyle der:

"Bir türlü asla anlamak istediklerime gelemiyorum. Hakkım da var. Çünkü hakikaten fazla alaka verici şeyler değil. İnsanların başından geçmiş, hele benim gibi saf olanların, bu saf kelimesini emin ol ki bir övünme tarzında söylemiyorum. Övünsem, hem senin karşında övünmek istesem bu içimde aptallığın, temizliğin bağdaştığı "Saf" kelimesini kullanmazdım. Hem zeki, hem temiz adamım derdim. Halbuki safım sen bunu pekala bilirsin. Kurnazlıklarım olduysa bunları senin için icat ettiğimin de farkında olmamana imkan yok. Onları anlatmamı istemezsin. İstersen, yine sen mektup usulünde bunlarıda yazarım. Başkaları okur."¹

İnsanlara yardım etmek elbette çok güzel bir davranıştır. İnsana onur verir, hele karşılık bulursa o insan mutludur artık. Yazar, biriyle konuşur ve onun kurduğu hayallere ortak olur. Bu adama biraz da para vermiştir yazar. O, kırmızı küçük kulaklı, kumral saçlı bir insandır. Koşar, yazarın ellerini öper. Yazar, böyle bir davranış beklememektedir. Utanır, kıpkırmızı olur. O

¹ Saif Fâik, *Yaşasın Edebiyat-Balıkçının Ölümü*, s. 80.

anda yazardan bir dünya istenebilir. Yazar istenilen bu dünyayı yaşatacak kadar güçlüdür. Bir an yazar sevilmeyi yadırgayan ellerini kendi haline bırakır. Elleri artık onun değildir. Neden sonra sevilmeğe alışmamış ellerini adamın yanaklarından çeker. Adama bu kez verdiği paranın önemsiz olduğunu söyler. Adam da para verdiği için yapmadığını dini hakkı için söyler. Yazar, bu adama o kadar alışmıştır ki onunla adeta bütünleşmiştir. Bu adamı yazar şöyle anlatır:

"Arka üstü yatardı. Ellerini, dumanlı kumral saçlarının döküldüğü ense çukuruna kenetlerdi. Gündüz, yıldızları görür gibi gökyüzünde düşünürdü. Kafası bir yahudinin kafası kadar ticari entrikalarla dolu idi. Şimdi cebinde parası da vardı. Çalışmak istiyordu yazdı. Bir karpuz sergisi açabilmek için projeler yapmakta idi. Cins karpuzlar rüyalarına giriyordu. Ama çalışmamak ... Ah çalışmamak ! Başlayan yazın bütün güzelliğini görebilmek için arzusu iradesiyel çarpışmıyordu bile. Arsusu iradesini almış, birlik olmuşlar, dost olmuşlardı. Beraberdiler. Bütün gün ayrılmıyorlardı. Yalnız rüyalarında birbirlerinden bir lahza ayrılıptokalaşyordu."¹

"Bir Takım İnsanlar" da. Hasan Kaptan diye biri vardır. Bir de Mustafa adında bir adam. Mustafa'nın Hasan Kaptana'a söyleyecek kendini savunacak hali yoktur. Ona karşı boynu hep büküktür. Bir gün Mustafa, Nahiyenin tuvaletlerine doğru ağır adımlarla gitmektedir.

"Hasan Kaptan, içinde bu adama karşı öteden beri, ne zamandan beri uyuyan bir kini olduğunu farketmiş gibiydi. Arkasından da söylendi.

- Ah alçak herif, ah ! Biliyordum senin ne mal olduğunu ya! ulan! Ben de sana bir oyun oynayayım da ... dedi. Arkasından haykırdı

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Bir Karpuz Sergisi*, s. 152.

-Mustafa gel hele !

Mustafa koşarak geri döndü. Hasan Kaptan elbiselerinin bulunduğu kış tarafa doğru ilerlemiş, bir mum yakmış, cüzdanından paraları çıkarmış, sayıyordu.

-Al bakalım hakkını-dedi-, üç bira fazla, şimdi defol!

Mustafa paraları aldı. Bu sefer:

-Hakkını helal et ağam!-dedi.

Hasan Kaptan hırslı:

-Haram olsun ! - diye mırıldandı."¹

İnsanlar öfkeli olabilir ancak acımasız olmamalıdır. Biraz hoşgörü her şeyi, nedeni ne olursa olsun, çözümleyecektir.

Savaşı gören insanlar vardır. Bunlardan bazıları aklını kullanıp belirli yerlere gelmiş kişilerdir.

Eskicizade Nedim'in. Bu adamın sıra sıra taş yüzlü ardiyeleri ve ardiyelerin arasında dört beş metre enliliğinde otuz metre derinliğinde bir ticarethanesi vardır. Eskicizade Nedim, orta boylu, kurnaz yüzlü, tıknaz bir adamdır. Ölüm korkusu nedir bilmeyen bir adamdır. Gene harp sırasında Eskicizade Nedim bir gün yazarı yazıhanesine çağırır. Yemeğe gitmeyi teklif eder. Özgeçmişini de bu arada anlatır. Bu işe eskicilikle başlamıştır. Çok küçük yaşlarda onun deyimiyle "donunu bağlayamazken" soğan pazarında köylülerden yumurta alır satar. Evlerden tıpkı yahudi çocuklar gibi eskiler alır satar. Evleninceye kadar bu böyle devam eder. Sermayesi yoktur ancak kesinlikle zengin olacağından emindir. Evlenir, karısının biraz parası vardır. Zaman da yardım eder, ticarethane sahibi olur. Ama ticarete çok küçük yaşlardan başlamak gereklidir. Bu işlerde insan iyice pişmeli, işin sırrını öğrenmelidir. Arkadaşlarına öğüdü hep şudur:

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Bir Takım İnsanlar*, s.162.

"Çocuklarını İstanbul'a mektebe yollama. Ticarete alıştı. Kibrit satsın, ciğara kağıdı satsın, işe alışsın. Ticarete fayda vardır. Tüccar adam kimsenin kölesi değildir."

Eskicizade Nedim'in bir özelliği daha vardır. Ticarete atılan bir insanın elinden tutmak. Onun iyice palazlanmasını, kendisiyle boy ölçüşebilecek bir duruma gelmesini sağlamak. Sonra onun iflasına çalışmak. Başarınca da su başında da bunu kutlamak için bir alem tertip etmek.

Böyle olmasına karşın kasabalı Eskicizade'yi sevmektedir. Herkese iyiliği dokunmuştur. Herkese şeker ve un göndermektedir.¹

İki kız iki erkek toplam dört kardeşler. Babaları ve anaları öleli on seneden fazla bir zaman olmuştur. Evlerinin önünde bir erik ağacı, çardaklı bir asma, çan çiçekleri, gramafon çiçekleri... Ahşap bir ev...: İşte dört kardeş burada oturmaktadırlar. Yazar bu köye geleli on seneden fazla olmuştur. Ancak bu aileyi henüz tanımamıştır. Kızlar yaşlılara, çocuk dadılarına basma entariler dikerek, kazak örerek, yazara şarkı söyleyerek hayatlarını sürdürürler. Bunlar çok neşeli insanlardır. Erkeklerden biri kunduracı yanında kalfadır. Sakin, neşesiz kendi halinde bir adamdır. Diğer kardeşi ondan daha siliktir. Ayağı filan kırılrsa, ortadan kaybolsa hiç kimse farkına varmaz. Bu çocuk yazarın dikkatini çeker. Gülen, ama aptalca gülen bir yüzü, beyaz kuvvetli dişleri vardır. Gülüşüne bakıldığında bunun saf temiz bir gülüş olduğu kanısına varılırsa da dikkat edildiğinde bu gülüşün aptalca olduğu anlaşılabilir. İnsanların yüzüne pek bakmasa da yüzünde tebessüm hiç eksik olmaz. Beyaz kuvvetli dişlerini de bu gülümsemesiyle gösterir durur. Bu adamın yazara karşı bir muhabbeti vardır.

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Beyaz Altın*, s.141-145-146.

"Kısa bir boyu var. Omuzlarıyla kafası arasındaki mesafe bana pek uzun gibi geldi. Kafasını büyüktü? boynu mu uzundu? yoksa omuzları mı pek düşüktü? Galiba hepsi biraz böyleydi. Kafası yassıca, büyük. Dik, çukursuz bir çenesi var: İnsana sağa sola dönemeyecekmiş hissini veriyor, hani döndürdüğünü de hiç görmedim. Omuzları normaldi ama düşüktü. Kollarını pek az oynatıyordu. Biraz zıplar gibi öne sallıyarak yürüyordu. Yürüyüşünde dudaklarındaki bir şeye tempo tutuyor bir hali vardı, ama şarkı söylüyordu. Belki içinden bir şarkı söylüyordu. Kim bilir ? Daha yaz iyice gelmemiş, göçler köyde çoğalmamıştı. O çamların altına uzanıp gülüyor, bir şey bekler gibi bekliyordu. Merak ettim. Senelerce bu adamı merak ettim. Bazı sokak aralarından vapur gelince, iskeleyi dikkatle seyrettiğini farkettim. Pazar günleride onun adeta mesut olduğunu, içinin gülümsediğini gördüm."¹

Toplumda doğru olmasa da bazı inançlar vardır. Ama espi niyetinde ama gerçekten inanılan. Yazar "Bir Takım İnsanlar" da Mustafa için şöyle düşünür:

"Ulan, Mustafa'nın sesi ne özlü ses be! Allah Allah!" Bir yerde duymuştu: Veremlilerin ıslığı ile sesi çok tatlı durmuş diye."Tevekkelli değil" derdi."Var bu çocukta ince hastalık!"²

İnsanlar vardır yapı olarak suskun. Ezilen, hakkını aramayan, ne yapılırsa boyun eğen, homurdanan ancak konuşmayan. İşte Mustafa da böyle bir insandır.

"Musta güler, konuşmaz: Mustafa homurdanır, konuşmaz. Mustafa tekme tokat yer, gözü yaşarır: konuşmaz. Dinlemesine gelince: dünya yüzüne lakırdıyı bu kadar candan dinleyecek adam gelmemiştir."

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan-Luzumsuz Adam, Hayvanca Gülen Adam*, s.196.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Luzumsuz Adam, Hayvanca Gülen Adam*, s.159.

Yazarın bir gün canı çarşıya inmek istemez. Evinde çarşıda esnaf adına kimleri tanıyorsa onlarla tek tek konuşur onlarla ilgili duygularını dile getirir. Fırıncıdan başlar duygularını anlatmaya. Sabahları işçi çocuklara kırbaç gibi böreklerini otuz beş kuruşa okutur. Fazla para vereceğim kuşkusıyla kimselere para bozmayan, sıra sıra evler yaptıran keçilerine köyün ne kadar körpe dalları varsa yediren fırıncı !...

Sonra kasaba gelir sıra. Elli metre öteden geldiği hissedilen, her yarım kilo ete öldürücü öğürtücü iç yağları koyan, sandalyesinde akşama kadar oturarak iç yağları, kesilen mandaları düşünen kasap efendi ! ...

Kahveci İskanavi. Onunsa dünya umrunda değildir. Paraya bile para demez. Parasız olduğunda az düşünen, her insan gibi, parası olduğunda kahkahayı basan İskanavi. Şeker gibi adamdır. Bir yüzlükle bir onluk arasında fark yoktur onun için. Fazlasını asla istemez.

Kasabın ve fırıncının suratını görmemek için şehire inemediği kanısına varılmamasını ister. Çarşıda yalnızca onların olmadığını söyler yazar. Örnek olarak da "şeker gibi adam" dediği İskanavi'yi verir. Hem çarşıya inse dahi bakkala; "Vay Barba Niko", kasaba; "Vay Usta Haralambo", fırıncıya; "Ooo Abdülkadir Efendi" diyeceğinden de emin olunmasını ister.¹

Belli belirsiz güler yüzüyle gördüğümüz insanlarla ilgili düşüncelerimiz vardır."Dertsiz, mutlu bir insan." deriz. İnsan yüzleri... Bizi durmadan yanıltır çünkü. Biz bu yüzlere her şeyimizi bağlamışızdır, durmadan yanılmışızdır, kötülükler, adilikler görmüşüzdür ama yine de bu yüzleri hep sevmişizdir. Bu saydıklarımı başka yüzlere söylemişizdir. Yanılmalarımız her insan için değil bazı insanlar içindir.

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Çarşıya İnemem*, s.89.

Yazar vapurda bir adamla karşılaşır. Üstüne başına bakar temiz giyimli bir insandır. Bunu tahmin etmek yazara göre zor değildir. Oysa adamın yanında sicimlerle bağlı paket vardır bunun ne olduğunu anlamak bir hayli zordur. Adam bakar görünmektedir. Onun tek korkusu sıkı sıkıya sicimlerle bağlanmış olan paketini çaldırma korkusudur. Önceden de herşeye bakıyor görünse de adam tedirgin oturmaktadır.

"Adam, kınalı pek yaklaştığı halde, hala gözüken denizin yeşille mavi oyunundan bir ara kurtuldu: Elinin paketten ayrıldığını hissetmiştir. Kalbi durur gibi oldu. Belki de durdu. Başıyla beraber eli de aynı zamanda paketi yeniden hissedince, yüzünde birden bire uçup giden doğuştan gülüş de, yerine, göz kırpıncaya dek yerleşti. Bir insan yüzüne doğuştan gelip oturmuş gülüş, üzümlüş, düşünüş gibi şeylerin hiç uçmaması lazım. Uçtu muydu, sanki kişi ölmüştür. Yalnız ölümün yüzünde mana yoktur. Adamın yüzü bir saniye ölü yüzü gibi oldu. Sanki bir an ölüp dirilmişti. Paketin kaybolmuş, çalınmış olması ihtimaline o ölüm anı gittikten sonra yüzüne verdiği korku, öldürücü bir korkuydu. Demek bir adam, şu adamcağızı öldürmek istese, şu paketi denize atmakla bu işi yapabilirdi. Hem bu, ölümden de korkunç bir şey olurdu. Ölümden daha korkunç bir şey olur mu ? diyeceksiniz. Olur. Felaketlerin en büyüğü akıldır. Onu yarım yamalak bile olsa, bulduktan sonra kaybetmek, ölümlerin içinde en dehşetlisidir. Ama paketi kaybetmek korkusu içinde tekrar bulmak da tadına doyumaz bir zevk var."¹

Yazar, tahtacılarla da birlikte olur. Onlarla sohbet eder, onların anlattığı hikâyeleri dinler. Bunlardan bir tanesi Şerif Ali'dir. Şerif Ali, tahtacıların içinde en güzel hikâye anlatandır.

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı, Bulamayan*, s. 130.

Yakılan ateşlerin çevresinde gruplar oluşur ve her grup Şerif Ali'yi tek tek çağırır o da hikâyeler anlatırdı.¹

Ahmet de ayrı bir kişiliktir. Rahatsızlanır² ve köye döner. Köye varır varmaz yatar. Dört ay sürer rahatsızlığı sonra iyileşir ancak iş işlemez. Başını alıp dağ dağ dolaşır, düşünür, kendisine soru sorulduğunda da konuşmaz. Yalnız, "-Ulan, İstanbullu kıza gönül mü verdin, ne haltettin ?" -dedikleri zaman öfkelenir.

-Ya... - diyordu. - Artık elin aşiftesine kaldıktı."²

O, sürekli birini bekler gibi yazar. Nihayet tahta indirme zamanı gelir. Ahmet hareketlenmiştir. Öteye beriye koşar, herkesle birlikte çalışır. Herkes sevinmiştir Ahmet'in bu haline. Çünkü o ana kadar herkes Ahmet'in tembellik hastalığına tutulduğunu sanmıştır.³

Hastalık, ne türden olursa olsun, insan için çok zor bir olaydır. Kısa süreli hastalıklar, gelip geçici olan rahatsızlıklar insanı hiç bir zaman yıkmaz. Kısa sürede insan iyileşir. Ancak ciddi rahatsızlıklar insanı ve çevresini mutsuz kılar. Hele tanık olunan bir bir olay ve tanık da duygusalsa hem insan yıkılır hem de tanık olan kişi. Böyle bir durum Melek'in başına gelmiştir:

"Ayakları yalnız bir et, kemik külçesiydi. Sinirleri bütün kuvvetleriyle gerilmiş, sonra bırakılmışlar; fakat bir türlü eski hallerini almamışlardır. Elini başına götürmek istedi. Vapurun içinde, boylu boyunca koşmak arzusu duydu. Düştü. Eve, onu ağzı köpükler içinde burnu kanlı, bir gözü mosmor götürdüler. İşte bu sıra nöbetinin sabahında, bir ölü uyanışıyla halsiz, bir üç aylık ateşli hastalıktan kalkmış gibi dükkana vardığı zaman öğle olmuştu. İçinde, ölen adamla dostluğunun kırıldığını duyuyordu.

¹ Sait Fâik, *Tahtacılar*, s.35-36.

² Sait Fâik, *Tahtacılar*, s.41.

³ Sait Fâik, *Tahtacılar*, s.41.

Sanki bütün dostluk o sara nöbetinin içindeymiş: O nöbet de beraber geçmişti. Bu hisleri-şimdi hatırlıyor-hastanın başucunda da duymuştu. Melek hastanın başı ucuna götürüldüğü zaman, bu burnu uzamış, gözleri çukura kaçmış adamlar alacasını anlayamamıştı. Hastanın boynna, öyle lazım geldiği kendisine öğretilmiş gibi sarılmıştı.”

Bir hikâyesinde uyuz hastalığına tutulan bir insanı anlatır yazar. Ona sinemanın kapısında rastlar. Ayakaları ıplaktır. Büyük sarı elma gözleri vardır. Ancak bu adam beyaz olduğu halde yer yer morarmış bir derinin içinde "sanki baharda açan bir badem ağacı çiçeği gibi" bakıyordur. Bu adamın elleri büyük ve muhteşem bir eldir. zerine ivit mavisini gibi bir ilaç sürülmüştür. Bilekleri ise cılk yara içindedir.

İnsanlara srnmemek için bir cüzzamlı gibi çekingendir, rkektir. Yazar, cüzzamlıların iyi huylu olduklarını okuduğundan belki de uyuzların da öyle olduğunu düşünür.¹

Hastalığın her türlüsü kötüdür."Bir İlkbahar Hikâyesi" nde hasta bir ve duyguları şöyle anlatır.

"Bütün kiş hastalıktan başım kalkmamıştı. Sokağa ıksam başım dönerdi. Bu garip yağmurlu, kara bulutlu, dörtte üçü kapalı havanın içinde, öyle insanı avucunun içine alıp sıkan bir de ilkbahar, toprak, insan ayır, ağıl kokusu var ki, içimden hep bağırmak, ağlamak, sonra kaskatı kalmak geçerdi."²

Bir de hastalıkla eşdeğerde olan sıkıntı vardır. Sıkıntı insanın ruh sağlığını bozar. Hayattan, çevreden zevk alamaz hale gelir.

"Gauthier Cambazhanesi" nde işte böyle bir insan tablosu çizilmiştir:

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal*, s.25.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bir İlkbahar Hikâyesi*, s.95.

"Hereks eğleniyordu. Bilmediğim insanlar içindeydim. Arkadaşlar eğlenceye koşuyorlardı. Ben hüzünlenmek istiyor, müteessir olmak için neler icat etmiyordum, içki bile içmemiştim. Yalnızlık her tarafımı dolduruyordu. Yüz bin nüfuslu ve toplu bir şehir içinde yalnız kalmamak için icat edilmiş şampanya şişeleri her dükkanda doluydu. Bir şişe alıyorum, portakal ve muz, odam ılık, içip uyuyorum.

Sokağa çıktığım zaman gece yarısıydı. Sinemalar boşalmıştı. Üşüyordum. Canım sıkılıyordu. Yirmi beş santime otomatik makinede gramofon plakları dinleten yer vardı. Oraya koşuyordum, üç kişi var. Sobanın başında ısınıyor. Yanına gidiyorum, sobanın kenarında cigaramı yakıyorum."¹

Pişmanlık duygusu da insanı huzursuz kılar. Canı sıkılır insanın. Hele az konuşan insanların fazla konuştuklarındaki pişmanlıkları gibi. İkisi de fazla konuşmayı sevmeyenlerdendir. O kadar konuşmaya bile pişman olmuşlardır. Onlara göre "Balıkçı dediğin kendi kendisiyle konuşan adamdır."²

Özürlü olup dilemek... İman için en zor olanı budur:

"Yokuşun tam ortasına oturmuştu. Bacağını çıkarıp arkasına koymuştu. Bu takma ayağın yün çorabı iskaripini tamam, eksikleri var elbet. Söylenmez. Bayağı levent adamdı. Geniş yuvarlak omuzları, kara bıyıkları, fırlak göğsü... Sinek kaydı traş olmuştu. Düz kalın burnunun kenarlara doğru taşkınlığı ile bir hizada kesilmiş kara bıyıkları yüzünün keskin hatları yumuşatıyor. Ona ayağını bir dost yüzünden kaybetmiş, artık bu kaybedilmiş bacak yüzünden gelmeyecek olan sevgilisini neşeye yakın bir hüzünle bekleyen bir şarlo hali veriyordu. Oturduğu yerde ağır ağır sallanıyordu. İki çocuk arkaya atılmış bacağa gözlerini dikmiş,

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranyor-Kumpanya, Guather Cambazhanesi*, .97.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, İki Kişiye Bir Hikâye*, s.113.

düşünüyorlar denilebilecek bir merakla takma bacağa bakıyorlardı.

Adam her geçene gülümsüyordu. Eline geçen parayı bakmadan cebine atıyordu. Bir saniye göz göze geldik. Aynı mihaniki hareketleri yaptı. Sonra ben gittim, kenardan onu seyre başladım.”¹

Bürokratlar kendisinin gezilerinde köy ve kasabalar olabildiğine konuksever davranırlar.

"Otomobil durur durmaz yanıma dedemin sevmediği adamların tarifine benzer-yüzünün kalayı dökülmüş bakır yüzlü kazma dişli bir adam elinden gelmediği kadar bir misafirlik ve zariflikle hoş geldin etti. Önce bizde, alelade, kendi halinde, asık suratlı, kötü suratlı, kötü giyimli, vaktinden evvel ihtiyarlamış bir insan itibarı uyandırdı. Verdiği selamı dostça iade ederken baktım ki bu hoş geldin, bu dostluk bu sevimlilik, bu çerekez beyi uşağı zarifliği, hususi otomobile aittir. Bizimle alakası dolayısıyladır. Hemen samimi olmaya elverişli tabiatın birden bire kaptığı bir müdafa halini kendiliğinden aliverince neşem de kaçıverdi. Bu hal yeni yeni peyda oldu bende. Uzun, acı, zehir gibi acı tecrübelerden sonra, bana şimdi artık kendiliğinden bu müdafa hali geliveriyor. Memnun değilim, aldanayım daha iyi. Dostluk, kibarlık, samimiyet, iyilik maskelerinin sakladığı zehirli tırnakların ne onarılmaz yaralar açtığı, sanki tüylerim, sanki derim, vücudumda tayin edemediğim bir yer duruyor ; ben istemeden vardığım bir müdafa sistemini-aklıma sürünürcesine-kendiliğinden aliveriyor.

-Hoş geldiniz efendim, şefalar getirdiniz. Sizin gibi beylerimiz burayı teşrif ettikçe suyumuzun kıymeti artacak efendim.”²

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Luzumsuz Adam, Bacakları olsaydı, s.176.

² Sait Fâik, Havuz Başı-Son Kuşlar, Radyoaktifiteli, Röpörtajlı Hikâye, s.147.

Hangimiz hayal kurmayız ki. Herkesin erişemediği, erişmek istediği bazı amaçları, hedefleri vardır. İnsan bunlarla hayal kurar. Yazarın hayalleri ise bizler gibi değildir. Örneğin kırlangıç yuvasına bir kadın oturtur. Onu hayal eder. İnsanoğlunun insanoğluna yaptıklarını görüp de anlatamadıklarına çoğu insan sevinir. Yazar, zanaatının yazı yazmak olduğunu, yazı yazıp ekmek yemek olduğunu söylüyor. Ayrıca "aklıma ne gelirse yazmak" olmadığını, "aklına ne eserse yazmak" olduğunu söylüyor. Bunun da pek geçerli olmadığını bunun da kendisini doyurmadığını söylüyor yazar. Ancak yazı yazma hastılığına bir kez tutulmuştur. İnsanların birbirine kızdığını birbirine girdiğini bilse de yine de insanlardan söz açmaya gayret ettiğini söylüyor. Yazar ne okuduysa (bu günlerde) hepsinde bir dedikoduculuk, bir anlayışsızlık, bir göremeyiş, bir özentî havasının olduğunu söylüyor.

Biz yine kırlangıç yuvasındaki kadına dönelim. Yazar, "istersem kırlangıç yuvasına bir kadın oturtur, saçlarını taratırım. İstersem kırlangıç yuvasına ateş böceğinden bir avize takarım. İstersem kırlangıçla yuvasındaki kadına, sanki günahmış gibi, günah işletirim bu ışığın altında ... Derim ki, bir kırlangıç, bütün bir yaz ayı boyunca tam iki milyara yakın kuş, tatarcık sinek avlar. Ne dersem derim. Kimsecikler karışmaz. Bir çokları sevinirlerdi."¹

İnsanların karakterleri, huyları hep farklılıklar gösterir. Önceleri çok sakin olan insanlar daha sonraları tam tersi huylara sahip olabilirler.

"Bir Kütüphanenin Hikâyesi", adlı hikâyede yazar, karakter olarak çok çabuk değişen hatta çevresindekileri şaşkınlığa iten bir insanı anlatır. Bu kişi önceleri hovardadır. Su kenarında yapılan alemlerin aranılan ismidir. Şık ayakkabılar, kıravatlar hep

¹ Sait Fâik, Havuz Başı -Son Kuşlar, Kırlangıç Yuvasındaki Kadın, s.219.

ondadır. Yirmi yaşına girmiştir bu sıralarda. Bir akşam bu gence kazalık emri gelir. ancak o hiç sevinmez. Herkes şenlik yaparken o yine su başında yakın köyden kaldırdığı on beşlik yosmayı sarhoş etmekle meşguldür. Kıza durmadan iltifatlar yağdırır." - Diline kurban olam!" der.

Böylesi hızlı bir yaşantı içinde olan insan üç gün sonra değişiverir. Edebiyata merak sarar. Zamane şairlerinin söz ettiği konulardan söz eder durur. Bu esnada çalgıhaneler, meyhaneler, kahvehaneler açılır. Yazar bu şairi anlatmaya şöyle devam eder;

"Biraz sonra bu şair, yeni bir mektebe girdiği için çeşmeler yaptırdı. Altın kurnalar koydurttu. Lale, kuğu resimleri çizdi. Fiziğe merak etti. Telgrafhaneler, telefonlar yaptırdı. Fakat fiziğin elektrik bahsine yanaşmıyor, kandili ve gaz yağının yanarken çıkardığı çıtırtıyı seviyordu. O esnada kimyaya merak sarsaydı şimdi vilayetin temizce, içecek bir suyu bulunabilirdi."¹

Pastanede üç kişidiler. Bir masanın başında üçü de oradadılar. Bütün isteklerinin sustuğu yerde. Bu gençler İsveçli kızların doymayan Alman kadınlarının, havai, tatlı Fransız çocuklarının içinde öğrenim görmüşlerdir. Bu pastaneyi de laflarını tazelemek için tercih ediyorlardır. Bu üç kişiden ilki, eski anlamda çok güzel bir burjuva çocuğudur. Şişman, yanakları tombul ve kırmızıdır. İyi bir öğrenim gördüğü bellidir. İlim, terbiye, edebiyat ve sistem kafasında sürekli resimler çizer. Çocuk gibi güler.

İkincisi esmer bir adamdır. Namazını kılıp apdestini tazeledikten sonra dinsizlik hakkında bir konferans vermeye hazır insan gibidir bu esmer adam. Konuşmaları ölçülüdür. Düşündüklerini kaydetmek, vermek istediklerini hemen vermek ister gibi bir hali vardır.

¹ Sait Fâik, *Mahkeme Kapısı-Tüneldeki Çocuk, Bir Kütüphanenin Hikâyesi*, s.40.

Üçüncü şahıs hakkında yazarın hiç bir düşüncesi yoktur. Konuşmaz bu kişi. Arkadaşlarından çok farklı düşünür. Sanata düşkün bir adamdır. Ancak kalıpsız ve taşkın bir sanat ister. Öylesine sanat tutkunudur ki damarlarını dahi kesebilir. Her ne kadar hayattan bezmiş, ölü gibi bir hali varsa da ölüm halinde yaşamak diye bağırıp yatağından kalkacak ve ölüncüye kadar ölü gibi yaşayacak gibi görünürse de yazara ilk anda yaptığı etki çok farklıdır.”¹

Bu gençler bir kitap tercüme edeceklerdir. Ancak yazarın izleminden de anlaşılacağı gibi üçüncü şahıs hep iyidir, hep kanaatkardır. Diğerleri tercüme edecekleri kitap sonrası kavuşacakları ünü düşünmektedirler. Oysa üçüncü şahıs adeta bir çocuktur. Ne söyleseler onaylıyor, ne söyleseler gülüyordur. Öylesine çocuksudur ki tercüme edilecek kitabın adını dahi bilmiyordur. Ancak diğerlerine "Tercüme edeceğiniz eserin adı nedir?" diye bir soru sorulsa elbette verecekleri cevap şu olacaktır:" işin içinde beşyüz lira var.”²

Umarsız, hayattan hiç bir beklentisi olmayan insanlar da vardır. Bu tip insanlar hep hayal kurarlar sanki.

"Fahri pencereden atlıyiverdi. Çünkü pencere yerden hemen bir, bir buçuk yüksekti. Büfeye doğru ilerledi. Kapıyı açıp girdiği zaman demin kendini üç saat gözlerini açmamak niyetinden caydıran horultu ile karşılaştı. Tezgahın başında sakalı uzamış, adeta gençken ihtiyarlamış, manasız yüzlü bir adam oturuyordu. Girene başını kaldırıp şöyle görmeden bir baktıktan sonra, tekrar tezgahın içindeki hülyasına daldı.”³

Karşılarındakini çok iyi tanıyan çok iyi bilen insanlar vardır. Ayrıca işine geldiği gibi hareket eden, kimseye hesap

¹ Sait Fâik, **Mahkeme Kapısı-Tüneldeki Çocuk, Türkçeye Tercüme Edilemeyen Kitap**, s.51-52.

² Sait Fâik, **Tüneldeki çocuk- Mahkeme Kapısı, Türkçeye Tercüme edilemeyen Kitap**, s.52.

³ Sait Fâik, **Medarı Maişet Motoru, Yolculukta**, s.79.

vermeyecek olan insanlar da vardır. Bunlardan bir tanesi de Dimitro'dur. Dimitro'nun berber dükkanı vardır. İsterse dükkanından kimseyi geçirtmez. Ve can sıkacak sözleri söylecek kadar da rahat bir insandır. Dükkanın iki kapısı vardır. Biri denize bakan diğeri de sütçünün dükkanına açılan. Dimitro bazen insanların dükkanının içinden geçmesine razı olur. Bazen de sütçünün dükkanına açılan kapıyı kapatır. Fakat haftada bir kez-bu dükkanın içinden geçme diyeti olarak-insanlar gelir Dimitro'ya traş olurlar. Beyaz saçları, beyaz bıyıkları, mavi gözleriyle altmışlık bir ihtiyar olan Dimitro, insanı ciğerinden vurmasını da bilen bir insandır.

Bir gün Ali Rıza gelir Dimitro'ya:

"Traş olunca yüzü o mahalle çocuğu suratını kaybetmişti. Bazı çizgileri sert, derin, hatta manidardı. İnsan o mahalle çocuğu intibaini Kondos'un gözlerinden aldığı derhal anlıyordu. Saçlarını ıslatırken:

-Usta Dimitro - diye başladı - benim kızı senin yanına vermeğe niyetim var ... Ha, ne dersin ?

-Berber mi yapacaksın kızı, Ali Rıza ?

-Öyle istiyorum Allah izin verirse ...

Dimitro; "Türkler ne olurlar ? Olur şey değil, vay anasını! Türkler... Bu Kondos gibileri bile ... Olur iş değil." dedi içinden.

-Nasıl olur, - dedi - sizin müslümanlıkta günahdır. Vre Kandos.

Ali Rıza hiddetlenmişti.

-Ulan berber ! Bana dinimî sen mi öğreteceksin ? ¹

¹ Sait Fâik, Medarı Miaşet Motoru, Medarı Miaşet Motoru, s.10.

"Sarnıç" ta kış mevsiminde yazar çocuk izlenimlerini, daha doğrusu bir kış mevsiminde anlar anlamaz tanık olduğu bir olayı hatırlar ve geçmişle bağlantı kurmaya çalışır:

"Kış geceleri dar sokaklar birbirine yapışır, bir ölü aydınlık sokakalara iner ; yalnız türbenin içinden ılık bir ahret ve sakin ölüm havası eserd. Sokaklarda çıt yoktu ... Karları bir lastik ezer ; odada beyaz başörtülü, rastıklı bir taze bir sakız patlatırdı. Benim ablam vardı. Davut'un büyük ağabeyisi vardı. Biz Davut ile beraber ağabeyinin bizim evin erik ağacında saatlerce beklediğini karın üzerine iki karış yağdığını, ders çalıştığımız odada ışığı söndürerek, birbirimize sokularak, nefes almadan rüya görür ve hiç bir şey anlamaz, birçok şeyler sezer gibi seyretmemiş miydik ? O Davut kimdi ? Kimin çocuğuydu ? Niçin onu hatırladıkça içinden bir şeylerin sökülüp koptuğunu, başımın birden bire dönüp bir müddet sustuğunu duyuyorum. Bu Davut kimdi ? Kaçınıcı sınıfta iptidaiyi bıraktı ? Üzerine iki karış kar yağın delikanlı, acaba ablamı Davut'un söylediği gibi hakikaten öptü mü ? Ablamın duru beyaz yanaklarını bu elleri kafası, saçları ve ensesi büyük delikanlının beyaz köklü kocaman dişleri gözüken ince dudaklı, geniş ağızı tükürkledi mi ? Sonra benim o duru beyaz renkli, iki kaşı birbirine değen, etli dudaklı ablam ne oldu ? Bu şimdi bazen evinin önünden geçtikçe uğradığım kocaman memeli bir hakim karısı olan kadın, benim uzun ve kardan bacaklı ablam mıdır ?"¹

Bazı insanlar iyi niyetlidir. Zengin olmaları onların hayatında hiç bir değişiklik yapmamıştır. Sade bir yaşantıları vardır. Yaşantılarının sadeliği kadar da sade düşünceleri vardır bu insanların. Böyle bir kahraman "Son Kuşlar" da verilmiştir.

Sessiz, sakin, alçak gönüllü bir adam vardır. Bu insanı konu komşusu kısaca herkes sever. Hiç bir şeye hiç bir dedikoduya

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, s.127.

karışmaz kendi halinde sevecen tavırlarıyla herkesle barışık bir insandır o. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla gider, akşam eve dönerken de filesini doldurur vapura biner gelir. Vapurdan inerken görüldüğünde, iriliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama hesaplı fikirlerine, hele iki kadah de atmışsa sevimli espirilerine herkes sevecenlikle güler hakkında kötü bir hüküm de veremez.¹

Bu hikâyede mutlu insanlar çoğunluktadır. Bunların çoğu hiç bir şeyi dert etmeyen insanlardır. Adam en küçük bir dert taşımamaktadır. Göz kenarlarının çizgilerinde üzüntü izine rastlanmaz. Yazar bu kahraman için şu sonuca varır: "Kadın yüzünden hiç çekmemiş bir adam."Elleri oldukça düzenli temiz, nasırsızdır;²

Yazar, hep insanları sevmiş, her insanda sevilecek bir yan bulmuştur.

Yazar bir adamı sevgilisine anlatır. Ve şöyle der: "Bay Elmas'ın kara patlak gözleri, kalın kaşları, yırtık kasketi, kıllı kulağı, kırçıl sakalı, kuru zayıf elleri, kısa boyu, fildişi dişleri ne sevimli bir bütün, görmeliydin bu adamı sevgilim, severdin, hoşlanırdın."³

Yine aynı hikâyede coşkulu sevgi selini sürdürür yazar."Güler bir yüzü var bu adamcağızın, sevgilim ... Koca Mustafapaşaylıymış. Ne sevdim bu adamı. Ne tatlı bir sesi, ne cana yakın bir hali var."⁴

Sait Fâik, her mahalleyi, her semti gezmiş ve buradaki insanları tanımış, onlarla sohbet etmiştir. Deri kazıyıcısı

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar*, s.123.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Luzumsuz Adam, Birahanedeki Adam*, s.126.

³ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, İnsanlığın Haline Doğru*, s.27-28.

⁴ Sait Fâik, *İnsanlığın Haline Doğru*, s.35.

Şehreminli Mehmet Ali'yi de tanımıştır. Bu adam çekik gözlü, köse sakallı, tatar şiveli bir adamdır. Yazarla birlikte gülmektedir.¹

Bazı insanlar güzel temiz ve gösterişli giyinmeyi severler. Meslekleri ne olursa olsun hep dikkat çekici bir giysi unsuru hep üstlerinde bulunur. Böylesi bir kahraman "Fındık" adlı bir hikâyede verilir. Bu adamın gözleri patlaktır. Ellerinin parmakları küt yuvarlaktır. Dişleri çürük, ağzı karanlık ve burnu eğridir. Mesleği zahireciliktir. Mesleğine yakışmayan bir azameti oluşu ve kravatu vardır. Oldukça temiz giyinir. Pantolonu yatak altı ütüsüdür. Bu belli olsa da hiç bir zaman ütüsüz gezmez. Kravatu sarı ile yeşil karışımıdır. Pek cafcaflıdır.²

Bazı insanlar da rüküş olamayı sever, yapısı öyledir. Geniş alınlı, kırıksık manasız bir yüz. Üstünde ceket yoktur. Siyah çizgili beyaz bir mintanı vardır. Kirli, beyaz renkli bol bir kazağı vardır bu adamın Kazağı bir çengel iğne ile tutturulmuştur.³

Kimi insan sessiz, sakin, pısırıktır ama bu insanların görünüşüne aldanmamak gerekir. Pısırık olsa bile inatçı olan, kafası kızdığında, durgun hava gibi, yanına kimsenin sokulamadığı bir adam. Cemal... Cemal, dev gibidir. Yumruğu ile öküzü yıkar. Darılırsa asla barışmaz. Biraz da çapkındır Cemal. Çevresi bunu bilir. Ona hiç karışamazlar ve şöyle bir yorum getirirler."Neme lazım erkektir, kiminle isterse gezer, konuşur. Erkeklerin elinin kınası, karının alnının karası ..."

Cemal'in sevdiği kadın Nevin'dir. Cemal'in kara büklüm büklüm alnına dökülen kıvrıkcık saçları vardır. Kasket yüzünü çirkinleştiriyor gibidir. Çünkü Cemal'in zeki, alelade ama, incecik

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Sur Dışında Hayat*, s.82.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir yılan-Az Şekerli, Fındık*, s.129.

³ Sait Fâik, *Havada Bulut-Mahalle Kahvesi*, s. 11-12.

keskin bir yüzü vardır. Nevin, Cemal'le birlikte. Nevin, Cemal'e dönüp bakar. Cemal, Nevin'e bakar ve onu uzun uzun öper.

"- Karar verecek misin ?" der.¹

¹ Sait Fâik, **Kayıp Aranıyor-Kumpanya Kayıp Aranıyor**, s.121-189.

İKİNCİ BÖLÜM

II.SAİT FAİK'İN HİKAYELERİNDE İNSAN VE TABİAT UNSURLARI

II.1.İnsan Unsurları

II.1.1. Köy ve Kasaba İnsanları

Köy ve kasabalarda yaşayan insanlar kentlerde yaşayan insanlardan bir bakıma daha şanslıdırlar. Çünkü onlar, kenteki teknolojik gelişmelerden yararlanamamaları daha doğal bir ortam içerisinde yaşarlar. Saf, temiz, daha ve dürüsttürler. Onlar insan canlısıdırlar. Tanırsınlar ya da tanımasalar onlar hemen herkesle samimi oluveren insanlardır.

Sait Fâik, bir tren yolculuğundadır. Trenene sekizinci yolcu gelir. Yazarın oturduğu aynı kompartımana oturur. Bu sekizinci yolcu, saçları ve yarım kasketiyle çarıkları kadar tozlu pantolonuyla ve derisinin rengi kadar hareli ve yamalı ceketıyla gürbüz görünen bir köylüdür. Köylülerden söz edildiğinde "aslan gibidirler. Soğan ekmek yerler aslan gibi olurlar." deriz. Fakat aslan gibi gözüküğü halde içi hasta, iç organları hasta kişiler de vardır. Soğan ekmek yalnız şehirli midesine değil köylü midesine de dokunabilir. Yolculuğun ilerleyen saatlerinde köylü, heybesini açar, heybeden kumlu bir ekmek ve iki domates çıkarır. Sait Fâik'e domatesler çok tatlı görünür. Köylü birini yazara uzatır. Yazar çok memnun olur. Onunla sanki epeydir arkadaş hisseder kendini. Uzatılan domatesi gülerek alır francalasıyla yemeye başlar. Bir dilim kaşar peynirini bu kez yazar köylüye uzatır köylü peyniri alır, koklar."Sucuk koklayan bir Karamanlı" yüzüyle yazara laf atar. Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"- İstanbul işi olduğu belli-dedi-, Halis Balkan işi olmalı?

-Yok be dayı. Bu istasyon kaşarı.

-Daha iyisi de olurmuş demek dedi.

Sonra düşünerek ilave etti.

-Daha iyisi can sağlığı..."¹

Tertemiz duyguları olan böyle bir köylüyle arkadaş olmak dost, olmak yazar. Bir kasabada bir cinayet işlenir. Nedeni de öldürülen adamın bembeyaz dişlerinin beyaz altın olduğunun sanılmasıdır.

"Bu, kasabaya müthiş merak oldu. Acaba bu adamın kemikleri ne olmuştu? En büyük esnaf bile bu büyük tüccarın ölüsü ile alakadar oluyor, birbirlerininine, "Acaba bu adamın kemikleri ne oldu?" diye soruyorlardır.

Nihayet iş öğrenilir. Bunu yapanlardan birisi tutulur. Bu genç, bir köylü delikanlısıdır. Her şeyi inkar ediyordur. Elde hiçbir delil de olmadığı için serbest bırakılır. Fakat serbest bırakılır bırakılmaz yaptığını ötekine berikine anlatmakta bir sakınca görmez.

"- Ne yapalım? -diyordu-. Herifin dişlerinin beyaz altın olduğunu babam söylerdi. Her buğday götürüşünde sırttır, dişlerini gösterirmiş."Pırıl pırıl parlardı, " derdi. Beyaz altın da müthiş para edermiş... Ne yapalım?

-Pekala ölüye ne yaptınız?

-Ne yapacağız? Su boyuna kadar götürdük. Ayağına bir taş bağladık. Cumburlop!

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Üçüncü Mevki, s. 69.

Ardiye mahsulünün on bin okka verdiğini benden başka bir de Ali pehlivan bilir zannederdim. Oysa bütün civar köyler bunu bilmeden, anlamadan bir kablelvuku his gibi duyarlamış.

Ardiye mahsulünün karşılığı olan beyaz altınları ölünün ağzından sökenler İstanbul'a koştular. Bu parayı meyhanecilere ve kart fahişelere dağıttılar.”¹

Adam her yaz semtin sapa bir kahvesini kiralar. Deniz üstünde tahtadan oluşan bu yeri, genellikle köye gezmeye gelenleri ve şair ruhlu insanları çektiği için kiraliyordur. Bu kahveye gelen insanlar beş kuruştan fazla para bırakmazlar ama O geçinip gidiyordur. Oysa ona "İstanbul'un Beluü gibi, yok Cennet Bahçesi Panorama, Altın Bira gibi bahçelerinde garsonluk yapmak varken -ki sen birinci sınıf garsonken- neden burada kahve işletirsin?" diye sorulsa O bile cevabını bilemez.²

Gurbet! adı bile insana hüzün veriyor. Kim doğduğu yerde kalmakta ki. Kalanlar oldukça şanslı insanlardır. Çünkü kendi çevreleri, duyuşları, anlayışları, hep birliktelik gösterir. Oysa, memleketinden uzak yaşayan insanlar çoğunluktadır. Bu insanlar buldukları çevreye uyum gösterme durumundadırlar.

Fıstıkçı kız da uzak bir memlekette gelmiştir. İstanbul'a il geldiği zaman memleketine, Kırşehir'e, has giysileri vardır. Anadolu'nun donuk sarısı, donuk kırmızısı, donuk turuncusu, can kırmızısı, alıcı yeşili göz almadan salıverilen bir gömleği, başında canlı renklerden oluşan oyasıyla siyah bir krep, belinde ise etekleri topuklarını döven pazenden bir eteği vardır. Kırşehirlidir ancak Kırşehir'i hiç bilmez. Çocukluğundan hatırında kalan bir göl kenarı vardır. Bazı evler, sessiz akşamlar, kıllı

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Beyaz Altın*, s.150.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Garson*, s.71.

adamlar, sıcak gözler, üşütücü, kavurucu bir mavilik... İşte bütün hatırladığı bunlardır.¹

Sevimsiz görünen insanlar vardır. Ancak bu insanlar konukseverdirler. Bilmem nereden gelmiş bir Çerkez uşağı oldukça babacan davranır işte..."Otomobil durur durmaz yanımıza -dedemin sevmediği adamların tarifine benzer- yüzünün kalayı dökülmüş bakır yüzlü, kazma dişli bir adam elinden gelmediği kadar bir misafirlik ve zariflikle, hoş geldin etti. Önce bizde, alelaide, kendi halinde, asık suratlı, kötü suratlı, kötü giyimli, vaktinden evvel ihtiyarlamış bir insan intibası uyandırdı. Verdiği selamı dostça iade ederken baktım ki bu hoş geldin, bu dostluk, bu sevinmelik, bu Çerkez beyi uşağı zarifliği, hususi otomobile aittir. Bizimle alakası dolayısıyladır. Hemen samimi olmaya elverişli tabiatın, birdenbire kaptığı bir müdafaa halini kendiliğinden aliverince, neşem de kaçiverdi. Bu hal yeni yeni peyda oldu bende. Uzun, acı zehir gibi acı tecrübelerden sonra, bana şimdi artık kendiliğinden bu müdafaa hali geliveriyor. Memnun değilim, aldanayım daha iyi. Dostluk, kibarlık, samimiyet iyilik maskelerinin sakladığı zehirli tırnakların ne onarılmaz yaralar açtığı, sanki tüylerim, sanki derim, vücudumda tayin edemediğim bir yer duruyor; ben istemeden vardığım bir müdafaa sistemini - aklıma sürünürcesine-, kendiliğinden aliveriyor."²

II.1.2. Köy-Kent İnsanları

Köylerde yaşamak kolaydır, rahattır. Ama zorlukları da vardır buralarda yaşamanın. Mesela tarlada çalışmak. Sabahın çok erken saatlerinde kalmak, toprak ve ürünle haşır neşir olmak. Toprağı çapalamak, ürünü sulamak onları hasat etmek. Bu işler bittikten sonra yeni bir ürüne başlamak. Ayrıca hayvancılık.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Ayten, s. 172.

² Sait Fâik, Havuz Başı- Son Kuşlar, Radyoaktiviteci-Röportajcı Hikâyesi,s.147.

Hayvancılıkla uğraşmak oldukça zor bir iştir. Ne kadar kar getirirse getirsin zorlu, stresli ve riski çok olan bir iştir. Bu işlerle uğraşan insanlar çoğunluktadır köylerde. Ancak bir de iş bulamayan ya da hayatına çok farklı bir yön çizmek isteyen köylüler vardır. Bu insanlar, farklı yaşantılara kavuşabilmek için, farklı mekanlar düşünürler. Bu mekanlardan biri de kentlerdir. Köylerden kentlere göçler olur.

Kentler, ayrı bir çevre, apayrı bir kültür, apayrı bir dünyadır onlar için.

"İşte ben, bu küçük şehirde oturmayı kararlaştırmadan evvel, korkuyu, isterseniz ön seziyi, bir behimi zevk gibi kucaklamış, avuçlarının hararetini ona vakfetmiştim. Yeni bir zevk bulmuş gibi, asfaltları biraz daha mor, ampulleri biraz daha karanlık tenha caddeler dolaşırdım; kar, paltomun yakasına musallat olur, oraya bırakır, gözlerim yakamdan ayrılmazdı. Sokağın kenarlarındaki sinemanın zili çalmaya başladı. Beklediğim çok defa gelmezdi."¹

Kar, kış, tipi kıyamet. Böylesi soğuk bir mevsimde insanlar soğuktan korunmak için üzerlerine kışlık giysiler giyerler. Oysa kışlık giysilere sahip olamayan insanlar da vardır:

"Evet, onların hakkı vardır: Ona benzer adamlar ötekilerden kolaylıkla ayrılabilirdi. Kış günü bu şehirde insanlar palto, şapka giyer, ayaklarında fotinler vardır. Belki pantolonlarının renkleri, şapkalarının kurdelesini ve alamerikan, yahut alaturka şapkalarıyla birbirlerinden ayrılabilirler; icap ederse.

Bu adamın ne paltosu, ne şapkası, ne de ayakkabıları vardır. Buna mukabil sırtında mor pamukları yer yer parça parça dökülen bir hırkası, belinde ipi, ayağında yazlık tüy gibi bir pantolonu ve ayaklarında da yine iplerle bağlanmış bir çuvalı...

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Sevmek Korkusu, s.84.

Yüzü tatlı esmer renkli idi. sakalı uzamıştı. Yirmi beş, otuz taşlarında gözüküyordu. Yalnız gözlerinde büyük, korkak, aç bir şeyler vardı."Acaba, " dedim, "bir esrarkeş midir? "

O devam etti:

-Benim gibi ağabey - dedi, üstünü başını gösterdi -: İşte bu biçim adamlar görmedin mi? Bazıları şu yoldan geleceklerdi... - Taksim sinemasının aşağısındaki yolu göstererek -: Şu yokuştan çıkacaklardı"¹

İstanbul'a ilk geliş. Yabancı bir çevre. Değişik insanlar, değişik tipler. Elbette bütün bu farklılıklar İstanbul'a ilk kez gelen insanlar tafafından fazlasıyla yadırganır. Gençlikte olsa bunlar sorun oluşturmayacaktır. Oluştursa da insanı pek rahatsız etmeyecektir. Ayrıca yalnız başına kente geldiğinde bu daha da çekici hale gelecektir. Oysa elli yaşlarında küçük yerlerden kalkıp büyük kente gelmek insana hem sevinç verir, -değişik yerler görme düşüncesiyle- hem hüzün verir, hem de tedirginlik.

"Elli yaşında adam, ellisine yakın kadın... fıskiyeler, toplar... Onlar, benden de çocuk. Seni görememenin skıntısı dağılıyor, seviniyorum. Kadın eğilip beni dinliyor. Taksim'den, öteki camilerden, meydanlardan, Boğaziçi'nden, Kızkulesi'nden söz açıyoruz. Sonunda lakırdılarımız bitiyor. Konuşmuyoruz bir zaman. ben size bir mısra bulup söylemek istiyorum. Yağmurlu havalarda, dağ yollarından, katırlardan, çingiraklardan bahseder mısralar yok mu yeryüzünde?

Bu sırada adam, kadınına Kızkulesi'ni, Haydarpaşa'yı, Selimiye Kışlası'nı anlatıyor...

Bir' ara üçümüzde susuyoruz. Mühim şeyler düşünüyor gibiyiz. Helé ben, neler düşünüyorum: Kapıdan çıkıyorsunuz. Koşa koşa yanıma geliyorsunuz. Kolunuza bile giriyorum.

¹ Sait Fâik, Semaver- Sarnıç, Bir Takım İnsanlar, s.78-79.

Tam bu sırada, adam:

-Kışın donar mı bu su?

Ne diyeyim ben şimdi? Üzüntüm yine dağılıyor:

-Donar -diyorum-, donar da çocuklar üstünde kayarlar.

Kadına dönüyor adam:

-Donarmış; çocuklar üstünde kayarlarmış - diyor."¹

Buralarda olan değişimler elbette küçük yerlerde köylerde de yaşanır ancak buralarda ki (İstanbul'da) da değişimler daha farklıdır.

Memleketten çıkmak senelerce gidememek ve gurbeti yurt dinmek, alışmak hem kolay hem de zordur. Taa Erzurum'dan kalkıp İstanbul'a gelmek yirmi sene kalmak burayı yurt edinmek önceleri zor gelse de sonradan insanlar buna alışır gider. Erzurum'lunun İstanbul'lu oluşu, ailesi ve kızları şöyle anlatılır:

"Adam, Erzurum'dan kilometrelerce ötede, dağların tepesinde bir köy adresi veriyor. Yirmi senedir İstanbul'daydı. Yemediği herze kalmamıştı. İnce, şeytan gibi bir yüzü, genç bir hali vardı. Rakı içtikçe, harikulade güzel bir adam oluyordu. Fahri'ye:

-Beklerim hemşerim, bizim köye gel. Kar belini aştığı zaman, ayı avına çıkarız. Sana Urus'ların "borj"unu pişiririm. Yedi kızımın yedisinden bir tanesini seçersen; sana veririm, delikanlı. Tepe tepe kullan. Kayış gibi kızlardır. Yalnız çok yedirmeye, giydirmeye gelmez bizim tarafın kızları ha! Biz az yeriz, çok çalışır, az giyer, çok hareket ederiz."²

Köy insanı genelde toprağı sever. Onunla iç içe olur ve yaratıcılıklarına, üretkenliklerini, yeteneklerini toprakla birleştirerek harikalar yaratırlar. Bu üretkenlikleri yalnızca

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Havuz Başı*, s.13.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Yolculuk'ta*, s.63.

kendilerine değildir. Çevresine hatta çevresinin çok uzaklarında bulunan insanlardır. Mustafa, üretkenliğini, yaratıcılığını yalnızca kendine ve ailesine saklamamıştır onlarla yetinmemiştir. Neler mi yapmıştır?

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanlınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'ninkilerdir. Küçük beyler! Domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferik elmaları gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir domates suyu içersiniz ve tadını fevkalade bulursunuz. Yunan Tanrılarının ölmek için içtiği nektar lezzetini damağınızda hissedersiniz, emin olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi içtiğimiz suya katılmıştır."¹

Kentlerde yenilen içilen her şeyin çoğu köydeki insanların çalışmalarının sonucu elde edilen ürünlerdir. Köylünün çalışkanlığı, üretkenliği büyük kentleri duyurur. Mustafa çalışır, yetiştirir; başkaları yer yani.

"Bir kıştı. Kar, küçük şehri "kayakçı"larla doldurmuştu. Kahveler çivili ayakkabılı yüzleri pembe, kafaları sarılı, mesut sporcu kadın ve erkeklerle dolmuştu. Müzik, her ışıklı çarşıda bir fırtınayı çamların üzerinde birikmiş kışı, kiliselerin çanları üzerinde serseri karların çıkardığı işitilmez sesleri hikâye ediyordu. Bütün ön sezilerim beni aldatmıştır. Yani herşeyi olmuş gibi hisseder, fakat bunların hiçbiri doğru çıkmadığı zaman bütün ön sezilerim beni aldatmıştır, derim."²

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karanfiller ve Domates Suyu, s.49.

² Sait Fâik, Semaver-Sarıç, Sevmek Korkusu, s.84.

II.1.3. İşçiler

Kimileri memleketlerinde ekmek kavgası verir, kimileri ise daha çok para kazanmayı umarak gurbete çıkarlar. Oralarda ekmek kavgasında kazançlı olmayı yeğlerler. Gurbette çalışmak elbette bereberinde pek çok sorunları da getirir. Bu insanlar evlerinden ayrılırken"-Şu işi yapacağım" diye bir olan kuramazlar. Ne iş bulurlarsa onu yaparlar.

Biri Sivaslı, biri İzmirli iki işçi, biri vapurlarda çımacılık yapmakta diğeri ise değirmende çalışmaktadır. Bu iki işçi ayda dört liraya bir oda tutmuşlardır ancak geceleri hiç kalmazlar odalarında. Hatta birbirlerinin yüzlerini de pek göremezler. Biri işini dokuzda bitirir gelir, diğeri on ikide bitirir gelir yatar. Odaları simsiyah karanlıktır. Aynı zamanda küflü, rutubetli, karanlık demir parmaklıklardan gün ışığında çok zor girer. Birinin yatağı solda, diğerininki ise sağdadır. Amele olanın yorgani olmadığı için üstü başı ile yatar, diğeri ise don gömlek yatar. Sabahleyin işçilerden biri saat altı vapuruna yetişecek, diğeri ise on ikide iş başı yapacaktır. Ama her ikisi de saat altıda uyanırlarsa, Rum patronun yanında çalışan amele, hemen arkadaşına:

"-Sabahın kalımera oğlum" derdi. Öteki kalimerayı karemela diye anlar "-Seninkisi de lati lokum" derdi ve gülerdi."¹

Her türlü yoksulluk ve ilkel yaşam koşulları içinde olmalarına rağmen bu iki işçi anlaşıldığı kadarıyla mutludurlar.

Ali fabrikada işçidir. Çocuktur. Daha doğrusu çocuk denecek yaşadadır. Bir anası vardır hayatta. Mutludur anası, küçük bir evleri vardır ailenin. Bu evlerinin bahçesinde fesleğenler saksılar içinde bahçeyi süslemektedir. Ali, anasının hazırladığı kahvaltıyı yaptıktan sonra bahçeye çıkar fesleğenlerin bir kaç yaprağını

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarıç, Maunalar, s.158.

parmağıyla ezerek, avuçlarını koklaya koklaya fabrikanın yolunu tutar. baharın bir de kışı vardır. Bu kış pek çetin geçer İstanbul'da. Özellikle Haliç bölgesinde kış daha sert, daha sisli olur. Bozuk kaldırımların üzerinde buz parçalarını kırarak yürümeye çalışan erkenden işe gidenler, mektep hocaları, celepler ve kasaplar fabrikanın önünde durarak sıcak bir salep molası verirler.¹

Mercan Usta. Sait Fâik'in tek kelimeyle hayran olduğu insandır. Balığa, denizde olan her türlü canlıya düşkündür;

"Mercan Usta'nın evini, çocuklarını, kaşık düşmanını, penceresinin perdelerini, sedirlerini, ismini bilmediğim, meraktan çatladığım isimleri şiir dolu aletlerini... Mercan Usta bir yana, dünya bir yana.

İki kadehçik rakı Mercan Usta ile... Mercan Usta ile bir yer iskemlesinde, bir ceviz ağacı altında bir öğle sonu sohbeti... Mercan Usta ile herhalde şu saatte kapamış olduğu dükkanında, balıklar, canavarlar, çarkifelekler, beyazlar ve siyahlar, ceviz tahtaların envai hakkında bir konuşma...

Mercan Usta'nın ellerine hayran hayran baksam. Testerelerini, matkaplarını, hele ellerini, hele ellerini... Şimdi şöyle kendi halinde, mütevazi bir gazetecikte röportajlar yapsaydım, yarın kalkar, sıcak dalgası İstanbul'u daha sarmadan Mercan Usta'yı aramaya koyulurdum. Hiç şüphem yok, sanatındaki tekniğine imanı olan adamlar gibi sertçe bir adamdır Mercan Usta. Sonra birdenbire yumuşar. Mercan Usta balıklara, deniz mahlukatına düşkündür. Mercan Usta, akşam üstleri iki kadeh mutlaka atar. Mercan Usta eski bir kantoyu mutlaka söyler:

Yanağında bir beni mutlaka olsun, der; sonra madam işitti mi, işitmedi mi diye gözlüklerinin altından iki tarafına mutlaka

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Semaver*, s.10-13.

bakar. Mercan Usta ya kendisi Ermenidir; yahut madamı. Mercan Usta Ermeni de olsa Türk de, Tunuslu zenci kırmacı da olsa, mutlaka İstanbul'un Türk halkındandır.”¹

Hamallık işlerin en zoru gibi gelir. Gerçekten de öyledir. Ağır yükler taşımak her insanın harcı değildir. Bu güç, sağlık ve azim gerektiren bir meslektir. Beslenme ne denli iyi olursa hamallık o denli güzel ve sağlıklı yürür.

Yedi ay hamallık yapmış ama bir türlü sevememiştir bu işi. Çok az yiyordur. Beslenmesi hiç de dengeli değildir. Hep aklına bir gün ağır bir yükün altında kalıvereceği gelir. Yalnızca ağır yükün altında sıcağı ve soğuğu ve açlığı hisseder. Ondan öte hararetinin otuz altı buçuktan öteye fırladığının bile farkına varmaz. Kırk derece ateşle valiz beklediği bir gün düşüverir: Çevresinde bulunanlar onu sarhoş sanırlar. Karakola götürürler başına su dökerler. Ancak orada bulunan bir komiserin;

"- Bu oğlan hasta. Sarhoş filan değil! -" demesiyle hamalın hasta olduğu anlaşılmiştir.

Duvar ustalığı sanıldığından zor ince bir sanattır. Bu ince sanatı en güzel biçimde gerçekleştirenlerin de elbette müşterisi bol olur. Bunlardan biri de Barba Antimos'tur:

"Barba Antimos'un seksen senesinde hangisini ele alsan, her birinde tamir edilmiş bir duvar hatırasından öte bir şey bulamazsınız gibi gelir. Ondan bir şey alamazsınız. Söylememek, anlatmamak değil, susmak, dinlemek, belki de seksen sene duvar yapıp, duvar sıvayıp, duvar badanalayıp tabakasında köylü sigarası ve koltuğunda emeğiyle fundalıkların içindeki tek odalı evine kapanmak hülyasıyla Kornil'in Kahvesinin sobası başında oturmak bahtiyarlığına devam arzusunu görürsünüz. Seneler öylesine vefasızdır ki, yalnız dışarıda lodos, poyraz, karayel

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Gün Ola Harman Ola*, s.158.

değişe değişe eser. Halbuki insan günleri hiç değişmemecesine sürüklenmektedir. Ama değişecektir. Bir gün Barba Antimos ölecek.”¹

Hamallar gibi amelelerde beslenmelerine özen göstermezler. Bunun temelinde ekonomi yatar. Parasal yönden yeterli olmayan bu insanlar sırf karın doyurma çabası içindedirler.

Necmi, böyle bir ameleyi görmüştür. Necmi, sobanın yanındaki sıraya oturmuştur. Tam karşısında ekmekle peynir yiyen genç bir amele vardır. Yüzü biraz karışık ve mahçup bir çocuktur. Bir gazete kağıdını yere koymuş ve bir ucunu da ekmekle peynirini kimse görmesin diye kaldırmıştır. Kağıdın içinde küçük lokmalar koparır. Büyük parmakları arasında bu lokmalar adeta kaybolur ve ağzına gözükmez parçalar atar bu çocuk amele.²

Genelde yaşanan görünen manzara hep aynıdır. Peynir ekmekle karnını doyurmayı amaçlayan ve sonra da işine koyulmayı hedefleyen ameleler...

Hallaçlarda güzel insanlardır. Sait Fâik bize şöyle anlatır hallaçları:

"Vapurdan çıkarken bunu fark etmişim. Omuzumdaki dikkatimi çekmişti. Her zaman yanırlım: O omuzundaki şeyi bir musiki aletine, bir eski zaman okuna benzetirdim de... Hallacın kırıyordu. Yine öyle oldu. Görmediğim, bilmediğim bir musiki aleti ile hallaç kırıdığını birbirine karıştırıp eski romanlarda resmini gördüğüm seyyar mızıkacılara bir saniyede gidip geldim..."³

Sakarya kenarı köylüler balıkçı olmakla birlikte değişik işler de yaparlar;

¹ Sait Fâik, **Havuz Başı-Son Kuşlar, Barba Antimos**, s.171-172.

² Sait Fâik, **Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kriz**, s.83.

³ Sait Fâik, **Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Hallaç**, s.35.

"Sakarya kenarı köylüleri balıkçı değildir. Kasabadan bıçkın esrakeş, serseri tayfası hava atmak için çıkar, balık tutar, getirir kasabaya, satarlar. Bunların da sanatı balıkçılık değildir. Zamanına göre mal satar esnaftır onlar da! yazın kavun, karpuz, portakal zamanı portakal, patlıcan zamanı patlıcan, badem gibi hıyar, sakız gibi kabak satarlar, böyle arada bir akıllarına estikçe de, Sakarya'dan balık tutmaya giderler. Her çarşamba, pazar yerinde Sakarya balığı bulunmaz. Irmak balıkları, sepetle tutulan balıklarsa, zor bulunur."¹

II.1.4. Kenar Mahalle İnsanları

İstediklerinde alabildiğine dost, istediklerinde alabildiğine düşman olan kenar mahalle insanları. Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yönden yeterli olmayan insanların elbette aşkları, hüznüleri, sevinçleri, karamsarlıkları vardır.

Balıkçıların tek düşüncesi yakaladıkları balıkları satmak alınan para ile bir kadeh rakı içmek mutlu bir ruh haliyle uyumak, ertesi sabah yına balığa çıkmak:

"-Sen onun radarını bırak. Oltaya karidesi tak!

Elimi çapçağa daldırdım. Karidesi bıyığından yakaladım. Parlak, şeffaf, esmer vücudunu iğneye geçirdim.

-Molivaryanı parlattın mı? -dedi Vasili -. Al civayı parlat?...

-Tamam Vasili - dedim.

-At-dedi.

Daha atar atmaz iri bir iskorpit parmağımı çekercesine yemi kaptı. Oltayı asıldım.

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Sakarya Balıkçısı, s.98.

-Hah şöyle! -dedi Vasili-. Neme lazım bize sis, resim; asıl ekmek paramıza bakalım."¹

Çadırlarda yaşayan insanlar vardır. bunların kimi körük sallar, kimi tepsi döver, kimi oynar... Herkes bir işle meşguldür. Çingenerin yaşantısı da Sait Fâik tarafından gözlenmiş ve kaleme alınmıştır:

"Baktık ki çadırlarda insanlar oturmuş, kimi körük sallar, kimi tencere kalaylar, kimi tepsi döver, kimi def gerer, kimi oynar, kimi şarkı söyler, kimi boylu boyunca yatmış, gökyüzüne bakar bakar dalar... Gökyüzünde atmacalar, doğanlar uçar, tayyareler homurdar. Bir çadırdan gramofon sesi gelir. Bir ıslak, yumuşak, kalın, etli dudaklı; buğday renkli, bakışları kadınlık, sevda dolu kız, dolgun kalçaları ile salınır geçer...

Evet, şimdi de Çingenerleyiz. Bir damatla bir gelin tek başına bir çadırda. Hülyaya yatmışlar. Gelinin bileklerinde altın suyuna batmış bakır halkalar şingirdiyor.

Uzun boylu bir genç:

-Biz bakırcıyız -diyor-, mahalleleri dolaşır, kalaylanacak bakır toplarız. Sonra harman vakti gelir, harmanlarda çalışırız. İlk soğukla beraber geçer gideriz Edirne taraflarına.

Çok konuşmadılar. Fazla gülmediler. Hele küçükleri ardımıza takılıp:

"Beş kuruş! Beş kuruş! N'olur be amca? Kırk para!" demediler. Çünkü hepsinin ellerinde iş vardı. Kızdırılmış üstlerine biraz kum, bira kalay dökünce pırıl pırıl parlayan hamam tasları, sahanlar, tencereler; çoluk çocuk çalışıyorlardı. Yalnız yeni, o günlerde evlendikleri pek belli, beline gümüş

¹ Sait Fâik, *Son Kuşlar, Havuz Başı, Bir Kaya Parçası Gibi*, s.155.

kemer takmış bir kızla çok genç bir delikanlı çalışmıyorlar, gramafon çalıp birbirlerine bakıyorlardı.”¹

Kenar mahalle insanların aşkları da olaylıdır, hareketlidir. Güzel delikanlılara herkes bakar, güzel kızlara da herkes bakar. Ama bir güzel delikanlı, bir güzel kıza tutulursa neler olmaz ki:

"Biri bir genç kız, ötekisi bir genç erkekti. İkisinin de mahalle sakinlerinden çoğunun genç ölmesi sanki mukadder olduğu için-babaları ölmüştür. Her ikisinin ayrı ayrı annesi de tütünde çalışırlardı. Oğlan, avare bir oğlandı. Kız, delişmen bir kızdı.

Hani derler ya, mavi gözlüler esmerlere, esmerler mavi gözlü sarışınlara düşkündür. Bu laf doğru çıktı. Kıza aşık olmayan esmer delikanlı, delikanlıya vurgun olmayan esmer kız kalmadı.

Oğlan küfecilikten gazete müvezziliğine, gazete müvezziliğinden hamallığa, hamallıktan esrarkeşliğe, esrarkeşlikten de adam oldu. Beyoğlu'nun kimsenin geçerken şuraya dükkan açılır diyemeyeceği bir bina köşesine, iki portakal sandığı ile elma, hurma yerleştirdi. Hikâye de bu tarihten sonra genç adamın hesabına işlemeye başladı: Sarışın kız, esmer oğlanların hepsini savdı. Manava mı vuruldu, onun esrarkeşlikten adam olmasına mı? bilinmez. Çünkü kız akıllı kızdı. Öyle ya, karabiber de erkek güzeliydi. Hem de ne güzeldi! Hele hapishaneye girip çıktıktan sonra bir keskin, renksiz ince yüz alır, bıyıklarını bırakmış olur, bir sarhoş olurdu!... Ama ne de olsa pis işte çalışıyordu. Üstü başı deri kokardı! Halbuki esmerliğinden mi, sarışınlığından mı nedir, ismi "Papağan" takılan Rıza ise, şişman şişman, sarı sarı, üfürülmüş, yağlı bir tavukçu dükkanı horozu gibi güzeldi.”²

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Sur Dışında Hayat*, s. 87.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan-Karabiber* s.157-158.

Külhanbeyler, işçiler, balıkçılar, Rum ve Ermeniler meyhaneyi doldurmuşlardı. Burada namuslu insanlar hırsızların, yankesicilerin anlattıklarını tiksirmeden dinlerler.

"Işıklar yanınca meyhane her akşamki manzarasını almıştı. İçinde Ömer'in bulunduğu zannedilmeyecek kadar gürültülüydü. Dudaklarını kapatmadan konuşan külhanbey işçiler, balıkçı, yahut ne iş yaptığı meçhul Rum ve Ermeniler her şeyden bahsediyorlardı. Bu meyhanede namuslu insanlar bile hırsızlarla yankesicilerin vakalarını tiksirmeden, ürpermeden dinlerlerdi. Meyhane aynalarının içinde cemiyetle başbaşa gitmeyen, sarılıp yürüyemeyen insanların bir vakadan bir cerhten, bir katilden hatıralı gözleri gözüküyordu."¹

Karayel gözü kara, korkusuz başına pek çok işler gelmiş, getirmiş olan bir çocuktur;

"- Şaka yaptık be Karayel! Şaka yaptık be! Karşısındaki ufak çocuk bir deniz gibi nefes alıyor; bir rüzgâr gibi konuşuyordu.

Nihayet,

-Ben öyle şakalara gelmem, Ömer ağabey. Öyle şakalar için yedi bıçak attım. Yedi bıçak yedim.

Kara çocuk tuhaf bir Karadeniz şivesiyle yapılan hareketin alçaklığından, adiğinden, kancıklığından bahsetti durdu. Ömer hayretle, tebessümle dinliyordu.

-Şaka idi şaka, Karayel. Ben seni bilmezmiyim? Ali, ulan yap dört çay daha. Git simitçiyi de bul getir.

Çocuğu Ömer'le aralarında geçmiş vakanın şaka olduğunu ikna bira güç oldu. Fakat şimdi dört lişi baş başa vermişlerdi. Dört kişi başkasının işitemeyeceği bir sesle konuşuyorlardı. Yalnız Mavrö, bir başkasının işiteceği şekilde yanındakine,

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Gece İşi*, s.160.

-İşte -dedi- tam aradığımız erkek çocuk. İşten de anlar. Zaten işi de bir ıslık değil mi?¹

Kenar mahallelerde teknoloji ve geliştirilen imkanlar yoktur. Bu nedenle buralarda yaşayan insanlar özellikle çocuklar bazı şeyleri bilmekten görmekten yoksundurlar. Kış gelmeden bu insanlar mahallelerini bırakıp şehre giderlerdi. Capon da öyle yaptı.

-Sinema nasıl şey, Hödük?

Hödük, beyaz kaşlarını, çil mavi gözlerini birbirine karıştırarak arkadaşlarına bağırıyordu:

-Çocuklar, Capon, sinema neymiş, diye soruyor.

Kimi sinemanın bir kocaman balık olduğunu, kimi çingene gırnatası, kimi bir genç kız, bir parlak oğlan, olduğunu söylemişti.

Sonra bütün mahalle Capon'la alay etmişti. O,

- Enayiler -demişti-, sanki ben bilmiyormuyum sinemayı? Hödüğü denemek için sordum.

- Nasıl ulan -demişlerdi-. Söyle bakalım?

- Nasıl olacak -demişti-, karanlık bir yer.

Niçin, nasıl, oranın neden karanlık olduğunu söylememiştir. Hafızasının ta ötelinde bildiği bir şey mi vardı? Ötekiler daha fazla ısrar etmediler. Hödük'le alaya başladılar.

- Capon, ulan Capon, sinemayı bilmez olur be!

Capon hakikaten sinemayı bilmiyordu. Niçin karanlık bir yer demişti. Bu, başlayan geceden doğma bir peşin his miydi? Yoksa bir bir ufak çocuk "Geçerken tesadüf karanlıkta gazoz şişelerini devirdim, iki tanesini kırdım, herif yakalayamadı" demişti de,

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Gece İş*, s.165.

oradan mı sinemanın karanlık bir olduğunu bilmeyerek anlatmıştı? Demek ki, sinema karanlık bir yerdi. Karanlık bir yerde insan korkmaz mıydı?

O zaman çocuklar başlarını alır giderlerdi. Gidenin arkasından göz yaşı dökülmezdi. Gidenlerden pek azı geri dönmezdi. Kışla beraber bir çoğu süklüm püklüm, bir sürü kötü hatıralar, itiyatlar kazanmış dönerlerdi.

O bahar, Capon, yaz girmeden kulübeyi bıraktı. Üzerine bahar yağmurunu çekerek, başı kasketsiz, ayakları çıplak şehri gezmeye başladı. Şehir üç gün içinde öğrenebilirdi. O iki günde öğrendi. tramvayların ta üst tarafında nereye gidip geldikleri yazılıydı. Kışın niçin semt semt dolaşmıştı da bakmamıştı. Yoksa kar mı levhaları kapatmıştı? Yürüdü...

Kahveci çıraklığı ederken sesi bir su sesi gibi dökülüyordu.

- Bağırma- diyorlardı-, ne bu çığlık?

Bağıracaktı. Sinirlenen adamın kulağı dibinde haykırıyordu:

-Şekerli bir, zarif olacak. Aç bir, doldur iki."¹

Sur dışında yaşayan insanlar da vardır. Baharda bu insanlar fala bakarlar. Kışı daha çok severler. Yaşadıkları olayları fal baktıkları insanlara, delikanlılara anlatırlar.

"Sur dışından güzel kara kızlar geliyordu. Şalvarlarında ve çıplak ayaklarında arzu getirerek fala bakıyorlardı. Delikanlıları sarı kızlar düşündürüyor, sarı kızları esmer delikanlılar için hasret-lendiriyorlardı. Beyaz, kuvvetli dişlerini gösteriyorlar, yemek, ısırma, gülmek, durmamacasına gülmek istiyorlardı. Kışı onlarda seviyordu. Kışı bekliyorlardı. Ama niçin ondan bıkmıştılar?

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Kalorifer ve Bahar*, s.134-136-139.

Bazen sur haricindeki mezarlıklarda fala bakarlar kenar mahallede oturan insanlarla yanaklarını ısırarak delikanlıya karşı baklalar ellerinden düşüyor, sonra kışı, çadırı, dumanı, kurtları, azgın köpekleri anlatıyorlardı. Onlar, bunları anlatırken toprak baklaları yeşertiyor, boncuklar mezarların yarıklarından içeriye düşüyordu. Mezarlık içinde falına bakılan delikanlı kışı hapishanede geçirmişti. Toprak ona da renk veriyordu. Kızarıyordu.”¹

Kent insanları nedense kenar mahallede oturan insanlarla iletişim kuramazlar. Oysa bu insanlar kent insanlarından daha soylu, daha onurludur belki. Peki bu iletişimsizliğin nedeni nedir acaba?

"-Adın ne, hemşerim?

- Elmas!

Güzel isim, kadın ismine benziyor: güzel isim! İşte hiç bilemeyeceğimiz insanoğullarından biri. Adam yerine almadıklarımızdan biri! Aramızda harikulade kızlarıyla, şarkılarıyla, bembeyaz dişleri, şakrak halleriyle yaşayan bunlara biz, kimbilir ne kadar kötü insanlar geliyoruz ki, senelerdir içimize girmiyorlar. Şehrin dışına kırları sevmişler de bizi, şehir halkını sevmemişler. Ne güzel kızlarını, ne uydurdukları menekşelerden biçilmiş şalvarlı şarkılarını, ne kemanlarını, ne de güzelliklerini gördük. Yalnız pis taraflarını mecburen pis oldukları yeri gördük. Şehir halkı biz böyleyiz, sevgili... Birbirmizi kötülemeye çalışırız.”²

Sonra bu insanlar -kenar mahalle insanları - evlenip başka bir mahalleye gitseler uyum sağlayabilirler mi?

"-Oraya biri gider, iki kişi buraya döner. Hadi giden buraya dönmez diyeli. Ya buradakiler? Ya biz? Ya şu çocuk? Bunlara iş

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarmıç, Kalorifer ve Bahar*, s. 138.

² Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk- Mahkeme Kapısı- İnsanın Haline Doğru*, s.27.

bulmak lazım. Yalnız işle de bitmez. Okutmak lazım bunları. Cebi iki lira gören yukarıya çıkmaya bakıyor. Yukarıya çıkmasak daha iyi. Fatma dönüp mahalleye gelirdi. Elbette gelirdi. Orada yapamazdı o. O, bu mahallenin kızı. Kim öğretecekti ona buradaki gibi yaşamayı, olan olmuş bir defa. Sen dolaşma burada. Bas git diyorum sana!"¹

II.1.5. Denizciler, Balıkçılar

"Ahırların öteki yamacında bir bahçıvan kulübesi vardı. Burada da vahşilerin reisi otururdu. Biraz sonra bu kulübenin penceresinde de bir ışık yandı. O ışığa doğru yavaş yavaş yürüdük. Kapıyı vurduk. Odisiya açtı. Köpekle yalnızdı. Kafasına otlardan bir çelenk geçirmişti. Çıplak ayakları, yanık göğüsü, mavi gözleri, incecik yüzü, çizgili mintanı ile Portekizli gemiciye idris'ten çok, o benziyordu. Bir korsan çocuğu kadar vahşi, hem de güzeldi. Öyle ki, birdenbire içime, onun yanında müthiş bir haydut olmak arzusu geldi. Müthiş bir hayduttum. O reisimizdi." ²

" - Hisaaaa

- Aahm balığa bak, kaptan balığa!

- Çevirin ulan!

- Ne duruyorsun ha uşağım?

- Çek sandalını ordan...

- Ulan hırsız!

- Kimin malını kimden esirgiyordun be kaptan?

- Aha gözünü oyarım!

- Gözün çıksın!

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Luzumsuz Ada, Kaçamak, Papağan-Karabiber, s. 161.

² Sait Fâik, Medarı Maişet Motoru s.46.

"Bu konuşmalar balıkçılar arasında geçer. Baliğa çıkan balıkçılar o gün verimli bir avdadırlar. Motorun küpeştesine deniz içinin yıldırım kadar hızlı hayvanını attıkları zamanki gürültü pek hoştur onlar için. Hikmet kendini sinamada zanneder. Saat dokuzu geçmiştir." -Başlayacaksa başlasın" demek için Hikmet kendini zor tutar. Balıkçılar alabildiğine bol balık yakalamışlardır. Bin iki yüz çift. -Motorun fazla alamayacağı söylenir. Ancak korkulmaması gerektiği de söylenir. Balıkçılar balıkla batmak isterler bunun kendilerine bir zararı olmayacağını söylerler. Balık onları batırsın zaten istedikleri de budur. Herkes istediği kadar alacaktır. Kayığı dolduracaklardır. Ancak:

"- Para etmiyorki canavar. Para etmiyor ki. İtalya çekmiyor ki. .

- Öbür seneye harp varmış.
- Bakalım gelecek sene balık çıkacak mı?
- On kuruş da mı etmeyecek çifti be?
- Yeter yahu! Motor batacak."¹

Motorun batacağı telaşla söylenir ancak bir diğeri bunun Medarı Maişet Motoru olduğunu batmayacağını söyler."-Hiç batmış mı?" diye sorduğunda balıkçı şu cevabı verir:

"- Geçen bahar az daha batıyordu. Hani o birdenbire bir hava patlamıştı, tam filiz kıran zamanı."

"- Üç bini buldu. Yeter. Bir balık bile alamam. Ben kırıyorum.

- Aha! Nereye kırıyorsun? Bir yere gidemezsin. Böyle mi pazarlık ettik? Ah bizim memleketin motorcuları! Neredesiniz? Bak şu ödleğe!"²

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.25.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.25.

Balık avında balıkçılar arasında geçen konuşmalar. Bazen sakin bazen az da olsa kırıcı olmaktadır. Balıkçılar ekmek paralarını ekmek satmakla sağlarlar. Gecenin bir saatinde denize açılırlar. Sabaha kadar denizde balıklarla boğuşuktan sonra tekrar sahile gelirler. Yakalanan balıklar satılır. Akşam yine denize açılırlar;

"Alaca karanlıkta denizde ses seda kesilir, her şey uykuya varır. Balıklar yorgun, denizse buna denk bir halde bitap düşmüştür. Motorun sesiyle uzakta çocuklar uyanır, tekrar uyurlar. Şehir sis içinde uyanmaya başlarken, insanların balıklarla kaynaştığı yerlere varılır. Ancak burada da torik beş para etmez. Bin çift balığı "Adiyonos" adlı Yunan Gamisine satarlar. İki bin çifti dökmek içinse motorda "dine, imana, avrada, kamata küfreden gemici kaptanlarla yola çıkmıştır." Çok ekmek verilir bolca balık toplanır uykusuz ve huzursuz geçen bir gecenin sabahında balıkların para etmemesi en çok balıkçıları üzer ve kızdırır."¹

Bu arada Gümrük motorları vardır. Bu motorlar şehrin bir uçtan öbür ucuna dolaşarak, nehir ağzına balık döken sandalcıları yakalamaya koşarlar. Maunalar kocaman gövdeleri ile sallanırlar. Şehrin kış sabahı ise yağmuru ve çamuruyla insanları bıktırmıştır. Balık çıksın çıkmasın, satılsın satılmasın ümit her zaman vardır ve yine de rakı içmek şarttır. Ecnebi yelkenliler bu sene olmazsa seneye mutlaka löp etli balıkları alacaklar ve fıçılara basacaklar ve afiyetle yiyeceklerdir.²

"Bütün şehri inletmek için balık çıkıyor. Uskumruyu kovalayan toriği kıstırmışlar, motorlar dolu İtalyan gemilerinden sonra Yunan Gemilerine de yüklenmiştir. Bütün limanın meyhanecileri kadehleri parlatmaya başlamışlar. Karafakiler

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.26.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s. 27.

dizilmiş, anason rakının içinde pul pul olmuştur. Her taraf balık kokuyor. Fakir mahallelerde torik kuzu diye satılır. Balıkçı günü gününe yaşar. Yarının geçimini cebinde saklayan hangi namertse ortaya çıksın! "1

Balık hangi şartlarda olursa olsun elbette çıkar; ama az ama çok. Çok avlanan balıklar Yunan ve İtalyan Gemilerine yüklenir. Balıkçıların yüzü güler. Hikmet'de Medarı Maişetin balık kokusunu çok sever.

Zerdene tutmak kolay iş değildir. Akşam lüfere müşteri götüreceği için yem hazırlamaya çıkmıştır. Kaşıkadası'nın kıyıları bilek kalınlığında Zarganalarla doludur. Rıza ise Hikmet'i motorda uğraşır bırakmıştır. Melek Dimitro'nun yanındadır. Köy ise horul horul uyumaktadır. Rıza, Zarganaya götürmek için kimseyi uyandırmamıştır. Zargana tek başına tutulmaz, Rıza bunu bilir. Birinin kürek çekmesi diğerinin ise oltayı kullanması gerekir. Rıza bunun bir kolayını bulmuştur. Bunu yazar şöyle anlatır:

"... Dişlerinin arasına oltayı sıkıştırmış ağır ağır kürekleri çekerken, parmaklarından daha hassas çürük dişleri, bakiğin oltaya takıldığını duymuşlardı. O zaman, Rıza kürekleri bırakmış, boş kalan elleriyle Zarganayı, güneşli denizin üzerinde sıçratarak, oynatarak, binbir küfürle, sandalın kupeştesine getirmişti. Küçük Zarganaları akşama tava edeceği için, bir kovanın içine doldurmuş, ötekilerini lüfer yemi yapmak üzere, sandalın her daim bir karış su bulunan döşeme tahtaları altına fırlatmıştı. Balıklar orada depreşip duruyorlar Rıza çıplak ayaklarını onları taklit edercesine döşeme tahtalarına vuruyor.

-Susun be! -diyordu. - geberin!²

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s. 28.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.39.

Çocukluğundan itibaren balıkçılıkla geçinen insanlar vardır. Bunların denize olan tutkuları ölünceye değin sürer. Hatta ölümleri bile denizde olur.

Otuz sekiz kulaçla yatan kuzu gibi istavritleri balıkhaneye gönderen balıkçının kimsesi yoktur. O, kafayı tütüledikten sonra sandalında yatıyordur. Güzel bir kış sabahı istakoz ağlarını çekmek üzere sandalına atladır. Öğleye doğru bu sandalı sağa sola sallanarak kıyıya doğru yaklaşır görürler. İstakoz ağı balıkçının elindedir, yarısı da denizdedir. Balıkçıyı baygın bulurlar. Gözlerini açan balıkçı "-Bu dünya kime kalmış ki balıkçıya kalsın" der ve bir daha gözlerini açmamak üzere kapatır.

"Lüzumsuz Adam" daki adam tam seksen yaşındadır. Hiç kimseye kötülük etmemiştir. Ömrünü balık ağı ile örmüştür. Yiyeceğini denizden çıkarmıştır. İki gün balığa çıkmasa aç kalacaktır. Bunu bildiği için her gün balığa çıkar. Her gün tuttuğu balık, ekmeğine yetecek kadardır. Deniz onun için bir hazinedir. Ona göre denizden fazla almak başkalarının hakkını yemektir. O her gün denize sevda, şükran şarkısı söyler. Sait Fâik bu sevda, şükran şarkılarını çok beğenir.

"Sakarya Balıkçısı"nın Muharremi artık yalnızca balıkçılıkla geçinmektedir. Kışta kıyamette sandalı akıntıya kapılsa bile aldırış etmez. Sürekli ağ örer. Köy çocuklarını çağırır, ağları birlikte toplarlar. Eğer fazla balık tutmuşsa köy, çocukların çığlıklarıyla inler. Arabalar tutulur ve balıklar köye götürülür. Muharrem, eli açık bir insandır. Balıkları iki kuruştan satar. Yüz altmış kuruş kazanır mesela, seksen kuruşunu çocuklara eşit bir biçimde dağıtır.

Barba Vasili de balıkçıdır. Sandalıyla haşır neşir bir haldedir. Sait Fâik, Barba ile birlikte balığa çıkar. Barba, sandalın kıçındaki koltuğu suya bırakır. Gözü iptedir. Küreklere asılır. On dakika sonra arkalarındaki adayı göremez olurlar. Sis gitgide bastırır yazar geri dönmeyi teklif eder. Ancak Barba bu teklifi kabul etmez.¹

Kalafat ve Sotiri ile Sait Fâik, balığa çıkarlar. Sular onları mağaranın önüne getirir. Sandalın burnunu mağaraya sokarlar, beklerler. Kalafat kepçeyi kaldırarak kocaman karidesler tutar. Bu iki insan Kalafat ve Sotiri balıkçılıkla geçinen denize aşık iki balıkçıdır. Kalafat kepçeyi daldırdığında Sotiri'ye;

"- Baksana Sotiri-dedi-, ayı balığı geldi galiba, bir ses duydum.

Çocukla beraber kıçta oturmuştuk. Dönüp baktık: On kulaç ötemizde terli, şişman bir zenci çocuğu gözleriyle fok, bize bakıyordu.

Baktı ve daldı.

- Orada mı? -dedi- Kalafat.

Sotiri:

-Daldı -dedi.

-Yine çıkar. Mağarada geceler. Keyfi kaçtı oğlanın bizi var diye.....

Bu ihtiyar münzevi, senelerden beri buralarda. Bırakmış uzak denizlerini, yüzlerce karısını, binlerce çocuğunu, basmış gelmiş Marmara'nın bu Sivriadasına...²

Çirozcular, grup halinde avlanmaya çıkarlar. Bunlar ilkbaharın yaza çevirdiği günlerde Ada'ya gelirler. Genellikle

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı- Son Kuşlar, Bir Kaya Parçası*, s. 153.

² Sait Fâik, *Havada Bulut- Son Kuşlar, Sivriada Geceleri*, s.184.

çirozcular Şen insanlardır. Köyde pek uzakta uğurumların, dik tepelerin aŐaęısında, tepedeki yoldan inilen ve yukarıdaki yoldan hiç gözükmeyen güzel geniş bir plajın kenarında ęadırlarını kuran sekiz on kişidirler. Beyaz tuğla madeninin olduğu yerde hiç rüzgâr tutmaz. Bu nedenle de burayı tescil ederler.

Balıkęılar balığı tuttuktan sonra elbette kıyıya gelirler. İnsanlar sandalları ęevreleyip balık almak için itişip kakıŐırlar. İskele kalabalık olduğunda Sait Fâik anlar ki bolca balık tutulmuştur ve insanlar sandalları doldurmaktadır.

Sait Fâik, bir sandalı, balıkęıyı, (Sandalın Reisini) ağları, sardalyaları bizlere Şöyle anlatır:

"stnden daha sabah sisi kalkmamış, ılık ılık tüter gibi durgun deniz, pırıl pırıl başı havaya kalkmış, yine baş tarafına mavi zemin üstüne gümüş yıldızla yapılmış Bedri Rahmi balıklı, Matisse ęięekli kayık, bilekleri boğa başı bkecekmiŐ gibi kalın ve kıllı hamlacılar, kıçta; ağarmış kasketinden lif lif ağarmış saçları fırlayan reis, mantarları ile taşları düzenli dizilmiş, güneŐte yanmış ęocuk derisi renkli ağlar... Biraz sonra ağların deliklerinden kafalarını ęıkarıp balık Şeklinde gümüş Noel Baba oyuncakları misali parlayıp titreyecek sardalyalar..."¹

Balıkęıların bazılarının saçları erken aęarmıŐtur yahut yaşlıdırlar. Bu insanlar asla kötülük düŐünmezler. Hep iyiliklere koşarlar hep yardım sever duygularla insanları kucaklarlar. Onları en iyi anlayan yazardır."Berber Dükkanının Açılma Merasimi"nde onları Şöyle anlatır:

"Birinci kısım gösterişsiz, sakin, sessiz, mağrur gibi gözükürler. ęoęunun saçı, sakalı ya erken aęarmıŐtur. Yahut yaşlıdırlar da hala genę fakat saçları vaktinden ęok evvel ağarmış gözükür. Bunlar, kimseyle konuşmaz. Artık onlar

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Yaşayacak*, s.139.

sandallarla dost, küreklerle sıkı fıkı; ağlar, oltalar, flok, bocurumla içli dışlı olmuşlardır. Onların, bazen yüksek sesle bu eşya ile konuştuğunu görürseniz şaşarsınız.

Mağrur gözükmeleri; ekseriya balığa yalnız çıkmaları lazım geldiği için. Vakitlerinin çoğu ağ tamir etmekle, balıksız, yardımsız günler görmekle, kendi kendilerine sövmekle, düşünmekle geçtiği için sakın, az konuşur adamlar olduklarından. Bu birinci kısım balıkçıların, öteki, daha tecrübesiz balıkçılar nezdinde ayrı bir şöhreti vardır. Bu şöhreti fazla gevezelik alır götürür. Balki de bunu bildiklerinden çok söylemeye mahkumdurlar. Mağrur değildirler kendilerine bir laf atılmaya bakar. İlk sevgiyi daima başkalarında görmek isterler.”¹

Balığa ilk kez çıkan delikanlılar da vardır. Bunlar deneyimli balıkçılar gibi değildirler. Aleko, ilk kez balığa çıkan bir delikanlıdır. Babası bir hayli merak içinde ve endişelidir, onu güldürecek her söz elbette çok sevimli olmalıdır. Kahvede önce köy sorunlarından söz edilir sonra Barba Todori'nin Aleko'yu merak etme meselesine geçilir. Barba Todori, Aleko'yu merak etmekte haklıdır. Çünkü dört gün için balığa çıkmışlar oysa yirmi sekiz gündür yoksullar, yani Yassıada'dadırlar. Tam bu sırada Todori dükkanın süyçüye açılan kapısından çıkıp gitmiştir ki kahvenin önündeki rıhtıma bir sandalın yanaştığı görülür. Sandalın içinden Hikmet'le beraber çok iri yapılı, kara kaşlı, karagözlü, kocaman gözlü bir çocuk rıhtıma çıkar.²

Balıkçılık güzel, ancak pek çok sorunu ve endişeyi de beraberinde getiren zorlu bir meslektir. Bu nedenle Barba Todori'ye hak vermemek elde değildir.”Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür” adlı hikâyede bu mesleğin zorlukları şöyle anlatılır:

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Berber Dükkanının Açılma Maresimi*, s.130.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.134.

"Bir lambanın ışığında eski fanilalar giymiş kasketli insanları bazılarının ayağında çizme, ağızlarında Rumca lakırdılar, kalın Hereke kumaşından ceketler sırtlarına kolları geçirilmeden atılmıştır. Bu görüntü onların balığa gideceklerini anlatır. Bunların reisleri iri kocaman bir adamdır. Sesi de gövdesi gibidir. Göbeğinden gece çıkıyor gibidir. Sahilde ırıp sahibi gözlüklü abullabut, kravatını takmaya çalışır. Yanında damadı vardır. Bir ses gürlük gibi Barba'ya balık olup olmayacağını sorar. Barba ise bir elinde dümen yerine tuttuğu kıça bağlanmış kürek, öteki elinde ise yukarıya kaldıracak muhteşem bir tavırla yukarıdakinin bileceğini söyler. Gülüşmelerle ve esprilerle yol alırlar. Kürekler suyu delip arkasında dikiş yeleri bırakıp giderler. (Yazar bu gidişi dikiş makinasının siyah bir kumaşta bıraktığı beyaz dikiş izlerine banzetir.)

Sait Fâik, nihayet ırıp kayığının yanındadır. Emirler veren reis şunları söyler:

"- Nihayet ırıp kayığının yanındayım.

- Sen Koço, Ahmet sen, sen Muharrem, sen de İstelyo, küreğe, küreğe siz. Sen başa geç İbrahim. Hristo, sen de ağların başına, Hüseyin bırak çayı şimdi."¹

Bu emirlerden sonra sahildekiler sıra ile birbirlerinin önüne geçerek, bir kalın ipe bellerindeki ince ipi bir çırpıda dolayarak ağları çekerler. Gülüşmeler, bağırışmalar, ta ciğerden gelen düzenli sesler işitilir.

Sonra kahveye dönülür, sigaralar yakılır, kahveler gelir. Karavokiri Rumca anlatıp durur hep. Orkinos balığı konuşmaz ama konuşursa da reis gibi konuşurdu diye düşünür yazar. Kalın, kocaman bir sesle anlatıp durur. Bu sırada kapıda yalnız başına oturmuş biri ise şöyle söylenmektedir:

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür, s.152.

"- Hey zavallı balık- diyor-, ağzın var, dilin yok. Gözün var, saçın yok. Pulun var, paran yok. Canın, kanın var, anın şanın yok. Tutulursun metelik etmezsin. Tutulmazsın küfür yersin. Sen Allahın dilsiz mahluku, sen olmasan bütün kış ben ne yerim!"

Bu sırada ihtiyar reis yanlarına gelmiş sigarasını yakmıştır:

"- Benim gibi balıkçı yoktur -dedi-, otuz beş senelik balıkçıyım."¹

"Haritada Bir Nokta" Yine ırıpla ilgili bir hikâyedir. Balığın bol çıkmaya başladığı duyulduğu anda, dışarıdan insanlar da gelirdi. Dışarıdan ırıba katılanlar pay almazlar. ırıp tayfası ve reis, gönüllerinden ne koparsa bu insanlara o kadar balık verirler.

İçlerinden bir adam da bir dülger alabilmek için elinden gelen herşeyi yapıyordur. Sonunda iş biter. Reis iki dülger balığını kışa atar. Tayfalardan birine eve götürmesini söyler. Diğer balıklarsa ırıp tayfasına ve dışarıdan gelen adama dağılacaktır. Üç tane alanlar olur, dışarıdan gelen adam, bir tane versinler diye bekler yüzünde hafif bir kırmızılıkla.

"Bir Kıyının Dört Hikâyesi" nde ölen bir balıkçı şöyle anlatır:

"Sağlam dişler dökülür yanak etinde, fışkırmış çene, poyrazın köpüklerine gülüyor, oynuyordu, çene etleri bembeyaz dökülmeye hazır gibi idi. Beş on günlük balıkçı sakalı bu beyaz etlerin üzerinde küçük sinekler gibi kaçıyordu ve tekrar toplanıyorlardı. En korkunç yeri göz çukurlarıydı. Dipleri hala pembemsi idi. Gözün birisi yoktu. Ötekisi bembeyaz bir iplikle dışarıya uğramış sallanıyor, hala uzak dalgalara ve zaman zaman derinlere bakıyordu. Ölümün karşısındakiler şaşırılmışlardı."²

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür, s.152-154-155.

² Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Bir Kıyının Dört Hikâyesi, s.34.

Balıkçı oluncaya değin çeşitli işlerde çalışan insanlar yok değil. Anadolu'yu bilen bir insandır o. Anadolu'nun balıksızlıktan kırıldığını da gayet iyi bilir. Ancak kıraç topraklarda çalışmak, yağmuru beklemek, harmanı savurmak için rüzgârı beklemek kaidesi yoktur.

" -Demek iyi niyet -dedi-, balıkçılık?

-İnşallah! -dedi Ragıp Efendi-, seneye bu vakitler Boğazda, yahut Adalardayız. Torik beklemek için. Bu güne kadar Adalarda iskele tamirinde çalışıyordum. Gırgırlarda çok gezdim. Balıkçılığı adamakıllı kavradım. Torikte iyi para var. Biraz daha iyi ustalıkla çalışırsa bu torik insanı zengin kılar, bilir misin? Bizim Anadolu balıksızlıktan kırılır. Balık nedir bilmeyen yerler vardır, yahu! Ne söylüyorsun? Sanki on yedi, on sekiz milyon insanın balığını şu İstanbul Boğazı getirir, millete bırakır; ne yapacağımızı bilemeyiz. Atarız denizlere satamazsak. Köpekler köpek leşleri gibi yüzer o cevher balık. O mektepli gözlerini pırıl pırıl edecek, o nişanlılara can, evlilere çocuk, hastalar şifa verecek mavi, mor pullu, yılan derili balık! Alır gider İtalyanlar! Basarlar fıçılara, afiyetimize yerle, fosforlarınca saldırırlar etrafa... .

İşte niyetim o vergili, kırağılı, o tohumu çürüklü topraktan çok, denizle uğraşmak. Ne tohumu var, ne kırağısı. Ne harman için rüzgâr beklemek. Ne döven için öküz kiralamak, ne de tohum için borç para almak var. Ne de sınır."Banim malım" demek kaygısı..."¹

Anlaşmazlıklar da olur balıkçılar arasında. Son sözü reis söyler hep. İşte "Pay"da anlatılan da budur:

"Gelen adam kara bıyıklı, yağız, haşin bir adamdı. Kapıdan hızla girdiği halde, reisin gözünü görür görmez durakladı. Üç dört tayfa ile reisin oturdukları masanın önünde durdu. Ötekileri hiç

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Yolculukta*, s.77.

oralı değillerdi. Hesaplarına dalmış gibiydiler. Adam kararını vermiş bir halde bir adım daha attı.

- Baksana bana efendi! -dedi.

- Hepsi birden dönmüşlerdi. Dört tayfanın en irisi kaşlarının altından bakıyorlardı.

- Baktık sana! -dedi reis.

- Neden bize bir buçuk lira düşüyor da ...

- Sen kayıkta mıydın?

- Değildim.

- Küreği sen mi çektin, ağı yıkayan sen misin?

Kaşlarının altından bakan iri tayfa:

- Sen bana baksana "Menco" -dedi-. Sen bir bizim kayığa gelme.

- Sen karışma. Sana ne oluyor? Burada reis var.

Reis:

- O benim adamımdır. Tayfaya o karıştır. Gelme, dedi miydi, gelemezsin. Yarın sabah görmeyeceğim seni.

- N'olacak? İhya mı ediyorsunuz sanki? Başka kayığa giderim. Ama bugünkü hakkımı da isterim. Ufacık çocuklarla bir tutmayın adamı. Ben donunu bağlayamayan Hasan'la bir miyim? O da bir buçuk lira alsın, ben de, bu hak mı?

Reis:

- İşte bu kadar. Yarın gelmeyeceksin, anlaşıldı mı?

- Anladık, gelmeyeceğim. Zaten çağırırsanız da gelmem. Ama hakkımı verin.

- Ne istiyorsun? Sen hesap bilir misin?

- Ben hesap mesap bilmem.
- Bilmezsen ne diye dırlanıyorsun.
- Ağzını topla. Sen dırlanıyorsun. Ben hakkımı istiyorum.
- Hadi oradan Menco sen de!

Sobanın yanında oturmuş ağzında garip bir pipo bulunan adam, yanındaki uzun boylu birisine:

- Adamın hakkı var ama... demiş bulundu.

Ötekiler hemen:

- Sen bizim kayıktan mısın, sana ne oluyor?
- Bana bir şey olmuyor ama, ayıp! Herkesin hakkını yemeyin.
- Onu bize söyleyeceğine sen koynuna doldurdurğun, kolyozların hesabını versen daha iyi edersin.

- Ben hırsız mıyım?

- Hem de halisisin. Sen değil miydin geçen sene, tam kayıktan çıkarken, bizim reis belindeki kuşağı çözüvermişti de, hani bir teneke kolyoz çıkıvermişti koynundan. Kimdi o, sen değil miydin? Otur oturduğun yerde. Pipoza izmaritlerini doldur da içmene bak.

İhtiyar adam piposunu ağzından çekmiş, tütün tabakasını çıkarmış içini masasının üzerine boşaltmış:

- Senin baban böyle tütün içer miydi, bak hayvanoğlu hayvan!-diyordu.

Ama şimdi herkes gülüyordu. Hakkını aramakta olan yağız, karabıyıklı adam da bir dakika etrafına bakındı. O da başladı gülmeye.

Reis birdenbire onu çağırdı.

- Bana bak Mevlüt Efendi -dedi- al şu lirayı. Ama yarın sabah sakın geleyim deme.”¹

II.1.6. Yalnız İnsanlar

Yalnızlık insan için onulmaz bir derttir. Her ne kadar toplumda yaşıyorsak da yine bazen yalnız olduğumuzu hissederiz. Gariptir aslında insanlarla birlikte olup da yalnızlığı hissetmek ! Hemen hemen her insanın hissettiği duygudur yalnızlık. Ancak kimi insanda yalnızlık duygusu gelip geçici, kimilerinde ise kalıcıdır. Yalnızlık duygusuyla yoğurulan insanlar, kendilerini toplumdaki soyutlanmış olarak kabul ederler. Toplumla iletişim kuramazlar. İnsanlara sağlıklı bakamazlar.

Yalnız insanlara her yerde rastlarız. Kahvelerde, evlerde, sahilde...

Evlerde, besleme olan çocuklar vardır. Bunlar elbette o ailenin bireyi değildirler. Onların besleme olarak alınış nedenleri amaçlıdır. Ev işlerinde kullanılırlar, küçük beylerin işlerini görürler, el ulaşırdılar. Yaramazlık da yaparlar beslemeler.

"Ben eskiden, Binbaşı Hidayet Bey'in evinde beslemeydim.

Ben ne hain bir burjuva çocuğuydum, bilmezsiniz. Ona ne eziyetler etmedim. Esmer teniminde yer yer çürükler peyda oldu; yaralar açıldı. Küçük, şekilleri bozulmuş ellerinin yukarısındaki narin ve mor damarları okunan bileklerine ne tırnak yaraları açmadım.

Bütün işkencelerime, eziyetlerime rağmen yine benimle laubali oluyordu. O zaman suratına tükürür, o zaman tokatlardım.

¹ Sait Fâik, **Havuz Başı-Son Kuşlar, Pay**, s.205-206.

Nüfus kağıtlarına göre resmen benden bir yaş büyüktü. İkimiz de bir çocuk çılızlığı içinde afacan ve ele avuca sığmazdık.”¹

Evin küçük beyleri bu çocuklara eziyet ederler. Bunlar "besleme"dirler, "yalnız"dırlar...

"Ona, evin taşlığında rastladım. Sağ elinde ayakkabı bezini tutuyordu. Yüzünü daha yıkamamış gibiydi. Badem gözleri şişkindi. Boynunda pire yeniklerini andıran benekler vardı.

O, ayakkabılarını silerken eğilmişti. Ağzını şimdiye kadar duymadığım bir iştiha ve bambaşka hasretle saçlarına dokundu. Kafasından bir iki tel saç kopardım. Yolda hale rüyanın içinde gibi, mektebe giderken bu saçları tetkik ettim. Yarısı simsiyah, öteki yarısının ılık ve sarı bir rengi vardı.

Ellerimde yarısı siyah, öteki yarısı ılık, sarı saçları kalırdı. Olduğu yere büzülürdü. Hiçkırıksız ve sessiz ağılardı. O ağladıkça ben sinirlenirdim.

- Kız, bu defteri sen mi yırttın ?

- Vallahi ben yırtmadım, küçük bey.

- Sen yırttın diyorum sana !

Bir ikinci defa "ben yırtmadım" diyemezdi. .

- Kız, gene mi çantamı karıştırdın ?

- Kitabınızın resimlerine baktım küçük bey !

- Ne diye bakıyorsun ?

- Hoşuma gidiyor.”²

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Bahça*, s.49.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Bohça*, s.50-51.

Mahalle kahvelerinde her türden insana rastlamak olasıdır. Görünürde oyun oynamaya gelen insanlar vardır. Sohbet etmeye gelen insanlar vardır. Ama bu insanlar özde yalnız insanlardır.

"Mahalle kahvesinde yirmi lira maaşlı posta müvezzileri, balıkçılar, dostsuz mütekaitle, zebun ve sessiz kahvecilerle altı kol iskambil oynardım. Dünya benimdi !" ¹

II.1.7. Yoksul İnsanlar

Yoksulluk...adı bile güzel değildir. Çoğu insanı mahveden, çoğu insanı katil, hırsız, perişan eden yoksulluk olmaz olsun. İnsanların acı çekmesi, çocukların perişan olması, yaşlıların sefaleyi duya duya, çeke çeke ölmeleri hep yoksulluk nedeniyledir ve ne acıdır.

Sait Fâik'in Lise yıllarında yazdığı güzel bir hikâye olan "İpekli Mendil" de gerçek hayatta da elbette böyle olayları sıkça yaşarız, duyarız ya da tanık oluruz. Bırakın bir ipekli mendili, bir çukulata için hapse giren, evladına mama çalarken yakalanan anneler yok mudur?

Fenerin uzanan ışığında kaçmaya çalışan iki çıplak ayak görür Sait Fâik ve bekçi. Arkasından seyirtirler ve kaçanı yakalarlar. Kapıcı odasına hırsızla birlikte girerler. Kapıcının sarı ışıklı fenerini yakarlar. Işığı yaktıklarında çok küçük bir "hırsızla" karşı karşıya kalır Sait Fâik. Bu hırsızın gözleri pırıl pırıl, elleri ise ufacıktır. Sait Fâik şaşkındır. Şaşkınlığı gülmeye, hem de katıla katıla gülmeye dönüşür. Bu kez küçük hırsız, minik bir çakıyla yazara saldırır. Ve yazarı parmağından yaralar. Yazar, küçük hırsızın ceplerini arar. Çocuğun cebinde kaçak tütün bulur. Birazını parmağına sarar geri kalanını da iki kağıda sararak, dostça konuşmaya başlarlar.

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, *Semaver*, s.128.

Küçük hırsız on beş yaşında vardır. Hani böyle şeyler adeti değildir ama gençliktir işte. Yapmıştır bir hata. Birisi ondan ipekli mendil istemiştir. Hani anlarsınız ya sevgilisi, aşıklısı, komşu kızı falan. Para da yoktur ki gidip çarşıdan alsın. Yapabileceği tek bir şey vardır: o da çalmak.

Evet çalmak ama çocuk yanlış yere girmiştir. İmalathane başka bir yerdedir Sait Fâik, çocuğa neden buraya girdiğini sorar. Çocuk güler, ne bilsin imalathanenin yerini. Bu kez yazarın köylü sigarasından yakarlar artık iyice arkadaş olmuşlardır. Bu kez çocukla ilgili bilgiler edinir. Sait Fâik. Çocuk doğma büyüme Bursalıdır. İstanbul'a değil Mudanya'ya bile ömründe bir kez inmiştir.

Yazar ve bekçi, çocuğu çok korkuturlar ancak çocuk ağlamaz. Gözleri ağlamaya hazır çocukların gözlerine döner ama dudaklarında ufacık bir titreme dahi gözükmez. Çocuğun kaşları sabittir ve kararlı halleri bozulmaz. Yalnız biraz rüzgârlıdırlar. Çocuk bırakılınca azat edilmiş bir kırlangıç gibi fırlar, ay ışığını ve mısır tarlasını keskin bir kanat gibi sıyrarak kaçar, gider.

O yine gelir. Sessiz ve derinden. Pencereden sıyrılıp gider. Bir dal çitirtisi duyar Sait Fâik. Çocuk düşmüştür. Aşağıya indiği zaman çocuğun başına kapıcı ile birlikte bir kaç kişi birkivermiştir. Çocuk ölmek üzeredir. Sımsıkı kapalı yumruğunu açar. Bu avuç içerisinde bir ipekli mendil su gibi fışkırır.¹

Yoksulluk içinde geçirilen yaz ve kış mevsimi... Ne olursa olsun, bu mevsimde insanlar çok zor, çok kahrolası duygular taşır. Beyaz karanlıklar içinde yitip giden günler, haftalar, aylar, yıllar; sonuçta ömür biter. Yoksul bir kahramanımız daha vardır:

"Evinde bir damla erzak yoktu. İyi biliyordu ki, koca şehrin zenginleri, sandık sandık şekerleriyle, bulguruları, pirinçleri, odun

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, ipekli Mendil*, s.41-42-43-44.

kömürleriyle bu büyük taş evlerine kapanmışlardı. Oradan, Bodos Efendinin apartimanının kilerindeki sucuk kangallarından gelen yazın, Yasef Efendinin şeker sandığından sızan ilkbaharın, Sacit Yurtsever'in Koket apartimanının peynir tenekelerinden gelen sonbaharın farkında olsa bile, içini bedbahtlık dolduruyordu. Odasından müthiş karlı bir Pazar günü sokağa fırlayan bekar adam, ben iyi bir adamım, diye düşündü. Bir beyaz karanlığa varıyor, bir beyaz karanlık daha önünde açılıyordu. "¹

O, Elbette başkasının evinde olan dolu dolu yiyecekleri düşünüyor ancak hiçbir şekilde kıskançlık duygusu yaşamıyor kendini "iyi bir adam" olarak niteliyordu.

Yine yoksulluk... Onlar memleketlerinden uzakta - İstanbul'da- ekmek kavgasını onurlarıyla vermeye çalışan iki işçidir. Çok iyi anlaşırılar:

"Aynı odada yatıyorlardı. Birisi Sivaslı idi öteki İzmirli. Biri vapurlarda çimacılık yapıyordu. Ötekisi bir değirmende çalışıyordu. Ayda dört liraya tuttıkları odada hiç bir gece oturmazlardı. Birbirlerinin yüzünü de çok az görürlerdi. Birisi işini dokuzda paydos ederdi. Öteki on ikide gelir yatardı. Oda simsiyah karanlıktı. Yine karanlık, rutubetli, küflü bir avluya bakan demir parmaklıklı pencereden, gün ışığı zor girerdi. Birinin yatağı sağda, ötekininkide soldaydı. Amele yorganı olmadığı için soyunmadan yatar, öbürü don gömlek uyurdu.

Sabahleyin beriki saat altı vapuruna yetişmeliydi. Ötekisi ise öğleden sonra iş alırdı. Bazen her ikisi de altıda uyanmış olursa Rum patron yanında çalışan amele.

- Sabahın kalimera oğlum- derdi.

Ötekisi de karemela manasına alır.

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, Önündeki Kış*, s.18-19.

- Seninkisi de lati lokum... . derdi, gülerlerdi. "1

Sait Fâik, keçi kokusu sinmiş ağıllarda çobanlarla arkadaşır. Dert dinler. Onların sefaleti ile kederlenir, mutluluklarıyla coşar. Herkese açık olan bedava yerlere yoksul insanlarla birlikte gider olur yazar. Köylülerle birlikte demir parmaklıklara asılıp, içkili belediye bahçesinin içinden saz dinler, açık sinemaları, parasız seyredenlerle birlikte, itişip kakışarak seyrederek yazar. Tabiki içi hüzün doludur. Dünyada, en mutlu, en güzel, en büyük insan değil miydi? O halde bu sefalet, bu açlık neyin nesi oluyordu. Sokaktan çıplak çocuklar, aç gezenler, işsiz delikanlılar, titreşen köylüler, yalnız namazlarını ve torunlarını seven ihtiyarlar... Bunlar neden oluyordu? Neden böyle oluyordu insanlar? 2

Bu soruların cevabını hiç bir zaman bulamaz Sait Fâik. İşte bir gün, insanları sevebilmek arzusuyla otelin kapısından dışarı çıkar. Karşısına ilk çıkan, küfeci bir çocuktur. Sait Fâik, çocuğun kirli soluk yanaklarına, çıplak ayaklarına, merhametle değil sevgiyle bakar. Zaten otelin kapısından da bu niyetle çıkmamış mıdır? Onu kucaklamak, köşedeki ayakkabıcıdan ayağına bir lastik ayakkabı almak, ilerideki Yahudi'den bir beyaz keten pantolon almak arzusuyla durur. Çocuk, bu bakışın farkındadır. Hemen hamalın gerekli olup olmadığını sorar. Ancak yazar da hamalın gerekli olmadığını söyler. Ona bir pantolon, gömlek almak arzusunda olduğunu söylemek üzereyken çocuğun gözlerini görür görmez bu düşüncesinden vazgeçer. Çünkü çocuğun gözlerinde ıstırap ve hainlik vardır. Yine de yazar çocuğa çıkarıp yirmi beş kuruş verir, yürümeye başlar ancak çocuğun sesiyle irkilir. "Her sakallıyı baban zannetme, anladın mı?" Çocuğun elleri kararlıdır. 3

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Maunalar*, s.158.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Sarnıç*, s.128-129.

³ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Şehri Unutan Adam*, s.61.

Yoksul olmak, zar zor ekmek parası kazanmak, bunun yanı sıra bir de iftiraya uğramak ne kadar zor ve onur kırıcı bir durumdur bu:

Zayıf, elli kiloluk bir zavallı adamdır. Hamallık yapmaktadır. Elinde yalnızca siyah, yağlı, bitkin bir ip vardır. Kayış gibi karadır bu ip. Bu ipe adam asmak hoş birşey olmalıdır. Acaba cellatlara para-aylık verirler miydi? Şikayetçi kadına, ipin, hamalın ipini göstererek bu olup olmadığı sorulur. Kadın, gösterilen ipin kendi ipi olmadığını, kendi ipinin yeni olduğunu söyler. Hamal, sürekli yemin etmektedir. Kadının ipini almadığını onun ipini ne yapacağını, kime satabileceğini söyler. Kendi ipi de zaten ekmek parasını getirmektedir. Ancak kadın işin peşini bırakmamaktadır. İpi hamalın aldığını söylemektedir. Hamal sonunda dayanamaz, ipi almaz ümidiyle kadına uzatır. "- Al, vazgeçtim al, bunu al" der. Almayacağından çok emindir. Ancak kadın ipi almıştır ve gitmiştir. Hamal, ruh hali bozuk, umutsuzluk içindedir. Yazar, bunu şöyle verir:

"Hamal sapsarı, oraya, parmaklığa dayandı. Sapsarı ufka baktı. "Ne yapacağım şimdi ben?" dedi. Öyle bir ümitsizlik, öyle bir ümitsizlik içindeydi ki, elinden malı mülkü, apartmanı, karısı, altını alınmış bir zengin de bu kadar üzülürdü. Uzamış sakalı içinden gözleri apak kesildi. İşte o anda onun içini şshirden bir nefret, bir korku, bilinmez bir panik sardı. Şehri bırakıp gitmeliydi. Nereye olursa olsun..."¹

Evet bırakıp gitmeliydi ama nereye? Gideceği yerlerde de yoksulluk ve sefalet olmayacak mıydı?

Mevsim kış, bahçenin içinde çocuklar vardır. Bazılarının arkasında küfe, kiminin belinde ip, çoğunun ayakları çıplak, bir kısmının ayaklarında ise kendilerinin olmayan yırtık fotinler...²

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, ip Meselesi*, s.142.

² Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahalle Kahvesi*, s.21.

Onlar kuruşun kıymetini bilen insanlardır. Bu çocuklar şöyle anlatılır:

"Çocuklar birdenbire çekilip giderlerdi. Bir tanesi küfesini sırtladığı gibi tekrar bir yirmi beş kuruş kazanmak için yola çıkıverirdi. Oyun arkadaşı, kendi sırtıyla kazandığı yirmi beş kuruşa, eğlence ile kazandığı elliyi katacak, oraya; duvara, kocaman arsanın duvarına abdest bozacak, sonra belki küfesini kahveye bırakıp sinemaya gidecek. Belki de tahta gümrük kulübesinin kenarına bir ateş yakıp arkadaşının bir yirmi beş kuruş daha kazanıp süprüntülüğe dönmesini bekleyecek."¹

Hep çalışmak, çocukluğunu yaşayamamak nedenli üzüntü verir hem çocuğa hem de duyarlı insanlara. Bir başka hamalın yaşantısı;

"işte tam bu sırada, garsondan on, onbeş adım geride yürüyen koltuğunun altına üç yüz dirhem ekmeğini sıkıştırmış hamal da dolmalara yaklaşmıştır. -Belki olanı anlatırken aynı sürati veremiyorum- Bütün bu hadise hemen bir yirmi saniye içinde olup birtmişti. Hamal yürüyüşünü hiç bozmadan, acele etmeden, sallana sallana geldi. Yerdekilere bizim gibi, onlarla konuşur gibi bakmadı. Hemen eğildi. Garsonun yarısını toladığı tabak kırıntılarında en büyüğünü seçti. Yeniden kaldırdı. İçine beyini koydu, sonra biraz yerdeki salataya uzun, kuru, kemikli sert bir bilek uzandı. Yeşil salataları da beyinin üstüne koydu. Bizim uzaktan epeyce seçemediğimiz bir ufak sarı şeyi eline alıp baktı. Bu bir limon parçasıydı. Sonra ayağa kalktı. İpini beline soktu. Tekrar eğildi. Yere koyduğu ekmeğini öptü. Tabak tutan elini koltuk altına yerleştirdi. Boş kalan eliyle dolmaları kıvradı. İhtiyar hanıma.

- Günah teyze, yazık! Bir kursağa girsin hiç olmazsa... - dedi.

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk- Mahkeme Kapısı*, 1476 Nikel Kr. Hikâyesidir, s.22.

Yürüdü gitti. ¹

Bir lokma ekmek herşeydir bu insanlar için. Hele cebinde beş kuruş olmayan insanlar için:

"Cebinde metelik yoktu. Sabahtan beri birşey yememişti, ikinci üstü köprü deydi. Sıcak bir lodos rüzgârı bu Kâsım sonunu bir yaz akşamına benzetmişti. Kırmızı bulutlar, cami minareleri, parlayan bir kubbe, uzakta Süleymaniye'nin arkasında bir siyah bulutun kenarlarında altın bir işleme, maunalarda tepeleme bir kırmızı boşluk, insanlarda bir telaş...

Akşam olmuştu. Kendisi gibi hırpani birinin peşine takıldı. ²

Yoksul olup da bu çocuk gibi onurlu olan, yalnızca emeğinin karşılığını alarak hayatını sürdüren insanlar çoktur. Yoksulluk, bu onurlu insanların karakterlerini hiç bir şekilde değiştiremez. Bu insanlar onurlarından asla taviz vermezler.

Yoksulluk pek çok sorunu da beraberinde getirir. Açlık, hastalık gibi. Yoksul olunca ilaç da alınamaz.

Trifon kışa girerken hastalanmıştır. Köyde ilaç pahalıdır. Kente inmek de bir meseledir zaten. Gerçi Trifon hastalandığı için okula gitmiyordur ama kitap, defter bile epey para tutmuştu. "

Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Stelyos Hristopulos Gemisi, s.15.

Şabahçı kahveleri vardır. Erkenden açılır. İşe gidenler, işlerine ulaşmadan önce buraya uğrarlar, işsizler ise burada iş beklerler. Bu kahvelerin devamlı konukları da vardır. Bunlar hamallık uşaklık gibi işlerde çalışan insanlardır. Ama bu insanlar namuslarıyla yaşarlar. Beş on para kazanırlar, geceleri de kahveciye beş kuruş verir ve bu köşede uyurlar. Çünkü bunların geliri otellere asla yetmez. Otellerin geceliği en az otuz kuruştur.

¹ Sait Fâik, Tüneldeki Çocuk- Mahkeme Kapısı, Ağayma Dolayan Röportaj, s.56.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Kestaneci Dostum, s.104.

Oysa otuz kuruş bunların iki günlük harçlıklarıdır. Bir akşam polisler gelir, kahveyi basarlar. Gerekçesi de sabahçı kahvelerinde yatmanın yasak olduğudur. Hepsini çıkarırlar. Yazar da insanların üzüntülerini paylaşır ve hep birlikte Valiye çıkmak isterler. Bu arada yazar bu insanlarla konuşur. Bunlardan biri Zonguldaklıdır. Gözleri çakmak çakmaktır. Valiye gidemeseler bile kahveciye zorla kapıyı açtırmak mümkündür. ¹

Yoksul insanların sorunları elbette bitmez. Sorunları olan yalnızca Zonguldaklı gibi olanlar değildir başkaları da vardır:

"Tramvay gelmişti. Atladım. Tam Yedeksubay Mektebinin önünde bir takım adamlar gidiyordu. Fakat camlar o kadar buz tutmuştu ki göremeyince tramvaydan atladım.

Belki seksene yakın insandı. Aralarında çok gençleri bile vardı. Büyük adımlarla gayet ciddi yüzlerle yürüyorlardı. Önde gidenlerin halinde daha büyük bir vaziyet vardı. Daha ciddiler. Tek tük geçenler durup onlara bakıyorlardı. Fakat onlar hiç kimseye bakmıyorlardı. Yalnız en önde gidenler bağıra bağıra konuşuyorlardı. Vali ile nasıl konuşacaklarını talim ediyorlardı. Kıyafetlerine baktım. Evet, benim, mor pamuk hırkalı ve keten pantolonlu adamın hakkı vardı. Onun gibi bir takım adamlar gidiyorlardı. ²

Yoksul insanların sorunları birbirine uymasa da temelde yatan şey ekonomik ve sosyaldır.

Yine yoksulluk ve sefalet kokan bir mahalle. Bu kenar mahallede insanların hepsi sefilane bir biçimde yaşarlar. Bu mahallede erkekler, kadınlara göre daha şanslıdırlar. Kadınlar, bu mahallede doğarlar gene aynı mahallede fakat bir başka sefil kulübede ölürlür. Erkekler ise bu mahallede doğarlar ama asla bu

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Bir Takım İnsanlar, s.79.

² Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Bir Takım İnsanlar, s.79-80.

mahallede ölmezler. Kimileri hapishanede kimileri bir duvar dibinde, kimileri başka yerlerde, kimileri ise cami avlusunda ölürler. Mahalleden gidenler olur. Gidenin arkasından asla ağlanmaz burada. Gidenlerden pek azı ise geri dönmez.

Bu geri dönmeyenlerden bir tanesi de Capon'dur. Capon yaz girmeden kulübeyi bırakır üzerine bahar yağmurunu çeke çeke, başı kasketsiz ayakları çıplak kenti gezmeye başlar. Kenti iki günde öğrenir. Bir kahvede iş bulur, çıraklık yapacaktır. ¹

Bu yoksul mahalleden çıkıp evlenen kızlar da vardır. Ancak onlar evlerini asla unutmazlar. Fatma bu kızlardan biridir, vefalıdır. Bu mahalle ve insanı nasıl anlatılışır bakınız:

"- Oraya biri gider, iki kişi buraya döner. Hadi giden buraya dönmez diyelim. Ya buradakiler? Ya biz? Ya şu çocuk? Bunlara iş bulmak lazım. Yalnız işle de birmez. Okutmak lazım bunları. Cebi iki lira gören yukarıya çıkmaya bakıyor. Yukarıya çıkmasak daha iyi. Fatma dönüp mahalleye gelirdi. Helbette gelirdi. Orada yapamazdı o. O, bu mahallenin kızı. Kim öğretecekti ona buradaki gibi yaşamayı, olan olmuş bir defa. Sen dolaşma burada. Bas git diyorum sana!"²

Bir ekmek parası yoksul insanı, ne denli mutlu eder bilinemez. Bu mutluluğu hissedebilmek için yoksulluğu tatmak ya da gerçekten anlamak gerekir.

On bir kuruş, on parayı alır. Kadın, teşekkür ederek çıkar doğru fırına yönelir. Bir ekmek alır, yokuşu tırmanmaya başlar. Bir kız çocuğu yolda kadının eteklerine sarılır. Bir ekmek on dakikada yeniden arzulanır bir şey olur. "³

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Kalorifer ve Bahar*, s.132-139.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber*, s.161.

³ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Kim Kime*, s.190.

Hallaçlık, bilek gücü isteyen bir iştir. Çok yorucu olan bir iştir. Gençlik isteyen, dinamizm isteyen bir iştir hallaçlık. Elbette gençliğinde de hallaçlık yapmıştır. Bu mesleğini sürdürür sürdürür bu yaşa gelmiştir.

Yazar, onu tarifelerin asılı olduğu siyah tahtanın dibine çömelmiş bulur. Yüzü kıpkırmızıdır. "Bugün iyi çalışmış olacak" diye düşünmüştür yazar. Çünkü iskeleye inerken yüzündeki pembelik yoktur. Çok kanlı, mavi gözleri uçuk ve korkuludur. Sait Fâik, hallacın yanında durur yüzüne bakar. Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

- "- Yorulmuşsun baba- dedim.
- Yoruldum -dedi-. Hiç yorulmazdım. Bilmem nasıl oldu?
- Sahi mi baba? -dedim-. Hiç yorulmaz mıydın?
- Tam yetmiş sekiz yaşındayım. Hiç yorulmamıştım.
- Allah daha ziyade etsin! Olur bazen insan.
- Yok olmaz! dedi. Ben yorulmazdım.
- Ben hiç bir iş görmedim yine yoruldum. Olur böyle şeyler!
- İşsizlik insanı yorar -dedi. "¹

Bu konuşmalardan sonra hallaç mavi gözlerini yine yazara çevirir. Bu mavi gözler hafifçe kanlıdırlar. İhtiyar Hallaç, çok derinden bir nefes alır. Yazar, böyle rahatsızlıkların olabileceğini söyler durur hallaç da yazarın sözlerini onaylar. Hallaç, Karadenizli olduğunu söyler. Yazar hallaca bugün çok şilte atıp atmadığını sorar. Hallaç da çok olmadığını, hemen ardından günah işlemiş gibi bereketli olmasını söyler. Ancak sondan kaçış yoktur. Kurtuluş da yoktur.

¹ Sait Fâik, **Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Hallaç**, s.37-38.

Yazar: Hallacın ölümünü, sefaletini ve çocuklarını bizlere şöyle anlatır:

"Birdenbire iskele tarafından bir takım sesler geldi. Oraya bir kalabalık toplandı. Merak ettim. İskelede vardım ki Hallaç Baba, sarı gömleğini yuvarlak, kocaman tırnaklarıyla koparıyor, kesik kesik soluyordu... Etrafına insanlar toplanmıştı. Mavi gözler korkudan büyümüştü. Yüzü morarmıştı. Gömleğini ara sıra bulamayan tırnakları, gövsünün beyaz kıllarını koparıyordu. Durmadan:

-Ölüyorum... Ölüyorum... Ölüyorum... Allah! Allah!... - diyordu.

Bir ara mavi gözleriyle yüzüme baktı. Bilmem tanıdı mı, yoksa beni doktor mu sandı?

- Doktor!... -dedi.

Eczaneye koştum. İhtiyar belediye doktoru ağır ağır isteksiz, beraber geldi. Yolda:

- Kalb krizi olacak -dedi-, çok mu ihtiyar?

-Yetmiş sekiz yaşındaymış doktor -dedim.

- Öyle ise gidiyor... -dedi.

Biraz adımlarını sıklaştırdı. Hallacın yanına vardı.

Nabzını tuttu. İhtiyar hala kendindeydi. Mavi gözleri sanki susmuştu... Doktora ümitle, ümitsizlikle hala insanca bakıyorlardı.

- Doktor ölecek miyim? Ölüyor muyum? iğne yap bana doktor... -diyordu.

Birkaç defa daha Allah'ı andı. Sonra sustu. Mavi gözleri açıktı. Ama artık insancasına bakmıyorlardı. Yüzü şimdi yer yer sapsarı, soluk, yer yer mordu. Üç dört kişi, karga tulumba,

yakaladılar. Eczaneye götürdüler... Sanırım bir kafur kokusu duydu. Büyük bir korku, bir ter alını, gözlerini kapladı. Ben çekildim. Hallaç Baba on beş dakika sonra ölmüştü. Gittim baktım. İlaçların yapıldığı, sıra sıra kutular, etiketler dizili, yaz günü serin eczane kokan imalathanede, gözleri küçük havanlara dikili yatıyordu. Mavi yüzü, adeta korkusuzdu. Rum eczacı gözlerini kapadı. Bitmişti her şey. Tetmiş eskiz senelik diz diz durmuştu.

İhtiyar belediye doktortu. Sanki genç olsa kurtaracakmış gibi:

- Çok ihtiyardı -dedi.

Ertesi gün, iki delikanlı gelip babalarını eczaneden aldılar. Pembe pembe yüzlü, kocaman başlı, maviş maviş gözlü çocuklardı. Küçüğü:

- Uyyy baba!- diye ağladı. ¹

Açlık ve sefaletin insanda bıraktığı yıkımlar onarılmaz...

Büyük bir kentten başka büyük bir kente gelen aç bir kadının bayıldığı görür yazar. Yanakları çökmüş, yüzü ise tatlı bir çocuk yüzü halini almıştır. Bu aç kadın dudaklarını yalar adeta küçük bir köpek gibi sesler çıkarır. Maviş maviş bakıyordur. Ancak kadıncağz ne bir laf ediyor ne de ayağa kalkabiliyordur. Kamarot, çımacı ve bir bileççi kadının yardımına koşarlar ve onu odalarına götürürler. Bu kadının aç olduğu anlaşılmiştir. Yazar çorba verilip verilmediğini bilmemektedir. Belki de bileçleri zımbalayan delikanlı ona karnesini vermiş bir de çay içirmiştir. Çünkü bu delikanlı hayatı seven, yaşamayı seven sevgi yüklü bir kalbe sahiptir.

"Açlık ve tokluk, aç ve tok her şeydedir. Hem maddemizde hem de ruhumuzda vardır. İkisinin de ekmeğe ihtiyacı vardır. ²

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Hallaç, s.39-40.

Evet hem bedenimiz hem de ruhumuzda açlıklar vardır, açlıklar yaşanır. Her ikisinin de doyurulması gerekir.

"Karşıdaki adamlardan birine soruyorum:

- Kaç yaşındasın hemşerim?

İki berrak göz yüzüme çocukça bakıyor:

- On beş.

- Kaç saat çalışırsın?

- Sekiz saat.

- Fazla mesai yapar mısın?

- Yapmazsam ve halt ederim. 6 yevmiye yerine ne haftada 10-20 yevmiye yapıyorum.

- Fabrika sahibi yemek veriyor mu?

- Güya veriyor. Birlik'in yemeği. Adama yetmez ki, doyulmaz ki onunla. ¹

Hem on beş yaşında olmak, hem sekiz saat çalışmak hem de doyamamak, aç kalmak...

"- Öğretmenin yapma dediği şey -dedim.

- Belli olmuyor ki!... Bir gün arkadaşımın biri: "Çamarşıcının piçi" dedi. Ben de dövdüm onu. Öğretmen de beni dövdü. Ondan sonra hep "çamarşıcının piçi" diye çağırdılar. Hiç kimseyi dövmedim. Yaramazlıkmiş diye. Bir kaç gün sonra yanımdaki arkadaşın iki kalemi vardı. Birini aldım. "Hırsızısın sen" diye dövdüler. Benim kalemim yoktu aldım. Sonra o da yaramazlıkmiş, hem de çok fena bir şeymiş. Bir daha kimsenin kalemini almam,

² Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, İki Kişi Arasında*, s.46.

¹ Sait Fâik, *Mahkeme Kapısı-Tüneldeki Çocuk, insanlığın Haline Doğru*, s.32-33.

dedim. Defterini aldım. Bu sefer hem dövdüler, hem mektepten kovdular. "¹

Yaşlılıkta para sıkıntısı çekmek, yoksulluk zordur. Gençlikte de zordur ancak yaşlılıkta gençliğin dinamizmi, ataklığı yoktur. Bu nedenle yoksulluk ihtiyar insanların belini daha da büker.

"O sokağı seyrediyor, ben onu seyrediyordum: üzgün bir hali vardı. Bu üzüntü ölüm gibi, aşk gibi şeylerin yapacağı üzüntü değildi. bu üzüntünün neden gelebileceğini düşündüm. Biraz sonra öğreneceğimiz gibi bu devrin para sıkıntısı olduğunu keşfettim. Para sıkıntısının yüze, hale, renge neler kattığını sanki biliyordum... Belki de bilmiyorum de bu bir tesadüftür. İhtiyarın bir para sıkıntısı içinde olduğunu o söylemeden ben keşfetmişim. Bir ara ihtiyarı unutup sokağa daldım. O bir gölge gibi kalkıp gittiği zaman. "Farkında olmadım" desem pek yalan söylememiş olurum."²

Kimsesizlik, evsizlik, ümitsizlik içinde gençlik olsa da ne fayda. Uykusuz geçen günlerde iş bulabilme umudu;

"Hayır, genç adam çirkin, hatta biraz bön, fakat yapı cihetinden sağlandı. Galata Kulesine benziyordu. Gözlerinin içinde yeis, hayret, hala rüya vardı. Adam gülümsedi. "C..." kazasındandı. Kimsesi yoktu. Değirmende çalışıyordu. Değirmen kapanmış, iş bulmak üzere yollara çıkmıştı. Yürüye yürüye izmit'e kadar gitmiş: Hikmet, "Üç yüz kilometreden fazla" dedi. Orada akrabalarında dört gün misafir kalmıştı. Ufak bir iş de bulmuş: istasyonda valiz taşıyordu. Altmış, bazan yetmiş kuruş aldığı oluyordu. Fakat hiç almadığı da olurdu. Çünkü oranın hamalları - heryerin hamalları gibi- yabancıyı pek sokmuyorlardı. Velevki insan pek dişli olsun!. . Bu hamallar adeta, onu köpekler gibi yiyeceklerdi. Akrabası dediği de pek uzaktan suyunun suyu

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Plajdaki Ayna, s.18.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Bilmem Neden Böyle Yapıyorum, s.52-53.

değildi hani! Öz teyzesi idi. Sırtı sıra üç gün taşıyacak bavul bulamadığı bir gün:

- Sana bakamam -dedi-, git!...

Gene yürüye yürüye gelmişti. Dün bütün gün gece uyuyamamıştı.

- Burada senin bildiğin bir iş var mı?

Hikmet:

- Nereden olsun? Ben de aylağım! -deyiverdi.

- Fena... -dedi, sonra -: Ah! . dedi-, hele bir kuram gelsin.

Hakikatte bir senem kalmıştı ama, ne fayda ki küçük yazdırmışlar, üç yaş küçük, ağabey!

Sustular... Sıcak, ağırlık büsbütün havayı kuşatmıştı.

Açık pencereden korkunç bir elektrikli hava içeriye doluyordu. Müthiş ter kokulu kadınlar, pis bir kundura kokusu, yakın abdesthanenin keskin idrar kokusu bütün salonu oturulmaz bir hale getirmişti.

Genç adam:,

- Güç... güç... İş bulmak güç, uykusuzluktan ölüyorum!

Bir yere çöktüm mü kendimden geçiveriyorum. Hava da ne ağır, çok ağır... değil mi?

- Yatacak yerin var mı?

- Nereden olacak, baba?...

- Bana bak oğul dedi Hikmet, birdenbire aklına gelmiş gibi- : seni akşam üstü burada bulayım. Bir şeyler yapmaya çalışırız.

Hikmet, cevap bekler bir halde düşünüyordu. Bu bir dakikalık susuştan istifade eden adam, peki, diyemedi uyumuştü. Yüzü

gölümser gibiydi. Hikmet, genç adama müthiş korkulu bir düşünce içinde baktı: Kimsesizlik, evsizlik... "1

"Bir radyocuk, bir yeşil yorgan, bir sandık kirli çamaşır, evin bahçesinde dört tavuk, bir hindi, fakirliktir ama kızın gönlü bu gence yatar gibi olur. "2

Satıcılar da yoksuldu;

"Kara kuru; fakat sipsivri bir zeka zahibi. . Taştan ekmek çıkarır. Bu zamanda da bize böyle adam lazım. Başka türlü ekmek yemenin imkanı yok...

Ne ise... Amca, der demez döndüm. . Baktım; biraz iyileşmiş, denizden büsbütün kararmış, onun yanaklarına kan gelmişti. Bu adam kim, bilir misiniz?. Adam dediğime bakmayın. Adam gibi olduğuna bakın. Bu on iki yaşındaki adam, o civarın yegane satıcısıdır. O satıcıların çoğu para kazanmaz. Akşamı dar ederler. . Kimisi sattığının üç misli para yer; evde de üstüne dayak. . kimi, şimdiden ahlaksızlığa alışmıştır, alıştırılmıştır: Barbut oynar, hatta rakı, esrar içer. Amma bu çocuk öylesi değil. "3

Köylerde zengin babalar kızlarını zenginlere vermek ister. Ancak fakir birinin gönlü bir zengin kızına yanmışsa ne olacaktır? Bunların evlenebilmesi ancak zengin babanın mallarının su basmasıyla yok olmasına bağlıdır:

"Belki bir yolunu buluruz da, kızın fikrini çeleriz, diyormuş kendi kendine.

Kızı eskiden her gün görürken, nişanlanınca göstermez oldular. Bahar da güzel mi güzel. Türkünün bini bir paraya idi

¹ Sait Fâik, *Medari Maişet Motoru-Bir Takım İnsanlar*, s.166-167.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Havada Bulut* s.154.

³ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, Bir Küçük Satıcı*, s.23.

bende. Bahar da yalabuk muydu yalabuk. Gız yanağı gibi idi yoncaların çiçeğı, oğul. Ben de fakir miyim fakir!...

Töbe! Bir anam var, bir kümesimiz, sekiz tavuğumuz, üç evlek tarlamız. Bu kadar şey de fukaralık sayılmaz, ama kime dinletirsin. Herifin yetmiş dönüm arazisi, iki binek atı, iki mandası malağıyla, üç ineğı danasıyla, bir sürü koyun, uzakta ormanı, evi üç katlı. . Sana kim verir kızını?"¹

Sakeri taşmıştır zengin babanın malları yok olmuştur. Fakir delikanlı da sevdiği zengin kıza kavuşmuştur.

II.1.8.Azınlıklar

Her ülkede olduğu gibi ülkemizde de azınlıklar vardır. Azınlıklar da yaşadıkları ülkenin insanları ile bütünleşmiş, O ülkenin değer yargılarını benimsemiş ve paylaşmışlardır. Ülkemizdeki azınlıklar da bizlerle ortak değer yargılarına sahip olan insanlardır. Bu insanlar hemen hemen bizlerle bütünleşmişlerdir. Bizim değer yargılarımızı, örf ve adetlerimizi benimsemişlerdir.

Bu insanların, kimilerinin yaşantıları dağınıktır. Aile yaşantıları iyi olmadığı için gencecik kızlar da ortaldadır. Bu kızlar, durumlarından şikayetçidirler ancak yine de dağınık yaşantılarına devam ederler.

"Kurabiye" adlı hikâyede anlatılan. Bunlardan birisidir. Kurabiye bir rum kızıdır. Zayıfça, esmer, dolgun bacaklı, biraz büyük ayakları olan ama ayaklarının büyüklüğünden rahatsızlık duymayan bakışı tatlı, petrol rengi mantosu olan on yedi yaşında bir Rum kızıdır. Bu kızın annesi vardır. Babası evi bırakıp gitmiştir. Zaten annesi de babasının metresidir. "Kurabiye" Bopsitil bir gençle nişanlıdır. Meşhur bir kızdır o. Yazar, onu çok

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Su Basması*, s.75.

beğenir ve arkadaşına onunla birlikte olmak istediğini söyler. Sait Fâik ve arkadaşı, birlikte yola çıkarlar. Yokuşları ağır ağır inerler. Ziba Sokağı'ndan da geçerler. Kahvelerden kızlar çıkmaktadır. Bu küçücük kızların büyük sesleri vardır. Genç, pek genç çirak, hamal kılıklı, bazısı pek şık birtakım çocuklar ise sokaklarda dolaşmaktadırlar.

Yazar ve arkadaşı semtin daha aşağılarına inerler. Kitaracı garip bir ıslık çalar. Bu ıslık, insanın içini ezen, bir dost, bir sevgili, bir uğrunda ölünecek insanı çağırır gibidir. Bu ıslıktan sonra on dakika geçmez Sait Fâik'in akşam üzeri gördüğü yalnızca "Genç Kız" diyebildiği kız çıkagelir. Yazar, onu görünce "-Kurabiye-" der sonra arkadaşından beş lira ödünç alır ve kızla birlikte gider. Küçük bir eve gelirler. Burası, Madam Sofiya'nın evidir. Paytak bacaklı, esmer bir kadındır Madam Sofiya. Bunları bir odaya tıkar. Ertesi sabah da Sait Fâik'e hayat hikâyesini anlatır.¹

Yine Sait Fâik, Yorgiya adlı bir kahvecinin yaşadığı semti anlatır. Bu semti yazar gözlemlemiş, buradaki insanları tanıma fırsatını bulmuştur. Yazar, onların yaşantısını okurlarına olduğu gibi verir:

"Bir tarafında randevu evlerinin, öte tarafta umumi evlerin kaynaştığı bölge... Karidesçiler, elektrik amelesi, ekmekçi, sirkeci, marangoz çırağı, garson, berber, akordeoncu, kitaracı, bar artisti, revü figüranı, terzi çırağı gibi esnefin birbiri üzerine yığıldığı yokuşta, birbirine karışmış her din ve mezhep, Türk, Rus, Ermeni, Rum, Nastüri, Arap, Çingene, Fransız, Katolik, Levanten, Hırvat, Sırp, Bulgar, Acem, Afganlı, Çinli, Tatar, Yahudi, italyan, Maltız, daha her türlü milletin birbirine karşıtığı bu garip mahalleden sel yatağına her akşam küçük figüran kızlar iner. Onların ve terzi kızlarının arkasından berber çirakları yürür;

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Kurabiye*, s.190.

Berber ıraklarının arkasına da burma bıyıklı bir Arnavut takılır. Perdeleri çekilmiş bir evden evvela bir gramofon sesi, sonra bir ılık duyulur. Bir adam evin camlarını kırar. Bir erkek, bir polise bir havagazı lambasının ışığında cebindeki bütün parasının aşırıldığından şikayet eder. Mahalle sessiz, karınlıktır. Ama evlerin içinde, hatta bazı ağaçların arasında hayat fıkır fıkır kaynamaktadır. İki insanın dudak dudaa verdiği büyük; esrarengiz saatlerde bir sarhoş sesinden rken genç aşıklar kaçarlar. Bekçi sevişenleri inadına rahatsız eder, "Kimse pşmesin artık" der gibi düdüğünü ttrr. Gülizar yle bir acı sesle:

Kara kara kazanlar

Kara yazı yazarlar

Cennet yüzü görmesin

Aramızı bozanlar.

der ki, aşııdan mamanın kart oğlan sesi: "Ziba'nın bülbülü de susmak bilmez ki" karşılığını verir; mangalı karıştırır, haykırır. ¹

Birahanelerde kadınlar da vardır. Kahramanımızın bulunduğu bir birahaneyle bir erkekle iki kadın gelir. Burası üç katlı bir birahanedir. Kahramanımız orta katında oturmaktadır. Buranın garsonu elli yaşlarında babacan, tatlı bir adamdır. İki insanı birbirine tanıştırmaktan ayrıca bir zevk duymasa bile bunda pek bir sakınca da görmez. Bu işi para ile de yapmaz. Verilen bahşıse beş kuruş eklettirmez.

Gelen kızlardan biri çok güzeldir. Donuk beyaz yüzlü, çok genç ehreli, bir azize halli, çekik gözlü, güzel durgun bir kızdır. Bu kızların yanlarındaki erkek genellikle biriyle meşgul olur. Öteki kız ise, kestane gözlü, biraz hizmetçi halli, fevkalade oynak, uzun boylu, çok genç, biraz iri bacaklı, boynunda bakır bir

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Yorgiya'nın Mahallesi, s.179.

haç parıldayan yaman, çapkın bakışlı bir mahluktur. Kahramanımız her akşam yalnızdır. Parası vardır. O güzel mahlukla içmek, eğlenmek, gezmek, oturup kalkmak ister. Bunun çok leziz, hoş bir şey olacağını düşünürse de olamayacağı daha da kesinleşir. Kahramanımız o akşam bu kızla dost olur. Kız, kahramanımızın yanından ayrılırken gizlice iki lira ister, haçlı kız yine geleceğini söylerse de atlatır. Gidiş o gidiştir.¹

"Eleni ile Katiny" adlı hikâyenin kahramanları Eleni ve Katina hoş, güzel ve konuşkan kullardır.

"Biri çekik kara gözleri, biraz ağır endamı, çok şekerli yemekten çürüyüp de sonra altınla doldurulmuş çok bozuk dişleriyle bile güzeldir. on iki yaşında evlerinin arkasındaki mezbelede ip atlarken pek nefis olduğunu şimdi söyleyen bu on dokuz yaş, aynı zamanda korkunç bir ihtiyarlığın kara haberini de beraber verir. Fakat Katina, ne o eski güzelliği, ne de haberci ihtiyarlık manasına ehemmiyet verecek insan değildir. Katina donuk, sakin, hemen hemen ruhsuz denecek bir haldedir. Katina ile beraberken içime perde perde bir sessizlik, bir baygın tat yapışır, o kadeh kadeh üstüne rakı içerken, dünyaya ait lakayt bir hal ondan bana da geçerdi.

Hiçbir şey bizi alakadar etmez. Herşeyden elimizi ayağımızı çekebiliriz. Sonra birdenbire Katina'nın arzulu ufak, çekik gözlerine şehvetli bir sabitlik otururdu. İşte Katina'yı bu bakışı için severdim. Şimdiden sonra gözlerini, insanın gözlerine üzücü bir halde yapıştırırdı. İnsana o zaman müthiş bir arzu gelir; hatta Katina da böyle bir arzu duyardı. Hayır, Katina'da bu bir arzu değildi. Bu sadece, deminki lakaydinin, dünyadan uzaklaşmanın, her hadiseyi tabii görmenin sana da sirayet etmiş olduğunu hisseden Katina'nın dünyasına, bir başkasıyla iştirakin sevinciydi. Her şey olsa da olur, olmasa da olabilirdi. Yakında

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Yorgiya'nın Mahallesi, s.185.

bir yangın olsa, etrafta biri bıçaklansa, bu her şeyin olup olmamasının müsavi olduğu Katinalı dünyada, hiçbir telaş olamayacağı şüphesine düşerdim.

Öteki genç kız, Eleni, ceylan gibi ürkek, latifti. Yanağının derisi uçuk ama yine de tatlı bir al renkteydi. Benden, mesut ayrılırlarken, arkalarından baktım. Katina'nın dostunun ince uzun bacaklarıyla Katina'nın biraz kalınca, çorapsız, beyaz bacakları gülmeye, eylene, fakirlikten ve sefaletten uzak, temiz bir dünyaya doğru koşar gibiydiler.

Katina nasıl oldu da, birdenbire, başka türlü şişmanlık kazandı, bilmem. Bu şişmanlığı o, patrona yükledi. Patron, dostlarından çocukları olmayan bir aileye çocuğu yamadı. Katina doğumdan sonra çok zayıfladı. O kadar zayıfladı ki sevgilisinin bacaklarının mevzun ipinceliği yanında bile onunkiler değnek gibi kaldı"¹

"Kalorifer ve Kahar" adlı hikâyede de İstanbul'un arka sokakları ve burada yaşayan insanların yaşantıları, değer yargıları, birbirleriyle olan ilişkileri verilmiştir:

"Baharda yaprak hışıltılarına karşı Natpinkerton hikâyeleri okuyan polisler telaşa düşerdi. Sonra birgün sarı yüzlü, korkak, aç bir delikanlının elleri kelepçeli, adaleleri gerilmiş, yüzü gülümser vaziyette götürüldüğü görülürdü. Hapishaneye buradan askere gidilir gibi gidilirdi. Kendi aralarında din farkı gözetmeksizin kız bile alıp veren bu insanların başlıca düşmanı, daha doğrusu sevgilisi, bir tepeye çıkıldığı zaman görülen, şehrin merkezidir. Orada kapkaranlık, soğuk geceleri ısıtan bir aydınlık vardı. Bu, bir uzak cümbüş veya yangın hissini verirdi. İnsan çamurlu yangın yerlerinde, ceketinin ceplerinden ellerini çıkarır, gayri ihtiyari, bir ışığa doğru uzatırdı.

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Eleni ile Katina*, s.201-203.

Semaver-Sarnıç, Kalorifer ve Bahar, s.132.

İstanbul'un kenar mahallelerinde yaşayan pek çok azınlık vardır.

Bu azınlıklar, her millettendir. Ancak kimin Yahudi, kimin Müslüman, kimin Hristiyan olduğu pek seçilemez. Çünkü insanlar burada kaynaşmışlardır:

"İnsan isimleri çoğunca, anadan doğar doğmaz takılan manasız isimler değildir. İnsanlar buralarda; dal, hıyar, çukur, göbek, lahana gibi sebze ve meyve isimleriyle; katır, barbunya, zargana, kunduz gibi hayvan adlarıyla, yahut da yüzünün, karakterinin bir tarafını bildiren, bal dudak, cambaz, kıllı, köse, sulu gibi isimlerle çağırılırlar.

Bu mahallelerden şehrin merkezine gitmek, İstanbul'dan Ankara'ya gidip gelmekten zordur! insanlar birbirini burada, Ahmet, Mehmet, Apostol, Yorgi, Şalom diye çağırmadıkları için kimin Müslüman, kimin Hristiyan, kimin Yahudi olduğu da pek belli olmaz. Her üç lisanın kolay, bitaraf, zaruri parçalarını ve argosunu öğrenmiş olanlar da, çor. Bazen bir sarı Apostol, bir sulu Avram'a Yahudice sataşır; bazen bir Barbunya Ahmet, Zargana Agop'a Ermenice dert yanardı. Sefil kulubelerin ucubucağı görünmez yangın yerlerinin ortasında işlenen her suç, o kenar mahallerin sük-netini özelemeye, uzletini sevmeye, sefaletini tetkik etmeye gelen mütecessise karşı olduğu için, fazla dedikodu yapılmaz. "¹

Eftihiya güzel bir Rum kızıdır. İdris'le anlaşır, onunla beraber olur. Rum olmasına rağmen, hiç bir zaman kendi milliyetinden bir insanla olmayı da düşünmemiştir. İdris'i sever ancak ne zamana kadar mı?

¹ Sait Fâik, Semaver - Sarnıç, Kalorifer ve Bahar, s.131.

"Eftihiya'nın, sarı bir kilise mumu kadar yanmaya hazır renkli bacakları vardır. Bir sütlü mısır beyazı dişleri, mütemadiyen ağızla aranıp bulunup öpülecek elleri...

İdris, Eftihiya ile, yukarıda kırmızı çiçekli çalı süpürgeleri ile kocayemişlerin olduğu Sonbaharda tanışmıştı. Beraber kocayemiş toplamışlardı. Olgunlarından, irilerinden hepsini Eftihiya yemişti. Sonra "Kocayemiş insanı sarhoş eder" diyen Ada kadınları gib sarhoş olmuştu. O sırada dudaklarına olgun bir kocayemişi almış; İdris'e "Yarisını da sen ye!" demişti. Çalı süpürgelerinin kırmızı çiçeklerindeki bal kokusuna yatmışlardı.

Eftihiya'nın yüzü alelade bir Rum kızı yüzüydü. Civelek, çapkın, o kadar; ne fazla çirkin, ne de çok güzel. Fakat banyolar başladığı zaman lacivert deniz mayosu içinde ışıklı, dümdüz bacakları, küçük memeleri... Hülasa, Eftihiya yazın bir erkeği bir dakikada yere yıkıp toprağa ellerini geçirterek, dişleriyle otları kopartacak, toprağı koklatacak kadar güzeldi.

Ne güzel yüzerdi!... Beyaz pantolonlu, sporcu delikanlıların aileleri köydeki evleri kiraladıkları zaman, Eftihiya bu dizleri çıkmış pantolonlu, kalın gri elbiseli İdris'i, ustalıkla gürültüsüz terk etti. "

Sait Fâik, Medarı Maişet Motoru, Medarı Maişet Motoru, s.52.

Dimitro çok ilginç bir insandır. O, kendini hiç ezdirmez. Ama en gizli dedikoduları da o bilir:

"Dimitro, en kirlî imaları ekmek parası için yapmaya, en gizli dedikoduları-nadir akşamları mavi gözlerinin o, yine mavi cam cilasını vurmaya yardım eden düzikolar için - öğrenmeye mecburdur."¹

¹ Sait Fâik, Medarı Maişet Motoru, Medarı Maişet Motoru, s.8.

Yine Dimitro vardır. Dimitro, pek aksi sayılmayan ama yeri geldiğinde de kendisini hiç ezdirmeyen bir insandır. Dimitro'nun bir berber dükkânı vardır. Dimitro, isterse, dükkânından kimseyi geçirtmeyecek kadar can sıkıcı, söz söylemesini bilen bir adamdır. Daha olmadı dükkânının deniz kenarına bakan kapısını açık, sütçüye bakan kapısını da kapatır. Ancak bu dükkânın içinden gelip geçenler, haftada bir defa olsun, dükkândan geçme diyeti olarak, kendisine traş olurlar. Dükkân gelip geçenlerinin, uzamış sakalını Dimitro'ya teslim etmemiş olanı yoktur. Bu bir hafta, bir aya dönüşürse bile uzayan sakalı-adamına göre-hemen fark eder. Beyaz saçları, beyaz bıyıkları ve mavi gözleriyle altmışlık bir adam olan Dimitro, insanı ciğerinden vuracak söz de esirgemeyen biridir.¹

Yazar, öğrenimi için bir ara Fransa'ya, Gronople'ye gider. Burada da pek çok insanla, Sırp, Bulgar, İsveçli, Çinli, Norvaçli ile tanışır. Yazar, bu insanlarla oldukça iyi bir diyalog kurar. Bu insanlar içinde en çok "İhtiyar Talebe" lâkabını taktıkları Sırp'ı sever. İhtiyar Talebe'nin yaşını herkes merak etmektedir. O, yaşını en mahrem arkadaşına dahi söylememiştir. Bu nedenle yazar, yaşını tahmin etmek için önünde şarap şişeleri etrafında "Marn" kahramanı beyaz bıyıklı Fransızlar, kahvecinin veren yüzlü kızı ile birlikte bir saatten fazla bu Adamın yaşını tartışır. Sonra kalkıp pansiyona giderler. Burada ucuz ve hafif bir akşam yemeği yedikten sonra yine kahveye koşarlar. İhtiyar Talebe, herkesten önce gelip oturmuştur. Mahalli gazateyi keyif ve hüzün arası bir yüz ifadesiyle okumaktadır. İhtiyar Talebe kendisine selam verilirse alır, selam verilmezse, o da hiçbir şey söylemeden yanlarına gelir oturur. Kendisi Sırp ya da Hırvat'tır. Türk öğrenciler nedense onu çok severler. Özellikle uzun boylu, uzun boylu olduğu için adeta kambur gibi duran, Sırpça bilen bir Türk öğrencisini çok sever ve hep onunla konuşur. İhtiyar

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.7.

Talebe, bu Türk öğrencisini öğrenciler arasından terayağından kıl çeker gibi alır her zaman. Baş başa neler konuşurlar, nelerden bahsederlerdi bunların hepsi merak konusuydu.¹

Karidesçi Yorgiya ve karısı Sofiya;

"Yorgiya küçücük kadehinden bir damla daha içtiği, Sofiya'ya eliyle kadehini doldurmamasını işaret ettiği zaman, evvela İstapan'la çocuklar, sonra Karidesçi, en sonra da Sofiya odadan çıkarlarken yağmurun sesi yeniden başlar, hâlâ alevi tüten kömürler konuşmaya başlardı. Biz konuşmazdık. Onda bir korku mu, arzusuzluk mu desem, yoksa korkunç bir kız çekingenliği mi başlar desem, bir şeyler başlardı. Buna pek arzusuzluk denemezdi. Evet, beni sevmiyordu ama bir erkek kucağının sarsıntılı, korkunç âlemine gireceğini hissedirdi. Bu, bana, benden evvel hiç erkek görmediği zannını verirdi.

Ellerim Yorgiya'nın ellerini, bir takım hazinelerden, gümüş ve altınlardan, servetten, saadetten bir şeyler yokluyor gibi, bir altın babası hasis gibi yoklardı. Bu ellerle herşeyi tutuyordum. Bütün bir dünya buradan, bu ellerden telsiz, mevcersiz içime ahenkler, musikiler getirirdi."²

Eleni, pardösü ve şapkaları bekleyen bir Rum kızıdır. Beyaz, incecik yüzlüdür: Dolgun kalçalarının, yüzünde yaptığı aykırılık kahramanımızın iliklerine kadar arzu verir. Yazar, Eleni'nin bileklerine deli olur. Kara önlüğünün bilek başlıkları sıkı sıkı, ince bir ilikle büzülmüş derisine yapışmıştır. Kalınca bir bileği vardır. Eleni'nin. Üzerinde seyrek, siyah, incecik yumuşak kıllar...³

Dondurmacı çiraklarından "Todori" imrozludur. Rumcasına Rumlar bile güler. Türkçesine de Sait Fâik bayılır. Sanki iki bin

¹ Sait Fâik, *Semaver- Sarnıç, İhtiyar Talebe*, s.93.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karidesçinin Evi*, s.173.

³ Seyit Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Şehrayin*, s.113.

sene evvel Atina'da bir garip dil öğrenmiş küçük bir çocuk gibidir.¹

Azınlıklar, İstanbul'un hemen her yerinde, özellikle, esnaf olarak karşımıza çıkarlar. Mişel, Bedesten'de mücevherat taciri olan bir Musevidir. Bir gün Mişel'in dükkânına bir adam gelir. 600 liralık alışveriş eder. İnci küpe ve gerdanlık alır.²

Azınlık balıkçılar dostluk ve sevgi doludur.

"Nihayet ırıp kayığının yanındayım.

- Sen Koço, Ahmet sen, sen Muharrem, sen de istelyo, küreğe. Küreğesiz. Sen başa geç İbrahim. Hristo, sen de ağların başına, Hüseyin bırak çayı şimdi."³

Barba Niko, çok neşeli bir insandır. Reis, iri, kocaman bir adamdır. Ve sevecenliği şöyle verilir:

"Reis iri, kocaman bir adam: Sesi de öyle. Göbeğinden gece çıkıyor gibi. Sahilde ırıp sahibi, gözlüklü, abullabut, kırıvatını takmaya çalışıyor. Yanında damadı...

- Haydi asılın kürekleri çocuklar. Siz, kahvedekiler Volinin kenarına gelin.

Bir ses gürleri gibi bağılıyor:

- Barba Niko, balık var mı dersin?

Barba Niko, bir elinde dümen yerine tuttuğu kıça bağlanmış bir kürek, öteki elini yukarıya doğru kaldırıyor, muhteşem bir tavırla,

- Yukarıki bilir.

¹ Seyit Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar*, Dondurmacının Çırağı, s.225.

² Seyit Fâik, *Mahkeme Kapısı-Tüneldeki Çocuk*, Bursa'dan Cesur Bir İhtiyar Geldi, s.101.

³ Sait Fâik, *Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Bizim Köy, Bir Balıkçı Köyüdür*, s.152.

Sesler, gülüşmeler içinde gidiyoruz. Dikiş makinasında beyaz iplikli bir dikiş iğnesinin siyah bir kumaşa bıraktığı beyaz çizgiler halinde kürekler suyu delip arkamızda dikiş yerleri bırakarak gidiyoruz. ¹

Yazar, - Bonjour diyerek kahveye girer. Sonra orada bulunanlara hal hatır sorar. Gerekli cevabı verirlerse de, o, bu cevaba kanmaz. Bir Fransız kadın yazarın eline okuması için mecmualar sıkıştırır ve durmadan da bir şeyler anlatır. Yazar, o gece kadını dinler, bilmediği kelimelere evde bakar ve ertesi gün kadının neler söylediğini ve kendisinin de neler okuduğunu anlar. ²

Azınlıklardan bir bölümü de Yahudilerdir. Yahudiler, ne iyi, ne tatlı insanlardır. Onlar hayatı severler. Mahallede Yahudiler pek öyle zengin insanlar değildirler. Ama bu önemli değildir. Zengin olan insanlarla, kahramanımızın, alışverişi yoktur. Portakalcı Salomon, kahramanımızdan kırk para kopardığı zaman dünyanın en tatlı insanı olur. Kahramanımız bir şeyi pahalı bulup da almadığı zaman Salomon arkasından fena fena bakar. Olmayacak bir fiyat verdiği zamansa homurdanmaz, aksine kahramanımıza hak verir. ³

Bir Yahudi kızını yazar, şöyle anlatır:

" Efendim, buradaki evlerin birinde ağzı, burnu yerinde, - bir gözünde tavukkarası vardır ama, zararı yok! - Eski kadınların dediği gibi, ellerinin üstüne fındık oturtulacak kadar yumuk yumuk elli, büyük büyük memeli, entarisinin göğse açılan yerinde hafifçe kirli esmer bir ayrılıp birleşme, hoppa mı hoppa bir Yahudi kızcağızı vardı. Çift kanatlı bir pencerenin önünde oturur, bir şeyler dikerdi. Bazen kapının önüne çıkar, saatlerce sağa

¹ Sait Fâik, *Lüzumsuz Adam- Şahmerdan, Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür.* s.152.

² Sait Fâik, *İhtiyar Talebe,* s.102.

³ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam,* s.117.

sola bakar, adam bulursa çene çalardı. Bir de kalın kalın, yere sağlam basan bacakları vardı. Yahudinin esmeri de başka türlü güzel oluyor. Ne öpmek isterdim bacaklarından' şu kızı bir defa ömrümde. "1

Papaz Efendi, simsiyah gözlü, simsiyah sakallı biridir. Ayak ayak üstüne atmıştır. Siyah şapkasını dizlerinin üstüne koymuştur. Sirtında, elle dokunulmamış gibi, sadakor gibi bir gömlek vardır. Yağlı saçları çok beyaz geniş alnının üstüne haşarı bir çocuğunki gibi dökülmüştür.²

Bir kahve, sahibi Frenkle Yahudi kırması bir hatun. Dünyalar kadar iyi bir hatun. Kahvesi tertemiz, yedi sekiz masadan oluşur. İnsanlar, sessiz gelir gider. Yazar bu şirin hatunun kahvesine girer girmez "- Bonjur madam - " der.³

"Genç kadının yerine biraz ileride gözleri sevinçli, dişleri çürük, saçları oksijenli, bütün bunlara rağmen hâlâ güzel ve sevimli, hâlâ bir kedi kadar sokulgan ihtiyar bir rum kadını cevap verdi:

- Merak etme Ömer Ağa... - Yanağını bir eliyle acıyormuş gibi tuttuğu halde -, Merak etme sen. Zehra bir daha elinin hamuruyla erkek işine karışmaz. "4

II.1.9. Çocuklar

Dünyanın en güzel yaratıkları insanlar... Hele çocuklar. Onlar ne sevimlidirler, onlar ne iyi niyetlidirler, onlar ne dürüsttürler, onlar ne içten samimidirler. Cıvı cıvı sesleriyle çevreyi hemen dolduran, yaşama bağlılığı arttıran, gözlerinde

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, s.115-116.

² Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Papaz Efendi, s.174-175.

³ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, s.113.

⁴ Sait Fâik, Semaver-Sarmuç, Gece İşi, s.161.

sevgi tomurcuklarını çevreye saçan çocuklar... Ne tatlı şeydir onlar ! Kimileri sıcak bir aile ortamında çocukluğunu yaşar, kimileri kenar mahallelerde çamurlar içinde mutlu olmaya çalışır, kimileri ise ekmek kavgasına çok küçük yaşlarda başlarlar.

Öyle çocuklarımız vardır ki, onlar doğuştan şanssızdırlar. Şanssızlıkları, kenar mahallelerde doğmaları ve burada büyümeleridir.

Bu mahallede çocukların bazılarının baş parmakları yoktur. Bu çok özel bir mesleğe şimdiden alışmaları için mahalle "Operatör" lerinin yaptıkları bir operasyonunun sonucudur. Bu mahallede bazı çocukların da ayakları yoktur. Bu çocukların ayakları kimi bilekten, kimi diz kapağında, kimi de kasıktan itibaren yoktur. Bu çocuklar, ayaksız olmalarının tüm hincını tramvay ve otobüslerden almaktadırlar.¹

İmkansızlıklar çocukları da etkiler. Teknolojiden çoğu zaman sosyo -ekonomik ve sosyo - kültürel düzeyleri elverişli olmayan ailelerin çocukları yararlanamazlar. Capon, bunlardan biridir. Arkadaşı Hödük nasıl da alaylı bir dille Capon'u arkadaşına anlatır. Arkadaşlarıyla birlikte nasıl da alay ederler.

"- Sinema nasıl şey, Hödük ?

Hödük, beyaz kaşlarını, çil mavi gözlerini birbirine karıştırarak arkadaşlarına bağırıyordu:

- Çocuklar, Capon, sinema neymiş, diye soruyor.

Kimi Sinemanın bir kocaman balık olduğunu, kimi Çingene gırnatası, kimi bir genç kız, bir parlak oğlan, olduğunu söylemişti. Sonra bütün mahalle Capon'la alay etmişti. O,

- Eneyiler - demişti -, sanki ben bilmiyor muyum sinemayı ?

Hödüyü denemek için sordum.

¹ Sait Fâik, *Semaver - Sarıç, Kalorifer ve Bahar*, s.132.

- Nasıl ulan - demirlerdi -. Söyle bakalım ?

- Nasıl olacak - demişti-, karanlık bir yer.

Niçin, nasıl, oranın neden karanlık olduğunu söylememişti. Hafızasının ta ötelinde bildiği bir şey mi vardı. Ötekiler daha fazla ısrar etmediler. Hödük'le alaya başladılar.

- Capon, ulan Capon, sinemayı bilmez olur mu be !

Capon hakikaten sinemayı bilmiyordu. Niçin karanlık bir yer demişti. Bu, başlayan geceden doğma bir peşin his miydi? Yoksa birgün bir ufak çocuk, " Geçerken tesadüf karanlıkta gazoz şişelerini devirdim, iki tanesini kırdım, herif yakalayamadı" demişti de, oradan mı sinemanın karanlık bir yer olduğunu, bilmeyerek anlamıştı? Demek ki, sinema karanlık bir yerdi. Karanlık bir yerde insan korkmaz mıydı?

Sinemayı şimdi o yavaş yavaş anlıyordu."¹

Bu mahallede çocuklar, İstanbul'un o güzelim semtlerine başlarını alıp giderler. Bazıları geri dönmezler, gidenin arkasından da bu mahallede, göz yaşı dökülmez. Kışla birlikte bir çoğu süklüm püklüm, bir sürü kötü alışkanlıklar edinmiş olarak evlerine dönerler.

O bahar Capon, yaz girmeden kulübeyi terk eder. Üzerine bahar yağmurunu çekerek, ayakları çıplak, başı kasketsiz, şehri gezmeye başlar. Aslında-Capon'a göre - üç günde İstanbul öğrenilebilirdi. O, iki günde öğrendi. Tramvayların en üstünde nerelere gittikleri yazılıydı. Kışın neden görmemişti. Belki de kar, levhaları kapatmıştı da ondan.

Capon kahve çıraklığı yapmaya başlar. Sesi bir su sesi gibi dökülmektedir. Bir adam, Capon'u, bağırması için uyarır ancak

¹ Sait Fâik, Semaver -Sarıç, Kalorifer ve Bahar, s.135.

o su gibi akan sesiyle bağıracaktır. Hem de sinirlenen adamın kulağı dibinde:

"- Şekerli bir, zarif olacak. Aç bir, doldur iki. " diye. "¹

Balıkçı çocuklarının da dünyası farklıdır. Uğraşları babalarının etkisinden midir bilinmez deniz ve denizcilikle ilgilidir. Trifon da bir balıkçı çocuğudur. Onun da çocuk dünyasında bazı gerçekler vardır, uğraşlar vardır. Trifon, toprağı sevmez. Ancak kendisine yelkelerini yapmak için kereste, çekiç ve keser verdiği için toprağı, biraz bir şeye benzetir. Bunu böyle değerlendirmesinin elbette nedeni vardır. Tüm sevdiklerini toprak almıştır ve sevdikleri aklının durduğu bir yerde yatmaktadır. Ancak Trifon'a göre; toprak üstünde koşan, onun üstünde beş on para kazanmak kaygısıyla koşuşan insanlar da ne garip mahluklardır.²

Çocuklar gördüklerini, öğrendiklerini, görmemiş ve öğrenmemiş çocuklara abartarak anlatmaktan büyük zevk alırlar. Karşısındaki çocuklarda hiç bir kıpırtı olmaz. Bu çocukları daha da zevklendirir. Onların gözlerindeki soru dolu bakışlar da işin ayrı bir zevkidir.

Hikâye kahramanımız, dut ağacının altına oturur. Çevresine mahalle çocuklarını toplar, o günkü oynanan oyundan, sudan ve su kenarından bahseder. Anlatırken, tüm heyecanı üzerindedir. Çocukların soru sormasına hiç fırsat vermeden sürekli anlatır. Nasıl yüzmeyi öğrendiğini, yüzmeyen çocuklara anlatmak onun için ne büyük zevktir. Çocuklar, en ufak bir biçimde kıpırdamıyorlardır. Çocukların gözlerinden tüm sorular okunuyordur. Bu nedenle de bu soruları hemen cevaplar biçimde anlatımına devam ediyordur.³

¹ Sait Fâik, *Semaver -Sarıç, Kalorifer ve Bahar*, s.139.

² Sait Fâik, *Semaver -Sarıç, Stelyanos Hristopulos Gemisi*, s.20.

³ Sait Fâik, *Semaver -Sarıç, Bohça*, s.48.

Kahramanımız, önceleri Binbaşı Hidayet Bey'in evinde beslemedir. Kendisini hain bir Burjuva çocuğu olarak niteler. Besleme çocuğa pek çok eziyetler ettiğini hatırlar. Esmer teninde yer yer çürükler oluşturup, yaralar açtığını düşünür. Küçük ve şekilleri bozulmuş ellerinin yukarısına, bileklerine pek çok tırnak yarası açmıştır. Kahramanımızın tüm eziyet ve işkencelerine rağmen, besleme yine de onunla samimi olmaktan geri durmaz. Samimi olduğu zaman da bu "hain burjuva çocuğu" suratına tükürür ve tokatlar.

Bu besleme, nüfus kağıtlarına göre kahramanımızdan bir yaş büyüktür. İkisi de bir çocuk cılızlığı içinde afacan ve ele avuca sığmaz çocuklardır.¹

Bir de her türlü sevgiden yoksun, terk edilmiş, kendi hallerine bırakılmış sevgisiz, evsiz, aç ve perişan çocuklar vardır. Bu çocuklar genellikle kahvelerde yatarak sabahlarlar. Allah'tan kahve sahiplerinin yüreğinde, sevgi olduğu için, bu çocukları hiç bir zaman dışarıya atmazlar.

Biraz ileride kara gözlü, kıvırcık saçlı, alabildiğine esmer, on dört on beş yaşlarında bir çocuk vardır. Uyumuyordur. Cigarasına bakıp bakıp düşünmektedir. Sedirin üzerinde iki çıplak, küçük insanlar uyumaktadır. Onlar, oldukça ılık olan bu kahvede hâlâ üşümektedirler.

Ömer, kahvede çocukları izleyen, yalnız burunları bir karpuz çekirdeği kadar ufak burunları gözüken, bu insanlara yaklaşır. Ali'ye kahve sahibi, bunların kimler olduğunu sorar. Ali ise zavallı sokak çocukları olduğunu, kahveye bunları almadığında vicdanının rahat etmediğini söyler. Ömer, duygusal hassas bir insandır. Bir müddet Ali'yi süzer ve duvardaki bir halıyı koca elleriyle kücaklıyarak çökere çocukların üstüne örter. Zavallı Çocuklar üzerlerine atılan bu halıya uyanmadan bürünürler.

¹ Sait Fâik, Semaver -Sarıç, Bohça, s.49.

Birbirlerine karşı dönerek sarılarak, yeniden derin çocuk uykularına devam ederler.¹

Bu çocuklar bazen şakaya gelmezler. Kimi de onurlarıyla oynanmaktan asla hoşlanmazlar. İçlerinde suskun olanların yanı sıra "dayı" olanlar da vardır. İşte bir şaka sonrasında Karayel'in tepkisi :

"-Şaka yaptık be Karayel ! Şaka yaptık be! karşısındaki ufak çocuk bir deniz gibi nefes alıyor; bir rüzgâr gibi konuşuyordu.

Nihayet.

- Ben öyle şakalara gelmem Ömer abi. Öyle şakalar için yedi bıçak attım. Yedi bıçak yedim.

Kara çocuk tuhaf bir Karadeniz şivesiyle yapılan hareketin alçaklığından, adiliğinden, kancıklığından bahsetti durdu. Ömer hayretle, tebessümle dinliyordu.

- Şaka idi şaka, Karayel. Ben seni bilmez miyim? Ali, ulan yap dört çay daha. Git simitçiyi de bul getir.

Çocuğu Ömer'le aralarında geçmiş vakanın şaka olduğunu ikna biraz güç oldu. Fakat şimdi dört kişi baş başa vermişlerdi. Dört kişi başkasının işitemeyeceği bir sesle konuşuyorlardı. Yalnız Mavro, bir başkasının işiteceği şekilde yanındakine.

-İşte - dedi -, tam aradığımız erkek çocuk. İşten de anlar. Zaten işi de bir ıslık değil mi?²

Çok küçük yaşlarda ekmek kavgasıyla tanışan çocuklar vardır demiştik. Değişik işlerde çalışır bu çocuklar. İki küçük çocuk ve Necmi...

Necmi'nin bu iki çocukla ilgili görüşleri:

¹ Sait Fâik, Semaver -Sarnıç, Gece İşi, s.164.

² Sait Fâik, Semaver - Sarnıç, Gece İşi s.165.

"İşte o zaman Necmi sobanın arkasında iki küçük hamal çocuğunu gördü. Bunların birisi on iki yaşlarında gözükken bir çocuktur. Muhacir olduğu evvela mintanından belliydi. Sonra poturundan. Sonra. Ne bileyim çillerinden. Süt gibi beyaz bir şeydi. Çirkindi. Sümükleri akıyordu. Onun yanındaki, soba borusunun arkasındaki kıvrıkcık saçlı bir zenci kırmasıydı. Necmi, onu Puşkin'e benzetti. Geçenlerde yüzüncü yıl dönümü münasebetiyle Puşkin'in çocukluk resmini görmüştü. Ama, ne kadar benziyordu! Bu çocuğun üstünde uzun bir ceket vardı. Pantolonu, golf yapılabilmek için uğraşılmıştı. Kinnap bağlanmış yırtık ve büyük potinleri vardı ayağında.

İlk bakışta fena giyinmemiş hissini veriyordu. Fakat biraz daha dikkatle bakınca, Büyük, iğreti bir ihtiyar ceketinin altında hiçbir şeyi olmadığı anlaşılıyordu. Ceketinin yakaları kaldırılmış ve bir çengel iğne ile boynu hizasına iğnelenmişti:

Ta göbeğinde olan ilk düğme kopmuştu. İşte buradan tatlı, sıcak derisi gözüküyordu."¹

Çocuklarla arkadaşlık kurmalı ne güzeldir! .

"Yeni dostlar bulmakta geçikmedim. Ada'nın çocukları akşamları etrafıma toplanıyorlar. Hepsine birer sigara veriyorum. Bütün dünyadan gizli sigara içiyoruz. Onlar kuşlardan bahsediyor, ökselerin balla yapıldığını anlatıyorlar. Hangi ağacın dallarına hangi kuşların konduğunu öğreniyorum. İspari balıklarının sazlıklarda yaşadıkları, Barbunların oltaya gelmediklerini, balıkçıların şahısın dokuz kat olta ile on iki kiloluk balık çıkardığını biliyorum. Karşı boş ve sarp kayalı adanın kıyıların balıkçıların ağlarını parçalayan, dalyanları bozan, ihtiyar balıkçıları kapan bir ejderhanın hikâyesini, yanakları şiş, karagözlü, tombul, su buharı gibilik ve temiz, tombulluğu nisbetinde saf ve sağlığı kadar hassas, derisi tuzlu

¹ Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kriz s.84-85.

bir balıkçı çocuk bana anlattı. Yalnız bana anlattı. Öteki arkadaşları onunla eğleniyorlar. İki parmağı ile yanağının üstünde trampet çaldığı zaman geçtikten sonra arkasından yalnız ben "Davulcu" diye bağırmadığım için, ejderhanın hikâyesini yalnız bana anlatıyor. Ben sakın, onun kadar inanmış, ejderhanın tasvirini dinliyorum. Gözleri, sırtında koçaman projektör gibi parlak, uzun ayı tüyü gibi sert tüyleri var. Ağız bir kuyu ağız gibi"¹

Yazar Çingene çocuklarını da tanımıştır. Kalem bacaklı olan çocuklar, sigara isterler, burunlarını herkesten saklı silerler. Üstü başı perişandır onların...

"Çalıştıkları zaman bir makine intizamı ve süratiyle çalışırlardı. uskumrunun beş saniyede temizlendiğini, kuyruğuna bir ip takıldığını görmek için oraya gidenlerin peşine sivri ve sümüklü burunlu, kalem bacaklı çocuklar takılır; cigara isterlerdi. İnsanların cebinden çıkan her şeyi arzulayan bu çocukları verilen cigarayı, kuruşu, on parayı, atılan boş cigara kutusunu, izmariti, kokmuş bir düğmeyi, atılmış bir mendili öyle tuhaf ve istekli bir toplayışları vardı ki insan onlara - kendisinden bambaşka insanlardan-birer hatıra, hiç sarf edip harcamayacak, yataklarına yattıkları zaman sevip okşayacak, bir hatıra meraklısı sanırdı.

Halbuki bir beyaz don düğmesini siyah ceketlerine dikerler, cigara paketini kışları sekiz yamalı ve nasılsa arka cebi sökülmemiş pantolonlarının arkasına yerleştirirler; atılmış ve unutulmuş bir mendile, gizlice yanlarında çadır halkından kimse yokken, burunlarını silerlerdi. Kimse yokken, çünkü onların adetinde burunlarını mendile silmek tuhaf kaçar! "²

Çocuklar, tavırlarıyla, yaşantılarıyla, konuşmalarıyla herkesi etkilerler. Bunlardan en çok etkilenen de ana ve babalarıdır.

¹ Sait Fâik, Semaver -Sarıç, Bir Kıymın Dört Hikâyesi, s.33.

² Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Beyaz Pantolon, s.99.

Elbette çevre de bu çocuklara karşı tepkisiz değildir. Başına üzücü olaylar gelmiş olan çocukların aileleri perişandırlar.

Ayağında yarı bitmiş lastikleri vardır. Onları arkadan kinnapla bağlamıştır. Bir ayağı hiç bükülmez dimdiktir. Onu sürükler, ötekini ise kıvrarak yürür. Konuşurken, müthiş bir genç sesi vardır. Esmem yüzlü, çok kırçilli siyah saçlı bir adamdır. Sirtında ceketi yoktur. Kruvaze bir yelek giymiştir. Ön cepleri büyüktür. Kırk iki senedir yazın nane, ilkbahar ve sonbaharda ketenhelvası satar. Ekmek parasını kazanır, rakı parasını da çıkarır. Kağıthane'de ayda yılda zurna dinlerse içer; bazen de efkarlanır, nedeni de mapuzhanedeki oğludur...¹

Ekmeğini taştan çıkararak, hayatta, dimdik ayakta durmasını beceren, büyüklere parmak ısırtarak, onlara örnek olan onurlu çocuklar da vardır.

Dondurmacının iki çırağı vardır. Bunlar ateş gibi çocuklardır. Onlarla ahbaplık kurmak güç bir iştir. Bu iki çirak çocuk, insanlarla olan dostluklarını doğal karşılarlar. Onlar için doğru olan da budur. Bir kavga sırasında tanışmak, dost olmak, yadırganacak bir durum muydu sanki? Ama kahramanımıza göre onların tecrübesizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu iki çirakla dostluğun devamı, ilişkilerin laçkalaşmamasına bağlıdır.²

O gün yazar, insanları sevmek arzusuyla otelin kapısını açar ve dışarı çıkar, karşısında bir küfeci çocuk belirir. Yazar, çocuğun, kirli soluk yanaklarına, çıplak ayaklarına acıyarak değil sevgiyle bakar. Çünkü otelden çıkış nedeni de bu değil midir? Yazar, onu kucaklamak, köşedeki kunduracıdan ona bir lastik ayakkabı almak, ilerideki Yahudiden bir beyaz keten pantolon almak arzusuyla durur. Çocuk, bu duruşun farkındadır. Ve ona neden baktığını, hamalın gerekli olup olmadığını sorar. Yazar,

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk - Mahkeme Kapısı Ketem Halvacı*, s.15.

² Sait Fâik, *Havuz Başı - Son Kuşlar, Dondurmacının Çırağı*, s.223.

gerekli olmadığını söylemekle yetinir. Hemen akabinde onu çağırarak pantolon ve ayakkabı almak istediğini söylemek isterse de çocuğun gözlerini görünce bundan vaz geçer. Çünkü çocuğun gözlerinde bu teklifi reddedici bir ifade vardır. Sanki bir amansız hastalığı, yazarın gözlerinde yakalamak ister gibi dikkatli ve hain bakmaktadır. İstirap dolu gözlerdir bunlar.

Yazar, her şeyi göze alarak çocuğa yirmi beş kuruş verir ve yürür. Çocuk, yazarın arkasından koşar. Yazar, çocuğun yüzünü görmez ancak elleri kararlıdır. Ve çocuk, yazara karşı kesin konuşur.

"- Her sakallıyı baban zannetme, anladın mı?"¹

Yazar bir gün yataktan fırlayıp pencereye koşar. Evin yüksek olan bahçesi alttaki evin bahçesine bakar. Odasına ayna tutulmaktadır. O, pembe şeftali çiçeklerinin arasına oturmuştur. Arkasına bir sandalye koymuştur. On altı on yedi yaşlarında bir kız çocuğudur. Aynayı tutan da odur. Pencerede kalakalır. Elindeki aynanın ışığı yüzüne değdikçe gözlerini kapamaz ve dimdik ışığa bakar. Ertesi gün yazarın da elinde bir ayna vardır. karşılıklı birbirlerine ayna tutarlar. O, gözlerini Sait Fâik'in aynasından kaçırmamaya çalışır. Bu oyun yarım saatten fazla sürmez. O, bahçeden evine, saçlarından yağmur damlaları dökülerek gider, olayı yazar ve yatağına döner. Ertesi gün güzel bir gün başlar. Yine alttaki evin bahçesinden bir ışık - aynanın ışığı - odasına süzülür ve duvarda asılı kalır. O, gözlerini siper ederek diğer ayna ışığına bakar sonra kırkikindi yağmurları başlar.²

Her yıl ürünler bol olmayabilir. Ancak yine, bol ürünlü bir mevsim yaşanmaktadır. Marulların göbekleri korkunçtur. Domatesler al, şeftaliler daha tüylü, daha kokulu, patlıcanlar

¹ Sait Fâik, *Semaver -Sarıç, Şehri Unutan Adam*, s.61.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi -Havada Bulut, Bir İlkbahar Hikâyesi*, s.95-96.

çekirdeksizdir. Millet sevinç içindedir. Özellikle yoksul çocuklar halin etrafında dört dönmekte, denizden kavun karpuz almakta midelerine indirmektedirler. Ayrıca bu yoksul çocuklar hale varmadan midelerine, çöplükten topladıkları meyveleri de indirmektedirler. Yaz ortalarına doğru, meltemler durmuştur. İstanbul'u, zenginin, fakirin, çocukların ağızlarını şeftali kokuları sarmıştır. Bunun doğal sonucu yoksul semtlere de şeftaliler ulaşmıştır ve İstanbul o yaz pistir, bakımsızdır.¹

Yolculukta, her tür insanla karşılaşılır. Bu insanların değişik, insana tuhaf gelen, tavırlarına da tanık olunur. Yazar, yine bir yolculuğu sırasında karşısında küçük bir çocuğun uyuyuşuna tanık olur. Uykunun ne çok dinlendirici olduğunu düşünür. Yerine, küçük çocuğun saçlarından ve kafasından aldığı masumiyetle çöker. Aynı çocukluk, sinirlerine yayılır, ancak zehirlenir gibi bir uykuya dalar yazar.²

Sahipsiz, kimsesiz çocuklar... Çeşitli yörelerden gelip İstanbul' da yaşam savaşı veren çocuklar... Kimileri dürüst bir işte çalışır, Kimileri simit satar, kimileri kahveci çırağıdır. Kimileri ise ekmeğini taştan çıkartır.

Küçük Hüseyin, bir Urumeli havası tutturmuştur. Sait Fâik, açık pencereden bakar. ortalık sakindir. Deniz ise insana kasvet verir. Denize bakınca, yazarın, bütün kasveti gider ancak bu akşam nedense bu kasveti hiç dağılmaz. Küçük Hüseyin de hep akşamları mı bulurdu Urumeli havası tutturmak için diye düşünür. "Sus" demek gelir içinden sonra vaz geçer. Küçük Hüseyin'e bakar. Dudaklarının kenarları yaşarmıştır. Gözü yumulmuş, yüzü buruşmuştur. Yazarın, içine ılık ılık bir şeyler akar. Kana benzer

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.114.

² Sait Fâik, *Semaver - Sarmaç, Üçüncü Mevkii*, s.70.

bir şeydir bu. Yazar, "içim kanıyor dedikleri bu mu?" diye düşünür kalır.¹

Kara, kuru ekmeğini taştan çıkartan sipsivri bir zeka sahibidir. Böyle bir zamanda, böyle adamalara ihtiyaç vardır. Yazar, bu adamı bize şöyle anlatmıştır:

"Kara kuru; fakat sipsivri bir zeka sahibi: Taştan ekmek çıkarır. Bu zamanda da bize böyle bir adam lazım. Başka türlü ekmek yemenin imkanı yok:

Ne ise... Amca, der demez döndüm... Baktım; biraz iyileşmiş, denizden büsbütün kararmış, onun yanaklarına kan gelmişti. Bu adam kim, bilir misiniz? Adam dediğime bakmayın. Adam gibi olduğuna bakın. Bu on iki yaşındaki adam, o civarın yegane satıcısıdır. O satıcıların çoğu para kazanmaz. Akşamı dar ederler. Kimisi sattığının üç misli para yer; evde de üstüne dayak... Kimi, şimdiden ahlaksızlığa alışmıştır, alıştırılmıştır: Barbut oynar, hatta rakı, esrar içer. Amma bu çocuk öylesi değil.
"2

Çocukları sevmek; herşeyi sevmek, saymak demektir. Onları bir sevgili gibi görmek, onların hoş olmayan kokularını dahi mis gibi duymak, koklamak...

" - Seninle, bir İstanbul'a kadar uzanalım be Asım!

- Gideriz be kardeşim ! O da olur. Şimdi, benim maaş kazada toplanıyor. on beş güne varmaz, gider parayı alır, İstanbul yolunu tutarım. Paraları bir haftada ezerim. Mektep zamanı da gelmiş olur. Gelmemişse, su kıyısında beş on gün daha âram eder; dönerim çocuklarımın yanına, sevgililerimin yanına...

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü- Yaşasın Edebiyat, Şöpar Hüseyin*, s.83.

² Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü- Yaşasın Edebiyat, Bir Küçük Satıcı*, s.23.

O buzağı kokan sınıfta, benim büyük kafalı oğlanlarım, saçı yirmi sekiz örgülü, alaycı kızlarım vardır. Benimle, o kızlar gizli gizli alay ederler. Oğlanlar, pazar günleri de mektebe gelir, dağ bayır dolaşırız. Ben memnun olmasına hayatımdan memnunum. Benim kendime göre yapılmış, mis gibi bir dünyam vardır. Daha güzel, daha yepyeni bir dünya daha tahayyül etmiyor değilim... "1

Çocuklar, yine olanca saflığıyla içlerinden geldiği gibi konuşurlar. Düşüncelerini - doğru ya da yanlış - yanlarında kim olursa olsun hemen dile getirirler.

Kapı açılır. Sarı saçlı bir kız çocuğu çil mavi gözlerini, Bayram'ın yüzüne aptalce diker. Sonra pırıl pırıl parlayan mavi gözler, yazarın üzerindedir. Yazarı da süzer bu güzel gözler. Kapı, yazar ve arkadaşının yüzüne kapanır. Sonra çocuğun, annesine seslenişi duyulur:

"- Hırsız geldi, anne! Vallahi hırsız, billahi hırsız!"2

Köy evine varıldığında atları, ufak oya gibi bir köy çocuğu alır. Çocuğun kasketinin kenarında bir çiçek vardır. Çocuk, yazarın, bu çiçeğe baktığını sanarak, çiçeği yazara verir. Oysa yazar, bu köy çocuğunun, ıslak, saman rengindeki gözlerine, yüzünün aynı renkteki derisine bakmaktadır. Belki de çocuk karanfili, saman rengindeki gözlerini ve yüzünün aynı renkteki derisini veremeyeceği için, kasketindeki çiçeği yazara verir.³

Hamal çocuklar... Bunlar pek çok çileli yükler taşırlar.

"Şu daha evvelki sene kilise mumlarını İstanbul'a kaçırın oğlan değil mi? Onlar müstesna, hepsi bir yere kapılanır. Üstleri yağlı, ayakları çıplak, belleri çökük, yazın koca yokuşları damacanelerle, sırtlarına yüklendikleri fanilalardan suları akan

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.104.

² Sait Fâik, *Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Menekşeli Vadi*, s.146.

³ Sait Fâik, *Semaver - Sarnıç, Babamın İkinci Evi*, s.36.

buzlarla, zeytinyağı tenekeleriyle, sepetlerle her şeyi bu çocuklar taşır. Dükkanların önlerini onlar süpürür. İki lira haftalıklarını aylarca biriktirdikten sonra yaz bitene yakın hepsinin sırtında bir mavi gömlek, ayaklarında bir beyin verdiği büyük ayakkabı vardır. Şimdi beyaz, kar gibi pantolonlarıyla onlar da çorbacı çocuklarına karışabilirler."¹

Kocaman kafası olan bu kerata, şimdi çoktan uyumuş olmalıdır. Renksiz bir yüzü, sevimsiz çiyen gözleri vardır bu hastalıklı oğlanın. Kahvede çalışmaktadır bu çocukcağız. Yukarıdaki güverteden birkaç aylık çocuk viyaklaması gelmektedir. Yazar bir dostun Mehmet'ini, bu viyaklamayla hatırlar. Onun ağzı da yazarınki gibi dişsizdir. Ama yazarın ağzı cigara, onun ağzı ise mis gibi kokmaktadır.²

Ailelerde ölümler, boşanmalar yaşanır elbette. Geride kalan çocuklar, paylarına düşen - eğer kalırsa - sevgiyle, ilgiyle yetinmek durumundadırlar. Analar farklı olunca, sonradan olma çocukla ilk çocuklar arasında bir farklılık göze çarpar. Tıpkı "Karidesçinin Evi" adlı hikâyede olduğu gibi.

"Karidesçinin öteki iki çocuğunun ikisi de başka başka anadan oldukları için, evin içindeki durumları küçük çocuğunkinden farklıydı.

Birisi on bir yaşında, ötekisi on dördündeydi. Her ikisi de oğlandı. On bir yaşındaki, her şeye katlanmış, büyük, altları çürük sarı gözleri, rengi hastalıklı yüzü; ufak, çirkin, adi elleri, yenmiş tırnaklarıyla, yanından uzaklaştırılmak istenilen sokulganlığıyla hiç de sevimli değildi. Fakat bu üç çocuktan en yüreklisinin, bir gün; en güzelinin bu çocuk olacağını sanıyorum. Onun, insanın gözlerinin içine bakan, insanı seven hali, küçücük işleri tatlı bir süratle atılarak, sevinçle yapması, sonra

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.10.

² Sait Fâik, *Havuz Başı- Son Kuşlar, Yandan Çarklı*, s.203.

sakin çekilmesi, görülecek bir şeydi. O, bu çarşamba akşamlarını bir hafta bekliyor gibiydi."¹

Karidesçinin en küçük çocuğu ise her istediği yapılan dört yaşında bir ufaklıktır.

"Karidesçinin çocuklarının en ufağı kıvırcık saçlarıyla elmaya, şamfıstığı ile tuzlu bademe, bu güzel kıvırcık saçlarıyla adeta bakarken, ağzına pastırma veren annesinin eteğinden seviglimin uzun kaşlarına, kahverengi gözlerine de daldı. Badik burnundan nezleli türküler çıkarırdı. Dört yaşındaydı. Bademleri yedikten, pastırmayı çiğnedikten sonra, bir Yorgiya'ya bir bana, bir Yorgiya'ya, insana Freud'lar düşündüren bir şekilde bakardı. Annesinin elini kavrar, su isterdi. Ona rakılı bir kadehten su verilirdi. İçinde bir damlacık alkol bulunan yahut biraz anason kokan bu suyu, nasıl hırsla, arzuyla emdiğini bazı günler göreceğim gelmiştir. Karidesçinin çocuklarının en küçüğünü severdim. Onda canlı, hareketli, insan arzusu ve hırsından örülmüş, bir gün şu karşısında oturan büyük kırmızı adam gibi olmak isteyen haller sezirdim."²

Diğer iki çocukla, üvey ana arasında hissedilebilen bir soğukluk sezilir. Bu iki çocuğu ve üvey anayı ve aile içindeki ilişkileri yazar, bize şöyle anlatır:

"- Limon aldınız mı?

Ben limonu her zaman unutturdum. Sardalya kutusunu açmaya yarayan anahtarı çarçabuk temin ederdi.

Onun etrafında kul köle oluşundan, Sofiya biraz telaşa düşer, çocuğu azarlamakla azarlanmamak arası bir öfke ile, üvey evlalarına fena muamele ediyor denmesin diye:

- Sotiraki - derdi -, öyle etrafımda dönme yavrum.

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi - Havada Bulut, Karidesçinin Evi, s.171.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi - Havada Bulut, Karidesçinin Evi, s.171.

Başım dönüyor. İşte bey para verdi. Git limon al gel, haydi !

Sotiri:

- Başka eksik var mı Ahmet Bey? - derdi.

Bir paket de cigara aldırırdım. Artan paranın kendisine kalacağını bildiği, ben de bir lira verdiğim için daha bir kaç şeyle alınacak eşyanın yetmiş beşi bulmasını isterdi.

Üçüncü oğlan, o on dört yaşındaki Aleko bir isyan nümunesiydi.

Sofiya'nın ona söylediği en tatlı sözden bile bir mana çıkaran beynini okuyor gibi olurum. O ne haşin, korkunç, isyankâr bir mahluktu. Bu kocaman elli, muhteşem babadan bile korkmuyordu. Bu Sofiya, başkalarının ve kocasının yanında küllü duran kötü ana ruhu ile, her kes yanında s-reti haktan göstermeye çalıştığı iyi yürekli ana rolüyle, ne kadar kabahatsiz olduğunu anlatmaya çalışan halleriyle yalnız bu çocuktan yüz bulamıyordu. Belki biz, istepan, Yorgiya, ben, belki de Koço, Sofiya'ya hak veriyorduk. O küçük Aleko ise gözlerinde kin parıltısıyla üvey anaya bakar, küçücük seyrek dişlerini birbirine geçirircesine sıkardı.

Sofiya kocasına:

- Adam olmayacak. Ne yapsam Koço, adam olmayacak bu çocuk! Böyle olmaz, olamaz. Demboro !. . Demboro !... - Bize döner -: işe verdik. Kaçtı. Babasının yanında çalışmıyor. Sinemalara dadanmış, sinemalara...

Aleko, burunları yırtık kunduralarının üstünde, kısa pantolonundan parça parça, al al, pislikten yanmış derisi gözükken apışaralarıyla, lacivert pantolonunun bembeyaz pantolon düğmesi, karışık saçları, insana - sokulmaz ki - sokulsa, bakılmamış, aylardır yıkanmamış ağır insan kokusu duyacağını tahmin ettiğimiz gömleğiyle, üvey ana elinde bir

çocuk timsali halinde, bir küçük muvaffak heykel haliyle karşımızda bekler, benden yirmi beşi alınca kaçar giderdi."¹

Babasız, yoksul, anası çamaşıra giden saf, yoksul, temiz ve içtenliği bolca olan bir çocukla yazarın konuşmaları bize, sevgiyi ve merhameti çağırıyor:

"Zeytin ağacının altında bir küçük çocuk oynuyordu. Yanına yaklaştım. Yeşil zeytinleri korku ile bana uzattı:

- Sizin mi bunlar? - dedi.
- Benim ya! - dedim.
- Ben taş atmadım - dedi-, kendi kendilerine düştü bunlar.
- Onlar ne? - dedim.
- Acı şeyler - dedi.

Açık mavi gözlerinin kırmızı kirpikleri yanıp yanıp sönüyordu.

- Bunlar ne biliyor musun ? - dedim.
- Bilmem ? - dedi.
- Sen zeytin nedir, bilir misin ?
- Bilirim elbette.
- işte bunlar zeytin.
- Sabahleyin yediğimiz mi?
- Siz sabahları zeytin mi yersiniz?
- Yeriz ya.
- Senin baban kim? - Kim dedim.
- Benim babam yok - dedi.

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karidesçinin Evi, s.172-173.

Mavi gözlerine, beyazlıktan mavileşmiş bir göz kapağı altın ışıklarıyla indi. büyük büyük dudaklarını uzata uzata:

- Benim babam ölmüş - dedi.

- Nerede ölmüş ?

- Muharebede.

- Hangi muharebede?

- İstiklâl Muharebesinde. İçimden dostum, kardeşim, canım, ruhum, evladım, ciğerim benim, dedim.

- Oyna zeytinlerle ama - dedim -, sakın taş atma, emil!

- Sizin mi bu zeytinler ?

- Hayır, benim değil. Bu zeytinler kimsenin değil.

- Eve götürüyem mi bunları ?

- Bunlar düşmüş, buruşmuş, iyi değil, kurtludur.

- Öyleyse oynarım - dedi.

- Oyna ama, sakın yine ısırma. Hepsî acıdır.

- İyileri de mi acıdır ?

- İyileri de acı olur.

- Sonra nasıl tatlılaşır?

- Onu ben de pek iyi bilmem.

- Kim bilir bunu peki?

- Ne yapacaksın ?

- Sabahleyin yemek için zeytin yaparım.

- Annen var mı senin ?

- Var tabii.

- Ne iş yapar?

- amaşıra gidiyor.
- Sen ne olacaksın büyüünce ?
- Ben mi ? - dedi.

Gözlerini gözüme kaldırdı. İkimiz de mavi mavi baktık.

- Ben - dedi-, boyacı olacağım.
- Ne boyacısı ?
- Kundura boyacısı
- Neden kundura boyacısı?
- Ya ne olayım ? ¹

Yine hamallık yapan, yoksul, okumak isteyip de okuyamayan iki güzel çocuk "Kriz" de anlatılır:

- Nerelisin, küçük ?
- İstanbullu.
- Neresinden İstanbul'un ?
- Üsküdarlı...
- Adın ne ?
- Rıdvan.
- Ooo... Ne güzel isim bu böyle !

Ceketini anasının çalıştığı evden verdikleri nasıl belli oluyorsa, isminin de, doğduğu tarihte fellah anasına paşa konaklarından salık verildiği de belli.

Muhacir çocuğu, Necmi'yi tekrar süzüyor. Fakat bu sefer daha yumuşak bir gözle... Kendisiyle bu genç adamın fazla alâkâdar olmadığını hissetmiş gibi, o da canlanıyor.

- Asıl ismi Rıdvan ama, ağabey, biz ona Rahvan deriz.

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi -Havada Bulut, Plajdaki Ayna, s.16-17.

- Hadi be ordan !

- Necmi muhacir çocuğu ile alâkâdar olmak lazım geldiğini hissetmiş gibi sordu :

- Sen niçin mektebe gitmiyorsun?

- Ben mi? Ayakkabım yok.

O zaman kırmızı ve beyaz siyah iki ayak, sobanın tahtası kenarından havaya doğru kaldırılıyor.

Bu sefer yine büyük ayakkabılı meleze dönüyor Necmi:

- Ya sen? Bak, ayakkabın da var.

- Para yok. Kitap, defter, kalem parası. Önlük parası!...

- Önlük parası mı?

- Ya... Önlüksüz mektebe almıyorlar. Gidiyordum, "Önlük al da sonra gel" diye bir gün söyledirler. Ertesi gün gittim yine önlüksüz; almadılar.

- Anan bir önlük yaptırmadı mı, yahut yapamadı mı?

- Önlüğü yaptı. Yakasının beyazını bulamadık. On gün geçti.

Beyazını buluncaya kadar gidemedim. Ondan sonra artık gitmedim. Kitap parası da lazımmiş. Biz de vazgeçtik. Ben üçten çıktım.

Muhacir çocuğu :

- Ben de beşten.

- Peki, siz ne iş yaparsınız ?

- Ötekinin berikinin bavulunu taşıyoruz.

Necmi çıkarıp beşer kuruş vermek istiyor. Fakat onlar Necmi ile rtık içli dışlı, canciğer olmuşlardır. Yine sinemalara dalınmıştır. Yaz günleri Kumkapı kenarları anlatılmaktadır. "¹

II.1.10.Büyük Kentin Küçük İnsanı

Büyük kentlerde yaşamak, o çarkın içinde kaybolmamak, yitip gitmemek çok zorlu bir mücadeleyi gerektirir. Sosyo-ekonomik yönden güçlenememiş insanlar, büyük kentlerde zorlu bir mücadeleye girişirler, bunların bir kısmı ya yiter gider ya da yaşam mücadelesine devam ederler.

Bir kış günü İstanbul mendebur, pis bir görünüm almıştır. Sokaklarda yalınakayak çocuklar, sarı insanlar, titreşen çarşafli kadınlar, dilenciler; şık ve kadın elbiseli kadınlardan daha çok kışı, yağmuru seviyorlarmış gibi dışardadırlar. Bu insanlar koşuşurlar. Tramvaya binmek için ne kadın ne de çocuk tanımaktadırlar. Birbirlerini itip ezerler. Çıplak ayaklı ve mosmor kesilmiş bir çocuk, Karaköy Poğaçacısının önünde "Ben esmeri fındık ile, badem ile beslerim. " şarkısını söyler. Necmi, bu çocuğa bir poğaçaya alır. Kendisi de bir başkasını alarak ısırır.²

Bu şehirde iş aramak sanırım en zor olanıdır. Hele köyden şehire, İstanbul'a, inen insan için:

"Ben köyümden şehre indim. Yine iş aramaya koyuldum. Ah bu iş aramak... Büyük bir şehirde iş aramak kadar korkunç hiçbir şey olamaz. Bir zamanlar bir genç adam tanıdım. O zamanlar benim param vardı. Avaré dolaşır, mevzular bulur, oturur, hikâyeler yazardım. Zannedirdim ki, bu böyle sürüp gidecek. Bir gün bir hikâyem bana hiç olmazsa birkaç günün geçimini

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor - Kumpanya, Kriz*, s.86-87.

² Sait Fâik, *Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kriz*, s.82.

sağlayacak. Halbuki gazete sekreterleri birer buçuk liraya hikâye aldıkları zaman patronları kızılıyordu;"¹

Büyük kentlerde bazı insanlar da balıkçılıkla geçimlerini sağlarlar. Balıklar tutulsa dahi oyalanmayı istemezler, ekmek paralarına bakarlar. Karidesler yakalanır, parlak, şeffaf esmer vücudu iğneye geçirilir.

"- Molivaryanı parlattın mı?-Dedi Vasili-. Al civayı parlat?..."

- Tamam Vasili - dedim.

- At - dedi.

Daha atar atmaz iri bir iskopit parmağımı çekercesine yemi kaptı.

Oltaya asıldım.

- Hah şöyle ! - dedi Vasili - neme lazım bize sis, resim; asil ekmek paramıza bakalım."²

Büyük kentlerde küçük insan olmak, elbette zor hem de çok zordur. Kenar mahallelerde yaşamak, yoksulluk ve yoksunluk içinde olmak, sıkışıp kalmak, insanları bunaltır. Bu insanların, yani büyük kentin küçük insanlarının yaşatıları, sevgileri, birbirleriyle olan ilişkileri "Kalorifer ve Bahar'da verilmiştir:

"İnsan isimleri çoğunca, anadan doğar doğmaz takılan manasız isimler değildir. İnsanlar buralarda; dal, hıyar, çukur, göbek, lahana gibi sebze ve meyve isimleriyle; katır, barbunya, zargana, kunduz gibi hayvan adlarıyla, yahut da yüzünün, karakterinin bir tarafını bildiren, bal, dudak, cambaz, kıllı, köse, sulu gibi isimlerle çağrılırlar.

Bu mahallelerden şehrin merkezine gitmek, İstanbul'dan Ankara'ya gidip gelmekten zordur! insanlar birbirini burada,

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Ay Işığı, s.148.

² Sait Fâik, Havuz Başu - Son Kuşlar, Bir Kaya Parçası Gibi, s.155.

Ahmet, Mehmet, Apostol, Yorgi, Şalom diye çağırmadıkları için kimin Müslüman, kimin Hristiyan, kimin Yahudi olduğu da pek belli olmaz. Her üç lisanın kolay, bitaraf, zaruri parçalarını ve argosunu öğrenmiş olanlar da, çoktur. Bazen bir sarı Apostol, bir sulu Avram'a Yahudice şataşır; bazen bir Barbunya Ahmet, Zargana Agop'a Ermenice dert yanardı. Sefil kulubelerin, ucu bucağı görelmez yangın yerlerinin ortasında işlenen her suç, o kenar mahallelerin sük-netini özlemeye, uzletini sevmeye, sefaletini tetkik etmeye gelen mütecessise karşı olduğu için, fazla dedikodu yapılmaz, yalnız birkaç gün sur haricindeki kahvelerde oturan Jandarmalar ve sonbaharda yaprak hıştırtılarına karşı Natpinkerton hikâyeleri okuyan polisler telaşa düşerdi. Sonra bir gün sarı yüzlü, korkak, aç bir delikanlının elleri kelepçeli, adaleleri gerilmiş, yüzü gülümser vaziyette götürüldüğü görülürdü. Hapishaneye buradan askere gider gibi gidilirdi. Kendi aralarında din farkı gözetmeksizin kız bile alıp veren bu insanların başlıca düşmanı, daha doğrusu sevgilisi, bir tepeye çıkıldığı zaman görülen, şehrin merkezidir. Orada kapkaranlık, soğuk geceleri ısıtan bir aydınlık vardı. Bu, bir uzak cümbüş veya yangın hissini verirdi. İnsan çamurlu yangın yerlerinde, ceketinin ceplerinden ellerini çıkarır, gayri ihtiyari bir ışığa doğru uzatırdı. "1

Kentlerde birbirini tanımayan insanların, zamanla birbirlerini tanımaları "Millet Bahçesi"nde işlenmiştir.

"Evet bazı akşamlar herhangi bir münakaşadan veya herhangi tatlı ve güzel bir lafdan sonra, gerilmiş, sarı, yorgun yüzler birden bire bir çocuk gülümsemesiyle birbirlerine açılır. Derhal sağındaki veya solundaki, yahut da karşısındakiyle üç beş kelime konuşmak, bir ihtiyaç haline gelir. Derhan Sahanlıkta

¹ Sait Fâik, Semaver - Sarnıç, Kalorifer ve Bahar, s.131 -132.

samimi bir hava başlar. Gülüşülür, fikir beyan edilir, münakaşa edilir. Bu iş o kadar sari bir şekilde olur ki hayret eder.

Birbirini tanımayan insanların uzuz bir yolculuğa çıktıkları zaman, birbirlerini bir tartışları, birbirlerine gizliden gizliye sokuluşları vardır. İki gün sonra en iyi ahbab olunmuştur. Artık her şey konuşulur. Bir cümleden hatıralara atlanır. Bir hafta sonra, yolculuğun sonunda artık içli dışlı olunmuştur.

Fakat bu uzun yolculukların samimiyeti ilk günlerin birbirlerini tartış, süzüş, tenkit ediş itibariyle birdenbire gelen bir samimiyet değildir. Halbuki tramvayda aynı samimiyet bir saniye içinde duyulur ve bir on dakika içinde de her şey bitmiştir.

Bu nevi küçük, alaminüt ve süreksiz dostlukların insan ruhuna yaptığı tesir harikuladedir. Eve daha şen, daha az yorulmuş gidilebilir. Merdivenler ıslıkla çıkılır. Kırk senelik karı kucaklanabilir.

Ben bu nevi dostluklara bayılırım. Bu nevi dostluklarsa ikinci mevkilerde daha çabuk tesis edilir de birinci mevkie binince insana, nasıl söylemeli, bir garip azamet gelir. ¹

Sürekli yaşanan bir yerden başka bir yere gitmek oldukça cesaret ister. Bazıları, gözlerini karartıp giderler yeni bir hayata merhaba derler. Çoğu da memleketlerine sıkı sıkıya bağlı kalırlar. İşte İstanbul'u gören, anlatan ve dinleyen bir insanın, heyecan dolu sözleri:

"Ben ağır ağır kadının yanına sokulmuştum. Mis gibi kokuyordu. Sesi pınarın sesi gibiydi. Vücudu "Tokurcun" suyu gibi köpürmüşse benziyordu. Ne ise uzatmayalım, biraz hoş beşten sonra kalktılar gittiler. İki akşam sonra yine geldiler. İşte o akşam, o körpe kız, bize kocaman bir kasabadan bahsetti.

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü - Yaşamın Edebiyat, Millet Bahçesi*, s.65.

Hepimiz İstanbul'un ismini işittik. Amma, bizim köyden İstanbul'a gitmek kime nasip oldu ki?

O kızın anlattığına göre - bilmem yalan, bilmem sahi - İstanbul, kocaman bir memleketmiş.

Değil bizim köyün, kasabanın belki yüz misli büyükmüş. insanlar varmış ki günde bin lira kazanırlarmış. Bir başkaları bin lirayı bir günde harcarlarmış. Ama aç da varmış. Kuru ekmek bulamayan bile olurmuş. Sonra camiler varmış. Bizim köy camisinden bin defa büyükmüş."¹

Yaşanılan zorluklar, çözümlenen sorunlar, çözümlenemeyen zorluklar, bunlar hep çelişkili, birbirlerine uymayan zıt kavramlardır. Ancak hayat da böyle değil midir? Yiyen - yemeyen, açlık - tokluk hep zıt, değişken kavramlar. Özellikle harp zamanı:

"Fırınlara önündeki insanlar; otomobildeki toklara, bizim, kasabada Eskicizade'ye baktığımız gibi bakıyorlardı. "Zaman" diyorlardı, "Harp" diyorlardı. Kimse sesini çıkarmıyor, top sesleri uzaktan uzağa işitiliyordu. Çarşılardan vatan şarkıları okunuyor, cephelere giden genç şairler, genç yazıcılar "Harp Yaşasın ! Yaşasın Harp! Harp! Harp" diye bağırıyorlar, ölenlere mersiyeler, vesika yiyenlere has şiirler okuyorlardı. "Yaşasın" lar yükseliyordu. "Ati bizimdir" diye haykırıyorlardı. Sokakta sarı kırmızı Almanlar bir kahraman gibi dolaşıyorlardı. Almanlar ne güzel adamlardı!...

İstanbul hasılı bir alem di. Yiyen, içen, gülen doluydu. Yemeyen içmeyen, gülmeyen bir köşeye çekilmiş; yemiyor, içmiyor, gülmüyordu."²

¹ Sait Fâik, *Bahçının Ölümü -Yaşasın Edebiyat, Millet Bahçesi*, s.39.

² Sait Fâik, *Semaver - Sarnıç, Beyaz Altın*, s.148.

İnsanlar karın tokluğuna memleketlerinden ayrılır ve uzak diyarlara giderler. Buralarda bazen mutlu, bazen mutsuz günler, aylar, hatta yıllar geçirirler. Bu insanların memleket özlemleri iliklerine kadar işler:

"- Bayram be - dedim -. Ne bu halin be? Delilik etme!

- Otur - dedi -. Barba ! Bir şişe daha şarap getir.

Beyazçavuş şarabı geldi. kafaları iyice tuttuk. Bir aralık

Bayram yüzüme tuhaf tuhaf baktı. Bir şey söyleyecekmış de vazgeçmiş gibi caydı. Ben aldırmayınca,

- Ben seni kardeş gibi severim - dedi -. Sen de beni seversin ya?

- Şüpheni mi var Bayram? -dedim.

- Öyleyse - dedi-, beni evime götürür müsün ?

- Sarhoşsan pekâlâ - dedim.

- Yok odama değil - dedi-. Evime. Evime ama asıl evime. yedi senedir gitmedim.

- Yedi sene mi? - dedim.

Gülüyordu."¹

II.1.11. İnsanların Çekişmesi

İnsanların yetenekleri, başarılı oldukları alanlar farklı farklıdır. Bu nedenle insanların ilgi alanları çoğu zaman ayrıcalıklar gösterir. Bazı insanlarda hastalık derecesinde "Hırs" vardır. Bu insanlar adeta hırslarının esiri olmuşlardır. Gözleri ve fikri yalnızca hedeflerindedir ve ona ulaşmak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Menekşeli Vadi s.144. -145.

Hedeflerine ulaşmak için - gerek duyarlarsa - entrikalar bile çevirirler. Bu insanlar çevrelerindeki insanlarla hep çekişme içindedirler. Balıkçılar, genelde çalışkan ve pek duygusal olmayan insanlardır. Bunlar, sürekli denizle haşır neşir oldukları için çevrelerindeki güzelliklerin farkında değildirler. Sait Fâik, balıkçılarla avlanmaya çıkar. Deniz ve denizle ilgili her şey o kadar güzeldir ki bu güzellikler karşısında hayran kalır ve hatta Kalafat'ı gece yarısı bu güzellikleri göstermek için uyandırır. Ancak bu uyandırılış Kalafat tarafından anlayışla karşılanmaz. Üstelik bu arada Kalafat, sürekli hem Sait Fâik'le hem de Sotiri ile çekişir durur:

"- Ne diye oynayacaktım ?

- Karagöz tutulunca lök gibi, beyimiz tuttu diye uslu uslu gelecek değil ya... Kurtulmaya çalışılacak. O zaman da görecektin ebeninkini - dedi.

- Biz de daha yokluyorduk.

- Yalan söyleme, bağlamaya hazırlanıyordun.

- Haydi öyle olsun. Ver bir adamakıllı zoka da takalım.

-Benimkiler de apslanmış. Bir tane zor bela sallanmayan buldum.

- Eee ? Biz ne yapacağız ?

- Hem, bir sandalı üç kişi olta atmaz.

- Sotiri atmasın öyle ise.

- Ekmek paramızı sen mi vereceksin ?

Sotiri seslendi :

- Usta, elimi kesti mi diye; çok kanıyor.

- Yeter, çık artık.

- Çok kanıyor, be usta!

- Doktor mu getirecektik buraya ulan, Şimdi diner. Dinmezse tütün basarız. Sen ık sudan, bir kere.

- Amma ters herifsin be Kalafat ! - dedim.

- Tam uykunun tatlı yerinde sen tut, adamı uyandır da, geçen vapuru seyrettirmeye kalk... Ondan sonra uyudun mu sanırsın.

Deli mi oldundu? Ne vardı vapuru gösterecek gece vakti.

- Çok hoŐtu da.

- HoŐsa kendin seyretseydin.

- Hoş Şeyi baŐkalarıyla beraber seyretmek daha hoş olur.

Bana:

- Benim hoŐafıma gitmez sabaha karşı vapur seyri. -Sotiri'ye

- !

Kanıyor mu hâlâ ?

- Durdu usta.

- Sana söyledik.

- Ama çok kanıyordu be usta.

- Kanasın... Ayıklıyor musun midyeleri?

.....

- Sende, muhakkak sakatlık var yahu! Ne dalıyorsun böyle !

- Şu hale bak, Kalafat.

- Hangi hale yahu?

- Millet boŐaz derdinde, sabah sabah.

- Hangi millet

- Balık milleti.

- Öyle ise sen de ibret al reis. At bakalım demiri de biz de zilliği kiralım.

- Demiri atıyorum.

- Aman dikkat et! akıntı fazla ha! bir yerine takılmasın demirin ipi. Vallahi çeker alır içeriye...

Demir gittikçe gidiyor. İp kurşun gibi ağırlaşıyor.

- Ne duruyorsun ? - diye bağılıyor Kalafat.

- Dibi bulamadım ki

-Onu baban bulamamış... Çoktan bulduk dibi. Akıntı sürüyor sandalı, enayi ! Bağla ipi! Sar burun tahtasına iki kere! Dikkat et! Elini kaptırmayasın. Tamam! Geçir o halkadan! Ordan...

Ordan... Ha! Küpeşte tahtasının deliğinden de geçir! Düğüm at!."1

Kalafat, biraz aksi bir insandır. Ancak işinde çok titizdir. İşinde en ufak bir hatayı dahi kabul etmez. İş üzerindeyken de kesinlikle başka bir şeyle ilgilenmez. İşinden başka şeylerle ilgilenenlere de kızar onlara söylemediği lafı bırakmaz.

Hikmet, Ruhi Kaptan'ın yanında çalışır. Ruhi Kaptan, Hikmet'e iyi daranırsa da bazı bazı çekişir. Ancak Hikmet buna katlanmak zorundadır.

"Hikmet tahammül etti. Ne halt etsin! Motorculuğu bir senede kavradı. Bu sefer sırasında, o da motorcuyu bir akşam adamakıllı ıslattı. Şimdi bir baba kadar müşfik olmasına rağmen yine içindeki şeytanı öldürememiş olan Ruhi Kaptan'ın gözlerine bakmadan yanında çalışan motorcusu Hikmet oldu. Muavin olarak da nereden bulduysa buldu, bacakları çarpık yüzü simsiyah, saçları tabiaten pis, mendebur, fakat bir dünya degecek kadar iyi ahlaklı bir oğlancağız buldu. Ruhi Kaptan şaka değil para

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Sivriada Sabahı, s.190-193-194.

kazanıyordu. Küçük memleketin şehirle olan bütün münasebetini hemen hemen o temin ediyordu. Marmara'nın büyük, dehşetli fırtınalarını Hikmet'ten başkası bu çürük tekneye atlatamaz. "1

Rafet Reis, yine, balıkçılıkla uğraşan biridir. Ancak her insan ona kafa tutamaz. Günün birinde Kondos şaşar yanılır ve Rafet Reis'e kafa tutar:

"Pazısı en kuvvetli, gözü en pek gemicinin bile Rafet Reis'e kafa tuttuğu nadir görülmüştür. Çünkü Rafet Reis'in etrafında, akşamları hesabına rakı içen bir dört kişilik grubu vardı.

Rafet Reis, Kondos'la hesabını yalnız görmek istedi. Kapaştılar. Reis çok kuvvetli bir adamdı. Kondos ise ilk hamlede reisin baldırına dişini geçirmiş, sonrada kesilivermişti. Vaka sahilde geçiyordu. Reis'in dört adamı işe karışmıyor, seyrediyorlardı. Bir aralık Reis, Ali'yi kavrayınca denize fırlattı. Deniz burada ancak onun yarı beline geliyordu. Dışarıya çıktı. Yine binbir küfürle Reis'e saldırdı. Bunun üzerine dört kişi onu büyük gazinonun içine, sobanın kenarına götürdüler, birisi cebinden bir sığır siniri çıkardı. Öteki ağzını mendille tıkadı:

- Haçan böyle olur bizim Reis'e çatan! - Diye bastılar kırbacı. "2

Ada'lı üç kişi. Daha doğrusu üç çocuk. Diğer arkadaşları da vardır ellbette ama ailelerinin izin vermemesi nedeniyle ekip üç kişiye iner. O zaman sandala atlarlar, karşıya geçerler. Bazı geceler sabahladıkları olur. Kopuk balık ağlarının, mantarların, çivilerin üstünde binanın açık kapısında halleriyle birlikte uyurlar. Hiçbir gün gerçekler konuşulmaz. Sürekli vahşilerden, korsanlardan söz ederler.³

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.23-24.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.38.

³ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.46-47.

Balıkçılar arasında bazen çekişmeler olur. Bu çekişmeler genelde tutulan balıkların paylaşımı sırasında olur. Kavga kıyamet kopar ancak sandalda ve çevrede bulunanların hiçbiri de bu kavgayı ayırmaya niyetlenmez. Ve çekişmeler, kavgalar sürer gider. Balık alamayan adam kahvenin bir yerine çöker ve kaderine razı olur.

"....."

Elini balığa doğru uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden baş parmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış olan birisi, kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı.

- Ne o? - dedi -, hemşerim. Dur bakalım dağdan gelip bağdakini kovmayalım.

Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemezdi. Söyleyecek halde değildi. Rihtim kahvesine doğru yürüdü. Dışarıdan kahvenin önündeki seyircilerden biri seslendi:

- Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur. ? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.

- Ne yapalım gelmesinler. Kırmızı götlü ile davet mi ettik biz onları? O balığın bir iki buçukluğu var. Balık çıkmadığı zaman yanaşmıyorlar ağı temizlemeye hiç. Yağma yok hemşerim!

Kayıktakilerden hiçbiri kalkıp da:

- Ayıptır yahu ver adama - demedi.

Bir ikisi en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi umduklarımdan birisi payına düşen balıktan birini, en küçüğünü adama doğru fırlatacak diye bekledim. Reis kahvenin önünde kahvesini öttürüyor, kayığın asıl tayfasına keyifli bakıyordu.

Hadiseye karışan adam:

- Ayıp yahu - dedi, ayıp !

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını andıklarından biri:

- Sen karışma bakalım babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek? Ayıp yorgan altında.

- Babanızın malı mı bu deniz, sizin?

- Onun babasının malı mı?

- Değil ama, gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere.

- Kim gel de, çalış demiş ona, gelmeseydi. Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye :

- Kalkacağız, kalkacağız - dedi.

Ayağa kalktı. Kendisi için laf işitmiş adama:

-Zararı yok hemşerim. - dedi-, 'zararı yok. vermesinler, istemez."¹

Anne ölür, baba yeniden evlenir. Baba için ikinci eş doğaldır. Zaten kabullenmiştir de evlenmiştir. Ama çocukları için durum hiç de sanıldığı gibi değildir. Analığa "Ana" dememekte ısrarlıdır çocuklar. Bunda da haklıdırlar ve baba oğul arasında bir tartışma başlar: "Rüstem hayret içinde durakladı. Sual soramıyordu. Gözlerine düşen saçlarını elleriyle itti. Alnını tuttu bir şeyler homurdandı. Sonra yüzü birden bire kıpkırmızı oldu. Alacakaranlıkta bile kızdığı, hareketleriyle belli oluyordu.

Rüstem en çok babasına onun için kızardı. Anan! Anan! "Niye anam olsun?" derdi. İnsanın bir tane anası olur. Onunkisi de ölmüştü. Bu onun babasının karısı diye, niçin anası olacaktı. Otuz yaşındaki karı onun anası olmazdı. Rüstem onun ağası idi:

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Haritada Bir Nokta, s.181-182.

- Anlamadım - dedi - ebeyi kimin için çağıracağız. Ablam yoksa bu sene bir daha mı doğuruyor?

İhtiyar,

- Anan dedik ya! - dedi.

Rüstem sinirlenmişti. Büsbütün anlamıyordu. Sahiden anlamıyordu:

- Ne anası? - dedi - Deli mi oldun?

İhtiyar, oğlunu kızdırmaktan başka hiç bir işe yaramayan ana kelimesini bir daha tekrarlamaktan hiç bir fayda gelmeyeceğini anlamış gibi yutkundu.

- Boşnak kızı, Zehra doğuracak.

- Zehra mı doğuracak? Allah Allah ! Kimden ? İhtiyar odaya doğru koştu. Kapının arkasından dikenli bir sopa kapıp oğlunun üzerine doğru yürüdü. Rüstem iki adım geriye çekilmiş, merdivene doğru dönmüştü. Babası,

- Kimden olacak ulan! -dedi-Kimden olur ki? Kocasını kim? Benden... Benden elbette!"¹

Harp zamanı pek çok açıkgoz insan vardır. Bu insanları çoklukla para hırsı bürür. Çok kazanmak, çok zengin olmak ve çevreye zenginliğiyle ağırlığını koymak ve hissettirmek. Aynı zamanda bu insanlarda bencillik alabildiğine yoğundur. Bu nedenle de başka bir esnafın zengin olmasına asla tahammül edemezler. Eskiçizade böyle bir insandır işte:

"... .."

Haleplizadeler'in iflas bayrağını çektikleri günün akşamı su başında verilecek ziyafette hazır bulunmamak için sokağa da çıkmamıştı. Akşam oluyordu. Evin önündeki tahta havalenin

¹ Saif Fâik, Semaver Sarmıç, Lohusa, s.173.

kenarında cigaramı savuruyor, sessiz sokakaları, susan halkı, köpekleri seyrediyor, arasıra geçenlerin ağzından kaptığım Kütelamare, Çanakkale, Cephe ve Ekmek, vesika, şeker kelimeleriyle zamana intikal ediyor, dertleniyordum. karnım açtı. Ekmekte sıçan kuyruğu çıkmıştı. Midem bozuktu. Öyle olduğu halde, kaçak cigaramla hali unutmaya çalışıyordum. Bu insanlar benden ne istiyorlardı da mütemadiyen Kütelamare ve Enver Paşa diyorlardı. Midelerinde vesika ekmeğinden başka bir şey olmayan insanlar nasıl zamanı düşünebiliyorlar, sulh, harp diyorlardı? Niçin çocuklarından ve tarlalarından bahsetmiyorlardı. "1

Eskicizade, hasımlarının tek tek iflasını, yok olup gidişini hazırlar. Bu işi gerçekleştirdikten sonra da ziyafet verir. Herkesi toplar, sabahlara kadar yedirir, içirir, eğlendirir. Hasımlarının yok olup gitmesi onu asla rahatsız etmez aksine sevindirir. Yok etmeyi amaçladığı insanla oturur, yemek bile yer. Karşısındaki insanınsa bundan hiç haberi olmaz:

"Rahmi Bey'i elense kavrayan Eskicizade bu vaziyetten biraz hırpalanır gibi olmuştu.

Rahmi Bey ümidinden fazla mukavemet göstermiş, yenilmemek için çalışmıştı. Bu, Eskicizade'ye aşağı yukarı yüz bin liraya mal olmuştu.

Fakat bugün Rahmi Bey, ben ve Eskicizade yemek yerken Rahmi Bey'de her şey suyunu çekmişti. En tuhafı, zavallı adam kendisine dilen fenalıktan habersizdi: Oturmuş, celladıyla yemek yiyordu.

O akşam İstanbul trenine kadar kendisine yoldaşlık ettik. Bilet parasını Eskicizade verdi. Tren kalkarken Rahmi Bey'e bir cüzdan içinde tabanca parasını vermeyi de unutmadı.

¹ Sait Fâik, Semaver - Sarınc, Beyaz Altın, s.144.

Arabanın içinde bize dişleri gıcırdayan ağaçları, köpekleri, tekerleklerin altındaki kumları küçükseyerek evimize döndük. Eskicizade dalgın ve meyus görünüyordu.

- Katip dedi. Dişlerim çok fena; hepsi ağrıyor. Seninle İstanbul'a kadar gidelim de şunları yaptıralım.

- Olur ağam, yaptıralım.

Ertesi gün satılmış buğdayları çuvallara yerleştirdik¹

Geçim derdi olunca kardeşler arasında da özverili davrananlar olur. Ancak karşı tarafın özverili olmaması nedeniyle iş çığırından çıkar:

"-Geçim derdimize... Bu böyle giderse ben dayanamayacağım... Kim olursa olsun önüme çıkanla yeniden evleneceğim. Erkek dediğin senin gibi pısrık olmaz. Kardeşimsin. İlk ayalım öldükten sonra seni bırakmadım. Sen de, sayemde sayeban oldun. üst baştan geçtim. Eskilerle idare ediyordum. Ama boğazımdan geçmez. Biz İstanbulluyuz çocuğum. Boğaziçiliyiz. Boğazımıza düşkün oluruz. Ben annemden bile bol süt emmişim. Sen onun için inek sütünü beslendin... Bu kiler dolmazsa yapamam. Ne halin varsa gör.

Hemşirenin yeniden evlenmesi beni korkutacak değildi elbet. Hem elli üç yaşındaki dul kadını kim alır ? Tabiatıyla onun bu şantajına güldüm.

- Gülme - dedi. Onu da buldum. Sana gelinceeee... -"ce'yi" bir uzattı bayım -, pılını pırtını toplarsın, soluğu Beyazıtta konakta alırsın.

- Vay! beni kovuyorsun demek ? dedim, pekala!

Kapıyı hızla çektim. Sokağa çıktım. Arkamdan :

¹ Sait Fâik, Semaver -Sarıncı, Beyaz Altın, s.147.

- Darduman ! Darduman! diye seslendi ama, oralı bile olmadım. "¹

Verilen borç paralar ve ardından oluşan huzursuzluklar, çekişmeler, hak aramalar...

"Paranın bir miktarını verir. üst tarafını bir emre muharrer senetle öder. Bu adamın ismi Hacı Ali'dir. Matruş, ihtiyar bir adamdır. Bu emre muharrer senedin alacaklı yerinde adı yazılı olan "Ali Besen" Borçlu yerinde de Fırıncı Abdullah isminde birinin adı yazılıdır. 600 liralık mücevherat alan adamsa iş bu Ali Besendir. Mişel bu emre muharrer senedi Ali Besen'den, yani alış veriş yapan matruş ihtiyardan almıştır. Fakat emre Muharrer senetlerin arkasına ciro edilmesi lazım gelirken bunu yaptırmamıştır. Mişel'in emre muharrer senetlerin altına bir ciro lazım geldiğini bilmemesine imkan var mıdır? Günler geçer. 91 gün vadeli senedin günü gelir. Fakat dükkana ne gelen vardır, ne giden... O gelmezse Mişel gidemez mi? kalkar Bursa'ya gider. Bursa da tanıdığı hacı Emin ismindeki bir zaata müracaat eder. Yağcı Ali isminde birini tanıyıp tanımadığını sorar. O da yağcı Ali isminde birini tanımadığını fakat yağcı İbrahim Ağa isminde bir adam tanıdığını, bu adamın da namuslu bir adam olduğunu, bononun sahibi şayet o ise parayı muhakkak ödeyeceğini söyler. Kalkarlar, yağcı İbrahim'i bulurlar. İşte bugün maznun sandalyesinde oturan adam bu yağcı İbrahim Ağa'dır. Mişel, İbrahim Ağa'yı görünce, "Bu adam senede kefil olan adamdır. Bana borçlu olan bu adam değildir. Onun sakalı yoktu..." der. İbrahim Ağa bononun sahibinin nereli olduğunu Mişel'den sorar. Mişel, "inegöllü" cevabını verir. İbrahim Ağa "yarın saat altıda gel de beraber inegöl'e gideriz... Adamları bulur parayı alırsın" der.

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Bir Ev Sahibi, s.36.

Fakat ertesi sabah, İbrahim Ağa, kendisini alakadar etmeyen bu iş için inegöl'e gitmekten vaz geçer. Mişel de İstanbul'a döner."¹

Herşeye karşı olan insanlar da vardır. Bu insanlar hep muhalefet yaparlar ve durmadan tartışır dururlar. Arada bir espiri de yaparlar. "Sekreterle dünyadan, geçimden, insandan söz açmıştık. Başka şeyler düşünülmeyen günlerde yaşıyoruz. Aştan söz açsak hemen ayıp oluyor. Çiçeklerden söz açılrsa olmuyor, tutmuyor.

Sekreter şöyle diyordu:

- Allah herkesin rızkını verir, dostum. Yoksa sokakta açtan geçilmez.

Ben,

- Bu işe Allah karışmaz... diyor, devam etmeye çalışırken

- Evvela inanır mısın, inanmaz mısın?

Bu suale hemen derhal cevap verebilecek kadar o gün kuvvetli değildim sanırım.

-...O başka mesele! Yalnız şunu söyleyebilirim ki, Allah her sabah kalkıp, şu Hasan'a, şu Ahmet'e, şu Hrito'ya, şu Moiz'e, şu Kirkor'a diye pay etmiyor herhalde.

- Ya ne yapıyor?

-Onun ne yaptığını bilmem. Ama insanlar sabahleyin kalkıyorlar...

Hatta kilerini bile doldurmuş olanlar kalkıyorlar, o gün ne yapacaklarını, çarkı nasıl döndürebileceklerini düşünüyorlar. Kimi koşup terliyor, kimi kafasını, kimi adalelerini, kimi bacaklarını, kimi sırtını, omzunu ortaya koyuyor...

- Ama Allah da rızkını veriyor.

¹ Sait Fâik, Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, Bursada Cesur Bir İhtiyar Geldi. s.102.

- Rızkını Allah göndermiyor. İnsanlar onu terle, yorgunlukla, didinme ile hak ediyorlar.

- Elbette elleri böğründe otururken de gönderecek değil ya !

- Peki, karaborsacılara nasıl gönderiyor dersin?

- Kamyonla !. . diyor, gülüşüyoruz. "¹

İnsanların mahzunca soyulmaları, kuruşuna kadar emeklerinin sömürülmesi hiçde insancıl bir davranış değildir:

"Adamcağız geldi. Çiçek bozuğu, kısa boylu, ateş gibi gözlü, işgüzar bir adamdı. Beraber bir yeri tuttuk. Firmamızı kararlaştırdık. Sermayeyi peder düzdü. İşe başladık. O zamanlar ortalıkta harp gürültüsü olmadığı için elli çuval fasulyeyi Ekimde aldık. Aralıkta satacaktık. Bu arada da yumurta alıyor, patates alıyor, satıyorduk. Ben yazıhane gibi bir yerde oturuyordum. O, dışarda, hiç arası kesilmeyen, çoğu sefil, Yahudi kıyafetli adamlarla pazarlıktaydı. Yumurtaları ayıran bir de makinamız vardı. Işık yanar; yumurtanın içi koyu, açık sarı, kavuniçi, siyah renklerle gözükür, ayırırdık. Yukarıdaki odalarda elli çuval fasulyemiz vardı. Ne olsa yeni işe başladığımız için, akşamları erken kaçırdım. O, "Git. Git. " derdi. "Daha gençsin, alışırsın. Seni fazla yormak istemem. Şimdi ben gencim: Sen çocuk. Sonra ben ihtiyarlarım, sen çalışırsın. " Bu ne biçim bir çalışmaydı ? Ne yapıyorduk? O günleri bir su buharının içinde hatırlıyorum. Yemiş'ten kopan rüzgârın dolduğu ardiyemizde ne yaptığımızı bir türlü anlayamadım.

Fasulyeler yukarıda odalardaydı. Ben "Fasulyenin fiyatı arttı mı?" diye sorardım. O, "Ne gezer!... " derdi. "On para oynamadı."

Bir gün yukarı kattaki helaya gitmek üzere merdivenleri çıkmıştım. Ayağıma bir şey takıldı. Fasulye çuvallarının üzerine

¹ Sait Fâik, Tüneldeki Çocuk- Mahkeme Kapısı, Ayağıma Doluşan Röportaj, s.54-55.

düştüm. Fasulyeler garip bir ses çıkardılar. Elimle vurduğum. Ben bu sesi tanıyordum. Bir daha vurduğum. Aaa, bunlar cevizdi!

Aşağı inince, "Yahu Ali Bey, - dedim - yukarda cevizde mi var?"

"- Ha - dedi - ardiye için birisi koydu. Birkaç çuval... "

Akşam babama işi anlattım. Ertesi gün geldik. Dükkan kapalı! Anahtar bulup açtırdık. Bütün çuvalar cevizdi. Üzerlerinde de bir "M.A. "markası vardı.

Babam bana "Aptal - dedi -, herif fasulyeleri satmış yerine de başkalarının cevizlerini ardiyelik doldurmuş Sen uyu hâlâ "

Adamı bir daha göremedik. "¹

Bu çekişmelere karşı olan bunları kabul etmeyen insanlar da yok değildir.

"Yedi senedir bu sokaktan gayri İstanbul şehrinde bir yere gitmedim. Ürküyorum. Sanki dövceklermiş, linç edeceklermiş, paramı çalacaklarmış - ne bileyim, bir şeyler işte - gibime geliyor da şaşırıyorum. Başka yerlerde bana bir gariplik basıyor. Her insandan korkuyorum. Kimdir bu sokakları dolduran adamlar ? Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişemeyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklım ermiyor. Birbirini küçük görmeye, boğazlamaya, kandırmaya mı? Nasıl birbirinden bu kadar ayrı, birbirini bu kadar tanımayan insanlar bir şehirde yaşıyor?"²

Yine balıkçılarda yaşanan huzursuzluklar. Balık avlamaya gel -gelme, paylaşımında al-alma davası. Ekip olan balıkçılar birbirlerine fazlasıyla tutkundurlar. Sonradan geleni de çok güzel dışlarlar:

¹ Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Lüzumsuz Adam s.123.

² Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Lüzumsuz Adam s.119.

"Gelen adam kara bıyıklı, yağız, haşin bir adamdı. Kapıdan hızla girdiği halde, Reis'in gözünü görür görmez durakladı. Ağır ağır yürüdü. Üç dört tayfa ile Reis'in oturdukları masanın önünde durdu. Ötekiler hiç oralı değillerdi. Hesaplarına dalmış gibiydiler. Adam kararını vermiş bir halde bir adım daha attı.

- Baksana bana efendi! - dedi.

Hepsi birden dönüşlerdi. Dört tayfanın en irisi kaşlarının altından bakıyordu.

- Baktık sana! - dedi Reis

- Neden bize bir buçuk lira düşüyor da...

- Sen kayıkta mıydın?

- Değildim.

- Küreği sen mi çektin ağı yıkayan sen misin?

Kaşlarının altından bakan iri tayfa:

- Sen bana baksana "Menco" dedi. Bir daha bizim kayığa gelme.

- Sen karışma. Sana ne oluyor? Burda reis var.

Reis:

- O benim adamımdır. Yatfaya o karışır. Gelme, dedi miydi, gelemezsin. Yarın sabah görmeyeyim seni.

- N'olacak ? ihya mı ediyorsunuz sanki? Başka kayığa giderim. Ama bugünkü hakkımı da isterim. Ufacık çocuklarla bir tutmayın adamı. Ben donunu bağlayamayan Hasan'la bir miyim. ? O da bir buçuk lira alsın, ben de. Bu hak mı ?"¹

¹ Sait Fâik, Havuz Başı- Son Kuşlar, Pay, s.205.

Öğrencilik yıllarında da çekişmeler yaşanır. Ancak taraflardan biri bunu hiç başlatmaz ya da sürdürmez. Çünkü o kişi için bunun önemli bir nedeni vardır:

"- Fakat öteki, bütün bunları bir zaaf sayarak bu sefer ondan borç para almış, ödememiş; cebinden mendilini, yakasından rozetini göz göre göre almıştı. Ona bunlar da vız gelmişti. Bir gün onun tarafından gelen bir iftiraya uğradı. Arkadaşı bir yazılı imtihanda, dizindeki kitaba baka baka yazarken, hocanın şüphelenip kendi taraflarına geldiği bir sırada kitabı onun dizlerine kaydırıvermişti. Yine beraberdiler ya... Bazen, hakikaten bir dost gibi oluveriyordu ya arkadaşısı... Hiç olmazsa yalnız değildi. İçine akşamüstü bir gariplik bastığı zaman yüzüne bakacak, lakırdı söyleyecek iyilik yapacak, teneffüste kolkola gezecek birisi vardı ya!... "1

Kenar mahallelerde de insanlar çekişir. Mahalleli olayı çözümler.

"Büyük mesele Rıza'ların mahalleden başka yere taşınacakları gün çıktı: "Kaçamak Fatma" ismi verilen sarı kız gebe olduğunu iddia etti. Bunu da Rıza'ya yükledi. Böyle bir işin halli bize düşmez: onun mahallesine düşer. Mahalle bir gün çoktan beri kendisinden sıyrılmak isteyen, hürmetlice bir selam bile vermeyen Rıza'ya fena direndi. Kaçamak da Rıza'ya yükletildi. Yeni evliler Beyoğlu'na bir eve taşındılar. "2

Küçük cambaz kız tahmin edildiği gibi basit değildir. Bir Alman Gimnazını bitirmiştir. Gittiği büyük şehirlerde vakit buldukça müzik, konferans dinlemiş, tiyatro seyretmiştir. Vücudu o kadar esnektir ki zariflik akmaktadır. Bu kızın seven iki erkek vardır. Georges ve Saffet. Erkekler arasında bu kız için çekişme sürer gider..Ancak Georges gerekli olmadıkça Ferit'le konuşmaz.

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Büyük Hülyalar Kuralları*, s.162.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber*, s.158.

Çünkü tüm korkusu sevdiği kızın Saffet tarafından elinden alınmasıdır. Bu insanlar birbirlerini severler ama birbirlerini eleştirmekten, kırmaktan da geri kalmazlar. Hep "ben haklıyım, sen sus" düşüncesi bu iki sevgilide hakimdir."

- Bizim moruk ertesi güne devrası der de, ondan dilim almış. Sen ne tuhaf kızsın be! Uyurum uyumam sana ne?

-Amma da terbiyesizsin, biliyor musun Cemal ? Böyle mi konuşulur?

- Bana sen değil miydin erkekçe konuşalım, erkek arkadaş gibi; Ben öyle zamapara numaralarından hoşlanmam, diyen?

- Hadi öyle olsun. Ver şu elini, tokalaşalım.

Cemal güldü. Elini uzattı. Tokalaştılar. Cemal bir türküye başladı.

Genç kız uzaktan geçen vapurun projektörünü kovaladı. Sonra, o da Cemal'in Karacaoğlan türküsüne katıldı. Rüzgâr üst güverteden su gibi aşağılara akıp onları buldu. Ellerini, kulaklarını sıkır, çeker gibi ağrıttı. Cemal, ellerini hızlı hızlı birbirine sürttü.

- Vay anasını be - dedi - bu tam dağda yolunu kaybetmiş çobanın ısınmak için ayı inine girdiği gece. Bu soğukta vapurun burasında oturmayı akıl edenin aklına turp sıkayım.

- Sahi be Cemal - dedi genç kız -, eve giderken turp alayım zerzavatçı kapamamışsa, bir turp salatası yapayım şöyle elimle.

- İstemem, senin olsun. Kırmızı turp olursa yemem demem. Ama ötekini istemem.

Ayının inine kaçırdığı köylü kızı gibi büzüldü:

- Enayi.- dedi - Eşek hoşaftan ne anlar.

-Oh ne âlâ! Küçük hanım Karagömrüklü Bitirim ismail gibi konuşsun. Biz şöyle lise dörtten herhangi bir Turgay Bey gibi laf edelim; terbiyesiz olalım, iyi vallahi!

- Sen ne bakıyorsun bana oğlum. - dedi genç kız - senin ağzına o biçim konuşmak yakışıyor ama, haline yaraşmıyor. Ağır adamsın sen. Ağır olmalısın hem ben senin yanında öyle konuşurum. Başkalarının yanında böyle mi konuşurum?

- Yok, doğrusu, başkalarının yanında radyo temsili gibi konuşuyorsun. Hiç diyecek yok doğrusu. Bazı kere de bana, hani filim türkçeleştirirler ya, dublaj mıdır nedir, öyle bir şey yapıyormuşsun gibime geliyor.

- Dublaj değil, dublaj...

- Her ne boksa...

Cemal'in son cümlesi hoşuna gitmişti ama şakacıktan genç kız kaşlarını çattı:

- Cemal!... Cemal !... - dedi.

- Bana bak Ayşe abla, uzun ediyorsun! Bırak bir defa da nasıl istersem öyle konuşayım. ya hu!

Genç kız cevap vermedi. Donmuş kulaklarını ovalayarak sustu.

Yine porjetörü ve bir dalganın beyazını uzun zaman görüyormuş gibi kovaladı.

Yine erkek konuştu:

- Ne o ? - dedi -. Ayşe abla, yoksa kızdık mı?

Yine yapmacık bir halle :

- Bir defa benim adım Ayşe değil, sonra...

- Sonra malum.

- Sen malum ne demektir biliyor musun, Allah aşkına? Malummuş Malum neymiş bakalım?

- Önce şu külhanbeyi ağızları bırak, diyecektin. Çünkü ben "Senin ağızından söylüyorum" diyecektin. Türkçe'yi radyo ağızı gibi istersen konuşurum. Ama sen öyle konuşamazsın. Sesinin fotoğrafı iyi çıkmaz. "Geçen Akşam öyle bir halt da karıştırmıştın ya, hani" sen (Bana söylüyorsun) kahvede balıkçı Kalafat'la nasıl konuşusan mühendis mimar Dağdiken Beyle de öyle konuşursun, anladın mı? İşte söyleyeceğin malum buydu. Benim vereceğim karşılık da şu: Ben iki yüzlü değilim, sultanım. Benim için balıkçı Ahmet Kalafat ne ise, mühendis mimar, yahut mimar mühendis Bay Süha Dağdiken de odur. Malum da belli demektir. ¹

Hiç tiyatro kurulur da kurucuları arasında tartışma çıkmaz mı? Hem de en şiddetli münakaşalar olur. Birinin söylediğini diğeri asla kabul etmez. Herkes bildiğini okur ancak sonuca varılamaz. Tartışma çıkar, itirazlar yükselir. Zayıf, gözleriyle girtlağı dışarıya fırlamış bir delikanlı:

"- Halk - "eğlence ", "iş Bank" gibi bir şey, " Halk Eğlencesi" en doğrusu.

- Bu sefer de Kumpanyası diyemeğiz.

- "Memleket Kumpanyası" Nasıl?

Bir Kasımpaşalı Karayağız delikanlı:

- "Kasımpaşalı Kumpanya" Diyelim.

Bir Üsküdarlı atıldı:

-Neden "Üsküdarlı Kumpanya" demiyoruz da kasımpaşalı diyoruz?

Moruk Şalih :

¹ Sait Fâik, Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor, s.118-119.

- Durun yahu - dedi -, Ne kavga ediyorsunuz? Ben bir tane buldum...

-Aman Salih Ağabey sen bulma. Geçen seferkini de sen bulmuştun. İki ay dayanamadık.

- Fena mıydı geçen seferki?

- Yok, çok iyiydi doğrusu! Hele Adana'da ne meşhur olmuştuk ya! Bir dayak yemediğimiz kaldı. Benim burnumdan aylarca, tüyü tüsü yerinde ördek yavrusunun kokusu tüttü durduydu.

Kör Halit:

- Ben vaz geçtim... - dedi -

- Aman Halit Bey, etme...

- Yok Yok, Kumpanyadan değil. Ondan bizi, Azrail bir yana, kimse vaz geçiremez.

- Var ol, Halit Ağabey!

Saffet Ferit mahzun, trajik bir hal aldı. Ayağa kalktı. Burhanettin Tepsi'nin hayranlarından olduğu için, Napolyon gibi durdu. Eğildi. Halit'i alnından öptü.

Münakaşa tekrar şiddetlendi. ¹

Meyhanelerde de insanlar çatacak bir şey bulurlar mutlaka. insanlar hiç yüzünden kavga ederler, huzursuz olurlar:

"- Ulan pezevenk- diyordu - ne gözümün içine içine bakıyorsun? Baktım, benim demin karşıma aldığım kömür gözlü arkadaşımды.

- Dur yahu, dur bakalım - dedim - bakmak günah mı yavrum?

- Bakmaktan bakmaya fark var, amca.

¹ Sait Fâik, Kayıp Aranyor - Kumpanya, Kumpanya, s.11.

- Sen üzülme be delikanlı, bırak ihtiyar adamı. Belki birine benzetmiştir seni.

Dönüp adama baktım: Hayret!

O da, benim bir yarım saat evvel konuştuğum tatar yüzlü, sert beyaz sakallı, küçücük gözlü, kaşsız, kirpiksiz ihtiyardı. Ses çıkarmıyor, gülüyordu. Yüzü sapsarı kesilmişti. Bir utanma hissi elleri de tiril tiril titriyordu.

- Yok vallahi, yok. Yanlış yanlış... "Evlat! Arkadaş! Güzel! " derken... Birdenbire kıziverdi.

- Ne var ulan! - dedi -. Baktıksa ne olmuş! O kadar işkilliyen meyhanede ne işin var. Göze yasak yok, güzele bakmak sevap! dedi, güldü.

- Sen gel benim yanıma - dedim -.

Kendi yerime oturttum. Ben de karşısına geçtim. Gittim çocuğu yatıştırdı. İhtiyara rakı ısmarladım.

- Olmaz, sen de içeceksin! diye tutturdu.

Yatışan delikanlılara bir şişe rakı göndermek istedi.

- Bırak, başka akşam görürsen gönderirsin. Varma üzerlerine.

Delikanlı bunlar, ellerinden bir kaza çıkar.

- Ne oldu sanki baktımsa? - dedi -, Ben sabahtan beri mahalle mahalle "bileyci" diye haykırıp duruyorum. Bıçaktan mı korkarım? Elime her gün seksen türlü geçiyor. Korkmam vallahi! "¹

Baba - oğul arasında hoş bir çatışma yaşanır. Bu dolu dolu kültür kokañ bir çatışmadır. Biribirlerini kırmadan savaş hakkında yorum yapan baba - oğul...

¹ Sait Fâik, Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli, Kafa ve Şişe s.82.

"- Anladım şimdi oğul - dedi - ispanya'daki kavganın sebebini?

- Neymiş o, baba?

- Birdenbire söyleyemeyeceğim. Yani hemen şudur diye kesip atamayacağım. Yalnız, öğrendiklerimden bir netice çıkarmaya çalışacağım. Bu kavgada hangi taraf kazanırsa kazansın, uzun müddet yine ispanya milleti rahat edemeyecekmiş!

- Evet ?

-Bunların arasında binlerle masum, ne yapacağını, kimi tutacağını, kimden tarafa olacağını kestiremeyip kâh beriki taraftan, kâh ötekenden dayak yiyen, ölen bir sürü bedbaht insan... Ve ispanyollar budala...

- Değil baba. son cümle kadar güzel, hoş bir fikir! fakat ispanyolar budala değil. Yollarını bulmak için ne kıtlıktan, ne hastalıktan, ne de ölümden korkan kahramanlar... Ve ispanya bir kahramanlar diyarı...

Rıza Bey, oğlunun hakiki tarafını anlamak için fırsatı bulmuştu. Sordu:

- Kahraman olan hangi tarafın insanı?

- Hangi tarafta daha çok ispanyol varsa, o tarafta daha çok kahramanlık vardır.

- Ne demek?

- Yani kahramanlar her iki tarafta da bulunabilir. Bunun için herhangi bir tarafı tutarak söylemiyorum.

- Kahramanlıktan kastın ne, oğlum?

- İnsanlık, baba... Bugün hemen hemen unutulmuş olan insanlık.

Bir saadet için, insanların bütünün saadeti için yapılan her hareket insanlık hareketidir. Her ölüm bir kahramanın ölümüdür."¹

II.1.12. Suçlu İnsanlar

Her insan suç işleyebilir. Hayati bir konu olmadıktan sonra, işlenen suçlar onarılabılır. . Hırsızlık yapmak, adam öldürmek, banka soymak, toplum düzenini bozmaya yeltenmek... Onarılması güç olan suçlardır. Bunlar, elbette cezasız bırakılmamalıdır. Suç işlemeyi alışkanlık haline getiren insanlar da vardır. Ömrü boyunca sıkça hapse giren-çıkan insanlar vardır. Bunlar toplumda sosyal bir yaradır. Eğitimsizlik, parasızlık, kimsesizlik, yetişilen ortam insanı hep kötü yönde etkiler ve sonuçta insanlar bu etkilenimleri doğrultusunda suç işlerler.

Filim Hayri adı gibidir. Onda her türlü numara vardır.

"Filim Hayri'ye neden Filim demişler, orasını pek bilemiyorum. Yalnız çok numaracıdır. İnsanın ağzından girer, burnundan çıkar. Arkadaşları, "onun ne manzaraları vardır" derler.

Bir zamanlar, sinemalarda bir komik, bir manzara, ondan sonra da dram gösterilirdi. Belki de bu lakap o zamandan kalmadır. Filim, otuz beşi aşmıştır. Ama göstermez.

"Hapishane de görmeseydim yirmi yaşında gözükcektim" der. küçük çirkin, münasebetsiz bir yüzü vardır. Yalnız küçük gözleri pek sevimli, pek de zekidir.

Filim Hayri'nin metresi Çamlıcalı Ayşe'nin yüzündeki ustura yarasıyla, Ziba'daki kahveci laz Hasan'ın burnunun yarısı manzarı iyi olmadığı için kesilmiştir.

¹ Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aaranıyor, Kriz, s.80.

Filim, fena rejisör değildir! Sanki Dünya yüzündeki bütün sakatlıkları, namussuzlukarı o düzleyecek, o namuslu edecektir. Bir çok evin camları onun tarafından kırılmıştır. Evler hava alsın, içeriye biraz temiz hava girsin diye bu işi yaptığını karakolda söylemiş, imza atamadığı için parmağını kağıda basmıştır.

Yalnız Beyoğlu'ndaki sinemada bir ceketin ceplerini karıştırdığını yüz defa inkar etti. Bana,

-Ağabey - dedi - Ayşe'nin başına yemin ederim, ben yapmamıştım. Doğru ! Doğru! "Güzel Bayan" pastahanesinden hani o çok ayaz yapan kışta bir palto aşırđım, doğru!...

Filim'in bunları yapmaması daha doğruydu. Ama mademki yaptı. Mademki bir seneye yakın yattı, cezasını çekti.

Hayır, diyeceğim, Filim Hayri, kötü işin cezasını çekmiştir. Ondan öte Filim Hayri müthiş sempatiktir. bazen onu kış günü başı ustura ile traşlı, sırtında kolalı, yarım yazlık bir gömlek, onun üstünde rengi, yüzü, pamuğu meçhul, belki de suni ipekten bir kazakla görürsünüz. Bir hafta sonra bir lacivert elbiseyle mahalleye damlar.

Ben hep bunları sonradan öğrendim. O akşam yaptığı mühim bir şey değildi. Bir polis sordu:

"- Seninkinin evinin camlarını kırmışsın?

"- Kırarım efendim. Tabii kırarım. karım!...

"- Karın da olsa kıramazsın ya ? Karın değil. evli misiniz?...

"- Hayır, evli değiliz ama karım sayılır.

"- Sen sayıyorsun, tabii. "1

Alkol almak, sonunda ne yaptığını bilememek, insanın başına türlü dertler açar. Alkolün zararlı olduğunu bilmek,

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Yorgiya'nın Mahallesi, s.182-183.

kendine zarar verdiğini bilmek, yaptıklarını hatırlayamamak ama bundan asla vaz geçememek...

Sonunda hep suç işlemek!...

"- Dedim ya efendim, sarhoştum. Çok fazla sarhoştum. İçince kendimi kaybediyorum.

- Sen de içme öyleyse.

- Ara sıra kaçıyor. Yoksa ben her akşam çekmem... Akşamcı değilim.

- Senin sabıkan var mı Hasan ?

- Var efendim, Bir tane dövmeekten, bir tane de hakarettten var.

- Yine polise ?

- Pekâlâ o zaman kaç aydı?

- Vallahi iyi bilmiyorum efendim. Yattık - çıktık. Epey yattım amma.

- Bak akıllanmamışsın.

- Bu rakının Allah belasını versin efendim, içmeyeyim şu zıkkımı diyorum. Bir müddet sabrediyorum: Sonra, bir kadehçik içeyim be, ne olur? Dünyayı başka türlü göreyim, hayatımın sıkıntısı geçsin diyorum. Bir kadeh, bir kadeh daha, ondan sonrasını artık sayamıyorum.

-Öteki hakaret suçundan sana para cezası da verdiler mi?

-Verdiler efendim.

- Ne kadar ?

- Vallahi bilmiyorum.

- Demek ki parayı vermedin.

-Tebliğ etmediler ki vereyim. Tebliğ etsinler para hazır. vereceğiz.

-Hasan'ın suçunun mahiyeti tevkif edilmesine sebep oldu. kapıda bir polise teslim edildi. koltuk değneklerinin arasında bir bacağı ileriye geriye, sallana sallana, sıçrayarak uzaklaştı.¹

İnsanın ailesini terk etmesi, sorumluluğunu bilmemesi, bencil davranması, bencil yaşaması, suçların en affedilmez olanıdır. Bu sorumsuzluk, bencillik, terk ediş, insanı nereye kadar götürür? Gençliğin bir de yaşlılığı vardır. Gençliğin bir de kötülöklere, suçlara elverişli olması vardır.

"- Yedi sene evvel bir sabah evden çıktım - dedi -. Tam yirmi bir yaşındaydım. Bir Şubat ayı idi. Ama bizim dere içi bir bahar sabahı gibi ılıktı. Menekşeler kokuyordu. Çiçekpazarı'nda çiçekleri sattım. Ondukuz lira aldım. Hiç içki içmemiştim: içtim. Üç sene evvel evlenmişim, ama boyalı, kokulu kadın hiç koklamamışım: kokladım. Ondan sonra eve gitmedim. Sağ mı, ölü mü evdekiler? Bilmem. Hiçbirine hiçbir yerde rastlamadım. Bir ihtiyar babam vardı. Bir anam, bir karım, iki çocuğumun biri bir buçuk yaşında, ötekisi dokuz aylıktı. Bildiğin gibi badem sattım. Sonrasını bilirsin. "²

Özürölü Hasan suç işler. Onu Sait Fâik şöyle anlatır:

"İşte tam bu sırada, bugün suçlu sırasında oturan Hasan, sokak başından sökün etmiş. Ayakalarının bir tanesi mevcut bulunmadığı için koltuk değnekleriyle yürür. Şimdi maznun yerinin kenarına bıraktığı koltuk değneğiyle o gün şişman Fatma hanımdan daha çevik yürüyordu."³

¹ Sait, Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, Koltuk Değnekli Adam*, s.120.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Menekşeli Vadi* s.145.

³ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk - Mahkeme Kapısı, Koltuk Değnekli Adam* s.118.

II.1.13. İnsanların Hayali ve Anıları

İnsanların hayalleri ve anıları olacaktır. İnsan hayal ettiği sürece yaşar. Hayaller bittiği anda yaşamak da bitmiştir. Her şey tek düze olur. Anılar da öyledir. Herkesin anıları vardır. Ama acı, ama tatlı...

Bir bacak ne kadar önemlidir. Her organımızın vücuttaki işlevi ayrıdır. Bu nedenle her organ insan için çok büyük önem taşır. İşte bir kahramanın düşleri:

"Evet, bir bacakları olsaydı... Bu bacaklılar sanki ne halt karıştırıyorlardı? Ah, onun bir bacakları olsaydı!... Ne mi yapacaktı.? Koşacaktı. Alabildiğine koşacaktı. Küçükpazar'daki kahveye düşecek, köşede Adisababa oyanayan birinin arkasına kadar mahsusdan topallaya topallaya girecek, sonra sol bacağını gururula yere vurup,

- Bak ulan hele, tahta bacak mıyım? -diyecekti. Herifin sandalyesine sol bacağı ile müthiş bir tekme indirecekti. Sonra iki iskemle alıp, birinin arkasına bacaklarını dikip, kahveciye,

- Kahve yap ulan! - diyecekti.

Ondan evvel Alageyik Sokağından bir sapacaktı da... Oradan hal'e koşacaktı. Bir sandık portakal alacaktı. Hayır. Hal'den evvel Ahmet Efendi'ye bir uğrayacak,

- Ahmet Efendi! Bir yol şu bacağa bak, şu bacağa! iş verir misin ona? - diyecekti.

Kalın adaleli, kılları birbirine karışmış, bir karaltının arasından donuk beyaz derisi bakan, karınca üşüşmüş mermer gibi bacağını, pantolonunu sıyırıp gösterecekti. Oradan bir yokuşa ağır ağır basarak Süleymaniye'ye tırmanacaktı. Cami avlusuna varıp iki bacağını altına alıp çömelecek, bir cigara tellendirecekti. Sonra birdenbire, "Rap" diye kalkacaktı. Sonra...

Yüzüne garip bakan garip bir kız vardı: Bir kulübe evde hani... Evin önündeki duvara "Eşekler apteshanesi" ile "Altınsaray Futbol Kulübü Sahası" yazılı arsada top oynayan çocukları seyredecekti. Kız bir ara pencereye çıkacaktı. Elbet. İşte o zaman koşacak, çocukların ayağından topu alacak, sol ayağı ile topu minareleyecekti. Arsadan inip Arnavut kaldırımından takır takır yürüyüp gidecekti. Arkasından belki koşacak, ayaklarına sarılacak..."¹

Sevmek. yalnız insanı değil, herkesi, herşeyi sevmek... Karşı cinse sevgi duymak elbette en doğal olanıdır. Ancak, bir takım pürüzler olursa elbette gelecekle ilgili hayaller de kurulur:

"Doğru, benim bir sevdiğim kız vardı. Ama benim sevmeye hakkım yoktu. Çünkü ben anasının gözü bir adamım. Ben azizim, ben, ben... Serseri bir adamım. Ben sarhoş olurum. Ben adamı tutarım, azizim. Ben daha olmazsa onun evinin önüne gider, "Kız seni seviyorum!" diye bağırırım. Yarın, sabah sabah, karga bokunu yemeden kalkıp onun evine gider, çat çat kapıyı çalar, kim kapıyı açsa, bilmem ne hanımın babası ile görüşmek istiyorum derim. Babasına da derim ki : "Efendi! yahut kaynata!..." Nutkumu vermek üzere bir ağaca yaslandım. Durdum. Gözlerimi kapadım. Ağaç rüzgârdan sallanıyor. Ben sevgilimin babasına bir nutuk veriyorum. Sonunda Allahın emriyle kızını istiyorum. o da bana veriyor. Ağlaşıyoruz. Beraberce sokağa çıkmak üzere kız hazırlanıyor. Babası da bana: "Evladım, artık şöyle yapmak, böyle etmek..." diye konferansa başlarken, bir de gözümü açıyorum ki, dünya fırıl fırıl dönüyor. Midemde bir bulantı, ağzım, midemden başlayıp sulanıyor. Karnıma bir yumruk dayanmış eziyor, acaip bir ağrı içinde olanlar oluyor. Sizin anlayacağınız, yediğimiz içtiğimiz burnumdan fitil fitil geliyor."²

¹ Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Bacakları Olsaydı, s.167-168.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bir Sarhoşluk, s.57.58.

Baharla ilgili hayaller kurulur. Yapılması gerekenler de tek tek sıralanır:

"Şehrin bütün kapıları açılsın. yedisinden yetmişine kadar, bahar geldi çocuklar, diyelim birbirimize. Tahtalar ve camlar oğulsun! direkler yaldızlansın! Otobüsler boyansın! Tramvaylar yıkansın! Ağaçlar budansın! Amin! "¹

Nasıl milyoner olabilir di ? Harp çıkarsa olacaktı. Olsun mu olmasın mı ? Olursa neler olurdu bunların hayaliyle tramvayları seyre devam etti:

"Yerini değiştirdi. pencerenin önüne gidip oturdu. Tramvayları seyretti. Bomboş geçen bir tramvaya atlasa, Beyoğlu' na çıkarsa, dolaşsa hiç fena olmayacaktı. Gideyim mi, Gitmeyeyim mi bir karar vermeden, patatese kilo başına beş kuruş daha bindirdi. Kafasındaki harp ihmali ile beraber şuna buna yaptığı zamlarla çift milyoner oldu. Harp çıksın mı çıkmasın mı?... Çıkarsa milyoner olacaktı, ama ya erkek evlat? tıpkı kendisine benzeyen karayağız erkek evlat elden gitmiş, yayladaki aşı boyalı ev gitmese bile kazadaki hela kokulu, saç sobalı, halılı sedirli, bahçesi erik ağaçlı, asmalı ev yıkılmış, karı nalları dikmiş... Milyon damada kaldıktan sonra paranın kıymeti yoktu. Hiçbir şeyin kıymeti yoktu. Birdenbire bütün ömrünü boşu boşuna harcadığını sandı. İtibarının paraya, refahının paraya, selametinin paraya, radyonun paraya, yayladaki evin paraya dayandığını anlayıverdi."²

Kahramanımız gözleri simsiyah, kırçıl sakallı, kirpikleri kudretten sürmeli bir ihtiyar görür. Onun memleketi ile ilgili varsayımlarda bulunur ve Van'la ilgili hayaller kurar.

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü - yaşasın Edebiyat, Baharı Aramak*, s.57.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Rıza Milyon - Er*, s.52.

"Gözleri, kırçıl sakalının içinden simsiyah, canlı bakarlar. Kirpikleri, kudretten süremelidir. Ben ona, Türkiye Haritası içinde, doğum yeri olarak Van şehrini seçtim. Oralı mıdır, değil midir, beni zerre kadar ilgilendirmez. İstanbullu ise, değil de Balıkesirli ise: "Yanlışı Beybaba, unutmuşsun. Sen Balıkesirli olamazsın. Sen Vanlısın. Bırak şu yalanı! Van fena mı ? Beğenmiyormusun? Benim hayalimdeki Van Gölünü bir bilsen... karşı dağlarla çevrilmiştir. sularına geceler indiği zaman ıssız kıyılarda kanatlı atlarıyla vahşi süvariler belirir. Sularında çamaşırlar yıkayan duru beyaz, ak akça, karagözlü kızları vardır. İçilemeyen suları gibidir her şeyi. Tadına ancak seyile varılır. İsmi bilmediğim bir rüzgâr, geceleri bile kıyıları pırıl pırıl eden dalgacıklar yaratır. Van gölünün martıları bağırdıkları zaman, kadınlar hep erkek doğurur. Kısraklar yavrular, inekler buzağılar. İnsanlar, ancak Van gölü durulduğu zaman ölebilir. Yalan söylüyorsun ihtiyar, sen Vanlısın tespихinden belli. Kehribar tespихinin şakırtısından anlıyorum. Neden ' Balıkesirliyim' diyorsun. Vanlısın yahu ! Vanlısın sen!"¹

Siz olsanız nasıl bir dünya hayal edersiniz.? Kahramanın hayalleri ile sizin hayallerinizdeki dünya bir olur muydu ? "Artık kızmıştım:

- Nasıl bir dünya mı? Haksızlıkların olmadığı bir dünya... insanların hepsinin mesut olduğu, hiç olmazsa iş bulduğu, doyduğu bir dünya... Hırsızlıkların, başkalarının hakkına tecavüz etmelerin bol bol bulunmadığı... Pardon efendim! Bol bol bulunmadığı ne demek? Hiç bulunmadığı bir dünya...

Sevilmeye layık, küçükcük kızların orospu olmadığı, geceleri hacıağaların minicik kızları caddelerden yirmi beş lira pazarlıkla otellere götüremediği, her genç kızın namuslu bir delikanlı ile konuşabildiği, para için namus, ar, haya, hayat, gece, gündüz

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-havada Bulut, Bilmem Neden Böyle Yapıyorum, s.51.

satılmadığı bir dünya... Muhabbet tellalarının günde otuz lira kazanmadığı bir dünya... Sokaklarda sefillerin bulunmadığı bir dünya... Kafanın, kolun çalışabildiği zaman insanın muhakkak doyabildiği, eğlenebildiği bir dünya... İçinde iyi şeyler söylemeye, doğru şeyler söylemeye selahiyetle kıvranan adamın, kokmadan ve yanlış tefsir edilmeden bu bir şeyleri söyleyebildiği bir dünya... "1

Sait Fâik, deniz kenarında dünyaya bakar. İnsanları düşünür, gökyüzünde bazı değişiklikler yapar:

"Deniz kenarından dünyaya bakıyorum. parmaklarımda pul, avucumda sedef, etrafımda balık kokusu... Bir adanın arkasında sobasını yakmış bir şehrin dumanı, bir adanı arkasında sobasız bir pencerenin buzunu kazıyorum. Gökyüzü beyazdan, siyahtan sayabildiğim dört kirli renk bulutunu götürüp getiriyor. Nerede insanlar?

Her zaman son sual bu! Nerede insanlar? balıktalar mı, kahvedeler mi? Sonra bütün dünyaya doğru kayan bu düşünce bulutu iki renkli bir ebemkuşağını ufkun bir ucundan öteki ucuna geliyor. İnsanlar orada: Biri mesut, öteki saadet peşinde, hangi dünya içinde bulunsak bir başka dünyanın var olabileceğini düşünüyoruz. Hepimiz başka türlü. Göğün bir tarafı mavi, mavi... Bir tarafı simsiyah, ya siyah, ya mavi, ya ölesiye güler, ya yaşayışa üzülerek... "2

Rüzgâr kara blutlarıyla esecek, kıyıya sert balıklar gelecek...

"Ama biliyorum ki bugün kafalarımızda sert rüzgârlar karabulutlarıyla durmadan estiği zaman deniz kıyılarına hem sert balıklar gelecek. Lodosların gevşetemediği etleriyle bu sert

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Ay Işığı*, s.149.

² Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü- Yaşamın Edebiyat, Balıkçının Ölümü*, s.92.

balıklar, balıkçıya gözlerini kapatırken hep birden, tütün gibi, tatlı sert şarkılar söyleyecekler. Balıkçı belki ölümlerinde bir şeyler söylemek, birşeyler söylememek, duymamak, duyurmamak, bir iş bitirmemek gibi şeyler bulunan garip lafından cayacak. Eskiden kiral öldüğü zaman bağırdukları gibi bir balıkçı yaşadı, öldü, yaşasın öteki balıkçılar! diyecek. "¹

Çocuklukta kurulan hayaller; Çiftlik, hayvanlar, evlilik, ... "ilk görünüşte hakkı var gibiydi. Evet, adeta hakkı vardı. İsteddiği sanki neydi nihayet ?... Geceleri uyuyamıyor, düşünüyordu. Şimdi çocukken, bir çiftlik sahibi olmak isterdi. Tavukları, kazları, ördekleri- bir de tavuskuşu isterdi- inekleri, buzağuları, içine yaban ördekleri dolan gölümsü bataklığıyla, çitlerine doldurulmuş mısır başaklarıyla, yanık yüzlü çoban çocuklarıyla bir çiftlik... Çiftliğin az ilerisinden bir nehir geçirdi. Bir tepeden bu nehrin güneş içinde kıvrıldığını, bir yerde kaybulop öteden tekrar bütün genişliği, pırıltısı, haşmeti ile geçtiğini bir at üstünde seyrederdi. Sonra, bir dananın kendi yağıyla bir kazığın üstünde kızartıldığını, bir adamın köy havaları söylediğini; Güzel bir delikanlı ile kara, beyaz dişli, tatlı bir kızın düşünlerini görürdü."²

Lise biter. Üniversite öğrenimi başlar. Bu güzel bir olaydır. Ancak dersle hiç ilgilenmeyip hayaller kuran üniversiteliler de vardır:

"Rıza Bey'in oğlu Necmi, İstanbul liselerinden birini bitirdikten sonra, devam ettiği üniversitede hiç bir dersle alakadar olmuyor; içini kemiren bir acayip rahatsızlıkla İstanbul sokaklarını dolaşıp duruyordu. bu hastalık, birşey yapabilmek

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü- Yaşasın Edebiyat, Balıkçının Ölümü*, s.94.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Büyük Hülyalar Kuralım*, s.160.

hastalığıdır. Meselâ birdenbire zengin olmak gibi, meselâ birdenbire meşhur olmak, birdenbire birşeyi keşfetmek gibi..."¹

Evlilikler, her iki tarafın isteğiyle olursa anlamlıdır. Tek taraflı olduğunda ya da birilerinin zorlamasıyla olursa elbette isteksizlik ve pürüzler ortaya çıkar. Manav Rıza'nın hayalinde bir kadın tipi vardı. Ancak o hiç de hayalindeki bir kadınla evlendirilmemiştir:

"Manav Rıza karısını mahallenin zoruyla almıştı. Fatma çok güzeldi ama Rıza, söylemesine okumuş yazmış bir kız isterdi. Kızın babasının da hiç olmazsa memur olmasını arzu ederdi. Kaynanasının da hiç olmazsa puf böreği pişirmeyi bilmesini isterdi. Doğru!... Fatmanın bacakları, hele tahta silerken, görülmemiş şeylerdi! Ne sinemalarda, ne de Sarhoş Mehtap' ta böylesini görmüştü: Bir bacakla iş bitmez ki... Evet!: Saçları da güzeldi: Öyle ince ince, öyle sabah ışığı gibi dökülürdü ki... Saçlarla da iş bitmez. Gözlerinin o hiç eksilmeyen mavi suyu, yazın insanın vücuduna sarılan deniz suyu gibi mavi bir su idi, ama ne fayda!... "²

Yaşamadan yaşayan insanlar var mıdır? diye bir soru yöneltirseniz size, ne cevap verirsiniz? Ya "vardır, " ya "yoktur" ya da "öyle şey olurmu?" dersiniz. İşte bizim cevabımız "öyle şey olur" dur. Yaşamadan yaşayan kahramanımız, yaşamadan neler yaşamıştır ?

"Dünya yüzünde gördüğüm şehirlerin mahallelerini hep böyle perişan, dalgın, meyus dolaşırdım; tahmin edemediğim öyle tuhaf yumuşaklıklar, acılar duyardım. Bana öyle gelirdi ki, her geçtiğim mahalleden birşeyler isterdim. Kapı önünde yarı çıplak, arzu içinde bir genç kız görürdüm. Cam siler, ev süpürür, halı silker, yahut elinde bir bıçakla bir soğan soyardı. Derisinden

¹ Sait Fâik, Kumpanya -Kayıp Aranıyor, Kriz, s.77.

² Sait Fâik, Şahmerden -Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber, s.158.159.

burnuma aşına bir koku gelir. Bu eve yerleşmek, bu kızı akşamları, yarın yapacağı yemekleri erzakını getirmek, bu kızın boyunuma atılması. Çocuklar görürdüm; benimdiler, o genç kızın kokusunu taşırlardı. Çamaşırlar görürdüm; tüterdi, uçardı, yabancı değildiler.

Her yerde belki yaşamadan yaşadım. Bir evde doğdum. Komşuda esmer bir kız sevdim. Sabahleyin uyandığım zaman onun belirsiz hayaliyle uyanırdım. İçimde o vardı. Nereye gidersem beraber giderdi. İşimde karşımdaydı. Onu akşamleyin komşu kızlarıyla kapı önünde gördüğüm zaman; ne vakit bütün mahrumiyetlerine, kaderine, sevincine, derdine, dertsizliğine katılacağımı; onunla nasıl beraber üzüleceğime, sonra nasıl gülüşeceğimizi, ellerini, yüzünü, dudağını, gözünü, dizkapağını, dirseğini, boynunu, kulağını, dişini nasıl öpeceğimi bir saniye içinde düşünmeden görür gibi olur, duyardım. Herkeste olduğu gibi bende de bir şeyler olurdu. kalbim tak eder, durur gibi olur, sonra başlardı hızlı hızlı atmaya... Kim böyle söylemez ? Hangi insanoğlu, içinde bu acayip, bu tatlı duraklayıp koşuşmayı duymadı? "1

Her akşam Beyoğlu'na çıkılır ve istenilen kişi ile birlikte olunur:

"Her akşam Beyoğlu'na çıkıyorum. Fakat Haliç ışıklarına karşı oturduğum zaman şimdi yanıma Yorgiya oturuyor. Biliyorum, alancıktan ama, olsun !... Yalancıktan ışıklar yakıyorum"2

Üç sene sonranın da hayalleri kurulur. Nasıl olacağı nerelerden hangi eşyaların geleceği, masanın üstünde neler olacağı... Melek'in dükkanıyla ilgili kurulan hayaller vardır...

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Yorgiya'nın Mahallesi*, s.177-178.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Kurabiye*, s.192.

"Ali Rıza'ya göre bu esmer kızın üç sene sonra açacağı dükkâna bütün Ada halkı dolaşacaktır. İstanbul'dan iki çırak getirtcekler. Lüks lambasının altındaki masanın üstünde gavurca mecmualar, Türkçe gazeteler bulunacaktır. Camın, perdelerin kenarında sakallı insanlar bekeleşcek, paravana ile ayrılmış kadınlar tarafında büyük esrarengiz aletler tavanlardan sarkacaktır. Bir bakır mangalda saç kıvrırma aletleri ısınacak...

Ali Rıza akşamları kasa mevcudundan bir lirasını öz keyiflerine harcayabilecek: Bir galon şarap, yeni matbaa kokan gazeteler satın alacak. Bir nargile, sırmalı bir upuzun marpuç, sonra belki ilk defa bir türk berber kızının babası olacak. Kendisini şimdiden geniş, hür fikirli adam gibi görüyordu. "¹

Bu arada Melek düşünemez haldedir. Yalnızca kafası işlemektedir:

"Melek yüzükoyun yattığı yerde, vücudunun kendisinin olmaktan çıktığını hissetti. Şimdi onun yalnızçkafası işliyor; öte tarafı asla işlemeyecek, kendisinden ayrı bir taş parçası haliyle yatıp kalacak, fakat kafasıyla kafasının yaratacağı bir başka vücut, başka ayaklarla dünyada güzel bir şeye, güzel her şeye kavuşacak. Kendisini saçlarının arasında karanfillerle, bazen bir buruşmuş paltonun göğsüne takılmış bir gülle görüyordu. Saçlarının arasında karanfillerin yanında bir tarak vardı. "²

Kız istemenin de bir usulü bir adabı vardır. "Yani Efendi. Allah'ın emriyle kızını bana ver. " dese bakın neler olacaktır:

"Hani nizam intizamla istese yani "Efendi! Allah'ın emriyle kızını bana ver" dese, ehemmiyeti yoktu. O zaman, "Düşüneyim" diyecek; üç bardak şarap devirecek, Trabzon'u, Trabzon'un sahilinde pencereleri Karadeniz'in kara yüzüne açılmış odalardan

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.12.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.17.

kayınpeder gecelikleri, kavaf terlikleriyle ayakları çıplak dolaştığını görecek; hamsi dalga dalga kumsala yığıldığı zaman evin içine hamsi ile kaynayan pirincin kokusu saracak. Dimitro'nun kesme sūrahileri gibi bir sūrahiyi bir bűfenin içinden sessizce alacak; takkesini sol eliyle tutarak sağ eliyle kadehini bir hamlede yuvarlayacak; sonra geniş, uzun, kalabalık bir masada damadının akrabalarıyla, Karadeniz'in o şarkılı, erkek şivesini taklit etmesini iyi bildiği için, hiç yadırganmadan kaşığına pilav tenceresine daldıracak..."¹

Dalgıçlık zor meslektir. parası boldur ama sonu yoktur bu mesleğin. Denizin eli her zaman açık değildir. Bu mesleği bırakmıştır. O. Geleceğile ilgili - annesiyle birlikte - hayeller kurar.

"- Ne düşünüyorum biliyor musun? - Dedi -. Şimdi Erzurum'dan valideyi alıp, İstanbul'a mı getireyim, doğru; yoksa Trabzon'a geçip birkaç ay eniştemde mi kalayım? Hatta, yazı orada mı geçireyim? Çünkü, artık dalgıçlığı bıraktım. Hem içimi bir korku girdi. Hem de ihtiyarlamaya başladığımı anladım. Rahata, ama öyle mütেকait rahatına değil, şöyle akşamları dört beş kadeh atıp evime dönmek, çocuklarımla oynamak istiyorum. Gündüz yine akşama kadar didineyim. Yüz yaşıma kadar yaşasam sabahtan akşama didinmezsem ölür giderim. Dalgıçlıkta gündelik fazladır ama her zaman iş bulunmaz ki.

.....

Şimdi Erzurum'da niyetim bir buçuk ay kalmak. Bulursam namuslu bir kızla evleneceğim. Oradan Trabzon'a geçeceğim, karımla anamı alıp. Yahut da Trabzon'dan evlenirim. Eniştem balıkçı reisidir. Gırgırları vardır. Bir gırgır da ben satın almak istiyorum. Balıkçılıkta para vardır ama, dalgıçlık kadar da genç işidir. Ama nihayet ben mal sahibi olacağıma göre rahatım. İnsan

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.36.

belli olmaz birader! para bizi de zıvanadan çıkarabilir. Ne ise geçelim bunları! Zaten de geldik galiba. Siz Arifiye 'de iniyorsunuz değil mi? "¹

Gerçek ve hayal. İkisini bir arada söyleyen olması gerekeni samimi olarak itiraf eden bir kahraman...

"- Biraz değil, pek çok. Mamafih, madem ki pek istiyorsun: benim dünyamda boş laflar bitmiştir. Büyük laflar söylenmez. Kimse kalkıp: "şöyleyim, böyleyim, şöyleyiz, böyleyiz, böyle yapacağız, " demez. yapar. Hiçkimse, şaraplı av etli, meyveli yemekten sonra çıktığı gezintide ağzının kokusunu, burnunun dumanını, yüzümüze üflemez. Yahut, bizimle aynı kötü elbiseleri giyip aynı sigaraları içiyor görünerek evinin saadettler, ocağını bin sene tütürecek erzakı, refahı yığmaz. Muhabbetler ne ana, ne baba, ne çocuğa matuftur. İnsanoğluna... Böyle bir dünyanın açığı yoktur. Su kıyısında serseri değil, şairi gezer. Yozgat'a deniz, İstanbul'a Yozgat gündüzleri karışmıştır. Memleketler şu veya bu avantajından dolayı özenilmez. Deniz seyretmeye gidilebilir. Çalışmak hesaplıdır. Ekilmeyen yoktur. Beyhude ormanlar, beyhude göller yoktur. Mevsimler beyhude gelmez. "²

Fahri ve sevdiği kız arasında geçen konuşmalar. Fahrinin istekleri, hayalleri...

"İstasyon yolunu tercih ederek yürümeye başladı. Biraz sonra, istasyon büfesinin ışıkları hududundan çıkınca, ay ışığı sessizce etrafını sardı. Bastığı yerden beş adım ötesi sisli, karanlıktı ama yine her şey gözüküyordu. Hatta biraz da dalgıcın deniz altı alemi şeklinde... Cigara dumanı dolu bir odanın içine girmiş gibiydi. Yürüdü. Yanında yine üniversiteli kız arakadşı yürüyordu. Ona ilk yazdığı, eski zaman delikanlıları gibi yazdığı ilk mektubu düşündü. Onun birden karşısına çıkıp, mektup için

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.76.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.105.

konuşmaya geldiğini söylediğini hatırladı. O da, kız gibi, bunu gayet tabii karşılamiş gözüküyordu. Fakat heyecanını kızın farketmemesine imkan yoktu. Oğün kız pek acı şeyler söylemedi ama söylemek istediğini Fahri pekâlâ hissetmişti. Genç kızın şimdiye kadar bütün hareketlerini, sözlerini yeniden hatırladı. Her harekete, söze binbir türlü mana veriyordu. Her hareket, her söz onun için ölçülmesi biçilmesi, ona göre yapılması lazım gelen bir köprü, bir bina, ne bileyim bir tezgâhtı. Bu hissini kıza da söylerdi. Genç kız, bütün hassasiyetine rağmen, nihayet sevedemediği bu adama karşı fazla realistti.

- Yahu! - derdi-, ben, doğrusunu isterseniz biraz hırtım! Öyle seksen manaya gelen lakırtı söylemem. Bununla beraber, bu lafa rağmen gene genç kız, bilerek veya bilmeyerek seksen manaya değil ama, iki manaya gelen sözler söylemeden yapamazdı. Birincisinde ne kadar ümitsizlik varsa ikinci manada birtakım ümit ışıkları vardı. Belki kız bilmeyerek söylüyordu.

Fahri kendi kendine: "olur mu hiç?" dedi, "o kadar zeki ki o!" Kimbilir Fahri böyle derken belki de kendi hesabına kızın zekasını istismar ediyordu; bu da mümkün. Onu son defa gördüğü zaman bir cumartesi gecesi idi. Gece yarısına doğru Köprü'den geçiyorlardı. Sabahtan beri kar yağmış durmuştu. Kızın açık saçlarına ve altosuna dolmuş karı, elleriyle süpürmek istedi, süpürdü. Bu küçük samimi hareket, adeta ona bir possession hazzı vermişti. Kar, mavnaları, motorları, kayıkları doldurmuştu. Kapkaranlık suyun içinde bu bembeyazlar, canlı ışıltılı masal mahkulları sakin bekliyordu. Beyazlar giyinmiş bir düğün alayı, yumuşak, lastikten ayaklarla mavnalara dolacaktı. Cinlerin düğünü olacaktı. Galata Köprüsü ile Gazi Köprüsü arasında periler elele tutuşmuş sallanacaklardı.

Fahri ile genç kız, bir dakika bile bu manzarayı seyretmediler. Fakat Fahri bu cin düğününe alışmış gibi idi.

- Aman ne güzel! - dedi.

Biraz evvelki münakaşayı, yarı kavgayı unutmuşlardı. Mavnaları seyrettiler.

.....

Fahri bu anda ne kadar bu kızın koluna girmek istiyor. neden girmiyor sanki? Nihayet arkadaş, arkadaşın koluna girebilir... tahammül edilmez bir arzu duyuyor; koluna girmek arzusu... Fakat giremiyor. Orada Eminönü'nde tramvaylar bekliyor. Tramvaylarda Feerik manzara içindeler. Onlar da bir başka sahildeki cinlerin düğününe misafir taşıyorlar. Genç kız ikinci mevkie atlıyor... Tramvay hareket etti. Fahri koşup onun oturduğu kanapenin camına elini vuruyor. İçi bu gecenin, bu sevgili gecenin saadeti ile dolu; tekrar, perilerin bir köprüden bir köprüye sallandığı iki köprü arasını seyrediyor. Kar yağıyor, yağıyor... "1

Bir zamanlar tiyatro kurulur. Bu tiyatronun kurulmasında hemen herkes canla başla çalışır. Bir zaman gelir tiyatro dağılır. Herkes kendine bir yol çizer, hayatını kazanmaya başlar. Tuluatın kahramanlarından bazıları bir araya gelerek anılarını tazelerler:

"Şimdi, tuluatın bu iki kahramanından birinin Sular idaresinde tahsildarlık yaptığını, ötekisinin Samatya'da küçücük bir kahvesi olduğunu biliyorum. Buluştukları zaman, hâlâ "Gülen Ayva, Ağlayan Nar" kumpanyasını bir gün olup Şehzadebaşı'nda hangi kadro, hangi dekor, hangi piyeslerle kuracaklarını saatlerce münakaşa ederler. "2

Çocuklukta yapılan pek çok yaramazlıklar, safiyane davranışlar vardır. Yıllar geçtiğinde bunlar güzel birer anı olarak

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.83-84-85.

² Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor - Kumpanya*, s.75.

kalır bizlerde. Birtakım ufak şeyler de çocukluğumuzda yaptıklarımızı hatırlatmaya yeter de artar bile:

"Şimdi, ilkbaharda odamın penceresine bir yerden kazara bir ışık vursa, oğün ilkbahar her insana yaptığı gibi bana da üzüntü ile dolu bir yumuşaklık, bir yerinde duramayış, bir yürek çarpıntısı verir. O zamandan bu zamana tam otuz sene geçti. Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme aynan tutmadı. Ama kazara bir ışık, bir ilkbaharda, odamdan parlak bir kırlangıç gibi geçiverirse, o gün ne ettiğimi bilmem."¹

Hayellerimizin bir gün gerçek olmasını arzularız. Ancak hepsinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Unutulur gider. Bazısı ise hatırlanır:

"Liseye girdiği zaman bu hülyaları çoktan unutmuştu. Arasına o, çiftlik beyi olmak arzusunu hatırlardı. Ama şairane bir şekilde hatırlardı. Ovaya nazır kütüphaneli, çini sobalı, üç tarafı cam kaplı bir odada oturur, sabah sis içindeki ovaya karşı yazı yazardı. Alabildiğine, ufka kadar onundu. Herkese iyilik yapıyordu. Gençleri birbirleriyle evlendirir, kırk gün süren düğünler yapardı. Çepçevre etrafında fukara namına kimse yoktu. Çiftlik, güzel sıhhatli yapılar ve insanlarla doluydu."²

İnsanların çok değişik ve ilginç anıları vardır. Elbette yaşanılanlar unutulmaz ve anıları kalır!

"Gençliğimde bir kadın tanıdım. Binmiştik bir italyan vapuruna; Marsilya'ya gidiyorduk. Birinci gün Kaptanla, ikinci günü ikinci kaptan ve bir yolcu ile, üçüncü günü benimle ve Pire'den vapura binmiş bir Sicilyalı ile, aynı günün akşamı bir gemici ile, gün ağarırken ihtiyar bir ingilizle doyasıya ahbaplık etmiş; hatta yeniden ikinci kaptan ve benimle, yeniden Sicilyalı

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bir ilkbahar Hikâyesi*, s.96.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Büyük Hülyalar Kurulum*, s.161.

ve Gemici ile dostluk tazeleyerek Rum gelini Marsilya'daki nikahlısına teslim etmiştik. İnanmazsanız yemin etmekten başka ne yapabilirim? Herkes kadını mahkum etmeye çalıştı. Hiçbirimiz muvaffak olamadık. Rıhtımdaki nişanlıya da, hepimiz güvertenin korkuluğuna dayanarak tatlı tatlı güldük. İkinci kaptan komplimanlar yaptı. Bugün yandan çarklıda onu hatırlarken eskisi gibi gülmüyorum. "Hey arslan Rum gelini, Yaşayasın! Ölemeyesin, dert görmeyesin!" diyorum.

Korent'ten geçerken, nasıl da yaslanmıştın ikinci kaptanın koluna, Stromboli önünde akşam olurken, nasıl da beline kolunu sarmıştın. Sağ olasın, hiç ölmeyesin kadınıml!...

Bir başka sefer, Köstence dönüşü bir gemici çocuğunu karanlık güvertede başım dönerek öpmüştüm. Yine böyle sert poyraz esiyordu. Yine hışır hışır suları dövüyordu pervane. ¹

Okul anıları güzeldir. Ancak itilen kakılan çocuklar için hiç de güzel değildir okul yıllarının anıları...

"- Öğretmenin yapma dediği şey- dedim.

- Belli olmuyor ki!... Bir gün arkadaşımın biri: "Çamaşırcının piçi" dedi. Ben de dövdüm onu. Öğretmen de beni dövdü. Ondan sonra hep çamaşırcının piçi diye çağırdılar beni hiç kimseyi dövmedim. Yaramazlıkmiş diye. Birkaç gün sonra yanımdaki arkadaşın iki kalemi vardı. Birini aldım. Hırsızsın sen diye dövdüler. Benim kalemim yoktu aldım. Sonra o da yaramazlıkmiş, hem de çok fena bir şeymiş. Bir daha kimsenin kalemini almam dedim. Defterini aldım. Bu sefer hem dövdüler, hem mektepten kovdular. ²

Konsoloslukla geçirilen ömür, yurda dönüş ve oralara şöyle bir gitmek. Vildan Bey konsolosluk günlerini ara sıra anar.

¹ Sait Fâik, Havuz Başı- Son Kuşlar, Yandan Çarklı, s.204.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Plajdaki Ayna, s.18.

"Ömrünü konsoloslukla geçirdiği Avrupa şehirlerini hatırladı. Koluna taktığı kadınları, Viyana kahvelerini, Tirol otellerini, San Marco Meydanının bir lokantasını gördü. Toûlon'da içtiği gül renkli sert Vin Rose şarabını damağında duydu. Dudakları titredi. Günlerce kovaladığı bir italyan kızını otele götürürken duyduğu çarpıntıyı yüreğine bastırdı. Hatırına hep şehvetler, eğlenceler, şaraplar, ışıklar geliyordu."¹

Kızı Nevin de babası Vildan Bey gibidir. O da ülkesindeyken ara sıra yabancı ülkeleri anar...

"Nevin, bu kararı aldıktan sonra artık bu meseleği düşünmedi. Şimdi kendisini sahiden hür hissediyordu. Gazete ile vazifesini bitirmişti. Özdemir'le ilgisini kesmişti. Bu akşam büsbütün kesecekti. Ankara'yı, stepin ortasındaki bir Avrupa küçük şehrine benzeyen bu şehri bırakacaktı. Birdenbire Ankara ona pek sevimli, pek cici geldi. Sanki onu cebine almış gibiydi. O, Avrupa'da da böyle küçük şehirlere delicesine bağlanırdı. Halbuki Paris'ten korkardı. Babası da öyleydi. Konsolosluk ettiği büyük şehirden kaçırır, kalkar, isviçre'nin bir köyüne, bir oteline gider kapanırdı. Fransa'dan ayrılmazsa fırsat buldukça Chambery'ye giderdi. Bir keresinde Nevin'i de götürmüştü. Chambery'de geçmiş bir iki gününü hatırladı. Bu günleri hatırlayınca birden bire otobüs biletçisi de karlar içinde kafasından geçti. Halk çocukları hep onun ellerinden hoşlanmışlardı. Bu bir tesadüf değildi: Biletçinin onun elini öpmesi."²

İstenildiğinde çocukluk hemen geri geliverir. Yeniden o günler yaşanırken, hatırlanırken çocuklaşır insan. Yaşınız ne olursa olsun çocukluk günlerine dönmek, çocuk olmak kolaydır hem de çok koay...

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor - Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.134.

² Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.160.

"Çocukluk, insana o kadar çabuk geri geliyor ki, adeta onu içimizde gizli bir yerde saklıyor gibiyiz. İstedığımız zaman o bir saniyede bizi buluveriyor. Onu kaybeden, onu kendimizde defeden biz olduğumuz halde, o sadık bir köpek şammesiyle bizi arayıp bulacak. En ümit etmediğimiz zaman ona, bizi bulmak fırsatını vereceğiz. Eğer siz de bu çocukluğa dönüş kabiliyeti büsbütün söndüyse, o zaman sirk sizin için manasız; sirkte gülen, eğlenen, heyecanalanan insanlar acayip basit mahluklardır. Çünkü saçlı sakallı insanalara çocuk diyemezsiniz. Halbuki o heyecana kapılmışsanız, arasıra kendinize gelip etrafınıza baktığınız zaman, çocukluğu bir yetmiş yaşında ihtiyarın gözlerinde, ellerinde, hatta bembeyaz sakalında buluverir, siz eğer yetmiş yaşında değilseniz, büsbütün küçülürsünüz. Sirkte büyük küçük yok, sirkte büyük küçük mevcut değildir. Sirkte bütün insanlar dokuz yaşındadır. "¹

Bir yerle ilgili anılar da olur. Ama sevgilisiyle anılır bu yerler, ama sevgilisiz, başka insanlarla. Berrak ve duru hayaller, anılar, insanda hemen beliriverir:

"Hayır sevgilimden bahsetmiyorum. Onunla beraber, burası Allah'ın yaratamayacağı bir cennettir. Fakat onsuz da, başka insanlarla da burası yine güzeldi. Pazar günleri buraları dolardı. Rum kızlarının fistanlarını rüzgâr alır giderdi. Denizin yüzünde kulaç atan ince yüzlü çocuklar bulunurdu. Güneş derimi yakıyor. Hava göğsümü elliyor.

Su bacaklarımı yalıyor. Hayırsız Adalar, Bozburun, Dağdaki duman, yelkenli ve ay, kayalar ve yeşil, çocuk çamlar etrafımı sarmışlar. Bu manasızlığın ortasında, önce herkesi, sonra - sevgilim bilhassa seni - düşünüyorum. onlarsız ve sensiz hiçbir şeyin manası yok. Aşıkım da onun için. "²

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranyor - Kumpanya, Gauthar Cambazhanesi*, s.103-104.

² Sait Fâik, *Bahçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, Yalnızlık*, s.77.

İnsanların bazı merakları vardır. Bu meraklarını sürdürürler ve eyleme dönüştürürler. Ama bunların da bir nedeni vardır. Yüzbaşının da merakı, eyleme dönüşen merakı ve nedeni:

"Bir yem daha taktım. o devam etti:

-Oğull! Niçin balık tutmaya meraklıyım, bilir misin? Yüzbaşı idim. Aslan gibi bir yüzbaşı. Harplerden bir ara bulup bizim dadının köyüne misafir gitmişim. Burası yeşillik, sulak bir dağ eteğinde bir Çerkes köyü idi. Köyün ortasından küçük bir su geçiyordu. Bu suyun kenarında bir yeşil meydanlık vardı. Üç dört meşe ağacına Çerkes kızları salıncak kurmuşlar, delikanlılarla kulaç vuruyorlardı. Biraz ileride bir de değirmen vardı. Bir sabah erken gelmişim. Kıvrak, bembeyaz bir Çerkes kıızıyla ben de kulaç vurdum. Sonra dereye indik. Kırmızı küçük dere balıkları tuttuktuk. Hey gidi günler hey! Avuçlarına balık koydum mu, Çerkes kızı ne tatlı gülerdi.

Bu sırada yine bir sarı kanat yaklaşmıştı. Baktım, Çerkes kızının koynuna attığı kırmızı balıklar sanki avuçlarında imiş gibi, paşa fikir fikir gülüyordu."¹

İnsanlar haritaya bakarlar da bazı şeyler hatırlarlar...

"Yatak odama da bir tane asmışımıdır; geceleyin yatmadan evvel okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitapdan kaldırırsam haritaya gözüm ilişsin diye. Haritayı görünce bir nokta ada, ada görünce de hemen fırtınaları, rüzgârları, uğultuları, köpek balıklarını, sonra birdenbire adanın namuslu insanlarını hatırlayıveririm. Haritada herhangi kargacık burgacık şekil almış adalara, karasevdaliya kurşun döken bir ihtiyar kocakarının akli veya sesizleriyle dalar, bir şeyler bulup

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü - Yaşasın Edebiyat, Paşa Hazretleri*, s.47.

çıkarırım, daha çok şekilsiz, ancak bir nokta gibi gözükten adalar merakımı çeker. "1

Daha önce gördüğümüz insanları hatırlarız. o insanın daha önceki işini ve konuşmalarını, hareketlerini de olanca açıklığıyla hatırlarız:

"Biraz sonra bir cigara yaktı. yanbaşındaki kanepede oturan adamı şimdi farketmişti. Bu da, on yedi - on sekiz yaşlarında, bir gözü şaşı, üstü partal içinde, başı kabak traşlı birisiydi. Dikkatle bakınca tanıdı. Bu, bundan beş ay evvel mülk sahibinin yazıhanesinde Hırant'la beklerken gördüğü hanın kahveci çırağıydı. Bu çocuğun o zaman, ıslak gibi esmer bir rengi vardı. Bu yıllık gözü, o zaman hiç de sevimsiz değildi. Şehlâ denemezdi ama, zaman zaman, onun şenliğinden, kedersizliğinden, şakrak sesinden, uzun kumral saçlarından bu şaşı göze bile bir sevimlilik gelir, onun altıncı kattan aşağıya bir zil sesiyle:

- Mösyö Marko'nun kahvesi sade olsun!... Bir ıhlamur yap, Seyfullah Beye! - diye haykırdığı zaman, insan gençleşir, çocuklaşır, koca tüccarlar bile onu severler, ona:

- Çıngıraklı Hasan! - derlerdi.²

Kumarbaz Hayri Efendi, bitirim bir adamdır. Kumarın alasını bilir. Karısı da vardır. O da hoş kadındır. Kendisine kocasının ne iş yaptığı sorulduğunda "Kocam kumarbazdır efendim" der. Bununla övünür Hayri de karısının bu sözlerine hayret eder. Kumarbaz Hayri geçmişindeki bir olayı tekrarlamaktan pek zevk alır:

"Hayri bütün kumar raconunu bilirdi. Kumarbaz Hayri liseyi bitirmiş, bir aralık Tıbbiye Mektebinde de altı-yedi ay okumuştur.

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı- Son Kuşlar, Haritada Bir Nokta*, s.176.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Birtakım insanlar*, s.169.

Orada okuduğunu belli etmeyi de pek severdi. Oyuna gayet tatlı başlanırdı. Hayri, ilk beş kağıdı büyük bir zevkle file ederdi. "1

Dimitro'nun babası zarif bir adamdır. Patrikhanede çalışır...

"Dimitro'nun babası Patrikhane'de memurdu. eski Yunanca bilir, şiirler yazar, İstanbul ininin içinde uzun boyu, asker vücuduyla yakışıklı bir adamdı. Saraya da mensuptu. Paskalyalarda Patrikhane'den gönderilen gaz boyamasına sarılmış çöreklerle yumurtaları ağa hazretlerine taktime o giderdi.

Zarif bir adamdı. Türkçe istidaları, havaleleri, Patrikhaneye ait her nevi hususatı ciddi, zarif bir lisanla yazar; saray erkanının, devlet rüesasının, memurlarının önüne Patrikhane'yi temsilen o çıkardı."2

Bir zamanlar yurdun çeşitli yerlerinde görev yapan insanlar, birgün gelip-yıllar geçtikten sonra - o günleri hatırlarlar ve mutlu da olurlar.

"Doğançay" istasyonunda istasyon müdürü idi. Kocaman kayalar, akarsular, iki dağın ortasına sıkışmış küçük Çerkes kızları istasyon müdürünün sıcak odasının camlarına beyaz Gürcü yüzlerini yapıştırıp karanlık gözleriyle bakan o Çerkes kızları!

Bir aralık Doğançay'da istasyon müdürlüğü yaparken, yine böyle koltuğa yerleşip gazeteler okuduğunu her zaman hatırlayacaktı. O zaman nargile içmezdi. O tüy gibi Seferoğlu cigara kağıtlarına sarı, bir kabak içi kırmızısına kaçan, Hendek tütünlerini sarar, sarardı. Oda sıcaktı. Bir dökme soba Kocakavlan yarmalarını tüketir, tüketirdi... "3

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı - Son Kuşlar, Kumarbaz Hayri Efendi*, s.18.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.29.

³ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.19.

Hikmet uyayamaz, eski çocukluk günlerini hatırlar:

"Yalnız Hikmet hemen hemen bütün gece uyumadı. İçine ılık, sıcak bir yağmur yağmış gibi oluyor, uyuyamıyordu. Eski çocukluk günlerini hatırladı. Gözlerini kapadı. Tek pencereden mor bir aydınlık yüzüne düşüyordu. O hatırlıyor... Bir acaip uynıklık içinde, bir dostu anlatır gibi kendi kendisine anlatıyordu."¹

Anıların hepsi iyi olacak diye bir kural yoktur, elbette. Geçmişte yaşanan kötü olaylar da vardır. Bunlar hatırlandığında insanın içine hüznün dolar:

"Sırmalı keseler içinde saraydan verilen altınları yediği zaman Prens Mavrokordato ailesinin erkanı bile kendisine gıpta ederdi. Patrikhaneye kıratların çektiği bir faytonla gider gelirdi. Patrikten sonra onun ismi anılırdı. Galata'da sağlam, pencereleri demirli, taş bir binada oturlardı. Evin içi geniş, esrarengiz, büyüdü idi. Dimitro gözünü kapadığı zaman Meryem resimlerinin önündeki mumu, kadife perdelerin üzerine vuran şömine ışığını, odanın loşluğunu, babasının şöminenin önündeki geniş, yaylı koltuğunu, yerdeki ayı postunu, duvarlardaki av tüfeklerini çocukluğunun boş, sessiz, kimsesiz zamanlarında insanın içini yalar gibi olan, babasının av köpeğini görür gibi olur.

Avizeden gözünü yormayan, odayı aydınlatmayan, bir ışık dağılırdı. Köpek esnerdi. Babası entarisinin içinde bir heyula gibi uzun; merdivenli bir kütüphanenin önünde gider gelir, bir kitabın bir yaprağını ayakta okur, yerine oturur, bir yenisini alır, şöminenin başında bir dirseğini ocağın üstüne koyarak bir müddet de orada okur, sonra kenarlarında binbir kağıt parçası dosyalar bulunan bir masa başında uzun zaman, gece yarısına kadar çalışırdı.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.44.

Evvela babasını tutan Patrik ölmüş, sonra Sultan Hamit hapsedilmiş, sonra da anasına göre, yeni Patriğin kendisine yaptığı kepezeliklerden ötürü babası ölmüştü. Evler satılmıştı. Bu dürüst, sakın adamın müthiş borcu çıkmıştı. Dimitro on dört yaşında idi o zaman. Tarlabası'nda bir yere taşınmışlardı. Ev sahibi berberdi."¹

Tokat'tan İstanbul'a gelir. Ve hayelleri vardır bu kahramanımızın ancak devamlı hatırladığı anıları da vardır.

"On dört yaşında Tokat'tan geldiği günden beri biriktirdiği para ile hiç olmazsa güzel, yakışıklı bir bakkal çırağı, daha olmazsa çirkin, fakat temiz bir küçük memur avlayabileceğini ümit etmemiş değildi. Tokat'ta üvey babası kendi yüzünden hapse girdiği için, üzüldü. İlk zamanları, nüfus kağıdına "Dul" diye yazan nüfuz memurunun evinde bir gece kaldıktan sonra, yollara düzöldüğünü, her akşam mı her akşam, hatırlardı. Sonraları bu eski günlerini pek bariz bir şekilde hatırlamasa bile, akşam vakitlerinde düşünmeyi sever olmuştu."²

İnsanların kompleksi, kendilerine karşı olan güvensizliklerinden meydana gelir. Kendini olduğundan daha büyük insanlar vardır. Parasal yönden güçsüz olup da kendini çevresine çok daha farklı empoze eden insanlar vardır. Kompleksin ana nedenini oluşturan şeyler suç değildir hiç bir zaman.

Konsolosluktan emekli olan Vildan Beyin de kompleksleri vardır. Kızına her türlü eğitimi verdiğine inanır ve düşünceleri gelişkilidir.

"Hayır, Vildan Bey bütün bunları düşünmüyordu. İnsanın kendi hayatını yaşaması, herşeye rağmen yaşamasını öğrenmiş,

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.30-31.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.59-60.

kızına da öğretmişti. Okuduğu kitaplar ona bunu talim atmıştı. O gözünü kapadığı zaman hep saadet, hep zevk hatıraları bulurdu, karanlığın içinde. Belki şimdi yalnız hatıraları kalmıştı ama, böyle yaşadığı için hala mesuttu. Ölüm pek rahatça gelecekti ona. Hiçbir arzusu tatmin edilmemiş hiçbir arzusu kalmamıştı.

Kızının da bu şekilde yaşaması için, elinde bir fırsat vardı. Üç dört dil biliyordu. Zekiydi. Aç kalmaz, her yerden ekmeğini çıkarabilirdi. Nasıl isterse öyle yaşamalıydı. Kendini mesuliyetsiz hissediyordu Vildan Bey. Kızı da babası gibiydi. Fakat bu mesuliyetsizliğin ahlâk sükutuna varacak bir genişliğide düşünmüyor değildi konsolos bey. Ama kızının bu hususta hem zekasına, hem huyuna güveniyordu. Yaşamın her şeklini meşru, kitaba uyar bir hale soktuktan sonra hiçbir şeyin zararı yoktu. Eskiden ta eskiden beri böyle çağdaşlarının ahlâk telakkilerine meydan okumuş kadınlar yok muydu? "Eski şairlerden! Eski yosmalardan lakırdıları boşuna mı uydurulmuştu?... Kızı bir yosma bile değildi. Hayatı yaşayarak münakaşa ediyor, bir neticeye varmaya çalışıyordu."¹

Bazı insanlar nedense mal varlıklarıyla övünmenin bir yolunu mutlaka bulurlar. Dinleyen açısından hiç de hoş değildir bu tür övünmeler.

- Aksi şeytan! - demişti-. Bugün arabayı tamire verdim de...

Şoförün yanında oturmuş, yaya kaldırımından inip de taksinin önüne çıkan herkes için şoförün-: Vuruver şunun baldırının üstüne hafifçe de aklı başına gelsin, yaya kaldırımından inmenin cezasını görsün - demiş, yolun tıkanıdığı bir yerde-: Sapıver, şu arka sokaktan, aşağıdan gideriz, zararı yok. Ben öyle yapıyorum bir tıkanıklık olunca... - diyerek, şoföre arabası olduğunu anlatmaya çalışmış, adamın anlayışının kıtlığına sinirlenmiş-: Senin araba eski Fordlardan değil mi? İşe

¹ Sait Fâik, Kumpanya-Kayıp Aranıyor, s.193.

yaramaz. Benim vardı sattım. Şimdiki son sistem. (Nevin, otomobil markasının ismini unutmuştu.) İyi mallar bunlar, biraz pahalı ama

Nihayet şoför, yanındakinin yanındakinin bir arabası olduğunu anlayabilmişti.

-Sizinki de taksi mi?

-Hayır hususi!¹

II.1.14. İnsanların Hayat Görüşü

Herkesin yaşantısı farklı farklıdır. İnsanların yaşantıları, görüşleri, hayat anlayışları birbirine pek benzemez. Bazı insanların yaşantılarında, hayat görüşlerinde benzerlikler vardır. Bazılarında ise zıtlıklar görülür.

Vildan Bey, Konsolosluk yapmış, değişik yerler görmüş hayat anlayışı çok farklı olan bir insandır. Çelişkileri vardır. Ancak kafasında sabit olan düşünce; herkesin hayatını yaşaması, herşeye rağmen yaşamayı öğrenmesidir. Kızına da bunları öğretmiştir. Vildan Bey'in okuduğu kitaplar bunları ona talim ettirmiştir. O, karanlığın içinde, gözünü kapadığı zaman, hep zevk, hep saadet bulur. Şu anda yalnız hatıraları kalmış olabilir ama yine de mutludur. Hiçbir arzusu, tatmin edilmemiş hiçbir arzusu kalmamıştır. Bu nedenle de ölüm ona çok rahat gelecektir.

Kızının da böyle yaşaması, hayatı da böyle anlaması için elinden gelen her şeyi yapmıştır. Kızı, Nevin, üç dil biliyordur. Zekidir. Aç kalmaz her taştan ekmeğini çıkartabilir. Kızı nasıl istiyorsa öyle yaşamalıdır. kendini sorumsuz hisseyordur. Kızı

¹ Sait Fâik, Kumpanya-Kayıp Aranıyor, s.170.

da öyle değil midir ? Ancak kızı, ahlâki değerleri aşan bir insan değildi. Hayatı yaşayarak tartışıyordu.¹

Çok sakin, rahat ve iyi niyetli olan insanlar vardır. Bu tür insanlar genellikle diğer insanları severler. Sevmedikleri çok azdır.

"Hiçbir insana kin, hiçbir insana tiksinti duymamıştı. Kızdığı, konuşmadığı, sevmediği insanlar elbette olmuştu. Ama kimseden öğrenmemişti. Öğrenilecek bazı şeylere kızmakla yetinmişti. Bazı sahtekar, riyâkar insanların namuslu numarasıyla orospuları, karısı veya kocası tarafından aldatılmışları, ahlâksızları görünce küçümser ve öğrenir gibi haller takındıklarını görünce pek kızardı."²

İnsanların sanata, sanatçıya bakışı da farklıdır. Sait Fâik'in yaşadığı dönem düşünülürse bu bakış daha da farklıdır. Daha da hoşgörüsüzdür. İşte hoşgörüsüz bir insanın düşünceleri...

"-Estağfurullah oğlum. Bizim bey güya memur bir beydi. Gizli gizli gider. Kel Hasan'la oynarmış. Sonradan haber aldım. Yüreğime inecekti. O zamanlar böyle miydi ya? Biz tiyatro, sinema bilir miydik ? Ayıp sayardık. Şimdi bir artist modası çıktı. Erkekler hadi neyse ne; ama kadınlar...

Sustular. Uzunca bir zaman, nereden başlayacaklarını bilemediler."³

Yine bazı insanlar vardır. Başkalarını taklit ederler. Çevresindeki insanlar bu güçsüzlüğü hissederek ancak bunu güçsüz olan insana nedense anlatamazlar.

Yaşı kırka dayandığı halde kendini hâlâ kadın avcısı sanırdı. Güzelliğinden emindi. Oysa saçları dökülmüş ve kırışmıştı.

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor*, s.193.

² Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor- Kumpanya, Kayıp Aranıyor*. s.126-127.

³ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor- Kumpanya, Kumpanya*, s.149.

Gözlerinin altında ikişer parmak morluklar vardı. Yüzündeki çizgilere bakıldığında ise şahsına bir ifade veriyor gibi gelirse de dikkatlice bakıldığında bunlar ifadeden çok, fena geçirilmiş gecelerin, sarhoşlukların, bin türlü mide, karaciğer, bağırsak hastalıklarının yadigarıydı. Geniş bir alnı vardı. Var olmasına vardı ama o geniş alında sanki her türlü ahlâksızlıklardan oluşan hayaller gizliydi. Yükselbilmek için her yolu mubah sayardı. Hatta hırsızlığı dahi öyle görmemiş miydi? Ve hatta övmemiş miydi.? Bu kahraman Burhanettin'i, Muhsin'i, naşit'i taklit ederdi. Bazen kafasına ellerine alır, bazen saçlarını karmakarışık ederdi. Bazen de kendi yazdığı yaveleri okurdu. Dinleyenler dehşet içinde seyrederek, tiyatrodan hafifçe anlayan biri "Aman yarabbi ! Halkın karşısında bunu yapmaya utanmayacak mı?" der, ürperirdi.¹

Yöresel olan adetler de vardır. Bunlar bir nevi hayat görüşü, yaşam tarzı olmuşlardır. Buna uyan insanlar çoğunluktadır. Herkes birbirini korur ve gözetir. Bu da insanlardaki hayat görüşüne etki eder.

Ada'da fakir olan her erkek çocuk bakkal, sütçü, ekmekçi, pastacı, kasap ya da berber yanına çırak alınır. Kimse dışarıdan çırak getirmez. Ta ki Ada'daki fakir erkek çocuklar iş buluncaya kadar.

Dimitro Kondos'un kızını reddetmek isterse de yapamaz. Köy adetinde hırsızlığı olmayan çocuğu reddetmek hemen hemen hakaret etmek gibi kabul edileceği için bu düşüncesinden vaz geçer ve Kondos'un kızını yanına çırak olarak alır. ²

İnsansız hiç bir şeyin güzelliği yoktur. Herşey insan sayesinde güzeldir. Doğa ve manzara ne kadar güzel olursa olsun, mevsimler ne kadar güzel olursa olsun içinde insan

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor- Kumpanya*. s.193.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.10-11.

olmadıktan sonra sessiz, kötü resimden öteye gitmez biçimindeki hayat görüşüne sahip olan kişi "Yalnızlık" adlı hikâyede verilmiştir.¹

Kendini Filozof sanan insanlar vardır. Bunların, kendilerine özgü dünyaları vardır. Bu dünya kendilerinin bile tahmin edemeyeceği şekilde düzene girecektir. O zaman da üzerine düşen görevi yapacaktır. Uşak olamaz, tüccar mı olacaktır. Hangi köylüden hangi malı, hangi insan hesabına, hangi namuslu rayiçle alacaktır. Toplumsal konumu müsait değildir. Çünkü çevredeki insanlar bunu "deli" olarak bilmekte ve göstermektedir. Kasabalı olmasına karşı arkadaşı yoktur. Kimse ile görüşmemektedir. Bu da önemli değildir. Çünkü kendi konumunda olan insanlar dünyada eksik değildir. Onları kasabanın biricik güzel kahvesinde bulamasa da, pis kahvelerde, harman yerlerinde, su kıyılarında, muhacir evlerinde bulmaktadır.²

Ölüm, en doğal olandır. Herkes zamanı geldiğinde elbette ölecektir. Oysa yapılan yanlışlıklar, toplum düzenine aykırı davranma gibi durumlarda insanlar idamla cezalandırılırlar. Bu cezayı gerçekleştirenler cellatlardır. Ancak cellatlar bu konuda kendilerini haksız bulmazlar ve görüşlerini hemen dile getirirler.

"Zehirci emir kulu olduğu için, Allah katında günahı olmadığını uzun uzun düşünmüştür. Şöyle bir muhakeme yürütmüştür. Allah cellat Ruzi mahşerde yanına çağırdığı zaman, herhalde onlara, bu herifi neden astın diye sormayacaktır. Onun günahı cemiyetin, vebali, hepimizin boynunadır. Haksız yere asılmışsa suç hakimindir."³

Ustalar vardır, duvar ustaları. Bunların bazıları oldukça alçak gönüllü insanlardır. Çünkü elleri, her şeyi güzel eder,

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü - Yaşasın Edebiyat*, s.77.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.103.

³ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli, Fındık*, s.129.

bunlar da işin farkındadırlar. Hristo Kalfa işte böyle bir görüşe sahip olan insandır. Oysa o, Hristo Kalfa gibi: "Benim yaptığım duvardır o, öyle çabuk bir iki taş sökmekle devrilmez" demezdi hiçbir zaman.¹

Yaptığı işi bilen ancak bununla övünmeyen insanların eserleri daha kalıcı olmaz mı?

Kasabaları, kentleri, köyleri yöneten ve onları eğiten onlara çok şey öğreten insanlar vardır. Bunlardan biri nahiye müdürleri, ikincileri ise ilkokul öğretmenleridir. Bu iki tip insan sevimsizdirler. neden böyledir diye düşünüldüğünde bulunur:

"Halkla çocuk kendisini idare için başına getirilmiş insanlara karşı içlerinden çok dışlarını verir, bilgilerinden çok bilgisizliklerini gösterir, dostluktan ve sevgiden çok beğendirmeyi ve sevilmeyi imtihan suali gibi ortaya sürerler de onun için. Karşılığını göremezlerse aralarındaki münasebet alelaide, lakayt tavrını takınır. Fakat o zamanda kadar ki ilgi ve hareketten bir şey anlamayan idareci kendine üstün süsü vermiş, bu süsü bir rozet gibi yakasına iliştirmiştir. Halkın arasında gökten inmiş bir acayip mahluk gibi gezinir durur. Ona süsün ve taktığı rozetin çirkin bir şey olduğunu anlatmaya imkan yoktur. Nahiye müdürü ile baş öğretmen için her zaman bir çocuk, yahut da kendine kağıt imzalatırken önünü ilikleyen, elini öpmeye kalkışan biçare bir adamcağızdır. "²

İlginç, ilginç olduğu kadar da tuhaf bir hayat görüşü olan bu insanların.

Kimileri hayvan canlısıdırlar. Onlara yardım etmek, iyilik etmek zevk verir bu insanlara. Oysa çevrede adları "Hırsız" a çıkar. nedeni de kediler için cebine iki balık koymamasıdır. Oysa

¹ Sait Fâik, Havuz Baaşı - Son Kuşlar, Barba Antimos, s.173.

² Sait Fâik, Havuz başı- Son Kuşlar, Korentli Bir Hikâye, s.211.

Ali Dayı asıl "Kara Vokiri" gibilerin "Hırsız" olması gerektiğini düşünür. Çünkü onlar bir vuruşta beş yüz lira vurur. "Dinine yandığımın dünyası" dır bu dünya. Kara Vokiri'nin çırakları Ali Dayı'ya şaka yaparlar:

"- Ali Dayı be. O cebini hangi terziye yaptırdın? Bir teneke balık alıyor be! Aşk olsun yapan terziye! - Bana bak ulan! Şimdi dininden imanından başlatırsın ha. Sen de hırsız muavini değil misin ? Soyun bakalım elin fukaralarını iki pay fazla alacağız diye. Enayi oğlu enayiler! Allah sizin yanınıza kor mu sanıyorsunuz? O para yarar mı insana?

İri tayfa ensesini tokatlıyarak:

- Bu enseyi o paralarla yaptık Ali Çavuş.

- Bak sıkılmadan söylüyorsun da. ¹

Ali Dayı'nın iyi niyeti, hayata bakışı, karşısında daha acımasız insanların olması, bu insanlarla sürekli doğruluk üzerine tartışılması...

Yaşamak için insanlar pek çok şey yapar. Hayat görüşleri harikadır bu insanların. Papaz efendi de bu türden bir insandır:

"- Yaşamak için yerim. Bulursam bol şarap içerim. Sigarayı ağzımdan düşürmem. Yaprak yerim. Kuş yerim. Daha olmazsa toprak yerim. Ama insan eti yemem. Her mideden sağlam bir midem var. Çok yemem.

Makinayı döndürecek kadar yerim. Fazla istemem. Keyifle yerim, keyifle içerim. Bu gençlik ondan. Hiçbir şeye aldırmam. "Papaz rakı içiyor, sarhoş oluyor, papaz kızlara bakıyor, papaz gülüyor, " derler. Desinler, vızgelir. Hayatta bir şey yapmak istediğim halde yapamadım. Kumar oynamadım. O kadarına elim varmadı. Yoksa insanların yaptığı her şeyi yapmak isterim.

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Pay, s.207.

Gençliğimde kuru ekmekle soğan yerdim. Ama genç kızları görünce bir tay gibi kişnerdim.

- Ne diyorsunuz, papaz efendi?

- Öyleydim efendim. Neden? Papazım diye mi yapmayacağım. ? Güzel şeylere bayılırım. Güzel kızlara, iyi şaraplara, otlara, ağaçlara, çiçeklere, kuşlara... Güzel olan herşeye. Güzel de Türkçe konuşuyordu.¹

II.1.15. Toplumun Değer, Yargıları

Herkesin bir yaşam tarzı vardır. Herkes bulunduğu çevre ve ailesine göre bir eğitim alır. Alınan bu eğitim zaman zaman diğer insanların anlayışları ve görüşleri ile çatışır. Herkes kendi doğrusunun iyiliğinden söz eder. Bazen kişi, toplum karşısında yalnız kalır ve zamanla dışlanır.

Kumpanya'ya giren akça pakça bir kız vardır. Kumpanya'daki çalışanların bu kula ilgili anlayışları...

"- Beni de o korkutuyor ya! Bilirsin, Anadolu kasabasını!... Bir eşrafzade abayı yaktı mıydı, çekiver tiyatronun kuyruğunu! Hem sonra, biz tiyatro kumpanyası mıyız, yoksa? Söyletme beni, Allah aşkına!

- Yediğin halta bak! Şey mi bu kız, yahu?

- Yok, estağfurullah ! onu demek istemedim. Ama gözlerini de beğenmedim. Vallahi velfecri okuyor.

Gençlerin kulakları dikilmiş gibiydi. Halit Ağabey, bunu sezdi:

- Bana bakın çocuklar - dedi -, aramıza bir genç kız alıyoruz. Tiyaro demek, kardeşlik demektir. Tiyatroda kimse kimseye kötü

¹ Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Papaz Efendi, s.176.

gözle bakamaz. En küçük laubaliliğe tahammül edemem; girişirim alimallah! Bak, benden söylemek...

Saffet Ferit :

- Çocuklardan yana ben kefilim. Dışarısına karışmam ama...
- Dayı Remzi:
- Orasına da ben kefilim.

Saffet Ferit :

- Öyleyse mesele yok - dedi. ^{"1}

Yapılan işler, ortaya konulan davranışlar, kadın-erkek ilişkileri çevreye uymazsa, çevre dedikodu yapar. Muhatap olunan kişiler de elbette bu işin sıkıntısını yaşar:

"Saffet Ferit düşünceye daldı. Sözü değiştirdi:

- İşler nasıl, Halit ? - dedi.

- İyiydi, iyiydi ama: kasaba bizden evvel herşeyi öğreniyor, kardeşim. Hepimiz boynuzlular mevkiindeyiz. Neredeyse bir başka tüccar da bana, yahut sana müracaat edecek. ^{"2}

Yurt dışında görevler yapmış insan bazen bulunduğu, yaşadığı toplumun değer yargılarına ters düşer. Hele bir de bu konsolosun bir kızı varsa. Nevin, ilişkileri insan bazında değerlendiren ve bu anlayışla davranan biridir. Ama toplum öyle mi düşünmektedir?...

"Daha çok Nevin'in babasına diş biliyorlardı. Gavurluğundan, alafıragalığından, kızını böyle yetiştirdiği için ahlâksız babalığından, daha ileriye giderek kodoşluğundan söz açarlardı. Ama kimsenin dili Nevin'e orospu diyememişti. Buna dair ima dahi yapılmalıydı. Bu bir haksızlık olurdu. Köyün çarşısında tığ

¹ Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kumpanya s.12.

² Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kumpanya s.72.

gibi bir delikanlı olan balıkçı Apostol'un oğlu ile bağıra bağıra, güle güle konuşuşu; yalı kahvesinde karşı kıyıya günboyu adam taşımakla ekmeğini kazanan Avni Efendiyle tavla oynayışı, Beyoğlunda köyün tanımadığı bir erkekle sinemaya girmesine kötü manalar verdirmeye mani olurdu. Dillerinin ucuna gelen kötü kelimeyi çıkarmaya utanırlardı. Komşusu balıkçı Cemal'le de güneşin batışını, karada çürüyüp kalmış bir sandalın içinden seyretmelerini kötüye yormaya kimse cesaret edemezdi. ¹

İnsan kendini herkesle bir tutar ya da aşağı görür. Böyle düşünen insan açısından bu zararlı değildir. Ama ya toplum öyle düşünürse! .

"En korktuğu şey, küçük görülmektir. İnsanlardan kendini her aman aşağı görmüştü. Hatta küçük görmüştü. Görmüştü ama, başkası tarafından öyle görülmek onu çok üzdi. Buna da tahammül etmek, aldırış etmemek gerekiyordu. O pis Kamarot kendini insanlardan nasıl üstün sayıyordu, bir görmeliydi. "İrfan Abey! İrfan Abey!" Dedikleri zaman nişanlısı için bile değil, elbiseleri için iftihar edercesine, günde üç defa urba değiştiriyordu. ²

İşte insanın yıkılması, üzülmesidir bu anlayış. İyi insan, kötü insan ve iman. Bunların herbirini benimseyen insanlar vardır. Bu kişilerin davranışlarını tahlil etmekte hikâye kahramanımıza düşer. Yorumu ilginçtir:

"İğrenir görünürlerden çoğu, o nevi insanlardan bin defa daha aşağılıktır. Riyâkârlık, aşağılığın son haddidir. Sahiden iyi insanlar, kötüler hakkında laf söylemezlerdi. Belki sevmezlerdi, kızarlardı ama, onu bile belli etmezlerdi. Kendi anlayışına uymayan insanlardan yaptıklarının kötü şey olduğunu bile bile; zaruret, mukavemetsiz bir arzu, bir huy, bir hırs, bir iradesizlik,

¹ Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kayıp Aranıyor s.124.

² Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kayıp Aranıyor, s.126.

bir intibaksızlık; yahut da bizim kötülük bildiğimiz bir başka düşünce, başka tabiat, başka ahlâk, başka yaratılış, başka ilcalarla çoğunluğa benzemeyenler -kusursuzlar- ancak kusursuzluğu binbir tehlikeden sonra kazanmışlar kızmakta haklı olabilirlerdi Düşünülünce, onların bile pek hakkı yoktu. Balki de kötüler, kötülüklerinde haklıydılar. Yaşamak için fena insan olmakla yine yaşamak veya ölmek için iyi insan olmak arasındaki fark ya bir iman, ya bir riyâ farkıdır. İmanı kaldırıverin, iyi adam pişman olan adamdır. Riyâyı kaldırırsanız mesele yoktur; kötüler hemen saflarına iyiyi alıverirler. Önemli olan, kötülüğü iyilikle beraber ortadan kaldırmaktır. O zaman insanlık denilen şey, kafasını kaldırır: "Durun Bakalım!" Der. "Biz de varız. " Onun, insanlığın terazisi içinde teker teker tartılan kıymetler ancak kötülüğün silahlarını düşmanca değil, dostça elinden alır. Ancak böylece iyiler ve iyilik, dünya yüzünde manasını bulur. Masallardaki gibi yüzyıllarca muammer olur. Yoksa... " ¹

Baba ile kızı arasında geçen şu konuşmalar birhayli ilginçtir:

"-Böyle Bir Revizyon her zaman kendiliğinden olmakta - dedi Vildan Bey-.ne Allah mefhumu dünkü bildiğimiz gibidir. ne Allah telakkimiz Ondokuzuncu, hatta yirminci yüzyılın dörtte birine benziyor. Bu gözden geçirmeyi milletlerin bünyesi yapıyor. Sanatkârın bunda ne rolü olabilir ? O, bize doğruyu, güzeli, hayali, ama olacak bir hayali, hiçbir işereti gözükmeyen, daha doğrusu bizim göremediğimiz, olmak üzere olanı vermeli. Ne çıkar kötülüğü, şeytanı, çirkini, gayri tabiiyi tasvirden.

-Meleği, iyiliği, güzelliği, tabiiyi, hüsnü ahlâkı, fazileti terennümden de bir şey çıkmamıştı.

- Doğru, birşey çıkmamıştı. Eski konakların hemen hemen faziletli, cömert, rahim, şefik, zarif, kibar, temiz bey ve paşalarından; riyâkârlar, el etek öpenler, kötülüklerini güzel

¹ Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kayıp Aranıyor, s.127.

maskeler altında saklayanalar istifade ettiler. Bakkallar, manifaturacılar, gazeteciler, ithalatçı ve ihracatçıları sanata da dirsek çevirdiler, doğru. Bir paşanın yerine, yüzelli tane merhametsiz, elisıkı, kendinden başkasını düşünmeyen Paşa meydana çıktı. Evet doğru. İşler hep Fransız ihtilâli Kebiri'nden sonra değişmeye başladı.

- Belki de - dedi Nevin -, insandaki iyiliğin, güzelliğin, faziletin, merhametin, aşkın sözcüleri tutturdıkları şarkıların yeni paşalar nezdinde beş para etmediğini anlayınca, başladılar kötülüğü, pisliği, açlığı, üşümeyi, hastalığı, ahlâksızlığı görmeye. İnsanın beş dirhemi faziletse yirmibeş kilosunun zillet olduğunu anlayama. Elli tonluk kimin yerine, iki gramlık sevgiyi ne diye övmeli, tasvir etmeliydi.

- Övmeli, tasvir etmeliydi kızım. ¹

Nevin aileden aldığı eğitimle belirli bir dünya görüşüne sahip bir kadındır. Ancak toplumla oldukça ciddi sorunları da vardır. İşin içinden çıkamaz. Kırılır topluma, selam vermez insanlara, hep bocalar, hep üzülür.

"- Ya almaya kalkarsa Ali Ağa ?

- Almaya kalkarsa, alır be usta Haralambo! Bu alın benim değil, onun alını. Boynuz isterse yıldızlısını takar.

- Öyle söyleme Ali Ağa?

- Ben söylemiyorum, irfan Efendi söylüyor.

- O senin irfan Efendi dediğin it, kızın peşinde aylarca koştu. Ben şahidim. Koştu koştu da dili bir karış sarktı. Sarktı da onun için atar tutar.

- Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Haralambo.

¹ Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kayıp Aranıyor s.133.

- Çıkar, bu zamanda çıkar. Zamanlar başka türlü oldu. Bak bizim Urum milleti nasıl böyle ufak şeyleri kedi pisliğini öter gibi örteriz. Hep bu yüzden işte. Ama sizde, bir gürültüdür, bir dedikodudur kopuyor. Şu kızlababası benim meyhanemde, ha şu tezgah başında, elalem huzurunda fütur etmeden, akıllarına estiği zaman gelir, iki tek atarlar. Bundan ne çıkar be Ali Ağa! Bunun neresi ayıp be?

- Ayıptan geçtim be Haralambo, günah bu be !

- Bırak şu boş lafları Ali Ağa.

- Hadi şöyle hafiften alamı. Ya o irfan'ın anlattıkları?

-Ya hu bu kız bunları gizli mi yapıyor? Aşikâre... Bu kız çımacının koluna girer, götürür bahçeli kahveye, tavla oynar. Benim oğlanla karşı karşıya yüzer. Rıdvan Bey'in on beş yaşındaki oğlunu bisikletin önüne oturtur, çarşı boyundan geçer. Bunda ne kötülük var bel:

Sen, bir de "dedelerim Fatih Sultan Mehmet'e balıkçılık etmiş" dersin.

Kötülüğün aşikâre yapıldığını hiç gördün mü Ali Ağa?

- Zamanlar gösterdi be Haralambo !

- Benim bildiğim şu: Şu irfan denilen köpekten başka bu kız için kimse birşey söyleyemez köyün içinde.

- Söylüyorlar be Haralambo.

- Söylediler söylediler... Kimse aldırmayınca sustular.

Bilmez misin köyün tabiatını?

- Sana birşey söyleyeyim mi Haralambo ! Hani bazı bazı ben de senin gibi kanıyorum ama yapamam. Ne isterse yapsın, yapsın ama benden irak. Benim evimden, benim köyümden öte. Bunun burası İstanbul. Her kıyıda balık vardır. Manyat benimse

tarlakoz onun. Kayığın biri de onun. Varsın gitsin ne hali varsa görsün !...

- Sen ne üzülyorsun be bu kadar ? Şu rakının tadını da kaçırdın be Ali! Dur bakalım evlenecekler mi? Dur bakalım konsolos razı mı? Sen kendi kendine gelin güvey oluyorsun. Boş ver biraz canım!

- Yoook, Haralambo! Evlensin daha iyi. Ben konsolos beyin suratına bakamaz oldum. Bir gün, gideyim evine, diyorum. neye geldin?

Sana ne ? Derse... Bunlar başka türlü insanlar Haralambo!

Anlayamıyorum. Benim kızım olsa vallahi!... ¹

Tanıyalım, tanımayalım hasta olan bir insana bakmak - Cinsiyeti ne olursa olsun - insanlıktır. Çünkü hasta olan insanın beklediği, aradığı tek şey : Şefkattir. Bunu yapmakda biraz özveri ve cesaret ister. Hastaya bakmak sanıldığından da zor bir olaydır. İşte bu zor olayı, Melek gerçekleştirmiştir. Safça ve iyilik dolu yüreğiyle bunu yapmıştır. Hem babasının hırslanmasına karşı, hem toplumun çıkarabileceği dedikodulara karşı. Bundan asla pişmanlık duymamıştır Melek. Bu konuda babası kızsa, hakaret etse bile Melek için bu kızgınlık, bu hakaretler, saçmadır. Çünkü o, bildiği doğruyu yapmış ve hasta bir insana bakmıştır:

"Melek, eve gün doğarken döndü. Babası kapının önündeydi. Kızını görünce, geceden beri hazırladıklarını birer birer, fakat yarısını unutarak boşalttı. Bunlardan bir tanesi, en hafifi olmakla beraber en yürek parçalayıcısı, her şeyi aydınlatanı "rezil olduk" tu. Rezil olmak... Doğru. Rezil olduk. Ancak bu sözle, Melek vaziyetin vahametini kavramıştı. Dışarda bütün gözler kendisine bakacaktı. Bir genç adamın evinde sabahlamak ne demektir. ?

¹ Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kayıp Aranıyor s.189-190 .

Hastaymış... ne olursa olsun! Burada, amların altında, her türlü kepezelik yapılabilir! bunlar olağan şeylerdir. Kimse rezil olmaz, dedikodu yapılır gerçi, ama kimse kimsenin yüzüne karşı, "amlarda şununla şöyle yaptın, böyle ettin." diyemez. İma edilirse buna pek ehemmiyet verilmez. Fakat bir delikanlının odasında, alnına bezler koymak... Kimbilir ev sahibi matmazel, anahtar deliğinden kendisini nasıl seyretmiştir.? Yarın, durup dinlenmeden dolaşacak, için için gülererek, istavroz çıkararak, ağzından zevkten sular akararak önüne gelene anlatacaktı... "¹

Üstelik Rıza da bu işi onur meselesi haline dönüştürmüştür. Ancak Melek tüm bunlara direnir ve onurludur.

"Görecek gününü ol Elalemin kızını ayartmak ne demekmiş... O zamana kadar başı önüne eğik, her söze, herşeye, her bakışa, her imaya katlanmaya karar vermiş olan Melek, haykırdı:

- Sakın ha! - dedi -. Bunu yaparsan, beni yok bil. Kaçar giderim. Bir daha yüzümü göremezsin. Hem bilirsin beni... Yapar mıyım, yaparım.

Ne söyleyeceksen söyle! Boşalt içini ! Ama o adama bir tek söyleme! içini boşaltmak istediğin zaman, gel yanıma. Söv say, döv, zararı yok! Ama dikkat ! Ona laf yok! işte, şu iki gözüm önüme aksın, çıkar giderim.

- Ama canım... - dedi.

Bir müddet ikisi de sustular. Rıza, birdenbire gene ateşlendi: -Ben neciyim, be ? - Dedi -. Burada eşşek başı mıyım ?

Bütün kuvvetiyle genç kıza bir tokat indirdi. Melek bir sandalyenin üstüne çökmüş, ağılıyordu. O da boşanmıştı:

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.118.

- Dayanamadım, seviyorum baba. Sen dayanabilir misin ? belki kırk derece ateşi vardı. Sayıklıyordu. "Ana" diyordu, "Başıma sirke koy! " Ana gibi baktım.

- Alsın seni öyle ise.

- Belki alacak baba, ne biliyorsun? belki alır, mecbur değil ki... Aramızda bir şey geçmedi ki... Sanki öteki kızlar, delikanlılarla konuşmuyor mu? Bir değil, on tanesiyle konuşuyorlar. O elini elime sürmemiştir benim.

- Sus, yalancı !

Melek sustu. İçi rahat, huzur içindeydi. Şimdi; yarın sokağa bir kahraman gibi çıkmayı, etrafına lakayt mağrur bakmayı düşünüyordu.

Babasının, "Bu işi üç güne kadar temizlersen temizlersin, yoksa ben yapacağımı bilirim!" demesini, yarı işitti. Sandalyenin üstünde uyuyakaldı. ¹

Yıkılmak üzere bir olan yuvanın kadını ve arkadaşlarının bu kadına karşı aşağılık tavırları:

"- Sonra arkadaşlarla her zamanki yemek edikleri lokantaya götürdü.

Özdemir'den başka hepsi oradaydı. Nevin'i her zamanki gibi soğukça karşıladılar. Sekiz gündür buraya uğramamış, yemeğini hep odasında yemişti. İlk defa bir dost edinemediğine üzüldü. Bunda onun kabahati yoktu. Hiçbiri ondaki soğuk halin bir cinsi mahcupluk olduğunu anlayamamıştı... Bununla beraber o güne kadar kimse ona karşı bir terbiyesizlikte bulunmamıştı. Bu gün ise Nevin hemen hemen hepsinin konuşuşlarında kendini kasteden bir şeyler sezdi. ²

¹ Sait Fâik, Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi, s.129.

² Sait Fâik, Kumpanya - Kayıp Aranıyor, Kayıp Aranıyor s.156.

II.1.16. İnsanların İyilikleri ve Yardımseverliği

En kötü bilinen insan dahi-yerine göre-yardımseverdir. Toplumdaki bireyleri birbirine bağlayan unsurlardan bir tanesi de, birbirleriyle olan yardımlaşmalarıdır. Yapılan iyilikler, yardımlar hiçbir zaman unutulmaz. İnsan hangi sosyal konumda olursa olsun mutlaka iyilik yapmalı çevresine yardım etmelidir.

Evlenip mahallesinden başka bir yere taşınan Fatma'nın kalbi hep iyiliklerle doludur:

Bir gün Fatma hastalandı. Doktor getirdiler: "Gebe"dedi. Bu genç bir doktordu. Dört beş defa eve geldi. Hastayı üzmemelerini, bazı olmayacak şeyler istese bile, "olur olur" demelerini tembihledi.

Fatma da iyileşti. Yine tokatları göze alıp saçlarını ondüle yaptırdığı için göstermeye mahalleye koştu. Gramofonunu yine götürdü. "Hicran, yine hicran...! Sekiz defa çaldılar. Fatma'nın sütanası Cevriye hasta yattığından, ziyaretine gittiler. Ona da Cevriyem şarkısını, plağı çıkmadığı için, Fatma güzel sesiyle söyledi. Kadının yastığı altına para bıraktı.

- Cevriye nine - dedi -, ben seni hastaneye yatırırım. Şakir Beye söylerim de. Bizim doktorumuz var şimdi."¹

Bazı insanlar, diğer insanlardan bir takım özellikleriyle ayrılırlar. bunlar fazlasıyla iyi niyetli, fazlasıyla özverili insanlardır. Bu kadarı fazladır ancak, insanların yapısında varsa-zarar görseler dahi - asla bu huylarından vazgeçemezler.

"Şimdi artık mektep arkadaşlarının bir tanesine göz koyuyor, onu bütün arkadaşlarından daha çok sevmek, onun için fedakarlıklar etmek, ona da kendini, fedakarlıklar yaptıracak iekilde sevdirtmek, böylece muhayyel olmayan iyi, güzel yüzlü

¹ Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber, s.159.

arkadaşla tam bir dost olmak istiyordu. Çiftlik işine, bakkallığa yalnız özenmiş olduğu halde bu dostluk arzusunu bir de oluş haline getirmek istemişti. İşte o zaman hakikatle karşı karşıya geliverdi"¹

Borç alan insanlar ve borcunu ödemeyen insanlar vardır. Bunlardan bazıları parası olunca nasılda da yardımsever oluverirler...

"- O başka mesele...

Emin hepsini buz gibi eden bir kahkaha attı. Saffet Ferit boynunu büktü. Sustular. Saffet Ferit'in borç almadığı insan demeyelim de borç istemediği kimse kalmamıştı. Hiçbir zaman borcunu ödememişti. Bununla beraber, kendisinde para olduğu zaman, hiç sorup sual etmeden, hatta bazen gizlice, muhtaç arkadaşların cebine para koyduğu olmuştur. Bu yaptığını da her zaman unutmuştur. Hem sahiden, candan unutmuştur. Kimbilir, Dayı Emin'in de cebine, sarhoşluğa getirip kaç defa para koymuştur, diye düşünmelidir. "²

Evlatlar, ebeveynlerine her zaman iyi ve saygılı olmak durumundadırlar.

"- Adam olan bu, beybaba! ... - dedim .

Yüzüme gözlerini, hasta, kenarları bumburuşuk gözlerini kaldırdı. Tertemiz yuvarlak gözleriyle bana baktı. Sonra oğluna döndü. Bakışlarıyla kocaman delikanlıyı uzun uzun kucakladı. İftiharla yükseldi. Boynundaki gazete kayışını tuttu, çekip bıraktı. Müvezzi döndü:

- Ne o baba ? - dedi.

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi - Havada Bulut, Büyük Hülyalar Kuralları, s.161.

² Sait Fâik, Kumpanya- Kayıp Aranıyor, Kumpanya, s.18.

Aynı gözlerle bakiştılar. Adamın gözü yaş içindeydi. Müvezzi meyhaneciye döndü:

- Babaya artık rakı verme - dedi - efkârlanıyor.”¹

Babanın efkârlanması doğaldır. Çünkü bir diğer çocuğu, özünü, ailesini inkâr etmiştir. Bu hayırsız evlat evlenirken, baba düğüne küçük oğlunu yollar. Ancak, büyük oğul utanır, “Akrabalarımın Biri” der.

Hastalık zordur. hele fukaralıkta daha da zordur. Ancak gerekli tedavi doktorlar tarafından yapılır. Bazı Doktorlar, ve hemşireler iyilik dolu yürekleriyle hastaya. Hem maddi, hem de manevi yönden yardım ederler...

“Bir hastaneden çıkışını hatırlıyor... İşte bu ayakkapları, bu gömlek, bu pantolonu o genç doktor verdi. Fakat bu ceket ne zamandan kalma acaba, Salim Usta mı vermişti?

Cebinde on beş lira bir para vardı. Yedi lira da hemşireler vermişti. Neden verdiler sanki? O kadar acınacak bir halin mi vardı? Kendisinden daha kötü halli insanlar yok muydu ? Doluydu yahu!... Hem cebinde on beş lirası olduğunu da bile bile bu parayı neden vermişlerdi hemşireler? Bir sarı saçlı, geçkin hemşire:

- İş tutarsın. Sen pek iyi bir çocuğa benziyorsun - demişti.

Bir başka kadın:

- Ne kadar da sevimli - demişti - .Yaşı on sekiz var mı dersin, kardeş?

- Yirmi dörtmüş. Nüfus kağıdında öyle.

O kadın:

- Sen nüfus kağıtlarına pek inanma! - Demişti.”²

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi - Havada Bulut, Baba - Oğul, s. 44-5.

Düşkün kadınlar vardır her dönemde. Bunların da yürekleri iyiliklerle, yardımlarla doludur. Kendilerine binbir vaatte bulunurlar ancak bunların doğru olmadığını bilirler, yine de iyilik ve yardımseverliklerine devam ederler:

“Bir akşam barların birinde Melahat'e rastlamıştı. demin sokakta gördüğüm o Melahat'ti işte . Derdini ona da döktü. Ona bol para da harcamadı. Melahat, bu zayıflıktan şişmanlığa, şişmanlıktan zayıflığa, sük-netten harekete, hareketten tembelliğe gidip gelirken, pek üzüntülü ve güzel bir yüz bağlamış olan bizim oğlanı bir haftanın sonunda seviverdi. O da Melahat'e derdini o zaman söyledi. Melahat: “Ben seni kurtarırım bu dertten “dedi. Arkadaşta ona bu dertten kurtulursa kendisiyle evleneceğini kasıyeminleri ile vaat etti. Melahat bu vaatlere gülerek, “Boş ver anam!”Derdi.

Bir buçuk sene beraber yaşadılar. Arkadaşım kaçınıcı ayın sonunda terliklerini giydi Melahat'e sormalı. Ama bir buçuk sene sonra herkes gibi bir delikanlı olmuştu.“¹

Kötü hayat içinde yaşayan Melahat'ten başka kadınlar da vardır:

“Kimse cevap vermedi, parayı masanın üzerine bıraktım. Kahveciye baktım. Başı önünde düşünüyordu. Sapsarı idi. Elleri hâlâ önlüğünün bağlarını çözmeye çalışıyordu. Kapıyı açtım. Çekip gittim. Kızın ne olduğunu öğrenemedim ama, onu kahvecinin kötü hayattan çekip aldığını mı anladım nedir?”²

Çevrede oluşan bazı değer yargıları vardır. Bu değer yargıları karşısında insanlar çelişkiler içinde olabilirler. Sonunda sağ duyularıyla düşünerek doğruyu bulurlar.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Kestaneci Dostum, s.105-106.

¹ Sait Fâik, Alemdağda Var bir Yılan - Az Şekerli, Melahat Heykeli, s.42.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi - Havada Bulut, Mahalle Kahvesi, s.14.

"Dimitro, Kondos'un kızını reddetmek istedi. Sonra yine Venizelos'un makalesi hatırına geldi. Yine reddetmek istedi. Fakat köy adetinde hırsızlığı olmayan çocuğu reddetmek hemen hemen hakaret, hiç olmazsa bir nevi fazla hodperestlik gibi telakki edileceğini düşündü. Kondos'un bıyıkları düzeltmek üzere şıkırdattığı makas daha fazla şıkırdamaya başladı."¹

Kondos mütareke yıllarında bir gece sokakta devriye gezerken Hikmet'i bulur. İnsanlığın en güzel örneğini verir Kondos. Ona bir yuva bağışlamıştır. Bir aile ortamı hazırlamıştır:

"Hikmet'i bir kış günü mütarekede kanunken devriye gezdiği bir gece sokakta bulmuştu. Yedi yaşında ya var ya yoktu.

Zayıf, çelimsiz, beyaz burnunun üstü çilli, sarı saçlı, muhacir çocuğu gibi bir şeydi. Alıp eve getirmişti. O zamanlar Boşnak karısı sağdı. Boşnak karısı Melek'in anası idi. Doğançaydan sonra Edirne taraflarında İstasyon Amiri iken aldığı karı idi.

Boşnak karısı amma da söylenmiş ha! "Kendi çocuklarına bakamazsın. Sokaktan çocuk toplarsın. Sokaktan çocuk tolamakla biter mi? Bari güzel bir şey olsa... ödeyip deyip haykırmişti."²

Kondos'un bu yüce davranışı elbette cevapsız kalmayacaktır. Hikmet'in yüreği iyilikler ve yardımlarla, sevgilerle doludur. Tıpkı Kondos'ununki gibi:

"Boşnak karısı öldükten, Kondos memuriyeti bıraktıktan sonra, aşağı yukarı on dört yaşlarında olan bu Hikmet eve bakmıştı. Gazaete satmış, köprübaşında gelen geçene takvim, mani okutmuştu. Kondos seferberlikten sonra hastalanmıştı.

Hasta halinde ona, bu Galata'nın karanlık bir sokağında bulup eve aldığı Hikmet bakmıştı. Çıplak, ince, mor bacaklarıyla

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.11.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.20-21.

onun Horhor'daki evin pencere kenarındaki sedirin üstünde kafeslerin arkasında ne garip hislerle - Kendine değil, onun zayıflığına acıyarak - Doktora koştuğuna bakmıştı.¹

Hikmet'in pırıl pırıl yüreği sadece Kondos için çarpmaz. O, herkese karşı iyidir, saygılıdır. Hele kimsesiz yoksul çocuklara karşı alabildiğine iyidir. Belki de kendisini görmektedir onlarda.

"Hikmet haftalığından bir lirasını yanındaki çocuğa verir. Çocuğun yemeğini bereket Ruhi Kaptan evinin artıklarıyla üzerine almıştır. Çocuk ambarda yatar, fakat sabahları türkü çağırarak uyanır. Gözleri her zaman uykuludur. Gözlerinin altı her zaman çürüktür. Hikmet çırağının bazen kulağını çeker: "Ulan! "der, öSenden şüpheliyim. Yoksa geceleri fazla rüyayı görüyorsun?"Halbuki küçük daha rüya görmemiştir. Hiçbirşey anlamaz. Rüya görecekt zamanı gelmiştir ama Ruhi Kaptanın artıklarıyla bu rüyayı daha bir kaç sene göremeyecek Çocuğun yapısı zayıftır. Böbrekleri bozuktur. Rutubet zayıf bünyesine göre değildir. Gözlerinin altının mor olmasını: Çocuğun çok çalışmasına rağmen, ruhunun hareketsiz oluşuna vermelidir. "²

İşte yine Hikmet'in yüceliği, pırıl pırıl yüzü, altın gibi kalbi. Hep iyilik, hep güzelliklerle dolu olan yüreği ve düşünceleri:

"Vapura bindi. işte Mustafa'ya vapurda rastladı. Mustafa, büyük adaya eskiden tanıdığı çimacı İzzetin yanına gidiyordu.

Hikmet'le tatlı tatlı konuşmaya başladılar. Hikmet, ona canı gibi sarıldı. Halbuki bütün dostlukları yaza inhisar eder, bir şey konuşmazlardı.

Mustafa'nın macerasını, o da bilirdi. Evvelki yazın ortasında, onu polisler alıp götürmüşlerdi. Hapishaneden dün çıkmıştı.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.21.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.24.

- Mustafa, oğlum - dedi Hikmet -, gel bende kal. Geçinip gideriz. istersen, balıkçılık da yaparız . Benim sandalım var.

Mustafa düşünceye daldı. Kışı nerede geçirecekti? İzzetle beraber oturamazdı. Oğlanın kendisi muhtaçtı.

- Sana bâr olmayayım, Hikmet ? - dedi.

Hikmet:

- Ben seni, "Bir insan olsun, anlatacak seslenecek birisi olsun "diye istiyorum canım! Bırak numaraları, gel! Niye bana bâr olacakmışsın? Kendi ekmeğini kendin çıkarırsın. Onun için üzülme. Beraber balığa çıkarız. Sen götürür satarsın. Ver şu elini bakalım... Tamam mı ? Bir toka edelim mi?

Tokalaştılar... Hikmet'in sandalı Kaşıkadası'na yanaştığı zaman Hektor, evvela sevinç sesleriyle, sonra hırlayarak yanlarına koştu.

- Hektor, kız ! - dedi Hikmet -, bu dost olan! Ver elini Mustafa Ağabeğine !

Mustafa, bu şakayı sevmiş göründü, güldü; Hikmet'e:

- Şakacısın bel - dedi."¹

Kimileri dedikodu yapar kimileri de yapılan bu dedikodulara kulak asmaz...

"Papaz Efendiyi toprakla uğraşırken görmeliydi. Bu görülecek bir şeydi. Zevkle çalışırdı. Sakalından başka hiçbir şey, Papazlığı hatırlatmazdı. O sakal da ilk insanların en gencinin sakalı gibi siyahtı. Papaz Efendiyi köylü sevmezdi. Papaz Efendi ise köylüye düşman değildi. Herkesle tatlı tatlı, dobra dobra konuşurdu: Hakkında yapılmış dedikodulara aldırış bile etmez, kahvede,

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s. 154.

- Kim demiş beni kadınlardan pek hoşlanır, diye.”¹

Muharrem, balıkçılıkla geçinir. Balıklar güzel çıkar, satılır, elde edilen gelirin bir kısmı da Muharrem tarafından çocuklara dağıtılır. Çünkü bütün köy çocukları Muharrem'in ağlarını kaldırmaya çığlık çığlığa sevinç içinde giderler. Ancak bu durumdan hoşlanmayanlar da vardır:

“Köy, balık tutulduğu gün adeta bayram eder, bazı da çocuk anaları Muharreme, “Yaban Domuzu”derlerdi. “Çocuklarımızı balıkçı edecek!”²

Kahvecinin Kırlangıç yuvası vardır. Bu yuva bir keresinde düşmüş hamal Salih'in çayı dökülmüş, çay fincanı kırılmıştır. Ancak yıkılan kırlangıç yuvasını yapacak iyi insanlar da vardır:

“Kırlangıcın yuvasına bir göz atardık. Bir defa yerinden kopmuştu da düşmüştü. Bir şeyler olmamıştı yuvaya. Hamal Salih'in çayı dökülmüş, çay fincanı kırılmıştı. Dünyada iyi insanlar da olmasa kırlangıç yuvasını tutup yerine tutkalla yapıştırır, altına da bir tahtacık oturturlar mı? Sağ olsunlar; Ahmet'le mehmet isminde iki delikanlı kolları sıvadılar, kırlangıcın yuvasını bir daha kopmayacak, koparsa düşmeyecek hale getirdiler.”³

İstanbul, Değişik bir ortam, gezilecek, görülecek yerleri bol olan bir kent. Bu kentin yabancısına Gezilecek yerleri söylemek de yardım severliktir:

“-Hiç İstanbul'u görmedi bu. Bakıyor, hoşlanıyor da gülügülüveriyor. Hoşlanıyor pek. Biz Lüleburgazlıyız. ben geldim birkaç defa İstanbul'a . Bu gelmemişti. Camileri gezdiriyorum.

-Taksim'e de bir gidin.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Papaz Efendi, s. 180.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi - Havada Bulut, Sakarya Balıkçısı, s.100.

³ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Kırlangıç Yuvasındaki Kadın, s.217.

-Gideceğiz, Beyoğlu'nu da görürüz ha? O da, Taksim'e ulaşmadan değil mi ?

- Evet.

- Tramvayla mı gidelim?

- Tramvayla gidin, ya!

- Ama biz, Tonel'den geçmek istiyoruz.

- Tonel işlemiyor, kapalı.

Yaa Tonel kapalı demek... Tonel'in kapalı olmasına beraberce üzülüyoruz. Kadın, elinde gazete kağıdına sarılmış bir şeyi bana gösteriyor:

- Bakır ucuzlamış, ucuza aldık.

- Kaça aldınız?

- Kilosuna... ne verdikti ? .. 450 Kuruştan verdiler. Te, bak şuna, 310 kuruş verdik. Pahalı değil, değil mi?

- 325 kuruş verdik. 700 gram geldi.

- Sen beş lira verdin. Ne geri verdi sana bakırcı?

Hesap ettiler. Önce anlaşılamadılar. Sonra anlaştılar. 310 kuruşa almışlardı tencereyi. ¹

Su basması, doğal falketlerin en korkunç olanlarından biridir. İnsanlar perişandırlar, ürkektirler, korkuludurlar. Zor da olsa insanlara yardımcı olmak, onları kurtarmak gerekir.

"Koştum Hacı Ali'nin evine. Köyün öbür ucundadır onun evi. Şöyle bir on dakika sürer bizim evden. İlk orayı su basar. Hacı'nın ahırını yıkılmıştı. Su beli aşmıştı. Evin damından bağırişiyorlardı: Kadın aşağıda kaldı, diye. Kapı kırılmıştı. Merdiven başını yüze yüze buldum. Ev çatır çatır çatırdıyordu

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Havuz Başı, s. 11-12.

kardeş. Aldım Fadimeyi sırtıma. Arkada, şöyle bir iki dönümlük bu krizmeleri vardı. Su orada dizlerime geliyordu. Oradan nasıl o sırtımda, ceviz ağacına tırmandığımı gören olsa, kızını verdiğine pişman olmazdı. Fadime bir taraftan sırtımda tepinir. Şimdiki gibi değil. Tıkız mı tıkız. Tam dört saat ceviz ağacında titredik. Üstümü başımı çıkarıp üstüne sardım. Ben bir don bir gömlekle kaldım. Kayıkla gelip kurtarmasalardı satlıcandan geberecektim. Hacının ne damı, ne buzağısı, ne malağı, ne çiti, ne de evi kaldı. Bir oğlu suya karıştı gitti. Babası korkudan su çekildikten sonra üç ay yaşadı. Öteki kızını sara tuttu. Karısı ne ettiğini hâlâ bilmez. O pek dehşetli şeydi bir daha öylesini görmedik pek. Ormanın ağaçları bile yıkıldı gitti idi.”¹

II.1.17. İnsan ve Sanat

Sanatın her dalı güzeldir. her sanatın kendine özgü güzellikleri, özellikleri vardır. Sanatla uğraşan insanların yürekleri barış ve sevgi doludur. Onlar ne insanlara kıyabilirler ne hayvanlara ne de doğaya.

Sanat tartışmaları da olur:

“İki şairden birisi, hiç düşünmeden:

- Jokond'u... bundan tabii ne olabilir. İnsaniyetin en büyük eseri Jokond veyahut bir heykel... Bir Musa heykeli...

İkinci şair:

- Jokond'u kurtarmak demek, Leonar dö Vinci'yi kurtarmak demektir. Jokond'la bir arap çocuğu karşısında değil, Leonar dö Vinci ile bir çocuk karşısındayız. Sual böyle sorulmalıdır. Böyle sorulunca da tabiatıyla Leonar dö Vinci kurtarılır.

Münekkit :

¹ Sait Fâik, Havuz Başı-Son Kışlar, Su Basması, s. 76.

- Ben, insanı kurtarırım - diyor.

Necmi hiç sevmediği bu adamı birden bire sevmiştir.

- Niçin? - diye soruyor.

- Çünkü insanı kurtarırsak, o insanın bizzat kendisinden veya neslinden birçok şeyler bekliyoruz, demektir. Yarın bu çocuğun çocuklarının değil bir, bin bir Jokond yapamayacakları ne malum?

Şairler ikisi birden :

- İstikbali bilemeyiz ki... Bekli de katiller hırsızlar gelecektir bu çocuğun neslinden...

Necmi:

- Evet - diyor - bilinmez ki...

Tarihçi arkadaş, gözlüklüklerinin camlarını silerek:

- Çocuğu kurtarırım - diyor -. Sadece insan olduğu için"¹

Tiyatro. Sant dalının güzel bir örneği. Çok kısa bir sürede çok şey verebilmek, geniş halk kitlelerine sesini duyurabilmek, iletmek istediğini iletebilmek...

"A... 'da, Halk Fırkasının bahçesindeki sahne hiç de fena değildi. Bir hafta şöyle böyle müşteri bulan tiyatro, Sitâre'nin oyundan evvel, bazen oyun esnasında münasebetler düşürerek söylediği şarkılar yüzünden hıncahiç dolmaya başlamıştı. Kör Halit'in tecrübelerine göre, bir tiyatro bir şehirde yerleşeceği zaman, ilk günlerin seyirci adedi çok mühim bir rakamdır. Bu rakam fazla ise, artmakta devam ediyorsa, vaziyeti iki şekilde düşünmek lazımdır. Fazla sevinmeye gelmez. Bu demektir ki, ya seyirci adedi birden bire düşecektir; şehrin tiyatroya alakasızlığına ters cihetten bir tezahürüdür. Yani bütün müşteri bu

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranyor - Kumpanya, Kriz*, s.89.

kadardır. Üç gün içinde doldurup boşaltmıştır sandalyeleri. Yahut da, ciddi bir rağbettir? Böyle bir rağbetse, o zaman işi ciddiye almak, ayarlamak lazım gelir. Ayarlama da şu şekilde yapılır: Seyirci rakamını tetkik etmeli; ne günleri müşteri az geliyorsa - mesela şehrin pazarı pazartesi günleri kuruluyorsa -, o gün temsile ara vermeli. bir de dini bütün bir şehirde cuma geceleri kattiyen temsil vermemelidir. Böylece öteki günler ayarlanmış olur: Boş sandalye kalmaz."¹

Seyircisiz bir tiyatroyu düşünmek elbette mümkün değildir. Bu nedenle insanlar - tiyatrocular - seyirciyi de hesaplarlar. Bu hesaplar doğrulanan kararlar sonunda olursa ve hesaplar umulanın üstünde olursa bu insanlar mutlu olurlar:

"Kumpanya rağbetteydi. Bu, öyle yalancı, sahte bir rağbet değil. Şehir, tiyatrosuzluğun susuzluğunu giderdikten sonra alakasını keseceğe benzemiyordu. Rağbetin sebebi aşıkardı: Sitare'nin şarkıları ve güzelliğiydi. İkinci, üçüncü derecede sebepler de vardı. Bunlar da çok mühimdi. İş ayarlamalıydı.

Halit hemen pazartesi, perşembe temislillerini kesti. Pazar günü matinesini, futbol maçı olduğu günler maçtan sonraya bıraktı. Maçlarda bütün truplar hazır bulundu. Rağbet o şekilde ayarlanmıştı ki aylardan beri boş bir tek sandalye yoktu. Köylerden arabalarla köylüler geldi. Birkaç pazar iki yakın köye temsil vermek üzere gidildi. Kasabadan bu seyhate iştirak eden gençler de oldu. Şehrin küçük gazetesinde köy ve tiyatro mevzulu bir makalecik. Saffetin de yardımıyla yazdırıldı. Yazan kasaba gencine, kulislere girmek için mücadele verildi. Bir kasabalı üniversiteli genci bir perdelik piyesi kendisinin de tanımayacağı şekilde oynandı. Bir başka gence, mevkiine layık rol verildi. İş tıkırındaydı.²

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor - Kumpanya, Kumpanya*, s. 67.

² Sait Fâik, *Kumpanya, Kayıp Aranıyor - Kumpanya*, s. 68-69.

II.1.18. İnsanların İhaneti

İhanet insan olana yakışmayan bir davranıştır. Nedeni ne olursa olsun, insanlar ihanet etmemelidir.

İnsana yakışan davranış dürüstlük ve samimiyettir.

Evliliklerde yaşanan ihanetler hiç de hoş değildir.

Nevin'de böyle bir kazazededir!

"İkisi de uyumuşlardı. Saat bir olmalıydı. Ne zaman yemek yemişler, ne zaman uyumuşlardı? Demek ki yemeği sonradan yemişlerdi. Hemence de istirahate çekilmişlerdi. Amerikalı gazeteci kızın sarı ıslak saçları, alnı ve burnunun ucu gözüküyordu. Ötekisi ateşi başına ve gösüne vurmuş olacak ki, yarı beline kadar yorganını açmıştı... Ağız açık uyuyordu. Ara sıra horlardı. Belki de horlamıştı.

Nevin yorganın üstündeki Özdemir'in küçük, yumşak, tırnakları yenmiş, şeytan tırnağı bol, kemirilmekten pembe pembe yumşak, solucanlar gibi yumşak ellerini gördü. Bu elleri, o evlenirlerken yüzüğü parmağına taktığı zaman da görmüş, içi ezilmişti. Bu sefer hafifçe midesi bulandı.

Kafasına bir kadın kızgınlığı fırladı. Bir tüfek namlusundan kurşun da böyle çıkar, gider, hedefini bulur, gebertirdi. Ama hani bazı Walt Disney filimleri tabancalarının attığı kurşunlar nasıl hırsıyla çıkıp sonra, bir küçük kavis çizdikten sonra düşüverirse, öylece hırsıyla düşüverdi. Bir gülmek geldi. Elini ağızına tuttu. Gülerken avcunu ekşi ve acı bir tükürük doldurdu. Elini silkti. Yatağa biraz daha yaklaştı.

Özdemir başını hafifçe Amerikalı kıza doğru çevirmişti. Bu sırada kız bacağını yorgandan dışarıya çıkardı."¹

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor - Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s. 144-145.

İhanete uğrayan yalnız aile kadınları değildir. Melahat gibileri de ihanete uğrar:

“İşte bu biraz evvel görüp de tanıyamadığımız Melahat'de, yüz üstü bırakıldı tabii. Bütün iyiliklerden sonra piç gibi ortada kalan bar kızı Melahat'i, bugünlerde sık sık, şişmanca bir çocukla görüyorum. Gördükçe, bazı aile saadetlerinin temmelli olduğunu biliyor, şimdi bizim kasabanın üç dört milyonluk bir adamı olan eski arkadaşımın büyük balkonlu evinin önüne bronzdan bir Melahat heykeli neden dikmediğini düşünüyorum.”¹

II.1.19.Bölgenin İleri Gelenleri

Ülkeyi, bölgeleri yöneten idareciler vardır. Bunlar belirlenen yasalar doğrultusunda resmi ve özel kurumları yönetirler, denetlerler. Bu arada halkın sosyal güvencesini sağlarlar, yöresel olarak maddi ve manevi sorunlara çözüm bulurlar. Kasabaya ya da ilçeye bağlı tüm köyleri de denetlerler. Bir de buralarda maddi olarak güçlenen aileler vardır. Kökleri eskilere dayanan bu aileler o yörede herkes tarafından bilinen, tanınan ailelerdir. Bazı ileri gelen ailelerin büyüğünün ağzından çıkan her söz kanun gibi olur çevre insanı da bu kişilerin görüşlerine katılır.

Öteki müdür ne korkunç adamdı. Hele ne merhametsizdi. Fıkara görmez mi, tüyleri diken diken olurdu. Zavallı gördü mü, eski komiserliğini hatırlar, veryansın ederdi. Zengin karşısında değişir; ciddi maskesini takar; icabeden yerlerde icabeddiği kadar sinirlenerek, yapılan işe ve kendisine önem verilmesine isteyerek, her meseleyi hallederdi. Evet, onun da hakkında birşeyler söylememişlerdi. Kanundan, nizamdan ayrılmamıştı. Ama kanundan şöyle bir parça ayrılı bilsem, diyen hayini belkide ben böyle tefsir ederdim.²

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan - Az şekerli, Malahat Heykeli*, s.43.

² Sait Fâik, *Son Kuşlar, Korentli Bir Hikâye*, s.212.

İşte çevreyi etkisi altına almış bir ileri gelen insan. Rıza Bey ve bölge insanını Sait Fâik "Kriz"de vermiştir.

"Rıza Bey, Devegeçmez Sokağında her ev için bir baba gölgesi halinde mahalle kahvesine gider gelirdi. Mahalle kahvesinde ise akıl erdirilmeyen her siyasi hadise hakkında derhal kat'i hükmü o verir, bir daha bu mesele kimse tarafından münakaşa edilmez," Rıza bey böyle demiştir" denir; kabul edilir, susulurdu.¹

Bu ailelerin çocukları da şanslı insanlardır. Parasal yönden güçlü oldukları için her türlü imkan önlerine serilmiştir.

"Kasabanın belli başlı ailelerinden birinin oğlu iyi arkadaşımı. Uzun seneler ecnebi mekteplerinde okumuş, dil öğrenmiş, giyinmek, yaşamak, konuşmak öğrenmiş, şimdi kasabaya dönmüş. Kömür pazarındaki dükkana kapanmıştı. Önceleri içine bir ihtilal havası esti. Aile denen ipi bir sıyrıyışta aşmak arzusu içinde çırpındı. Yapamadı. İki senenin sonunda yazıhanede şişmanladı, uyuşturdu kaldı. Çuvallarda gelip gitmese şuraya buraya hali nice olurdu bilmem."²

Zengin ailelere ve çocuklarına gösterilen itibar fazladır. Onlar diğer insanlardan ayrıcalıklıdır ve hemen farkedilirler.

"Haylaz mektepliler, haylaz mekteplilerin kışın arkalarından kar, yazın futbol topu attıkları ayçehreli mahalle kızları, bütün bir yemenici esnafı ve çırakları, kasaplar, küçük memur sınıfı meydanı çepeçevre çevirmişti. Yalnız ilerde, salkım söğütlerin gölgesinde hasırlara serilmiş zengin ve külhanbeyi ağa çocukları ve büyükçe memurlar vardı."³

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor, Kumpanya, Kriz*, s.76.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan, Az Şekerli, Melahat Heykeli*, s.39.

³ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, Karabaş'ın Hakkını Yediler*, s. 32.

Sosya-kültürel ve sosya-ekonomik yönden doyuma ulaşmak insana pek çok imkan sağlar.

“Halbuki Gülseren’in babası bugüne bugün memleketin ileri gelen tüccarlarından. Apartmanlarının katından piyano sesi işitilir. Telefonu vardır. Günde en aşağı dört beş telefon, yalnız Gülseren için çalar. Böyle bir evin kızının da berber güzeli lakırdısına karşı bir iğrenme duyması olağan bir şeydir. Onun için Fransızca le beau coiffeur lakırdısına tercüme edilemez bir mana vermeliyiz; yoksa ögüzel berber” demek değildir.¹

Kasabalarda milyoner olan insanlar öylesine kültürlü aklı başında olan insanlar değildirler. Genelde sonradan zengin olmak insana yarar değil zarar verir...

“Harp başlamadan evvel birinin bir kumaş mağazası; ötekinin meşin, köselesi ; berikinin ayakkabı için tahta çivisi, potin bağı, bir başkasının diş fırçası, tarağı, jileti; bir ötekisinin de kağıdı, çinkosu, kalayı, hırdavat eşyası vardı. Üç sene de milyoner oluvermişti.”²

II.1.20. İnsanların Minnet Duyguları

Karşılıksız yapılan iyilikler minnel duygusu yaratır. Ama onu beklememek, görmezlikten gelmek yüceliktir.

Yalnızca insanlar arasındaki ilişkilerde mi minnet duygusu yer alır? Özlemle baharı aramak onu yad etmek de bu duygu ile ilgili değil mi?

“Hangi eli kalem tutan ondan bahsetmiştir. Hangi Türkçe hocası talebesini bu edebi tahrir vazifesini vermemiştir. Benim hatırladığım bahar da böyle bir tahrir vazifesinin içindeki

¹ Sait Fâik, *Havada Bulut-Son Kuşlar*, Bayan Gülseren, s.41.

² Sait Fâik, *Son Kuşlar, Milyonerle On Metresi*, s. 52.

bahardır. Bu gün evimden çıkıp otobüse atladığım zaman, insanların yüzünde ve şehrin aydınlık kalabalık çarşılarında, denizin rengi üstünde öyle bir kıpırdanış, öyle bir gülüş vardı ki Kağıthane'ye doğru açılmaya, ormanlara doğru girmeye hacet yoktu.

Şehrin içinde bu yapraksız ve ağaçsız İstanbul şehrinin kaldırımları üstünde bile baharı görmek mümkündü. Yani bahar artık şehirlere bir realite değildir. Bir hayaldir. Belki bir kış günü, ortalık poyrazla ve tipiyle altüst olurken bile gözünüzü kapayıp, bir pastanede onu düşünebiliriz. Biz şehirliler artık böyle mahluk olduk !¹

Suluk almak, sağlıklı olmak, su içmek... hepsini Tanrı bize verdiği için niçin minnet duygusuyla dopdolu olmayalım. Sağlığının kıymetini bilen insanlar ya da yitirip tekrar bulan insanlar aldıkları bir soluk için bile tanrıya minnet duygusuyla bağlıdırlar.

“Bilmezsiniz bu havanın kıymetini siz !... Allahım ! Nedir bu nefes almak biliyor musunuz ? Müthiş tatlı bir şey ! Hani kana kana su içersin, bazan susuzluktan yandığın zaman ya ! Bayılırsın ! O su ne tatlı şeydir ! İşte hava da öyle... Sudan bir kere tatlı ! Zanaatla ilk başlarken, sudan çıkıpda kafadan kafalığa çıkardılar mı, dünya varmış sanırsın. Bir neşelenirsin ! İki tane yirmi dokuzluk bu neşeyi vermez.”²

Hastalıklar karşısında çoğunlukla aciz kalırız ve bazen donar kalır hiç bir şey yapamayız. Çaresiz ve telaşlı bu anımızda birileri mutlaka yardıma koşar. Çaresizliğimize çözüm bulurlar. Bu tür insanlar unutulmayacak nitelikte ve kalitede olan insanlardır. Sait Fâik, böyle bir duyguyu yaşamıştır. Kendisine

¹ Sait Fâik, *Bahkının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, Baharı Aramak*, s.52.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.72-73.

yardımcı olan polis memurunu asla unutmamış ona olan, ona duyduğu minneti bakınız nasıl dile getirmiştir:

“Ben tekrar tramvaya atladım. Vatman arabayı çekip gitti. O ilaç babama, belki de üç gün için bir huzur, bir istirahat, bir yatışma getirdiyse bunu sana borçluyum polis efendi. Sen nasıl elimde bir şey olmadığı halde cebimdeki ilaç şişesini, küçük hap kutusunu, doktorun reçetesini, babamın yatağını kendisine huiles canphre yapan eczacının kalfasını; nasıl nereden bir saniye içinde bir rüya ve hakikat gibi gördün ve asıl, büyük insanın vazifeni nasıl bir şimşek hızı içinde hissettin ? Meçhulüm. Fakat ben senin hayranınım sana bütün kalbimle teşekkür ederim, meçhul bay polis.¹

Kimsesiz bir halde hasta olmak da kötüdür. Yapayalnız yardıma ve ilgiye muhtaç olarak hastalanmak. Hastalandığımızda hatır soracak moral verecek birilerini bekler dururuz...

Melek böylesi bir insanlığı yapmıştır. Tüm köy halkının ve ailenin tepkisine dedikodusuna rağmen.

“-Durun ! -dedi-. İşi ben anlatayım. Önce şunu bilmiş olun ki. Melek'le bu günlerde nişanlanacağım. İlk yataktan kalktığım gün şehre ineceğim, yüzüklerle döneceğim. Kimbilir size nasıl anlatırlar ? İstanbul'dan kırk derece ateşle döndüğüm gün, kendimi kaybetmişim. Melek gelip kurtardı. Sabaha kadar başucumda bekledi. Başıma soğuk sular, sirkeler koydu. Bir ana gibi baktı. Bütün köy aleyhimize işte bu sebepten döndü. Dedikodular bu yüzden. Aramızda en küçük rabita olmasa dahi sizce bir arkadaşlık, insaniyet vazifesi değil midir ?²

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü, Yaşasın Edebiyat*, s.73.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.137-138.

II.1.21. İnsanların Yaşantıları

Her insanın değişik bir hayat anlayışı vardır. Değişik bir hayat tarzı vardır. Bu tarz bazı insanlarda benzerlikler taşır. Sosyal ve ekonomik şartlar dengeli olursa insanlar rahat bir biçimde yaşantılarını sürdürebilirler.

Nevin bir Konsolos kızıdır. İyi bir eğitim almıştır. Gazetecilik yapmıştır. Ancak Nevin'in hayat tarzı çevresini hiç bir zaman hesaba almamasıdır. Böyle davrandığı için mutludur ancak bazı dedikodular onu mutsuz eder.

"Nevin köyde herkesle konuşurdu. Onun kahvelere, hatta meyhanelere girdiğini gören kimse dedikodu yapmaya lüzum görmezdi. Yalnız homurdananlar olurdu. Herkes, Konsolos Vildan Bey kızının ecnebilerde okuduğunu, erkek gibi kız olduğunu bilirdi. Bir dedikodunun dedikodu olabilmesi için insanlardan bir bölüğünün bildiği bir şeyi öteki bölüğünün bilmemesi lazım gelmez mi? Herkesin bildiği bir şeyi tekrar etmekte mana yoktu. Kız gazetecilik bile yapmıştı. En büyük dedikodu Nevin'in yirmi beş yaşına, on beş yaş fazla paha biçilmesiydi. Bir de daha bir kocadan boşanmış denmesiydi. Bu dedikodudaki kocaların üçü gavurdu. Ne Nevin ne de ailesi tarafından bu dedikodu da yalanmadığına göre bu adla adlandırılmazdı. Hakikatlarsa insanları fazla sarmaz. Köyde onu sevenler de eksik değildi. Herkesle ilgilenirdi. İstanbul'da dairelerde işi olanlara babasının kartını, ve kendi selamını, ya da annesinin hürmeti mahsusasını yollar, doktorlara, gazetelere, hastanelere, belediyeye, hatta valiye kadar sözü geçer, haspanın, derlerdi. "¹

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kampanya, Kayıp Aranıyor*, s. 122.

Hayri Aspin sayılı zengin insanlardandır. Nasıl zengin olduğu, ne tarz bir hayatı olduğu öKumarbaz Hayri Efendi”de anlatılır:

“Hayri Aspin, memleketin sayılı zenginlerindedir. Bugünkü hayatını, Darphane-i Amire ketebesinden Asım Efendinin, kızını ona vermemesine borçludur. İşin tuhafı, Darphane-i Amire ketebesi Asım Efendinin küçük kızı Süreyya Hanım, Hayri Aspin beyin metresidir. Hayri Bey cemiyete faydalıdır. Eli açıktır. Hala paranın kıymetini bilmez. Vidosu yüz liraya İstanbul'da ondan başka bezik oynayan bir Salkacıyan Efendiye Hayri Bey hayatını anlatırken:”¹

Bazıları vardır zengindir, Para, pul, şöhret, mal mülk bu insanları hiç mi hiç ilgilendirmez. Sürekli bu insanlar vericidirler. Yardımsever insanlardır bunlar. Dünya malı onlar için gelip geçici olan şeylerdir. Onlara göre hiç bir şeyin önemi yoktur. İşte böyle bir insan “Kumpanya”adlı hikâyede anlatılmıştır:

“Para içinde yüzdüler: tutmadılar. Sefalet çektiler, neşelerini kaybetmediler. Her nankör mesleğin fedaileri gibi arkalarında hatıralar, masallar, hikâyeler, sergüzeştler bırakıp gittiler. Yani Refik merhum oldu, ötekisi sürünüyor. İyi adamlardı. Kimseye kötülük etmediler. Ellerine geçeni bu mesleğe harcadılar. Günler günü Saffet. Prens Saffet'im, derdi. Prensler gibi yaşardı. Refik, aşağı kalmazdı. Paraları pantolonun sağ cebinden çıkarır, kahvenin mermer masasının üstüne atardı:”²

Kimileri istemeden de olsa hapisanelerde yaşantısını sürdürür. Bunlardan biri Mustafa'dır. Mustafa iki sene evvel Hasan Kaptan'ın kayığına girmiştir sonra yaşantısı değiştirmiştir:

¹ Sait Fâik, HavuzBaşı-Son Kuşlar, Kumarbaz Hayri Efendi, s. 20.

² Sait Fâik, Kumpanya-Kayıp Aramıyor, Kumpanya, s.28.

"Mustafa, bundan tam iki sene evvel, Hasan Kaptanın kayına girmişti. O günden mahpusa girdiği 17 eylül 93 ... Şu kadar tarihine kadar, dokuz buçuk ay geçmişti. Bunun dokuzunu o meşhur vakanın geçtiği geceye kadar olan zamana ekler, hapisanedeki on beş ayı da hesap edersek, işte aşağı yukarı iki sene evvel Mustafa, Hasan'ın kayına yerleşmişti. Söylediğimiz gibi, dokuz buçuk ay sonra Hasan, ona şöyle bağırdı:

- Ulan Mustafa! İnsanoğlu, ana rahmına bulanık su gibi düşer de, dokuz ay on gün sonra capcanlı fırlar. Sen adam olmazsın. Daha iskele ile sancağı öğrenemedin, be ayımsı! .. Getir ordan bana, elleme çuvalımı!..

Zaman zaman Hasan Kaptanla konuştuğu yedi sekiz cümlesi vardır ki, onlardan bir tanesiyle yaşı öğrenilebilir.

- Kaç yaşındasın Mustafa?
- Varım yirmi sekiz yirmi dokuz.
- Askerlik ettin mi?
- Ettim, ağam.

Öteki suallerle cevaplarda, bu şekil şeylerdir: Anan baban varmı? Evli misin, bekar mısın? Asıl zanaatın nedir ki?... gibi.¹

Harp zamanı her insanda bir ürkeklik, bir huzursuzluk, bir korku oluşur. İnsanların hareketlerinde, konuşmalarında, fevkaladelik vardır. İşte savaş döneminde yaşayan bir kahramanımız:

"Yol ağzındaki işaret memuru büyük damlalarla terliyordu. Elinde mendili mütemadiyen alnını silmekteydi. Hareketleri yavaş, sessizdi. Nerede ise onu da bir uyku bastırarak, orada taşların üstüne çöküp işaret veremiyecek, her şey uyku içinde yürüyüp gidecekti. Köprü'ye doğru yürüdü. Kadıköy İskelesi, bir

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Bir Takım İnsanlar*, s.154-155.

kaplıca gibi tüten denizin içinde ona ılık hisler verdi. İçeriye girdi. Burası alaca karanlıktı. Elektrikleri yakmamışlardı. Vakiy öğleye yaklaşıyordu. Pencereler harp dolayısıyla karartılmış olduğundan müthiş bir karanlık içinde kalabalık kaynaşıyordu. Bazı açık pencerelerden, adeta boyalı, kirli sarı bir iki ışık giriyor, üç adım sonra sönüyordu. Tren, vapur yolcuları konuşuyorlar, bekliyorlardı. Kenardaki kanapelerde ise, belki de hiç bir yere gitmemeye karar veren insanlar düşünüyorlardı.”¹

Kötülöklere boyun eğmeyen büyük bir cesaretle kötülöklere karşı canavar kesilen insanlar vardır elbette. Namuslu insanların arasında yaşantısını sürdürmek isteyen insanlar:

“Şimdi namuslu insanların arasında başım önüme eğilmiş, gülmeden, eğlenmeden, müsamaha dolu, kötülüğü göz kırpmışından anlayınca cesarettten canavar kesilecek bir insan haliyle sessiz, sakin, ağzına vur lokmasını al bir halde baliğa çıkacak, iyiliklere hasret duya duya ömrümün sonunu, burada kesik bir son nefesle bahtiyar bitirecektim.”²

Her milliyetten olan insanların yaşantılarının bir bölümü kanapelerde geçer. Bu kanapelerde insanlar mutludur.

“Bir insan geçebilecek kadar dar bir aralıktan bir kilisenin meydanlığına çıktı. Kilisenin önündeki bir elektrik lambasına doğru yürüdü. Bu lambanın altında kilise kapısına yahut zangoça ait gayet rahat, çok rüstik iki kanepeler vardı ki, bu kanapeleri bazen aydınlıkta sevişmeyi daha gösterişli bulan iki nişanlı bazan da iki ihtiyar dindar Rum karısı, her zaman işgal eder. Bu kanapelerin boş zamanı, ancak böyle herkesin akşam yemeğine oturduğu poyrazlı günlerdir. Kanepelere çöktü. Bir sigara yaktı.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Bir Takım İnsanlar*, s.165.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Haritada Bir Nokta*, s.178.

Kızı modistra olmak istiyordu.” Seni berber yapacağım Melek!”nasıl diyebilirdi?”¹

Balıkçılıkla geçinen insanlar da yaşantılarını bir şekilde sürdürürler. Bu yaşantının sürdürülmesi birilerine de bağlıdır:

“Ruhi Kaptan, Hikmet olmasa çocuğunu leyli mektebe göndermeye, kızını, karısını süslemeye, rakı içmeye, ara sıra şehirde şeytanını öldürmeye gidemezdi. Hikmet, kaptandan beş lira haftalık alır. Kaptan haftada altmış lira kazanır; Hikmet'in tahminine göre -halbuki kaptanın ayda beş yüz liraya para dediği yoktur- evinin masrafı da üç yüzü aşar.²

Odisiya görünürde genç yakışıklı bir deklkanlıdır. Kışın biriktirdiği paralarla kendine üst baş alır ve fiziğine güvenerek yazın yaşantısını şöyle sürdürür:

“Odisiya yeni göçlerin çocukları ile ahbablığı ilerletmiş: kışın biriktirdiği paralarla beyaz bir pantolon, kısa kollu mor ipek gömlek, bir de bir delikanlıdan bin rica ile bir bahriyeli kasketi uydurmuştu. Uzaktan gözükteği zaman, hakikaten kuvvetli, oldukça yakışıklı bir delikanlı hali almıştı. Yakından ise biraz acayip, pazarlığını giymiş, fazla süslenmiş gibiydi. Derhal, köyün yerli gençlerinden olduğu anlaşılıyordu. İdris'le, benimle yalnız merhabalaşıyor, göçlerin çocuklarına katılıyor, Ada'nın kızlarını onlara tanıtıyordu. Mektuplar getirip götürdüğü oluyordu. Gazinolarda yabancılarla pastra oynuyor, ekseriyâ kazandığı, kazanması münasip görüldüğü için, cebinde para da bulunuyordu.”³

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.13.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru- Medarı Maişet Motoru*, s.24.

³ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.53.

II.1.22. İnsanların Acımasızlığı

Bazı insanlar nedense acımasız ve kötü kalpli olurlar. Bu duygular içerisinde olan insanlar hem kendilerine hem de çevrelerine zarar verirler. Bundan en çok etkilenen de iyi niyetli insanlardır.

Melek'de iyi bir kızdır. Hep verici olmuştur babasına karşı. Ancak babasının dar görüşlü olması, çevrenin lafıyla hareket etmesi herşeyi ama herşeyi-umutlar, hayaller, gelecek... - bir anda yok ediverir.

"Babasını dükkanda buldu. Yüzü sakın, göz kapakları yarı düşüktü. Bu, sabah payını almış ayyaş yüzü idi. Bir müddet konuşmadılar. Nihayet Ali Rıza başladı:

- Gördün mü? -dedi-. İşte geberip gitti. Hoş, gebermeseydi de, seni alacak değildi ya! .. Şimdi kim temizleyecek namusumuzu?

Melek cevap vermedi. O devam etti:

- Senin yüzünden rahatım kaçtı. Hammaldım, lağım amelesi idim: bol şarap içerdim. Çimacıya yamaklık ettiğim zaman bile gül gibi geçinmişim. Hep senin yüzünden, hep! ..

Kızının yine cevap vermediğini görünce, evvela verdiği aynadan başlayarak ne var ne yoksa, eline geçirdiği bir keserle kırmaya başladı. Dükkanın dışına ahali dolmuş: o şimdiye kadar duymadığı güzel bir sarhoşluk havasıyla haykırıyor, kırıyor."¹

Yoksul insanların alınterini çalmak elbette hoş değildir.

"- Muavin bey -dedi-, bizim kayıktaki gemici cüzdanı boşaltmış, kaçmış... Meydanlarda kimse yok.

Muavin:

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Bir Takım İnsanlar*, s.145.

- Ne kadar paran vardı?

- Vallahi!.. Otuz lira; eksik değil, fazla... Ne olacak biz fakir insanların muavin bey!

- Merak etme Hasan Kaptan, nereye gidecek? Sabaha kalmaz, yakalarız.

Deminki ayakta duran polis, bütün gece, ağaç altlarında Mustafa'yı aradı, bulamadı. Sabaha ilk vapura, bekçi ile beraber iskeleye koştular. Mustafa'yı orada, iskele tamirinden kalma bir kütüğün üstünde başı iki eli arasında düşünür buldular. Üstünde otuz lira otuz sekiz kuruş para çıktı. Paranın kaptana iade edildiğini, Mustafa'nın mahkemeye sevkedilmek üzere tevkifhaneye gönderildiğini gazeteler yazdı.¹

İnsana yapılan her kötülük nefretle kınanır, nefretle lanetlenir. Ama yalnızca insana yapılan kötülükler mi? Doğaya yapılanlar da asla unutulmaz. Kişisel çıkarları uğruna doğayı katletmek ne korkunç ne büyük acımasızlıktır:

"Havalar sertleşir, poyrazlar, lodolar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o, en çığırta kafenin kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bin tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gök yüzünden birer birer toplardı!....

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendinin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş civıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol

¹ Sait Fâik, Medarı Maişet Motoru-Bir Takım İnsanlar, s.163.

yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana, sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırsız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki bir kaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamıyarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendinin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözüküyordu. Evden çıkarken isketenin kafesine bir incir yapıştırdım. Isketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.¹

Yalnızca kıyıma uğrayan kuşlar ve doğa mıdır? Köpekler de bu kıyımdan nasibini alır. Halk saklar köpeklerini, belediye zabıtaları köpekleri bulur çıkarır ya da köpek başı bir papel verir...

"Köpeklerin yaza girerken gayet korkunç bir hastalık mikrobunu birbirlerinden kaptıklarını hep biliriz. O zaman şehir baştanbaşa köpek itlafı işiyle uğraşır. Halk köpekleri saklar. Belediye köpek başına bir buçuk papel verir. Bir takım köpek öldürücüler yollara düşerler.

Bizim köyde bu adama özehirci" diyorlar. Bizim zehirciyi görmelisiniz. Acayip bir adam."²

Martılar güzeldir. Yavru martılar ise korunmaya muhtaçtırlar. Hüzünlü bir yavru martı ve Sait Fâik...

"Etrafı tamamen kayalıktı. Tam bu anda, bir yavru martı - yavru martıların tüyleri ve gagaları koyu renklidir - ağır ağır,

¹ Sait Fâik, *Havuz Baş-Son Kuşlar, Son Kuşlar*, s. 124-125.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Fındık*, s.128.

gideceği yeri pek malum bir halde geçti. Onu dairesinden evine dönen evde ne piştiğini bile bilen, bir memur kadar hazin gördüm. Bir sinek etrafımda dönüyor. Buralarda sineğin ne işi var? Ötede küçük köyün pis kasabının bugün 175 kuruşa fırlattığı etlerin yolunu bilmiyor mu?"¹

İlçeyi yönetenler de vardır Sait Fâik'in hikâyelerinde. Kimileri iyidir. Kimileri ise acımasız ama kendiliğinden acımasız ama yasalar doğrultusunda. Sonuç değişmez. Bu insan acımasız biridir:

"Öteki müdür ne korkunç adamdı. Hele ne merhametsizdi. Fıkara görmez mi, tüyleri diken diken olurdu. Zavallı gördü mü, eski komiserliğini hatırlar, veryansın ederdi. Zengin karşısında değişir; İcabeden yerlerde icabettiği kadar sinirlenerek yapılan işe ve kendisine önem verilmesini isteyerek, her meseleyi hallederdi. Evet, onun da hakkında bir şey söylememişlerdir. Kanundan, nizamdan ayrılmamıştı. Ama kanundan şöyle bir parça ayrılabilsem, emekliliğime üç sene kaldığını bir untabilsem diyen halini, belki de ben böyle tefsir ederdim."²

Nevin de biraz acımasızdır ancak çekindiği kişiler vardır:

"Nevin için mesele bile yoktur. İş uzatmak, Cemal'i üzmemek istiyordu. Babasından değil, asıl annesinden çekinirdi. Daha ortada onların kulaklarına kadar gidecek bir dedikodu olmadığını sanıyordu. Olsa bile ne kendisi, ne de evdekiler dedikodudan yıllarlardı."³

Toplumun acımasızlığı, hainliği Nevin'e karşı daha korkunç bir hal almıştır:

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü- Yaşamın Edebiyat, Yalnızlık*, s.75.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Korentli Bir Hikâye* s.212.

³ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.122.

"İşte bu kısım. Kamarot İrfan'ın hikâyesiyle birdenbire işi azıttılar. O geçerken yerlere tükürdüler. Öyle ki, birçokları pis, adi karı, şıllık kelimelerinden; öksürük, aksırık, tıksırık seslerinden ve nidalarından yuvarladıkları bir homurtuyu, o geçerken homurdanmaya başladılar."¹

İnsanlar yetkili olan kişilerle iletişim kurmak isterler. Sorunlarını anlatmak ister ama yalnızca istemekle yetinirler bu insanlar:

"Köyün; niçin Kahraman Beyi, otel müdürünü, yalnız bir tarafı dinleyen hususi arabayı görür görmez deli gibi olduğunu anlamıştım. Araba, teşrif etti miydi. Kahraman Bey ve adamları hemen terliklerini, uzun donlarının ve tabancalarının üstüne lacivert kostümlerini geçiriyorlar, arabayı karşılıyorlardı. Bir medeniyet ve radyoaktivite, sodyum, aliminyum konferansı çektikten sonra, hiçbir köylüyü, fikrini veya derdini söylemek üzere arabanın semtine uğratmıyorlardı."²

Para her şeyin çözümüdür bir yerde. Ancak çoğu şey daha doğrusu bazı şeyler parayla satın alınmaz. Gözünü hırs bürüyen insanların çevresinde bulunan insanları harcayışı da acımasızlığın ta kendisidir:

"Mademki paramız var; para ile ne yapmayız? Fakir mahallesinin on sekiz yaşındaki en güzel kızını metres yapan sen değil misin? "O benim olsun, dünyada başka istediğim yok" diyen, sen değil miydin? İşte, senin oldu da ne oldu? Bıktın bile! Sen değil miydin, harpten evvel, on yedi kat elbisem olsun, kırk tane kravatım, yirmi tane ayakkabım, otomobilim, arabam, metresim olsun diyen? Hepsi olmadı mı? Kaç para tutar masrafları? Turalım, ayda üç bin... Nedir üç bin lira? Bir partide otuz bini vurmuyor muyuz?

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.35.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Radyoaktiviteli Roportajlı Hikâye*, s.152.

Bu lafları içlerinden bir tanesi söylüyordu. Devam etti:

- Neydi benim arzum? Sabahleyin kalktığım zaman ılık bir duş yapmak... Etrafımda üç ceylan gibi kız, iki yarış atı, bir otomobil.... Daha başka ne isterdim? Bana selam vermeyenlerin ayaklarına kapandıklarını bile gördüm. Bilhassa bunu pek isterdim; onu da gördüm. Beni küçük görenleri rakıya, mezeye, yemeğe, iyiliğe, borca boğdum. Şimdi onlar bana, "Piyasa dahisi" diyorlar. Ayak direyen olursa görmemezliğe geldim. Kendilerinden yüz çevirdim. Haber yolladılar. Buyur ettim. Doyurdum. Bütün isteklerim oldu."¹

Bazı insanlar küstahtırlar. Zevkleri uğruna birilerini çok güzel hırpalar onlarla çok güzel alay ederler. Bu insan için dayanılmaz bir acıdır. Tahammül edilmez durumdur:

"Yan pejmürde kıyafetli, parlak tatlı mavi gözlü, sarışın sakallı, delik deşik şapkalı bir adam oturmuştu. O kocaman vücutlu, kuron dişli, kulaklarının içi kara kıllı adamlardan biri atıldı:

- Uyy. Hasan, gazeteyi ters tutayısın!

Hasan denilen pejmürde kıyafetli, oralı bile olmadı. Saffet Ferit dikket etti. Adam gazeteyi sahiden ters tutuyordu.

- Sana deyurum Hasan, ters tutayısın.

Hasan gazeteyi biraz hızlı okur gibi:

- Susacak misun kaptan? -dedi-, fikrimi altüst edeyusun.

- Ula, ters tutayısı, öküz!

Hasan, cevap vermedi. Dönüp adama dik dik baktı. Gazeteyi düzeltti. Bu sefer adam:

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Jimnastik Yapan Adam, On Milyonerle On Metresi*, s. 53-54.

- Hasan, gazeteyi düz tutayısın -dedi.

Hasan:

- Düz tutayırım elbet -dedi.

Adam güldü:

- Okumak bilmezsün Hasan -dedi-, numara etma! Gene ters tutayısın.

- Hüseyin kaptan! Anandan, babandan düz gideceğüm hal Susacakmısın? -dedi.

Kahve halkı gülmekten kırılıyordu. Bağırıyorlardı:

- Hasan, gazeteyi düz tutayısın.

- Hasan, gazeteyi ters tutayısın.

Hasan gazeteyi çevirmekten bir hal olmuştu. Bu sırada, deminki adamdan dhd göbekli, daha kıranta, daha kırmızı yanaklı; elleri, göbeği, dişleri daha çok altınlı; kulaklarıyla burnunun içi daha kıllı biri, yavaşça yerinden kalktı, iki büklüm yürüdü. Hasan'ın tuttuğu gazeteyi çakmağının ateşiyle yaktı. Hasan o kadar gazeteye dalmış gözüküyordu ki, ateş gazeteyi tamamen sarınca, yerinden fırladı:

- Aha, topunuzun anasını, avradını, kızını, kısrağını ...

- Hasan sus! Sözü nü bitireğim deme, yersin dum dumu...

Hasan'a iki tarafından yakılmış sigara verdiler; dili yandı. Hasan'ın şapkasının deliğne kağıt geçirip yaktılar. Hasan'ın ensesinden cigara attılar?.. Hasan: "Namussuzlar!" diye bağırdıkça kocaman kocaman bağırı şıp güldüler.

Saffet Ferit. Hasan'a acıdı. Gülebilmek için zavallı bir deliyi zivanadan çıkarmayı, tiyatro kumpanyasına değışeceklerini sandığı şu adamların memleketina şu vapurlar mı gider? diye rıhtıma daldı.

“Hey vapurlar, vapurlar!”diyordu içinden. “Beni alıp götürün?Öyle bir memlekete götürün ki, gülmekten kırılınsınlar, ağlamaktan gözleri dolu dolu olsun! Çoluk çocuk, göbekli göbeksiz, kıllı kılsız, kadın erkek; zurna ile büğülünün sesine koşsun! Büyük büyük afişlerde:”¹

Herkesin bir ailesi ve özel yaşantısı vardır. İnsanların yaşantısı normalde kimseyi ilgilendirmez. Hem de hiç kimseyi. Ailelerde yaşanan huzursuzluklar elbette olur. Ancak çevre-hakkı olmadığı halde- yargıç vazifesini üstlenir ve aileyi ya da bireyleri infaz ederler hem de çok acımasızca. Yıkılan, perişan olan, hatta yurdunu yuvasını dağıtan, bulunduğu yeri terkeden insanlar ne çoktur. Nedeni de insanların acımasızca ortaya koyduğu tavırlardır:

“Köy, bir hafta sonra, karmakarışık oldu. öKöyün namusunu ayak altına aldı”diye sopalarla üzerine yürüdüler zavallının. Seslenmedi. Karısı kaçmıştı. Haftasına kasabada, Saliha Yengenin evine düşmüştü. Muharrem, gözümün ününde sandalına bindi. Sakarya'nın gittiği istikamete doğru küreklere asıldı. Arkasından taşlar yağdı. “²

II.1.23. Başiboş İnsanlar

Toplumda başı boş dolaşan evsiz barksız, sevgisiz, aç pek çok insan vardır. Bu insanlar böylesi bir yaşantıyı elbette kendileri seçmemişlerdir. Bunların pek çok nedenleri vardır. Aileden kaynaklanan nedenler, sevgisizlik, ilgisizlik, parasızlık, yaşanan huzursuzluklar, çevre ve arkadaş etkisi, eğitimsizlik bunların hepsi evden ayrılmaya dışarlarda sefilliğine bir hayat sürdürmeye neden dirler.

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya*, s.34-35.

² Sait Fâik *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Sakarya Bahkçısı*, s.102.

Taksim Bahçesi'ndedir yazar. Bir kanepeye oturmuştur. Daha doğrusu uzanmıştır. Gökte ay vardır. Hava oldukça serindir. Yazarın yanındaki kanepede iki serseri oturmaktadır. Bu serseriler kendi aralarında konuşmaktadırlar. Yazarsa bu konuşmalara kulak misafiri olmuştur:

“Oturmuş değil, uzanmışım. Gökte ay vardı. Hava oldukça serindi. Yanımdaki kanepede iki serseri oturuyordu. Konuşuyorlardı. Kulak misafiri oldum:

- Benim babam şoför. Geçen gün rastladım. Otomobiline aldı beni. “Oğlum, vazgeçmeyecek misin şu serserilikten?” dedi.

- Sen ne dedin?

- Çoktan vazgeçtim ama... -dedim.

- Sonra?

- Sonra, “Baba, beni eve götür” dedim. “Hadi gel” dedi. Evine gittik. Üvay anam pompa bir yatak yapmış, yastığı kabartmış uyku tutmadı bir türlü. Kalktım yataktan. Tahtanın üstüne uzandım. Orada uyuyabilmişim. Sabahı dar ettim. Gün ağarırken fırladım. Fırlayış o fırlayış...

- Yapamıyorsun evde bir türlü değil mi?

- Yapamıyorum be Civci, sıkılıyorum. Alışmışız bir defa... Sen de mi öylesin?

- Vallahi bilmem ki. Ben hiç döşek bilmem...

- Namussuzum daha döşek nedir bilmemişim.

- Yok ulan be! Sen sokakta mı doğdun?

- Öyle gibi bir şey.

- Bırak eski defterleri. Aman ben bir yatak bulsam; yatıp içine ölürüm. Sen delisin be! Bulmuşsun da bunuyorsun. Bu işin sonu yok, Selahattin.

Sustular bir zaman, sonra bir tanesi:

- Şu sırtıma elini sok da bir kaşı! -dedi.

Bir sırtının kaşınmasından sesi duymadım, ama kulağıma değil de kulağımdan başka bir yere hatır hatır bir ses geldi. Bir zaman sustular. Sonra kısık seslisi:

-Geçen sene ... Bacaksız yok mu hani bizim, onunla vurduk buradan otobüsle, yayan, Halep'e kadar gittik. Bir hafta kaldık orda.

Canımız sıkıldı. Trenle dönelim, dedik. Trende yakalandık. Posta posta getirip hududa bizi teslim ettiler.

-Bacaksız ne oldu?

-Geçen sene öldü.

-Eroinden mi?

-Yok canım; o çekmezdi. Eceli geldi; nalları dikti.

-Söyleme ulan! En iyi arkadaşındı.

-Ne diyeyim; kalıbı dinlendirdi mi?

-Yok... Cartayı çekti, de.

-Peki öyle olsun. Tahtalı köye gitti.

Ben, şu ölmenin, Türkçede ne kadar hoş lafları var, diye düşündüm. Onlar yine susmuşlardı. İsminin Selahattin olduğunu öğrendiğim, söze başladı galiba:

-Şu kanepedeki uzanmış herif uyuyor mu, dersin?"¹

Yazar yine bir elektrik direğine dayanmış - sisli bir gecede- bir serseri görür onu da şöyle anlatır:

"Adama bir ışığın dibinde rastladım. Sırtını elektrik direğine, bir ayağını rıhtımın parmaklıklarının betonuna dayamış, cigara

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Parkların Sabahı, Akşam Gecesi* s. 99-100.

içiyordu. Kim olabilir? Böyle rihtımın parmaklıkları çıkmasına bir ayağını dayamış, cigara içen de, İstanbul limanının uyumuş rihtımlarında tek başına düşündüğüne göre romanlar okumuş bir adamdı.

Hem de liman şehirlerinin meyhanelerini, orospularını, katillerini, otellerini, serserilerini okumuş adam. Şurada iki adım yürüse bir esrar tekkesi bulacak; oradan kırk adım yukarıda kadınlarla beraber külhanbeylerin kaptı kaçtı oynadıkları yalnız kahve ile çay içilen bir halk kahvesi vardı. Orada Marika'nın dostu deli Hurşit, Marika ile iftihar ettiği içindir ki böyle alabildiğine cesurdur. Çakır Marika'nın Hurşit yüzünden alını açık, gözü pek, dilil zehir gibidir. Limanı liman eden onun serseriliğidir.¹

Yine yazar aynı yerde, kenarda ispirto çeken bir ihtiyar, onun yanında uykusuz, yanında hayal gibi dikilmiş perişan zayıf bir çocuk görür. Padesüsünün cebinden ıslanmış yırtılmış bir kesekağıdı çıkarır. Jilet istavritten iki parmak keser ve yaprak yeşili köprü altı suyuna salar oltasını. Herkes balık çekmekte oysa yazarın balığı kımıldamamaktadır. Etrafta seyirciler birikmiştir. Yazara garip bir utanma gelir. Bu hayli garip bir utanmadır. Balık tutamaktan değil balık tutmaktan utanmaktadır. Sefil yaşayan insanların lokmalarıdır balıklar. Yazar kendi kendine iç hesaplaşması yapar. "-Kime ne?" derse de utanır ve başını padesüsünün yakasına iyice gömer. Yanına perişan çocuk gelir:

"-Bunların tuttıkları lüfer mi ağabey?" diye sorar. Yazar da: "-Lüfer. " der."²

Avarelik, başıboşluk yalnızca sokaklarda, köprü altlarında yaşanmaz...

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Balıkçısını Bulan Olta*, s.166.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Balıkçısını Bulan Olta*, s.168.

Oysa yalnızca buralarda yaşayan insanlar mı böyledir?

"Biz kahvedekiler avare değil miyiz? Avare olmasına mis gibi, bal gibi avareyiz ya; biz ümitsiz avareyiz. Halbuki dışardakilerin daha ümidi vardır. Sittin senenin, ta benim gençliğimin orospusunun bile ümidi vardır: Belki bir enayi eser de, onu bir locaya götürür. Şu sinema kapısına sığınmış sefil çocuğa, belki birinin içinden gelir de, bir yarım teklik (elli kuruş) toka eder. O da gider, bir sinemanın ön sıralarından birine oturur, ayaklarını önündeki sıranın tahtasına diker, kendini biraz aşağı kaydırır, koltuğunun üst tahtasına, içinde nasıl bir flim oynadığını merak ettiğim kafasını yaslar... Şu bir gözü pırıl pırıl, ötekisi sönmüş, kambur adamın belki bir son arkadaşı kalmıştır. Kalmıştır da onu görünce kaçmaz; o da derdini dökebilir, sonunda belki de arkadaşı söylediklerine inanır, bir tuhaf olur da iki bardak şarap içirebilir ona. İçirebilir, götürebilir, ısmarlayabilir...

Bu iktidar sıygası değil, ümit sıygasıdır ümit. Ümitlerin en müptezelinde, ümitlerin en korkuncunda zamanın parıltısını kükreyen bizlerse ümitsizliğin karanlığından mahsundur, adeta. Bizi o ümit parıltısından müsteğni bırakan cebimizdeki üç beş kururşu harcayabilir, bir sinemaya da biz dalabiliriz."¹

Tüm bunların temelinde eğitim yatmaktadır. Yeterli eğitim almayan insanlar aile kurumunda görev alırlar ve bunların çocukları da çarpık ve eksik eğitim nedeniyle türlü biçimlerde zedelenirler.

II.1.24. Hizmetçi Kızlar

Zengin aileler evlerine yardımcı olmaları için kızlar alırlar. Bazıları "besleme" alırlar. Bu kızlar ev işlerinde evin hanımına

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar*, Cezayir Mahallesi, s.103.

yardımcı olurlar. Hanımlara bazıları da bu kızlara çok iyi davranırlar.

Bu iyi hanımlardan biri de yaşı belli olmayan, yuvarlakça bir kadındır:

Akşamdı. Yemek, aynı zamanda kabul salonu olduğu anlaşılan bu yere, soldaki bir pencereden hafif bir sokak manzarası ile beraber tramvayların yeni yanmış ışıkları giriyordu. salonun elektriği yanmamıştı. çok tatlı yarı karanlıkta; kısa boylu, tülüş bir hizmetçi kızın bir masanın yeşil örtüsünü, örtünün üstündeki çanak biçiminde gümüşten bir vazoyu kaldırdığı, masanın üstüne beyaz bir örtü yaydığı, renkleri pembeye kaçan birtakım tabakları üçe taksim ederek dizdiği görülüyordu. Yine sol tarafta, apartımanın öteki odalarına giden bir kapıda, karanlıkta yaşı belli olmayan, yuvarlakça bir kadın gözüktü.

- Niçin elektriği yakmadın, Zehra? -dedi-. Karanlıkta bir şey kıracaksın kızım!

Küçük hizmetçi, masanın öbür ucundan bir yarım sağa çark yaparak elektrik düğmesine doğru döndü. Düğmeyi üç defa çevirdi. Bütün ışıklar yanmıştı. Kız bir daha çevirdi. lambaların bir kısmı söndü. Kafi aydınlık odayı aydınlattı: penceredeki sokak resmini sildi. Şimdi, pembe tabakların üzerine mesut bir insan yemeğinin arzuları yer yer oturmuştu. ¹

Zehra çok iyi bir kızdır. Düzgün bacakları vardır. aldığı bütün paraları biriktiren ileride nişanlısına vermeyi amaçlayan bir genç kızdır:

Bacakları hiç çarpık olmadığı halde, pekala çarpık olabilir hissini veriyordu. Ayağına küçük, bir horoz ibiği kırmızısı, hotozlu terlikler giymişti. Ayakları çıplak, mevzundu. Yine de

¹ Sait Fâik, Medarı Maişet Motoru, Yolculukta s. 57.

insan, "Bu bacaklar niye çarpık değil" diyordu kendi kendine. Bu his de bacaklarının kısalığından ileri geliyordu.

Gayet masum haline rağmen, birdenbire birisinin kucağına düşüvermesi pekala mümkün bu kızın, denebilirdi.

Gözlerine bakınca, bu hükümde aldanılmadığı, hakikaten bir kucağa düşüvermek arzusu bu gözlerde gayet bariz okunduğu sezilmiyor muydu? Gözlerini görmeyenler için, arzu, ihtiras uyandırabilecek, hata platonik rüyalar gördürebilecek yumuşaklıkta, güzellikte olan hizmetçi, gözlerine bakınca, bütün arzuları suya düşürüyor mu, düşürmüyor mu, insanı mütereddit bırakıyordu. Yalnız eve gelen erkek misafirlere değil: apartımanın kapıcısına da bu tesirleri yapmış olan dördüncü katın hizmetçisi Zehra, aldığı bütün paraları biriktiren, iyi kalpli, sesiz bir kızdı.

Erkekleri arzular gözükmesinin sebebi bir hülyayı hakikat yapmak içindi:

Bütün paralarını bir nişanlıya vermek, küçük bir odanın içinde ter kokan erkek çamaşırlarını, bir pencerenin akşam ışığına oturarak dikmek, yamamak. Erkeğinin kolunu, bacağını, göğsünü içi ezilerek bu çamaşırlardan düşünmek... Küçük bir mutfakta bir balık kızartmak..."¹

II.1.25. İnsan İlişkileri

İnsan Sosyal bir varlıktır. Bu nedenle kendini toplumdan soyutlayamaz. Yaşantısının, her anı insanlardır insanın. Her yerde, nerede olusak olalım, tanıyalım ya da tanımayalım birileriyle ilişki ve iletişim kurmak zorundayız. Çoğu dostluklarda bu ilişkilerden doğar. Trende giderken aynı vagona olan insanların sohbeti genelde yüzeyseldir. Ancak bu yüzeyellik

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta* s. 59.

içinde de karşımızdaki insanı ya da insanları tanıma olanağını buluruz. İşte kumpanyacılar ve sohbetleri:

"Buldukları vagon tıklım tıklım doluydu. Kimse onlarla fazla ilgilenmedi. Halbuki, ilgilenmeleri lazımdı. Öteki yolculardan başka türlü idiler. Halit her dakika birisiyle ahbap olmaya bakıyor, yırtınıyor, bulamıyordu. Saffet Farit, yalnız turnelere çıkarken dişlerine taktığı piposunu tütürüyordu. Bu, onun adeti idi: İstanbul'da yasemin ağızlıkla icabına göre. Köylü ile Büyük Kulüp tiryakisi olduğu halde, turnelerde, evde annesine saklattığı gül ağacından. Burhanettin Tepsi'nin hediyesi bir pipo kullanırdı. Kafasını oturduğu yerin baş koyacak yerine aktörçesine dayamış, pipodan küçük küçük enfesler alıp veriyordu.

Halit ahbabı bulur bulmaz, tiyatrodan açacaktı. Sonra ahbap olduğu adamın nereli olduğunu öğrenecek, o şehrin iktisadi durumu hakkında bilgi edinmek için. "Bu senenin mahsulü nasıl?" diye soracaktı. Soracağı öteki sualleri de hazırlamıştı: Kasabanın son tahrirde nüfusu ne kadardır, tiyatrolar gelir gider mi, gece hayatı var mıdır?

Nihayet böyle birini buldu. Cigara yakmak bahanesiyle kaynaştılar. İlk suali adam sordu:

- Ne tarafa efendim?
- Şimdilik tren yoluna en yakın vileyete. Bilahare ötelere..
- Zatiâliniz ne işle meşgulsünüz?
- Direktörüm. Tiyatrom var.
- Pek güzel.

- Seyyar bir tiyatro kumpanyamız var. Memlekete biraz eğlence, biraz düşünce, biraz da üzülmece götürüyoruz. Bagajımız bu, efendim. Zatiâliniz?

- Bendeniz... "A... " ortamektebinde Fransızca hocasıyım.

- Çok memnun oldum, efendim, çok. Bizi ancak sizin gibi münevverler anlar, anlamaya da çalışır. Tiyatro bugün ne olsa memleketin bir ihtiyacına cevap veriyor, değil mi beyefendi? Fakat rağbet az. Ancak sizler bizi cahil halka anlatacaksınız.

- O da olacak efendim, o da olacak.

- Acaba A... 'da görebilir miyiz?

- A... memleketin en büyük kazalarından birisidir? Nüfusu birçok vilayetlerden üstündür. Nüfusu şehir 23-24 bin. Ahalisi uyanıktır. Yazın bilhassa gece hayatı ilerlemiştir. Zengini çoktur. Şu harp sıralarında her şey para ettiği için küçük arazi sahipleri, her türlü esnaf, nisbi bir refah içindedir. Memururun bir kısmı müstesna tabii... Bu son kısım nasıl olsa na yapar yapar tiyatroya gider. Zannederim ki kumpanyanız iş yapar.

- İnşallah! Biz de böyle ümit ediyoruz. Efendim bu sefer bir kasabada yerleşip yazımızı geçirmek niyetindeyiz. Kasaba kasaba, vilayet vilayet dolaşmak yorulduk doğrusu. Şimdi her yaz, her kış bir şehir seçiyoruz. Hem o şehir için istifadeli oluyor, hem biz fazla yorulmuyoruz. Ne de olsa genç değiliz artık, beyefendi.

- Kaçlısınız?

- 18'liyim efendim.

- Maşallah! Yaşınızı göstermiyorsunuz.

- Zatiâliniz kaçlısınız efendim?

- Ben 23'lüyüm.

- Siz bizim yanımızda çocuk sayılırsınız. - Kumpanyanızın ismi, efendim?

Halit'in ancak o zaman aklı başına geldi. Mesele şu beye kumpanyanın ismini söylemekte değildi. Trupa isim konmamıştı. Hep Emin'in yüzündendi bu. Para, evvela para, sonra perde, sonra bu, isim en sonra. Al sana en sonraya kumpanyanın adı! Şimdi ne halt karıştıracaklardı?

İki yeni dostun konuşmalarına bir kulağı, bir gözü ile iştirak eden, öteki gözü piponun dumanından kapalı Saffet Ferit, tek gözüyle Halit'e garip garip bakarak sırtıyordu şimdi. Halit, adamın sualini atlatabilmek için.

- Efendim -dedi-, size kumpanyamızın bu artisti Saffet Ferit'i takdim ederim. Herhalde ismini duymuşsunuzdur.

Adam eğildi, Saffet'e:

- Müşerref oldum, beyefendi -dedi.

Halit:

- Efendim, trup hakkında zatıalınıza daha iyi malumat verecek biri. Tiyatro hakkındaki fikirleri de hiç yabana atılır şeyler değildir. Bendeniz öteki vagona kadar bir gideyim, müsaade ederseniz? Bakalım çocuklar nasıl, iyice yerleşmişler mi? Şimdilik müsaadenizle."¹

Sorunlarımız olur elbette. Sorunlarımızı genelde bir dostla çözümlenmeyi düşünürüz. Arkadaşlarla yapılan konuşmalardan bazen bir sonuç da çıkartamayız.

"Bir şey yapabilmek hastalığı hafifleşirdi. O zaman bir dost bulabilmek ve kafasına göre bir arkadaşla düşündüğü her şeyi halletmek; her meseleyi sonuna kadar münakaşa ile belirtmek isterdi. Bu da geçer. Bulduğu arkadaşlarla yapılan münakaşaların hiç bir gün neticelenmediğini görür, düşündüğü şeylerin hiç birinin hakikatte halledilmiş bir şekil olmayacağını,

¹ Sait Fâik, Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya, s. 57-58-57.

ancak bunların düşünmekten ve münakaşa etmekten başka meziyetlerinin olmadığını kavrardı. O zaman her iki taraf da haklı olmadığını kavrardı. O zaman her iki tarafta da haklı cihetler bulurdu. Bu suretle Necmi'ne tamamen sağ, ne tamamen sol bir fikir edinemedi.¹

Kahvelerde kurulan dostlukların, yapılan sohbetlerin tadı bir başka olur. Tanımasalar bile birbirlerini insanlar mutlaka bir iki kelime konuşurlar.....

"- Hoşbulduk amca! -dedi. Sonra daha bir şeyler söylemek için- :Az şekerli yaptın değil mi? -diye sordu.

- Az şekerli kahveyi ihtiyarlar içer -dedi kaveci-, delikanlılar için orta şekerli münasip gördüm, öyle yaptım.

- Sen öyle münasip gördükten sonra biz de öylesini içeriz - dedi çocuk.²

Bazen aile içindeki sorunlar da başkalarına anlatılır. İnsan karşısındakini tanımasa da anlattıklarıyla rahatlar bir parça...

"-Yok, Kemberburgazlıyız ya. Orada benim birader var. Yanına gidiyorum. Yapı kalfasıdır kendisi. Beraber çalışacağız. Bende duvarcılık var, badanacılık var, hafif tertip marangozluk, dülgerlik... Allah ne verdiyse!... İstanbul'da işim iyiydi. İyiydi ama biraderi de kırmak doğru olmaz. İlle de geleceksin diye tutturdu. Sözünü dinlemek lazım. Bakalım bir gidelim, dedim."³

İnsanı en çok yıkan şey ilgisizliktir. Her insan karşısındaki insanlardan ilgi ve sevgi bekler. Bulursa mutludur o insan. Ya bulamazsa?

¹ Sait Fâik, Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya, s.47.

² Sait Fâik, Alemdeğda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Az Şekerli, s. 134.

³ Sait Fâik, Alemdeğda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Hikâye Peşinde, s.150.

"Zayıf, kansız bir oğlandım. Nihayet analağım beni köye göndermekten başka çare bulamadı. Uzak akrabalarından bir köylü gelip beni aldı.

Köyde ölesiye canım sıkılıyordu. Kimseden en küçük bir alaka görmüyordum.

Onlar için varlığım, yokluğum müsaviydi. Ne yapsam kimsenin dikkatini çekemiyordum. Bana karşı o kadar lakayttılar ki, var mıydım, yok muydum farkında bile değillerdi. Mesela bir ağaç altında otların arasına saklanır oturur, öğle yemeyine gitmezdim. Bütün aile öğle vakti koşa koşa eve girer, mutfakta, kapı önlerinde bir şeyler atıştırırdı.

Ben iki saat sonra eve döndüğüm zaman kimse gelip de bana, "sen öğleyin yoktun. Karnın zil çalıyordu. Bir lokma bir şey ye" demezdi. Hasisliklerinden yapsalar ziyarı yoktu. Hayır hasisliklerinden değil, benim kendimin farkında değildiler."

Herkesle dost olan, herkesin sorununu canla başla dinleyen insanlar da vardır. Sosyal konumu ne olursa olsun onlar gibi düşünen, onlar gibi yemeyini yiyen insanlar elbette vardır. Bu tür insanlar rağbet gören kişilerdir. Çevrelerinde sevilen kişilerdir.

"Köyün içinde kim olursa olsun, boyacı çırağından, kahveci Hasan'dan, balıkçı Yusuf'tan, kunduracı Avram'dan, zerzevatçı Apostal'a kadar konuştuğunun koluna girer; bir aşağı bir yukarı iskele boyunda dolaşarak adamın derdini canla başla dinlerdi. Dinlerken de dört yanını görmezdi. Barbunyacı deli Laz'a meyhanede rakı ısmarlar; kendisi de Laz'la beraber tezgah başında barbunyacı gibi çatala dokunmadan istrunkilos balığını eliyle alır, istrunkilos yeni tavadan çıktığı için, ağzının içinde üfleye üfleye iki kadeh rakı içerdi. İskelenin üstünde belediye doktorunun genç, şık karısıyla konuşurken babanın üstüne oturur, saçını parmağıyla tarar, dişini kibrit çöpü ile karıştırır, şık

hanımların vapur beklediği salonda, sonbaharda, inci gibi dişleriyle ayva ısırırken, boğazında kalırsa çımacıya sırtını yumrukladırdı.

- Kuvvetli vursana be Hurşit, amma da hanım evladı imişsin! -derdi."¹

Yalandan, iftiradan korkan insanlar vardır. Böyle insan dışı üşünceleri benimsemeyenler çoğunluktadır. Yalan olduğunda da beklemeyi tercih eden insanlar vardır. Ve bunlar birini beklerler böyle durumlarda:

"Köy halkı meziyetli insanlardı. Haksızlıktan ve yalandan ürkerlerdi. Ürkmeyenlerde kuvvetli bir delil buluncaya kadar beklemeyi daha makul bulur, beklerlerdi. Yalandan çekinmeyen birini beklerlerdi. İşte Kamarot İrfan, tam onların beklediği gibi biriydi. Evvelki sene nişanlanmış, gelip köyde bir Rum karısının evine yerleşmişti. Cart curt etmeyi, köyde ağa geçinmeyi, herkese yüksekte bakarak laubali olmayı, kendine, büyük küçük köy sakininin "İrfan Bey" demesini, okumuş yazmışlık taslamayı, kavgalara müdahale edip haksızı değil, zayıfı ezmesini seven bir adamdı."²

O toplumun değer yargılarına uymayan bir insanı düşünün. Toplum bölük bölük ayrılır ve değişik yorumlar yapar. Bundan rahatsızlık duyan da elbette tek başına kalan insandır:

"Birinciler, hiçbir dedikoduya karışmayan Nevin'in hallerini serbest yetişmesine veren, kabahati babasına yükleyen namuslu insanlardı. İkinciler, onun bu haline kendileri yapamadıkları için şimdilik hoş görenlerdi. Üçüncü bölüğe gelince, Nevin onlarla icabetmeyince konuşmazdı. Bunlar görünüşte Nevin hakkında düşünen ikinci kısma benzer, hoşgörür takımındandı. Ama

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s. 122-123.

² Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.124.

Nevin, onların, için için ne kadar zalim, kıskan, kindar ve fırsat kolları olduklarını, adeta beş hissi ile karışık bir ilave hisle kavrayıvermişti. Böyleleriyle fazla konuşmaz, çekingen durur, istemeyerek kendiliğinden bir kayıtsızlık gelir, bir yerine yerleşirdi. Bu kayıtsızlığın da bilmeyerek o kadar ileri giderdi ki, bu hal, sonunda bir önem vermeyiş gibi gözükmeye başlardı. Böyle bir önem vermemek halinin, onların kin ve zalimliğini arttıracığını Nevin anlamayacak kadar, onlara karşı hareketlerinde kendiliğindendi. "Madem ki onu sevmiyorlar, hareketlerini çirkin görüyorlar, ahbablığa lüzum yoktur" diye bile düşünmemişti.

Geçerlerken, onları şimdiye kadar hiç tanımaış bilmemiş gibi başka tarafa bakar, selam vermezdi. Bu hissinde de samimi idi. Bu ilgisizliği hiç hesaplı, düşünceli bir şey değildi. Garip bir surette kendiliğindendi.¹

II.1.26. İnsanların Hastalıklar

İnsan olur da hastalanmaz mı? İyilikler, kötülükler, hastalıklar hep bizim içindir. Sait Fâik hikâyelerinde hastalıklara, ölümlere de yer vermiştir.

"Evden erkenden fırlamıştım yarın bir şey yemeden geleceksiniz" demişlerdi. Bir şey yememiştim. Hastanenin kapısında bir simit aldım; sonra yerim diye. Kapıdan içeriye girerken bir mektep arkadaşşıma rastladım. Suratı sapsarıydı. Hüzün doluydu yüzü. Nasılsın diye sorulur mu? Sormadım. Sormaya hacet yoktu. O da bana sormadığına göre ben de bitkinim; benim de suratım bombok. Sıhhati sorulacak yüz mü kaldı bizde. Selamlaştık herkes gibi. Gülüştük herkes gibi. Yürüdüm. Ąsfalt yolda insanlar vardı. Kiminin gözü, kiminim

¹ Sait Fâik, Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor, s.125.

kulağı, kimin burnu bağılıydı. Hamamın yanından geçerken baktım bir binanın mahseninden bir sedye çıkarıyorlar.

- Olmayacak, çıkaramayacağız -dedi birisi.¹

Hastalık, hastane, doktor, hemşire bir bütün olarak kabul edilir.

"Kanalizasyon çukurları yer yer patlamıştı. Tamir görmek için hemen hemen bütün sokaklar açılmış, yaz da birden bire bastırmıştı. O sene marullara bol bol lağım suyu verilmişti. Kimse elini yıkaya, meyveyi yıkamaya lüzum görmüyor; üstüne başına bu bol, bereketli meyvelerden sürüyor; dünya şeftali, kavun kokuyordu. İstanbul o yaz, meyveye cinlere karışır gibi karışıp gitmişti.

İlk tifoya yakalananın hal etrafında dolaşan, Yedikule taraflarında oturan Hızır isminde bir çocuk olduğu rivayet olunur. Hızır, şimdi yine hal taraflarındadır. Bu mesele tahkik edilir. Hızır ölmedi. Fakat tifo evden eve, bacadan bacaya, maruldan şeftaliye, erikten vişneye, kulübeden eve, barakadan apartmana, Hamidiyeden Terkosa atlayarak, İstanbul'u sardı. Mühimce bir afet halindeydi. Sokaklarda kimsenin kimseden haberi yoktu. Sokaklarda sıhhatli adamlar vardı ya mesele yoktu! İnsan kısmı, "hastalık bulup bulup da beni mi bulacak?" der. Avrupa'dan aşılar yetişti. Aşıya tahammül edemeyen zenginler, binbir çeşit ağızdan alma haplar kullandılar. Bu haplar pek fayda etmedi. Fakir mahallelerde açılmış aşı istasyonlarına bazen muayenehanesiz baba doktorlar yetişti; bir sürü çocukla kadın kurtarıldı. Hastalığın ehemmiyeti, azalıp çoğalmadan bütün yaz devam etti. Olan olmuştu artık. Kışı, yağmurları, meyvelerin sonunu, suların çeşmelerden kesilmesini, yahut dolmasını beklemekten başka çare yoktu. Hızır mikrop soğuklara da tahammül ederdi. Ama ümit edildi. Eksi 4 derece -i hararete lapa lapa karın yağdığı

¹ Sait Fâik, Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, G... s. 145.

İstanbul'un sevimli, mesut, aç, tok, kış akşamları beklenilir bir hale gelindi. Kimi kurtuldu, kimi öldü; İstanbul, bununla beraber ta teşrinlerin sonuna kadar, yine yemişlerini yiyip suyunu kaynatmadan içerek, hatta dans edip denize girerek, bu afeti kayıtsız atlatmaya çalıştı. Ayyaşlar alkol mikrop tutmaz diye, bol bol buzlu, buzsuz rakı içtiler.¹

II.1.27. Memurlar

Memurlar genel olarak kendi hallerinde, efendi, dürüst insanlardır.

Memurların yaşantıları sahneye de yansır...

"Çöpçüler, işaret memurları, çavuşlar, katipler... Müthiş bir faaliyet vardır. Kağıtlar imzalanıyor, şöforlere talimat veriliyor ... Memlekete su getirmek, elektrik yapmak için müthiş projeler tanzim ediliyor. Mühendisler, Masalarının başında son sistem bir asma köprü yapıyorlar."²

"Posta müvezzii bir köşede ürkmüş, utanmış oturuyordu. Evvela onu sahneye çıkardılar. Her günkü elbiseleri giymiş olarak şanoya çıktı, arkasından çanta...

Sahneye evler yapmışlardı. Numaralar koymuşlardı. Levhalar asmışlardı. Ve köşede bir kahvecik vardı. Tekrar bir mektup bıraktı. Bu kadar kafi idi. Uzun uzun gülüşüldü."³

Sait Fâik Görevlerini aksatan memurları azarlıyor gibidir.

-Millet -diyecektir-, bu zavallı millet benden ve senden iş bekliyor, iş! Arkadaş! bizi beyhude doyurmuyor. Akşam sobanın başına vardığın zaman bu kömürün kimin parasıyla yandığını

¹ Sait Fâik, *Medari Maişet Motoru- Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.114.

² Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşamın Edebiyat, Vilayetin Hikâyesi*, s.28.

³ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşamın Edebiyat, Vilayetin Hikâyesi*, s.28.

hatırlamalısın azizim! bu rahatı sana millet temin ediyor. Nedir bu uyuşukluğun? silkin efendi, silkin!¹

II.1.28. Kahveyle İççe Olan İnsanlar

Kahveler, erkeklerin uğradığı oyun oynayarak günlerini geçirdikleri yerlerdir. Bazı insanlar vardır kahve hastasıdır. Bütün gün ve gece burada otururlar, oyun oynarlar, çay ve kahve içerler. Bunların yaşantıları sağlıklı değildir. Kahveleri işleten kişilerin de işi zordur şüphesiz. Kahvede uzun süre kalan insanlarla tartıştıkları da olmaz değil. "Az Şekerli"de bir kahveci ve onun sıkıntıları dile getirilir.

"- Yapmıyorun ulan kahve! -diye haykırdı-. Lokuma kahve yapmıyorum. Kahve ısmarlayan pezevenk, ayrıca kahve ısmarlar. Lokumunu da kendi yer.

Beyaz saçlı prafacı gözünü kağıtlardan kahveciye doğru kaydırıldı. Gülümsedi.

- Herife bak! -dedi-, bize zorla lokum yedirecek. Lokuma kahve yapmayan godoş, demin de bunlara çay yapmazdı. Al lokumu, bana da kahve yap, çımacıya da. İki kahve oldu mu? Keyfin geldi mi?

- Lokumu geri almam-dedi kahveci-, kahvelerinizi yaparım. Lokumunu da benden ziftlen.

- Ulan, herif giden oğlana sinirlendi. Sesini çıkaramadı. Hıncını bizden alıyor be. Hiç böyle şey de görmedim.

- Ben çocuğa sinirlenmedim -dedi kahveci.

Biletçi:

- Parlaktı da ondan! -dedi.

¹ Sait Fâik, Havuz başı-Son kuşlar, Şehrin Sokakları ve Adamlarından Biri, s.111.

Kahveci büsbütün sinirlenmişti.

-Saat on! -diye haykırdı-, kapayacağım. Kahve mahve yapmıyorum. Erken gelseydiniz. Sizin için dünyanın elektrik parasını veriyorum. Yerinde kalsın sizin üç kahveniz, hadi bitirin paranınızı, kapayacağım.

- Bu akşam yine çileden çıktı Murtaza. Varmayalım üstüne - dedi beyaz saçlı adam.

Kahveci:

- Varmayın ya, varmayın ya! Bu akşam da erken kapayalım bel -dedi.

Oyuncular hiç ses çıkarmadılar. Oyunlarına devam ettiler. Bir çeyrek saat geçmemişti. Masaya iki kahve geldi. Lokum tabağını Murtaza sessizce kaldırdı. Hiç kimse ona bakmıyordu. Arkasını döner dönmez beyaz saçlı adam, ötekilere göz kıptı. Kahveciyi gösterdi.

- Yumuşadı, yumuşadı, -dedi.

Gülüştüler. Kahveci de güldü. Ocak başındaki peykeye çöktü, gözlerini kapadı, açtı; yine kapadı, yine açtı.

- Ulan deyuşlar! -dedi-, yine bu akşam on ikiliğiz.

Beyaz saçlı adam:

- Çöz -dedi.

Biletçi:

- Rengi? -diye sordu.

Çımacı oynamadığı halde beyaz saçlı adamın kağıdına baktı.

- Kırmızı -dedi.

Kahveci gözünü açtı. Gözlüklerinin üstünden baktı:

- Kırmızıymış, kırmızıymış -diye söyledi-. Siyah olsa neyse, horya desene dangalak. “¹

Kahveye her bir huya, alışkanlıklara sahip insanlar gelir. Bazıları ise epey ilginçtir. Kahvede her yaştan insanlar bulunur. Yaşlılar, orta yaşlılar, gençler...

“Genç adama baktım. Bir sandalye minderinde oturmuş, önüne bakıyordu: İhtiyarlar sakın, ciddi, adeta haindiler. Kahveci, başını iki eli arasına almış, kahve ocağında oturuyordu. On dakika da bir mecliste insanların susması korkunç bir şeydi: Dehşetli sükut uzuyordu.

Genç adam ayak ayak üstüne atıyor, sonra ayağını değiştiriyor, bir türlü oturduğu yerde rahat edemiyordu. Belinden yukarısı, imtihan olan bir talebeyi andırıyor, korkak korkak bakıyor, ayakları ise imtihan heyeti masa altından ayak ayak üstüne attığını göreceklermiş korkusu içinde gibi, bir inip bir kalkıyordu. Ayağının birisine altında kırmızı kırmızı yamalar sallanan bir lastik artığı geçirmiş, bunu iple de bağlamıştı. Ötekisinde, torik ağzı gibi açılmış, altından hala ızgaraları sallanan bir futbol ayakkabı eskisi vardı.

Kahvedeki sessizlik uzadıkça uzuyordu.“²

Kahveler bazen buluşma yerleridir. Aranılan insan orada bulunur.

Cam bir kapı. Cam kapının içinde büyük bir salon, içeride insanlar tavla ve iskambil oynarlar. Daha köşede ise bir bilardo masası bulunmaktadır. Yazar içeriye girer. Herkes dönüp bakar. Yazar anlar ki buraya gelen insanlar aynıdır. Yazar yabancı olduğu için onu tepeden tırnağa süzerler. Öylesine sıkılır ki bu bakışlardan oturup bir kahve içmeyi düşünür ancak cehennem

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Az Şekerli*, s. 136-137.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Mahalle Kahvesi*, s.11.

azabı gibi gelir kendisine. Sonra birini arıyormuş gibi yapar aklına Luka Efendi gelir. Duvarcıdır boyacıdır kendisi. Yunanlıdır ama Arnavut'tur. Kahveciye onu sormak ister. Bakar ki Panco'luka Efendiyi kendine siper ederek gizlenmeye çalışıyordu. ¹

Paraya düşkün olanlar hatta tapanlar da vardır. Dimitro buna en güzel örnektir. Parayı vermeden giden bir müşteri ve yanında çalışan kızı. Dimitro ne mi düşünür? "Kızın haftalığından keserim. "

II.1.29. Kadın-Erkek İlişkileri

Sait Fâik, hikâyelerinde hemen her konuya değinmiştir. İnsanların hastalıkları, hüznüleri, sevinçleri, yaşam kavgaları, ölümleri, üretkenlikleri ve insan ilişkileri bu hikâyelerde işlenmiştir. Sait Fâik Aşkları konu edinilmiştir. Mesela bu aşkların çoğu masum ve temizdir. Bu aşklarda hile ve riyâ yoktur.

"Bir tezgahda tülband dokuyan narin bir kıza aşık oldum. Onun ayaklarını ellerimin içine aldım. Onu paltomun içine saklayarak kış geceleri تنها sokaklarda yürüdüğüm zaman saati ilk defa vücuduma bir otuz altı buçuk derece hararetle sindirdiğimin hissettim. ²

Neşeli, canlı kızlar vardır. Bunlar yolda giderken dahi dikkat çekmekten hoşlanan, kendilerini göstermekten mutlu olan kızlardır. Bunların paşine takılan erkekler de birazcık macera olsun diye yola çıkan insanlardır.

"Şakrak kızlardı. Her taraflarında bir kenar mahalle kokusu vardı. Lehçeleri derli toplu, aksan tonikli idi. İki arkadaşlılar. Güneşten yanmışlılar, dirseklerinin yukarısında sıkılmış yaz

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Alemdağda Var Bir Yılan*, s.33.

² Sait Fâik, *Semaver-Srniç, Sarnıç*, s.128,

kostümlerinin içinde buram buram terli aşk ve güneş fışkırıyorlardı. Yukarıki "Aaaa, herif deli midir nedir?" cümlesini söyleyenin yüzüne, yine gayri şuurî aşkımla gülümüş olacağım ki, kendini tutamadı. Tatlı tatlı sıırttı. Cesaret aldım, peşlerine düştüm. Hızlı yürüyorlardı. Yetişmek için güçlük çekiyordum. Ara sıra dönüp bakıyorlardı. Servet-i Fünun mısralarıyla dolu, Kurunu Vustai fedarkarlıklar yapacak değildim."¹

Evliliklerdeki kadın-erkek ilişkileri de farklılık gösterir. Kadına verilen değer, erkeğin sosyo-kültürel anlayışını ortaya koyar. Çoğunda kadın yalnızca eşyadır, metadır. Ona insan gözüyle bakılmaz. Kadın ezilir, kadın horlanır. Bazen de sevilir.

Ancak sonuçta bu ilişki, yine erkek tarafından bitirilir. Çünkü kadın suskundur, çünkü kadın haklarını savunabilecek güçte değildir.

"Fadime'ye "gel" dedim, geldi. "Git" dedim gitti. Ne yalan söyleyeyim, beni hiç rahatsız etmedi. Bazı korkunç geceler, insanlığımın bütün iştihasıyla ona sarıldım da... öptüm de. Fakat sonraları düşünüp taşındım. Fadime'yi kendime eş bulamadım. Kendi kendime sana arkadaş lazım, karının ne lüzumu vardı ki. Başkalarının çocuklarını sevmesini bildikten sonra. kendi çocuğun olsun diye heveslenmekliğin budalalığından geliyor. Mesala şimdi koskocaman koç olan Fadime'nin gelinlik kuzusunu her akşam dağdan getiren esmer, güzel delikanlı çoban, Fadime için ne biçilmiş kaftandı. En güzel eş olurlardı. Onları bir şair görse, ne şiirler yazmazdı. Biraz evvel kahve önünde otururken geçtiğini gördüğüm çoban Hüsrev'in tedaisiyle böylece düşünüp yol alıyordum."²

Görücü usulü evlenmek kimilerine göre sağlıksız kimilerine göre sağlıklı bir yöntemdir. Ama hiç tanımadığı bir insanla

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Şehri Unutan Adam*, s. 63-64.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Kıskançlık*, s. 46,

evlenmek. Düğünden sonra gelişen olaylar “Düğün Gecesi” nde verilir.

“Kadın hareketsiz ayakta bekliyordu. Bu arada gözüne ilişen seccadeyi dörde katlayarak odanın bir köşesine fırlattı. Aynanın önüne giderek kızarmış yüzüne baktı.. Kadın, pencerenin önüne oturmuştu. Taipli Kara Abdi'nin dediği gibi köşe minderi boş duruyordu. Kara Abdî, “Kadını karşına alacaksın hiç olmazsa bir saatçik konuşacaksın.” demişti. Tanımadığı bir kızla ne konuşacaktı? Kafası yanıyor, sınırları birer birer kemiklerinin kenarında debreşip oynuyorlardı. Aynada yüzüne bir daha baktı.”¹

Sessiz sakin ve solgundur Gülsüm. Sabah ışıkları odayı ve üzüm salkımlarını buğular. Ahmet bu atmosferde Gülsüm'e yanaşır:

“Gülsüm de uyanmıştı. Rengi solgundu gülümsüyor gibiydi. Camdan geçen sabah ışıkları, tavanda sarkan üzüm salkımlarını buğular. Ahmet, susamıştı. Bir salkım üzüm yedi. Sonra başka bir salkım elinde, yatan solgun kıza yaklaşarak ağzına iki üzüm tanesi koydu. Sonra hiç bir şey söylemeden beyazlığı büsbütün artan kadının boynu üzerine kalın ve terli dudaklarını yapıştırdı.

Güneş doğmuş, aynanın içinde ve ikisinin gözleri de oynuyordu. Perdeleri çektiler”²

Sait Fâik hikâyelerinde kenar mahallelerdeki aşklar da işlenmiştir. Ayrıca randevu evlerindeki kadınlar da bu hikâyelere konu olmuştur.

“Bir tarafında randevu evlerinin, öte tarafta umumi evlerin kaynaştığı bölge... Karidesçiler, elektrik amelesi, ekmekçi, sirkeci, marangoz çırağı, garson, berber, akordeoncu, kitaracı,

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Düğün Gecesi*, s.58-59.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Düğün Gecesi*, s. 59-60.

bar artisti, reü figüranı, terzi çırağı gibi esnafın birbiri üzerine yığıldığı yokuşta, birbirine karışmış her din ve mezhep, Türk, Rus, Ermeni, Rum, Nasturi, Arap, Çingene, Fransız, Katolik, Levanten, Hırvat, Sırp, Bulgar, Acem, Afganlı, Çinli, Tatar, Yahudi, İtalyan, Maktız, daha her türlü milletin birbirine karıştığı bu garip mahalleden sel yatağına her akşam küçük figüran kızlar iner. Onların ve terzi kızların arkasından berber çırakları yürür; berber çıraklarının arkasına da burma bıyıklı bir Arnavut takılır. Perdeleri çekilmiş bir evden evvela bir gramofon sesi, sonra bir çığlık duyulur. Bir adam evin camlarını kırar. Bir erkek, bir polise bir havagazı lambasının ışığında cebindeki bütün parasının aşırıldığından şikayet eder. Mahalle sessiz, karanlıktır. Ama evlerin içinde, hatta bazı ağaçların arasında hayat fıkır fıkır kaynamaktadır. İki insanın dudak dudağa verdiği büyük; esrarengiz saatlerde bir sarhoş sesinden ürken genç aşıklar kaçarlar. Bekçi sevişenleri inadına rahatsız eder, "Kimse öpüşmesin artık" der gibi düdüğünü öttürür.

Gülizar öyle acı bir sesle:

Kara kara kazanlar

Kara yazı yazanlar

Cennet yüzü görmesin

Aramızı bozanlar. der ki, aşağıdan mamanın kart oğlan sesi: "Ziba'nın bülbülü de susmak bilmez ki" karşılığını verir; mangalı karıştırır, haykırır.

- Susacak mısın kart sesli karı!

Gülizar, ana avrat karıştıran bir küfür savurur. Dost, ayakkabılarını giyerken fırlar.

- Bana mı söyledin ulan o lakırdıyı?

- Sana niye söyleyeyim, be delikanlı?

- Bana söyledin... bana söyledin...
- Yok yahu! Sana söylemedik be! Aşağıdaki kocakarıya.
- Aşağıdaki kocakarıya buradan laf atılır mı kahbe?
- Değil sana be!
- Bana dedin. De erkesen bir daha!
- Ulan sana söylemedim be! Ne olacak?

Herif tükürür gibi bir tu dedikten sonra:

- Bana ha! Bana! Benim anama kimse lakırdı söylememiştir. Senin de, evinin de, mamanın da, kocakarının da...

Para vermemek için uydurulan bu bahaneden sonra Çamur Şaban kapı dışarı eilir.

Gülizar, mamaya :

- Ben biliyordum onun ne çamur olduğunu ya! Bana çık diye sen söyledin. Bir başkası teşrif ederse ben hakkımı alırım. Para almak benim vazifem değil ki, siz alacaktınız.

- Sus orospu! Ben seni bilmez miyim? Kim bilir herife ne söyledin? Senin ağzın ne çirkeftir bilmez miyim? Geçen gün bedava ciğer verdiğim zaman da iyi bir çocuktur, diyordun bana ama. Şimdi kötü mü oldu? Hadi geç! Bize sökmez o!

Gülizar bir ufacık delikanlının emprimisin, çekmesine sinirlenmiş:

- Dur ulan be! Vay anasını! Bu da hep sinirlendiyim zaman yılışır be!"¹

Randevu evlerine gelen, kadını meta olarak gören, para vermemek için kavga çıkaran erkekler ele alınmıştır bu hikâyede. Erkekler kapı dışarı edilir ancak olan yine kadına olur.

¹ Sait Fâik, Mahalle kahvesi-Havada Bulut, Yogiya'nın Mahallesi, s. 179-180.

Bazılarının da dostu vardır bu evlerde. Onu karısı gibi kabul eder, genelevde olsa bile. Onun ihanetini asla kabullenemez. Hatta bu uğurda kavgalar çıkar, cinayetler bile işlenir. Filim Hayri, gönlünü, genel evdeki bir kadına kaptırmıştır. Bu kadından dürüstlük ve sadakat beklemektedir. Kadına karşı duydukları elbetteki sevgidir. Ancak şu anda Filim Hayri, fazlasıyla sinirlidir.

- Ya kim sayacak?
- Şimdi bırak onu... Kırdın mı?
- Kırdım efendim.
- Sebep?
- Eve adam almış.

Genç polis garip garip baktı:

- Alır a birader. Orası umumi ev oğlum. O da kahbe...
 - Yok efendim, orasını affedersiniz. Katiyen kabul etmem.
- Benim karım orospu değildir. Katiyen kabul etmem.

O zamana kadar ayakta duran, Filim Hayri'yi getirmiş olan İstanbul çocuğu açığız bir bekçi:

- Doğru, memur bey -dedi-, katiyen öyle kadın değildir.
- Anlamıyorum yahu! Kerhanede bel!

Bekçi de, Filim Hayri de bağırıştılar:

- Olsun...

Bekçi izahat verdi:

- Çok iyi bir kadındır. Ama bu herif çok kışkanç. Bu kadına birisi baktı mı, katiyen müşteriye çıkmaz. Eh zarurat! Herif bırakırsa ne yapacak? Namusuna namuslu karıdır.

Filim Hayri:

- Kabahat bende- dedi-. İki hafta ihmal etmişim. "1

Gizemli kadınlar vardır. Bunlarda her türlü özellik bulunur. Kararlı değildirler. Hangi saatte ne olacağını kimse kestiremez. Hele kadının ne yapacağını sevdiği dahi bilemez. Erkek hep değişken duygular yaşar. Bu nedenle sağlıklı düşünemez:

- İşte -dedi-, bu kadın o kadın mıdır? O kadın bu kadın mıdır? Bu bazen genç, güzel, bazen insanı ürkütecek, öğrendirecek kadar çirkin kadın.... Dün akşam bir baloya gittik. Ne kadar şık ve güzeldi. Bu sabah otomobilini durdurup beni çağırdı. Yanına yaklaşınca korktum. Bembeyaz saçları, belki altmıştan fazla gösteren çehresi.

- Nasıl olur! -diye bağırdım.

İşitmemiş gibi devam etti.

- Halbuki bir hafta evvel, Tronche'de (bu civarda bir köy) oturuyordu. Şimdi benim evin karşısında oda tutmuş, garajdan sabahları otomobilini çıkarırken beni uyandırmak için saatlerce korna çalıyor ve sonra ben pencereye yaklaştım mı, arabanın içinde bir dudak ve bir tebessüm görebiliyorum. Bütün süratiyle kaçıp gidiyor.

Benden bu kadın ne istiyor, evlenmek mi? Eğer isteği bu ise evleneceğim. Fakat tam ben ona bu izdivaç teklifini yapmaya hazırlanırken, en iğrenç ve çirkin esvaplarını giyiyor; kötü, biçimsiz şapkasını kafasına geçiriyor. Ne olursa olsun, diyorum; teklifimi yapıyorum. Bana bir gün müsaade, diyor, yarın size cevap veririm. Ertesi, gün bir melek güzelliği ile karşıma gelip oturduğu zaman, ne söyleyeceğimi şaşırıyor; beyazlamaya yüz tutmuş saçlarımdan ürküyor ve bir türlü sorunun cevabını beklediğimi söyleyemiyorum.

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Yogiya'nın Mahallesi, s. 174.

Kadın da zaten o tarafa katiyen yanaşmıyor. Dünkü sualime dair küçücük bir imâ yapmıyor.

Gün oluyor ki, ben onu müthiş seviyorum. Her tarafı arıyorum. Yok... Yok... Günlerden sonra o, beni takibe başlıyor. Ben yanına yaklaşıncaya kaçıyor. Onu kah bir otomobilde kah bir tramvayda görüyorum. İşaretler yapıyor. Fakat ne otomobilini durduruyor; ne de tramvaydan ilk durak yerinde atlıyor. Yaşı daima yirmi ile kırk beş yaş arası. Nadiren çok ihtiyar. Çirkinlik, güzellik, fakirlik, zenginlik, terbiyelilik, terbiyesizlik bu kadında. Beni tazip etmek için otomobilini bir lahzada boyatıyor.

Onu bir sokakta eflatun renkli bir otomobil içinde görüyorum. Elini kolunu sallıyor. Öbür sokağın başında sarı bir otomobilde tebessümler ediyor. Demin geçerken büyük kahvenin bir kapısından girdim; o, öbür kapısından çıktı. Size rastlamadan küçük bir kahvede bir erkekle oturmuştu. Geçtim karşılına oturdum. Ben, görünce rengi attı. Gözlerimi diktim. Herifi sürükler gibi aldı götürdü.

İhtiyar Talebe susmuş, düşünceli sokağa bakıyordu.

Birdenbire,

- İşte! -dedi.

Buğulu camların ötesinden hakikaten, rüzgâr gibi birisi geçmişti. İhtiyar talebe koştu. Kapıyı açıp baktı. Yerine döndüğü zaman sapsarıydı.

- Otomobiline bindi, gidiyor-dedi-. Yine yeniden boyatmış.

Biraz sonra bir otomobil buğulu camların ötesinden geçti.

İhtiyar talebeye korkuyla bakıyordum. Birşeyler sormak, birşeyler öğrenmek, bulunduğu haleti ruhiyenin fecaatinden dem vurmak istiyordum. Fakat Türk arkadaş, Türkçe.

- Sus -dedi-, sakın bir şey sorayım deme.

Sonra kendisi ona hitaben.

- Peki -dedi-, şüphe yok ki, bu kadın aynı kadındır. Mademki, güzel olduğu zaman da sizinle konuşuyor, çirkin olduğu zaman da, yalnız geçenlerde bana, çirkin olduğu zaman, size hiç para sarfettirmediğini söylemişsiniz. Güzel olduğu zaman ekseriyâ, biraz hafifmeşrep midir? Parayı size mi sarfettirir?

- Tamamen -dedi-. Güzel olduğu zaman, beni küçük kahvelere götürür. Orada masrafı ban yaparım. Halbuki çirkin olduğu zaman, büyük kahvelerdeyizdir. O, beni, rezil etmek için, acayip şapkasını giymiş, pis eteklerini beline bağlamış, yüzünü haddinden ziyade ve beceriksizce boyamıştır ve daima iyi, pahalı içkiler içer. Bu içkilerden kadeh kadeh yuvarlar. Sonra çantasını böyle acayip bir ihtiyatla -hekesten parayı kendi verdiğini saklamak için binbir ihtiyat göstererek- çıkarır. Halbuki garson da dahil olmak üzere, bütün etraf, masalar, bu garip ve üzüntülü hareketi görmüşlerdir.

Ah dostlarım! Bu kadın melek... İfrit... Herşeydir... Onu sevmiyorum da. Fakat beni rahat bırakmıyor. Bir lahza kendisiyle uğraştırmamazlık etmiyor ki. Odama günlerce kapanıyorum, camlarımı taşıyor; sabaha kadar korna çalıyor. Sinirlenip sokağa fırlıyorum, görmemezliğe tanımamazlığa geliyor. Çıldıracağım, be arkadaş. Ne yapayım, bu kadını öldüreyim mi? Şimdi beni muhakkak köşe başında bekliyordur. Bu akşam, ne olursa olsun, herşeyi söyleyeceğim. İmtihanların yaklaştığı, artık bana fanalık etmemesini, imtihanlardan sonra beraber Sibiry'a'ya gideceğimizi söyleyeceğim. Beni hiç olmazsa bir müddet rahat bıraksın. Öyle değil mi canım? İmtihanlar yaklaştı!

- Öyle... Öyle... muhakkak söyle.

Bir müddet hazırladığı tezden, felsefeden, Bergson'un son kitabından, Nietzsche fikirlerinin bugünkü Almanya'ya hakimiyetinden bahsetti.¹

II.1.30. Düşkün Kadınlar

İhtiyar Talebe, ne denli şikayet etse haklıdır. Çok değişik yapıda bir kadın ve değişken olan duyguları ve tavırlarına ayak uydurabilmek hiç de kolay bir iş değildir.

Düşkün kadınlar. Bunların yaşantıları karmaşık ve acıdır. Toplumun değer yargılarını hiçe sayan yaşantıları ile hemen farkediliveren bu kadınlar "Korkunç Bir Pastane" de işlenmiştir:

İşte bir masa, iki erkek, iki güzel kadın ... Bağıra bağıra konuştuklarını duyabilirsiniz:

- Tepeüstü'ne gideriz canım! Biraz masraflı olur ama hem rahat, hem çalgılıdır.

Diyarbakırlı erkek:

- Bize neye patlayacak bu?

- Canım sen de mi ona üzüleceksin?

- Yok, benim için değil! -yanındaki hemşerisini gösterip, kadının kulağına adete bağırarak -: Ama bu yenidir. İlk akşamdan bu kadar para harcatmamalı. Sonra korkar da kaçır. Bize bakma, biz alıştık. Ben daha dört gün buradayım. Bir beş yüzlük te bugün bozdurdum. Seninle onu yerim anam!

- Ama Melehat'a üstündeki empirmeyi sen almışsın?ö

- Sana da alırız ciğerim!

- Bana bu akşam ne vereceksin?

- Bırak şu para lakırdısını canım!

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, İhtiyar Talebe, s. 100-101-102.

- Neden bırakayım, canım? Ben yirmi beş aşağı gitmem ha!
 - Yook... O kadar veremem. On beş iyidir.
 - On beşe şuradan şuraya adım atmam. Na şu karşiki züppe de o kadar verdi ama gitmedim.
 - Amma da nazlıymışsın ha! Peki, peki! Haydi, dediğin olsun. Haydi kalk!
 - Arkadaşım da o kadar alacak ha! Sonra kavga etmeyelim de...
 - Peki dedik ya!
 - Paraları peşin verin hele!
 - İşte şimdi cıvıttın. Bu kadarı da fazla. Metelik bile vermeyiz.
 - Siz bilirsiniz!
- Kadınlar masadan kalkarlarken arkalarından Diyarbakırlının bağırdığını bütün pastane duyabilir.
- Yediğiniz pastaları da bize yükletmeyin!

Pastane uğultusunu keser, gülüşür. Kadın zehir gibi acı, güler:"¹

Onların hayat anlayışı değer yargıları elbette farklıdır. Aile düzeni nedir bilmeden, günübirlik yaşar bu kadınlar. Aile ortamına, çocuğa belki de özlem duyarak zaman zaman bunları bilinç altına alarak yaşarlar. Bazıları ögündelik iş" yaparlar. Ama bazıları ise oldukça tehlikelidirler.

Seher bu tehlikeli kadınlardan sadece biridir. Bayram'ın dostudur. Ancak bu adamcağıza yapmadığı kalmamıştır. Bayram da Seher'in oyunlarına kapılıp gitmiştir. Hayatının yavaş yavaş

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Lorkunç Bir Pastane, s.194-195.

körelmesini engelleyememiş felaketini kendi elleriyle ve duygularıyla hazırlamıştır.

“Seher hastaneden çıktıktan sonra, meyhaneye geldi ama, Bayram'la konuşmaz oldular. İşte bu, Bayram'a büsbütün dokundu. Seher'in yaptığı erkeklik de onun elini kolunu beygir bağlar gibi bağlıyordu. Zaman geçti, Seher'le barıştılar. Bayram'ın kısırakları, arabası satıldı. Parasını Seher yedi. Başkasının arabasında on lira gündelikle çalışan Bayram'ı katil etmek için Seher'in yapmadığı kalmadı. Hep onun sinirine dokunanlarla gezip tozdu. Bayram arabayı koşamaz oldu. Yine badem satmaya başladı.”¹

Badem satmadan önce Bayram'ın arabası ve beygiri vardır. Seher'le birlikte yaşamaktadır. Tabii buna yaşamak denirse! O, her zaman Seher'in ihanetine hazır. Zaten öyle bir kadından da sadakat beklemesi biraz saflık olurdu...

“Beygirlerin sırtına bir kamçı vururdu. Sırım gibi kısıraklar dar sokağı yıldırım gibi geçip giderlerdi. Seher'le beraber yaşayan Bayram, çok kavgalar etti Seher yüzünden. Bıçaklar çekti. Cürmümeşhutulardan kaçta kurtula bir gün yakayı ele verdi. Yedi, sekiz ay yattı. Bu sırada da olan oldu. Seher, zaten pek düşkün olduğu bir üniformasının ardına düştü. Asmalı mescitteki meyhaneye uğramaz oldu.”²

Bayram badem satar ancak onu bekleyen karısı ve çocuğu da vardır. Ancak bunca felaketten sonra yaşanan, umursamazlık ve yıkılmışlıktır. Araba alır. At arabasıyla, sebze taşımaya başlar. Bu sebzeleri yetiştiren de karısıdır.

“Arabaya lahana, pırasa, kırmızı turp, ıspanak yüklenmişti. Bindik. Küçük kız çocuğu koca bir demet menekşe getirip bana

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Menekşeli Vadi, s. 144.

² Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Menekşeli Vadi, s. 143.

verdi. Rengi ayva gibi sapsarı kesilmiş bir kadın kucağında kerevizlerle koştı. Onları arabaya attı. Bayram'a, yüzünü yerden kaldırmadan baktı. Ben de Bayram'a baktım. Bayram oralı bile olmadı. Kadın arabanın arkasından epey zaman, araba kayboluncaya kadar baktı. Kırbacını havada beyaz beygirin üstünde, sonra arkasına dönüp kendisine bakmakta olan kadına doğru şaklattı. Kadının koşa koşa eve kaçtığını görmeye zaman kalmadan köşeyi dönmüş, evi gözden kaybetmiştik.¹

Hikâyelerde, gecelik tutlan kızlar da vardır. Bunlar genellikle Rum kızlarıdır. Bu kızlar iyidir ama iyiliklerinden çok kötülükleri baskındır. Hikmet'se garip oğlandır. Filim Hayri, Rum kızı olan Marika'yı, Hikmet'e ayarlamıştır:

"O, doğru Ziba'da. Filim Bahri'nin kahvesinde soluğu aldı. Filim Bahri, onun eski bir arkadaşı idi. Güzel bir sofraya kurdular. Marika isminde bir Rum kızını gecelik tutmuştu. Bu sakın, iyi bir kızdı. Çirkindi ama, temizdi. Çirkeflik etmezdi. Filim Bahri, Hikmet, Hacer. Marika güzel güzel bir gece geçirdiler. Masraf on lirayı aşmamıştı. Filim Bahri, Marika için, Hikmet'e:

- İyi motordur. Hem aç gözlü değil, hem de çirkef...

Façosuna da sen aldırmaıver anam! - demiş.

Marika'ya da :

- Garip oğlanın biridir. Tıngırına da sen boşver. Marikaki! - diye Hikmet'i övmüş. İki papelle, işi geceliğe bitirmişti. Sekiz papeli de hep beraber yediler.

Hikmet, sabahleyin Marika'nın koynundan fırlarken: - aybaşlarında gelebilirim Marika'm! -dedi-, her ay başı buluşuruz. İstersen seni Ada'ya da götürürüm. Bir gece de orada kalırız.

Marika:

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Menekşeli Vadi, s. 148.

- Vre vre delisin?... -diye haykırmakla iktifa etmişti.

Ziba'dan Beyoğlu'na çıkan yokuşu, türkü söyleyerek tırmanan Hikmet, bugünü de burada geçirmeyi, Melek'e uğrayıp traş olmayı düşündü: vazgeçti.

- Traş Ada'da Dimitro'ya olurum -dedi.¹

Kız sever, erkek pek yüz vermez ya da tam tersi durumlar yaşanır kadınla erkek arasında. Elbette, bu tür ilişkilerde üzülen, yalnızca, reddedilen taraftır. Bir vapurda hikâye kahramanımız böylesi tarzda reddedilen bir kızla karşılaşır. Sevdiği genç, onun için "Eşek tir:

" Yine bu vapurda bir kız tanıdım. Bir delikanlı seviyordu. Bana

- Ne eşek şey o -diyordu-. Ben onu o kadar sevdiğim halde, bir sabah gelip de "bonjur" demiyor, yanıma tesadüfen gelse bir kelime konuşmuyor.

Ben, o kıza,

- Ben varım ya -diyordum.

- Ah -diyordu-. sen çirkinsin.

Yıldızlı ve karanlık güvertede başbaşa oturuyorduk. Elini tutuyordum. Gözlerini kapayıp delikanlıyı tahayyül ederek elimi sıkıyordu.

Yavaşça kulağımın dibine,

- Hepsi bir değil mi? -diyordum-. Karanlık gecede, hepsi, hepimiz bir değil miyiz? Yalnız kadın ve erkek olsun. Gözlerini kapa, tahayyül et.

O, karanlık içinde güzel çocuğu tahayyül ederek ince duman vücuduyla vücuduma yaslanıyordu.²

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Bir Takım İnsanlar*, s. 153.

Yine hayat kadınları. Onlarla sıkça birlikte olan insanlar bilir, bu kadınların nasıl olduklarını, erkeklere karşı nasıl ve ne amaçla davrandıklarını. "Sevim'i alıp gitmek .sanki o okadar kolaymış gibi bir muhakeme yürütülür. Aldın gittin Sevim'i diyelim. Cebinde yetmiş beş lira vardır. Sabahleyin belli üç, dört liran kalır ama cebinde, bütün ayın sigarasızlığı, bütün ay kahve içememek, sabahleyin saleple simit yiyememek, potinlerini boyatamamak, küçük oğlana leblebi üzüm götürememek...¹

Bazı kadınlar sadıktır. Sevendir, sevilendir. Örnek olarak Ayten'i verebiliriz. Herkesle görüşmez Ayten. Ayten'in sevdiği vardır ancak sevgisi çıkarsız ve karşılıklıdır.

"Bir sene kahvemi içerken onu seyrettim. Her gün bir zariflik, bir güzellik, bir buluş, bir başkalık gelip ona kuş gibi yuva yaptı. Herkesle görüşmezdi. Bir dostu vardı. Bu sarışın, kaytan bıyıklı, iri yarı, bobstil, açık kahverengi ceketli bir mektepli oğlandı. Ayakkabıları podüsüet, altları kalın kırmızı lastikliydi. Adam kahveden içeriye girince gülmesi, yürümesi değişir, daha da güzel olurdu. Fatma, yok Ayten. Günden güne habersizce gelişmiş güzelliğini hususi bahçeler gibi yalnız ona açardı. "²

Zengin ailelerde hizmetçi kızlar vardır. Bu kızların çoğunun yaşı küçüktür. Evin küçük beyi varsa bu kızla aralarında bir yakınlık oluşur. Ama bu bozan anneler de vardır:

"Küçük hizmetçi ile Fahri arasında garip şeyler geçtiğini hisseden Fahri'nin annesi olmuştu. Zehra'nın ilk geldiği aylarda kapıcı ile sıkı fıkı konuşmasını istemeyen Lamia Hanım, şimdi lüzumlu lüzumsuz kapıcıyı çağırıyor, sık sık bir iş bahane

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Bir Vapur* s.120.

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Ayten*, s.171.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Atren*, s.173.

ederek, kapıcıya, Zehra'ya ve eve göz kulak olmasını tembih ederek çekilip gidiyordu.“¹

Bedensel özürlü insanlar vardır. Bunlar zâten özürlerinden dolayı üzgündürler. Toplumda ezik dolaşırlar. Bunlar toplumdan hiç bir zaman soyutlanamazlar. Onların da duyguları vardır. Onlar da sevmeye, sevilmeye özlem duyarlar. Ancak onlara bakacak, onları sevecek, kadınlar yoktur.

“-Kadınlar benden korkmakla haksızlık ediyorlar -dedi-. Ben de kendi halinde bir kadınla evlenmek isterim. Hem de doktorlar da izin veriyor. Ben de herkes gibiyim. Uzamak hastalıkta, artık durdu o da. Üç senedir büyümüyorum da. Hayatımı da kazanıyorum. Bir kadını pekala mesut edebilirim.

- Şöyle hiç gözüne kestirdiğin var mı?

- O yok işte. Yüzüne bakmam ki onların. Çoğu fena fena şaka yapıyorlar. Gelip, “Ne zaman evleneceğiz Ömer ağabey?” diye alay ediyorlar. Böyle söyleyenlerle, sanki rezil olsalar, ben evlenir miyim?²

Ömer, sevgiye hasrettir. Özellikle karşı cinsin sevgisine. İşte Ömer, böyle bir fırsatı yakalamıştır:

“Ömer kaşlarının üstünden hanıma, yan gözle bana baktı. Kıp kırmızı kızardı. Hanım da güzel mi güzeldi. Ömer'in yüzünden, kaçamak bakan gözlerinden hasrete benzer bir şeyler uçtu.

- Ömer Efendi -dedim-. Belki bu sayede helal süt emmiş bir yoldaş bulmuş olursunuz.

Büyük büyük güldü. Yüzü, gözü, gülüşü, bu bahiste onunla uzun uzun konuşabileceğimi belli ediyordu.“³

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Yolculukta*, s. 61.

² Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, Uzun Ömer*, s.86-87.

³ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, Uzun Ömer*, s. 84.

Kenar mahallelerde de aşklar yaşanır. Bu yaşanan aşklar hırslıdır. Mahallede yakışıklı delikanlılara vurulan kızlar ne denli çoksa güzel kızlara vurulan delikanlılar da o denli çoktur. Ancak sonunda, çocuk içinden, iki karşı cins birbirini buluverir.

"Biri, bir genç kız, ötekisi bir genç erkekti. İkisinin de mahalle sakinlerinden çoğunun genç ölmesi sanki mukadder olduğu için -babaları ölmüştür. Her ikisinin ayrı ayrı annesi de tütünde çalışırlardı. Oğlan, avare bir oğlandı. Kız delişmen bir kızıdı.

Hani derler a, mavi gözlüler esmerlere, esmerler de mavi gözlü sarışınlara düşkündür. Bu laf doğru çıktı. Kıza aşık olmayan esmer delikanlıya vurgun olmayan sarışın kız kalmadı.

Oğlan küfecilikten gazete müvezziliğine, gazete müvezziliğinden hammallığa, hammallıktan esrarkeşliğe, esrarkeşlikten de adam oldu. Beyoğlu'nun kimsenin geçerken şuraya dükkan açılır diyemeyeceği bir bina köşesine, iki portakal sandığı ile elma, hurma yerleştirdi. Hikâye de bu tarihten sonra genç adamın hesabına işlemeye başladı: Sarışın kız, esmer oğlanların hepsini savdı. Manava mı vuruldu, onun esrarkeşlikten adam olmasına mı? Bilinmez. Çünkü kız akıllı kızıdı. Öyle ya. Karabiber de erkek güzeli idi. Hem de ne güzeldi! Hele hapsaneye girip çıktıktan sonra bir keskin, renksiz ince yüz alır, bıyıklarını bırakmış olur, bir sarhoş olurdu!... Ama ne de olsa pis işte çalışıyordu. Üstü başı deri kokardı! Halbuki esmerliğinden mi, sarışınlığından mı nedir, ismi "Papağan" takılan Rıza ise, şişman şişman, sarı sarı, üfürülmüş, yağlı bir tavukçu dükkanı horozu gibi güzeldi. ¹

Evlilikler yaşanır ancak mekân değişse bile genelde kızlar, eski mahallesine düşkün olur. Hele yoksulluğun içinde olan bu mahallenin bilmediği yenilikler varsa, o yenilikler koca istemese

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber, s.157-158.

dahi kadın etrafından mutlaka eski mahallede sergilenir, gösterilirdi. Fatma, iyi niyetli bir kızcağızdır. Mahallelesi Rıza ile evlenmiştir. Hayatından memnundur. Sıkça eski mahallesine gider Rıza istemese de:

"Fatma, hayatından memnundu: Şarkı söylüyor, gramofonunu koltuğuna kıştırıp sık sık mahallesine koşuyor, en iyi şarkıları mahallede dinlettiriyordu. Akşama eve döndüğü zaman da Rıza'dan iki tane tokat yiyordu: fazla değil. Tokatlara karşılık bir saat somurtuyor, bir buçuk saat sonra da eskisinden şen oluveriyordu."¹

Ailecek kurulan, dostluklar ve arkadaşlıklar vardır. Bunların, bazılarıyla oturulup sohbet edilir, yenilir içilir. Bu dostluklarda hatalar olursa -ki genelde olur- bu hataları yapanları, dostları uyarır.

"- Ayağa kalktığı zaman -dedi- bahar gelmek üzereydi. Şöyle bir tarlada uzandım. Baktım, Muharrem'in bacası tüter. Sevindim, kulübeye girdim. Bir balıkçı çorbası pişirmişler. Bir peynirli mamalika sobanın üstünde sap sarı. Bir binlik şarap açmışlar. Karşı köyden Ali Ağanın miras yedi oğlu, Muharrem'in karısı, Muharrem oturmuşlar, tütüsülerler kafayı!

Muharrem:

- Kal Hüseyin Ağa, kal! -dedi.

- Yook, kalmam ben Muharrem -dedim.

Kulağına da:

- Ben bu herifi beğenmiyorum -dedim-. Pek yarenlik etmesen iyi edersin.

- Ne yaparsın Hüseyin Ağa -dedi-. İyi delikanlıya benziyor, hovarda çocuk.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber, s.159.

- Hovardalığına hovardadır -dedim-. Ama yine sen bilirsin. İçime bir fenalık gelmedi ama doğru bulmadım.“¹

Evliliklerde zaman zaman iki taraf, acı çeker. Zaman zamansa tek taraflı acılar çekilir. Çekilen acıların niteliğine göre evlilikler ya sürer ya da biter...

“İstanbul'a yedi yaşında gelmişti. Kocaman kızdı ama, yine hatırlayamıyorum Kırşehir'i. Onu burada, tan on üç yaşında iken bir bahçivana nikahlamışlardı. Bahçivan kırk beşlik bir adamdı. İlk günler bu adamdan esen bir korku, sonra bir tiksinti havası ile içi dolmuştu. Günler geçmiş on dokuz yaşını bitirmiş, yirmiye basmış, kocasını aldatmamıştı. Ama bırakıp kaçmıştı.“²

On dokuz yaşın çılgınlığına kapılmayan, onuruyla evini terk eden bu kadın bence saygı duyulmaya layık biridir.

Yine kadınlardan çok çeken bir koca. Yaptığı yanlış evliliğin doğurduğu olumsuzluklardan karısını sorumlu tutan bir kocanın feryadı...

“- Karı milleti mi? Allah korusun? Benimki evi bırakıp kaçtı. Ben haftada yirmi lira kazanırım. Yetmezmiş ona. Nene lazım sana genç karı. Şimdi buldum deminki cadı gibi bir cadı da ben. Otururuz beraber.

- Evlenmeden mi?

- Ötekisinden boşanmadım ki.“³

Çok eşlilik genellikle köylerde görülür. Bir de fazla eş almayı hüner sanır erkekler. Erkeğin yaşı ne olursa olsun çok eşliliği düşünmeden yapar. Hele bir ekonomik yönden güçlü ise o zaman istediği kızı eve “karı” olarak getirir. Hasan Ağa, işte böyle bir insandır. Yetmiş dokuz yaşında olmasına rağmen gönlü bir hayli

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Sakarya Balıkçısı*, s. 102.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Ayten*, s.172.

³ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Sur Dışında Hayat*, s. 82.

gençtir. Kendinden çok küçük bir Bosnalı kızı eve getirmiştir. Hasan Ağa'nın iyi yönü ise son, yani dördüncü karısına çok iyi davranmasıdır.

“Hasan Ağa köyün kasaba çarşısına yakın iktisadi yolundan yetmiş yaşına kadar edeceği istifadeyi etmiş, oldukça hilekar, zeki, yorulmaz bir adamdı. Yetmiş yaşında üçüncü karısından bekar kaldığı zaman beş sene bir delikanlı gibi köyün macera ve aşk yolundan kasaba ile muameleye girmişti. Bir kış gecesi karın iki arşını geçtiği tarlalardan sarı saçlı, burnunun üstü çilli, bilekleri mor damarlı yirmi beş yaşlarında bir genç kız getirivermişti. Şimdi dört senedir onunla yaşıyordu. Dal gibi kızı şişmanlatmak için elinden geleni yapmıştı. Hiç Türkçe bilmeyen sarışın Bosnalı bu yıllar zarfında Türkçeyi sökmüş, pembe teni güneşten biraz kararmış, kalçaları adamakıllı dolmuş, memeleri büyümüşü. İhtiyarın gözü seksen yaşına rağmen ondan başkasını daha tabii ve sessiz muhabbetleri görmez olmuştu. Yeri meçhul altınlar yalnız onun için bozduruluyor, yalnız onun göğüsü üstünde büyük beşibir yerdeler, minnacık fındık altınları parılıyordu.

Yetmiş dokuz yaşında Hasa Ağa'nın son dördüncü karısı birdenbire sancılandı. Hasan Ağa dargın olmasına rağmen yukarıya seslendi:

- Ulan Rüstem, Rüstem!...

Yüzünün sertliğini, bıyıklarının büyüklüğünü, ensesinin kalınlığını, ellerinin kocamanlığını ifşa eden acayip bir erkek sesi işitildi:

- Ne var-dedi-, ne var?”¹

Sağlıklı olmayan evliliklerde, huzursuzluklar, oldukça çok. Bu nedenle bu evliliklerde ne kavgalar eksik olur, ne de dayak.

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Lokma*, s.171.

Mahkemeler, karakollar birbirini kovalar durur. Sonuçta mahkemeye girilir. Bitirilmek istenen velilikler de yok değildir. Her iki tarafta acı çeker. Her iki taraf da sıkıntıları olur. Ve hakim karşısında bu insanlar birbirlerine olan kinlerini kusarlar:

“Cürmümeşhut hakimi evvela onlara barışmalarını teklif etti. İkisi de ayak dirediler.

Her ikisi de suçlu, her ikisi de davacı. Karı kocadırlar.

Sirkeci'de bir otelde otururlar. Kadın orada müdür sıfatıyla çalışır. Kocasını da şofördür. Kadın 35 yaşını aşmış; erkek 330 doğumlu. Erkeğin ismi Ahmet, anasının güzel bir ismi var: Nene. Erkek Mersin'in ismi de kendisi gibi güzel bir kazasındandır: Gülnar kazası. Kadın Orhaneli'lidir. Hakim sorduğu zaman, “otelin katibesiyim” dedi. Biraz sonra okuması yazması olup olmadığı usulen sorulunca, “Okumam yazmam yoktur” cevabını verdi. Okuyup yazması bulunmayan bir katip ... Mahkemede hazır bulunanlar bu cevabı kahkaha ve gülümsemeler ile karşıladılar. Kısa boylu, yaşından biraz fazla gösteren, dudaklarında mütemediyen sinirli ve manasız bir tebessüm gezdiren bir bayandı bu. Ahmet anlattı:

- Geçinemiyordum. Aramızda hiç kavga eksik olmuyordu. Birkaç defa karakola düştük. Yine barıştık. Boşanmak için mahkemeye müracaat ettim. Şahit yazdırdığım şoför Hamdi, karım Fethiye'ye

“Artık boşanacaksınız. Baş şahitte benim!ö diye haber verniş Fethiye de.

“Artık ben ona bir tuzak kurayım da boşanmak istemek neymiş anlasın.” demiş.

Bunun üzerine içime bir kurt düştü. Sinirli oldum. Kendisinden korkmaya başladım. Dün sabah bavulumu eşyayı

doldurup oteli terk etmeye karar verdim. Bu niyetle merdivenleri inerken karışıma çıktı.

“Nereye gidiyorsun?” diye sordu.

“Elbet yatacak bir otel odası bulur, başımı sokarım. Ben artık senin yanında kalmaya korkuyorum, gideceğim!” dedim.

“Bir yere gidemezsin. Şuradan şuraya bir adım atamazsın. Bitin kanlı da çekip gidiyor musun? Hem bavulunu göster bakayım. Belki de müşterilerin eşyasını çaldın.” diye başladı.

Ağızına geleni söylüyordu. Namusuma taalluk eden bir takım kötü sözler... Üzerime sandalye ile hücum etti. Polisler geldi. Karakola götürdüler. Zabıtlar tutuldu. Evvela o imza etti. Tam ben imza atarken “Yanıyorsun Ahmet!” diye bağırdılar. Fakat imza etmekle yanmak arasında bir münasebet göremedim.

Ve hakim sonucu açıklar. Sonuç:

“Fethiye'nin kocasına hakeret ettiği sabit olduğundan üç gün hapsine ve bir lira para cezası ödemesine, Ahmet'in de sabit olan dövme suçundan 25 lira para cezasına, dövdüğü kendi karısı olduğu için bu cezanın arttırılarak 29 lira 30 kuruş ödemesine, fakat kadın tarafından şiddetli tahrik edildiği anlaşılmasıyla bu cezanın 9 lira 70 kuruş olmasına karar verildi.”¹

“Yorgiya küçücük kadehinden bir damla daha içtiği, Sofiya'ya eliyle kadehini doldurmasını işaret ettiği zaman, evvela İstephan'la çocuklar, sonra karidesçi, en sonra da Sofiya odadan çıkarlarken yağmurun sesi yeniden başlar, hala alevi tüten kömürler konuşmaya başlardı. Biz konuşmazdık. Onda bir koku mu, bir arzusuzluk mu desem yoksa korkunç bir genç kız çekingenliği mi başlar desem, bir şeyler başlardı, buna pek arzusuzluk denemezdi. Evet, beni sevmiyordu ama bir erkek

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk-Mahkeme Kapısı, Modern Bir Karıkoca*, s. 97-100.

kucağının sarsıntılı, korkunç alemine gireceğini hissederdi. Bu, bana, benden evvel hiçbir erkek görmediği zanını verirdi.

Ellerim Yorgiya'nın ellerini, bir takım hazinelerden, gümüş ve altınlardan, servetten, saadetten bir şeyler yokluyor gibi, Bir altın babası hasis gibi yoklardı. Bu ellerde herşeyi tutuyordu. Bütün bir dünya buradan, bu ellerden telsiz, mevcersiz içime ahenkler, musikiler getirirdi.

Onda neşeli, zengin bir ömrü, belki de beraberce takıldığı için hemen saadet derecesine yükseliveren sefaleti bulurdum. Dilimde, şimdiye kadar duyamadığım tatlar duyar, gözümde, bilemediğim bir insanlık rüyası, bir Walt Disney filminin renkleri uçuşmaya başlardı. Aralık odanın halkasına geçirilmiş kancayı açar, karidesçi, karısı odaya tekrar girerlerdi."¹

Yenişehir meyhaneleri orada bulunan insanlar, kadınlar, kızlar anlatır. "Eleni ile Katina" da:

"Yenişehir'in kokoreçler kızaran meyhanesinden sokağa, kalın, kavgacı hayaletler karışırdı. Kediler, köpekler, yağmur, çamur; küçük "pülmüş kızlar, bir fenerin aydınlığından birdenbire kapkaranlık bir sokağa dalarlardı.

Uzakta, çok defa bir adam bıçaklanırdı. Yağmurda ıslanmış bir kadının sarı ondüleli saçları, bana, karanlık, mangallı, leğen, ibrik, bir karyoladan ibaret bir oda düşündürürdü.

Matmazel Todorî'nin falını duymadan sokağı seyre dalardım. Ona nerdeyse, "Fransız Kontu, bıyıkları bembeyaz, siyah muşambasından yağmur arka arka geliyor "diye bağırarak isterdim."²

Kız sevmek, bazılarına göre bazı fedakarlıkları gerektiren bir olaydır. O bunu yaptı da. Kahve açamadı, yazılar yazdı. Beş on

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karidesçinin Hikâyesi*, s.173.

² Sait Fâik *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Eleni ile Katina*, s. 207.

kuruş parası vardı. Kızın, bu para hatırına yapmadığı şey yoktu: Erkek de kızın tavırları, konuşmalarıyla bir tuhaf olup çıkmıştı:

“İşte şimdi de bir kız seviyordum. Artık kahve de açamazdım. Şimdi oturup yazılar yazıyordum. Bir halt karıştıramazdım: ayda yılda bir iki dostumun okuyacağı şeyler yazmaktan başka....

İşte şimdi bir kız seviyordu. Günlerdir konuşuyorlardı. Beş on parası vardı. Bu paranın hatırı için kızın ona yapmadığı kalmıyordu. Bazan “seviyorum seni” diyor, her taraf donanıyordu. Bazan “Senin nereni seveceğim!” diyordu. Aynaya bakıyor, bir türlü sevilecek bir yerini bulamıyordu. Haydi içindeki şehirde bütün bayraklar iniyor, bir karartmadır, başlıyordu. Bir hafta gelip “Nişanlanalım” diyordu. Haftaya bir bahane ile onu aldatıyordu, ayrılacak gibi olsa kıskançlığını tahrik ediyor, eskisinden bin misli fazla sevmeye başlıyordu. Koparıp koparıp tazelenen, oynayan bir şey, bir yılan kuyruğu, bir ağın içinde çırpınıp duruyordu.”¹

Papaz Efendi, şen şakrak birisidir. Sait Fâik, onu içkili, kadınlı erkekli bir alemde görür. Ve bir Rum kızına olan hareketlerini izler:

“Onu bir mehtaplı gecede Ada'nın en yüksek tepesinde kızartılmış kuzunun başında bir takım genç Rumlarla beraber, kadınlı erkekli bir alemde, buzlu rakılar çekerken gördüm. Siyah soft kumaştan setresinin ayda parlayan eteklerini beline sokmuş, eline bir peçete almış, dolgun bir Rum kızıyla şakır şakır kasap oynamıştı. Rakı kadehi bir elindeydi. Öteki elinde genç kızın ufacık eli, bir de bembeyaz, sakız gibi bir mendil vardı. Bu mendille ara sıra kızın, alnındaki terleri siliyordu.”²

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Büyük Hülyalar Kuralım*, s.163.

² Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Papaz Efendi*, s.180.

Dimitro ile Fotika birbirini seven iki gençtirler. Ancak pek çok engel vardır, bu ikilinin birleşmesinde. Kerem ile Aslı gibi anılır olurlar.

“Öyle ki, kız ağlar, oğlan ağlar. Fakir Rum mahallesinde Türk fakirlerinden öğrenilmiş Kerem-Aslı hikâyeleri. Dimitro ile Fotika için yazılmış gibi bir hale geldi. Bütün o zamanki Beyoğlu yerinden oynadı. Balozlarda şarkılar düzüldü. İsketing Palasta münakaşalar yürütülürdü. Rum liberallerle aristokratlar bir birine girdi. Neticede aristokratlar da Dimitro'nun babasının, büyük babasının soyunu sopunu öğrenince bütün fırkalar hep birleşti. Kızın babası iknaya çalışıldı. Kar etmedi. Adam pılıyı pırtıyı toplayınca kendini Paris'e attı. İsmi cismi unutuldu.”¹

Aşk, kin ve milliyet tanımaz. Eftihiya ile İdris'in aşkı gibi.

“Eftihiya'nın sarı bir kilise mumu kadar yanmaya hazır renkli bacakları vardı. Bir sütlü mısır beyazı dişleri, mütemadiyen ağızla aranıp bulunup öpülecek elleri...

İdris, Eftihiya ile, yukarıda kırmızı çiçekli çalı süpürgeleri ile koca yemişlerin olduğu sonbaharda tanışmıştı. Beraber koca yemiş toplamışlardı. Olgunlarından, irilerinden hepsini Eftihiya yemişti. Sonra “Koca yemiş insanı sarhoş ederö diyen Ada kadınları gibi sarhoş olmuştu. O sırada dudaklarına olgun bir koca yemişi almış İdris'e “yarısını da sen ye!” demişti. Çalı süpürgelerinin kırmızı çiçeklerindeki bal kokusuna yatmışlardı.

Eftihiya'nın yüzü alelade bir Rum kızı yüzüydü. Civelek, çapkın, o kadar; ne fazla ne çirkin, ne çok güzel. Fakat banyolar başladığı zaman lacivert deniz mayosu içinde ışıklı dümdüz bacakları, küçük memeleri... Hulasa, Eftihiya yazın bir erkeğin bir dakikada yere yıkıp toprağa ellerini geçirterek, dişleriyle otları kopartacak, toprağı koklatacak kadar güzeldi.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.31.

Ne güzel yüzlerdi!... Beyaz pantolonlu, sporcu delikanlıların aileleri köderki evleri kiraladıkları zaman, Eftihiya bu dizleri çıkmış pantolonlu, kalın gri elbiseli İdris'i, ustalıkla gürültüsüz terketti.¹

İnsanların bazı meraklarının nedeni vardır. Kimi zevk için birşeyler yapar, kimi zihinsel dinginliğini sağlamak için. Yüzbaşı da gençliğinde bir şeye merak sarmıştır...

"-Oğul! Niçin balık tutmaya meraklıyım, bilir misin? Yüzbaşıydım. Aslan gibi bir Yüzbaşı. Harplerden bir ara bulup bizim dadının köyüne misafir gitmiştim. Burası yeşillik, sulak bir dağ eteğinde bir Çerkes köyü idi. Köyün ortasından küçük bir su geçiyordu. Bu suyun kenarında bir yeşil meydanlık vardı. Üç dört meşe ağacına Çerkes kızları salıncak kurmuşlar, delikanlılarla kulaç vuruyorlardı. Biraz ileride bir değirmen vardı. Bir sabah erken gelmiştim. Kıvrak bembeyaz bir Çerkes kızıyla ben de kulaç vurdum. Sonra dereye indik. Kırmızı küçük dere balıkları tuttuktuk. Hey gidi günler hey! Avuçlarına balığı koydunmu, Çerkes kızı ne tatlı gülerdi.

Bu sırada yine bir sarı kanat yaklaşmıştı. Baktım, Çerkes kızının koynuna attığı kırmızı balıklar sanki avuçlarında imiş gibi, Paşa fıkır fıkır gülüyordu."²

Bir de usta çırak ilişkisi vardır. Bu usta çırak ilişkisi bizlere inanılmaz gibi gelse de anne şefkatine dönüşebilir. Melek ve ustası Dimitro arasında işte böyle bir ilişki vardır.

"Melek, ustasından memnundu. Sert, dedikoducu olmasına rağmen birdenbire bir anne şevkati alıveriyordu. Bilinmeyen bir garip ilaç içmiş gibi günleri vardı. O günlere doğru baba muhabbeti ile değil; bir ana şevkati ile yumuşar; adeta içi,

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı maişet Motoru*, s.52.

² Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, Paşa Hazretleri*, s.47.

aşıklarda olduğu gibi, ezilir. Bir erkeğe yakışmasa bile Melek'i korkutmayan bilakis ona, Dimitro'ya sokulma insiyakı veren bir hal alırdı. Beyaz bıyıkları, mavi gözleri nereden geldiği meçhul bir iktidarsız sevgi ile titreşirlerdi.”¹

Çok çok iyi niyetli kızlar vardır. Bunlar nadir insanlardandır. Sade ve özverilidirler. Bu nedenle de karşı cins onlardan asla farklı isteklerde bulunamaz. Olduğuyla, bulduğuyla yetinir.

“Onun şimdi, şu Arifiye istasyonundaki büfenin buğulu camına yazdığı isim, ömrü oldukça her buğulu cama yazacağı isimdir, Fahri nihayet bu kızla arkadaş olmuştur. O dünyanın en tabi, en bait kızlarından biridir. Bununla beraber Fahri hissediyor ki, o kızın da bir kendi dünyası vardır. Öyle olmasa birden bire üzülemez. Öyle olmasa Fahri ile arkadaşlık etmez, Fahri'yi sevmediği halde ona arkadaşlık göstermez, çekilip gider. Fahri, o kızında, belki kendi isminden başka bir ismi buğulu bir cama yazdığı an vardır. Onun da rüyaları içinde yaratılmış güzel dünyalar iskambil kağıtlarından yapılmıştır. “Bu sevgili kız.” der. Fahri, “beni sevmesin ama arkadaşım olsun, bana yeter”. Yeter mi? Yetecek mi? Hiç bir zaman. Fakat kızı tabi o kadar iyi, o kadar arkadaşdır ki. Fahri'nin hassasiyetine o kadar müsama-kardır ki, ondanisteyecek daha fazla bir şey olamaz. Bu kadarıyla Fahri hem mesut, hem kederlidir.”²

Sirkte çalışan insanlar oldukça yeteneklidirler. Bu insanlar yeteneklerini korurlar ve geliştirirler.

Bu insanlar boş değildirler. Sürekli yaptıkları antremanlar sayesinde her zaman formda kalırlar. Diğer insanlar bu insanları hayranlıkla izlerler.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.29.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Yolculukta*, s.81.

“Küçük canbaz kızı, tahmin ettiğim kadar basit değildi. Bir Alman gimnazını bitirmiş, gittiği bütün şehirlerde boş vakit buldukça, konferans dinlemiş, tiyatro seyretmişti. Ve bu zevk bu vücuda o kadar kafi geliyordu ki, insan bu lastik vücutta, bu küçük azada bu kadar zevkin, hırsın ve ilmin toplanacağına ihtimal vermediği için, onu daha çok sevmeye başlıyordu. Bu his Georges için daha bariz bir mahiyet alıyordu. Ben bu konferançı sözlerinden kızın haleti ruhiyesine intikal etmeğe ve aslını bulmaya çalışırken, Georges'un bakışlarından kıza karşı ne derin bir saygı ve hayret hisleriyle dolduğunu anlıyordum.¹

Sirklerde olduğu gibi tiyatrolarda da yetenek gereklidir. Kendine, bilgisine güvenen insanların yanısıra bir de olur olmadık işlere karışan, fikir yürüten insanlar da vardır. Bu konuşmalarda Sitare dinleyicidir.

“Öteki arkadaşlar, A... da verilecek ilk temsilin piyesini seçmek için münakaşaya dalmıştılar. Bu sırada Halit'in geçen tatalı günlere dalmış gözleri, Sitare'ninkilerle karşılaştı. Genç kızın yüzünde kaçamak bir gülümseyiş gözüktü. Görülmesiyle beraber güzel bakışların. Vagonun içinde bir şeyler arıyormuş gibi başka yerlere uçuşmaları bir oldu. Bu, Halit'i çileden çıkarmak için kafi geldi. Şimdi Saffet Ferit kendini göstermek için yırtınıyor, hep piyes hakkında fikrini beyan ediyor, trupa adeta hakim bir vaziyet alıyordu.

Halit kendi kendine: “Şunun forsunu kırmak zamanı geldi çattı artık!” dedi. Onu eliyle şöyle bir itti.”²

Sitare, Halit'in aklını başından almıştır. Saffet Ferit'le olan ilgisi de pek iyi değildir. Gerekli olmadıkça, Halit, Saffet Ferit'le konuşmaz. Halit için varsa yoksa Sitare'dir artık:

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya*, Gauthar Canbazhanesi, s.106.

² Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp rarıyor, Kumpanya*, s.65.

“Tiyatrodaki Halit'in çevirdiği entrikalara kulak asmıyordu. Kasaba çarşısında gösteriliyordu. Sitare onunla gezmekten övünüyordu ya! Bu ona yeterdi. Halit'le Saffet Ferit, ancak lüzumu kadar konuşuyorlar, birbirlerinin yüzüne cepheden bakmaya yanaşmıyorlardı. Yüz yüze konuşmak lazım geldiği zaman gözleri ya birbirlerinin yedek düğmeleri üstünde, yahut da kafalarının üç parmak yukarısında konuşuyorlardı. Her ikisine de bunun böyle devam edemeyeceği şüphesi geldi. Ama, ikisi de dişlerini sıktılar; birbirlerine izahat vermeye kıl kalan vaziyetlerde sustular. Böyle bir vaziyet ihdas edilince, kızılca kıyamet kopacaktı. Halbuki iş iyi gidiyordu. Bu gidişle bir gün istedikleri tiyatroyu bile kurabilirlerdi. Kendi kendilerine, Sitare fikri sabitinden baş alıp da düşünebildikleri zaman, Gülen Ayva, Ağlayan Nar Tiyatrosunu Şehzade başında kurduklarını tahayyül ediyorlardı.”¹

Berber dükkanı açılır, Melek, Dimitro'nun yanında iyice yetişmiştir. Artık, onun da bir dükkanı olmuştur. O gün son müşterisi Aleko'dur...

“Son müşteri, sakın, güzel bir çocuk olan Aleko idi. Misafir kız, onu kulaklarına kadar kızartacak, sevindirecek lakırdıları nereden bulup çıkarmıştı? Aleko memnun çıkıp gitmişti, Ali Rıza içeriye girdi. Bir fırça alarak, bir kenarda üstünü başını süpürdü. Fatoş, Rıza'yı “amcacığım!” diyerek sarılıp öptü. İşte o zaman bugünkü hasılatın -yüz yetmiş beş kururşun- kırk yedi kuruşuyla bir galon şarap alındı. Evin yolu tutuldu. Dükkanın şerefine içildi. Asıl büyük merasim evde oldu. Kıyametler koştur saat on ikiye kadar, Fatoş'un sesi kısılincaya kadar şarkı, Ali'nin kafası dönünceye kadar içki, Hikmet'in uykusu delirinceye kadar proje yapıldı. İçildi, yenildi, bağırışıldı.”²

¹ Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya*, s.69.

² Sait Fâik, *Medarı Mişet Motoru-Berber Dükkanın Açılma Merasimi*, s.113.

Bir gülücük bile insanlar için yeter de artar bile. Dükkanın dışarıya açılan camı Fahri'nin kafasına çarpar. Tatlı bir gülümseme, ve ardından özür dileyiş Fahri'ye neler hissettirmez...

"Dükkanın dışarıya, yani sokağa açılan camını tam o sırada açmış; pervaz, genç adamın başına çarpmıştı. Berber kız tatlı, mahçup edalarla özür diledi. Fahri bu pek samimi özür dileyişteki asıl maksadı derhal çakmış, genç kız gülümsemiş; içi birdenbire bir saadet hissi ile dolmuş, ıslık çalarak uzaklaşmıştı. Onda bu huy eskiden beri vardı. Bazen kendisine bir çocuğun gülümsemesiyle, bazen yeni yapılmış bir tanışın samimi selamıyla, bazen, bir yerde birtakım insanlarla birdenbire ahbab oluşun verdiği saadette günlerce mesut, şen olurdu. Deminki dalgınlık yerini, şimdi etrafını daha iyi görmeye terketmiş; haleti ruhuyesi geçenlerin muhaverelerini dinlemeye, sokakta oynayan çocukların başını okşamaya müsait bir hal almıştı. Bir aralık, kendi kendine:

- Yarın, varıp şu kara kıza bir traş olayım! -demişti.

Fahri'nin burada bir tek arkadaşı yoktu. "Tuhaf, züppe bir muhit içine düştüm," diyordu. Çoğu zengin tacir mahdumu Rum gençleri, bir Avrupa plajının kozmopolit insanları gibi hareket ediyorlar; sinemayı taklit ediyorlardı. Danslar girila gidiyor, genç kızlar "nişanlı plajlarda bulunur" diye düşünüyor; genç erkekler "kız plajlarda kandırılır" diyorlardı. Genç insanlar başka bir şey düşünmüyorlar, büyük, cali (yapmacık) kahkahalar atıyorlar, dans ederken-kendileri için değil- başka biri, hatta seyircilerden başkaları için oynuyorlarmış gibi binbir gösterişli vaziyet takınıyorlardı. Hatta bazı Yahudi gençleri, gösteriş için neşelendiklerini anlatan hallerde beyhude sözlere gülüyorlar, en adi, tebessüm bile edilmeyecek şeylere, etraflarına bakıp iki elleirini kalçalarına dayıyarak gülüyorlardı. Hele bir kısım

“levanten” insanlar vardı ki, aman yarabbil. Sanki birer kolonizatördüler. Kendilerinden başkası yerli ahali idi. Fahri, “beyhude yere kızıyorum” diyordu, “ben de onlarla olsam bilmeyerek aynı şekilde hareket etmeyeceğim ne malum? Zorla, gösteriş için bile olsa, gülmek, gülmektir. İnsanlar, “hoşça vakit geçiriyoruz” dedi miydi yarı yarıya hoşça vakit geçirilmiştir.” Ya bütün mesele bir gruba dahil olmamaktan, bir meclise girememekten doğuyorsa... Onun için Fahri, “Yarabbi,” diyordu, kiminle bir satır konuşabilirim, kiminle?”

Bir müddet Rum gençleriyle ahbablık etmek istedi. Bunlar “tekilerine nazaran daha tabii, bayağı gülüşleri bol olmakla beraber daha az sinirlendirici, jestleri daha serbest, çoğu güzel sesli, güzel yüzlü insanlardı. Bir iki kelime Türkçe konuştuğundan sonra meclislerindeki adam artık hiç ehemmiyet vermeden, yine Rumcalarına dönüyorlardı. Bir takım Türkler de vardı ki, çoktandır Ada'da oturmaktan doğan bir kendini beğenmişlikle, adeta onlara yanlışlığı zaman bile çekingen, üstün vaziyeti takınıyorlardı. Bu vaziyetlerinin, şuna buna selam vermek, iki üç güzel kız tanımaktan ileri geldiği, pek belli oluyordu.”¹

Berber, bir genç kız, müşteri de erkek ve yakışıklı bir erkek olursa elbette bu traş uzun sürer...

“Fahri, bir koltuğun içine yerleştiği zaman kalbinin hızlı hızlı attığının farkına vardı. Bir derin, içini çeker gibi nefes aldı. Yüzü yanıyordu. Elleri terlemeye başlamıştı.

Arkasında makas şıkırdıyor. Konuşmuyorlar... Tam iki buçuk saatte saçları kesilmişti. Sıra sakalına geldiği zaman başını kaldıran Fahri, aynada genç kızla gözgöze geldi. Genç kız hafifçe güldü. Fahri de... Biraz sonra ikisi de kahkaha ile gülüyorlardı.

¹ Sait Fâik, *Medari Maişet Motoru-Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s. 116-117.

Fahri:

- Galiba akşam oldu Melek Hanım? -dedi.

Genç kız:

- Hiç duymadık ama! -dedi.

Dostlukları böyle başlamış oldu.”¹

II.1.31. Aile

Toplumun en küçük birimi ailedir. Anne baba ve çocuklardan oluşan bu mini toplumda seviçler, acılar, hüznler, mutluluklar yaşanır. Her ailede mutlaka bu tür duygular vardır.

Çocuk yetiştirmek sabır isteyen bir iştir. Anne ve baba ortak değerlerde hemfikir olurlarsa yetiştirilen çocuk da sağlıklı olur. Ama anne ve baba arasında görüş ayrılığı varsa, eğitimde noksanlıklar anlaşmazlıklar varsa, ailede de huzursuzluklar başlar. Anne çocuğun yanlışlıklarının temelinde babanın olduğunu düşünürse huzursuzluklar gitgide artar. Nevin, bir konsolos kızıdır. Gerekli öğrenimi görmüş babası açısından gerekli eğitimi de almıştır. Ancak Nevin'in hayatında inişler ve çıkışlar çoğunluktadır. Anne ve baba bu konuda tartışırlar.

“- Hep sizin kabahatiniz bey! -diyordu Fazıla hanım-. Bir kız mensup olduğu sınıfın icaplarına göre büyütülmez de, tecrübe edilmemiş birtakım yeni sistemlerle terbiye edilirse, bu netice mukadderdir.

-Olabilir. Olabilir ama, bu neticenin müsebbibi ben değilim. Birinci izdivacında da kendisi seçmiş değil miydi? Sizinle benim bunda bir rolümüz oldu muydu? Hayır, değil mi? Ama o zaman siz neticeden pek memnundunuz. Ben biraz kötümserdim. Ama sustum. Bu seferki netice de yine kızımızın seçtiği tarik. Yanlış

¹ Saif Fâik, *Medarı Maişet Motoru- Berber Dükkanının Açılış Merasimi*, s.123.

mı? Çıkmaz sokak mı? Bilinmez. Böyle olduğuna göre, kızımız da olsa, kimsenin hayat ve saadet telakkilerine karşı gelemeyiz. Boyun eğmek zaruretindeyiz.

.....

- Bunun bir saadete neticeleneceğini bilsem...

- Komşumuz balıkçı Ali Ağanın ailesi namuslu bir ailedir. Oğulları Cemal, gürbüz, aslan gibi bir gençtir. Nevin erkek olsaydı, balıkçı Ali Ağanın da gürbüz, sıhhatli bir kızı olsaydı, sevişselerdi... boyun eğmez miydik? Bağrımıza basmaz mıydık?

- O başka şey. Adettir, genç kızlar girdikleri ailenin terbiyesine, gidişine ayak uydururlar. Ama kızımız merlemet yapmasını bilir mi? Bulaşık yıkar mı? Çocuk bezi de yetiştirebilir mi? Soğanlı yahni yapar mı? Balık çorbası pişirebilir mi? Sabahleyin güneş doğmadan kalkar, çorba hazırlar mı? Tahta kaşıkla içer mi ? Çatalsız yemek yer mi ? Ahşap evin içinde kaygusuz türkü çağırıp dikiş dikerek, kuyudan su çekerek, tavuklara yem vererek gün öldürebilir mi ? Bütün bunları yapabilirse belki dediğiniz saadeti tadar. Ben bunları tatmadım, bilmem ama böyle hayatın güzel olabileceğini seziyorum.

- Nevin de sezmiş olacak.

- Sezemez. Cemal'i yalnız erkek hali için Özdemir'den başka türlü olduğu için, okuduğu kitaplardaki, gördüğü filimlerdeki hayaller için seviyor gibime geliyor. Bir zaman belki bir hayhuy içinde kalacak. Cemal sabahleyin balığa çıkacak, kızımız işine gidecek, akşam dönecek, o uzaktan neşeli, canlı gördüğü insanlar birden bire cinlere karışmış gibi kaybolacaklar. O gelinler, güveyleler, eltiler, görümcüler, kaynanalar, kaynatalar, kayınbiraderler, arasında üç beş gün bir tiyatro bir roman hayatı yaşayacak. Sonra?

- Sonra ? Sonra? Herşeyin sonrasını düşünürsen, en sonrası günün birinde son nefestir hanım.

- Son nefese kadar dayanabilirse mesele yoktur. Ama yakın bir günde okunuşları, çatalla yemek yiyenleri, şarap içenleri, dans edenleri, her sabah tıraş olanları, kolay kazananları, kitap okuyanları, tiyatro seyredenleri hatırlar da pişman olursa, söylemezse, haftanın beş günü eve geç giderse... Cemal Ağa, çalışmayacaksın, istemiyorum deyiverirse... Dinletemez de rakıya başlarsa...

- Bütün bunları benim değil, onun düşünmesi lazım.

- Onun düşünmesi için senin dürtüştürmen, tehlikeleri göstermen, bunlara kafasında bir cevap araması lazım geldiğini anlatman gerekiyor, beyefendi...

- Siz ne güne duruyorsunuz, hanımefendi?

- Onu sen terbiye ettiğine, sen okuttuğuna göre, senin konuşman gerekiyor.

- Ne istiyorsun sen hanım? Söyle bana? Bütün bunları ben düşünmüyor muyum sanıyorsun? Düşünüyorum elbet. Ben de hayvan değilim a !¹

Evet Nevin kendini bilen bir insandır ancak babası tarafından uyarılması gerektiği anne tarafından gündeme getirilir. Nevin'in özlem duyduğu şeyler çok başkadır, çok farklıdır. Nevin, akıntıya kaptırmıştır kendini gidebildiği yere kadar da bu işi götürecektir.

Baba, kızının getireceği parayı beklerse, kız gelecekteki hayalleri için para biriktirmeye çalışırsa ve biriken parayı baba alırsa evdeki tartışmayı hayal etmek bile korkutur insanı. Kız bir de aşıkça ve baba bu işe karşıysa....

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kunpanya, Kayıp Aranıyor* s. 191-192-193.

"O zamana kadar başı önüne eğik, her söze, her şeye, her bakışa, her imaya katlanmaya karar vermiş olan Melek, haykırdı:

- Sakın ha!-dedi-. Bunu yaparsan, beni yok bil. Kaçar giderim. Bir daha yüzümü göremezsin. Hem bilirsin beni... Yapar mıyım, yaparım. Ne söyleyeceksen söyle! Boşalt içini! Ama o adama bir tek söz söyleme! İçini boşaltmak istediğin zaman, gel yanıma. Söv say, döv, zararı yok! Ama dikkat! Ona laf yok! İşte, şu iki gözüm önüme aksın, çıkar giderim.

- Ama canım... -dedi.

Bir müddet ikisi de sustular. Rıza, birden bire gene ateşlendi:

- Ben neciyim, be? -dedi-. Burada eşek başı mıyım?

Bütün kuvvetiyle genç kıza bir tokat indirdi. Melek bir sandalyenin üstüne çökmüş, ağlıyordu. O da boşanmıştı:

- Dayanamadım, seviyorum baba. Sen dayanabilir misin?

Belki kırk derece ateşi vardı. Sayıklıyordu. "Ana, "diyordu, "başıma sirke koy!" Ana gibi baktım ona.

- Alsın seni öyle ise.

- Belki alacak baba, ne biliyorsun? Belki alır, mecbur değil ki... Aramızda bir şey geçmedi ki... Sanki öteki kızlar, delikanlılarla konuşmuyor mu? Bir değil, on tanesiyle konuşuyorlar. O elini elime sürmemiştir benim.

- Sus, yalancı!

Melek sustu. İçi rahat, huzur içindeydi. Şimdi; yarn sokağa bir kahraman gibi çıkmayı, etrafına lakayt, mağrur bakmayı düşünüyordu.

Babasının, "bu işi üç güne kadar temizlersen temizlersin, yoksa ben yapacağımı bilirim!" demesini, yarı işitti. Sandalyenin üstünde uyuyakaldı.¹

Melek sabırlı bir kızdır. Özverilidir. Herşeyi babası ayarlamış onun isteği doğrultusunda Dimitro'nun yanına çırak olarak girmiş sonunda ustalaşarak berber dükkanı açmıştır. Alkolik bir baba parasını alan bir baba tüm bunlara göğüs germesini bilmiştir. Babası para bulamadığında kızılca kıyametler koparı ancak Melek büyük bir sabırla sineye çekiyordur herşeyi...

"Melek'in dükkanı güzeldi. Ortada gavurca, eski, isimleri bile unutulmuş moda mecmuaları, Türkçe yeni, eski gazeteler, resimli mecmualar duruyordu. Hemen hemen bütün eşyayı Melek haftalıklarıyla almıştı. Yalnız bir berber Dimitro'nun hediyesi ustura, bir de Hikmet'in iki şişe kolonyası, sahi bir de, babasının bir el aynası müstesna, ötekiler hep bir takım mahrumiyetler hesabına elde edilmiş şeylerdi. Melek bu mahrumiyetlere üzülmeden katlanmıştı. Asıl bu paraları biriktirmek meselesi çok mühim olmuştu. Babası gündün güne içkiye düşmüş; durmadan içiyordu. Boyuna da nutuk veriyordu: "Kızım maşallahsın... " diye başlıyordu. Para koparamadığı zaman, eline ne geçerse sokağa atıyordu. Sonraları alt alta, üst üste kavga bile etmişlerdi. Melek, nihayet babasına güzel bir oyun oynamıştı. Kolay ele geçebilir bir yere yedi buçuk, bir yerde altı kuruş, üç kuruş; büyük paraları ise zor bulunur bir yere saklıyordu. Rıza büyük paraların yerini bir türlü bulamıyor; yedi buçukla altı kuruş bulmanın sevinci ile daha fazla aramıyor, parayı alıp gidiyordu. Sarhoş eve döndüğü zaman:

- Paraları ne yapıyorsun kız? -diye haykırıyordu-. Kime yediriyorsun? Ne halt karıştırıyorsun? O kadar bahşiş alıyorsun.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motroru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.129.

Söyle nankör kız, bizim halimiz ne olacak? Bu gidişle dükkan nasıl açacaksın?¹

Kız evladı aşık olunca evin içinde kıyametler kopar. Ama aşık olan erkek çocuğu ise baba bundan fevkalade mutluluk duyar. Sesini çıkarmaz oğlunun yaptıklarına çünkü oğlu "aslandır, erkektir!"...

Rıza bey, yirmi yaşındaki oğlunun bütün macerasını öğrenmiştir. Sesini çıkarmaz. Biraz da oğlunun bu vaziyetinden bir haz duyar. Çünkü bir erkek, kumar da oynar, kızlarla da düşüp kalkar. Bunda telaşa düşecek bir şey yoktur. Çocuk bir darülfünun talebesidir nihayet...²

Ailede özverili olanlar elbette anne ve babalardır. Çocuklarının eğitimi konusunda az mı fedakarlık yaparlar bu insanlar. Sonuçta evlattan bir şey beklenmez. Beklenen yalnızca saygı ve güler yüzdür. Bunu göstermeyen evlatlar da vardır. Eline mesleğini alan bazı evlatlar anasını, babasını, kardeşini tanımazlar arayıp sormazlar.

"- İki taneydiler -dedi-. Şurular yıkılmadan evvel küçük bir sehpa gibi bir şeyim vardı. Yirmi sene oluyor. Orada gazete satardım. Bunlar da mektebe giderlerdi. Benim gözüm ötekini tutuyordu. "Ah, bu başımın belası olacak" diyordum. Dokuz on yaşında idi o zaman. Sigara içerdi. Üstü başı pisti. Kunduralarını çıkarır, satar, yalınayak gezerdi. Ne tokat para ederdi, ne nasihat; ama öteki... Öteki tertemizdi. Bir defterler tutardı. Bayılırdık. Hocası beni görünce, onun yüzünden tebrik ederdi. Bundan dört beş yaş büyüktür. Sonra doktor mektebine verdik, okudu. Avrupa'ya gitti geldi. Senin anlayacağın, adamakıllı doktor oldu.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Berber Dükkanının Açılma Merasimi* s.111-112.

² Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kriz*, s.79.

Kadehini almak üzere ihtiyar büyük yumruğunu uzattı:

- Doktor oldu ama, adam olmadı -dedi-. Ölsemden ondan birşey istemem. Şimdi bizi tanımıyor. Hocasının kızı ile evlendiler daha geçenlerde. Yarım ağızla çağırdılar da İhsan gitti, ben gitmedim. Onun da bir tek temiz elbisesi var. Kardeşim diye tanıtmamış. "Akrabalardan" demiş. Yediği naneye bak!... Bunu da Bahriye Mektebi'ne verdim. Durur oturur mu? Şimdi düşünüyorum, o da bir büyük adam olurdu. Gazete müvezzii babasını hatırlamazdı belki. Yahut hatırlardı da ondan utanırdı... Yani, beyefendi, insanın bazen abuk sabuk düşündüğü oluyor, "İyi ki bu adam olmadı" diyorum.¹

"Sanatı sayesinde aç açık kalmamış, ihtiyar anasına ölünceye kadar fazla bir yokluk çektirmemiş, geçinip gitmişti. Anası öldükten sonra evlenmişti. Fakat çocuğu olmadı. Halbuki Dimitro gençliğinde küçük büyük birçok macera geçirmişti. Galiba kanı icabı Rum zenginlerinden birinin kızına da fena halde abayı yakmıştı. Bu hadisenin iyi neticelenmeyeceği evvelden kestirilebilirdi. Bir berbere meşhur Aslanlı pasajının, Aslanlı hanının sahibi kızını veremezdi. Fakat bütün Rum muhiti bu hikâye ile çalkalandı durdu. Dimitro, o zamanlar kozmopolitçe Rum muhitinin, Victor Hugo'nun öo l'enfant grec aux yeux bleusö şiirine tam tamına uyacak şekilde mavi gözlü, sülün gibi bir mahluk olduğu için matmazel Fotika da arasına babasına tıraş etmeye eve gelen bu oğlana gönül kaptırırvermişti.²

Muharrem, sağlıklı domuz gibi bir kadınla çıkar gelir. Evlenir. Evliliklerinin seyri "Sakarya Balıkçısı,"nda anlatır:

"Bir ay geçmedi. Muharrem domuz gibi bir karı ile çıkageldi. Karı ile hep Romence konuşuyorlardı. Ne lisandır bilmeyiz ki! Ne derler, ne ederler? Ama biz köylü kısmı, başka dil konuşanları

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Baba-Oğul, s. 44.

² Sait Fâik, Medarı Maişet Motoru, Medarı Maişet Motoru s.31.

dinlemeyi pek de severiz. Onlar konuşurlarken, dinlerdik. Şu lafın Türkçesinin bu demek olduğunu öğrenince, şaşar kalırdık. Balıkçılıkla iki kişi köylük yerde geçinmesine geçinir ama, pek de iyi geçinmez, oğul. Her gün balık çıkmıyor ki. Çıksa da para etmiyor. Okkasını bir kuruşa sattığı olurdu Muharrem'in... Yirmi beş kuruşu araba kirası verirdi. Yirmi beş kuruş -köy çocuklarını anaları kendisiyle salmadığı için- öküz Recep'e verirdi. Kendine de ya otuz ya kırk kuruş kalırdı. Sonraları o pavlikadaki Avrupalılar almaz mı oldu, yoksa kavga mı etti, ne oldu, bir fıkarcılığa düştüler: Ellerine on para ver!... Eline geçen bir kaç kuruşu ise, kariya verir oldu. Zavallı Muharrem'in sesi çıkmazdı.¹

Memleketinden İstanbul'a gelen bir aile tüm sevecenliği ile "Hikâye Peşinde." anlatılır:

İki bavul, bir çanta, bir denk, tahtadan bir valiz ve iki kadın bir erkek, dört çocuktan ibaret bir aile gözüme kestirdim. Daha doğrusu Kadıköy iskelesinde bu ailenin erkeği önüme çıktı:

- Hemşerim-dedi-. Haydarpaşa'ya hangi vapur kalkacak?

- Solumu gösterdim;baştan savma:

- Bu yandaki.

- Sen de mi Haydarpaşa'ya gidiyorsun?²

"- Bu karı senin değil mi Leon? Leon çok ciddi:

- Evet! -diyor.

Leon'un karısı, Leon'un bütün namusu ondan belli. Güzel, genç, tatlı, fakat namuslu... Onda şu hal var: Sanki düşman onun şehrine girmiş... Kocasını öldürmüş, onun da ırzına geçilmiş... O,

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Sakarya Balıkçısı*, s.101.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan, Az Şekerli, Hikâye Peşinde*, s.148.

en güzel düşman zabitine artık düşmanlıkla değil de, acı ile bakıyor. Üstüne, erkeği küçük gören bir hal yapmış.¹

Aile içinde ikinci evlikler yaşanır. İlk eşten olan çocuk, üvey kardeşler, üvey ana ve babadan oluşan aile "Gauthar Cambazhanesi"nde kahramanın ağzından verilmiştir:

"- Üvey annemin kızlarını seviyordum. On iki yaşında bir çocuk anarşistliği içinde hepsini ayrı ayrı seviyordum. Onların hepsi beni ayrı ayrı kucaklarına alıyor, öpüyorlardı. Yirmi yaşındaki gençten daha kuvvetli heyecanlar duyuyor, elli yaşında enerjilerini kaybetmiş insanlar gibi haris, mariz, sinirli oluyordum. Babamın arabaları bahar başlangıcında paskalya ile beraber İsviçre yollarına dökülür, panayır panayır, bayram yeri bayram yeri, pazar pazar dolaşırdık. Bütün şehirler bizimdi. Üvey ablalarım İtalyanca, Almanca konuşurlar, babam Fransızca'yı bir Alsace kokusuyla okurdu. Üvey anam eski bir kahpe haliyle oturup kalkar, yürür, cigara içer, sarhoş olurdu. Kışın Lausanne'a civar pis bir apartmanda otururduk. İki odalı bir apartman. Ben üvey kardeşlerimle yatardım ve bu kışlar, dünyanın en mesut insanı benim kadar mesut değildi. Evin içine lahana kokusu doldurduğu zaman bir gramafon plağı ile coşar, bir otomobil sesiyle uyur, bir Leman Gölü vapurunun sireniyle uyanırdım: ve etrafımda derilerinin altında bir şeyler yüzen, civalar, canlı madenler kayan kızlar bulurdum.²

Ailesinden ayrılarak bir kasabadan İstanbul'a gelen babanın duyguları, özlemleri anlatılır gibi değildir elbette. Sirkeci'de her eşyada Anadolu kasabasından bir şeyler bulmak, karısını çocuklarını özlemek onlara ulaşamamak ne acıdır...

"Trenden indiği zaman pek şaşkındı, pek pişmandı. Ne demeye terliğini, hela kokan ılık sofaları bırakmıştı?

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Korkunç Bir Pastane*, s.198.

² Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Gauthar Cambazhanesi*, s.98.

Karıcağızının hala pembe yüzünü, oğlunun ikide bir şaplak indirdiği gizel ensesini, kızının kirpiğini bir özleyiş özledi!... İnsan, radyosunu, radyosunu bulanık yeşil gözünü; kırmızı, yeşil, sarı çizgilerle çizikli gavur şehirleri adı dolu aydınlık yerini de özler miymiş? Allah kahretsin! Özlermiş insan duygulu olunca. Bereket şu Sirkeci'nin otelleri her Anadolu kasabasından eşya ve merhaba taşır. Her otel kiraathanesinin aynasına, Hacı Mustafa Efendiye, ziraatçıye, Baytar Fuat'a, Kangaloğlu'na, İdris Beyin damadına, sakallı oğlunun çenesine ait iki canlı çizgi çizilmiştir. Yoksa daha da garipseyecekti. Hani nerde ise...¹

Köyünden uzun süredir ayrı kalan delikanlı köyüne dönerken çok heyecanlıdır, özlem doludur. Evini, anasını, köpeklerini özler...

"Yandan çarklı, suları döve döve köyüme götürüyor beni. Evimde anam, köpeklerim bekliyor. Şimdi kafasını koymuştur kuyruksuz, balkonun trabzanına. Gökyüzünde yıldızlar var; sayısız. Kimi kayıp gidiyor. Kimisi ne zamandır bakıyor kim bilir?... Öpmek istiyorum. Dudaklarımı çavdar ekmeğine sürüyorum."²

"Hiç kötü ana olur mu? Evladının başına ne gelirse elsin kollarını açar, evini açar, onu hep affeder analar değil mi?"

"-Söyleyin ona, eve gelsin! -dedi-. İki gecedir evin semtine uğramadı. Bu işten hiç bahsetmeyiniz. Gelsin, öpsün elimi. Bu da onun son cahilliği olsun. Ben yapacağımı bilirim: Yarından tezi yok, ona bir memuriyet bulmak için yeldirmemi sırtıma geçirmeliyim. Başını da bağlamalıyım onun. Size gelince beyler, onu içinize almayın. Başka arkadaşlarınız varsa, tembih edin: onlar da almasın. Size de vasiyetim olsun: Siz de vazgeçin bu işten. Belki siz bu oyunculuk sayesinde bir gün aç, bir gün tok

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli, Rıza İlyoner* s. 48.

² Sait Fâik, *Son Kuşlar - Havuz Başı, Yandan Çarklı*, s.201.

geçiniyorsunuz. Ama, o oğlan bu işi yapamaz. Sıhhati müsait değildir. Hastalıklı büyüdü. Vakti hali yerinde insanların evlatları olsun artist biraz da. Fikaranın çocuğuna artistlik neymiş? Kör olsun! Hep de fakir fıkara çocuğu özenir sizin işe. Halit Efendi! Anasının kefen parasını çalan çocuktan kime hayır gelir ki, size gelsin. Yalvarırım size Halit Beyefendi oğlum! Çocuğumun istidadı bile varsa kırın... Sizden ricam bu!¹

Evin direği olan analarımız. Aileyi, çocukları bütün olarak tutan, koruyan, birleştiren, idareci olan analar, gerçek yaşamda da hikâyelerde de hep böyledirler.

Aile, ebeveynler hep çocuklarına göre programlar kendilerini. Hep çocukları için yaşarlar. Onların hastalıkları, onların üzüntüleri, onların sorunları hep içlerindedir her saniye çocuklarıyla birlikte yaşarlar:

"Aile günden güne ağırlaşan, günden güne içine kapanıp kararan ve şişmanlayan genci harekete getirmek için ne edeceklerini bilemiyorlardı. Çuvallar İstanbul'a gidiyor; İstanbul'dan çuval geliyordu -Benim ticaretten anladığım bu kadardır, arkadaşın da daha fazla değildi-. Kasa para doluyordu. Ama genç adam para ile ne yapılabileceğini bile unutmuştu. Haftada bir içtiği üç kadeh rakının da onu derin uykusundan uyandıramadığını gören tüccar peder, gece rüyasında mı gördü, Yoksa hekimlere mi danıştı; yoksa aile büyükleri bir hafi celse yaparak birbirlerine fikir mi eklediler. Burası nasıl oldu? Yine bilmem. Çünkü ailede bu fikri tek başına bulacak adam pek yoktu. O evde düşünülmez; yenir, içilir, hesap yapılır, uyunurdu. Fikir, oğlanı evlendirmektir.²

Evliliklerde çocuk bir hayli önem taşır. Genelde çiftler çocuk özlemi duyar. Özellikle erkeklerde bu daha belirgindir. Dimitro da

¹ Sait Fâik, *Kumpanya Kayıp-Aranıyor Gauthar*, s.50-51.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan - Az şekerli, Melahat Heykeli*, s. 40.

böyle düşünmekte mutlaka bir kızı olmalıdır erkek çocuk istememektedir.

“Dimitro bu sırada meşhur olmuş, dükkanı müşteri almıyor, kalfaları, çırakları, ile Beyoğlu ve Tarlabası arasında bir muazzam dükkanda vakur çalışıyordu. Epey para yaptı. para ile beraber aşkı unutuldu. Kendisinin unuttuğu aşkı başkaları da yavaş yavaş unuttular. Kalfalara yol verildi. Çıraklar büyüdü. Dimitro yine yalnız başına müşterisiz; çıraksız, kalfasız kalınca Tarlabası mahallesinin en fıkırdak kızını kandırdı. Onunla evlendi. Bütün merakı çocukta idi. Ah bir çocuğu, bir kız çocuğu olsaydı! Oğlan çocuk istemiyordu. Bütün şarklı erkeklerin aksine bir kız çocuğu için canını verecekti. Çocuğu olmadı. Aldığı kız ona nereden bulursa bulacak bir çocuk yapacaktı ama Dimitro'dan habersiz yapması daha iyi idi. Yapamadı. Boşandılar.”¹

Dimitro'da öçocukö saplantı halindedir. Bu nedenle ada'ya geldikten sonra hayatına düzen vermek ister. Çocuklarla da ilgili çok ilginç düşünceleri vardır Dimitro'nun...

Buraya gelince tekrar evlenmiştir. Yine çocuğu olmaz. O zaman ada'ya göç etmiş çok fakir bir Yahudi ailesinin kızını kendine evlatlık alır. Kız şimdi yirmisinde vardır. Civelek, fıkırdak bir Rum kızı olmuştur. Ona Dimitro bakar bakar, “Belki de soyu soppu Yahudi değildi” der. Bazan düşünür ki insanlar anasından ne Yahudi, ne Müslüman ne Hıristiyan doğarlar. Buna Dimitro hayret eder.

“-Beni anam, doğduğum zaman Balat'taki havraya bıraksaydı ben şimdi mis gibi bir Yahudi olurum. Seni Mişon, anan, doğduğun zaman Süleymaniye Camiine bıraksaydı, sen de şimdiye kadar müezzin olmuştun.”

¹ Sait Fâik, Medarı Maişet Motoru, Medarı Maişet Motoru, s.31-32.

Karısı ölmüş, Yahudi kızı ufacıkken kendine kalmıştır. Akşamları, poyrazın camlarını dövdüğü sahildeki eski evde, kızın kıvırcık sarı saçlarını tarar, yemeğini yedirir, yatağına yatırır, ona Rumca ninniler söyler, uyutur.

Kız büyüyünce büyük şehirde bir işe girmiştir. Fransızcalar ezberlemiş, daktilolar öğrenmiş, mühim bir matmezel olmuştur. Bütün süslere merakı vardır. Dimitro onun arzularını, yani, fistanlarını bile temin edemez. Bununla beraber günün birinde Dimitro'nun evlatlığı tertemiz, tertemizden daha fazla, müthiş şık giyinmeye başlar.¹

Kumarbazların da aileleri vardır. Onların da karıları, çocukları vardır. Hatta karısından çekinen, kumarbazlar da vardır.

"- Yok- dedi-, evlendim. Darphane'deki katibin kızıyla. İki çocuğum bile var. Karım da eli bayraklı mı eli bayraklı ! Kocan ne iş yapar ? diye sorarlarsa, öyle nazik, öyle kibar, öyle bizim mahalleli bir : "Kumarbazdır efendim! ..." dermiş ki, sorma !...²

Ailede haksızlıklar da yaşanır.

"Haksızlıklar, bizim evde de girila idi. Üç kardeş çocuğundan biri hizmetkar, öteki serseri, beriki zengin eczacı idi.³

Evin içi normal gibi görünse de garip şeyler döner bazen.

"Evin içinde garip şeyler dönüyordu. Görünüşte her zamanki gibi idi sesler, çağırışlar, yemek zamanları, hatta yüzler. Keşke bütün eşyalar yer değiştirmiş, sesler kısılmış, yemek zamanları değişmiş olsaydı da bu her şeyin her zamanki yerindeliliğine bile karşı gelen hava olmasaydı. İnsan beklerdi o zaman masaların, bardakların, iskemlelerin yerlerinde yer etmesini. Hayır, her şey

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, *Medarı Maişet Motoru*, s.32-33.

² Sait Fâik, *Havuzbaşı- Son Kuşlar*, *Kumarbaz Hayri Efendi*, s.21.

³ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar*, *Güğüm*, s.116.

yerli yerinde idi. Küçük kardeşim sabahleyin aynı saatte uyanıyor. Çay aynı dakikada kaynıyor, küçüğün sefer tasına konacak ekmeğin kokusu yatakta burnuma geliyordu. sobanın başına çöken küçük kendi halinde, mütevazi ve sevimli sabahımız aynı idi.¹

İşte özveriye özveri, sevgiye sevgi, desteğe destek olan aile bireyleri. Aile birlikteliğinin en güzel örneğidir Mustafa'nın ailesi...

"Bir sabah her zamanki çamın altına vardım ki, bir köylü kadın üç yarı çıplak çocuk, garip bir takım taşlar, tahtalar, saclarla bir şeyler yaparlardı. Bu, her tarafında poyraz, lodos, gündeğusu, keşişleme, yıldız, karayel rüzgârı giren bir evdi. Mustafa, arkasına, yeşiller giymiş, güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.

- Arslan Mustafa! - dedim-. Su buldun mu. Su ?

- Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça ama, idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem."²

Güzellik kavramı kişiye göre değişmektedir. Kimi esmer sever, kimi sarışın kimileri de kumral...

"Ona göre güzel şey, şöyle bir şey olmalı :Kıvır kıvır zeytinyağlı saçları olmalı. Kafasında sirkeler parıldamalı... Akşamları gaz lambasının altında Boşnak karısı ölen kızının bitlerini ne büyük hazla kırardı! Saatlerce ağzının kenarında bir zevkli salya ile, o Horhor'daki evin geniş, soğuk odasında küçük kızla Boşnak karısını içi ezilerek seyredirken; bütün Horhor mahallesini yakmamak için az mı arkadaşlarının gece nöbetlerini almıştı. Yangın geceleri evine koştuğu zaman ana kızı kaç defa birbirinin bitlerini ayıklarken yakalamıştı. Akşamları, az mı

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan, Az Şekerli-Panço'nun Rüyası*, s.34.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karanfiller ve Domates Suyu*, s.48-49.

öğürtücü çiğ etlerle yapılmış yemekler yemişti. Neydi o, bakla, et, hıyar turşusu ve tarçınla yapılmış Sırp ekmeği ?”¹

İnsanın ailesi dışında ana-baba-kardeş-abla bildiği kişiler de vardır. Aileye karşı neler hissediliyorsa bu insanlar da aile saydığı kişilere öyle duygular beslerlerdi. Sevgiye sevgi, kavgaya kavga, çekinmeye çekinme.

“İşte Hikmet, o zamandan beri hâlâ didinir. Kondos'a baba gibi, Naci'ye kardeş gibi sarılırdı. Yalnız Melek'le pek geçinemez. Çok kavga ederler. Fakat Kondos'tan korkmadığı, Naci'ye ise kendisinden altı yaş ufak olduğu için hiç ehemmiyet vermediği halde Melek'in her sözünü yerine getirir, Ondan garip bir çekingenlik duyar.”²

Ana baba ölse dahi unutulmazlar hep anılırlar. Memleket hasreti de bir başkadır...

“- Onu sorma ... Başımı alıp köylere gidiyorum. hem sana bir şey söyleyeyim mi ? Ben, “... “kazasının “... “köyünde muallimim. Yazın köyü terkeder; gelir, buraya yerleşirim. Tanıyan yok, bilen yok. Burada da doğmuşum ! Adeta benim içimde bir şey vardır. Bu toprağa bağlılık hissi. Bu neden biliyorum : Ben ta ... şu ileriki köyde doğmuşum. Anamın babamın yedi buçuk dönüm arazisi varmış. Biri yirmi dört (anam), biri otuz iki yaşında (babam) ölmüşler. Biri veremden, öteki bilmem hangi mikroptan. Ben bu su başını bir yaz görmesem, hastalanırım.”³

Gurbete giden oğlundan haber alamamak yaşlı insanları daha çok üzer, daha çok yıkar. Merak içinde bir takım varsayımlarda bulunmaktan başka yapacak hiç bir şeyi olamamak...

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Medarı Maişet Motoru*, s. 211.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Medarı Maişet Motoru*, s. 22.

³ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.104.

“Zavallı kocakarıya gelince, hala Ahmet'in döneceğine ümidi vardır. O kızı bulup evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuştur. Belki parası yoktur. Ev bakmak bu zamanda güçleşti. İstanbul gibi yerden kalksın buralara kadar masraf mı etsin, onun için gelmez.”¹

II.1.32. İnsanların Yaratıcılığı

İnsanlar güçleri ve yetenekleri doğrultusunda hep birşeyler yapmak isterler. Olmayan birşeyi yapmak, düşünülene gerçekleştirmek insanın yaratıcılığıdır. Çoğu insan bir şeyler yaratmak ister. Gücünü ve olanaklarını zorlayarak düşündüğü şeyleri somutlaştırabilir. İnsanların yaratıcı olması, yapıcı olması çevresindeki insanları da mutlu kılar, sevindirir.

Muharrem yaratıcı insanlardan yalnızca biridir. Muharrem kulübe yapıldıktan sonra ıvır zıvır işlerle uğraşmamaya başlar. Küçük bir sandal yapmıştır. Kulübenin önüne bir iskele kurmuştur. İki tarlanın arasına girerek bir de Sakarya'nın üstüne köprü kurmuştur. Asıl görülmesi gereken köprüdür. Muharrem'deki sevgi, esrar, güzellik, yalnızlık düşünceleri sanki köprü'nün çerden çöpten yapılmış parmaklığında gizlidir. Eğriler içinde olan bu parmaklık öylesine güzeldir ki buna bakan insanlar sanki saatler harcanmış uzun uzadıya emek verilmiş gibi telakki ederlerdi. Oysa Muharrem bunu çok kısa bir sürede yapmıştır. Bu parmaklıkta Muharrem'in köprüler yapmak, güzel şeyler yaratmak, balık tutmak, yaşamak, kendi düşünce ve inaçlarıyla yepyeni bir dünya yaratmak gibi düşünceleri okunmaktadır. Hüseyin Ağa bu köprüyü çok beğenmiştir. Kulübeden de güzel olduğunu söylemektedir. Hele iskelenin güzelliğine hayran kalmıştır. Gözüne bir ip ilişir. Bu ipin ne

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, Tahtacılar*, s.42.

olduğunu merak eder ve sorar. Muharrem ipi ağır ağır çeker. Bir kasnağın yavaş yavaş yükseldiği görülür...

..."İçinden bir takım işkembelerin arasında, bizim karideslerden on on beş defa daha büyük kıskaçlı hayvancıklar çıkardı.

- Ülen bu yengeçleri ne yapacan, Muharrem ?

Muharrem :

- Satacağım Ağa - derdi - satamazsam ben yerim. Ama müşterisi var. Her gün götürürüm. Hani kasabadaki fabrika yok mu ? Orada çalışan gavurlar ... bunlara bayılır onlar. Bunun eti de dana etinden lezzetlidir, çavuş.

- Sus Muharrem sus ! O pis hayvanlar yenmez."¹

Hüseyin Ağa ne kadar tiksiniirse tiksinsin Muharrem yaratıcılığının ürünlerini de satmak dileğinde ve azmindedir. Çünkü o bir şeyler yaratmıştır, bundan da zevk almaktadır.

İstanbul'da köprü merdivenlerinin altında dilsiz bir boyacı vardır. Bu boyacı bir dahidir. Mercan Usta... Mercan Usta'nın reklama ihtiyacı yoktur. O fakir doğmuştur, fakir ölecektir. Ancak yazar, dilsiz boyacının reklamcısı olduğunu söyler ısrarla. Herkesin ayakabısını gidip Dilsiz Boyacıya boyatmasını söyler. Sonra da Mercan Usta'nın yaptığı-özenmeden yaptığı-kemik kakmalı boya sandığını yeni bir dünyaya doğar gibi seyretmelerini ister. Boğaziçinde mehtap, Çamlıcada grup, insan oğluna ölümünde arada bir hatırlatsa da Mercan Usta'nın kemik kakmalı boya sandığı durmadan yeniden doğmanın mehtabı olduğunu söyler. Yazar öylesine iddialıdır ki, öylesine kendinden emin konuşur ki ; iddialarını şöyle sıralar :

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Sakarya Balıkçısı, s. 99-100.

Mercan Usta'nın boyacı sandığını seyrettikten sonra, içinizde Mercan Usta ile bir salaş meyhanede iki kadeh içmek ve Mercan Usta'dan ayrılırken elini öpmek isteği doğmazsa, İstanbul ilini bırakıp gidin. Nereye giderseniz gidin. Uçağa binip New York'a gidin paralı iseniz. Parasızsanız Sarayburnu'nda atın kendinizi. Üç dört yüz binlikseniz gidin çirkin apartmanınıza ; sümüklü çocuklarınızı, lavanta kokulu pasaklı karılarınızı kucaklayın. Ne bok yerseniz yiyin.¹

Balıkçı olupta yaratıcı olan dahiyane düşünen yok mudur sanırsınız ? Elbette vardır. İşlerinin ehli olan insanlar birşeyler yaratmak için durmadan düşünürler, düşüncelerini çürütürler, yeniden başka düşünce üretirler ve sonunda çok güzel icatlar yaratırlar. "Bulamayan" adlı hikâyede buna güzel bir örnek vardır.

-Gelin, görün-dedi-, oldu. Bu gün tamam. Göreceksiniz nasıl.

Beraberce yürüdüler. Şimdi bir kayanın üzerindeydiler.

Hesaplar tamamdı. Arşimet kanunu ne diyordu: "Her cisim, yerini değiştirdiği suyun hacmi kadar kendi ağırlığından kaybeder."

- Benim icadım da, Arşimet kanununa istinad ediyorsa da, ben sudan çok ağır bir cismi yüzdürebilirim; ayrı mesele ! İcadımın asıl kıymeti ağırlığı olmayan, tebdili mekan ettirdiği suyun hacmi ile kendi ağırlığı musavi, teknil kamaraları su dışında, su ile hiç teması olmayan bir tekne. Buyurun şemasını !²

Ustalık herkese nasip olmaz. Herkes usta olabilir ama yine herkes öustaö olamaz. Ustalık inceliği ve işçiliği gerektiren bir olaydır. Böyle insanlara iş yaptırmak büyük bir şanstır bence.

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son kuşlar, Gün Ola Harman Ola*, s.159.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son kuşlar, Bulamayan*, s.132.

Yaşanılan yerde - evde, dükkanda - o ustanın inceliğini görmek insanda güzel duygular uyandırır. Barba Antimos işte böyle işçiliği dahiyane olan bir ustadır. Bunun dışında ilginçlikler yaşayan, yaşatan insanlarda vardır. Sebzeci Apostol, sütçü Pandeli Efendi, ...

Yazar bu güzel insanları yaratıcılıklarıyla ve ilginçlikleriyle anlatır :

"Şu duvarı Barba Antimos yapmıştıö diyeceğiz." Kornil'in kahvesinde sobanın başında otururdu. Sesen sene kirlenmemiş gözleri ve elleriyle köylü cıgarasını bıyıklarına takardıö diyeceğiz. "Yanaklarını şişire şişire cıgarasını içerdi" diyeceğiz. Belki biz, Barba antimos'tan evvel hatıralar yokuşundan yuvarlanacağız.

"Şu kış günü, ayaklarımızın buz kestiği şu kış günü, şakır şakır öten kanarya da bir gün ötmeyecek. Sebzeci Apostol, Marko isimli eşeğine rakı içirmeyecek. Sütçü Pandel'i efendi vergi borcunu verdiği halde nasıl hapis kararı alındığını, bu kararı bozmak için başına neler geldiğini, İngiliz İmparatoriçesinin şahane tavırlarının altında göbeğinin üstünde Kornil'in "Pucos" ismindeki kedisi olduğu halde anlatmayacak. Balıklı, mürekkepli, tütünlü ve lastik kokulu kahveden eve döndüğüm zaman, Barba Antimos'un namuslu seksen senesini birer birer yaşamak sevdasıyla kaleme kağıda sarılmaktan usanmayacağım."¹

Esnaf olmak rekabeti gerektirir. Rekabetin yanı sıra zekayı gerektirir. Müşteri çekmek, dükkanı cazip hale getirmek sanıldığından da zor bir iştir.

Melek bir esnaftır. Berber dükkanı vardır. Ada'da esnaflığını sürdürmektedir. Yazlığa gelen bir çok Türk genci vardır. Bu

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı- Son kuşlar, Barba Antimos*, s.171.

gençleri dükkanına çekmek için çeşitli hilelere baş vurur. Rakibi Rum berberi vardır. Onun taktiklerine karşılık vermek ondan daha çok müşteri çekmek için hileler icat eder. Hilelerin bir tanesi Fahri'yi kendi dükkanına çekmesidir. Bu basit masum bir hiledir. Şöyle gerçekleşmiştir. Fahri elinde havlularla banyodan dönmektedir. Dalgındır bir çok şeyler düşünmektedir. Tam berber dükkanının önünden geçerken melek onun geleceğini hesaplamış ve kapının önüne çıkmıştır. Sonuçta Fahri Melek'in dükkanına çekilir.

Esnaflar arasında rekabet elbette güzel bir didişmedir. Ancak bu didişme hırsla, paraya, tutkuya dönüştürülmeden yapılanıdır. Bu soylu bir davranıştır. Kimseyi de Husursuz etmez.

II.1.33. İnsanların Beklentileri

İnsanların beklentileri aldığı eğitime, kendilerinde oluşan kültüre, maddi imkanlarına ve dünya görüşlerine bağlıdır. Elbette herkesin beklentileri vardır. Ancak bu beklentilerin bazıları insan gücünün üstünde olabilir. Olmayanları umanlar ise umut içinde yaşayan insanlardır. En ufak beklentileri gerçekleştiği anda bu insanların hep mutlu olduklarını gözleriz.

"İstepan, bana, daha yaşı kırkı henüz aşmış bestekarların, modası gelip geçmiş şarkılarını, gözlerini süzerek, benim ona vereceğim iki liranın bir an evvel verilmesini, yajut verilip verilmeyeceğini düşünen beyaz ve masum alnıyla, gözleri yüzümün neresinde olduğunu anlayamadığım bir şekilde bakarak çalardı."¹

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karidescinin Evi, s.168.

Beklentiler insanın gücü ve hayelleriyle orantılı olursa o insan mutlu olur. Bu nedenle de beklentileri, umdukları gerçekleşmese bile insanlar üzülmezler, mutsuz olmazlar:

“Berber dükkanının açılma merasimi, Melek'in ümit ettiği kadar, hiç de parlak olmadı. O, doğrusu, hiç bir şey tahmin etmiş değildi. Fakat, sanıyordu ki: bu sanmak bile değildi. Zayıf, pek zayıf bir hissikablelvuku idi. Neden sonra kelimelere çevrilebilecek bir önsezi; hiç olmazsa şenlik günlerinde olduğu gibi beş on kişi temiz giyinecek ... Ortalıkta garip bir sessizlik, bir boşluk, bir sükut, bir kaç nutuk. Velhasıl adi günlerden başka bir günlerden başka bir günde olduğumuzu anlatacak, bunu bize duyuracak, hareketsizlik, bir kaç hareket ...”¹

Dükkanın açılışıyla ilgili abartılı hiç bir şey ummamış bu nedenle de ne üzölmüştür ne de sevinebilmiştir.

Balıkçılar, torunları için güzel şeyler umut ederler. Güzel meslekler hayal ederlerse de boşunadır.

“Torunlar balıkçı olmasınlar, diye her şey yapılır. Balık bir gün sandal dolusu; ertesi gün, daha ertesi gün, olta kıpırdamaz. Onun için çocukların balıkçı olmamasına gayret edilir: Beyhude gayret!”²

Kimi dükkan açar muşhur olur. Dükkan müşteriye alamaz hale gelir. Kalfalar, çıraklar, bol bol paralar... Dimitro bunları yaşar ancak bir zaman sonra yine yapayalnız kalır. Onun tek beklentisi, ne para, ne mülk, ne de şöhret. Tek beklentisi vardır Dimitro'nun :

“Dimitro bu sırada meşhur olmuş, dükkanı müşteriye almıyor, kalfaları, çırakları ile Beyoğlu ve Tarlabası arasında bir muazzam dükkanda vakur çalışıyordu. Epey para yaptı. Para ile beraber

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.109.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.133.

aşkı unutuldu. Kendisinin unuttuğu aşkı başkaları da yavaş yavaş unuttular. Kalfalara yol verildi. Çıraklar büyüdü. Dimitro yine yalnız başına müşterisiz; çıraksız, kalfasız kalınca Tarlabası mahallesinin en fıkırdak kızını kandırdı. Onunla evlendi. Bütün merakı çocukta idi. Ah bir çocuğu, bir kız çocuğu olsaydı ! Oğlan çocuk istemiyordu. Bütün şarklı erkeklerin aksine bir kız çocuğu için canını verecekti. Çocuğu olmadı. Aldığı kız ona nereden bulursa bulacak bir çocuk yapacaktı ama Dimitro'dan habersiz yapması daha iyi idi. Yapamadı Boşandılar.”¹

Dimitro için varsa yoksa çocuktur. Ama kız çocuğu. Zengin olmak milyoner olmak Rıza'nın en büyük hayali, emeli, beklentisi. Bu nedenle soyadını dahi değiştirmemiş midir ?

“Ama rahat edememişti. Beş yüz bine çıkarmak için anasından emdiği burnundan gelmişti. Eskisinden daha cimri olmuştu. Şimdi de milyonu bir doğrultabilseydi milyonu. Ne kelimeydi bu be, ne kelime ? Mi... li... yon!...

Çabuk söylendiğine ne bakarsın milyonun. Çocuk ağzı olduğuna ne aldanırsın hemşerim. Anasının gözüdür milyon... Milyon er : Milyonun erkeği, milyonun adamı. Tam o sıralarda piyangodan da 60.000 lira çıkmamış mıydı? Soyadını da değiştirebilseydi. Şu babası da ne soyadı bulmuştu ya. “Karagözoğluö. Üç yüz lira harcadı. İsmi Rıza Milyon-er koydu. “Rıza Milyonerö: Dükkanın kapısına levhayı astı ama, yap hesabını sen milyoner değilsin, derseler diye, yüreği titrerdi.”²

Eğitim önemli değil onun için, yalnızca yapılan iyilikler ve kötülükler önemlidir:

“-Başka bir gün. Hem ben sana doğrusunu söyleyeyim mi? Ben ne istediğini adamakıllı bilen birisi değilim. Yalnız bildiğim

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Medarı Maişet Motoru*, s. 31-32.

² Sait Fâik, *Alemdağda var bir yılan-Az şekerli, Rıza Milyon-er*, s:51.

bir şey varsa o da, başkaları iyi şeyler yaparsa derhal anlıyorum. Ben hakiki bir köylüyüm. Yarım yamalak tahsilimle iyiyi, kötüyü tefrik ediyorum; bu bana yeter!”¹

Arkadaşlık kurabilme özlemi, onu küstürme özlemi gidip ayaklarına kapanma özlemi. Kahramanımızın beklentisi diğer insanlara göre daha farklıdır:

“Azıcık pişmanlığa benzemiyor mu bu rahatlık?” diye düşündüğüm oluyor. Hayır hayır! Pişmanlığın tadı da başkadır. Ah kūsüşüne, küstürdüğüme pişman olabileceğim bir arkadaşım olsa da gidip ayaklarına kapansam!... Çocuklar gibi “Yalvarma!” dese de yine konuşmasa. O güzel pişmanlık hissi çocukta kaldı. Şimdi nerede ? Ara ki bulasın. Sonuna kadar kūsüp yeni dostluklar kuracağız. Bu iş sonuna kadar böyle gidecek. Kimbilir belki de bu böyle olduğu için, tecessüsümüz hiç eksilmeden yeniden yeniye doğduğu için yaşamak insanlarla beraber güzel değilse bile çekici bir şeydir.”²

Edebiyatın insanlar üzerindeki rolünü anlatır yazar. İnsanlara bakış açısını...

“İşte dünya yüzünde edebiyatın rolü: Güzele giden şey. Kadınlar güzel olmak için süsleniyorlar. Bu adam bıyıklarını güzel olmak için bırakmış. Şu çocuk bu yüzü isterse elli yaşına kadar mı muhafaza edebilir. Değil muhafaza, Onu yüz yaşına yaşasa yüz yaşına kadar tekamül ettirebilir. Sıhhatli insanlar yüzleri muntazam olmasa da ne kadar güzeldirler. Marazi güzellik üç beş gün sürer.”³

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s:105.

² Sait Fâik, *Dondurmacının Çırağı*, s.223.

³ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü, Yaşasın Edeb., Yağmurlu Hava*, s.60.

II.1.34. İnsanların Acıları

İnsanlar acılarla birlikte yaşarlar. Yitirilen bir şey, yerine konuşulabilecekse insana acı verir ama çeşitli yollarla o yeniden kazanabilir. Ya ölüm !... Yitirilen kolaysa eğer onun acısı bir başka olur.

"Onun ölümüyle beraber başlayan sinir hastalığım; bayılmalarım, titremelerim doktorları bile aldatmıştı. Sahiden hasta olduğumu sanıyorlar, tebdili hava tavsiye ediyorlardı. Ama ben, kendim çok iyi biliyordum ki hasta değildim. Nasıl becerdim? Bilmem. Tiril tiril titrer, hayaletler görür gibi haykırır, düşer bayırdım. Baygınlığım sırasında bütün sözleri işitir, doktorun nabzımı tuttuğunu bilir, ama dudaklarımı kenetler, ısırır, köpükler saçardım. Hepsini biliyorum. Bunu niçin yapardım. Bilir misiniz? Babamın ölüsünü kıskanırdım da ondan. Herkes onun ölümüyle alakardı. Komşulardan tutun da akhvedeki arkadaşlarına kadar! Ne hakları vardı? Onu yalnız ben seviyordum. O halde ben düşünüp üzölmeliydim. Onlara ne oluyordu? İşte, etrafımı saranların babamın ölümünü benimle alakadar olup unutmaları için bu sinir buhranı oyunlarına başlamıştım."¹

Bazı insanlar sandığımızdan daha da çok hassastırlar. İnsanların duyarlılığı kişilere göre değişmektedir. Bazı insanlar olanlardan-başına gelen olaylardan- çok az etkilenir, bazıları tamamen duyarsız kalır, bazıları ise ciddi ruhsal yıkıntıya uğrar...

"-Bir kazadan sonra... -dedi-. Takası battı. Üç saat deniz üstünde kaldı. Sonra böyle oldu. Alırız, memlekete götürürüz, oturamaz kaçır gelir İstanbul'a. Hep bu kahvededir. İlişirsen küfreder. Çocuk gibidir zavallı!"²

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Gümüş Saat*, s.38.

² Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya*, s.35.

Bedenimizde oluşan her rahatsızlık bizlere acı verir. Her ağrının tadı farklıdır! Diş ağrısı insana acı verir, mide ağrısı, baş ağrısı, karın ağrısı bunların insanlara tattırdıkları acı farklı farklıdır:

“Midesindeki ülserle salık verilmiş bir kaç kocakarı ilacı her zaman iyi gelmez. Mavi gözlerini bulandıran bir keder, yüzünün o seksen senelik fedakar, çilekeş ve namuslu manasına, istemiyerek, zorla gelmiş, insanlarla kerhen ahbap olmuş, onların kanunlarına mecbur olarak uymuş bir keder, mahçup bir şikayet katıldığı zamanlar, ülser ona çok mu acı duyuyordu bilmem. O şikayetleri midesine, midesindeki yaraya yüklediği zaman, acı çoktan hafiflemiş olması lazım gelirdi. Günlerdir evden çıkmamıştı. Acıyı o zaman çekmişti. Yokuşu indiği zaman, daha inerken, acı hakkında, midesi aleyhinde söylenmek için yola çıkmıştı, denebilir.”¹

İçince dağıtan çevrenin huzurunu bozan, küfreden insanlar vardır. Bu insanlar içmeye görsün hemen civıtlılar küfürlere başlarlar. Eğer bir meyhanede içiyorsa iş daha da sarpa sarar yanında bulunan insanlar da huzursuzluk duyar, acı çekerler.

“Yanko tereddüt etti. Ali Rıza içince civıtırdı. Küfrederdi. Cam kırardı. Yapmadığı kepezelik kalmazdı. En sonunda ise muhakkak dayak verdi. Bu rüzgârda Ali Rıza'yı dövmek de mesele idi. Ya kazara denize uçarsa! Olur mu olurdu.

- Ne duruyorsun be, beyefendi emrediyor! Doldursana, zangoç tohumu!

Bu küfür Yanko üzerinde istenilen tesiri yapmıştı; bardağı doldurmadı... Ali Rıza fazla içmek istemiyordu. O da biliyordu ki,

¹ Sait Fâik, *Barba Antimos*, s.171.

içince civıtaçaktı, kızacaktı, lafını beceremiyecekti. Halbuki ona üç bardak şarap bir ittihatçı natırakası verildi.”¹

Memlekete duyulan özlem insana hem hüzün verir hem de acı. Memleketi düşünmek ancak ulaşmak, gitmek isteyip de gidememek. Memleket özleminin oluşturduğu acı farklı bir acıdır.

“Fahri pencereyi açtı. Etraf yeniden kararmıştı. Burnuna bir memleket havasının kokusu geldi. Vücudu değil, içi üşür gibi oldu. Hatta biraz sarardı. Her zaman, doğduğu, çocukluğunu geçirdiği memleketin rüzgârlarıyla bir melal duyardı. Kim bilir belki de çok sevdiği insanların orada, servilerin, söğüt ağaçlarının dibinde Sakarya'ya bakan tepelerde yattıklarını hatırlıyordu da, bilmeyerek belki de onun için bu melali duyardı.”²

Kayıp olmak, evden uzaklaşıp gitmek, eve haber vermemek aile bireylerini çok etkiler. Hele kaybolan daha doğrusu ailesine kendisiyle ilgili hiç bir haber ulaştırmayan bir genç kadınsa...

“Yalnız o zamandan beri, eski konsoloslardan Vildan Bey'in gazetelerde kayıp ilanları görünce derin bir kedere kapıldığını, yüzünün sapsarı kesilip durgunlaştığını, günlerce odasına kapanıp çıkmadığını biliyoruz. Dört senedir de adeta kendisi okuyup yine kendisi üzölsün denebilecek bir ilanı gazetelere verdiğini göröyoruz. Bu ilan, beş altı gazetede birden çıktığı zaman, bütün bu gazeteleri satın alan Vildan Beyin odasına kapandığını, aynı ilanı saatlerce gözlükler gözünde okumaya - daha doğrusu bir film gibi seyre- daldığını görmeden biliyoruz.”³

Aile içinde tartışmalar da olabilir.

Babası, yüz yıkanılan porseleni, kadınlar tarafının paravanasını, sağlam bir koltuğu bırakarak, başka ne varsa

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.15.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Yolculukta*, s.77.

³ Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor*, s. 203.

kırdığı, yorulup durduğu zaman pencereden bakanlar, kızın çöktüğü sandalyeden yavaşça kalktığını, babasının elinden dülger keserini kapınca, evvela kalın ceviz koltuğu, sonra paravannayı, en sonra da porselen yalağı; hırsıyla, zevkle fakat ağlayarak kırdığını gördüler. Yine nasılsa babasının keserinden kurtulmuş bir kolonya şişesinin yerde köpürerek paramparça olduğu görüldü. Güzel bir koku, açık pencereden burunlarımıza geldi.

Melek, şimdi serbestti. Babasını, dükkanının ortasında şaşkın bırakarak, ağlaya ağlaya iskeleye koştu. Biletini aldı...”¹

II.1.35. İnsanların Sorumluluğu

Her insan sorumluluğunu bilmelidir. Sorumluluğunu bilen insanların yaşantıları, aile düzenleri, işleri hep düzenlidir. Çünkü bu insanlar prensip sahibidirler.

Bir yanda eğlenen insanlar karşısında eğlenceye katılmayıp evine giden düzenli hayatı tercih eden bir dalgıç. Elbette o, arkadaşlarından farklılıklar gösterecektir. “Yolculukta” adlı hikâyede dalgıç olan Hüsnü ve onun mesleğine, kendine olan sorumluluk duygusu ve güveni anlatılmaktadır.

“Biz böyle eğlenirken, o kendine güvenen arkadaşımız doğruca evine gider. Soyunur dökünür, abdestini alıp namazını kılar. Saat sekiz, dokuz olmadan yatardı. Gün doğmadan da uyanır, biz geldiğimiz zaman onu iş başında bulurduk. Bizden çok çalışırdı ama, hiç bir gün bunun için bize bir şey söylememiştir. İşini kendini göstermek için değil, sevdiği için yapardı. Yalnız kendisine ara sıra söyledik:

- Hüsnücüğüm. ihtiyatlı ol! Yavaş yavaş yaparız. Üzülme. Kendini yorma kardeşim. Bilirsin ya, bizim işte kendine fazla güvenmemelidir adam! -derdik. Tatlı, munis gözlerle gülerdi:

¹ Saif Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Bir Takım İnsanlar*, s.146.

- Ah be! -derdi-. Sizde dalgıçlık hevesi yok! Zanaat aşkı yok!
- Var be anam! -derdik-. Var ama, zanaatımız kolay değil.
- Orası öyle.... -derdi.

Yine gülerdi. ¹

Ali Rıza, Naci'yi ve Hikmet'i merak eder durur. Saatin kaç olduğundan da haberi yoktur. Şöyle düşünür:

"Saat kaçtı acaba? Ali Rıza: "Naci de nerede kaldı?" diye düşündü. "Şehirden çoktan dönmüş olmalı. Herhalde bir kahvededir. Kahveler kapanmadı mı dersin? Ha. Sultana'nın kahvesi sabahçıdır. Belki de bir gırgırda ziyafet vardır. Kafayı tütüslüyorlardır. Çapkın oğlan!" dedi. "Ya Hikmet? Hikmet nerede acaba? O da mı Naci'yle yoksa? Herhalde Naci onu bırakmaz. Gelip uyusaydı bari çocuk! Allahın günü o hergele balıkçılara uşaklık eder. Ama içlerinden insanı da çıkıyor değil ha! İşte kışına şayak lacivert pantolonu veren ihtiyar çok insan bir adam. O Romanya'dan alınmış dağ ayakkabılarını Hikmet'e veren delikanlı da iyi çocuk ha!"²

Hikmet iyi bir çocuktur. Hem yardımseverdir hem de haftalığından bir lirasını yanındaki çocuğa verir. Çocuğun yemeğini ise Ruhi Kaptan karşılar. Evdeki yemek artıklarıyla çocuk, karnını duyurmaya çalışır. Ancak bu yetersiz olmalı ki gözleri her zaman uykulu, gözlerinin altı her zaman çürüktür. Çocuğun bünyesi zayıftır. Böbrekleri bozuktur. Rutubet zayıf bünyesine göre değildir. Gözlerinin altı mor olmasını, çocuğun çok çalışmasına rağmen, ruhunun hareketsiz olması yorumlanmalıdır. Buna rağmen çocuk her sabah türkü çağırarak uyanır. Hikmet'se çocuğa kızar-bazan kulağını çekerek "Ulan!" der.

¹ Saif Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Yolculukta*, s.72.

² Saif Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.20.

“Senden şüpheliyim. Yoksa geceleri fazla rüya mı görüyorsun?” der. Oysa çocuk rüya görmenin ne olduğunu anlayamaz bile. Rüya görecek zamanı gelmiştir ama Ruhi Kaptan'ın artıklarıyla bu rüyayı daha bir kaç göremeyecektir.”¹

Tiyatroyla uğraşan insanların sorumlulukları yalnızca kendileri ile ilgili olanlarıdır. Karşılarındaki bazı insanlar ise sorumsuzdurlar bunu en güzel anlatan “Kumpanya” dır.

“- Size şu tiyatro namusum üzerine kalem ederim: Kimseyi dolandırmadım. Aldıklarımın yarısını da her zaman ödedim.

- Hiç aldığınız borcu, kuruşu kuruşuna ödediniz mi?

- Ödedim. Üstelik rakı da ısmarladım inanır mısınız? Tuhaf da bir şey oldu. Cebimde kalan yüzükleri gören birisi, benden borç istedi. Bana ikraz eden aynı adama borç para verdim. Bu borcu da gidip, tabii bir daha istemedim.

- Kim bu adam?

- İsmi lazım değil.

- Şimdi ne iş yapıyor?

- Ne bileyim? O zamanlar peynir işi yapıyordu.

- Gidip istemedin mi parayı?

- Bunu ömrümde yapmadım. Borç isterim. O başka mesele... Ama, alacağımı isteyemem.”²

II.1.36. Büyüyen Çocuklar

Elbette büyür çocuklar. Büyürken de bedenleri, sesleri, gözleri, bakışları, elleri kısaca bedeniyle ilgili neleri varsa bunların hepsi değişir.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.24.

² Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya*, s.14-15.

Büyüme çağında olan çocuklar çok kısa sürelerle tanınmayacak biçimde değişikliğe uğrarlar. Hatta hayret edilecek kadar birdenbire büyüyüslere de tanık oluruz.

İdris, büyüyen bir çocuktur. O, geçen yılki İdris değildir. Onu tanıyanlar bir yıl sonraki İdris'i şöyle anlatırlar:

"İdris kocaman bir şey olmuştu. Geçen sene Kaşıkadası'ndaki ahırların içinde rastladığımız çiftin erkeğinin ensesi gibi, dik bir ensesi vardı. Simsiyah saçları bir berber elinde, bir çok şeyler yapılmış gibiydi. İlk bıyığını kesmemişti. İncecik, modaaya uygun bırakmıştı.

Bütün bu zahiri sevimsizliklerine rağmen, İdris'in yüzünde o hayal, sergüzeşt günlerinin iyi hatları vardı. Hatta daha fazla. Fakat Kaşıkadası'nın lafını bile ettirmiyordu. Mütemadiyen genç kız hikâyeleri anlatıyordu:"¹

Büyüyen çocuklardan biri de Odisiya'dır. Odisiya çocukluğunda sesi temiz ve berraktı. oysa şimdi o temizlik ve berraklıktan eser kalmamıştır:

"O kıştan, birbirimizi hemen tamamen kaybettiğimiz kıştan çıkışta, Odisiya'yı boy atmış, yüzüne karışık, hilekar manalar sinmiş buldum. Yine şarkı söylüyordu ama, sesi, o temiz, berrak ses değildi. İçime ılık dünyalar deviren ses şimdi bana bir garip memleketin hilekâr hasis, yalancı, dedikoducu, yılan insanların şaraplar, açıklar, uykusuzluklar, hırslı gecelerle eskimiş gırtlaklarının sesi gibi cırtlak geliyordu."²

II.1.37. İnsanların Pişmanlıkları

Pişmanlık duygusu her insanda olması gereken bir duygudur. Her insan pişmanlık duyar, her insan üzülür. Ancak

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.52.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.50-51.

pişmanlıklar zararsız olduğu sürece güzeldir. Tamir edilebilen pişmanlıklar güzeldir, hoştur. Farkında olarak ya da olmayarak kalp kırar, bunu hemen telafi yoluna gideriz. Aynı hataya düşmeyiz bir daha. Daha doğrusu düşmemeye çalışırız. Bir de onarılamaz nitelikte olan pişmanlıklarımız vardır. Bu tür pişmanlıklarımızda geriye dönüş yoktur...

"- Ben kimim biliyor musun? -dedi-. Ben... Ben... Dünyanın en namussuz adamıyım. Benim bu işi gidip Papağan'a haber veren. Benim asıl katil! Katilden de beter, ben kancık, ben namussuzum!

Hayretle ona bakıyordum. Dirseklerini bacaklarına dayamış, elleriyle yüzünü kapamış. Bir zaman öyle kaldı. "Namussuzum" diye söyleniyordu. Sonra doğruldu. Cebinden nüfus kağıdını çıkardı. Dişçi, diş söker gibi baş tarafındaki resmi söküp aldı.

- Al -dedi-. Bu resmi bas gazeteye de görsünler. Ne basacan elin fakir kızını? Bunu bas adamsan... Namuslu isen bunu bas.

Sonra şunları anlattı:

- Fatma, Cevriye'lerde iken kız kardeşim de orada imiş. Dargınlar, konuşmuyorlar, kız kardeşim az buçuk oturmuş, çıktı geldi. Bana, "Seninki Cevriye'lerde -dedi-. Karı çok hasta. Hanımın doktoru varmış. Birazdan giderim, sana onu getiririm. Hastaneye yatırırız seni Cevriye Nine, deyip durdu. Karı zengin oldu gitti be! Bir de numaracı olmuş hınzır. Bana çok sırnaştı ama, yüz vermedim. Ölünceye kadar kūsüm ona. "Ben hemen ceketi omzuma, Papağan'ın dükkanına koştum. "Vay beyim -dedim-, merhaba!" soğukça bir ömerhabaö dedi. öMaşallah gözümüz yok ama, neden olsun... "dedim. Pis pis güldü. O sırada bir müşteri gelmişti. Zaten dar yer, ben de önünde durduğum için öylesine bir "pardon!" dedi ki, bütün kan tepeme sıçradı. Herife iğde tartıyordu. "Tabi -dedim-, bizlerle konuşmazsınız siz artık. Siz -dedim-, karı koca, Maşallah... " Sinirli oğlandır! Sapsarı

kesildi. "Yani ne demek istiyorsun?" dedi. "Hiç canım -dedi-. Fatma, Cevriye'ye doktor getirmeye gitti de ... Ahbabınız mış bey! Siz artık doktorlarla mokterlarla konuşuyorsunuz, öyle ya biz kimiz?" dedim, yürüdüm. Şöyle baktım. İğdeği tartarken tiril tiril titriyordu. Ben keyiflendim. Bastım gittim. Kim öldürdü Fatma'yı şimdi? Söylesene!.. O mu? Ben mi?... "1

Bir insanın ölümüne neden olmak elbette çok çok korkunç bir olaydır. Buna neden de bir anlık hırsdır, kapristir, cahilliktir. Bu insanın feryadı, tutarsız davranışları, çok şey anlatmak isteyip anlatamaması...

"-Başka bir şey yapacağım ben. Ben böyle gezersem deli olacağım. Ben dört duvar arasında rahat ederim. Ben bir namussuz bulup gebertmeli, dört duvar arasına girmeliyim. Ancak orada kendi kendime düşünüp buna bir... bir....

"Bir mana vermeye çalışmalıyımö diyemeyecek diye bekliyordum. Yine "bir kulp takmalıyımö dedi. Sustu. Cigarasını iki parmağıyla uzağa fırlattı. Birdenbire ayağa kalktı. Atılmış cigarayı söndürmek üzere gibi yürüdü. Tam cigarasının ateşi önünde durup düşündü. Cigaraya basmadan geri döndü.

- Şimdilik... şimdik... -dedi.

Asfalt yolu, apartmanları, otomobilleri, kendi mahallesini, yıldızları, daha bir çok şeyleri gösterdi.

- Şunlar... -dedi.

Sonra:

- Ben ... -dedi.

Kafasını, göğsüne, gökyüzüne vurdu. Cigaraya kadar yine gitti. Döndü yine geldi.

- Bir... bir... -dedi.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber, s.162-163.

Kendi mahallesine doğru giden yokuş aşağı kestirme yoldan çekti gitti.”¹

Bazı nimetlerin farkına geç varırız. Bunun tadını doya doya çıkarsak da gençliğimizin dinamizmini, ataklığını, coşkusunu hiç bir zaman bulamayız. İşte geç tadılan, geç farkına varılan güzellikler ve insanda oluşan pişmanlıklar:

“Çoktan beri böyle mahalleleri dolaşmıyordum. Şehrin büyük caddesinin o cazip havasına karışmış sürüklenirken, Yorgiya'yı tanıyınca mahallesini, evini de tanımak arzusu yeniden bende canlandı. Sanli yirmi yaşına dönmüştüm. Ama bu dönüş, o zamanki oluş değildi. Bu nihayet bir bilmeyerek tesir altında taklitti. Mahallelerde muhayyel sevgililerle yaşaya yaşaya, asıl sevgiliyi bulmak nasip olmamıştı, bana...”²

Yalan söylemek insanların kompleksinden kaynaklanır. Kendine güvenmeyen insanlar, zayıf karakterli insanlar yalan söyler. Ama gün gelir bu insanlar günün birinde bu huyları nedeniyle pişmanlık duyarlar.

“- Bak -dedi-. Fahri Efendi, biz insanlar ne yalancı, ne garip mahluklarız! Şu yolculuğumuzun başından beri gevezelik ediyorum. Ne söyledimse, hemen hepsi yalan! Yedi kız nerede bende? Bir tane çocuğum yok. Evlenmedim ki, çocuğum olsun. Bizim memleketin balıklarının eti lezzetlidir. İstanbul'unkiler manda etinden farksızdır, dedim a, o da yalandı. Deniz balığının, hele İstanbul'un balığının emsali var mıdır dünyada? Nedir o lüfer beyim? Nedir o kalkan, o uskumru, o barbunya, hele o ateş balığı? Ben dalgıçken, ara sıra kendi elimle pisi balığı yakalar, haşlamasını yapardım. Şimdi olsa ne giderdi değil mi?... Diyeceğim, insan kısmı oturduğu yerde bin yalan kıvrabilir. Köyümüz insanları daha parıltılı, daha kavi dedim a, o da yalan.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber, s.163-164.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Yorgiya'nın Mahallesi, s.178.

Nerede parıltılı birader? Parıltı dediğin ilimle, marifetle olur. İnsan, sanatında ilerledikçe parıldar. Kuvvete glince, mısır ununun kuvvetiyle kuvvetlenen insanın kuvveti...

Yalan söyledim, diyorum a... Demin bu yalanları söylerken, yalan olduklarını biliyordum. Şimdi, güya doğru söylüyorsunuz ya. Bu söylediklerimin de doğruluğuna kani değilim. Yine de pisi belığı yerine bizim öKavruksuö yun sazan balığını İstanbul'un ortasında bulsam, kilosuna kırk lira verir, alır; ağlaya ağlaya güle güle yerim.”¹

Gençlikte verilen randevulara gitmemek ya da gidememek ya da bu randevunun kıymetini bilememek daha sonraları -geçen yıllar karşısında-pişman olmak ve randevu verilen insanı belki bulurum umuduyla o yerlere gitmek...

“Camekanlarında şu yukarıdaki adamları teşhir eden bu büyük pastane, hemen hemen hiç bir fahişenin bulunmadığı bu saatlerde hepsinin hayatı birer hikâye olan bu yarı mütekait insanlarla dolduğu zaman, bir köşeye otururp, kelimelerden Meşrutiyetlere, İstibdatlara kadar gitmek mümkündür. Akşamın saat dokuzuna doğru pek tenhalaşan bu pastanede artık, meçhul birkaç insan vardır. Bunlar, bana öüle gelir ki, vakyiyle verdikleri bir randevuya o gün canları istememiş de gitmemişler, bu randevunun kıymetini sonradan anlamışlar da, senelerden sonra randevuyu vereni, “Şöyle bir bakayım, belki yine onu aynı yerde bulurum” der gibi oturmuş, o kadını, mahzun bekleyen insanlardır.”²

Ele geçen en güzel fırsatı değerlendirememek, o anda sağduyulu düşünememek, geleceğin parlak günlerini görememek insana ne müthiş acılar verir. Yıllar geçtikten sonra o günleri

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Yolculukta*, s.64-65.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Korkunç Bir Pastane*, s.193.

anarken insan, hem hırslanır, hem üzülr hem de tarifsiz bir acı içinde kıvrılır durur:

“Ben P.C.N.'de iken bir eczacı arkadaşım vardı. O günlerde beni çok teselli etti. Hiç biriniz ortada yoktur. Allah razı olsun çocuktan. Sözünü dinleseydim bugün milyonerdim. Eczacı Mektebini de bitirirdim. Bir paşa kızı bile alırdım. Bugün, Altındış'in kahvesinde kahvesine piket oynayacağıma, şimdi Moda Kulübünde herhangi bir kuyumcu Sakalciyan Efendi ile vidodan rükibon olup 3200 lira kaybetsem, kahkahayı basardım. İsmim Hayri Aspin olurdu. Çocuk çok zorladı: “Gel” dedi, “Satalım şu evi, Almanya'dan değil, dünyanın hiçbir yerinde Türkiye'ye zerre ilaç gelmeyecek. Toplayalım şu müstahzarları! Yüz lira bin olacak, bin on bin. Bu böyle sürüp gidecek. Zengin olacağız Hayri. Ben seni severim: etme...” Yapamadım anam, yapamadım. Allah beni kahretsin! Yapamadım.”¹

II.1.38. İnsanların Çelişkileri ve Çaresizlikleri

Hayatta her insan hep çelişkiler, çaresizlik içinde yaşar. Çelişkili olmak insana huzur vermez, insanı mutsuz eder. Çelişkili olunan konularda insanlar bir çıkış yolu bulur ve bundan kurtulmayı başarır. Çaresizlik de öyledir. İnsanı hep tedirgin eder, mutsuz eder. Bazı konularda insanlar çaresizliklerini hemen yok ederler. Ancak öyle konularda çaresiz kalırlar ki bundan kurtulmak mümkün olmaz.

Odisiya da bu duyguyu yaşamış insandır. O aptal değildir. Ancak -bazen- öyle görünmeyi bir kahramanlık, bir iyilik olduktan sonra sevinerek benimserdi. Ortalık ağarmak üzeredir. Odisiya ise uyanıktır. Gözlerine uyku girmemiştir. Nedeni ise okuyamamış olmasıdır. Bunun nedenini babasının bahçıvan

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Kumarbaz Hayri Efendi*, s.21.

ırgadı olmasına bağlar. O da herkes gibi okumak istemiş herkes gibi sayılan sevilen insan olmak istemiştir. Bu sıkıntıyla gözlerine uyku girmemiştir. Kıpkırmızıdır gözleri, üstelik ıslaktır. Nar ağacının altına doğru yürür;

"Benim babam bile yok. Okumayı da kitapsız öğrenemiyorum. Bu sene de çıkacağım. Bir daha mektebede gitmeyeceğim. Okumak bilmediğim halde yine de okumayacağım... Hadi Odisiya, benim uykum kaçtı. Biraz da sen uyu."¹

Böylesi çaresizlikler içinde olan insanlar yalnızca hikâyelerde değildir. Gerçek yaşamda da bu olaylar çoktur. Nedenleri farklı olabilir ancak sonucu hep aynıdır. Okuyamamış olmak, çaresizlik, ümitsizlik...

Yine de çaresizlikler içerisinde kıvranan bir insan daha çok şeyler yapmak isteyen ama yapamayan gittikçe çelişki ve çaresizliğin yoğunluğunu yaşayan insan...

"Kıç taraftan bir gürültü geldi. Koştuk. Oraya, yere yığılıvermişti.

Fahri Haykırdı:

- Öldü mü?

Dalgıç:

- Hayır -dedi-, ölmesine ölmedi ama, ölümden de beter bir şey olmuştu. Sağ tarafı hiç tutmuyordu. Öyle kavi, arslan, çalışkan bir adama inme inmesi ne demektir arkadaş!

Dalgıç bir müddet sustu, sonra:

-Şimdi İzmir'dedir -dedi-, bizim cemiyet, arkadaşlar ona bakıyoruz. Bakıyoruz ama, neye yarar?.. Geçenlerde İzmir'e gittiğim zaman, evinin önünden belki on defa geçtim; içeriye giremedim. Yüreğim kaldırmaz benim! Zaten insan kırka merdiven

¹ Saif Fâik, *Medarı Maişet Motoru* s.48.

dayadı mı bu işi bırakmalıdır. Bu işte en büyük tehlike işte bu: Allah vermesin, nüzul.¹

Bir diplomat kızıdır Nevin. Babasının görevi gereği çok değişik sosyal yapıları olan çevrelerde bulunmuş, bu çevrelerde büyümüştür. Ülkesine döndüğünde ise çok farklı bir çevre ile karşılaşmış, uyum sağlayamamış; çevre baskısı nedeniyle çeşitli bunalımlar geçirmiş, çaresizliklerle çelişkiler içinde kalmıştır;

“Nevin bir zaman bunlara ne yaptığını, neden ona bu kadar düşman kesildiklerini anlayamadı. Hani istedikleri de olmuştu: Nevin onlar hakkında düşünmeye koyuldu. Ama yine de eski halinde fazla bir değişiklik görülmedi. Yalnız bu sefer, eskiden olduğu gibi, onlar yanından geçerken kayıtsız duramıyor, bir uykudan uyandırılmış gibi onları tanıyor, gülümseyecek bir muhaverede ise dona kalıyor, gülemiyordu. Söyleyeceği bir şey varsa söyleyemiyordu. Bir yerde rastlarsa, hafifçe, pek belli belirsiz bir rahatsızlık duyuyor, yanlarından uzaklaşabilmek için telaş gösteriyor, acele ediyordu.”²

Tüm bunlara rağmen o yine kendi özünde çelişkilerini yaşıyordu. Onu anlayamamışlardır. Yanlış tanınmak ona ağır geliyordu. Çaresizlikler ve çelişkiler içerisinde ağlıyordu ancak bunlar onu rahatlatıyormuydu:

“Sonra eve dönmek üzere vapura bindiği zaman, kendi kendisine öğreniyor, attığı kahkahaların ve kusuruma bamyaların intikamını, yine kendi kendisinden oldukça romantik bir tarzda çıkarıyordu. Neden ağlıyordu sanki? İstiyordu ki bütün bu zahiri kayıtsızlığın, hafif meşrep, bayağı lakırdıların altındaki Nevin Hanım'ı keşfetsinler. Ama kimse kimsenin aslını, kafa taşı içinin meselesini anlamak için uğraşmıyordu. Uğraşamazdı: Çünkü hiç bir mesele, kadın erkek oturulup, sanatkar veya alim; üniversiteli

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru- Yolculukta*, s.74.

² Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.125-126.

veya profösör münakaşa edilecek bir hal çaresi değil elbet, ama bir fikir alışverişi haline getirilemiyordu. Ne böyle bir gazete, ne böyle bir haftalık, ne de kadınların ve erkeklerin insanca buluşabileceği bir kahve vardı İstanbul'da. Böyle bir yer kokusunu aldılar mı züppeler, kıskançlar, sözde sanatçılar üşüşüveriyorlardı. İstanbul güzel giyinmiş manifaturacıların.¹

Çoğu zaman çok şeyler yapmak ister ama yapamayız. Böyle bir ruh halinde insanı her şey sinir eder.

Odanın sessizliği, bir sandalyenin duruşu, duvardaki saatin tik tak'ı da yazarı sinir eder. Dışarıda kar yağmaktadır, pencereden görülen manzara dondurucudur. Yazar içinden birşeyler yapmak ister ama yapamaz. Bunun çelişkisini işte böyle yaşar.²

İnsana zararı olan pek çok şey vardır. Bazılar bunları bilerek yapar. Ancak yine de çelişkiler yaşar özünde. Ahmet çelişkiler içinde yaşayan biridir. Eroin denilen illetle başı beladadır. Perişan bir haldedir. Yazar onu görüp görmeme konusunda bir çelişki yaşar:

"Ben, o zamana kadar pek üzülmemiştim. Fakat onun yüzünde üzüntüden de başka bir şey vardı. Bir buhran geçiriyor olmalıydı ki, saçlarını yoldu. Mangalı ufak çocuğa "Senin olsun" diye bıraktı gitti.

Gazetelerin birinde, adliye muhabirliği yaparken, Ahmet'i uzaktan gördük. Ellerini ipe bağlamışlardı. Yüzü up uzundu. Üstünde kirli bir fanile. Ayağında laciverdi kırmızılaşmış bir yırtık pantolon, ayakları çıplak, simsiyah...

¹ Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor-Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.187.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Kış Akşamı, Masa ve Sandalye*, s.86.

Onu böyle görmektense, geçip gideyim, dedim. Beni görünce kimbilir ne fena olacak? Çiğneyip geçecektim. Önüme yılışık bir tebessümle dikildi. Yanındaki jandarmaya:

- Dur yahu! -dedi-, harmanım, beyağabeyden bir sigara alayım.

- Vay Ahmet! -dedim. Paketimi kendisine verdim.

- Tıngırın varsa, uçlan -dedi.

Bir yirmi beşlik uzattım... Neden bu hale geldiğini sormuşum gibi cigarasını ateşlerken:

- Eroincilikten ağabey! -dedi."¹.

İnsanlar çok şeyler yaparlar. Ancak bazen yaptıklarını yeterli görmezler işte o zaman da bir isyan başlar. Çaresizlikler içerisinde kıvranır durur insanlar. Yazar da böyle bir çaresizliği bitkinliği yaşamıştır:

"Kırlangıç yuvasına kadın sığarmı? demeyin. İnsan aklına sığan şeyleri bir yol hayal buyurur. Kırlangıç yuvasına bir kadın sokmuşuz, saçlarını, ıslak saman rengi saçlarını tarar dururmuş. Ne zararı var size? Varsın, bir de öylesi bulunsun, hiç değilse bir Abasıyanık'ın yazısında. Bıktım doğrusu artık, oturup insanoğlunun çektiğini, çekmediğini, anlatmaktan. Bıkmaktan geçtim, anlatamadım. Yazdım, beceremedim. Kendi kendimi ne aynada, ne düşte, ne hayalde, ne de fotoğrafta göremedim de, tuttum, sarı saçları vardı, dedim. Gözleri yaradana yan bakardı, dedim. Akşamları iki kadeh içerdi, dedim. Şuna güler, şuna üzülürdü, dedim. Ona çok haksızlık ettiler, dedim. Zengine sövdüm. Fakirine enayi gibi acıdım. Nerdeyse dünyaya nizamet vermeye kalkacaktım!"²

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Kestaneci Dostum, s.108.

² Sait Fâik, Havuz Baş-Son Kuşlar, Kırlangıç Yuvasındaki Kadın, s.218.

Emir kulu olan insanlar vardır. Bu insanlar bazı emirleri benimsemeler de yerine getirirler. Bir üzüntü de duyduklarından kimsenin kuşkusu olmaz. Bazen de amirlerinin emirlerini yapmayan insanlarla karşılaşırız.

Çöpçü Mehmet'in pek çok hayali vardır. Burada para kazanacak sonra köyüne dönecek, dört beş ceviz ağacı olan bir tarlaya sahip olacak, çocukları ve karısıyla mutlu olacaktır. Oysa hayallerinin yıkılması ya da gerçekleşmesi şu anda kendi elindedir. Verilen emirle Fındık'ı öldürecek. Oysa çöpçü Mehmet, Fındık'a kıyamamaktadır. Onbaşı ona zehirli bir köfte vermiştir. Kara kara düşüncelere dalmıştır. Fındık'ı öldürürse işinden olmayacak on sene sonra tarlası ve ceviz ağaçları olacaktır. Öldürmezse köyüne gitmek zorunda kalacaktır. Oysa şimdiye kadar ne güzel geçinmiştir. Kazandığının birazını köye yollamış, işi bitince denize nazır bir yerde de kestirmiştir. Şimdi köye gitmeye kalksa dikili bir ağacı bile yoktur. Onun için iki seçenek vardır. Ya Fındık'ı öldürmek ya köye dönmek!¹

Ali ellerinden kurtulunca soluğu karakolda alır. Rafet Reis, celpedilir. İfadeler imzalanıncaya kadar Rafet Reis, Kondos'a on iki lira gösterir. Kondos parayı görünce aklı başından gider ve davacı olmadığını, kendisinin denize düştüğünü, düşerken de sırtını kayaya çarptığını söyler. Komiser ne denli ısrarlı olursa olsun Kondos ifadesinden cayar ve davacı olmaz.

Ali sevinçle eve döner. Onluk kağıdın birini bozdurmuş mendiline bir sürü ufak para doldurmuştur. Melek'e uzatarak "Dükkanın takım paraları olduğunuö söyler."²

İnsan öldürmek işlenen suçların en korkuncudur. Nedeni ne olursa olsun bu bir vahşettir. "Kaçamak- Papağan-Karabiber"- de katil olan bir insanın çaresizliği anlatılır.

¹ Sait Fâik, *Almdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Fındık*, s.131.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Medarı Maişet Motoru*, s.38.

“Gördüm yüzü ııslak bana döndü.

- Sen bunu gidip gazeteye basmayacan, biliyorum -dedi-. Yapamazsın bunu. Yapamazsın. Yaparsan gebertirim seni! Hem bassan n'olacak? Ben miyim öldüren! İnkâr ederim. Kurtulurum, namussuzluğuma bir... Bir şey... Bir kulp takmaya çalışacağım.”¹

Yazar, güçlük, zorluk nedir bilmeyen zorluklara göğüs geren bir insanın düşüşünü çaresizliğini “Barba Antimos” adlı hikâyesinde işlenmiştir.

“Barba Antimos yılmak bilmeyenlerdendi. Kıt kanaat geçinirdi. Kolunda kuvvet akıldıkça elini neye sürse güzel eyledi durdu. Ama o mide ülseri gelip çatinca bir ekmeği 250 gram helva ile temizleyemez oldu. Temizleyemeyince bir ağaç dalı gibi budaklı adaleleri sönuverdi. Yalnız berrak mavi gözleri ve tütün dumanı sinmiş sararmış Maksim Gorki bıyıkları, uzamış harç rengi saçlarıyla kaldı. Şimdi kimse evinin bir köşesine, onun elini sürülüp de güzelleştiğini hatırlamıyor. Bırakın hatırlamayı, kimse onun eliyle bir duvarın güzelleştiğini, bir harcın sağlamaştığını, bir kirecin rengini zor attığını fark etmemişti ki”²

II.1.39. Dilenciler

Dilenciler halkın acıma duygusunu sömürürler. Dinlemek için çeşitli kandırma metodları geliştirmişlerdir. Kimileri düzmece bir kağıt gösterir hasta olduklarını söylerler, kimileri yanlarına bir de küçük çocuk alarak bu belgeleri gösterirler. “Hastayım” ya da bu çocuğum hasta hastaneye yatıracak, tedavi ettirecek param yok” derler. Kimileri özürnü numarası yaparlar. Üstelik herkesten de zengindirler.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Kaçamak, Papağan, Karabiber, s.163.

² Sait Fâik, Havuz Başı-Son Kuşlar, Barba Antimos, s.173.

“- Beyim, günde on, on beş papeli var onun. Buraya dilenci sokmaz. Terin gediklisidir. Bizim gibi akşama kadar fırça sallayacağına mevlit okur gibi sallanır, durur. Öğleye kadar oturur orda. Öğleden sonra gelmez. Evinde istirahat eder. Kaymak gibi beyaz bir Yahudi karısı ile evlidir. Bir de kıskançtır, karıya göz açtırmaz. Saat altı buçuk, yedi dedi miydi “190’lık”! açar. Alır Rebeka’yı karşısına? Ahkam sürer. Sonra güzelce giyinir, vakit geçmemişse, sinemaya giderler. Yolda görsen tanımazsın. Bir takma bacağı daha vardır onun. Öylesine iyi yapılmıştır ki, topallatmaz bile. Yumuşak lastiktendir. Sekiyor sanırsın yürürken görsen... “¹

II.1.40. Öksüz ve Fakir Çocuklar

Analı babalı büyüyen çocuklar şanslı çocuklardır. Yetimlilik, öksüzlük kötü şey. Ona bir de yoksulluk eklenirse açılar katmerli olur. Sorunlar daha da büyür.

Hallaç baba ölmüştür. Cenazesini almak üzere iki çocuğu gelir.

“Şimdi her sene şiltelerimizin mikrobu, tozunu bu al yanaklı, kocaman kafalı, kalın dudaklı çocuklar yutmaktadır. Vapurdan günlerden bir gün, bir harp, bir de köpekle seyahata çıkan iki öksüz çocuğun romanını bana hatırlatan Hallaç Babanın, bütün varını yoğunu babasının ölüsünü götürecek motoro harcamış çocuklarından ikisi iner.”²

Bazı çocuklar aileleri tarafından sokaklara, cami avlularına bırakılırlar. Bu çocuklar suçsuz günahsızdırlar. Asıl suçlu olan onları dünyaya getiren insanlardır. Bu çocuklardan bazıları şanslıdır. Merhametli birinin eline düşerler.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Bacakları Olsaydı, s.168-169.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Hallaç, s.40.

"Hikmet'i bir kış günü Mütarekede kanunken devriye gezdiği bir gece sokakta bulmuştu. Yedi yaşında ya var ya yoktu.

Zayıf çelimsiz, beyaz burnunun üstü çilli sarı saçlı, muhacir çocuğu gibi bir şeydi. Alıp eve getirmişti. O zamanlar Boşnak karısı sağdı. Boşnak karısı Melek'in anası idi. Doğançay'dan sonra Edirne taraflarında istasyon amiri iken aldığı karı idi.

Boşnak karısı amma da söylenmişti ha! "Kendi çocuklarına bakamazsın. Sokaktan çocuk toplarsın. Sokaktan çocuk toplamakla biter mi? Bari güzel bir şey olsa..." deyip deyip haykırmıştı!"¹

Babası olmayan çocuklar vardır. Bu çocuklar öksüz çocuklara nazaran daha da eziktirler. Babasızlığın acısını her zaman duyarlar. Parasızlık, kimsesizlik nedeniyle okuyamazlar. İsteselerde okuyamazlar. Bu çocuklar bazen sevecen bazen kızgın, bazen de aksi olurlar. Gülmelerinde bile bir hüzün sezilir.

"Odisiya aptal değildi. Fakat bazan böyle görünmeyi, bu bir kahramanlık, iyilik olduktan sonra, sevinerek benimserdi. Uyuyup uyanıp Odisiya'yı gözleri açık buldum. Ortalık ağarmadan yanına sokuldum. Elini tuttum. Sıcak kafasını ani bir şekilde göğsüme koydu:

- Benim -dedi-, babam bahçıvan ırgadı olmasaydı, ben de sizler gibi adam olur, okurdum, okumak bilsem okurdum da uyuyamazdım.

Yüzünü sola doğru kaldırdım. Işık o taraftan geliyordu. Gözleri ıslaktı; kıpkırmızıydı. Elimi bıraktım. Nar ağacının altına doğru yürüdü.

-Benim babam bile yok. Okumayı da kitapsız öğreniyorum. Bu sene de çıkacağım. Bir daha mektebe de gitmeyeceğim.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.20-21.

Okumak bildiğim halde yinede okumayacağım.... Hadi Odisiya, benim uykum kaçtı. Biraz da sen uyu.“¹

Anne ölür. Bakabilecek güçte olmayan annene torununu emin ellere emanet eder. Huzur içindedir. Kahveci Salim, bu öksüz çocuğu almıştır. Almıştır ama aradan da yıllar geçmiştir. Her şey dün gibidir. Zaman su gibi akıp gitmiştir. Her şey değişmiştir. Değişmeyen yalnızca Ahmet'tir:

“Anası da öldükten sonra ninesinin kahveci Salim Ustaya verdiği bu kavruk çocuk, belki on seneden fazla Salim Ustanın yanında kalmış, bu on sene içinde onun hiç büyümediğini bütün müşteriler fark etmişti.

Bir tanesi:

- Ben on seneden fazla şu kahveye gelir, giderim. Bu oğlan bu kadardı. Elbette askerlik zamanı gelmiştir: Belki yirmi birinden de büyüktür. Sen ne dersin, Salim Ağa?

İhtiyar Salim Ağa, Ahmet'e acır gibi bakmıştı:

- Allah, Allah! Bana dün gibi geliyor.

Müşteri:

- Bana da öyle... Hem o, benim ilk gördüğümde bu güne ancak fark etti. O da vücut cihetinden değildi ha! ... Suratındaki tüylerin rengi değişti. Kararıverdiler. Ben bunu bilir, bunu söylerim.“²”

Kimsesizliğin evsizliğin ne olduğunu, nasıl olduğunu Hikmet'ten başka kimse bilemez.

“Hayır, genç adam çirkin, hatta biraz bön, fakat yapı cihetinden sağlamdı. Galata Kulesine benziyordu. Gözlerinin içinde yeis, hayret, hala rüya vardı. Adam gülümsedi. “C...”

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Medarı Maişet Motoru*, s.48.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Kestaneci Dostum*, s.103-104.

kazasındandı. Kimsesi yoktu. Değirmende çalışırdı. Değirmen kapanmış, iş bulmak üzere yollara çıkmıştı. Yürüye yürüye İzmit'e kadar gitmiş; (Hikmet, "üç yüz kilometreden fazla" dedi.) Orada akrabalarında dört gün misafir kalmıştı. Ufak bir iş de bulmuş; istasyonda valiz taşıyordu. Altmış, bazan yetmiş kurul aldığı oluyordu. Fakat hiç almadığı da olurdu. Çünkü oranın hamalları - her yerin hamalları gibi- yabancıyı pek sokmuyorlardı. Vele ki insan pek dişli olsun!... Bu hamallar adeta, onu köpekler gibi yiyeceklerdi. Akrabası dediği de pek uzaktan suyunun suyu değildi hani! Öz teyzesiydi. Sırtı sıra üç gün taşıyacak bavul bulmadığı bir gün:

- Sana bakmam -dedi-, git!..

Gene yürüye yürüye gelmişti. Dün bütün gece uyuyamamıştı.

- Burada senin bildiğin bir iş var mı?

Hikmet:

- Nereden olsun? Ben de aylağım! -deyiverdi.

- Fena... -dedi, sonra -: Ah!.. -dedi-, hele bir kuram gelsin.

Hakikatte bir senem kalmıştı ama, ne fayda ki küçük yazdırmışlar, üç yaş küçük ağabey!

Sustular... Sıcak, ağırlık büsbütün havayı kuşatmıştı. Açık pencereden lorkunç bir elektrikli hava içeriye doluyordu. Müthiş ter kokulu kadınlar, pis bir kundura kokusu, yakın abdesthanenin keskin idrar kokusu bütün salonu oturulmaz bir hale getirmişti.

Genç adam: ,

-Güç... güç.... iş bulmak güç, uykusuzluktan ölüyorum! Bir yere çöktümmü kendimden geçiveriyorum. Hava da ne ağır, çok ağır... değil mi?

- Yatacak yerin var mı?

- Nereden olacak, baba ?...

- Bana bak oğul dedi Hikmet, birden bire aklına gelmiş gibi -:

Seni akşam üstü burada bulayım. Bir şeyler yapmaya çalışırız.

Hikmet, cevap bekler bir halde düşünüyordu. Bu bir dakikalık susuştan istifade eden adam, peki, diyemeden uyumuştı. Yüzü gülümser gibiydi. Hikmet, genç adama müthiş korkulu bir düşünce içinde baktı: Kimsesizlik, evsizlik...¹

II.1.41.İnsanların Mücadeleleri

İnsan olana en onurlu davranış mücadele etmektir. Bu mücadele hangi konuda olursa olsun insana yaşama gücü, yaşama hırsı verir. Mücadele konusu ve metodu tek değildir.

Doğayı katleden, kuşları öldüren, çimenleri yerlerinden söken insanlar vardır. Bu insanlar kişisel zevkleri uğruna doğayı katletmekle meşguldürler. Bunun sancısını çeken Sait Fâik'in "Son Kuşlar, adlı hikayesindeki şu seslenişi de değişik bir mücadele şekli değil midir?

"Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gök yüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.²

"Sur Dışında Hayat" adlı hikâyede her işi yaparak mücadele veren insanlar anlatılmıştır:

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Bir Takım İnsanlar*, s.166-167.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Son Kuşlar*, s.126.

- Efendim tulumbacılık ettik. Döşemecilik, yorgancılık ettik. Günün birinde birde baktık ki, tütün kaçakçısıyız. O zaman böyle miydik ya ? Soluğan beygir gibi ... Elimiz ayağımız tutardı. Vurur giderdik İzmit'e, Karamürsel'e. Giderdik bir Rum köyüne. Günlerce yer içer yatardık. Sonra vururduk, heybelerin sırtına kaçak tütünü. Sıçan dişi kız saçı gibi tütündü o. İpekti, ipek. Atlar gelirdi. Yüklerdik malı, Silivrikapısı'na vardık mıydı atardık heyberi surun hendeğine. Mevzi alırdık. Kolcularla kurşun kurşuna, bıçak bıçağa gelirdik Sonunda hep onlar kaçardı. Hey gidi günler ! Rakının okkası dört kuruşaydı, dört. Tenekeyle içerdik zıkkımı !...

Mehmet Reis dalmıştı. Elinde Köylü cıgarası ile pantolonunu yaktı.

- Yananı Allah görür ama, biz daha çabuk gördük ! dedi.

Pantolonunun yanan yerini boğum boğum parmaklarıyla söndürdü :

- Sonra Balkan çıktı. Ardından Çanakkale'ye gittik. Bağdat'ı, Basra'yı dolaştık. Döndük ki, nefesli beygir olmuşuz. Ne konaklar döşedim ben oğul, ne konaklar! Hepside yandı gitti ya ! Sonradan barsakçı da olduk. Ne ise, Allah bir iyi evlat da verdi de sayesinde kimseye muhtaç olmadan ekmek yiyor tütünümüzü de içiyoruz.¹

İnsan azminin en güzelini "Kör Mustafa" da görüyoruz. Ama ne inaçlı bir mücadeledir onunkisi. hiç yılmadan, hiç ümidini yitirmeden verilen bir mücadele ve bunun sonucunda kör Mustafa'nın galibiyeti...

"Denize diklemesine inen çalılığın verimli olabilmesi için Kör Mustafa parmakları tırnakları pahasına çalışmıştır. Çalı çırpının sere serpe geliştiği denize diklemesine inen bu çalılık yer taş

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Sur Dışında Hayat*, s.85.

doluydu. Mustafa gündüzleri başka işlerde çalışıyor geceleri ise bu taşıdığı temizliyordu. Akşam olunca çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor gün ağarınca kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş. Bütün bir yaz, bütün bir kış çalışmak bu taşları ve kayaları tırnakları pahasına temizlemek kolay mı sanıyorsunuz ? Mustafa'ya Orman memurunun tazyiki çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, ot, kök, ona karşı koydular. Ama Mustafa hiç yılmadı:

Kaya bitip de yumuşak, esmer pembe bir funda toprağı bir karış meydana çıkınca, bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. Onu sökünce, Orman memurunu karşısında bulurdu. O gidince, zehirli bir diken, baş parmağını şişirirdi. Omuzları, tırnakları, ayakları, göğsü, sırtı bütün kuvvetiyle dayanır, onu yener, yıkardı.

Bir sonbahar günü baktı ki, küçük çam ağaçları filizi körpe diken yapraklarıyla üç beş kocayemiş çingil çingil yemişleriyle yer yer esmer pembe, kül rengi toprağı saye salar... Bizi görenler:

- Bakarsan bağ, bakmassan dağ olur -dedik.

Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı yenmek lazım gelir. Uzakta bir çam gölgesinden kavgayı seyrederdim. Bu kavga Romalı esirlerin aslanla dövüşmesinden şu itibarla farklıydı ki, Romalı esir, arslana bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa, ejderhayı bir sene içinde bazen ümitsizlikten bazen ümitten yeniyordu."¹

Mustafa aynı zamanda saygılıdır da. Yazarı görünce toparlanmakta yazar da ona hayret sevgi ve saygı ile bakmaktadır. Yazar koca yayla üzerinde Mustafa gibi milyonlarca insan bulunduğunu düşünmektedir. Yine dünya üzerinde Mustafa

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karanfiller ve Dometes Suyu, s.48.

gibi milyonlarca insanın, tırnakları, nasırları çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla bir ejderha ile kavga etmek üzere birleştiklerini düşünmektedir.

Hikmet gözü pek bir çocuktur. Balıkçılığı seven ve en iyisini yapmaya çalışan çocuktur. ÖMedarı Maişetö adlı motora ilk önce motorcu mauavini olarak yerleşir. Ruhi kaptan yardım seven bir insandır. Ona sarı bir tulum almış ayaklarına, Dimitro'nun yanında kalfa olarak çalışan, sonra berber dükkanı açmıştır. Mevsim bahardır. Hikmet çoktandır özlediği kıyafeti mevsimde giydiği için yürümesini şaşırır. Zayıf vücuduna tulum bol gelir. Traşı biraz acele yapmış hissini verir. Bu nedenle de gelip geçen herkes Hikmetin bu haline gülüyordu.¹

O, denize gönül veren, Anadolu'nun balıksızlıktan kırıldığını bilen biridir. Toprakla uğraşmanın beraberinde sorunlar getireceğini bildiği için balıkçılığı adam akıllı öğrenmiştir.

“- Demek niyet -dedi- balıkçılık ?

- İnşallah ! -dedi Ragıp efendi - seneye bu vakitler boğazda yahut Adalardayız. Biraz daha ustalıkla çalışılırsa bu torik insanı zengin eder. Bilirmisin ? Bizim Anadolu balıksızlıktan kırılır. Atarız denizlere satamazsak. Köpekler, köpek leşleri gibi yüzer o cevher balık. O mektepli gözlerini pırıl pırıl edecek, o nişanlılara can, evlilere çocuk hastalara şifa verecek mavi, mor pulu, yılan derili balık ! Alır gider İtalyanlar ! Basarlar fıçılara afiyetimize yerler. Fosforlanınca saldırırlar etrafa.²

Bir tiyatro oluşturmak, oyuncularını bulmak, dekorunu oluşturmak, makyaj malzemesini oluşturmak, diyar diyar dolaşmak halkla birleşmek ne zor ne sitresli bir iştir...

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.22-23.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.77.

“- Bütün mesele kumpanyanın ismine kaldıysa, iş tamam demektir. Yahu, siz sahiden kaçıksınız be ! Sen Türkiye'nin Burhanetinden sonra en korku ç facia artisti Saffet Ferit, sen ölü sen, Eyüp Sabriden sonra en iyi oyuncu Moruk Salih ...

Sözünü Saffet kesti :

- Onlar kolay -dedi-. bende de var. Halit'te de Salih'te de eski bir yelken bezi var. Öteden beriden ariyet de bir şeyler buluruz.

Bol mantar, bol sakız, bol eter ...

- Bol yün, bol pamuk ...

- Berber Yusuf'tan iki üç peruka da aldık mı Vefik paşanın bütün Molyer tercümelerini geçeriz.

- Peki kadın ?

- Ohho! Sen uyuyorsun yahu! Bir dafe Madam Dirihunin kızı hazır. Ama öerkek kardeşim gelirse gelirim diyor. Eski operetten Mediha Dertliyüz var...”¹

Mücadele içinde hayaller de kurulur. Tiyatro kurulacaktır. en büyüğünden en küçüğüne kasaba kasaba dolaşılacaktır, tiyatro seven insanlarla konuşulacaktır. Otuz bin nüfuslu bir yerde tiyatro kurmak hayali edilir: Orada yapacaklarının da şöyle dile getirir.

“Yürüyor, düşünüyordu. İşte yirmi gündür kafası durmadan işlemiştir. en küçüğünden en büyüğüne kadar her müşkülü halletmiş, iş sonunda her zamanki gibi gelip paraya dayanmıştır. Acaba yarın para işini halledebilecekler miydi ? Etiler miydi tamam Tiyatro kızlarına hediye vermekten çekinmeyen, onlardan fazla bir şey beklemeyen az edepsiz beş on tüccar. bütün bir yaz su kenarları, rakı sofraları... İçinde ay yüzen geceler... Hülasa

¹ Sait Fâik, Kumpanya, Kayıp Aranıyor, Kumpanya, s.27.

sakin zengin mesut bir kasaba ?... Böyle bir kasabada yerleşip kalmak ...

Eskiden böyle düşünmezdi. Kasabadan kasabaya vilayetten vilayete gezmeyi tercih ederdi. Bakındı ihtiyarlamıştı kendi keline”¹

Harpten evvel Saffet Ferit, Hasan Tahsin'le görüşmektedir. Saffetin her derdine koşar Hasan Tahsin. Adeta ona ağabeylik etmiştir. Paraysa para, dostluksa dostluk ... Saffet'te o zamanlar para yoktur. Ya da kazanmamıştır. Bir turnede bir kaç kuruş yapmış Tahsin beyefendi ona ağabeylik etmiş “paran bende dursun” demiştir. Saffet çıkarıp vermiştir. Gel zaman git zaman tiyatro kurmaya niyetlenmiştir. Ancak Saffet mahcup çocuktur bu nedenle de Hasan Tahsin'den parayı isteyememişti. Turneye çıkmak üzeredir. Tahsin Bey'den bu paranın nasıl alınacağı düşünülmektedir.²

II.1. 42. Dalgıçlar

Dalmak. Denizin gizemli sırlarını çözmek, anlamaya çalışmak, bazen şaşırarak, bazen hayretler içinde kalmak ... Dalgıçlık güzel bir meslek. Ancak ölüm riski çok. Her işin kendi özelliklerine göre riski vardır. Ancak dalgıçlık ne denli profesyonel yapılırsa da yine tetik olmak durumundadır dalgıçlar. Bu yüzden ölenler de az değildir. İçlerinde namuslu, dürüst olan insanlar çoktur. Hemen hemen hepsi de böyledir. Dalgıçlığın temel ilkeleri de vardır. Hırslı olmamak, sakin olmak, kendine fazla güvenmemek. Bunları çok iyi benimsemiş olmak da bu mesleğin kuralıdır. Denizin içini en iyi dalgıçlar bilir. Yazın ve kışın denizin nasıl olduğunu yine onlar bilir. Sait Fâik, dalgıçlarla da sohbet etmiş onları ve meslekleriyle ilgili anılarını zevkle dinlemiştir.

¹ Sait Fâik, Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya, s.25.

² Sait Fâik, Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya, s.38.

“Mesela denizin dibinde, baktım bir koca vapur yan yatmış yatıyor. O yeşile çalan bulanıksı, sisli su içinde vapurun her tarafı büyümüş, kocamanlaşmış, en ufak telin üstüne milyonlarca kabuklu hayvan yapışmış, demir aksamında midyeler ağızlarını açmış sana bakıyorlar. Vaktiyle bilmem kaç tarihinde Sarayburnu ile Köprü arasında Galata tarafına yakın, hemen hemen Üsküdar İskelesinin üç yüz metre açığında bir Rus gemisi batmışmış. İçinde para varmış.

Dedim ya! Deniz içi hem karanlık, hem aydınlıktır. Deniz içinde renkler, ay ışığında olduğundan daha çok esrarlı büyüdü gibidir. Yani, her ufak mavna bir saraydır. Kocaman esrarlı hani bazan filimlerde görürüz. Hemen hemen yanibaşında bir saray harabesi. Hemen, bunun rus gemisi olduğunu anladım. Çünkü daha dalmadan evvel o tuz kiloluk ayakkabılarımı giyerken arkadaşlarım rus gemisi buralarda demişlerdi. Rus gemisi çarçeye aitmiş. Kaşıklar altındanmış, her taraf, tavanlar, kaplamalar altın ve gümüş yaldızlamış, derlerdi.”¹

II.1.43.İnsan ve Tabiat İlişkileri

İnsan ve tabiat birbirini bütünleyici iki unsur. İnsansız tabiat, tabiatsız da insan olmaz. İster köyde yaşasın ister kentte yaşasın her insanda bir toprak özlemi vardır. Bu özlem bazılarında gelip geçici, bazılarında ise sürekli, kalıcıdır. Her an toprağı doğayı düşünür.

Hastalık derecesinde doğaya tutkun olan bir insan Mustafa. Diğer lakabıyla Kör Mustafa. Tabiatın dilinden, kaprisinden çok iyi anlayan onu yola getirmek için her yolu deneyen Mustafa. Sonuç: Mustafa'nın başarısı galibiyeti...

Mustafa denize diklemesine inen taşlık ve yabani otların, köklerin bol olduğu ormanlık içinde bir bahçeyi verimli hale

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s. 68-69.

getirmeyi kafasına koymuştur. Bu çalılığı ırmakları, parmakları elleri, pahasına temizlemiştir. Gündüzleri başka işlerde çalışmak zorundadır. Geceleri ise çamların arasına sakladığı kazmasını çıkarır sabaha kadar durmadan parmaklarıyla, tırnaklarıyla elleriyle temizler bu bahçeyi. Bu korkunç mücadeleye Mustafa'dan başkası girişemez.

"Kaya bitip de yumuşak esmer, pembe funda toprağı bir karış meydana çıkınca, bir meşe palamutunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. Onu çıkarınca bu kez orman memurunu karşısında bulurdu. O gidince bu kez parmağını zehirli diken şişirirdi. Kazma körlenir, Kürek bulamaz taşlarsa dağ gibi yığılırdı. Ancak bunlar Mustafa için hiç de önemli şeyler değildi. O gövdesiyle, omuzuyla, karnıyla, boynuyla kısaca bütün uzuvlarıyla önüne çıkan her türlü taşı, kökü, gövdeyi, otu bir tarafa atar yok ederdi. Bir sonbahar günü çevredekiler bakar ki çam filizleri, üç beş kocayemiş çingil çingil meyveleriyle, yer yer esmer, pembe, kül rengi toprağı suya bakar bir halde görürlerdi. Ve derlerdi ki "Bakarsan bağ bakmazsan dağ olur."

Onlar elbette bilemezlerdi tabiat denilen canavarı tırnakla, parmakla, canla başla yenmek gerektiğini. Yazar Mustafa'nın tabiatla yaptığı bu kavgayı Romalı esirlerin aslana bir çeyrek saatte yenilişine benzetir. Mustafa bu ejderhayı bazen ümitten, bazense ümitsizlikten yenmiştir.

Yazar bir sabah her zamanki çamın altına varır. Bir köylü kadın, üç yarı çıplak çocuk, garip bir takım taşlar, tahtalar, saçlarla bir şeyler yapmaktadır. Bu, her tarafından poyraz, lodos, gündeğusu, keşişleme, yıldız, karayel rüzgârı giren bir evdir. Mustafa, arkasına, yeşiller giymiş, güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyor.

"- Aslan Mustafa ! su buldun mu su ?

- Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça ama idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem.”

Öğle Tabiatı öylesine sever ki Mustafa sanki onunla bütünleşmiştir ve onun dilinden en iyi anlayan odur. Azimlidir. Güçlüdür, umutludur. Bu nedenle yazar Mustafa'ya derin bir saygı duyar.¹

Herkes bazen yalnız hissedebilir kendisini. Yazar'da öyledir.

Yazar yalnız başına-tabiatla dost- saat dört sıralarında oturmaktadır. Karşısında Yassı ve Sivri Ada bulunmaktadır. Yazara bu adalar çok yakın görünmektedir Genç olsa yanında sevdiği bir arkadaşı olsa yüzerek oraya kadar gidecek gücü kendinde bulmaktadır. Denize çok yakındır uzanı verse ayakları denize deyecektir. Güneş desen çok yakındır. Parıltı yere kadar devam etmekte sonra yavaş yavaş açıklarda sönmektedir. Yunuslar, sinekler, parıltılar Yassı ve Sivri Ada işte tabiat ve insan.²

Bir avuç altından farkı yoktur toprağın ona göre. Dişlerinin hepsi sapasağlamdır. Bunu şöyle bir gerekçeyle açıklar. Altını yoktur, toprağı sevmiştir. Onu yediğı için dişleri sapasağlamdır. Altınlarının olmadığına sevinir. Çünkü eğer olsa idi pis yağdan ve karaciğerden belki de çoktan ölmüş olacaktır.

Papaz efendi küçük bahçede bir hayli savaşlar verir. Sonunda yazar, Papaz efendinin toprakla yaptığı bu savaşı erkekle kadın arasındaki “aşk muharebesi” ne benzetir. Erkeğin galip çıkan tavrıyla mağrur müşfik hali Papaz efendide, kadınsa o çiçekli, o güzel o pırıltılı-bir nevi galibiyetten başka bir şey olmayan-dişi mağlubiyetiyse topraktadır. Ne ağaçlarda fazla bir

¹ . Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Karanfiller ve Domates Suyu*, s.47-48-49.

² Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, Yalnızlık*, s. 74-77.

dal, ne de yerde zararlı ayırkotaları vardır. Öylesine güzel ve verimli bir bahçe olmuştu ki domates fideleri boy boy atmış, sarı sarı kabak, hıyar çiçekleri çevreyi süslemiştir. Bu güzellikler içinde Papaz efendinin sigara içişi kazanılmış, hak edilmiştir.

Papaz Efendi'nin anlayışı şu idi: "-Tohum gibi askerim toprak gibi cephanem olduktan sonra, kazanmasam ayıp olur."¹

Tabiat denildiğinde yalnızca toprak ve yeşillikler, ormanlıklar, tarlalar, bahçeler akla gelmez. Her şey onun içindedir. Martılar balıkçılarla hep dostane ilişkiler içersinde olan güzel sevimli kuşlardır. Barba bir balıkçıdır. Yazar sıkça Barba'yla avlanmaya çıkar. Barba'nın "Topal" dediği bir de martısı vardır. Ne zaman balık avına çıksa "Topal" da onunla birlikte. Sait Fâik'e şunu söyler: "- Ne zaman çıksam sandalı tanır, peşime düşer. Bir uğurlu kuştur sorma. " Sonra Barba'ya ona neden "Topal" dediğini sorar. Cevabı basit ve mantıklıdır. Topaldır, çünkü bir bacağı yoktur. Yazar gerekçesini sorar Barba'da bilmediğini belki denizin dibinden bir canavarın gelip bacağına kopardığını, belki anadan doğma böyle olduğunu, belki yavru iken bir insanoğlunun eline düştüğünü söyler. Daha sonra olayların gelişimi şöyle olur:

Sustuk. Rüzgâr bir kara kokusu getirdi. Bozulmaya başlayan bir karpuz kokusu duydum.

Balıkçı :

- Şuna bak be-dedi-, insan gibi yahu! Tam nişana konmuş.

Kuşun konduğu yerde durduk. Martı beş kulaç ötemize kadar gitti konu. Sevinçle kafasını uzata uzata haykırdı.

Balıkçı yem kesmek üzere bıçağını çıkarırken, yine havalandı.

¹ Sait Fâik, Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Papaz Efendi, s.176-177.

Gözlen kayboluncaya kadar uçtu.

Ben :

- Kaçtı Barba-dedim.

Balıkçı :

- Şimdi döner gelir-dedi-. Sivri'de başka balıkçı var mı diye bakmaya gitmiştir.

- Peki ? ... Bakıp öğrenmesi mi lazım ?

Balıkçı :

- Onun için değil ama, benim için lazım da - dedi, susuverdi.¹

Barba Topal'ı çok sevmektedir ve ona öylesine alınmıştır ki onu etrafında görmediği günler bir şey kaybetmemiş de ne olduğunu bir türlü bulamayan, durmadan o şeyi arayan insana döndüğünü söyler. İnsana alışmamıştır Barba. Alışsa idi biriyle mutlaka evlenirdi. Ancak bir insanla bir evde, bir yatakta olmak onu zıvanadan çıkaracak bir olaydır. Bir süre geçtikten sonra Barba "Topal" ın ölüsünü bulur ve ağlar. Yazara dertlenir. Geçen sefer balığa çıktıklarında yazar nasıl hastalanmışsa, Barba'da Topal'ı bulduğunda öyle olur hastalanır balık tutmadan evine döner, yatar. Ağzı zehir gibidir sabahleyin. Dolapları karıştırır, ilaç ararmış gibi. Bir tül bulur. Parmaklarıyla siyah bezi yakalar denize atar.

"- Bu da deliliğimizin bir başka türüsü! Deniz mi bizi böyle eder nedir! Aç şu şişeyi. " der²

Yazar, Kalafat ve ekibiyle yine balık avındadır. Sait Fâik ağlamaktadır. Kalafat'la aralarında şu konuşma geçer:

"- Ne oluyorsun bel! -dedi-. Şair misin, ne boksun?

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, İki Kişiyi Bir Hikâye, s.113.

² . Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, İki Kişiyi Bir Hikâye, s. 113-117-120.

-Martı öldü de... -dedim.

-Martı da ölür -dedi-. İnsan ölmüyor mu?

Dünyanın yaratılışındaydım şimdi, insanın ilk zamanlarını yaşıyorduk. Onlar avlıyorlardı, ateş yakıyorlardı. Ben martıya ait bir mersiye yazmış ateşin karşısında okumak üzereydim.

Bütün kabile halkı bana kızmıştı:

- Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara düşünecek mi? Martı ölmüş. Onu seyredip bize masal mı anlatacak?¹

Deniz, tabiat, gökyüzü, tepeler, insanla bütünleşen doğa unsurları. Bunların hepsini görmek istemek, yaşamak, hissetmek...

"Fahri, yataktan atladı. Soluğu sokakta aldı. Niyeti tepelere çıkmaktı. Uzaktan denizi, altında masmavi görmek; insana yaşamak, bağırarak, gülmek, şarkı söylemek, kuvvetlenmek arzusu veriyor. Artık ne bu yatağın sıcaklığından, yumuşaklığından doğma şehvet, ne bu, her gün kendi keyiflerinden, zevklerinden başka bir şey düşünmeyen, pata hırsı ile şehirden sararmış, yorgun dönen babalar; ne de bu, bir kız kandırmak için bütün güzel şeyleri; arkadaşları, güzel yerleri, hatta denizi-tepeden seyredilen bu iç açıcı, yaşadığını hissettirici maviliği-bir hasbihale feda eden, kötü Amerikan şarkıları müptelası, küme küme, ayrı ayrı olmayı seven gençler düşünülür yukarda. Yukarda onlar düşünülse bile öne yapsınlar? Herkesin dünyadan bir zevk alma tarzı vardır. Birakalım onları! Bakalım kendi yalnızlığımızla hallühamur olmayaö denecek kadar insan sakinleşir. Deniz bir bromürdür.²

Doğayla bütünleşmek elbetté çok güzel bir olaydır. Balıkçılar umudunu hiç yitirmeyen insanlardır. Balık tutulsun, tutulmasın

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar-Sivriada Geceleri*, s. 86.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.122.

onlar için her şey bitmiş değildir. Şehrin kış sabahı, bitmez tükenmez yağmuru ve çamuruyla insanı bıktırır. Yine de rakı içmek şarttır. Balık çıksın çıkmasın, satılsın satılmasın hiç önemli değildir. Balığın çıkmamasına imkan yoktur. sıra sıra bekleyen bandırası ecnebi yelkenliler bu sene olmazsa gelecek sene bu latif, lokum gibi lök et hayvanı alacaklar fiçılara basacaklar, afiyetimize yiyeceklerdir.¹

Denizle bütünleşmek, balıkla umut bulmak o umudu itirmemek tabiatın insana verdiği en güzel nimettir.

Parklar da tabiatın bir parçasıdır. Özellikle büyük kentlerde yaşayan insanlar tabiatı kuçaklamak, dinlenmek için parklara akın ederler. Gençler, yaşlılar, çocuklar, dedeler, sevgililer.

Minimini sarışın bebekler, küçük tombul elleriyle kum ve çakıl toplarlar. Ötede genç bir dadı çocuğun ellerine vurmaktadır. Ceylanın sırtına bir altı yaşında maymun tırmanmaktadır. Bir ihtiyar madam kitabını koymuş tam bir metre ilerisinden kitabını okumaktadır. Bir gözlüklü genç dersine çalışmaktadır. Bir şişman insan tesbih çekmektedir.²

Parktaki görüntüler bunlardır. Buraya gelen insanlar da doğayla başbaşa olabilmek, kafalarını dinlemek ve tabiatı kucaklamak ister.

Bazen doğada oluşan görüntüleri izah etmeğe insanın gücü etmez. Kelimeler kifayetsiz kalır. Yalnızca bu görüntüye "Serap" denilebilir. Bu "Serap" şöyle anlatılır:

"Bir dakika kadar hiç bir şey göremedim. Sonra harikulade bir manzara başladı. Serap kelimesinin Türkçesini bilsem, serap diyebilirdim.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.27.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son kuşlar, Parkların Sabahı, Akşamın Gecesi*, s. 101.

Evvela kırmızıların, sonra sarıların, sonra koyu esmerlerin, sonra daha açık esmerlerin göğün içinde parça parça, renk renk, silik silik ... sanki yeni yaratılmış gibi bir toprak, bir kara oyunu başlamıştı. Her şey, daha doğrusu her renk soluk, silik, kabından taşmış, yayılmış bir halde büyüye büyüye şeklini bulup bulup kaybederek, bir şey olmaya çalışıyordu. Önümüzde uçuk, manasız, hatta garip renklerle boyanmış bir duvar vardı. Bu duvarın boyunca sürü sürü ressamlar mücerretten müşahhasa, kaostan şekle doğru giden, bir oyundur oynuyorlardı.¹

Doğayı seven insan nerede olursa olsun kendini doğanın içinde bulur. gördüğü her şeyde doğadan bir unsur bulur ve onunla bütünleşir. Bu hiç de zor olan bir bütünleşme değildir.

Bunu her zaman yaşayan insanlar vardır elbette.

İşte bir Van Gogh tablosu önünde Barba Vasili ile yazarın uçarak gittikleri hayalleri :

O gün Barba Vasili ile o dev gibi, durmadan değişen Van Gogh tablosu önünde, bir sürü sperka, hanos, iskorpit yakaladık. Sis açıldı, kapandı. Renkler ve şekiller büyüdü, küçüldü. Sesler acı acı, tatlı tatlı, garip garip ötüştü, bağırıştı. Sonra güneş ve imbat, sisleri önüne katarak sürüp götürdüler. O zaman, kendimi hikâye ve masaldan sıyrılmış bir halde, küçük bir sandal içinde, Kınalı'nın تنها bir kayasının beş on metre ötesinde ekmek parası için dünyanın, İstanbul'un bir kayasının denizinin bir sandal parçasında saydıklarım gibi mesut buldum.²

Sait Fâik'te yağmurlubir günde izlenimlerini şöyle anlatır.

Bunu yapmamalıydım. Fakat oldu. Çok ayıp ettim. Halbuki pek de mühim bir şey değildi. Fakat hala utanıyorum. Bakın nasıl oldu:

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı, Son Kuşlar, Bir Kaya Parçası Gibi*, s.154.

² Sait Fâik, *Havuz Başı, Son Kuşlar, Bir Kaya Parçası Gibi*, s.156.

Üç beş bardak bira içmiştim. Dışarda müthiş bir yağmur yağıyordu. Herkes bir saçağın altına sığınmıştı. Bir aralık yağmur tabii bir hal aldı. Artık camların üstünde dereler çaylara, çaylar nehirlerle mansap olmuyordu. Yokuş başlarından caddeye çamurlu sular daha ağır başlı iniyorlardı. Evlerine geç kalmışlar sığındıkları kapılardan tekrar caddeye fırlamışlardı. Bunların arasında yağmurdan hoşlananların bile olduklarını sanıyorum. Nitekim ben onlardan biriydim. Sırtımda bir su geçmez bir kumaş var fakat ne de olsa su geçiyor. Yine de ehemmiyeti yok ! Beş bardak biranın sağnaklara karşı sempati uyandıran sarhoşluğu beni caddeye attı. Şurada şu durak yerinden tramvaya bineceğim yerde daha ilerkinden binerim, dedim. Yağmur artık berrak ve güzel damlalarla bol bol yağıyordu. Ta uzak çayirlara ve toprak yollara düştüğünü görüyordum.¹

Yağmur alabildiğine güzeldir. Ama su basması için aynı şey söylenebilir mi ? Çevreye insanlara verdiği zarar ama yine de bunu kahramanın ağzından dinleyelim :

Ah, ne sinsi sudur bu !... Sanki en büyük düşmanı fakara insandır. Adeta seçer de, gelir avara dul kadının evindeki mandayı boğar. Sanki kötü insan dünyada eksikmiş gibi, gider de, on üç yaşındaki masum Kara Recep'in koyunlarından alır ; ağanın koyunlarına dokunmaz. Bu bir acayip mahluktur. Bu bir kör canavardır. Zalimdir, alçaktır ama, sessizdir. Onun için bu sonbahar su basmasını zalimliğine karşı pek mühimsemeyiz, sevmesek de ... Bir iki kaz boğulmuş, bir iki dam çökmüş, üç beş çit yıkılmış, bir iki boyunduruk zayi olmuştur. Kara Recep'e de kim acıyacak, öksüze ?²

Yazarın Ada'ya bir ay kadar uğramadığı günlerin birinde Kumbaros kayası civarında sandalın içerisinde bulmuşlar onu.

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşamın Edebiyet, Yağmurlu Hava*, s.58.

² Sait Fâik, *Havuz Başı, Son Kuşlar, Su Basmaları*, s. 73.

Bir eli sımsıkı istakoz ağını tutuyormuş, öteki eliyle de sandalın küpeştesine yapışmış, ağın büyük bir bölümünü de vücuduna sarıyormuş.

“Gömmediler. Hakları vardı. Koskoca sandalıyla gömemezlerdi ama gözü gibi sevdiği, gözü gibi esirgediği ağlarıyla gömebilirlerdi ya... Ben serseri gibi, ağlarına sarıp gömmeleri için yalvardım. Deli midir, nedir, diye garip garip baktılar.”¹

II.1.44.İnsanların Kırgınlıkları

Olmaması gerekendir. Yapılmaması gerekendir. Ama toplum içinde yaşıyorsak insanlar hepsini tatmak durumundadırlar. Mutluluğu, barışı, hüznü, kırgınlıkları ...

Aile içinde yaşanan kırgınlıklar insanı daha çok üzer. Toplumdaki kırgınlıklar da üzer ama aile içinde yaşanan tatsızlıklar her saniye insanı rahatsız eder. Üzer, yıpratır, belki de yüz yüze bakılamaz hale gelir. kırgınlık ana-oğul arasındaysa sorun yoktur. Çünkü analar her zaman affedicidirler:

- Ah oğlum ! Bilmezsiniz. Üç aylık beyden kalma maaşla geçiniyorum. Bu para benim cenaze paramdı, kefen paramdı. Suat'a ben verdim bu parayı diyeceğim ama, diyemiyorum. Zamanlar kötü, Halit Bey oğlum. Elde avuçta yok. Oğlan bir artistliktir tutturmuş gidiyor. Keşke bir zenaat sahibi olsaydı : Berber olsaydı, kunduracı olsaydı, nalbant olsaydı... Babası sağken ne yaptı etti, okuttu Suat'ı ? Başka kadın olsaydı, yüreğime inerdi. Çok gücüme gitti. Elin aşifteleriyle yiyor sandım dı. Demek bu parayı size verecekmiş. Eh, bir dereceye kadar ...²

Aynı zamanda analar fedekardır. Tanısın tanımasın evladiyla aynı konumda olan insanlara da analık yaparlar. Doğru bildikleri ne varsa hepsini sayar dökerler :

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı, Son Kuşlar, Ağıt*, s. 164.

² Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya*, s.50.

- Söyleyin ona eve gelsin ! -dedi-. İki gecedir evin semtine uğramadı. Bu işten hiç bahsetmeyiniz. Gelsin, öpsün elimi. Bu da onun son cahilliği olsun. Ben yapacağımı bilirim : yarından tez yok, ona bir memuriyet bulmak için yeldirmemi sırtıma geçirmeliyim. Sizde vaz geçin bu işten. Belki siz bu oyunculuk sayesinde bir gün aç, bir gün tok geçiniyorsunuz ama, o oğlan bu işi yapamaz. Sıhhati müsait değildir. Hastalıklı büyüdü. Vakti hali yerinde insanların evlatları olsun artist biraz da. Halit Efendi! Anasının kefen parasını çalan çocuktan kime hayır gelir ki, size gelsin ? Yalvarırım size Halit Beyefendi oğlum ! Çocuğumun istidadı bile varsa kırın ... Sizden ricam bu.”¹

Evlada karşı duyulan kırgınlıklar insan yüreğinde onulmaz yaralar açar. Her türlü özveri sonunda sonucun iç açıcı olmaması ana -babayı yıkar. Her çocuğun huyu birbirine benzemez. Biri çok iyidir, çıkarsızdır diğeri farklı olabilir.

“- İki taneydiler -dedi-. Şuralar yıkılmadan evvel küçük bir ehpa gibi bir şeyim vardı. Yirmi sene oluyor. Orada gazete satardım. Bunlar da mektebe giderlerdi. Benim gözüm ötekini tutuyordu. “Ah, bu başımın belası olacak diyordum. Dokuz on yaşında idi o zaman. Sigara içerdi. Öteki tertemizdi. Bir defterler tutardı, bayılırdık. Hocası beni görünce, onun yüzünden tebrik ederdi. Bundan dört beş yaş büyüktür. Sonra doktor mektebine verdik, okudu. Avrupaya gitti geldi. Senin anlayacağın, adam akıllı doktor oldu.

Kadehini almak üzere ihtiyar büyük yumruğunu uzattı :

- Doktor oldu ama, adam olmadı -dedi-. ölsem ondan birşey istemem. Şimdi bizi tanımıyor. Hocasının kızı ile evlendiler daha geçenlerde. yarım ağızla çağrdılar da İhsan gitti, ben gitmedim. Onun da bir tek temiz elbisesi var. Kardeşim diye tanıtmamış. “Akrabalardanö demiş. Yediği naneye bak!... Yani beyefendi,

¹ Saif Fâik, Kumpanya-Kayıp Aranıyor, Kumpanya, s.50-51.

insanın bazen abuk sabuk dūşündüğü oluyor. "İyi ki bu adam olmadı" diyorum.¹

Aile içinde özlük - üveylık olursa. Çok nadir olarak sağlıklı ilişkiler gelişir. Ancak genelde yaşanan, duyulan, görülen şey üvey çocukların horlandığı aşığılandığıdır. Üvey anneler nedense kendinden olmayan çocuklara pek sevecen davranmazlar, hoş görüyle yaklaşmazlar :

- Bütün saadetler kıskanılmıştır-derdi-. Benimkisini de üvey annem kıskandı. Beni mutfağın yanındaki kilerde yatmaya mecbur tuttuğu gün, izzeti nefsim her halde kırılmıştı. Önce farkında değildim. Dört gün kilerde kapandım, çıkmadım. Beşinci gün üvey ablalarımın yüzüne bakamadan sokak kapısından fırladım. en küçük kardeşim arkamdan haykırdı. Onu bu sefer bir kardeş gibi kucakladım. Dudaklarımda hala derisinin canlılığı ve kokusu kalmıştır. Lausanne'ı terk ediş böyle oldu. Fransa'ya gayet kolaylıkla geçtim. Grenoble'de hemen derhal iş buldum, Lyon'da iki sene çalıştım.²

Topluma duyulan kırgınlıklar insanı daha çok sarsar. Bir iki kişinin söylediklerine pek aldırmayız. Ama toplumun geneli acımasızca düşünürse insanı yıkar, bitirir. Papaz efendi de böyle bir kırgınlık duymaktadır çevresine :

"-Bu sefer koydu, oturdu içime -dedi-. Niye insanlar birbirleriyle bu kadar uğraşırlar ? Hem artık ölüm de kapıyı çalmıştı her halde ki, insanların hakkımdaki lakırdıları beni bu kadar sarstı. Yoksa, aldırır mıydım ? Bilmez miyim hepsi kalleş, budala, hırsız, yalancı ? Birbirinin ekmeğine, karısına, kızına, dükkanına göz diktiklerini bilmezmiyim ? Ben yaşayarak, gülerek,

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Baba-Oğul*, s.44.

² Sait Fâik, *Kayıp Aranıyor -Kumpanya, Gauthar Cambazhanesi*, s. 98-99.

toprak anamızı, güzel kızları seyredip severek üç gün sonra öleceğim.¹

Toplum - sosyal konumuna göre - cahilane düşünür çoğu zaman. Yapılan iyilikleri, fedekarlıkları hep yanlış yorumlar ve ardından eklene eklene ortaya korkunç dedikodular çıkar. Bundan etkilenen de kuşkusuz dedikodusu edilen insanlar olur :

“Bunu, belki iki erkek arkadaş olursak, birbirimize yapmaya vicdanan mecbur olduğumuz halde aynı şeyi bir kadının bir erkeğe yapmasını, kendini vicdanan, merhameten mecbur addetmesini neden bu kadar huşunetle karşılıyoruz ? Nitekim, dedikodulara dikkat ederseniz, hep aynı şekilde. Benim hastalığımдан hiç bahseden yok. Melek, geceyi benim odamda geçirmiş, bu kadar ! öNeden geçirmiş acaba?” diye kimse sormuyor. Böyle bir sual hatırlarına geliyor ama, sormuyorlar. Onlar da biliyor ki, Melek'in geceyi benim odamda geçirmesinin makul bir sebebi vardır. Vardır ama, onlarada dedikodu lazımdır. Belki size de hastalığımдан bahis bile etmediler, öyle değil mi ?”²

Özverili olmak, iyi niyetli olmak güzeldir, insancadır. Ancak dozunda yapılırsa. Çünkü toplum doyumsuzdur verdikçe alır ancak sıra kendisine geldiği zaman asla vermez. İşin en gülünç ve ilginç yanı ise özverili ve iyi niyetli olan insan kötü olur.

“Kim olacak ? Sensin. Kendi kendinsin. Evet, bu şehirde herkez dönüp dolaşıp, kendisinde karar kılacak. Hepimiz öyleyiz işte. Bütün iyilikleri bütün dostlukları tulumba gibi emeriz. Sonra dostluklar, iyilikler de kuyular misali kurur. İşte o zaman başlar pandomina, kocaman dedikodu.³

Topluma kırgın olan - artık- insanları, çok iyi tanıyan biri daha vardır. Hirant :

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Papaz Efendi*, s. 181.

² Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru-Berber Dükkanının Açılma Merasimi*, s.138.

³ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Söylendim Durdum*, s.110.

"Hırant'ın tamamen aksine, köye; ekmek, kömür, tuz, peynir, yumurta almaya indiği zamanlar, kimse ile konuşmuyor, yalnız dinliyor, gülüyordu. Şimdi insanları daha iyi anlıyordu. Onları oldukları gibi değil olmaları lazım geldiği gibi sevdiğini anlamıştı."¹

Adaletsiz dağıtım da kırgınlıklar oluşturur. Çalışanla çalışmayanın bir tutulduğu yerde isyanlar da başlar :

"- Ellerini bile sürmüyor herifler. Na böyle; rap rap. O çalışsın bu kadar. Alsın bir buçuk lira, biz de alalım bir buçuk lira, reva mı bu ? Kim ağları yıkıyor ? Kim düzeltiyor ? Kayık gelir gelmez hepsi tüyüp gidiyorlar. Gelip biraz yardım etseler ya. Hepsi kahveye doluveriyor."²

II.2. Tabiat Unsurları

II.2.1. Deniz

Bir balıkçı çocuğu olan Trifon, denize ve denizle ilgili olan herşeye tutkundur. Hiçbir şey onun ilgisini çekmemektedir. Onun için varsa yoksa denizdir.

"Trifon için ne yaşayan insanlar, ne çiçekler, ne akarsular ve mavi gözlü arkadaşlar bir mana ifade ederdi. Yalnız bu önüne, gözlerinin içine serilen ve üzerine arka üstü yattığı zaman büyük güverteleri boş yelkenlileri, güneşin içinde madenleri ve boyaları uçan vapurları düşünebildiği deniz ona, ciğerlerine çektiği havanın kıymetini, açıkçası yaşamının zevkini ve lezzetini verirdi. Ondan ötesi boş, ıssız, mânasızdır."³

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Birtakım İnsanlar*, s.152.

² Sait Fâik, *Havuz Başı-Son kuşlar, Pay*, s. 208.

³ Said Fâik, *Semaver-Sarnıç, Stelyanos Hrisopulos Gemisi*, s.20.

"Trifon için deniz işte böyle güzeldir, böyle hayat doludur, böyle yaşam tarzıdır. Trifon denizle öylesine bütünleşmiştir ki çevresini ve arkadaşlarını bile kendi tarzına göre seçerdi. "Dersler deniz kadar güzel, deniz kadar öğretici midir? Elbette Trifon'un sorduğu sorudur bu. Trifon, denize girmeyen insanlarla arkadaşlık bile etmek istemez. Öylesine denizle içiçedir ki denizi görmediği zamanlarda eline keser alır ve sürekli yelkenliler, garip kayıklar yapar. Her gün değişik kayıklar yapar, değişik yelkenliler yapar, bozar yeniden yapar, bir yenisine başlar. Yelkenli ve gemi yapımındaki ilhamını denizden alırdı. Ada'nın sahiline oturur gelip geçen gemilere bakar ve başka yerlerde de denizlerde de böyle gemilerin olup olmadığını düşünürdü. Ve hep hayal ederdi Trifon "Kocaman bir gemim olsaydı, vinçli bir gemim olsaydı."¹

Elbette çevre de önemlidir çocuğun yetişmesinde. Trifon deniz, balık, balıkçılardan oluşan bir çevrede yetiştiği için ve özünde denizi çok sevdiği için ileriye dönük özlemleri, beklentileri hep denizedir.

Yazar, balıkçılarla denize açılır. Denizle ilgili ilginç düşünceler oluşur yazarda. Deniz ona göre çok gizemlidir. Yazar denizi şöyle anlatır:

"Yine sustu. Altındaki mavi alemden derin, sağır bir ses çıkıyordu. Bildiğimiz insan, hayvan, düdük, makine, tahta, rüzgâr, tel, ağaç, böcek... Yeryüzü seslerinden başka türlü bir ses işitiyordum. Bu ses, bu mavi alemin nefes alıp verişinin sesidir gibi geldi bana. Bir karıncanın bizim bütünümüzü değil milyonda bir parçamızı duyması gibi, ben de bu kocaman deniz denilen canlı, muhteşem mahlukun bir parçasının sesinin sağır, derin gürültüsünü milyarlarla eksilmiş bir parçacığını işitiyordum. Şakaklarım zonkluyor, kulaklarım vınlıyordu. Açıklarda bu

¹ Saik Fâik, Stelyanos Hriopulos Gemisi, s.21.

durgun, derin, sesi gelmeyen sestem hep ürkmüşümdür. Konuşmak istiyorum. Bu sesi duymamak için içimden haykırmak geçiyordu. Şimdi pek yaklaştığımız Sivriada'ya kadar yüzsem, karaya ayağımı bassam, bağıra bağıra bir türkü söylesem, diye içimden geçti.”¹

Denizle ilgili insanların farklı düşünceleri vardır. Kimi denizi uysal bir insana, kimi anneye, kimi vahşi bir hayvana benzetir. Kimileri içinse deniz meçhuldür.

“Denizin karanlık fosforlu yüzünden hışımla kocaman hayvanlar geçtiğini görmüştü ki... ” gibi düşünceler yer alır insanların kafasında.²

Gündüz ve gece deniz farklılık gösterir. İnsanlar gündüz ve gecedeki denizin görünümünden etkilenirler. Medarı Maişet Motoru'nda; “Ortalık daha gündüz. Motorlar gırgırlar her tarafa dağılmıştır. Sakin bir lodos esmekte. Balık para ediyor. Deniz çarşaf gibi.” diye anlatılır denir.

“Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar naz etmemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ışıklı, bu kadar sakın, bu kadar lastik çizme gibi pırıl pırıl olmamalı deniz. Bunun yarını var. Dalga kırık cam parçaları gibi keskin ve soğuk vurduğu zaman olacak, o canavar su baştan girip çıkacak.”³

“Sinağrid Baba” da Ocak ayında denizden söz edilir.

“Cehennem Nişanı'nda beş sandaldık. Güzel bir Ocak akşamı. Hava lodos. Denize kırmızı rengin türlü yayılmış. Çok kaynamış ihlamur rengindeki yayvan, geniş, ölü dalgalar. Sandallar ağır ağır sallanıyor, oltalar bekliyor, insanlar susuyor.”⁴

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, İki Kişiyeye Bir Hikâye*, s.114.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, s.16.

³ Sait Fâik, *Havuz Başı- Son Kuşlar, Haritada Bir Nokta*, s.178.

⁴ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut*, s.125.

Ay ışığında denizi seyretmek insanı dinlendirir. Hele bir de "çarşaf" gibiyse deniz...

"Ay, denizi içilebilir bir hale getirmişti. Ben de herkes gibi evvefa denizin üstünde yürümek, yürüyebilmek istedim. Sonra eğilmek, bir vahşi fakat zararsız hayvan hissiyle bir taraftan etrafı dinleyerek su içmek, sonra yine kim bilir yine aynı o vahşi hayvan iştahasıyla bu küçük kızla çalının dibinde koklaşmak."¹

Kimilerine göre de deniz meçhuldür:

"Oltaların yetişmediği, ağların serpilmediği denizlerde, ne tatlı, ne güzel balıklar; ne haşin, ne yırtıcı, hayel edilmez canavarlar vardı."²

II.2.2. Sandal - Gemi

İnsanların uğraşları farklı farklıdır. Herkes bir iş yaparak geçimini sağlar. Kiminin geliri hep aynıdır. Maaşa bağlı olarak çalışan insanlar vardır. Kimileri serbest meslek sahibidirler. Bunların gelirleri farklılıklar gösterir.

Özellikle sahilde yaşayan ve denizle içiçe olan insanların gelirlerinde farklılıklar görülür. Yaz mevsimi bu insanlar için bereketin bol olduğu dönemlerdir.

"Medarı Maişet Motoru"¹ Yazın yazlığa gelen insanların işlerini görür. Bu insanların eşyalarını taşır, yazın ortasında bakkalın buzunu, ötesini berisini taşır. İşler yoğun olduğu içinde bereket boldur. Sonbaharda ise yaz sezonu bittiği için yazlığa gelen insanların denklerini taşır ve bir müddet iş görmez Medarı Maişet Motoru. Daha sonra Torik Karadeniz'den akın akın gelmeye başladığı zaman Medarı Maişet Motoru ardına

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Lohusa, s.175.

² Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Stelyanos Hrisopulos Gemisi, s.16.

gırgırlarını bağlayarak balığın bulunduğu yere açılır. İşte o zaman Hikmet için güzel günler, güzel geceler başlar Hikmet hem nafakasını çıkaracaktır, hem de denizle başbaşa olacaktır.”¹

Balıkçıların sevinçleri, mutlulukları tuttıkları balıkla özdeşir. Balık tutulmadan dönüldüğü andaki sandalın gelişi yazarı daha çok etkiler. Çünkü boş dönen kayık yazara göre “Vekar, sükun, temkin baştan kıça, kürekten ipe, ağdan mantara kadar için için işlemiştir.) Bu hal yazarı çok etkiler ancak balığın çok tutulduğu günkü dönüş, manzara yönünden, balığa hiç çıkılmamış hali gibi değildir.”²

Yazar, “Mavnalar” adlı hikâyesinde vapurlarla ilgili izlenimlerini şöyle anlatır:

“Beyaz mehtaplı bir geceydi. İnsana büyük bir yol vermek arzusu veren, iskelede yatan vapurların bacaları hafif hafif duman çıkarıyorlar... Bazen bir vapur, denizin içindeki bir başka ışıklı vapurla beraber iskelelere yanaşiyor, üç beş kişi, merdivenlerden hızlı hızlı geçip gidiyorlardı.”³

Yazar, “Bir Vapur” adlı hikâyesinde vapuru öylesine güzel anlatmıştır ki. Benzetmeleri, onda uyanan duyguları çok güzel dile getirmiştir. O'na Galata Rıhtımı'nda rastlar. Çelik ve demir vücudunu hassas bir sporcuya benzetir. Bu “Hassas Sporcu” çıplak ayaklı küçük bir serserinin yanındadır. Yazar halatlarının bağlandığı demirlerden birine ayağını dayar ve onu seyretmeye koyulur. Ve onu seyrederken “beni alıp götürən, beni alıp getiren mahluk” der ve doya doya bakar, seyreder. Bu vapur “Tadla” yeni Türk vapurlarından “T” vupurudur. Bu vapuru, İstanbul-Fransa arasında yolculuk yapan herkesin tanıyabileceğini söyler. Vapurun, üçüncü mevki güvertesini Temmuz gecelerinde

¹ . Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.24.

² Sait Fâik, *Havuz Başı Son Kuşlar, Yaşayacak*, s.139.

³ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Mavnalar*, s.157-158.

adımlamamış insanın olamayacağını düşünür. Ve Tadla'nın gösterdiği yerleri şöyle bir düşünür :

“Parnas” dağının güneşli, altınlı ve karşı ebedi zirvesini, Stromboli'nin eteklerindeki beyaz kasabaları, Vezüv'ün kızılığında gülen beyaz şehri, mavi Masina'yı, vahşi Korsika'yı ve nihayet kahpe Marsilya'yı batı seyri ve ağır vücuduyla, bize gösteren “Tadla” olmadı mı?¹

Kayık, sandal denizcilerin çocuğudur, göz bebeğidir, kısaca herşeydir. Stelyanos Hrisopulos'a göre de gemisi herşeydir. Bir öğle üzeri, iskelenin poyrazı kıran limanında Stelyanos gemisini bırakır. Gemi bir metre uzunluğundadır. Beyaza boyanmıştır. Baş tarafında ise büyük yatlarda olduğu gibi bir çiçek vardı. Bu demir deliğinde ise küçük civa ile parlatılmış dökme bir kurşun gözüküyordu. Yıldızlı bir boya ile onun yanına “Stelyanos Hrisopulos” adı yazılmıştı.

Trifon'un, herşeyi deniz ve kayıktır, gemidir. Kendi ile özdeşleşen gemiler, deniz. İradeli mücadeleyi kolay kolay bırakmayan, yılmayan bir çocuktur. Çoğu kez gemi yapmıştır ama hiçbirini de beğenmemiştir. Yine denemiş, yine denemiştir. En son denemesi ise çok güzeldir, onu çok mutlu etmiştir.

“Bu seferki gemi güzel olcaktı. İçine insan almayacaktı ama, öteki yaptıklarına hiç benzemeyecekti.

Gemi bir gün hazırды. Bu gemi, Trifon için bir dünya demektir. Trifon, bu gemi için içinde birşeylerin çarptığını hissediyor, bu gemiye bakarken Trifon, küçük kızların önünden geçtiği zaman duyduğu yumşaklığı, bir nevi sarsıntıyı, baş dönmesini duyuyordu. Bu gemi, Trifon için, mavi gözlü bir kızdı. En tuhafı, bu mavi gözlü kızı Trifon, kendisi yaratmıştı. Bu mavi gözlü kız

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarıç, Bir Vapur, s.119.

da Trifon'u seviyordu. Hiç mavi gözlü kızlar Trifon'u severler miydi?"¹

II.2.3. Balıklar

Balık, insan hayatında önemli yer tutan besinlerden bir tanesidir. Deniz dendiğinde balık, balıkçılar, sandal, kayık, martı... akla gelir hep. Balıkları sevmeyen insan yok gibidir. Her tür balık denizlerde, derelerde barınır, yaşar, çoğalırlar.

Yazar, balıkçılarla iyi diyalog kurmuş olan bir insandır. Onların yaşantılarını, duygularını, dillerini kısaca herşeylerini en iyi biçimde bilir. Yazar da iyi bir balıkçıdır. Onlar kadar deneyimli olmasa da bu insanları, balıkçıları, sever ve onlarla çoğu kez birlikte olur.

Karadeniz balıkçıları, balıkçılık konusunda ustadırlar. Onlar gibi balıktan anlayan yoktur. Altmış beş yaşındaki bir balıkçı balıklar hakkında şunları anlatır:

"- Bakarsın yakamoz beyazdır, sanki denize kül serpilmiş gibidir: İşte torik! Hemen çevirmelisin. Bakarsın yakamoz derinden toplana açıla parlıyor: Kolyozdur. Bakarsın yanlara doğru açılıyor: Uskumrudur. Yakamoz yukarda parlarsa: Palamuttur. Bir de Torik gibi parlayan Zarganavardır. Kim uğraşacak onunla, para etmez ki: Toriğin Yakamozu ile Zargananinkini ayırmaya göz ister. Biri kül serpilmiş gibi parlar, öteki fındık fındık, leblebi leblebi bir parıltı yapar. Alamana Torik avı, açıkgozlük ister. İrip iş değil: bunu herkes yapar. İş Alamanadaydı. Torik avındaydı. Altmış beş yaşındayım yoksa, artık denize dayanamam. Karadeniz balıkçısı gibi yedi düvelde

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Stelyanos Hrisopulos Gemisi, s.21.

balıkçı yoktur. Bakarsın İodosken poyraza çevirir, bir bora başlar... “¹

Yakamoz karşısında balıkçıların düşünceleri bir yaşam biçimi ve bilgisidir. Onlar da bu konuda uzman olan kişilerdir.

Denizde de balıklar arasında bir çekişme gözlenir. Hani derler ya “Büyük balık küçük balığı yutar.” Yazar da kendince denizde bir bayram, bir şıkırtı, bir oyun, bir savaş alanı hayal eder...

“Kıraçaları istavritler, istavritleri uskumrular, uskumruları kolyozlar, kolyozları palamutlar, palamutları sinağritler, sinağritleri yunuslar, yunusları orkinoslar kovalıyor. Daha doğrusu ben atıp tutuyorum. Kimin kimi kovaladığı, kimin kimi tuttuğu belli değil. Belki de bir parmak kadar çaça, yunus balığını; Belki de bir istavrit, bir kılıç balığını yutuyordur. Bir kaynaşma, bir kıyamet...”²

Martılar ve Karabataklar da balıktan nasiplerini alırlar. Deniz ve balıklar, büyük ve küçük balıklar bize şöyle verilir :

“- Üstte küçücük, kıraçadan da küçük balıklar, peşlerinde de kolyoz, onun peşinde kim bilir hangi balık?

Martılar ve karabataklar bu, denizin yüzünde zaman zaman sıçrayan, kaynaşan, dalan, yeniden çıkan balık kümelerine doğru hızla süzülüyorlar, batıyorlar, kanat çırpıyorlar, karabataklarla mihal kuşları dalıyorlar, bir deniz üstü canlı sabah kahvaltısı iştahı içinde, bütün canlılar faaliyettedir. Bu, insana bir sabah kahvaltısının iştahlı hali gibi gözükken kaynaşmadaki gizli vahşilik hiç belli değildi. Milyonla canlıyı, milyonla canlı kovalıyordu. Mavi denizin üstünde bir damla al gözükmeden yüzbinlerce küçük balığı büyük balık yutuyordu. Bin tane mikroskobik hayvanı

¹ Sait Fâik, Şahmerdan - Lüzumsuz Adam, Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür, s.155.

² Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Sivriada Sabahları, s.195.

yutmuş bir tırnak uzunluğundaki binlerce balığı, bir kolyoz yutuyor. Sudan sıçramış kocaman bir kolyozu bir martı denize hiç konmadan havada yakalıyor, gagasında iki defa salladıktan sonra üç kere yutkunarak yarı canlı kursağına atıyordu. Hepsinin arkasında bir küçük orkinos, zaman zaman gökyüzüne sıçrarcasına denizde havalanıp yıldırım hızıyla balık kümelerine saldırıyordu. Büyük bir ziyafet, büyük bir düğün sabahı sarhoşluğu küçük Sivriada'nın etrafında dönüyordu."¹

Yazar çoğu kez balıkçılarla denize açılır ve onlarla birlikte olmaktan mutluluk duyar. Bu insanlar yakaladıkları balıkları satarak yaşamlarını sürdürürler.

Bir balıkçıyla yazar balığa çıkar. Bu balıkçı İdris'tir. Yedi-sekiz kiloya yakın Çinekop yakalamıştır İdris. Ortalık kararmıştır. Yazar sandalda oturur, İdris ise kıyıya çıkar yakaladığı balıkları satmak için. Yazar, sandalda yalnız kalır. Çevrede de insanlar azalmıştır ancak Köprü'nün küpeştesindeki bir adam balık avının başından beri yazarı ve İdris'i izlemeye, seyretmeye devam eder."²

Deniz ve balık, balıkçıların herşeyidir. Yazar yine bir balıkçıyla balık avına çıkar. Balıkçı şöyle konuşur:

"- Ha civa yok, bak! .. Ne ziyarı var. Zoka parlamasa da olur, canavar aç. Ne bulsa saldırıyor. Görür o... Onda ne göz vardır, Torik denilen canavar da bilinmez mi? ... Sen salla hele bir aşağıya onu."³

Balıkların dilinden en iyi anlayan yine balıkçılardır. Balık avında kovuklara pek çok balık doluşur ancak denize atılan ağlar bu balıkları yerinden eder ve ağlara takılıp kalırlar. Budalaca yakalanırlar. Yukarıdaki dünyayı bir türlü görmek istemezler.

¹ Sait Fâik, *Son Kuşlar-Havuz Başı, Sivriada Sabahı*, s.193.

² Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşamın Edebiyat, Paşa Hazretleri*, s.44.

³ Sait Fâik, *Bir Balık Avı Hikâyesi*, s.49.

Sinağrit Baba, usta bir balıkçıdır. Mercan balıklarıyla arasında sessiz bir konuşma, söyleşi geçer gibidir. Mercan balıkları ağlara takılıp kalmışlardır. Gözleri hepsinin de büyümüştür sanki. Sinağrit Baba'ya öKurtar bizi şu lanetlemedenö der gibiydiler. Sinağrit Baba düşünmektedir. İşin çözümünü de bilmektedir ancak oturduğu yerden kalkmamaktadır. Sinağrit Baba bir gün onları kurtarmanın yolunu biliyordur. Yakamoz yapan ipe bir diş geçirdi miydi hemen mercanlar kurtulacaktır. Ama Sinağrit Babanın bildiği başka bir şey daha vardır. O da ister su olsun, ister kara olsun, ister hava olsun, ister boşluk, ister hayvan âlemi olsun, ister nebat aleminde olsun bir kişinin aklı ile hiçbir şeyin çözümlenemeyeceğidir. Sinağrit Baba, düşüncesini şöyle sürdürür:

“Ancak bütün balıklar oltaya tutulan hem cinslerini kurtarmanın tek çaresini koşup o yakamoz yapan ipi koparmak olduğunu akıl ettikleri zaman, bu hareketin neticesi ve faydası olabilirdi. Yoksa, gidip Sinağrit Baba, oltayı kesmiş, biraz sonra Sinağrit Baba tutulduğu zaman kim kesecek? Kim akıl edecek yakamozu dişlemeyi?...”¹

Bazı balıklar da gösteriler için hazırlanır, eğitilirler. İnsanlar bu eğitilen balıkları sevgi ile seyrederler. Yazar Grenoble'da bulunduğu bir sırada böyle bir gösteriyi izlemiştir. Çocuklar hayallerinde bir balık canlandırmışlardır. Tabi bu balık bir foktur. Yazara göre foklar ökaytan derili, babacan insan yüzlü, şişman, bıyıklı ve bacaksız” dırlar.

“Fokların gözleri, vücutları, bıyıkları, kafaları ve ayakları hep çocuk azasına benzerdi. Evet hatta bıyıkları bile. Fok derileri, açılmış bir havyar kutusuna da benzerlerdi. Kokuları o kokuydu.”²

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Sinağrit Baba*, s.127.

² Sait Fâik, *Gauthar Cambazhanesi*, s.105.

Foklar gösterilerini yaparlar. Alkışlandığı zaman kanada benzeyen ayaklarını onlar da bir alkış sadasıyla birbirlerine vururlar. Fokların çıkardıkları sesler bazen bir martı, bazen bir köpek sesini hatırlatır. Babacan tavırlı insanlar, palyaçolar ve hatta her insan bu balıkları seyrettiklerinde her türlü sıkıntılarını unuturlar. Gösteri bitimi kocaman bir fıçı içinde balıklar gelir. Bu küçük balıkları foklar birbirlerinin göbeklerini ite ite yerler. Onlar bilirler ki bu yaptıkları gösterilerin diyetidir. Tam doymazlar ama ertesi gün yine gösteri sonu küçük balıkları yiyeceklerdir.¹

Fokla ilgili insanların düşünceleri çok çeşitlidir. Bunlardan bazıları bilimsel niteliktedir bazıları da inanışlar doğrultusundadır. Cahil insanlar fok balığını değişik biçimde değerlendirirler. "Yüksekkaldırım" da da böyle bir yorum söz konusudur.

"- Ne balığı bu?

- Beyabicim bu balık değil, bu insan gibi bir şey.

Sesi insan sesi gibi. Parmakları var. Tırnakları var. Memesi var. Var oğlu var.

- İsmi ne bunun Haydar Efendi ?

- Abicim buna fok balığı derler. Şimal denizlerinde avlanır. Amerikalılar evlerinde kedi köpek gibi beslerler.

- Sen Şimal denizinde mi avladın?

- Ne yalan söyleyeyim ben tutmadım."²

Balıkları avlarken konulacak yemler de önemlidir. Bu yemler ve özellikleri "Ağıt" adlı hikâyede anlatılır :

"Taze yem mi koyalım? Koyalım da gelsin yanından geçsin, yüzüne bile bakmasın ... Bekle dur babam ki koksun. Kokmuş

¹ Sait Fâik, *Gauthar Cambazhanesi*, s.105.

² Sait Fâik, *Havuz Başı, Son Kuşlar*, s.47-48.

olmalı efendim, kokmuş. Kokusunu uzaktan almalı ki, kışın kışın gelsin ... Para bedava mı? kazanılır... Ben bir şey diyeyim mi sana ? Para kazanmak, kokulu, pis iştir ama, kokudan kokuya fark vardır. Kimi koku benimkisi gibi aşikârdır. Kimisi de gizli.”¹

Balıkçılar çocuklara bazı masallar da anlatırlar. Genelde çocukları susturmak, yaramazlık yapmalarını önlemektir amaçları. Bu tür masallarla, hikâyelerle büyüyen balıkçı çocukları elbette büyüyünce babaları gibi balıkçılığa ve denize derin bir ilgi ve sevgi duyarlar. İşte çocuklara anlatılan masallardan bir tane örnek:

“... Pamuk balığı dedikleri bir canavar olduğunu işitmiştik. Bu balığın yavrusu yirmi, yirmi beş kilo ağırlığında olurmuş diye duyardık. Bu yavruları büyükler, bir tehlike karşısında yutarlar; tehlike atıldıktan sonra tekrar kusarlarmış ... Pamuk balığı ne kadar kocaman bir şey. Pamuk balığını, o akşam, Rüstem Çavuş yakalamıştı. Biz, bütün kayıklar, onun etrafına almıştık. Bembeyaz, hakikaten pamuk gibi beyaz bir mahluktu. Dişleri yoktu. Rüstem Çavuş, balığın karnına bıçağı daldırınca, bu karnın içinde, dört tane dipdiri yavru bulduk. Sonra bu hayvanın yalnızca yavrusu yakalandı mıydı, bütün deniz karışır, o cins bütün balıklar sandallara hücum ederler, devirirlermiş. O gece böyle bir vakaya meydan vermemek için kaçmıştık.”²

Balıklar, balıkçıların çocuklarıdır. Hatta dostu, arkadaşlarıdır. Onları balıkçılar ellerinden geldiğince beslerler, gözü gibi bakarlar. Ve bundan da hiç şikayetçi olmazlar...

“- Ne yapalım ? Bizim dostumuz da bu işte. Onu aldığım zaman ağzına yirmi gün bir şey koymadı. Barbunya balığı bile verdim; yüzüne bakmadı. Şimdi de boğazı açıldı, doymak bilmiyor kara kız. Gözüm gibi bakıyorum ona abi. Suyuna günde iki kalıp

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı, Son Kuşlar*, s.162.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Stelyanos Hristopulos Gemisi*, s.16.

buz atıyorum. Üç ay evvel balıkhaneden satın aldım. Dokuz yüz bilmem kaç patagoz saydım.”¹

Balıklar yalnızca denizlerde olmaz. Yazarın yaşadığı Adapazarı'nda, Sakarya'da da bolca balık bulunur. Bu yörenin balıkçılarıyla da yazar diyalog kurmuştur. Bunlardan bir tanesi Hüseyin Ağa'dır. Hüseyin Ağa bir sohbet sırasında yazara balıklardan söz eder ve ona şöyle söyler:

“- Sen ne balığı bilirsin, bilsen bilsen uskumru, lüfer balığı bilirsin. Sana bu akşam yedireceğim kılçıklı balığın İstanbul'da olsan lokmasını yemezsin. Ama köylük yerde bu balığın tadına doyum olmaz. Parmaklarını da beraber yedireceğim sana. Şu kulübenin hikâyesini de o zaman anlatırım.”²

Akşam üzeri yazar, Hüseyin Ağa ile buluşur. Az tereyağında kızarmış içi az pembe, denizin hanos balığına benzer bir balığı Hüseyin Ağa, yazara yedirir. Bu balığa Sakarya'da öHösgünö denildiğini söyler balıkçı.

Daha sonraki günlerde Sakarya'da her biri ellişer, yüzer kilo gelen balıkların daha ağırlarını yazar çarşıda satılırken görür ancak alıp da yemez. Bu balıkların yalnızca adları hoşuna gider.

“Oklama, Cılpık, Hösgün... Sakarya balıkları isimleriyle beraber yendiği için lezzetlidir. Bu balıkların ince, gözle zor fark edilen kılçıkları vardır. İyi çiğnenirse mesele yok. Yutsan da ehemmiyeti yoktur a! Köylüler bu kılçığı hiç çıkarmadan yerler. O zaman da balık pek lezzetlidir. Galiba balıkların lezzetleri de bu kılçıklarda gizlidir. İnsana öyle gelir. Biz kasabalılarsa çiğner durur, baş parmağımızla şehadet parmağımızı dudaklarımıza doğru götürür, bir şeffaf, ince teli almaya çalışırız. Böyle olunca da balığın lezzeti kaybolur.”³

¹ Sait Fâik, Havuz Başı, Son Kuşlar, s.48.

² Sait Fâik, Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Sakarya Balıkçısı, s.97.

³ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Sakarya Balıkçısı, s.97-98.

Yazar balıkla ilgili böyle düşünür. Denizden çıkan balıkla dereden çıkan balığın ayrıcalıklı olduğunu düşünür. Ayrıca kasabanın soğan pazarına çok çeşitli balıkların geldiğini de söyler. Sait Fâik, küçücük dere balıklarının yanı sıra Sakarya'dan tutulmuş seksen kara okkalık, ağızları kocaman, gözleri büyük, bıyıkları beyaz, derileri alaca, yarı ejderha yarı insan, yarı yılan balıkları olduğundan söz eder. - Erkekler kınnaplara balıkları dizerek köyün yolunu tutarlar. O zaman anlaşılır ki Sakarya'da bol balık tutulmuştur. İstanbul'da Barbunun kilosu on dört lira olduğu vakitler bu balıkların kara okkası beş kuruştur. Bütün kasaba mis gibi balık kokar. Yazar burayı İstanbul'daki Kumkapı meyhaneleri ile kıyaslar ve ikisi arasında benzerlikler bulur. Yazar şöyle düşünür: öBurada insan kendini mesut hisseder, yarı sersem dolaşır, hatta ve hatta etrafında küçük Rum kızları dahi arar."

Bir de dülger balığı vardır, Sait Fâik'in bir hikâyesinde. Bu balıkların hepsinin gözleri güzeldir. Bu balıklar canlı iken pulları, kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Bayanlar mümkün olsaydı da balolara canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi. Ancak sözü edilen bu güzellikler dülger balığının canlı halinde mevcuttur. Dülger balığı ölüverince soluverir. Balık sırtının pırıltıları üzülmüş bebeklere döner. Dülger balığının öyle pırıltılı sırtı yoktur. Hafifçe belirsiz yeşil renkte esmerdir. Balıkların en çirkinidir o. Ağızı kocaman, ak ve şeffaf naylondandır sanki. Bu balığın ağızı sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır, bir daha da kapanmaz. Vücudu kirlice, esmer renkte, yamyassıdır.

Yazar oltaya tutulan balığı kendine göre değil de balığa göre yorumlar. Balığın oltaya tutulduğu anda dünyaya küsüverdiğini, korku içinde kaldığını düşünür. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur artık. Yamyassı, sulara seriliverir. Gözleriyle mahzun mahzun insan bakar durur. Bir Dülger balığı bir de Kırlangıç balığı

ölünceye kadar acı bir ses çıkarır. Dülger balığı ince zardan ağzını bir defa ağlara vurmaya görsün bu, küstüğünün resmidir.¹

II.2.4. Geceler

Her saatin kendine özgü bir güzelliği vardır. Bu güzellikler çeşitlilik gösterir. gündüzün ayrı bir güzelliği, gecenin ise ayrı bir tadı ayrı bir güzelliği vardır. Gece ay ışığında yakamozları seyretmek, hayaller kurmak, yıldızlarla oyun oynamak her insan için cazip bir oyundur.

“Gece kocaman gökler ve yıldızlar vardır. Seren sürekli parlak bir yıldızı göztermektedir. Samanyolu berrak ve şeffaftır. Böyle bir gecede yazar, gözlerini göğe kaldırır, boşluğun içine saklanarak düşünme düşünme yarattığı ALLAH'a güvenerek gözlerini kapar ve o gece “Tadla”nın güvertesinde huzurlu bir çocuk uykusuyla uyur.”²

“Sürekli seyir halinde iseniz hiç bir kentte üç saatten fazla kalmadan, büyük şehirlerin gece ışıklarını, dört mil mesafeden son hızla geçip gitmek, giderken seyretmek nasıl bir duygudur acaba?”³

II.2.5. Sokaklar

Evler arasında oluşan boşluklara “sokak” demişiz. Her sokağın kendine özgü özellikleri ve güzellikleri vardır. Tarihi evlerin sokakları, evler kadar güzeldir, bütünleyicidir. Kenar mahalle sokakları, insanları ile, evleriyle, kedi ve köpekleriyle ayrı bir özellik taşır. Elbette Sosyo - Ekonomik ve sosyo-kültürel yönü yüksek olan ailelerin sokakları daha da farklılıklar gösterir.

¹ Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan-Az Şekerli, Dülger Bahçının Ölümü*, s.76-77.

² Sait Fâik, *Semaver- Sarnıç, Bir Vapur*, s. 121.

³ Sait Fâik, *Semaver - Sarnıç, Stelyanos Hrisopulos Gemisi*, s.21.

“Lüzumsuz Adam¹” da sokak tasvirleri çok ilginçtir.

“Mahallem birbirine muvazi sokaklar, bu sokakları diklemesine kesen bir diğer sokak, bir de bunlardan bütün bütüne bağımsız-ama sokak sayılmayacak kadar dar, kısa-bemin sokağım-dan ibarettir. Ben bu sokaklara önemliliklerine göre 1,2,3,4 numaralarını taktım. Kendi sokağım numarasızdır. Onu numaralamaya elim varmadı.”

“Bu sokak çamurlu, dar, pis bir sokaktır. Sağ tarafta bir bar, sonra bir ekmekçi, ekmekçiden sonra bir lokanta gelir. Bana da öyle gelir ki bu lokantada memnu meyvelerle yemekler satılır. Her akşam aynı melankolik, garip adamlarla kadınlar geliyor. Belki de kurbağa, fare, karga, kedi, köpek, insan eti yiyorlar. Orayı da geçince bizim sokağın başına çıkmış olurum. Sağa döner, yemişçi kadına, “Merhabaö derim.” Merhaba bey!ö der. Gözleri pek güzeldir. Sağdaki sokağa sapıp sapmamakta tereddüt ederim.”

“Bir numaralı sokakta iki tane sazlı meyhane vardır. Onların önünde taksiler bekler. Taksilerin önündeki hep yıldırım düşmesin diye takılmış bir paratoneldir sandığım, anten olduğunu öğrendiğim halde gene ilk görüşte aldandığım, o beyaz parlak maden sopa yağmurda bir şimşek gibi parlar.”¹

Bu tür sokaklarda pek çok sorun da vardır. Yolların çamur olması, pis olması beraberinde pek çok sorunu da getirmektedir. Ancak buradaki insan ilişkilerini kentlerdekinden çok daha farklı olduğu da bir gerçektir.

Yazın toz duman ve pislik içinde olan sokaklar, kışın da çamurlarla kaplanır. Deniz kıyısında akşam dokuzdan sonra bir nahije ve sokakları, köpekleri, kedileri “Tüneldeki Çocuk” ta anlatılmıştır:

¹ Sait Fâik, Şahmerdan Lüzumsuz Adam, Lüzumsuz Adam, s.113. 115-117.

“Saat dokuzdan sonra nahiyede müthiş bir karanlık, denizin içinden çıkar, etrafı doldurur, nahiyeye derin bir uykuya dalar, tam bu saatlerde insan arayan serin bir rüzgâr sessiz ve karanlık sokakları ve sahipsiz köpekleri, dostsuz kedileri bulur, böylece sabahlara kadar giderdik.¹

“.... Ada'nın içinde saat dokuzdan sonra bütün kahveler kapanmıştır. Sokaklarda yalnız rüzgâr, kediler, rüzgârlardan siper sokaklara sığınmış, daha kalabalık yakın adalardan sürünmüş munis bahtsız köpekler vardır.²

II.2.6. Rüzgâr

Rüzgâr, doğanın bir parçasıdır. Çok estiğinde, şiddetli fırtınalar yarattığında çevreye zarar veren, insanı ürküten rüzgâr. Doğa onsuz olmuyor, olamaz da zaten. Sıcaklarda insanların çok bunaldığı anda esmesi, insana ne rahatlık, ne ferahlık verir. Bu rüzgâr hele bir de denizin ortasında eserse ne de güzel olur. Sait Fâik “Türk Ülkesi” adlı hiyesinde rüzgârı şöyle anlatıyor:

“Arasıra çamdan, fundadan, defne ve zeytinden, denizden ve karanlıktan; köşk bahçelerinin havuzundan çıkma, yerli, otlak bir Lüfer balığının dibinde gezinişiyle fiske fiske denizden fırlama, öldürüncesine serin, gebertircesine kokolu, kim olursa olsun, ne olursa olsun bir mahluk dudaklarına muhtaç bir insanın ruh halini kamçılayan bir rüzgâr... Denizdeki sandalda gramofon, balıkçı kahvesinde hoparlör, genç kız ve oğlan ağızlarında ıslık, her şarkıda bir Maria ve Marika... Bir garip tabiat zevki ve insan zevksizliği ile uçup giden bir gemiye benzeyen bir ada...”³

¹ Sait Fâik, *Tüneldeki Çocuk*, a.9.

² Sait Fâik, *Havuz Başı- Son Kuşlar, Yaşayacak*, s.137.

³ Sait Fâik, *Havuz Başı- Son Kuşlar, Türk Ülkesi*, s.196.

Her mevsimde esen rüzgârın tadı farklı farklıdır. Yazın esen rüzgâr farklıdır, insanı serinletir, ferahlatır. Kışın esen rüzgâr ise insanı üşütür, hatta tedirgin de eder sağlık açısından. Rüzgâr, yağmur yüklü bulutları da getirir.

İşte yazar bir Nisan akşamı arkadaşlarıyla birlikte yola çıkar. Geceyi yanıp yanıp sönen o ışıklar adasında geçireceklerdir. Yazar ve arkadaşlarının niyeti daha erken yola çıkmaktır. Ancak umdukları gibi olmamıştır. Hava, biraz tuhaflaşmıştır. Denize açılmamışlardır. Uzakta fırtına bulutuna benzer bir sis vardır. Bir gündeğrusu bu sisi temizler. Ancak bu kez de gündeğrusundan gelen bir kara bulut yağmurunu boşaltır. Elbette yağmurdan sonra doğada, daha doğrusu, göz yüzünde olması gereken ebemkuşağı görülür. Kalafat bunun üzerine ö- Selamet der. Basalım artık hava düzeldi".¹

Sait Fâik'in hayatı genelde Ada'da geçmiştir. Bu nedenle de Ada'yı ve havasını çok iyi bilmektedir yazar. Yazını ve kışını ve insanların çok çok iyi bilmektedir. Yaz ve kış mevsimini, hangi ayda ne olacağını da ...

Kış Ada'nın sahillerine Iodoslarla birlikte gelir. Ada'nın Iodos tarafında hiç ev yoktur. Burası yalnız kocayemiş ağaçlarının çamlarla birleştiği yerdir. Burada kocaman vahşi kayalar, tuhaf kuşlar ve derin uçurumlar vardır. Bir de bu Ada'nın meşhur Kalpazanlar Kayası vardır. Bu kayaların üstünden Iodos aştığı zaman Ada'nın poyraz tarafındaki evlerinde sessiz bir hayat başlardı.²

Rüzgâr bulunan mevsimi müjdeler insanlara. Yazın, herkes sokaktadır oysa kışın insanlar evlerine çekilirler. ortalık sakindir, sokaklar sessiz...

¹ .” Sait Fâik, *Sivriada Geceleri*, s.193.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Stelyenos Hrisopulos Gemisi*, s.14.

Bazı insanlar vardır, odansının penceresini hiç kapatmaz yaz-kış. Bunlardan birisi de "İpekli Mendil" deki kahramanımızdır. Bu kahramanın penceresine yakın bir yerde dut ağacı vardır.

Ay ışığı, dut yapraklarından süzülür. Hikâye kahramanı bu rüzgârları bize şöyle anlatıyor: "Ay ışığı dut yapraklarından süzülür, odaya pare pare dökülürdü. Aşağı yukarı yaz-kış pencereyi açık bırakırdı. Ne serin, ne tuhaf rüzgâlar eserdi. Vapurlarda da çalıştığım için, rüzgârları kokularından lodos, poyraz, karayel, günbatısı diye tefrik eder tanırdım. Ne rüzgârlar battaniyemin üzerinden acayip birer rüya gibi gelip geçtiler"¹

Sıcaklarda, şehirlerde yaşayan insanlar bunalırlar. Bu nedenle de kendilerini serin yerlere atmağa çalışırlar. Buldukları serin yerlerde, ağaç altlarında görünmez vantilatörler dönüyormuş gibi oluşan serinliklerde otururlar ve yollar تنها, sessiz ve serin olur geceleyin.²

Karla birlikte esen rüzgâr hem insanı hem de denizi etkiler. Bu nedenle de denizle birlikte anılan vapurlar da iskeleye yanaşmaz. Bu işten yalnızca vapurlar etkilenmezler. Ekmeğini hamallık yaparak karşılayan insanlar da etkilenir.

"Kim Kime" de bir kadın ve rüzgâr anlatılır.

"Kadın sokağa çıktığı zaman sabahki yaz havasının birdenbire uçup gittiğini hayretle gördü. ısıracı bir rüzgâr çıkmıştı. Bulutlar, çamlığa doğru, evlerine doğru, bükük bir ölünün cenazesine gider gibi akın akın gidiyorlardı. Koşarcasına eve gitti. Ölüyü bir çarşafa sararak aşağıya indirdi. kar başlamıştı. Dışarıya çıktığı zaman entarisi bir dakika içinde bembeyaz kesilmişti.

.....

¹ .Sait Fâik, Semaver- Sarnıç, ipekli Mendil, s.43.

² Sait Fâik, Semaver- Sarnıç, İhtiyar Talebe, s.114.

Etraf sessiz, adeta ılıktı. Bu ılıklığın içinde lapa lapa, sakin kar yağıyordu. Sahilin bu dik yamacını ancak lodos rüzgârı tutar. Poyraz burada yalnız uzun çamların tepesinde kalır.”¹

II.2.7. Kediler ve Köpekler

Tabiatı korumak ne kadar önemli ise, tabiatta bulunan her canlıyı korumak ve sevmek de o kadar önemlidir. Her şeyin başı sevgidir.

Tabiatın unsurlarından iki tanesi de kediler ve köpeklerdir. Köpekler, insanlara olan bağlılığı ile sadakatı ile tanınırlar.

Yazar her gittiği yerde bu sadık dostlara rastlamıştır. Yurt dışında Grenoble'da da bir köpek tanır. Bu köpeğe sahibi öAysbergö adını vermiştir. Sahibi Danimarkalı bir kızdır. Köpeği Aysberg kızın sürekli yanındadır. Aysberg iri siyah benekli beyaz bir Danimarka köpeğidir.

Bir gün Aysberg huzursuzlanır. Durmadan sahibine bakar ve onun etrafını saran tehlikeli havayı koklar ve havlamaya başlar. Çünkü sahibine yazar da dahil herkes bakmaktadır. Yazar sonunda dayanamaz ve Aysberg'e susmasını ve sahibine bakmalarına izin vermesini söyler. Köpek homurdanır, meclistikiler ise suskundur.”

Aysberg öylesine duyarlı bir hayvandır ki çevresinde bulunan insanların sahibine bakmasını dahi istememektedir.

İnsanlar yürüyüşe çıkar, geziler yapar, yol boyu yapar. Bu tür kısa gezilerde insanlar ya bir arkadaşıyla gezer ya da köpeğiyle. Görme özürlü olan insanların da dostu köpekler değil midir? Onları taşıtlardan, tehlikelerden, kötülüklerden koruyan yine hep onlardır.

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarıç, Kim Kime, s.191.

Deniz kıyısında köpeği ile birlikte geziye çıkarlar. Denize nazır bir arsanın önünde adam köpeği ile birlikte oturur. Köpeği arka ayaklarının üstüne çökmüş ön ayakları dimdik heykel gibi burnu ıslak, soğuktur. Arada bir, ince sesler çıkartır. Sonra sahibine "Hadi eve gidelim" der gibi bakar.¹

Yazar, her şeyi sever. Doğa ve insan adına ne varsa her şeyi sever. Ve her birini de kaleme alır, onlarla ilgili hikâyeler yazar. Ve okuyana hep sevdirebilir onları. Bunlardan bir tanesi de "Fındık"tır.

"Fındık bizim köyün yedisinden yetmişine kadar, bütün kendini büyük görmeyeni ile ahbaptır. Fındık, tekir kedi rengine bir kurt köpeği ile av köpeği piçidir. Aşk mahsulü olduğu için güzel olması lazım gelir ama güzel değildir. Büyük, kalın kuyruğunu oynatarak, kahverengi gözlerine kırparcasına yanınıza yaklaştığı zaman kafasını okşamazsanız şayanı hayret bir adamsınız, demektir. Bu kadar sevilme ihtiyacıyla kendine yaklaşan hayvana reddedebilmek için, insanın ömründe hiç aşık olmaması, hiç sıkıntı çekmemesi, hiç kalp yumşaklığı nedir bilmemesi lazım gelir. Böyle insan da olmaz, diyebiliriz. Ama Fındık'ın yalnız bir dilim ekmek için değil, şöyle bir okşamak ihtiyacıyla önüne gelene sokulduğunu, bir çok insanoğlunun da onu kovduğunu gözlerimizle gördüğümüze göre, insanlar hakkındaki fikrimizi değiştiremeyiz."²

Yolculuklarda da köpekler sahiplerini hiç yalnız bırakmazlar. Hep sahibinin yanında dururlar. İster kısa mesafeli seyahatler olsun, isterse uzun mesafeli. "Hancının Karısı" Adlı hikâyede hikâye kahramanı köpeği ile birlikte yola koyulur. Adam yollarda kimselere rastlayamaz. Yanında sarı köpeği vardır. Bu köpek aç ve susuzdur. Ancak bu uzun seyahatte sahibini yalnız bırakmaz.

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut*, s.131.

² Sait Fâik, *Alemdağda Var Bir Yılan - Az Şekerli, Fındık*, s. 128.

Onca açlığa ve susuzluğa rağmen köpek sahibinin önünde zıplar, yorgun ayaklarını kaldırarak sahibinin üzerine atlar. Sahibi köpeği ile şöyleşir de:

"- Buralarda bir han olacak - dedim.

Bir av köpeği gibi havayı kokladı. Burnu yerde benden iki yüz metre ileriye kadar gitti döndüğü zaman,

- Han filan bulamadın galiba - dedim.

Yere çömeldiğim zaman iki ön ayağını omuzlarıma koydu. Uzun uzun uludu."¹

"Sokak köpeği, arkadaşlarını seçmekte hiç de kılı kırk yaran takımdan değildi. Bazen kuyruğuna teneke bağlayan yaramaz çocuklarla bile senlibenli olmuştu. Bir çok mahallelerde dostları ve arkadaşları vardı. Davulcuyu küçükken tanırdı. İstasyon boyunda az mı güleş etmişlerdi."²

Kediler de vardır Sait Fâik'in hikâyelerinde. Köpekler kadar sadık olmadıkları söylenir. Onların çoğu zaman insanlara karşı öNankörö oldukları söylenir. Bunlar genelde hep yollarda dolaşan, sokaklarda yaşan canlılardır.

"Şimdi balıkçılar düşünceli, dağılmışlardır. Köyün içinde yalnız kediler var. Otuza yakın tekir, sarı alaca, kara kedi, köyün yollarında hindiler bağılıyor. Mahzun gözlü, ürkek köpekler balık kokusuna koşuyorlar. Günle beraber derin bir sükût başladı."³

Kediler ve köpekler sestten de etkilenirler. Onlar sese karşı da duyarlıdırlar.

"Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların geçtikleri yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstümden, ya

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarıç, Hancının Karısı*, s.167.

² Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat, Karabaş'ın Hakkını Yediler*, s.31.

³ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür*, s.156.

da solumdan geçip gidiyorlar. Kedi, sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor. Şimdi de vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.”¹

Kediler çevik hareketleriyle bilinirler. Anlaşamadıkları yalnızca köpeklerdir. Kedi kaçır, köpeğe kovalar. Yaban kedileri de vardır. Bunlar sokak ve ev kedileriyle aynı familyadandırlar. Genellikle vahşi kayalıklarda yaşarlar. Küçük bir su, bu dekorun görünmez kahramanlarına, eşkiyelerine, yabani hayvanlarına ses verirler. “Üçüncü Mevki” de anlatılan budur.²

Sait Fâik'in yaşamının geneli deniz kenarında geçer. Yazar, bir gün rıhtıma iner ve mehtaplı bir gecede denizi seyre dalar. Gözüne bir kedi ilişir. Ancak, yazar kediden çok insanlara bakmaktadır. Futbolcu gençlerden biri kediye bir şut çeker. Kedi denize doğru uçar ancak kedi öylesine çeviktir ki denize düşmesiyle kaldırırma sıçraması bir olur. Yazar, bu olay karşısında hayretler içinde kalır. Futbolcu genç de şaşkındır. Yeniden kediyi şutlamak için hamle yaparsa da kedi yazarın ayaklarına yüzünü öylesine sıcak ve samimi bir hareketle sürter ki yazar, istemese de kediyi okşar. Tüm dikkatini kediye yöneltir. Onda yoğunlaşır. Kedi, içi rahatlamış olarak rıhtımın kenarına çekilir. Yazar, kediyi incelemeye takip etmeye devam eder. Bu arada kedi bir kaplan hızıyla yine denize atılır oradan bir balıkla çıkar. kedi, balığını yerken gözleri yazardadır. Bir yandan da homurdanmaktadır. Yazar, elini uzatsa kedi hemen yazara saldıracak bir haldedir. Oysa biraz önceki vahşetini, birden bire denizin içine düşüp kıyıya fırladığı andaki halini çoktan unutmuştur. Yazar, rahat yemesi için kediyi sofrasında bırakır ve çekilir.

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Son Kuşlar*, s.122.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç*, s.67.

Ada'nın kedileri çoktur. Yaz mevsiminde Ada'ya gelenler minik sepetlerde, bazen torbaların içinde daha güzellerini, daha tombullarını getiriyorlardır. Sonra bu kediler, kiremitler ve kayalar üstünde birbirlerini boğarcasına severler. Kediler yavruladıkları zaman, sahipleri, bunların hemen hepsini sokağa bırakırlardı. Sokakta erkek kedilerin bu yavruları boğduklarına tanık olmuştur yazar çoğu kez. Acı feryatlarını hep duymuştur. Suların yükseldiği zamansa deniz kenarında karınları şişmiş, çevikliklerini deniz dalgaları içinde eritmiş olan beyazlı siyahlı kedileri, tekirleri, her dalgada kıyıya başları nasıl çarpıla çarpıla gelip gittiklerini ise üzüntüyle görür. Belki onları kurtarmak mümkün olabilir diye düşünür yazar. Ada'da kala kala miskin kasap kedileri ve pamuklar kaldı diye düşünür.¹

II.2.8. Çiçekler

Çiçekler ... Türleriyle ve çeşitlilikleriyle gönüllerde taht kuran çiçekler. Bir sevgiliye uzanan bir gül bir anaya verilen bir karanfil, bir çocuğa uzatılan kır çiçekleri. Kimler sevmez ki bu güzelim misler gibi kokan çiçekleri. Kendiliğinden yetişen menekşekler, sümbüller, gelincikler... doğayı ne de güzel süslerler. Çimenler doğada sanki bir gelin başı olurlar.

"Kıskançlık" ta; çimenlerin üstüne akşam gölgeleri dolmuştur. Otlar kopkuyudur. İstanbul kızlarının yeşil gözleri gibi derin bir renk almışlardır. Yapraklarsa kafaları iyice örtmektedir.²

Yazar, sabah uyandığında dışarıya bakar. Önünde sis içinde bir bahçe uzanmaktadır. Kenarda ise yarısı çam, yarısı hasır örtülü "Ser" gibi bir şey vardır. Yazar, pencereyi açar. Güzel bir menekşe kokusu içine dolar. Hava ılık, ılıktır. Sonra sis ağır ağır

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarıç, Bir Kıyının Dört Hikâyesi, s.31-32-33.

² Sait Fâik, Semaver-Sarıç, Kıskançlık, s. 46.

açılır. Yazarın gözünün önüne bir bostan serilir. Lahanelar, çiçekler, maydonozlar, salatalar şaha kalkmıştır. Yazar, bu güzel görüntüyü şöyle anlatır:

“Öncelerde çiçeklerin arasında başka bahçeler, başka yamru yumru binalar gözüküyordu. Her taraf aynı nebat, aynı hayvan, aynı çarpık ve birbirinden epey uzak binalarla doluydu. Menekşe, her taraf menekşe kokuyordu. Yolun tam ortasından şarıl şarıl bir de dere akıyordu. Akşam eve gelirken bu derenin içinden mi geçmiştik? Ayaklarım bile ıslanmamıştı.”¹

II.2.9. Kış ve Kar

Kış ve kar, bir doğa olayıdır. Her mevsim güzeldir. Her mevsimin kendine özgü güzellikleri vardır. Bahar mevsiminde insanlar duygularıyla birlikte yeniden doğarlar sanki. Sonbaharda ise insanın içine bir hüzün çöker. Doğa yavaş yavaş ölmekte gibidir. İnsanda da ölen doğayla birlikte bazı duygular yavaşlar sanki. Ardından kış gelir. Zorlu, çetin bir kış. Zengin ailelerde o soğuklar pek hissedilmez, hatta fark edilmez bile. Ama yoksul ailelerde bu mevsim bir türlü geçmek bilmez. Bitmek bilmez bir türlü.

“Sevmek Korkusu” Adlı hikâyede kış mevsiminden zevk alan insanlar anlatılmıştır.

Küçük bir şehir ve kış mevsimi. Bu küçük şehri “Kayakçı” lar doldurmuştur. kahveleri çivili ayakkabılı, yüzleri pembe, kafaları sarılı, mesut sporcu kadınlar ve erkekler doldurmuştur. Müzik, fırtınayı, kiliseyi ve çanını, ışıklı çarşıları ve yağın karı hikâye eder gibidir.²

¹ Sait Fâik, Lüzumsuz Adam-Şahmerdan, Menekşeli Vadi, s.147.

² Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Sevmek Korkusu, s.84.

İsveçli bir insan. Memleketindeki hava saf, açık, berraktır. 2500 metrede ski yapmaya, dağlara yağan ilk karı görmeye gelmiştir. Bu insan sanki boynundaki fuları, gözlüklerini, ceketini çıkarmış, sonra fanilasını atmış ve bu karın üzerinde saatlerce kaymıştır.¹

Parasal imkanlar olduktan sonra dünyanın neresinde olursanız olun güzellikler, eğlenceler hep sizleri bekler.

Madalyonun diğer yüzünü çevirdiğimizde ise yoksul insanlarla karşılaşırız. İmkanları nisbetinde bu mevsimi, kazasız belasız atlatmayı düşünürler. Bir de evsiz barksız insanlar vardır. Asıl zor olanı bu insanların bu mevsimde ne yapacaklarıdır. Sait Fâik "Birtakım insanlar" da bunu şöyle dile getirir:

"Sabahçı kahvelerini kapamadan evvel birkaç tane gece barınma evine şiddetle ihtiyacı olan İstanbul şehrinin kışı, bazen ne kadar uzun, ne kadar uzun bitmez tükenmez bir afettir; bilen bilir."²

Kar yağarken bazen rüzgâr olur, bazen kendi halinde bir havada kar sessizce yağar. Yıldız ve poyrazın çılgıncasına estiği zamanda;

"

darı taneleri gibi ufak ve sert bir kar, ölü gibi morarmış eski karların üstüne canlı, sarımsı bir renkle düşüyor."³ Kar taneleri sağa sola savrularak yerlere dökülürler. Rüzgârla savrulmadığı zamanlarda kar, tane tane, döne döne, benek benek düşer.

Kar yağdığında insanın en çok sevdiği ve yapmak istediği şey sanırım yürümektir. Ayağın bastığı yerlerdeki karın çıkardığı ses, ayakkabının karda bıraktığı izler, etrafın bembeyaz oluşu

¹ Sait Fâik, Havuz Başı- Son Kuşlar, Sonbahar, s.91-92.

² Sait Fâik, Semaver-Sarıç, Bir Takım İnsanlar, s.80.

³ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Kış Akşamı Masa ve Sandalye, s.88.

insana çok hoş gelir. Böyle bir duyguyla yazar, karlı bir havada yola çıkar:

“Evimden çıkınca ortalığın sessizliğini, bu sessizliğe lapa lapa kar yağdığını görmüş, yürümek hevesine kapılmış; ana caddeleri, arkadaş tesadüflerini, malum kalabalık yolları bırakmış, karın daha tez, daha temiz biriktiği, insanların az geçtiği bir semte gitmek üzere تنها tramvaya atlamış, buraya gelmişim. Ama ben gelirken yarım saat içinde hava değişmiş, Karayel kudurmuş, lapa lapa yağan kar, küçücük küçücük soğuk darı taneleri halinde kaynaşmaya başlamıştı.”¹

Hava bazen öyle değişken olur ki. Sabah bir bakarsınız yaz havası vardır. O hava birden bire uçup gider ortalık değişir rüzgâr, yağmur, kar, fırtına... Isırıcı bir rüzgâr çıkar. Bulutlar çevreye doğru, evlere doğru akın akın gider. Sonra günlerce kar yağar. Rüzgâr eser. Özellikle liman kentlerinde böyle bir hava oluştuğunda üç günde iskeleye yalnızca üç vapur yanaşır. Ekmeğini hamallık yaparak kazanan insanlar ise kahvelerde otururlar. İki yıllık gazetelerini okurlar, mısır patlatırlar. Doktor her gün tahlil bahanesiyle bir lokmacık olsun pilav yer. Tıpkı “Kim Kime” adlı hikâyede olduğu gibi.²

“Kalorifer ve Baharö adlı hikâyede yazar, kışı öylesine güzel anlatmıştır ki. İnsanların bu mevsime ve diğer mevsimlere karşı duyduklarını öyle güzel ifade etmiştir ki...

“Karın iki karışı geçtiği günlerde ateşsiz kulübelerde kalorifer hikâyesi anlatılır dururdu. Beyaz, bembeyaz kış gecelerinde yalınayak çocuklar köpeklerle beraber koşuşurlarken, içerisi ağır bir insan kokusu dolu kahvenin önünde dinlenirler.

¹ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Mahalle Kahvesi*, s. 9-10.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarıç*, s.191.

- Ulan Kalorifer - derlerdi -, ısıtıyorsun insanı be!

Kış güzel şeydir. Tabiat yemişleri, mahsülleri, kuşları ve arılarıyla insanların saadeti için çalıştığı gün mevsimler ne güzeldir! Çalışan bir insan için kış bir ılık su, yaz bir serin vantilatördür.

Kış saadetimizi tamamlamak için geliyor. Bahar aşkımızı tazelemek için. Yaz damarlarımızdaki çalışma arzusuna biraz tembellik, güneş ve kudret doldurmak için.

Tabiat çırılçıplak, hatta zelzelesi, fırtınasıyla bile güzel, özlenir bir şey. Bizi kucaklamak, bizi avutmak, bizi çalıştırmak bize öğretmek için neler yapmaz. O artık bir sır değildir. Bize bir saadeti bağıran, bizi yaşamaya çağıran bir bütündür.”¹

Kış geceleri dar sokaklar da güzeldir. Sanki bir birine yapışır gibidir bu sokaklar. Sokaklarda hiç bir ses olmaz. Sadece yatsıdan dönen insanların sesleri, keskin öksürük sesleri duyulur. Evlerde bulunan insanlar da bu sese kulak verirler. Lastikler karları ezer. Sait Fâik, çocukluğunda böyle bir kışı hatırlıyor. Bir ablasının olduğunu, Davut adında bir arkadaşını ve onun ağabeyini hatırlar. Davut kimdir, neyin nesidir? Bilemez. Ablası ile Davut'un ağabeyi arasında yaşanan ufak bir aşkı, ışıkları söndürerek Davut'la bir birlerine sokularak erik ağacının altını gözlediklerini unutamaz hiç. Ancak olayları net bir biçimde de hatırlayamaz.²

II.2.10. Toprak ve Kaya

Sait Fâik, bazen çobanlarla, çocuklarla oturup sohbet eder.

¹ Sait Fâik, *Semaver - Sarnıç*, s.136.

² Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç* s.127.

"Kayalara, dağlara, baharın ve yabancı kokuların rüzgârıla beraber dolaştığım tepelere tırmanıp küçük çoban çocuklarıyla konuştum. öder. "Sarnıç" adlı hikâyesinde.

Bundan da büyük zevk alır. Yazar, her insanın düzeyine inmekte oldukça başarılıdır. İyi bir diyalog kurmasını da bildiği için bu insanlar yazara olanca saflıklarıyla her şeylerini anlatırlar:

"Bu kayalarda vahşi keçilere, yaban kedilerine tesadüf etmezsek hayret edilmelidir. Küçük bir su, bu dekorun gizli görünmez kahramanlarına, eşkiyelerine, yabancı hayvanlarına ses verir. Küçük masum derelerin kızıl tüylü kayaların dibinde cengâver şarkıları söylediği akşam zamanı gelmişti." der "Üçüncü Mevki." de .

II.2.11. Evler ve Odalar

Evler, insanların barınağı olan yerlerdir. Evler çok çeşitlidir ve buldukları yörelere has özellikler gösterirler. Köy evleri, kasaba evleri, kentlerdeki evler hep mimari açıdan değişkenlik gösterirler. Mutlaka her ev ilgi çekicidir. Her evin mimari açıdan kendine has özellikleri vardır ancak en ilginç olanları köy evleridir. Köylerde insanlar toprağa bağımlıdır, toprakla içiçedirler. Bu nedenle köylüler kışlık yiyeceklerini de topraktan karşılarlar, kışa hazırlık yaparlar. Kışın yiyeceklerini bir odada saklarlar.

"Basık tavanlı bir odadaydı. Tavanda hevenk hevenk üzüm, elmalar, armutlar, ayvalar sarkıyordu. Loşça odanın içini, baş döndüren bir meyve kokusu sarmıştı. Bu, yalnız meyve kokusuna da benzemiyordu. Arada tülbent, gelin esvabı, gürbüz bir kadın kokusu da meyvelerin kokusuna sinmişti."¹

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Düğün Gecesi, s.58.

Tavana asılan bu meyvelerin eve yaydığı nefis kokular kış mevsimi boyunca hiç gitmez. Bir de köy evlerinde kokan başka şeyler de vardır. Bunlar saman ve hafif tezek kokularıdır. Evin içinde ise yayıkların buldukları yerden ekşimiş bir ayran kokusu da insanın burnuna çarpar. Köy evlerine dört beş ayak bir merdivenle çıkılır. Burada "tahta boş, muallim kürsüsüne, daha doğrusu millet bayramlarında ulu orta söz söyleyen hatipler için yapılmış kürsülere benzeyen bir yerde" bir kadın namaz kılar.¹

Köylerde evler hep birbirine benzer. Ancak zengin olan bazı insanlar buralara kasaba evlerine benzeyen evler yaptırır. Bunlardan bir tanesi de Hasan Ağa'nın evidir. Yazar, Hasan Ağa'nın evini bize şöyle anlatır:

"Hasan Ağa'nın evi, köyün tam ortalık yerinde, üç katlı kocaman bir kasaba eviydi. Köyün öteki evleri gibi kerpiçten değil, yarı kerpiç, yarı kâgirdi. Önde ise bir birine muvazi davarların girebilmesi için icabında kaldırılan iki uzun direk, kapı yerine kullanılırdı. Evin insanları, bu direkleri kaldırmaya lüzum görmezler. İki direk arasından geçerlerdi.

Bu evin üç katında ayrı ayrı üç aile barınırdı. Alt katta yetmiş dokuz yaşında Hasan Ağa, orta katta, büyük oğlu, üst katta ise Hasan Ağa'nın bu senelerde everdiği büyük kızı oturuyordu."²

Köy evlerinde genelde aileler birlikte oturur ya da yakın evlerde otururlar. Hayatları toprakla içiçe olmakla geçer.

Yine bazı evler vardır. Küçüktür bu nedenle bu eve gelen insanlar bazen yatak odalarında oturtulur, ağırlandırılır. Bu evler ne kadar dar olursa olsun hep sevecendir, hep güzeldir, hep

¹ Sait Fâik, *Babamın İkinci Evi* s. 37.

² Sait Fâik, *Semaver - Sarıç, Lohusa*, s. 171.

samimidir. Böyle samimi ve içten olan evlerden biri de Karidesçinin evidir.

Karidesçinin evi içiçe iki odadan oluşmuştur. İki odayı ayıran bir kapı vardır. Bu kapı açıldığında uzunca bir koridor oluşur sanki koridora benzemektedir. Yazar, Karidesçinin evine ansızın gider. Yorgiya'yı beklemek üzere içeri girer. Yazarı oturttukları oda karı kocanın yatak odasıdır. Sokağa bakan pencerelerin önünde sedirler vardır. Kapının hemen sağında Avrupa basması bir bez duvarda asılıdır. Bu bezin altında da bir karyola, ayak ucunda ayna, yanlarına iliştirilmiş iki resim, oyuncaklar gibi şeyler ve aynalı dolap vardır. Bu dolap, yazarın ilgisini oldukça çeker.¹

"Kim Kime" adlı hikâyede yazar, yeşillikler arasında serpiştirilmiş üç evi anlatır. Bir tanesi çok güzeldir. Diğer ikisi ise çirkindir. Bu evlerin üç yanını çam ormanı, diğer yanını ise yol kaplamıştır. Yazar bu evlere bakıp düşüncelerini dile getirir. Bu evde mesut günler yaşamak, çam kokusu, poyraz koklamak, sakin ve mutlu olmak.

Bu evde yaşayan insanlar öylesine sessiz ve içe kapanık yaşamaktadırlar ki orada yaşayan leblebiciden başka kimse bu evde yaşayan insanları tanımamaktadır.²

Ada, Sait Fâik'in evi, herşeyi, dünyası, hayali olan bir yer. Yaz mevsimi geldiğinde yazar burası ile ilgili izlenimlerini anlatır. Hatta buraya gelen insanları, evleri, banyoları, sokakları ve evleri bile okurlarına vermiştir.

"Sezon bittiğinde, yaz sezonu, göçler gitmiş olurdu. banyolar sökülmüş; köşkler, kuskün ve hayatsız olurdu. Evler, böyle ancak yalnızca evler mi ? Sandallar, gemiler, kayıklar, balıkçılar..."³

¹ Sait Fâik, **Mahalle Kahvesi- Havada Bulut, Karidesçinin Evi**, s.174.

² Sait Fâik, **Semaver-Sarnıç**, s.187.

³ Sait Fâik, **Semaver - Sarnıç**, s.14.

Günümüz insanların hep özledikleri şey; yemyeşil bahçe içinde, yeşillikler arasında bir evlerinin olması ve hep burada yaşamalarıdır. Böylesi evler gün geçtikçe azalmaktadır. Kapısında elde yapılmış bir halkayı çekince içeriden bir sığır boynu çingırağının ötmesi insanı şaşırtır. Hele sığır boynu çingırağı öttükten sonra ses sedanın çıkmaması kapıyı açtıktan sonra yemyeşil bir bahçenin gözlerimizin önüne serilmesi, çakıldan mozaik bir yolun olması, tahtalarının simsiyah kesilmiş bir minnacık evin önüne kadar gelmek yol boyunca dizilmiş iki sıra fındık ve şimşir ağaçlarının dizilmiş olduğunu görmek insanı mutlu eder.

"Bahçe kuş civıltısı içindeydi. Bir kuyunun kapağı üstünde, kenarı parıl parıl kırmızı bakır kuşaklarla sarılı tahtadan bir kova gözüküyordu. Biraz ileride kocaman, ihtiyar bir dut ağacı, gükyüzüne uzamış gitmişti.

Biraz daha yürüyünce, çimenlerin arasında altın gibi arı piliçleriyle bir kuluçka üzerlerine yürüdü. Bir kara kedi durup vahşi sarı gözleriyle onlara baktı. Ok gibi fırlayıp gitti. Pek yakınlarda kendisi gözükmeyen bir horoz öttü. Bir hayvan böğürdü. Evin önünde durmadan akan bir çeşmenin önüne vardılar. Çeşmenin üstündeki pencerelerin kenarında üç dört kırmızı biberle, kaplamaya çakılmış kocaman bir temel çivisinde tozlu bir şişe, külrengi kesilmiş bir ipe eğilmiş, sakıyordu. Saffet içinden "Gül sirkesi" dedi. Sanki içinde bir şey titredi, bir şeyler hatırlar gibiydi. Gül sirkesinin kokusunu da duyar gibi oldu."¹

Şehir dışında evler vardır. Bu evlerin bir kısmı kulübe gibidir. Kulübe gibi olan evlerde bazı insanlar yalnız yaşarlar. Genç bir kadın da böyle bir evde yaşamaktadır. Duvarlarda hep sosyalist simalar vardır. Yazar, bu resimlere bakarak şöyle

¹ Sait Fâik, *Kumpanya-Kayıp Aranıyor*, s. 48.

düşünür: “Her an bu bıyıklı ve sakallı adamlar ayağa kalkacaklar ve küçücük odanın içinde büyük bir ihtilal yapacaklar gibiydi.”¹

Dağlık bölgelerde de evler vardır:

“Dağı tırmanmaya başlamıştık. Bir su sesine doğru gidiyorduk. Bir oluktan buz gibi su içtik. Yıldırım vurmuş gibi ağacın kütüğüne oturdum. Akşam ışığına karşı düşündüm. Tepemde bir ıhlamur ağacı tütüyor ... Niçin bu yaz gününde küllenmiş bir mangalın kenarında kaynayacak bir çaydanlık, boğazından, bademciklerinden hasta bir insan tahayyül ediyorum.

Niçin serin akşam güneşinin dağa ve dış budaklara tırmandığı bu anda bir kış... “Çingenebacak” elmalarının dizildiği raflar, bir kırmızı saç soba hatırlıyorum. Evet yine niçin, bir karanlık evi, bir ihtiyar adamı; onun öksürüğünü, onun sigarasının dumanını, evin bahçesinde kızılçık ağacındaki ökseye yapışmış bir sük-tu anıyorum.”²

Sırmalı keseler içinde saraydan verilen altınları yediği zaman Prens Mavrokordato ailesinin erkânı bile kendisine gıpta eder. Patrikhaneye kır atların çektiği bir faytonla gider gelir. Patrikten sonra onun ismi anılır. Galatada sağlam, pencereleri demirli taş bir binada otururlar. Evin içi geniş, esrarengiz, büyüldür. Dimitro gözünü kapadığı zaman Meryem resimlerinin önündeki mumu kadife perdelerin üzerine vuran şömine ışığını, odanın loşluğunu, babasının şöminenin önündeki geniş, yaylı koltuğunu, yerdeki ayı postunu, duvardaki av tüfeklerini çocukluğunun boş, sessiz, kimsesiz zamanlarında içini yalar gibi olan, babasının av köpeğini görür gibi olur.

¹ Sait Fâik, *Şahmerdan-Lüzumsuz Adam, Bir Kadın*, s. 106.

² Sait Fâik, *Semaver- Sarıç, Hancının Karısı*, s.167.

"Avizede gözünü yormayan, odayı aydınlatmayan bir ışık dağılırdı. Köpek esnerdi. Babası entarisinin içinde bir heyula gibi uzun; merdivenli bir kütüphanenin önünde gider gelir, bir kitabın bir yaprağını ayakta okur, yerine oturur, bir yenisini alır, şöminenin başında bir dirseğini ocağın üstüne koyarak bir müddet de orada okur, sonra kenarlarında binbir kağıt parçası dosyalar bulunan bir masa başında uzun zaman, gece yarısına kadar çalışırdı."¹

Daha sonra Dimitro'un babasını tutan patrik ölmüş, Sultan Hamit hapsedilmiştir. Anasına göre babasının ölümünden patrik sorumludur. Evler satılmıştır. Dürüst adamın ise müthiş borcu çıkmıştır. Dimitro, o zaman ondört yaşındadır. Tarlabası'nda bir eve taşınmışlardır. Ev sahipleri ise bir berberdir.

Ev konusunda şanssız insanlar da vardır. Bazıları lüks evlerde yaşamlarını sürdürürler, bazıları kulübelerde, bazıları ise barakamsı evlerde. Bunlardan birisi de Canvermez'dir. Canvermez'in evi bir baraka, bir kulübe, bir taş yığını, mağara gibi bir şeydir. Canvermez, yazara köyde herkesin kendisini tanıdığını söylemiştir. Oysa köyde onu pek tanıyan yoktur. Canvermez evi hakkında yazara şöyle demiştir:

"Sarmaşıklı ev dedin mi herkes gösterir, köyün en güzel evidir."²

Ormanlık bölgede bulunan evleri Sait Fâik, "Orman ve Ev" adını verdiği hikâyesinde şöyle anlatılır:

".....

Sonra tahtaları birer birer arabacı, ardiyeye taşırken kafanızı kaldırıp ardiye damlarının ötesinde beyaz bir konak görürsünüz. Üslupsuz, biçimsiz bir binadır. Yalnız beyazlığı bir

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru*, s.30.

² Sait Fâik, *Alemdağda var Bir Yılan- Az Şekerli, Sarmaşıklı Ev*, s.57.

mana ifade eder. Kafesli pencerelerinden ötesini insan tahayyül bile edemez. Halbuki bütün kasaba evleri gibi bir sofa, beş oda, bir mutfak, bir hamam, bir de arkada iki dönümlük yemiş bahçesinin gölgeğine asılmış nişastalar, pestiller ve tarhanalar kuruyan bir balkondan ibarettir." Bütün kasaba evleri gibi" dedim. Böyle demekle bütün kasaba evlerinin bir sofa, beş oda; bir sofa, yedi oda olduğunu kastettim. Öyledir. Fakat ben ev deyince kasabada dört beş tane zengin evini kastediyorum. Zaten öte tarafına ev demiyorlar, kulube diyorlar. Ardiye damlarının arkasından gözükken beyaz konağı iyice görebilmek için yan çıkmaz sokağa sapılır. Oradan yüz metre kadar yürüdükten sonra, solunuza rastlayan ahşap kitleye dikkatle bakmalıdır. İşte on dokuz ayak mermer merdivenler... mermer merdivenlerin kenarlığı yeşil çubuklarla örtülü; yeşil çubukların sivri uçları bir iki parmak sarı yaldızla kaplı.

.....

Bahçenin kalın duvarı suratıma çarpıyordu. Ters yüzüne dönünce, evvela, büyük, biçimsiz ve mimarisiz konağı gördüm. Sonra, sağdan sola bir yarım çarkla döndüğüm zaman, bu küçük kulübe ile burun buruna geldim. İşte bu küçük kulübe beni çok âlâkadar etti."¹

II.2.12. Horoz

Her insanın zevki, uğraşı ayrı ayrıdır. Kimileri çiçek yetiştirmekten büyük bir zevk alır, kimileri resim yapmaktan, kimileri hayvan beslemekten, kimileri toprakla uğraşmaktan büyük bir zevk duyar. Daha sayamayacağımız kadar birçok hobiler insanların yaşamında önemli yer tutar. insanlar

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarıç, Orman ve Ev, s.53-54.

hobileriyle bütünleşirler ve yaşama amaçlarından biri olur bu hobiler.

Horoz beslemek, yetiştirmek de bir uğraştır, bir zevktir. Hint horozu besleyen, yetiştiren insanlar farklı heyecanlar duyarlar. Çünkü bu horozlar dövüşçüdürler. Bu nedenle de çeşitli ve pahalı bahisler yapılır dövüşlerde. Görünüm olarak bu horozlar çirkindirler ancak gözlerindeki canlı bakışlarda da bir sevecenlik vardır.

Sait Fâik, bir hint horozuna gözlerini dikmiştir. Kırmızı ve tüysüz boynuyla yarı karanlıkta ne kadar cüsseli ve iri görünmektedir.¹

II.2.13. Kuşlar

Kuşlar, doğanın en güzel unsurlarından biridir. Ötüşleriyle, uçuşlarıyla insanlara her zaman mutluluk veren, yaşama sevinci veren kuşlardır. Onlar, öylesine temizdir ki insan baktığında hep güzel şeyler hatırlar. Doğanın en korumasız olan canlıları kuşlardır. Bahçelerdeki ağaçların dallarında öten kuşlar, onları dinleyen insanlara, mutluluk ve yaşama sevincini verirler.

“Gözleri ayva ağacında öten bir saka kuşundaydı.

- Bülbül mü ? - dedi. - Yok kız - dedim, - saka.

Anlamamızılgâ vurdu. Bir mahalle şivesiyle,

- Hadi ordan - dedi -, saka biraz evvel geçti.

- Sus kız - dedim, - terbiyesiz, ben öyle şakaları sevmem.”²

Saka kuşu güzel ötüşüyle tanınan zarif bir kuştur. Bahar mevsimi kuşların cıvıltılarıyla birlikte gelir. Güzel ve ahenkli

¹ Sait Fâik, *Semaver-Sarnıç, Babamın İkinci Evi*, s.37.

² Sait Fâik, *Semaver - Sarnıç, Bohça*, s.48.

öterler. Sakalar gibi güzel ötüşleriyle ve uçuşlarıyla havada dans eden başka kuşlar da vardır. Bunlar Kırlangıçlardır. Sait Fâik, bu kuşlara "Muhacir Kuşu" der. Onları öylesine sever ki onları her zaman yanımızda olan ancak sessiz sedasız ortalıktan kaçıveren sevimli yaramazlar olarak görür.

"..... Seni sevdiğim, sana yakın olduğum kadar, ne baharımızın müjdecisi, dostumuz, adeta köylümüz gibi olan çamur kulübeli, çalışkan, hiç kaçmayacaklar, yanımızda geziverecekler gibi oluverip de bir gün habersiz bizden kaçan kırlangıçları; ne de o kızıl gagası muhteşem kanatları, ince uzun, sıırım gibi bacaklarıyla leyleği, damlarımızda, bacalarımızda, hemen yanibaşımızda yeri olan, hayatımıza, adetlerimize, ocağımıza, hemen hemen bir nevi melankolizme karışmış olan leyleği, sana tercih ederim."¹

Sait Fâik, kırlangıçlarla ilgili bir şeyler duymuştur. Ya da okumuştur. Kaynağı hakkında bilgi yoktur. Aklında kalan şey; Kırlangıçların bütün yaz ayı boyunca iki milyona yakın kumuş, tatarcık, sinek yuttuğudur.

Hayalinde bir kırlangıç yuvası oluşturur. Deniz kenarında, pis bir hamal kahvesinin içindedir bu kırlangıç yuvası. Bahar gelince, kahveci, soba borularını çıkardığında deliği tıkamadığı için delikten bir deniz havası eser. Bu deniz havası kahvedekilerin yanmış yüzlerine çarpar, ara sıra da bu delikten bir çift sinek çıkar bu kez de deliği neden kapatmadın diye kahvedekiler, kahve sahibine kızarlar.²

Su kenarında ılık bir akşamın başlaması da güzeldir. Suyun şırıltıları, kuşların sesleri arasında insanların doğayla başbaşa olmaları ne kadar güzeldir. Baharda oldukça sık yağmurlar yağar. Bu yağın yağmurun hayatı etkilediği zamanlar olur elbette.

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Bir Sonbahar Akşamı*, s.32.

² Sait Fâik, *Havuz Başı - Son Kuşlar, Kırlangıç Yuvasındaki Kadın*, s.217.

İnsanlar, evler fazla yağan yağmurdan etkilenirler ama etkilenen yalnız onlar mıdır? Hayır. Onlar zaman kavramı nedir bilmezler. Yağan yağmur, onlara, doğanın bir lutfudur. Bunu çok iyi bildiklerinden suya atılırlar ve alabildiğince duş alırlar. Yağmurun büyük damlaları onların tüylerini ıslatır oysa bu sevimli yaramazların sıcaklıkları, ruhlarına, vücutlarına sindiği için bu yağmur damlası onlarda buharlaşıp gider. Bir yağmur damlası küçük vücutlarına değdiğinde kendilerinden umulmaz bir şehvet ve lezzetle bu damlayı nasıl da sindirirler. Bunlar ne mutlu yaramazdırlar! Serçelerdir.

Çevremizde minicik bedenleriyle uçuşan güzel serçeler, pek de narindirler. En ufak bir darbeden etkilenirler.

Kırlangıçlar da yağmuru pek sever. Gökten yağmur boşandığında kırlangıç buna hiç aldırmaz ve sinek peşinde koşmasına devam eder. Eğer bu yağmurda yuvadan uzaklaşmışsa yuvasına asla dönmez, bir yerlere de sığınmaz. Yuvasına sıırıslıkam döner, bir yere siner, kabarır, uyur gibi yapar, yağmurun dindiğini hisseder hissetmez, ateş böceği bulmak için yuvasından fırlar kırlara doğru özgürce uçar.¹

“Son Kuşlar” adlı hikâyede Ada'ya gelen kuşların canice yok edilişleri anlatılmıştır.

Ada'ya bir zamanlar kuşlar gelir ama artık gelmez olmuşlardır.

Bu Adada “Vahşi” olan bir insan vardır. Sırf bir parça et için kuşları katleden ve bu vahşiliğine alet ettiği çocuklar ...

“Havalar sertleşir, poyrazlar, lodolar birbirini kovalar, günüş birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o, en çığırktan kafes kuşunu nederen bulursa bulur, mahalle

¹ Sait Fâik, Havuz Başı-Son Kuşlar, Kırlangıç Yuvasındaki Kadın, s.219.

çocukalarını çağdırır; bin tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.”¹

“Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendinin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysal kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana, sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki bir kaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir ? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musalalt oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşillikere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendinin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözüküyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.”²

II.2.14. Orman

Sait Fâik, “Orman ve Evö adlı hikâyesinde Haleplizadelerin ormanından söz eder. Bu orman “Dokurcun Suyu”ndan gücünü alır. Burada kavak ağaçları, bunları bütünleyen meşe, ayva, köknar ve çamlar bulunmaktadır. Bin dört yüz metre kareye çıkan

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Son Kuşlar, s.124.

² Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Son Kuşlar, s. 124 -125.

dağın tepesindeki kırmızı derili kayalara varıncaya kadar bu orman bir denizdir.

"Kavakların tepesinde, sergüzeşt arayan köy çocukları, transatlantiğin yolcuları yere bıraktıkları zaman sığ ve berrak denizlerde derinliğin acayip renk ve balıkların, ziyanın suyu içinde yaptığı helezonları nasıl seyredelerse Dokurcun Suyunu ve çimenleri kavakların tepesinden öylece seyredelerdi. Ata biner gibi bindikleri bir daldan ayaklarını salladıkları zaman, Dokurcun Suyu kabarmış ve onların çıplak ayaklarına kadar çıkmış sanırlardı. Onların bazen bu mevhum suya balıklama atlayacaklarını zanneden avare ve tarlasız köylüler korkarlardı.

Haleplizadelerin ormanı hakikaten bir denizdi. Bu denizin sathi kavakların tepesine çıkmış, kel çoban çocuklarını ayaz, kafalarından bir iki metre daha yükselirdi. Sonra oradan bir dalga halinde tam bin dört yüz metrenin kızıl derili, insan kafalı, hayvan vücutlu, kayalarına kadar tırmanırdı. Tırmanan ve göğe doğru yükselen deniz olur mu? Yelkensisiz, balıkçı gemisiz, transatlantiksiz deniz olur mu? Hepimiz olmadığını biliriz. Fakat yine hepimiz, Dokurcun köyüne gelmiş hassas köy hocaları, cürmümeşhuda açılan müddeiumumiler, kazaya dağ kenarından iyi su getirtmek için yayla arabalarda gezmeye çıkmış kaymakamlar, mühendisler ve belediye reisleri de benim gibi Haleplizadelerin ormanını bir denize benzetmişlerdir. Bütün bu anonim teşbihin karşısında yeni bir vasıf bulmak için uğraşmama lüzum yoktur. Haleplizadelerin ormanı bir denizdir. Bir Marmara denizinden daha zengin daha kesif, fakat daha keşfedilmiştir. İşte bu kadar."¹

Doğa bir babadır, bir dosttur. Kötü gibi görünse de, insanı korkutsa da asla insanoğluna kötülük yapmaz. Yazar, öHaritada Bir Noktaö adlı hikâyesinde özetle şöyle der:

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Orman ve Ev, s.52-53.

“Tabiat; çoğunca dosttur. Düşman gibi gözüksüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrüba imkanları veren, yüzvermez bir babadır; fırtınasında kayığı batırdığı zaman yüzmesini, rüzgârında kulubenin damını uçurduğu zaman daha sağlamı daha hünerliğı bulmayı öğretiyor; canavarıyla karşı karşıya bıraktığı zaman adale kuvvetini sınırlıyordu.”¹

Daha sonra yazar, doğanın insanlara çok şey bağısladığına ne kadar azametli olsa da her zaman insanları bağına bastığına dikkat çekiyor.

Güzel, sağlıklı bir uykunun ardından uyanmak. Uyanır uyanmaz odaya giren güneşi görmek, kuş seslerini duymak, pencereden görünen bir ağacın yapraklarıyla tanışmak, onun yeni yeni seviyormuş gibi hissetmek. Parlak gümüş yaprakları doya doya seyretmek, köyün içinde balık satan çocukları izlemek, deniz kenarına inmek, plaja gitmek, bunlar, insanı mutlu etmez mi? Yeniden doğmak değil de nedir bu?

Böylesi güzel bir doğa içinde insanların kötü düşünmeleri bile mümkün değildir. Böyle bir güzel doğayı yazar bize “Lohusa” adlı hikâyesinde anlatır.²

II.2.15. Yağmur

Doğanın harikası olan yağmur yağarken insanın ruh hali ve doğa bir başkalaşır. Sanki yağmur yağıyor diye ağaçlar sevinirler. Çiçekler, çimenler doğada yeşillik adına ne varsa hepsi mutlu olurlar. İnsanlar yağmur karşısında ayrı bir mutluluk duyarlar. Çiftçiler, ürünleri adına sevinir, bağı bahçesi olanlar ağaçları adına sevinir, kentte yaşayan insanlar ise doğa adına

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Haritada Bir Nokta, s.175.

² Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Haritada Bir Nokta, s.178.

sevinirler. Hele yağmur sonrası dışarıya çıkmak topraktaki o güzel havayı koklamak ayrı bir zevktir.

Yazar, zamanın nasıl geçtiğinin farkında değildir. Saat yedi olmuştur. Hava kararmıştır, yağmur yağmaktadır. Karanlığın içinde üflenir gibi yağın bir yağmur yazara güzel ve cici gelir. Çok çabuk dincek gibi yağmıştır. Tenha sokaklara düşmüştür. Işıkları yarı sönen çarşılara da yağmaktadır. Yağmur ne ağır ne büyük yağmaktadır. Yağmur altında koşan insanların içindeki miskinliği meydanların ve kahvelerin saatleri zapt etmektedir. Yağmur öylesine güzel yağmaktadır ki insanlar, ağaçlar, eşyalar sanki elbirliği ile yağmuru uzatmaya çalışmaktadırlar.¹

Yazar, bu arada postanenin önünde duran bir adamı izlemektedir. Yağmur, adamı şapkasız başından süzölmektedir. Yağmur, bu adamın seyrek saçlarından ılık bir düşünce gibi, bir uyanık rüya gibi gelip geçmektedir. Meydanda kimseler yoktur. Arasına bisikletli bir adam yağmurluğuna büzölmüş olarak koşar. Yazar bu adamın halini zevkle izler.²

Yazar, avlanmaya da meraklıdır. Bu nedenle sık sık balıkçılarla balık avına çıkar. Yine bir Nisan akşamı yola çıkarlar. Geceyi yanıp yanıp sönen ışıklar adasında geçirecekler ve sabah erkenden su üstü karagözüne çıkacaklardır. Aslında niyetleri daha önceden çıkmaktır. Ancak hava bir tuhaftır. Uzakta fırtına bulutuna bezner bir sis vardır. Esen bir gündeğusu bu sisi temizler. Ancak bu kez de gündeğusundan kara bir bulut gelir, yağmurunu boşaltır, arkasından açılan bir hava ve gökyüzünde oluşan ebemkuşağı ile birlikte balık avına çıkarlar.³

Karanlık bir sonbahar gecesinde yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaktadır. Gök, sanki köyün içinde

¹ Sait Fâik, *Semaver - Sarıuç, İhtiyar Talebe*, s.105-107.

² Sait Fâik, *Semaver - Sarıuç, İhtiyar Talebe*, s.105.

³ *Sivriada Geceleri*, s.183.

dolaşmaktadır. Yerlerde çukurlar oluşmuştur. Fenerin ışığı uzaklaşmış bu nedenle de su birikintilerine dikkat etmeden yürümektedirler. İnsanların pantolonları ise yarı bellerine kadar ıslanmıştır.¹

Her ne kadar olumsuzlukları olsa da yağmur ve doğa olayları genelde insana gülümsemişler ve insanlar için çok şeyler yapmak istemişlerdir. "Bir İlkbahar Hikâyesi"nde hikâye kahramanı yağmurla ve baharla ilgili bir anısını bizlere şöyle anlatır: "Tam otuz sene evvel on iki yaşındaydım. Anadolu'nun bir şehrinde bulunuyorduk, babam memurdu. Şehre bir yaz sonunda gelmiştik. Kötü, insan boyu karlı bir kış geçirmiştik. Sonra bir gün bahar geliverdi. Karlar eridi. Karlar eridi ama karları eriten güneş değildi, yağmurdu. Bu Anadolu şehrinin İlkbaharı kırkikinci yağmurları ile başlardı. Sabahleyin parlak mavi bir gökyüzünde, ısıtmayan, güneş vurmuş kar gibi soğuk bir güneş görünürdü. Saat daha on biri bulmadan doğudan mı, batıdan mı, kuzeyden mi bilmem, bir kara bulut peyda olur, on dikaka sonra bardaktan boşanırcasına bir yağmur bütün gün tıkır tıkır, şakır şakır durmadan yağırdı. Odamın penceresinden "Karaçayır" dedikleri bir koyu yeşil ova görünürdü. Göğün her rengini deniz gibi emen bu çayırın renk oyunları da olmasa, evden bir deli çığılığı ile fırlamak işten değildi."²

II.2.16. Bahar

İlkbahar mevsimi insanı hep mutlu kılar. Bu mevsimde insanlar hayata yeniden bağlanırlar. İlkbahar, bir bayramdır, bir uyanıştır sanki, bir mucizedir, bir çılgınlıktır. Doğadaki değişim öylesine sıkça ve sessizce olur ki bunu bir çılgınlık, bir mucize, bir bayram olarak nitelememek mümkün müdür. ? Kuşlar,

¹ Sait Fâik, *Semaver -Sarıç, Düğün Gecesi*, s.56-57.

² Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bir İlkbahar Hikâyesi*, s.94.

papatyalar, gelincikler, çayırlar çimenler, ağaçlar, çiçekler, zakkumlar, su sesleri, menekşeler, kuşlar bunların hepsi bir mucizedir.

Bahar herkes mutludur. Bahar o sene erken gelmiş, herkes tarlalara dökülmüştü. Otlar fışkırmıştı. Baharda çalışmak ne tatlıdır evlat. Bahardan tarlada çalışma bir, baharda sevişmek iki. Birincisini bilmezsin ama ikincisini tatmayan var mı? Sen de tatmışsındır herhanle.“¹

Bahar mevsiminde tarlada çalışmak, toprakla birlikte olmak, temiz havayı koklamak, kuş seslerini duymak ne hoş, ne güzeldir. Bahar mevsimi gelir ancak, başlangıçta hava ve çevre öylesine sıcak ya da serin olmaz. “ Birtakım insanlaröda bu anlatılmıştır:

“Epey oluyor, baharın bu soğuk günlerinde şu devam eden kıştan bir buz gibi gece, hatırıma geliyor. O zamanlar daha bahardan haber bile yoktu. Şimdi ne kadar olsa sisin ve yağmurun hatta soğuğun içinde insanı şaşırtan ve başını döndüren bir koku var. O zamanlar daha Camlı Köşk'ün camları ve hanende ilanlarının mavi ışığını üşüterek geçen buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Benimle beraber belki ona yakın insan, görüdkleri herhangi bir filimin rüyasını ayakta görüyor ve yataklarının ümit, hayat, güzel günler veyahut uykusuz, muhabereli geceler, sığınaklar düşündüren ılıkılığına bir an evvel kavuşmak için bir türlü gözükmeyen tramvaya sabırsızlanıyorlardı. Ağzımdan su buharı fışkırıyor. Birbirleriyle konuşanların arasına bir sis tabakası seriliyordu.“²

Bahar mevsiminin insanı neler düşündürür neler

“Tavuklar bizim için yumurtluyor, bu vapuru bizim kafamız yaptı. Bu tayyarede uçan biziz. Ellerimiz, ellerimizin içinde

¹ Sait Fâik, *Havuz Başı- Son Kuşlar, Su Basması*, s. 74.

² Sait Fâik, *Semaver - Sarnıç, Birtakım İnsanlar*, s.77.

gülen, bağıran, seven, en çok seven, insanlarla dolu bir lokantadayız. Şimdiden sonra kahveler, buğdaylar yanmayacak. Çocuklar kalorifer olmayacak, sinemalar dolup dolup boşalacak. Zaman o zamandır.

Bahar böyle düşündürürdü. İnsanlar yalnız baharda, hakikati, ağaçlar gibi yeşererek hissederlerdi. Bir oğlan kızı dudağından öptüğü zaman, bir ana oğlunu kucakladığı zaman, bir komşu öteki komşusunun elini sıktığı zaman, sokakta insan her gördüğünü tutmak, onunla konuşmak, söylemek, söyletmek isterdi. Erikleri büyüyor, kirazları kızarıyordu. Duğların tomurcukları büyümüş, yapraklar burunları kundaklarından çıkarmışlardı. Ölenler ölmüş, soğuktan donanlar donmuş, açlıktan bayılanlar bir daha ayılmamıştı, ne ziyarı vardı ? Bahar gelmişti ya! İnsanlar ebegümece pişiriyor, kediler ot yiyordu. Kuşlar yaprakları gagalıyordu. Arılar, çiçeklerin içinde dönüp dolaşıyor. Artık kimse kimseye acıımıyordu. Herkes herkesi seviyordu.¹

Kış mevsimi insanlara zarar vermiştir. Kimi donarak ölmüştür, kimi aç kalmıştır, kimi bayılmıştır ama bunların hepsi geride kalmıştır. Çünkü bahar gelmiştir. "Bir ilkbahar Hikâyesiönde ilkbahar öyleyisne güzel anlatılmıştır ki o an, o mevsim sanki yeniden yaşanmaktadır.

Otuz sene önce on iki yaşındadır. Babasının memur olması nedeniyle Anadolu'nun her şehrini görme olanağını bulmuştur. Son oturdukları şehre yaz sonunda gelmişlerdir. Kötü ve insan boyunu aşan karlarla çetin bir kış geçirmiştir. Sonra bir gün bahar geliverir, karlar erir, ancak karları eriten güneş değil yağmurdur. Çünkü bu Anadolu kentinin baharı kırkikindi yağmurları ile başlar. Kahramanımızın odasından öKaraçayırö

¹ Sait Fâik, Semaver - Sarnıç, Kalorifer ve Bahar, s.137.

denilen kocaman yemyeşil ova görünür. Göğün her rengini deniz gibi emen bu çayırın renk oyunları da ayrıca bir güzellik taşır.

II.2.17. Kahveler

Yazar, yurt dışında bulunduğu bir dönemde orada -Fransa, Grenoble - Değişik insanlar ve çevreler tanır. Bu çevrelerden bir tanesi de kahvelerdir. Kahveler, ülkemizdekilere hiç benzemez. Ne kahveyi işleteni bizimkilere benzer ne de oraya gelen insanlar. Bu kahvelerin temiz ve titiz sahipleri vardır. Bu kahveler yazar tarafından şöyle verilir:

"Bulduğum şehirde ılık, تنها, yalnız mesut üç beş dost için açılmış hissini veren kahveler vardır. Bu kahvehanelerin sahipleri eksiriyâ, dul ve gayet titiz kadınlar olur. Vücutları yalnızbeyaz ve pembe, mahçup arzulu köylü kızları hizmet ederler. Patron Madam, masasının başında veya sobanın önünde örgülerini, bluzlarını örmekle meşguldür. Köşede burjuva işçileri, kenarda sakin, grev yapmamış koministler bulunur. Hizmet eden kızları sıkıştıran taze kur'a efradı (Kura çekerek askere gidenler.) yeni terhis edilmiş kışla terbiyesiyle pişmiş gençler de, hizmetçi kızın lütfu nisbetinde az veya çok bulunabilir."¹

Yazar, yabancı çevrelerde hem gezer hem de memleketine olan özlemini biraz olsun gidermeye çalışır. Tenhalaşmış sokaklarda bir memleket havası tutturarak, bu tür kahveleri bulmakta güçlük çekmez. Bazen bu kahvelerde kokulu likörü bitirmek için saatler geçirir.

Yazar, yine bir gün bu tür kahvelerden birine gitmek için yola koyulur. Bir kiliseyi geçer, bir meydanı geçer, sonra تنها sokakta giden birini görür, onu yıllardır seviyormuş gibi garip bir

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, İhtiyar Talebe, s. 98-99.

üzüntü ile uzun zaman bakar. Sonunda kahvenin önüne gelir. İçerde Kahve tenhadır. Dört kişi vardır, kağıt oynamaktadırlar.¹

“Gauthar Cambazhanesi”ndedir. “Küçük iptidai mektebin avlusu Milet Bahçesinin önüne açılır. Onun yanında küçük bir kahve vardır. Bu kahve biryaz kahvesidir. Haziran ortalarına doğru, önce, karşı belediye binasının cephesine bir beyaz perde gerilir. Eski, çok eski filimler oynanır. Orada Şarlo'nun kocaman elli kanunsuz polisleri, bir Ermeni güzeli gibi kara kaşlı, kara özlü sevgilileri, orada Zigoto'nun tayyarelerden samanlıklara düştüğü görülür. Orada sinemanın çocukluğu seyredilir. Ve insan, büyük adamların hayatlarını okuyor gibi sinemaya bir şahsiyet vererek, onun çocukluğunu seyreder, güler, eğlenir. Nisan ortasında bu kahvenin metruk hali de güzeldir.¹²

II.2.18. Göller

Yer yüzünde irili ufaklı serpiştirilmiş göller doğanın güzel unsurlarıdır. bu göllerin bazıları insanlar için yararlıdır. Kimilerinden tuz çıkar, kimilerinden balık çıkar... Bazı göller krater gölü olarak olamayacaklardır. Bazıları ise çay iken göl almışlardır.

“Su enarında ılık bir akşam başlamıştı. Kavakların tepesinden kuş sesleri geliyordu. Bir gölü kendine membaa yapan bu küçük çayın sazlıkları içinde o göl, durgun sularını böyle kapıp koyverdiğine pişman yine uyuklardı. Bu çay yine bir göl dü sanki... Eskicizade, - insan - dedi -, aslını unutmamalıdır. Bakın bu çay bile aslının göl olduğunu unutmuyor. Suları bir göl suyu gibi ılık ve sessiz. Sanki bir göl gibi sakin, bir göl gibi

¹ Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, İhtiyar Talebe, s. 99.

² Sait Fâik, Sait Fâik, Kayıp Aranıyor authar Cambazhanesi s. 94.

akmıyor. Tabiat bile aslını unutmuyor; görüyon a! "Sait Fâik, Semaver-Sarnıç, Beyaz Altın, s."1145.

II.2.19. Tesisler

Sosyal bir takım tesisler, insanların rahat edebileceği, dinlenebileceği binalar zinciridir. Ne denli modern olursa o denli rahattır, o denli insanları kendine çeker. Yazar, gördüğü tesis karşısında şaşakalır. Kendini Avrupada hisseder. Kimi küçük, kimi büyük on - onbeş kadar binalar görür. Kimi dörder odalı, ikişer banyolu, banyoları mermerden; odalar dünyanın nadir bir dağ manzarasına açılmış pencereleri ile, pancurları ile sükun içinde, bu gün yarın gecek sahiplerini bekler durumdadır. Yazara göre tahminen bu binalar 20-30 bin liralık şeylerdi. Milyonlara mal olan bu tesis karşısında yazarın şaşkınlığı hala sürmektedir. Nedeni ne milyonlara mal olan bu binaları çelimsiz, kırtıpil kılıklı adam olanotel müdürünün yapmış olmasıdır. Koca çınarın altındaki fıskiyeli, kameriyeli, neon ışıklı havuz kaçça çıkardı? Lokanta binaları, müdürlük daireleri, özel banyolar, hoparlör tertibatı, daha görmediği yerler, çamur banyosunun üstünü kapamaya, kanalı temizlemeye güç mü yeterdi? Yazar bunları "Radyoaktiviteli, Röportajlı Hikâye" de anlatmıştır.

II.2.20. Eşek

Sait Fâik'te her şey ama her şey hikâye konusudur. Doğada duyduğu bir ses dahi onun hikâyelerine konu olmuştur. Ona göre yaşamak doğa ile bütünleşmektir.

Yazar, bir gün yolun kenarına oturur. Az ötesinde de Arabir eşek otlamaktadır. Eşeğin rengi çağla bademi, ağzı, dişleri, kulakları, boynu ne güzeldir. Eşek otlamaya devam eder, otları

öylesine iştahla yer ki, çatırdata çatırdata, bu sesi yazar "hişt hişt" der gibi duyar.¹

II.2.21. Oteller

Konaklama yerleri yalnızca sahil şehirlerinde, dağ turizminin olduğu yerlerde bulunmaz. Kasabalarda da oteller vardır. Bunlar elbette turistik amaçlı konforlu, modern oteller olmayabilir. Ama insan orada rahat edilmelidir.

Meserret Oteli, kasabanın en güzel otelidir. Erkekler acemiliklerini boyun bağlarını çıkarır gibi çıkarırlar, otelciye adlarını yazdırırlar. Bu otelin salonu basit, kullanılmaya elverişli, boş fakat her şeyi olan bir salondur. Yazar, bu oteli yapan kişiyi merak eder. Çünkü bu otel İsviçre köyünün konforunu yansıtmaktadır. Yazar, bize bu oteli şöyle anlatır:

"Duvarda iki resim levhası vardı. Birisi bir bostan dolabının gölgesini ve şıkırtısını, kovaların akşam ışığıyla dolmuş parıltısını bir fotoğraf hissizliği ve mevcudiyetiyle aksettiriyor. Bir diğeri; acemi fakat çok hassas bir fırçanın çok çabuk kaçan bir hayali zaptetmek için baş döndürücü bir acele içinde çırpındığı bir genç kız portresi idi. Otelci ile işlerini bitiren erkekler de bu genç kız resminin önüne dikilmişlerdi."²

II.2. 22. Yaz

Bütün mevsimler güzeldir. Her mevsimin kendine özgü özellikleri ve güzellikleri vardır. Genelde herkes için rahat olan mevsim yaz mevsimidir. Ne denli sıcak olursa olsun, sağlığı tehdit eden bir durum yoksa yaz mevsimi idealdir.

¹ Hişt Hişt, s. 72.

² Sait Fâik, Semaver - Sarıç, Meserret Oteli, s. 26.

Ağustos en sıcak aydır. Yaprak dahi kımıldamaz. İnsanlar sıcaktan bunalırlar ve serinlemek için çeşitlilere ararlar. Ağustosun öyle bir günüydük ki yaprak oynamıyor. Çok berrak ve sıcak bir hava, sesleri uzaklardan bize getiriyor, ta Kumkapı sahillerinde yıkanan insanları düşünüyordu. Sait Fâik, Semaver - Sarnıç, Bir Karpuz Sergisi, s. 153.

Yine bir Ağustos gecesinde yazarın düşünceleri bir hayli ilginçtir:

"Ağustos gecesinin yıldızlarını dakikada bir kaydıran gök, fısıldayan ağaçlar, havlayan köpekler; balıkçının çektiği küreğin şıptısı bu, hoparlördeki adilikleri yadırgamışlar da daha çok pesten, daha derinden, daha sessiz kayıyor yıldız; balıkçının çektiği küreğin sudan çıktıktan sonra düşürdüğü damlaların sesi duyulmuyor; altında oturduğum ağaç durmuş, tıkamış kulaklarını, büzülmüş kabuğunu hissetmemek için. Nerdeler Ağustos-böcekleri? Nerde soğuk fenerlerini takmış uçuşan o ateşböcekleri?" Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, s. 197.

İnsanlar sıcaklardan etkilenmiştir. Sayfiye yerlerinde de hava öılık mı ılık, yıldızlı mı yıldızlı, durgun mu durgundur."¹

II.2.23. Mahalleler ve Sokaklar

Yazar, Dolapdere'nin mahalle ve sokaklarını anlatır. Dolapdere, Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Ekonomik yönden düşük düzeydeki insanların yaşadığı yerlerdir. Ancak burada her türlü teknik imkansızlıklara rağmen eğlence boldur.

Dümbelek, zurna sesleri, keman sesleri duyulur. Burada kara bıyıklı poturlu ihtiyarlar vardır. Kızları çok güzeldir. Gören insanın içi titrer ancak bu kızlar temizliğe önem vermedikleri için, bunlarda ağır bir koku gelir. Mahallenin gençleri çevrede bulunan

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Türk Ülkesi, s.196.

emprime fabrikasında çalışırlar. Sokaklarda çamurlar vardır. Bu çamurlar geçen kıştan hatta öteki kıştan da kalmış olabilir. Yağmur yağdığına nal izleri ertesi gün sokaklarda belirginleşir. Kaldırımsız yollar bu sefil insanların yaşadıkları yerlerdedir.

Asfalta inildiğinde Yenişehir'e ulaşır. Burası ile Dolapdere tam bir zıtlık oluşturur. Bir yanda kaldırımsız, çamur içinde kalmış sokaklar ve mahalleler, diğer yanda ise lüks içindeki sokaklar, mahallelerde yaşayan zengin insanlar.

II.2.24. Tavşanlar ve Fareler

Sait Fâik'te tavşanlar ve fareler de hikâye konusu olmuştur. Tavşanlar sevimlidirler, sessizdirler. Minicik dudaklarıyla otaları yemeleri, kulaklarını dikmeleri ne güzeldir. Çoğu zaman kismetçide rastladığımız, uğuruna inanarak fal çektirdiğimiz sevimli tavşanları çok ilginçtir.

Yazar, tavşanları ayrıntısına kadar incelemiştir:

"Tavşanların gözü hayret ve korku ile doluydu ama, yine sevinç içindeydiler. Arasıra sevimli çeneleriyle yeşil otları didikliyor, ihtiyar kadının parmağını kemirmeye çalışıyorlardı. Şimdi şurada bir eşşek kadar çocuğun elinde gözleri donuk, yarı baygın - bana bir kuruş kadar ufak geldi-bir yavru fare vardı. Ayaklarının birisi taşla ezilmişti ama, capcanlıydı. Onu rayın üstüne koyuyorlardı. Tramvay geldi. Hepsi çekildiler. Koşup fareyi kurtarmalıydım. Tramvay, yokuşu homurdanarak çıkmış, şimdi önümdeydi. İnsanın gözüne büyüye büyüye geliyordu. Çocuklarla beraber farenin idamında ister istemez hazır bulundum. Tramvay geçti. Çocuklar koşuştular. Fareyi tramvay çiğnememişti. Fare belki de can havliyle rayın iç tarafına kaymış, kurtulmuştu. Eşşek kadar çocuğun elinde hâlâ bakıp duruyordu."¹

¹ Sait Fâik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, İzmir'e, s. 83.

II.2.25. Sis ve Bulut

Kimi zaman hava bulutlu olur, kimi zaman gökyüzü berraktır, kimi zaman ise her yeri sisler kaplar. Her hava şartının ayrı bir özelliği ayrı bir güzelliği vardır. Ancak sisli havalar insanı daha gizemli bir ruh haline sokar.

"Niyetimiz daha erken yola çıkmaktı ya. Hava bir tuhaftı. uzaktan fırtına bulunuta benzer bir sis vardı. Bir gündeğrusu bu sisi temizleyiverdi! Bu seferde gündeğrusundan bir karabulut gelip yağmurunu boşalttı. Sonra gökyüzünü boydan boyna kaplayan bir ebemkuşağı görünce Kalafat:

- Selamet-dedi. Basalım artık. hava düzeldi demektir. "¹

II.2.26. Kuzular

Yazar, "İzmir'e" adlı hikâyesinde bir kuzuya rastlar. Onu şöyle anlatır:

"Kuzuya akşamüstü, kalabalığın en civcivli zamanında Doğruiyol'da rastladım. Bir kuzu yere çömelmiş geniş getiriyordu. üstüne tüyleri arasına bir kağıt konmuştu."²

II.2. 27. Hanlar

Yazar, kiraz mevsiminde bir hanı anlatır. Bu, beş katlı bir handır. Orta yerde kocaman bir boşluk vardır. Taş merdivenlerde kağıt parçalarına, çekirdeklere, hıyar kabuklarına rastlandığını anlatıyor. Bu arada sarhoş bir insan görür onu izler.³

¹ Sait Fâik, *Havada Bulut-Son Kuşlar, Sivriada Geceleri*, s.183.

² Sait Fâik, *İzmir'e*, s. 84.

³ Sait Fâik, *Bir Külhanbeyi Hikâyesi*, s.183.

II.2.28. Sinek

"Sinek pistir, mide bulandırırö derler doğrudur. Nereye kondukları belli olmayan üstelik sağlık açısından sakıncalı olan doğa unsurlarıdır. Bir de insanın çevresinde döndü mü ne sinir bozar. Yazar da sinirlidir. Çünkü bir sinek etrafında sürekli dönmektedir. Bulunduğu yerde sineğin olmasına şaşırır. Sineğin olması gereken yer küçük köyün pis kasabıdır.¹

II.2.29. Çayır, Su ve Böğürtlen Doğa

Sait Fâik, ağaçlı yeşillik bir yerde olduğunda çok mutludur. Ağaçlar, yemişler, sebzeler ve hayvanlar. Ceviz, incir, dut, erik, çitlembik, kabak, hıyar, mısır, ayçiçeği; bunları barındıran kara sarı, kırmızı yağlı, arık bereketli topraklar. Cevizlerin gölgesine yatılacaktır, uyunacaktır. Buradaki sıcak şehirde de vardır. Ancak yazar, şehirde ağaçsızlığın dostluğunda kavrulacaktır. Oysa burada yazar, ağaç altında mutludur.²

Yazar, mantarları da bilmektedir. Ayı mantarının yenmeyeceğini, kanlıca mantarının yenilebileceğini de bilir. Mantarların en nefis olanı kanlıca mantarıdır.³

II.2.30. Sabah

Umutların yeniden doğduğu, sorunlara yeni çözümler getirirmiş gibi doğan güneşle birlikte sabah. İnsanlara hep umut ışığı veren, insanları çocuklaştıran, insanları mutlu kılan yeni bir günün sabahı.

¹ Sait Fâik, *Balıkçının Ölümü - Yaşamın Edebiyat, Yalnızlık*, s.75.

² Sait Fâik, *Sur Dışında Hayat*, s.81.

³ Sait Fâik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Ay Işığı*, s.147.

Sait Fâik, bilindiği gibi balık avına sıkça çıkar balıkçı arkadaşlarıyla birlikte. Su üstü karagözüne çıkılacaktır. Bu da çok erken saatlerde olmaktadır. Sait Fâik, Kalafat'ın yırtık paltosuna bürünmüş ve uyumuştur. Gözünü açtığı anda etraf ışımıştır, içinde bir sevinç vardır. Gözünü hemen kapar. Kendini on altı yaşında hisseder. Bugün tatildir ve okula gidilmeyecektir. Sanki okuldan bıkmış bir öğrenci gibi hisesder kendini. Tatil var saydığı için mutludur. Önünde uzun, neşeli, güneşli bir gün vardır. Öylesine mutludur ki çocukça tavırlar içindedir bunun nedeni de sabahın olması, çocukça duygulara kapılmasıdır.¹

II.2.31. Martı

Martılar ne güzel kuşlardır. Onları hep denizle bütünleşmiş olarak görürüz. Gerçekten de deniz ve martı ayrılmaz bütündürler. Bu güzel kuşları öldürmeye insanın ne vicdanı elverir ne de yüreği. Yazar da böyle düşünen biridir.

Sotiri ve Kalafat'la balık avına çıkmışlardır. Sandalı kıyıya çekerler, Sotiri ve Kalafat ise çalı çırpı aramaya gider. Yazar ise kıyıda beyaz çakıllara oturmuş mehtabı seyretmektedir. Üç adım ötede bir martının kırmızı bacaklarının sallandığını görür. Bu durum yazarı kahreder. Olayı kabullenemez, içi içini yer. Martı ayaküstü yatmıştır. Kırmızı ördek ayakları ara sıra havayı dövmektedir. Merakla martının yanına gider. Hayvanın gözleri açıktır. Güzel başı da ara sıra sallanmaktadır. Bu arada Sotiri elinde boş bir portakal sandığı ile döner yazar merak ve endişeyle:

"- Ne oluyor bu martıya Sotiri? - dedim.

- Ölüyor bel - dedi -, ne olacak ?

- Sahi ölüyor mu?

¹ Sait Fâik, Havuz Başı - Son Kuşlar, Siviada Geceleri, s. 185•

- Yok, yalandan ölüyor işte ...¹

II.2.32. Tarihi Eserler ve Köprüler

Sait Fâik, öylesine çok yönlü bir sanatçıdır ki onun hikâyelerinde bırakın insanı, doğayı. Doğada olan her şey onun konularıdır. Çoğu hikâyelerde olayın geçtiği yer, kahramanlar anlatılır. Bilgi verilir. Oysa Sait Fâik hikâyelerine herşeyi konu etmiştir. En güzel örneğini "Yolculukta" adlı hikâyede bulabiliriz. Bu hikâyede yazar, tarihi bir eseri bize ayrıntılı olarak vermiştir. hem de tarihçesiyle birlikte:

"Beşköprü" denilen bir köprü vardır. Beş tane büyük gözü vardır bu köprünün. Bir gözünden bir çay akar, diğer gözleri ise boştur. Eskiden Sakarya bu köprüden akarmış. Oysa sonradan Sakarya yolunu değiştirmiş. Beşköprü, Jüstinyanos zamanından kalmadır. O yörede öğretmen olan bir beyin yazdığı bilgilerde şunlar bulunur:

"Bizans İmparatoru Jüstinyen tarafından Sakarya üzerine 553 miladi senesinde yapılmasına başlanmış olan bu köprü, 561 yılında bitti. Köprünün üzerinde evvelce güzel bir kitabe varmış; Bu gün yok:

Barbar kabileleri gibi azgın cereyanı şu kemerlerle kesilen ey Sakarya! Sen de şimdi mütehakkim bir eserin esiri olarak akıyorsun. Evvelce gemileri azıya almış, zaptolunmaz bir mahluk iken, şimdi aşınmaz bir taşın sıkleti altında yatıyorsun! Garip olan bir şey varsa Sakarya çok sert olarak bilinir. Bu sonsuz tutsaklığa tahammül edemeyerek yatağını değiştirmiştir. Bir de halk arasında Sakarya'nın bu köprünün altından geçmemesi ile ilgili bir rivayet çalkalanır durur:

¹ " Sait Fâik, Havuz Başı- Son Kuşlar, Sivriada Geceleri, s.185.

Köprü yapıldığında jüstinianos bu köprüye bekçiler dikmiş. Köprüyü her geçmek isteyenlerden bir baş alırmış. Bir gün bir ihtiyar da bu köprüden geçmek istemiş. Ancak ihtiyarın ya parası yokmuş ya da para vermek istememiş. Bunun üzerine bekçi de ihtiyarın geçmesine izin vermemiş. Bunun üzerine kızan ihtiyar bastonu ile suya bir işaret etmiş ve demiş ki: "-Ey sul yolunu değiştir. "Su yolunu değiştirmiş bu işaret ve sözden sonra.

Şimdi yalnızca bir gözünden ufak bir dere geçmektedir. Bu köprü sekiz kemer üzerinde 429 metre uzunluğundadır. Büyük kemerlerin açıklığı 23, ayaklarının uzunluğu 6,5 metredir. Büyük kalkerlerden yapılmıştır."

Yazara tüm bunları anlatan Fahri'dir. Fahri bu köprüden çok geçmiştir. Büyük, murabba taşlar vardır. izmit'ten gelirken tam karşısında bekçilerin yahut nöbetçilerin oturdukları kulübelerin veya evlerin epeyce harabesi vardır. Kimbilir belki de buralarda bir büyük misafirhane, bir kışla... yerler vardı. Daha ileride belkide bu kocaman ölmez kemeri yapanların stadlı, tiyatrolu, mabetli güzel şehirleri de vardı. Fahri'nin kasabasında bu köprüye ait hikâyeler anlatılır durur hep. Yazar bunları şöyle anlatır:

"... İmparatorlar, hazineler, imparatorun kızı, onun nişanlısı, yılanlar, köstebekler, ecinniler, sonra köprü ayaklarının altındaki meşhur define.

Kimse düşünmezdi ki bu kocaman gözlerinin altından Sakarya nehri bir zamanlar harıl harıl akar gidermiş. O halde define niçin bu gözlerin altında olsun? Mademki oradan su akım gidermiş. Bu kocaman gözler, bu murabba ağır taşlar herhangi bir hayal için değil, etrafı bastığı zaman hâlâ deli gibi basan, bu ovaya can katan Sakarya, realite için yapılmıştır. Bunu herkes hissettiği halde yine de masal masaldır.

Köprünün gözleri karış karış kazılmıştır. Gidip bakarsanız, her tarafta derin çukurlar görürsünüz. Kenarlarda, külü kapkara, ateş yanmış ocaklar... Her ocağın, her çukurun ayrı bir hikâyesi, bir define arayıcısının sükutu hayali vardır. Kemerlerin duvarlarına Hasanlar, Hüseyinler, Mehmetler isimlerini kazımışlar. Bu isimlere bazen kasabanın meşhur, çok tatlı isimli kadınlarının da namları karışır:

Gül, Şaziment, Ateş Safinaz, Ruhum Fatma, Hayatım Ayşe, Şeker Emine..."¹

II.2.33. Nehirler, Su ve Çevreye Verdikleri Zararlar

Yağmur alabildiğine güzeldir. İnsana ferahlık verir. Aynı zamanda doğaya da yararlar sağlar. Her şeyin dozunda olanı normaldir, güzeldir, sağlıklıdır. Ancak bazı doğal afetler vardır ki insanı ve çevreyi hırpalar, zedeler, madden, manesi yıkar. Bunlar, sel, yangın, deprem, açlık, salgın hastalık... Hemen hepsi eşdeğerde olan felâketlerdir. Hepsi de insanı ve doğayı etkiler. Sait Faik, "Su Basması" 'nda bunu olanca canlılığıyla okurlarına aktarır.

"Bahar, ilkbahar taşması yazara göre afattır. Hem de gerçek bir afattır. Böylesi afat, su basması-sel, ne zengin, ne orta halli insan ne de fakirdir. Kökünden alır gider. Ne var, ne yok. Sel namuslu, açık bir düşmandır. Bununla alın alına, göğüs göğüse çarpışmak gerektiğini söyler yazar. Ne öksüz Kara Recep'i seçer, ne de dul kadının mandasını... Ne Hüseyin Ağa'nın ahırı kalır, ne çiftlik sahibi Mehmet Bey'in damındaki damızlık hayvanlar... Seçmez alır gider.

¹ Sait Fâik, *Medarı Maişet Motoru, Yolculukta*, s.85-86-87.

" Tarlalarda çalışırken bir homortu işitirsin. Ayı homurdar gibi bir homurtu. Bakarsın, dayanıyor, geliyor. Döne döne, bulana bulana, yıka kıra...

Oğul, işte böyle bir bahar taşmasın da bizim kerpiç evi çökertti. Yatalak ninemi ben taşıyamazken o nasıl taşıdı Allalem? En gücüme giden bir yaşındaki bir kızımı gözümün önünde evire çevire götürmesi oldu. Ne köprüler yıkmıştır, emme şu köprüyü görüyon mu? Bunu yıkamaz artık.

Geçen kış üstünden aştı da, bir halt karıştırmadı. Uzaktan tepeye, Ramazan Bey'in dürbünüyle baktık. Bir kavrayış, bir pehlivan kavrayışıyla nasıl kavrıyordu köprüyü. Yüreğim acıdı ama her kavrayışın arasında onu, demirden sağlam görünce, göğsüm kabardı oğul. Görüyonya, biz yapılanı da unutmayız."¹

II.2.34. Şehir

O hep kuru soğukların nadir görüldüğü şehirlerde yaşamıştır. Alpler'de bir Ankara şehrini bir de küçük bir Fransız şehrinin gecesini hatırlatmaktadır. Pırlı pırlı güneşli bir kış günü Ankara'da ise zehir gibi acı bir rüzgâr insanların yüzünü didiklemektedir.²

II.2.35. Sıcaklık

Sıcaklık normal olduğunda insanı oldukça gevşetir. Ancak aşırı sıcaklar, doğada yaşayan bazı canlı için sakıncalıdır. Oda sıcaklığı... Hele dışarıda olanca şiddetiyle süren bir soğuk varsa:

" İstanbul'un içinde bu oda tek başına; dışardaki acıtıcı soğüğün göbeğinde, yanan sobaların ortasında varlığından

¹ Sait Faik, *Havuz Başı - Son Kuşlar, Su Basması*, s.73-75.

² Sait Faik, *Kayıp Aranıyor - Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.115.

kimseciklerin haberi olmayan, havaya annesinin bile zevkine varamadığı bu sessiz sedasız sıcaklık; bağırmaya bir güzelliikle meçhul ve canlı her insanoğlu için, her insanoğlunun kış günü saadeti için lüzumlu ama, belki de yalnız anlayanlar için bestelenir bir musiki parçası, işitenler için durmadan çalan, her parçasında histen, umuttan, hatıradan, aşktan, sulh ve suk—ndan değişik değişik nefesler üfleyen bir flüt, bir ney gibidir"¹

II.2.36. Sirk

İnsanların özellikle çocukların mutlu olduğu doya doya vakit geçirdiği en güzel ve en eğlenceli yerlerden biridir. Sirkler. Buralarda heyecanlı gösteriler yapılır. Hayvanların gösterileri insanlara hep ilginç gelmiştir. Bu işi meslek edinen kişiler, insanları mutlu etmeğe çalışırlar. İl il, ülke ülke gezerler ve buradaki insanlara unutulmaz gösteriler sunarlar. Gauthar Cambazhanesi'nde de durum böyle olmaktadır.

"Ansızın kırmızı sarı kostümlü, iri kapıcılar ve memurlar peyda oluyor. Hepimizi kovuyorlar. Birdenbire her tarafı arabalarla kapanmış buluyoruz. Artık bir kocaman bina gibi yapılmış, kocaman müstakil meydan küçülüvermiştir. Arabalar birbirlerine o kadar sıkı sıkıya yaslanmış ki; aradan yol bulup geçmek imkansız gibidir.

Akşamı, çadırın, arabaların, etrafında görebileceğimiz kadar insan ve hayvan görerek bulduk"²

¹ Sait Faik, *Kayıp Aranıyor - Kumpanya, Kayıp Aranıyor*, s.115.

² Sait Faik, *Kayıp Aranıyor - Kumpanya, Gauthar Cambazhanesi* s.96.

II.2.37. Sonbahar

Doğanın ölümüdür sonbahar. Ağaçlarda, bitkilerde, çimenlerde yokoluş önceleri yavaş yavaştır. Sonra bu yok oluş hızlanır ve doğa ölüme olanca gücüyle koşar, ve son gelir çatar. Artık ağaçlar çırılçıplaktır, kabuğundan soyulmuştur, bitkiler yok olmuştur, yerlerde hüznün, acının, çaresizliğin adı dolaşır.

Sait Faik "Sonbahar" adını verdiği hikâyesinde bu mevsimi ve duygularını şöyle dile getirir:

"Çiçekler ve ağaçlar, toprağın derinkiğindeki sırrı bize ifsa ederler. Orada da, kokuların ve renklerin bilmediğimiz tecellileri olduğunu lisan-ı hal ile söylerler. Fakat biz bir şey anlamayız. Bu anlaşılmasız lisanlarını kulağımıza fısıldayan medafat anlaşılmadıklarına mahsun sönüp giderlerken, biz de yeni mevsime gireriz. İşte bu mevsim sonbahardır.

Ne yazı ne de kışı, ne de ilkbaharı seviyorum. İlkbahar, çiçeklerin ve ağaçların, küçük çocuklar, kuzular gibi bağırip meleme zamanlarıdır. Ne söyledikleri meçhuldür. Şuursuz ve istikametsiz konuşurlar. Yazın ise daha ağır başlı, insanları daha tabii, fakat, bir Inactuel filozof veya psikolog olurlar. Çiçekler ve ağaçlar ve otlar, yalnız sonbaharda son bir ümitle yapraklarını dökerek; garip, esrarlı bir fani goncalar açarak; insanlara, ümitlerinden ve zaaflarından son defa bahsederler.

Sonra, yeni melul, mahzun, dargın çocuklar gibi, rüyalarına ve yataklarına kavuşur yeni bir hız alabilmek için uyurlar."¹

Yazarın dediği gibi tabiattaki değişimde gizli bir dil vardır. Bir şeyler hatta çok şeyler anlatmak isterler tabiat ancak insanlar ne yazık ki bunu anlayamazlar. Elbette tabiatdaki her yeşillikte, her yaşilliği simgeleyen unsurda bir canlılık vardır. Ancak bunun

¹ Sait Faik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Sonbahar*, s.91.

anlaşılmaması nedeniyle son kez insanlara bir şeyler söylemek isterler, insanlar yine anlayamazlar.

"Sonbahar uzun ve güzel geçti. Çardaklardaki yapraklar kırmızının en son haline doğru ağır ağır kızara kızara, kırmızının renk oyunları içinde, düşmeden evvel ne kadar sallanıp dururlar."¹

II.2.38. Bahçeler

Tabiatı en iyi biçimde korumalı ve sevmeliyiz. Eski yıllara göre günümüzde artık tabiat eski güzelliğini korumamaktadır. Bu çirkinliğin yaratıcısı elbette insanlardır. Günümüzde artık insanlar kişisel çabalarıyla ufak tefek yeşillikler oluşturmaktadırlar. Bu, insanın tabiata olan açlığının bir ifadesidir.

Yazarın yaşadığı yıllarda tabiat daha da güzeldir. "Bie Bahçe" adlı hikâyede yazar koruluğu ne güzel anlatır:

"Sabahleyin çok erken uyandım. Gözümü açar açmaz, karşı pencereden gözlerime öyle güzel, bakımsız bir koruluk ilişti ki, hayretler içinde kaldım. Önümde büyük ağaçlar, hışırtılar içinde sessiz küçük yollar, değişik değişik ağaçların, değişik renkte yaprakları, kırmızıdan, çürük renginden sarıya, yemyeşile, koyu açık yeşile, hatta beyaza kadar dönen bir kuru yaprak mahşeri, sabahın hafif sessizliğinde bir bahçe vardı. Harikulade bir bahçe! latif bir koruluk. Artık rüzgâr da yoktu. İnsanın içini hem üzen, hem de açan bir sessizliğin göbeğindeki bahçe, insanı alabildiğine uzaklara, deniz kenarlarına, yahut da sabah mahmurluğu içinde genç kızların uyukladığı bir kız mektebine kadar gidiyor hissini veriyordu."²

¹ Sait Faik, *Havuz Başı-Son Kuşlar, Haritada Bir Nokta*, s. 178.

² Sait Faik, *Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Bir Bahçe*, s.92.

Böylesi güzel yerlere artık günümüzde özlem duyuyoruz. Bırakın yeşillikleri korumayı onları nasıl yok edebiliriz diye elbirlik gayret gösteriyoruz.

Yazar bahçeleri görmese de, insanları, evleri hayal eder, onları sever. Hayalinde bir bahçe, içinde ev, evin içinde ana oğul... Sait Faik onları görmeden de sevdiğini söyler:

"Küçük kaplamaları simsiyah kesilmiş bir ahşap evde oturduğunu sanıyorum. Evden deniz görülmüyor ancak olmalı yahut belki de bir iki penceresinden, çakal eriği dalları arasından ... Küçük bahçede acı badem, ayva, nar, hünnap ağaçlarını görürüm. Bahçede bir de çukurluğu kuyu olacak. Kırkını aşmış, şişmanca, yeşil gözlü bir kadın olan anasını kırmızı elma yüzüyle, küf yeşili gözleriyle görür, ben de severim. Böyle bahçeyi, evini, anasını tarif ederken gördüm sanmayın. Ben görmeden severim bahçeleri, insanları, evleri."¹

"Söyledim durdum" da Sait Faik, şöyle anlatır şehri:

"Şöyle bakıyorum şehre de yeşil yeşil bir şey geçiriyorum içimden. Su mu, çayırıklımı, orman mı? Değil. Yeşil bir şey, zehir yaşili bir şey. Bir takım yeşil renkli zehirlerle zehirlenmiş yeşil bir su.

Köpek leşi gibi uyuyor şehir: Yok, değil, öyle değil... Köpek leşi, kokusu yüzünden iğrenç, yoksa ölmüş bir köpekle kırılmış bir çocuk bu şehir. Pis şehir bu. Alabildiğine pis şehir: Bit gezmemiş kanepeler sümük sürülmemiş, tükürülmemiş, balgam atılmamış hiç bir yeri yok. Yakınımızdaki kir, fabrika dumanından değil, pislikten, tozdan, mikroptan. Bu şehir laubaliğin, kötülüğün, iki yüzlülüğün kaynaştığı bir şehir. İyi insanları yok mu? Dolu. Ama nasıl çekilmişler, nasıl ürkmüşler, nasıl kapanmışlar bir yere? Neredeler?

¹ Sait Faik, Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Kınalıada'da Bir Ev, s.60.

Bu şehirde düşünülemez. Düşünmek iyi değil, sıhhate muzırdır, Allah'ı bile düşünemezsin. Düşündün müydü karşına onun namına iğrenç mecmualar, nefesleri yırtık para kokan şehirler, ölü bekleyen imamlar çıkar. Auaidini isterler."¹

¹ Sait Faik Mahalle Kahvesi-Havada Bulut, Söyledim Durdum, s.109.

SONSÖZ

Sait Fâik Abasıyanık, 1906-1954 yılları arasında yaşamış, kırk dokuz yıllık ömrü boyunca yazdığı hikâyeleri, romanları, anıları, konuşmaları, denemeleri, mektupları ile Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunmuş bir yazarımızdır.

O, yaşadığı dönemdeki sanatçı arkadaşları gibi toplumsal bir çizgide gitmemiş, toplumu düzeltmek gibi bir iddiası olmadığı için toplumun her kesitinde sevilen ve zevkle okunan bir sanatçı olmuştur.

“Sait Fâik’in Hikâyelerinde İnsan ve Tabiat Unsurları” adını verdiğimiz bu çalışmanın bir yılı geçkin hazırlık süresinde Sait Fâik’le yeniden derinlemesine tanışmanın güzelliğini yaşadık. Ayrıca modern Türk hikâyeciliğinin öncülerinden olan Sait Fâik’le bütünleşmenin “insan” ve “tabiat” adına herşeye onun gözüyle bakabilmenin ayrıcalığını yakaladık.

Sait Fâik’le insan ve tabiat bir başka güzelleşir. Çünkü Sait Fâik’in insanı ve tabiatı yapay değil, doğaldır. Sait Fâik’in hikâyelerinde insanlar, sevinçleriyle, acılarıyla, aşklarıyla, sorunlarıyla, objektif olarak verilmiştir. Bu objektif yaklaşım içinde okuyucu Sait Fâik’in insanlarını ve tabiatını onun gözleriyle gördüğü gibi onun yüreğiyle de sever.

Sanayileşen, sanayileştikçe insan ve tabiat unsurlarının değer kaybına uğradığı, ilişkilerin mekanikleştiği, sevgisizliğin diz boyu olduğu, tabiatın acımasızca katledildiği dünyamızda, Sait Fâik’in hikâyelerinin toplum ve özellikle çocuklarımız tarafından mutlaka okunması gerektiğine bir kez daha inandık.

Sait Fâik, Türk küçük hikâyeciliğinin önden gelen temsilcilerindendir. O, yalnız küçük hikâyeci değil, aynı zamanda roman niteliğinde uzun hikâyeler de yazmıştır. Bunun yanısıra ropörtaj, deneme, mektup, şiir, anı türlerinde de eserler vererek kendi döneminde olduğu gibi, kendisinden sonraki dönemlerde de eserler veren sanatçılara ilham kaynağı olmuş, onlara rehberlik etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- 1-Akay, İhsan, "Sait Fâik'te Dil ve Anlatış", Varlık Dergisi, Sayı: 421, Ağustos 1955.
- 2-Akay, İhsan, "Sait Fâik'in Sanatı", Varlık Dergisi, Sayı: 422, Eylül 1955
- 3-Alangu, Tahir, Sait Fâik İçin, İstanbul-1956.
- 4-Alptekin, Mahmut, Sait Fâik Abasıyanık, İstanbul-1974.
- 5-Alptekin, Mahmut, Bir Öykü Ustası Sait Fâik, İstanbul-1984.
- 6-Atatanır, Mustafa, Sait Fâik'in Sanatı Üzerine Hamle, İstanbul-1964.
- 7-Akbal, Oktay, Şair Dostlarım, İstanbul-1964.
- 8-Ataç, Nurullah, Günce, I., TDK, Sayı:235, Ankara-1972.
- 9-Ataç, Nurullah, Günce, II, TDK, Sayı:251,Ankara-1972.
- 10-Akal, Atillâ, "Sait Faik 13.üncü defa, "Milliyet 1.5.1967.
- 11-Birsel, Salâh, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Türkiye İş Bankası Yayını, İstanbul-1980.
- 12-Birsel, Salâh, Boğaziçi Şingir Mıngır, Türkiye İş Bankası Yayını, İstanbul-1980.
- 13-Baykurt, Fakir, "Sait Fâik'in Türk Öykücülüğündeki Yeri", Varlık Dergisi, Mart-1973.
- 14-Binyazar, Adnan, "Sait Fâik", Varlık Dergisi, Ağustos 1965.
- 15-Cantürk, Fikri, Kalafat, Güven, "Sait Fâik'in Hikâyelerinin Çözömlenmesi", Varlık Dergisi, Ağustos 1963.
- 16-Çağlar, Behçet Kemal, "Yaktı Bizi Abasıyanık", Resimli Yirminci Asır, Sayı: 92, 1954.
- 17-Dağlarca, Fazıl Hüsnü, "Yaşamının Yeri" (Vatan Sanat Sayfası) Vatan Dergisi, Mayıs 1954.
- 18-Dino Abidin, "Sait Fâik Abasıyanık Her Sakallıyı Baban

- Sanma", Ses, Sayı: 7, Haziran 1939.
- 19-Dizdaroğlu, Hikmet, "Ataç'a Saygı-Sait Fâik" (Kitaplar) Varlık, Sayı: 507, Ağustos 1959.
- 20-Doğan, Mehmet, "Sait Fâik Hikâye Armağanı'nın Yirminci Yılı" Milliyet Sanat, Mayıs 1975.
- 21-Edgü, Ferit "Hikâye Gibi" (Sait Fâik'in ardından), Yeni Ufuklar, Sayı: 9, Haziran 1954.
- 22-Eyüpoğlu, Bedri Rahmi, "Sait İçin" (Pazartesi Konuşmaları), Cumhuriyet, Mayıs 1954.
- 23-Eyüboğlu, Sabahattin, "Şehir Yeşili"; Yaprak, Sayı: 22, Mart 1950.
- 24-Füruzan, "Sait Faik'in Türk Yeri", Varlık Dergisi, Mayıs 1974.
- 25-Geçer, İlhan, "Şimdi Sevişme Vakti-Memleket Saat Ayarı", Hisar, Sayı: 43, Kasım 1953.
- 26-Geçer, İlhan "Şimdi Sevişme Vakti-Memleket Saat Ayarı", Hisar, Sayı: 43, Kasım 1953.
- 27-Girginsoy, Naci, "Sev Azizim Sev", Varlık Dergisi, Haziran 1954.
- 28-Girginsoy, Naci, "Sait Fâik'in İnsanları", Varlık Dergisi, Sayı:752, Mayıs 1970.
- 29-Girginsoy, Naci, "Sait Fâik'in İnsan Yüreği", Varlık Dergisi, Sayı: 753, Haziran 1970.
- 30-Girginsoy, Naci, "Sait, "Hişt Hişt", Varlık Dergisi, Mayıs 1977.
- 31-Gölpınarlı, Abdülbâki, "(Ölümü Münasebetiyle.) Sait'le Bir Konuşma", Vatan Dergisi, Mayıs 1954.
- 32-Gönen, Fevzi, "Türk Edebiyatının Büyük Kaybı", Son Havadis, Mayıs 1954.
- 33-Günyol, Vedat, "Sait Fâik Abasıyanık Üstüne", Yücel,

- Sayı: 98, Haziran 1944.
- 34-Günyol, Vedat, "Mahalle Kahvesi", Yücel-Yeni Seri, Sayı:3
- 35-Kabaklı, Ahmet, "Ahmet Rasim ve Sait Fâik",
Sayı:8, İstanbul-1954.
- 36-Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, "Sait Fâik İçin", Varlık
Dergisi, Sayı:408, 1954.
- 37-Mutluay, Rauf, "Koca Yaylamız Üzerinde", Cumhuriyet,
Mayıs 1974.
- 38-Nayır, Yaşar Nabi, "Namuslu Edebiyatçı", Varlık Dergisi,
Mayıs 1955.
- 39-Necatigil, Behçet, "Sait Fâik'in Kahramanlarında Kılık ve
Ruh", Varlık Dergisi, Aralık 1854.
- 40-Özyalçın, Adnan, "Sait Fâik'in Hikâyelerinde Toplumsal
Öz", Sanat Emeği, Haziran 1979.
- 41-Taner, Haldun, "Küçük İnsanların Büyük Dostu", Varlık
Dergisi, Mayıs 1955.
- 42-Uyguner, Muzaffer, "Sait Fâik'in Hikâyelerinde Çocuk
Tipleri", Varlık Dergisi, Haziran 1967.
- 43-Uyguner, Muzaffer, "Sait Fâik'in Dil Özellikleri", Türk Dili,
Mayıs 1974.
- 44-Yücel, Tahsin, "Sait Fâik", Varlık Dergisi, Aralık 1954.